

2555

Ediz. originale Aldina

Rara ~~£35~~

MURRAY ANTHONY POTTER

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
MURRAY ANTHONY POTTER
CLASS OF 1895

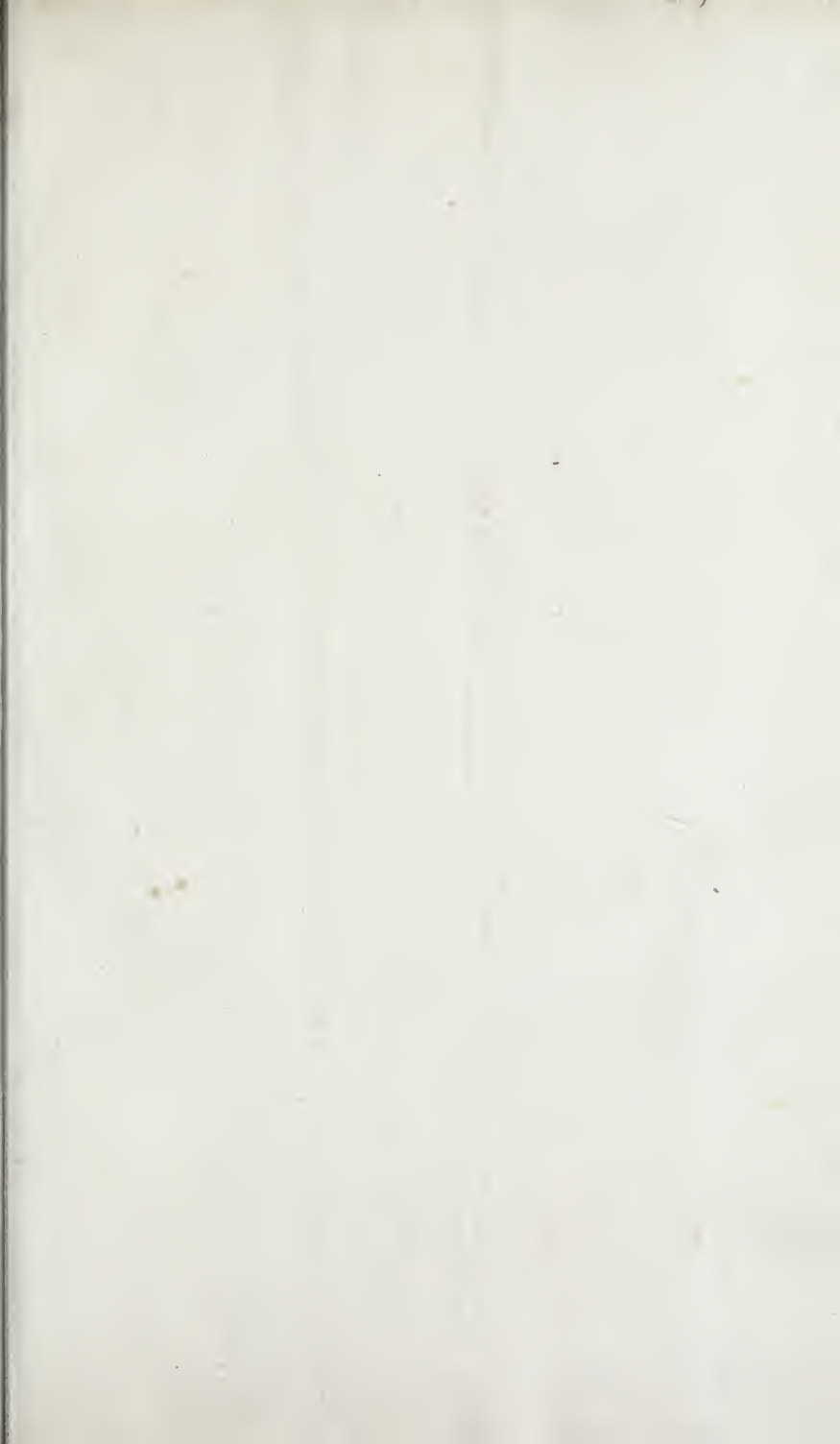
INSTRUCTOR AND ASSISTANT PROFESSOR
OF ROMANCE LANGUAGES
1901-1915

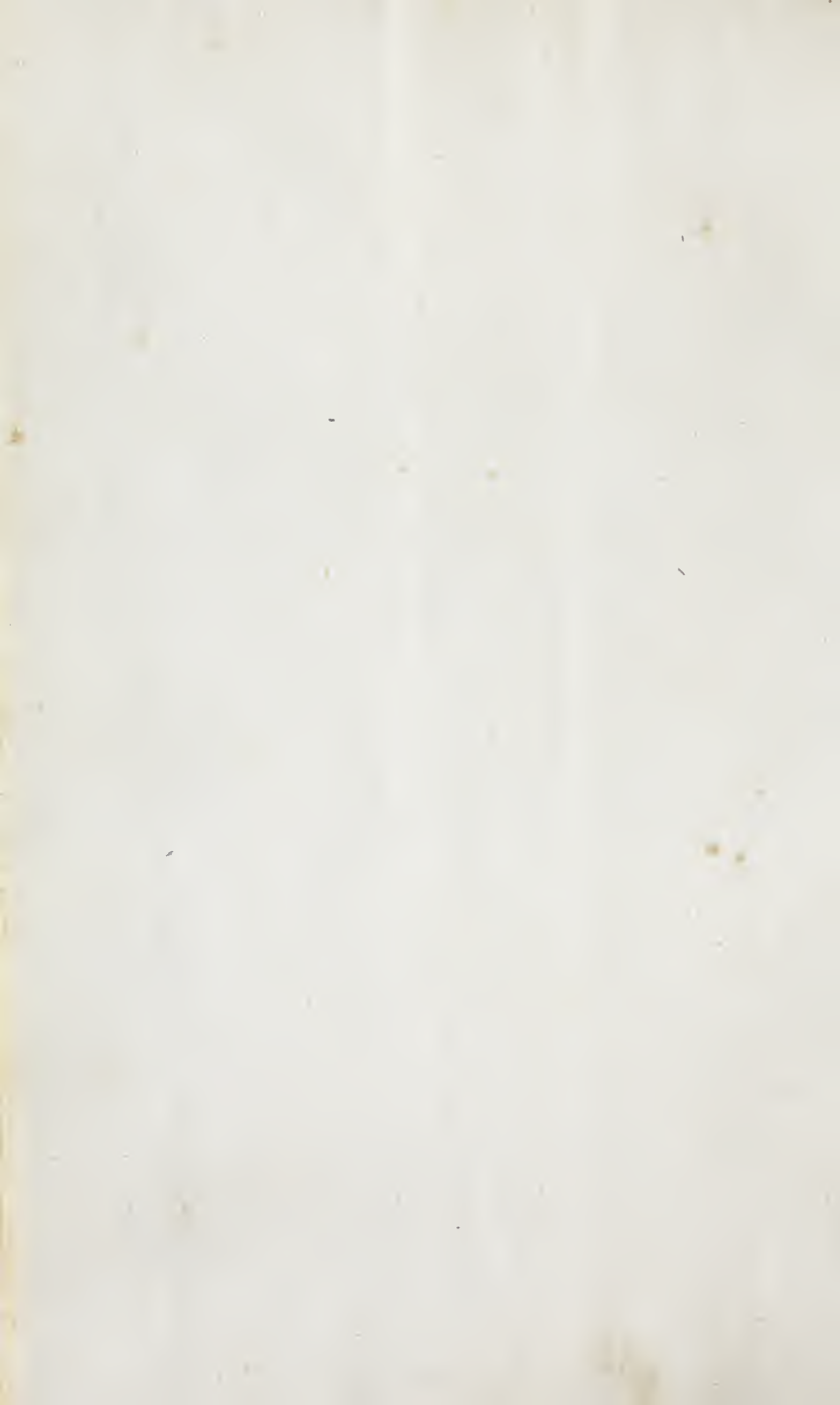
HARVARD COLLEGE LIBRARY
W34

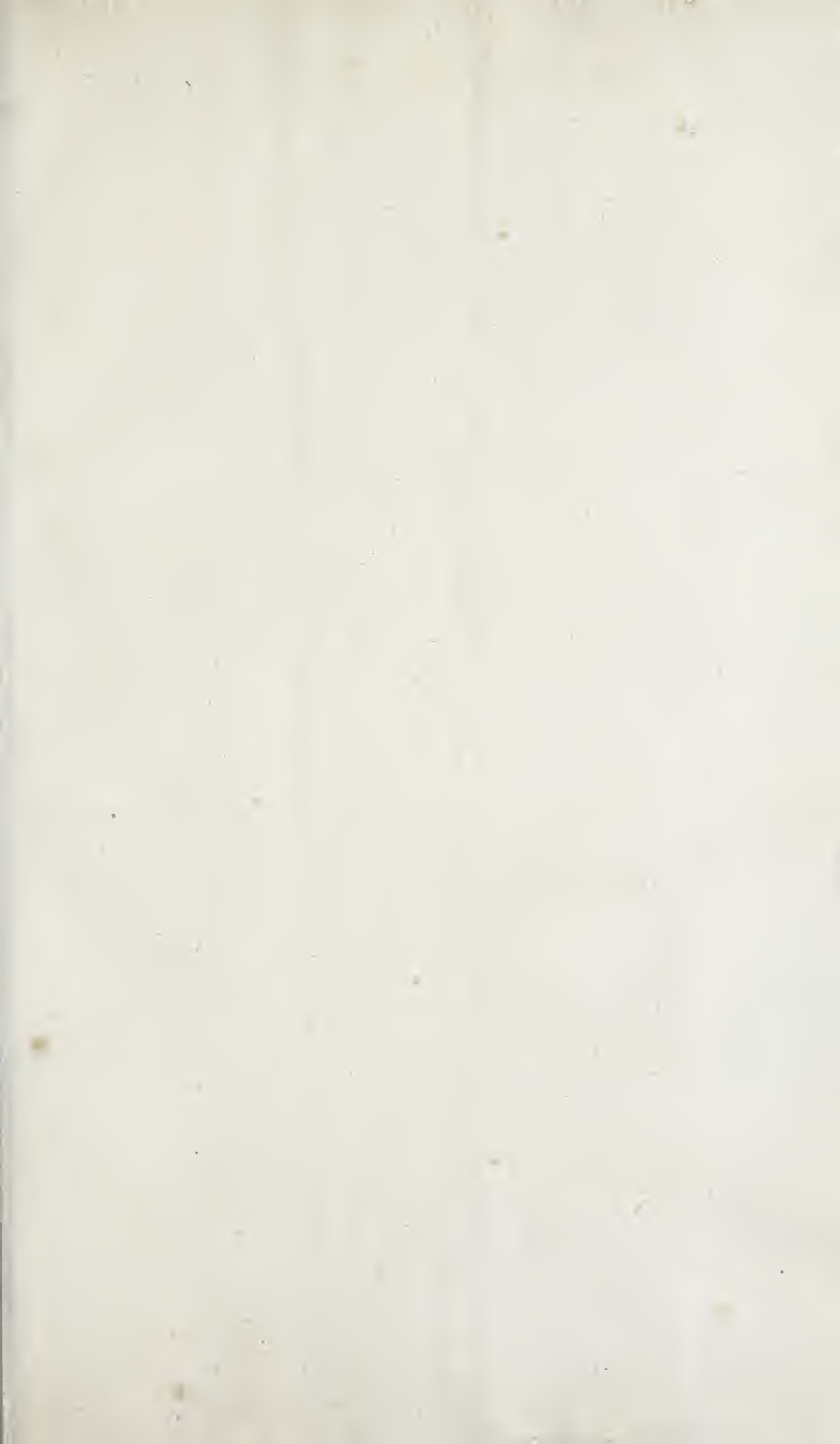

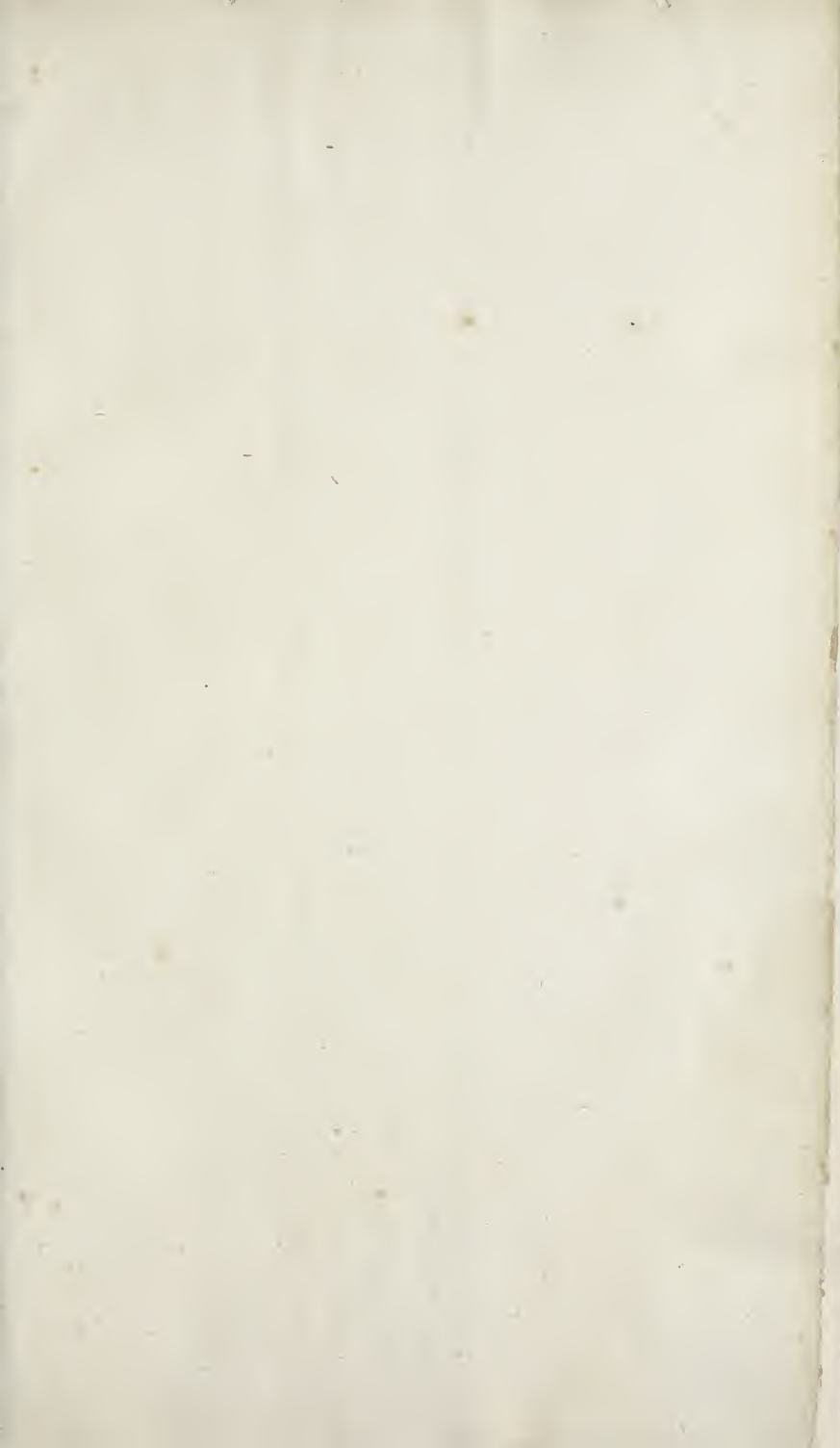

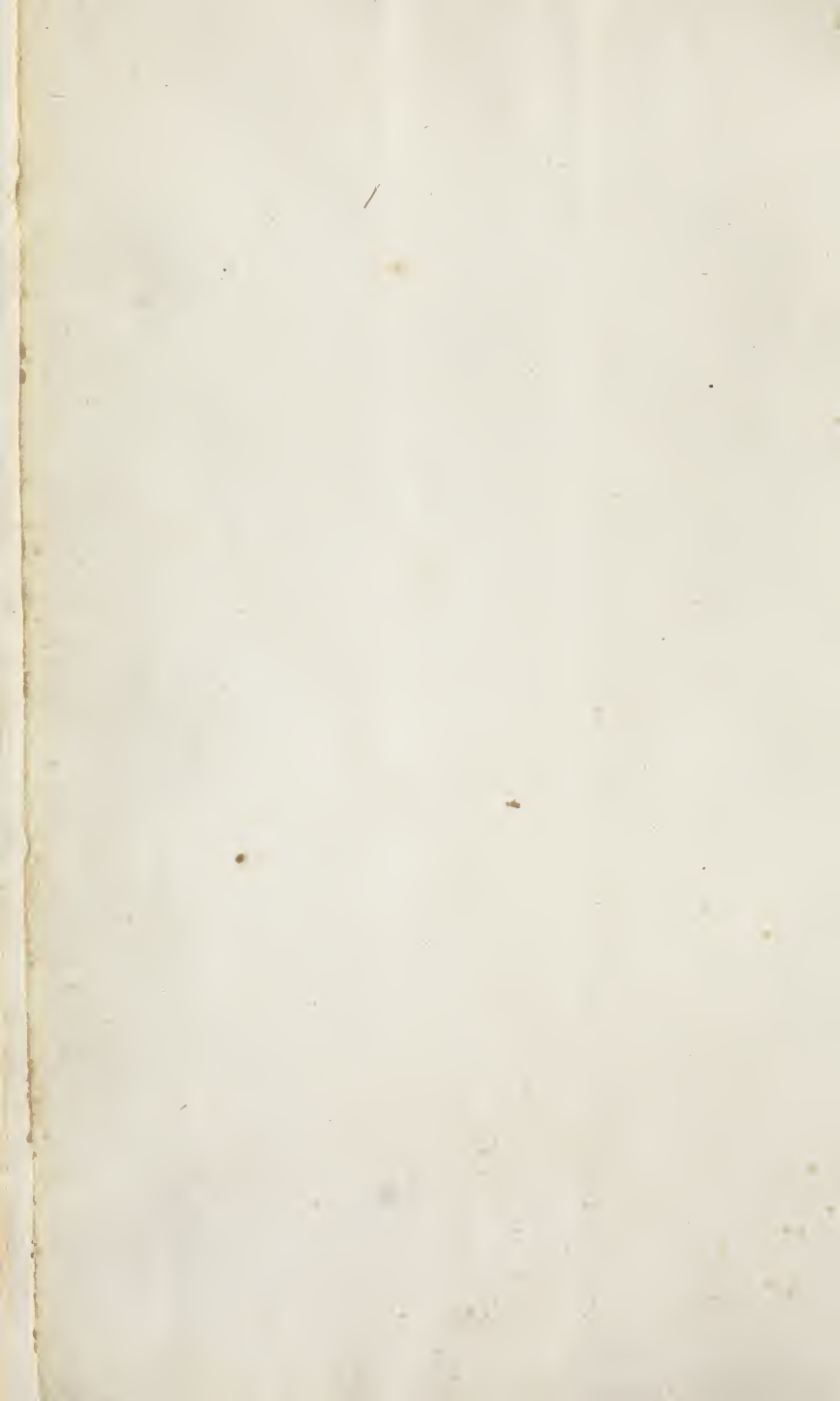
Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Getty Research Institute

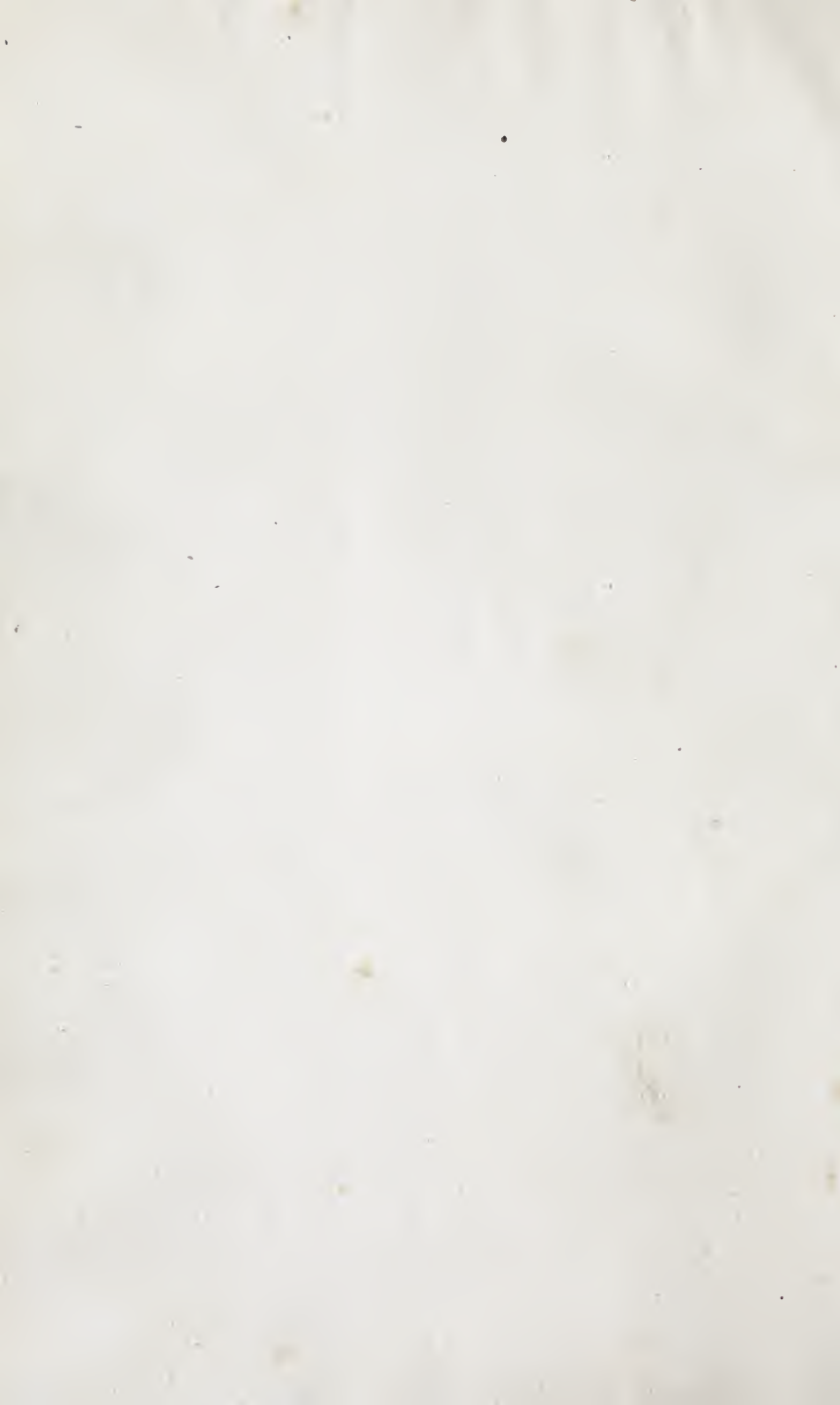

GVILLIELMI BVDAEI PARISIENSIS SE
cretarij Regij libri V. de Assē, & partib. eius post duas
Parisienses impressiones ab eodem ipso Budeo casti
gati, idq. auctore IO. GROLIERIO
Lugdunensi Christianissimi Gallorū Re
gis Secretario, et Gallicarū copia
rum Questore, cui etiam
ob nostrā in eum ob
servantiā à no
bis illi di
cantur.

M. D. XXII.

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
MURRAY ANTHONY POTTER
JUNE 18, 1935

JUN 18 1935

879

FRANCISCVS ASVLANVS IO. GROLIER-
RIO CHRISTIANISS. GALLORVM RE-
GIS SECRETARIO, ET GALLI
CARVM COPIARVM QVAE
STORI. S. P. D.

T SI EA EST TUA IN OMNEIS HOMI-
nes, & praesertim bonarum artium studiosos uoluntas,
ut nullus ferè sit, qui non se tibi communis utilitatis cau-
sa plurimum debere & fateatur, & libenter praedi-
cet: tamen in primis ego is sum: qui me tibi tantum debere profi-
teor: quantum quiuis persoluere nunquam posset. Non enim tu me
solum, fratremq; meum Fœdericum, sed etiã uniuersam domum no-
strã singulari, atq; incredibili beneuolentia prosequeris. Tu Aldum
sororium meum mirifica tua humanitate, & beneficentia comple-
xus es: & saepenumero ornasti. Tu Andream patrem semper dile-
xisti: & hodie carum habes. Tu signa amoris, & beneuolentiã in
me maxima semper dedisti, nec unquam studium aut gratiam tuam
desyderauisti: quoties illa ad dignitatem meam tuendam opus fuit.
Itaq; quemadmodum in tanta tuorum erga nos omnes meritorum
magnitudine ingrati animi crimen effugere debeam, magnopere
mihi esse elaborandum puto. non ut à me uelim aliqua ex parte
Io. Grolierio in referenda gratia satisfieri, uni omnium Gallorum
liberalissimo, & in ea ipsa liberalitate exercenda ipsius liberalita-
tis fructum maxime expetenti: sed ut me ceteris gratum & memo-
rem, & tam excellentis hominis familiaritate & amore dignum
praebeam. quod ut assequar, quoad eius fieri poterit, studiosissime
enitar. hoc autem tempore ad te Budæi tui librum de Assè & eius
partibus remittimus: quem tu ad me superiore anno ab eodem ipso
authore diligentissime recognitum ac propè mutatum amantissime mis-
sisti. quo nomine quantum tibi & ego et studiosissimus quisq; debeat:
ij existimare poterunt: qui eum aliquando in manus sument. Nos cer-
te in eo informando atq; excudendo ea, qua solemus, diligentia usi
sumus: ac indicem earum rerum copiosorem adiunximus, quæ stu-

dio nobis digna uisa sunt: atque hæc omnia sub tuo nomine potissimum ex nostra officina emittere uoluimus: non solum ut literati omnes admirabiles animi tui uirtutes mecum colant, & admirentur: sed, quod non parum illis gratiæ ob amplitudinem & auctoritatem tuam accessurum uideo. V ale.

INDEX RERVM ET VOCABV-
LORVM INSIGNIVM.

A		
Abdemonus tyrius pag.	154	æris millia & centum millia. 43
abducere fide militē qd sit	232	æruscatores qui sint. 244
acacius	9	æs alienum Cæsaris dictatoris. 65
achilles Homericus	18	æs alienū Milonis et Curionis 110
acilius Stenelus	217	æs alienum Curionis. 68
acradina insula Syracusarū	207	æsculanus deus et argenteus 239
actores Theatrici apud Gallos		æsoyus Mimus. 72. Eius & Vitel- lij patna 46
prestantissimi.	17	æstimatio frumenti in Sicilia 162
ad lotophagos herere.	241	æthiopianam Romana arma in= uaserunt. 98
adagium græcum	134	æthon. i. ardens 245
addicere numo	32	agere res alias. 28.
adespota & res adespota	119	157. 244
adytum in aula quid sit.	28	agones epitaphij 247
administrationis publicæ integri= tas ardua	246	agricolatio domini 231
admissionales qui sine	138	aius locutus. 140
adrasia Nemesis	24	alastores demones 233
adumbrare placita principum		albatu scurræ 247
quid sit	263	alcinoi apologus 249
advocatorum honorarium	210	alecto irrequieta 244
ædes Ro. magnificæ	101	aleurites 190
ædes Saturni	253	alexander magnus homeri stu- diosus. 26. quas opes Susis rep- pererit. 130. eius in nuptijs luxus. 131. Augustale & prætorium castrense. 131. Eiusdem uinositas 181
ædilitia munera	51	alexandrocœles 131
ægypti redditus	118	alexander Polyhistor 150
ægyptij Iudæos exosi ueritatem hi- storiæ peruerterunt.	153	alexandrus Hercules 226
ægyptiorum opes	157	alias res agere. uide agere.
ægonychon	4	alipthæ 230
Æolidæ translatae.	139	alogista. 228
æoli in aula.	253	amare à lenone 262
ærarij Ro. copię	55	amasis qui Pharao 158
ærarium Ro. ex tribus reddi- tum generibus	117	
ærarij sacrosanctæ pecuniæ	143	
ærarium Ro.	253	

INDEX

<i>ambitus ro. ob commoda.</i>	105	<i>apartilogia</i>	89
<i>ambitus lex.</i>	111	<i>aphrodisium</i>	207
<i>ambitionis amplexus</i>	247	<i>appion grammaticus</i>	154
<i>ambitiōe pditos in aula notat.</i>	244	<i>apirocalus</i>	9
<i>ambulationes basilicanæ.</i>	262	<i>apirocalia</i>	26
<i>amentatæ hastæ</i>	263	<i>apitanus</i>	9
<i>amentum ibidem.</i>		<i>apitij luxus</i>	74
<i>amymones</i>	67	<i>appiani locus</i>	93
<i>amphora.</i>	161.172.173	<i>apocalypseos locus</i>	124.196
<i>amphoræ forma</i>	162	<i>apocalypsis parcarum est com-</i>	
<i>amphora quinquagenaria</i>	92	<i>mentarium</i>	243
<i>amussis alba</i>	226	<i>apocatastasis.</i>	261
<i>anadyomene apellis</i>	62	<i>apolides</i>	224
<i>anagnostæ</i>	71.103	<i>aquæ Chrysulcæ uis</i>	81
<i>ἀναπόπας.</i>	7	<i>ara Lugdunen.</i>	123
<i>ἀναπόπα.</i>	8	<i>arbitri oculati</i>	263
<i>anantapodoton.</i>	238	<i>arbitrari oculariter ibidem.</i>	
<i>anatoctismus antiquorum</i>	213	<i>arbores in quinquuncem dige-</i>	
<i>androsphinx</i>	257	<i>stæ.</i>	13
<i>angelus Politianus</i>	10.161	<i>archiplanus</i>	249
<i>angnarium pyrum</i>	234	<i>argenteus quo Christus diuen-</i>	
<i>anima & animus</i>	12	<i>ditus.</i>	201
<i>animaduertenda ratiocinatio</i>	67	<i>argentifodina miræ</i>	120
<i>annibalis putei.</i>	121	<i>argentinus deus</i>	239
<i>annos ferentia uina.</i>	229	<i>argentum Parisinum</i>	81
<i>anodyna medicamenta</i>	253	<i>argentum cineraceum</i>	81
<i>antesignani christiani</i>	241	<i>argentum primo signari cœ-</i>	
<i>anteus ab Hercule uictus.</i>	141	<i>ptum Romæ</i>	203
<i>anthypophora illis respōdens,</i>		<i>argyraspides qui sint.</i>	22
<i>qui literarum seculariū stu-</i>		<i>argumenta theatrica</i>	232
<i>dium damnant</i>	237	<i>arietes talentares in Betica</i>	122
<i>anthropolat res</i>	253	<i>arimassæa carmina.</i>	249
<i>antigoni.</i>	178	<i>aristæas proconesius.</i>	249
<i>antipathian segetum miscere</i>		<i>aristippea schola</i>	246
<i>quid sit</i>	243	<i>aristippeï Aristides.</i>	252.253
<i>antistes</i>	240.257	<i>aristotelis pro historia animal-</i>	
<i>antonius a Prato cancellarius</i>		<i>um ab Alexandro præmiū</i>	61
<i>Francia</i>	259	<i>arpennum</i>	165
<i>antonius triumuir</i>	94	<i>artes olim in precio habitæ</i>	

INDEX

euiluerunt	60	aulæ affectarum conditio	240
Arura mensuræ nomen.	152	aulicos sacerdotes taxat	240
aschematiston	5	aulicæstri	139
as & assis partes. I. & per to-		aulicorum briareus	239
rem omnem in assem, eiusq;		aulicam simulationem taxat	248
partes diuidi.	4	aulicarũ rerũ indigni actus	251
as dupondius	13	aulicæ uitæ elogium.	254
as nummulus	13	aulica conuentus crimina	254
as & hic assis	200	aulica curia excordes homi-	
asses mille ualuerunt aureos		nes facit	255
centum.	III	aulici rationem receptui canen-	
asses sextantarij	202	tem audire nolunt	256
assis partes hodiernæ.	211	aurea mimismata expensa	78
asia proprie dicta	116	aureum seculum	150
asinus CCCC. numis emptus	45.	aureus centenis sestertijs æsti-	
46. Asina reatina ibidem.		matus.	44
aspectus uarij, ut quadrantalis.		aureus	75
nonagenarius. trientalis. Tri-		aureus atticus stater.	79
quetrus. sextans. sexagenari-		aurei æstimatio in iurc.	240
us. semissis. quadratus. tetra-		auri precium.	80
gonus. hexagonus.	8	auri ad argentiũ analogia	82. 83
aspendius citharistes sibi & mu-		auri summa notæ et indicatura	81
sis cecinit	21	auri libra Romana quanti æstima-	
assyriorum regnum.	150	tur	ibidem
astes minerva	262	aurum olim Romæ præarum	83
ata latine noxa.	187	aurum duodeuicenarium & ui-	
ata homericæ	187	cenarium & duo & uicena-	
atticus stater	221	rium & undeuicenarium	84
atheniẽn cẽsus. 165. Redditus	167	auri mentio fuit apud præcos	
atheï philosophi	244	rara	108
atlantes	230	auri metalla exhausta hoc tem-	
atrienses serui	137	pore	122
auaritia stupenda	121	aurum Tholossanum	121
augustale Alexandri	131	aurifodine in Gallia.	121
augustale quid sit	226	auri & argenti talenta non	
augusti genitura. 49. eius tẽpo-		æqualia fuerunt	148
ra, et amicorũ locupletatio	108	auspicia maiora	248
auletes	118	auspicium solistinum	252
aulæ mala	28	autolici & aristides	252

I N D E X

<i>autopyros panis</i>	188	<i>caesar Augustus. uide Augustus</i>	
<i>autopyrum</i>	190	<i>Calderinus</i>	179
<i>axiomata aulicae academiae</i>	249	<i>calendarium.</i>	33
B		<i>caligulae caena</i>	127
<i>Babyloniorum triclinarium</i>		<i>caligulae domus.</i>	111
<i>precia</i>	57	<i>calix erroris.</i>	233
<i>babylonium talentum</i>	113	<i>callipida in aula uasa semper col-</i>	
<i>baptisimum innuit.</i>	243	<i>ligentes sed nunquam abeunt.</i>	247
<i>basilius magnus & Nazian-</i>		<i>cambyses despotus.</i>	113
<i>zenus christianarum par-</i>		<i>cancellarius Franciae.</i>	259
<i>tium antesignani</i>	241	<i>canon.</i>	92
<i>batus</i>	194	<i>canon pensitationis</i>	123
<i>bellatores pontifices notat</i>	230	<i>canones ecclesiastici.</i>	233
<i>beatorum insulae</i>	239	<i>carceres. i. repagula.</i>	245
<i>belus rex.</i>	150	<i>cardines mathematici.</i>	8
<i>beroaldus</i>	178	<i>cardiulus</i>	255
<i>berossus</i>	154	<i>carolei gallici</i>	196
<i>betica quae et turdetania</i>	120	<i>castor & Pollux.</i>	254
<i>bibliotheca Luculli</i>	68	<i>catastra obseruantiae illiberalis</i>	
<i>bicongius Cic. filius</i>	179	<i>quae sit allegoricos.</i>	23
<i>blattarum contubernium</i>	250	<i>catastrophe & quid sit.</i>	23
<i>blondus</i>	201	<i>catonis animo ferre & Cice-</i>	
<i>borbonianus dux magister</i>		<i>ronis stomacho.</i>	263
<i>equitum</i>	260	<i>catorthomata.</i>	250
<i>briareus aulicorum & qui sit.</i>	239	<i>catopodia medicamenta.</i>	255
<i>brochus.</i>	195	<i>cauere capite</i>	228
<i>bruta fulmina</i>	135	<i>causia</i>	247
<i>budaeo desuit praceptor</i>	59	<i>celeno metaphorice.</i>	226
<i>bulæa themis</i>	241	<i>celesma.</i>	234
<i>busta Gallica</i>	135	<i>cella.</i>	262
C		<i>cellula. lxx. in aegypto.</i>	155
<i>Caddus qui nobis cadus</i>	183	<i>celsi locus.</i>	190
<i>cadus congrarius.</i>	192	<i>census senatorius & equester</i>	
<i>caij principis prodigientia</i>		<i>Roma.</i>	51. 58
<i>inaudita</i>	123	<i>census Maronis. 105. Athenien.</i>	
<i>caelum & esse in caelo.</i>	240	<i>165. Romani</i>	166
<i>caeræ primæ heredes.</i>	229	<i>census primæ classis.</i>	201
<i>caesar corruptor animosissimus</i>	111	<i>centauri.</i>	247
<i>caesaris aes alienum, uide Aes.</i>		<i>centesima & menstrua usura</i>	33

INDEX

centum sestertia & centies se-		geminus dici potest	143
stertium quid differant	36	christus uerus fuit Hercules	
centies sestertium compendio=		alexicacus.	250.256
sa locutio.40.&	51	Chus.	181
centum aeris millia	43	cyathus, ad cyathū stare.177.178	
centuria.	218	cyathissare quid sit.	178
centuriale aruum.	232	cyathi amicitiae amoris ibidem.	
centussis.	200.211	cyathus secundum Hesichium.178	
cepio	122	abarius panis	188
cercopes.	262	Cicero merito a grecis accusatus	9
cercopum hedra	262	Humana scripsit Minerva	
ceramium	181	uti Plinius.	13
ceratum.	3. 81	Ciceronis dicta in Anatomice	
cernere hereditatem.	218. 262	confutantur	12
cernical regis Persarum.	132	ciceronis locus	42.
chamaeleontes aulici.	248	ciceronis domus	102
chalcus.	197	ciceronis caput q̄ti aestimatum sit. 104	
chares.	131	cicero provinciam deposuit.	106
cheopina.	195	ciceronis erratum in catōe maiore.176	
chiliades & myriades.	65	ameliarchium.	51
chirobij.	188	cynici et Moï harpocrates sunt	246
chaenix.	187.	cypria gazā publicata.	107
chondrites	190	circe daedala.	246
choragus & qd sit. et q̄s Cho		cylicenus Stater.	221
rostates et coryphaeus	263	cynicos quos dicat.	246
choragium.	238	circus maximus a Caesare ex-	
choregra	168	tractus.	109
christus pauperum uindex		cistophori	63
& assertor	235	classis primae census	201
chrestolog.	138	claudenarum librarium	205
chrysammos.115.chrysis ibidem.		cleopatrae unio	51
chrysoplysum & chrysoply		cleopatrae luxus in conuiuio	
tes Parisiensis	81	antoniano	95
chrysomalle oues.	141	clodij domus	110
christi dogma.	156	coai pretium	57
christianae res improbo a scri		cochlea miranda	207
ptoribus silentio transiguntur.156		coctura	212
christi contemptores.	232	caena mirabilis	95
Christus mercurius & Ianus		caena Caligulae et Vitellij	126.128

I N D E X

<i>cœna recta</i>	197	<i>copiæ ærarij Ro.</i>	55
<i>cænobiarcha q nunc abbas</i>	227	<i>corculus Sapia</i>	138
<i>colaces assentatores</i>	131	<i>corphæi qui sint.</i>	230
<i>collimare</i>	213	<i>corpus organicum.</i>	10
<i>collineatio.</i>	213	<i>corruptor audax</i>	68
<i>columbarum pretia.</i>	47	<i>corus</i>	194
<i>columnellæ locus expenditur.</i>	216	<i>coturnata scelera.</i>	226
<i>cōmentarios suos Plinius quan</i>		<i>coturni aulici</i>	240. 255. 261
<i>ti uendere potuit</i>	104	<i>cotula</i>	172. 180
<i>comœdiæ motoricæ et statariæ</i>	263	<i>crassi diuitiæ. 53. Erant malæ</i>	
<i>comperēdinari uadimonium</i>	249	<i>partæ</i>	65
<i>cōparatio diuitiarū nostri t̄pis</i>		<i>crassus orator</i>	101
<i>cum antiqua opulentiā.</i>	224	<i>cratetis i mātica philosophari</i>	256
<i>cōditio i aula præpotentium.</i>	240	<i>critica seueritas</i>	262
<i>confarreat.</i>	233	<i>cræsus & Midas</i>	238
<i>confectaria arg.</i>	238	<i>crutululum sanctificum.</i>	232
<i>congralis fidelia.</i>	193	<i>cubus & Thessera</i>	161
<i>congraria Augusti.</i>	98	<i>culeus</i>	192. 193
<i>congrarius cadus.</i>	192	<i>culei duplares</i>	207
<i>congrū diuersitas.</i>	182. 192	<i>culeus trimodius</i>	208
<i>conciij gallici authores taxat</i>	240	<i>cunei in theatro</i>	140
<i>consilia Gallorum Priscorum</i>		<i>cuneus quos significat</i>	240
<i>memorabilia.</i>	27	<i>cunei et i cuneos stipare qd sit</i>	250
<i>conspicium</i>	251	<i>curia unde dicta</i>	251
<i>consulare imperium</i>	198	<i>curionis æs alienum.</i>	68. 110
<i>consulū & prætorū Romano</i>		D	
<i>rū q ductores erāt potestas.</i>	105	<i>Dactylotheca.</i>	112
<i>constitutio memorabilis.</i>	160	<i>darij luxus.</i>	91
<i>contenti simus hoc Catone qd sit.</i>	28	<i>darius capelus.</i>	113
<i>contignatio triginta coenationū</i>		<i>darius logmanus et ultimus</i>	129
<i>capax, et reliqui appara-</i>		<i>darius aureis compēdibus uin</i>	
<i>tus nauis.</i>	206	<i>ctus & trucidatus</i>	132
<i>conturbare uerbū iuris.</i>	228	<i>darius alexandro filiam cum</i>	
<i>conuenæ</i>	121	<i>dote opima obtulit</i>	132
<i>conuenæ in aula</i>	254	<i>dauid ditissimus regum omniū</i>	
<i>conuentus galliæ.</i>	145	<i>fuisse dicitur. 146. Eius &</i>	
<i>conuiuæ Alexandri magni &</i>		<i>Solomonis opes et imperiū.</i>	151
<i>Persarum regum.</i>	90	<i>decies sestertium.</i>	37. 200
<i>copiæ Ro. quantæ fuerint.</i>	30	<i>dena sestertia.</i>	38

I N D E X

decies centena	74	didrachmum.	63.197.220
decuma frumenti in Sicilia.	163	diem manibus dicere.	211
decumanus.	235	dies comitiales.	143
decussis.	214	diffundi uina.	193
decussare.	2	digitus.	3. 119
dedere ob noxam	238	dimeron.	4
deiotarus.	106	dinamis.	10.
de Iudæorum opulentia.	145	diobolaris homo.	197
delumbare uerbum	139	dionysicolaces.	131
demensum.	188	dioscorides an sit à Plinio le-	
demissus animus.	236	ctus	182
demetriꝝ profusio	205	dioscari	254
demetriꝝ.	205	diosporon	4
demosthenes magno silentium		dipodium	13
uendidit.	167	dipondus	100
demosthenis oratio de mune-		diras imprecari.	263
ribus trierarchiæ.	167	disceptator supremus.	233
demosthenis facultates.	170	diuitiæ Crassi.	53.65
demosthe. locus explicatus.	171. bis.	diuitiæ Pythij.	200
denarius.	13.	diuitias eleuat.	238
den. sestertius. 31. quaternis se-		diuitiæ sint præ studio sapien-	
stertij ualuit.	35	tiaæ contemnendæ.	244
dēarius argētens 43. diurnus	200	diuos inter relati.	227
denarij & sestertij æsthatio	52	doctans	13
denarius gallicanus.	211	dolium quadragenarium.	192
denariolus q̄ græcæ chalcus	211	donus aurea Neronis.	226
deprecatio ad lectores & iudi-		donatua uenialia.	21.263
ces huius operis.	185	donatiuum Cæsaris et congia-	
desultoria amicitia.	250	rium memorabile.	93
deus æsculanus et argentinus.	239	dotes Massilien.	200
dij selecti.	230	drachma	3. 34. 36
dianome. i. diuisio.	200	drachma est merces diurna.	220
dibapha purpura.	57	dramaticum opus.	5
dicæodotes.	119	ducenarij iudices.	85
dicendi facultas Gallis olim fu-		duces paludati. togati. insulati.	263
it uernacula.	15	duella.	3
dicere sacramento.	143	duracina.	45
dichalcum.	197		
dictum memorabile.	94	E	
		Echeneis piscis.	246

INDEX

edictum perpetuum.	228	eximere numeris milites.	262
eiurare & in manum manci pari 142. Veniæ petitionē.	186	exolui religione	231
ἐκτάς & ἡμίεκτον.	183	expeditionis tertiæ in Italiam præsagium	28
elogium vitæ aulicæ.	254	expensare, & Expensum ferre.	137. 227
eloquētia. 238. Est ignavis i iu sa. 241. publice necessaria.	248	extispices.	248
emblemata.	109	F	
emendata Plinij loca.	59	Fascinantium more laudare.	252
emerita stipendia	186	feras in plebē immutare. 231. 239	
encyclopædia.	238	feræ auctæ indagne.	241
energia.	10	ferociam præferentes excussis multus sordibus	263
ἐντελέχεια.	8. 9. 10. 12	fertilitates miræ.	216
enthusiasmus	26	fertilitas soli Luteciani.	219
ἐπαναφορὰ	8	fidelia	193. 196
ἐφεκτινοί.	8. 139	fidem bonam agnoscere	230
ephestionis funus.	131	fide mea esse inbeo.	238
ἐπιεταφορὰ.	8	fides pro auxilio	250
epidecatum fœnus.	35	fiducia in iure	226
epilogus operis.	223	fiduciaria sacerdotia	229
episcopi taxantur	142. 233	figura & Figurata laudes.	5
epitaphij agones	247	Figuræ scenicorum.	140
epistates.	188	flos frugiperdus	252
epobelia	171	fœdera anniuersaria.	134
ergastulum	245. 246	fœnus epidicatum.	35
esaias prophetarū Homerus.	232	fomentum allegoricis	142
242.		formula indulgentior.	229
eschematismenos.	5	franciæ bona.	136
esse in celo	240	franciæ sumen & ager.	164
etholodulia.	245	franci pitharchici	92
ethologæ	140	franciscus primus.	251
eumelia	230	Salutatur rex calen. Iann.	259
euthymia.	236. 244. 248	franciscus deloinus.	252
eustochia	213	francomastix	186
euthanasia	248	frigere in aula	240
ἐξάμλον.	1	frugiperdæ arbores.	186
exclamatio in tempora.	250	frumenti siculi æstmatio.	162
exegeticum opus	5	fuæni uerborum quare res	
exegetes	119		

INDEX

<i>sacræ respuant.</i>	242	<i>hellanodicae</i>	252
<i>facium facere ordinibus</i>	263	<i>helcyarij.</i>	188
<i>Fulmen prodigiosum.</i>	252	<i>hemimneon, idest selibra</i>	36
& sequenti.		<i>hemnæ</i>	172
<i>furta Verris.</i>	29	<i>hercules alexicacus</i>	226
G		<i>hermaeon</i>	92
<i>Galeripetæ.</i>	134	<i>hermolauus Barbarus.</i>	114
<i>galeri purpurei.</i>	248	<i>hermolai Barbari laus</i>	174
<i>galliarum felicitas.</i>	122	<i>eius de usuris locus.</i>	32
<i>galli olim dicendi periti.</i>	16	<i>herodotus & alij antiquissimi</i>	
<i>galli philhellenes. i. græcæ lin</i>		<i>scriptores</i>	152
<i>guæ cupidi</i>	25	<i>hestiasis</i>	168
<i>gallorum opes</i>	133	<i>heteroplus</i>	35
<i>galli & Hispani priscis histo</i>		<i>hexapeda</i>	164
<i>riis ignotissim.</i>	153	<i>hexagonus aspectus</i>	8
<i>geodesia & Geodætes.</i>	4	<i>hybreas orator</i>	94
<i>geruli.</i>	188	<i>hieremias</i>	242
<i>geryones tergeminus.</i>	250	<i>hieroduli</i>	106. 226
<i>gigantes terrigenæ.</i>	225. 230	<i>hieroglyphicæ.</i>	26
<i>gloria uera huius uitæ.</i>	238	<i>hieronis liberalitas</i>	194
<i>gloria uera & expressa.</i>	248	<i>hieronomi</i>	234
<i>gomor.</i>	187	<i>hierosolyma</i>	152
<i>gradus.</i>	240	<i>hilaria quid sit</i>	251
<i>gramma.</i>	3	<i>hypophetæ qui sine</i>	243
<i>grammata</i>	3	<i>hippotrophium murum</i>	148
<i>græcæ linguæ præstantia.</i>	10	<i>hispania opulenta</i>	120
<i>græcorum recentia scripta</i>	154	<i>historiam animalium quanti</i>	
<i>græcorum & latinorum pri</i>		<i>redemerit Alexander</i>	61
<i>scorum ignorantia magna.</i>	155	<i>historiæ antiquissimæ nõ sunt</i>	
<i>gregorius Nazianzenus</i>	242	<i>a græcis repetendæ</i>	154
<i>grossus</i>	49	<i>historicorum quorundam ma</i>	
<i>guido a' rupeforti.</i>	139. 259	<i>lenolentia.</i>	155
H		<i>honorarium isodion.</i>	107
<i>Harpocrates fiunt qui Cynici</i>		<i>hypomnematographus.</i>	119
<i>& momi erant</i>	246	<i>horoscopus.</i>	8
<i>hebræorum inuenta alijs affe</i>		<i>humilitas</i>	136
<i>gnata sunt</i>	153	I	
<i>hecatombeum</i>	197	<i>Iam uero.</i>	54
<i>hecatombea arma Homero.</i>	63	<i>idios logos.</i>	243

INDEX

<i>illa uero</i>	54	<i>iulium secundum taxat.</i>	135
<i>imperium Augusti.</i>	97	<i>iuuenalis</i>	190
<i>imperij Rom. ratio.</i>	97	<i>iuno</i>	247
<i>imperij Ro. magnitudo.</i>	93	<i>ius prætorium</i>	199
II 6. terminus.	116	<i>ius summum.</i>	249
<i>in ordinibus sedere.</i>	250	<i>Ius aule moribus constitutum</i>	239
<i>indicare rem.</i>	226. 227	<i>iustus martyr</i>	155
<i>indictio.</i>	92	<i>iuuenalis locus enarratus.</i>	193
<i>indignitas insignis in aulicis</i>		<i>ixionidæ.</i>	247
<i>rerum actibus.</i>	251	L	
<i>ineptus græce</i>	9	<i>Lactes.</i>	13
<i>inire nexum.</i>	227	<i>lætis auibus renunciari</i>	230
<i>innocens græce.</i>	9	<i>lagæna.</i>	195
<i>insignis locus ex Cic.</i>	39	<i>lanista.</i>	134
<i>institutum Persarum mirum.</i>	133	<i>laoplantus dæmon.</i>	245
<i>interpollis humanitas.</i>	235	<i>lar deus.</i>	247
<i>intestinum medium</i>	12	<i>latifundium.</i>	231
<i>intra quam. 69. Infra q̄.</i>	69	<i>latina lingua discipula est lin-</i>	
<i>ioannes seruus receptitius.</i>	243	<i>guæ græce.</i>	9
<i>iosephi in Appionem libri.</i>		<i>laudare authorem.</i>	232
<i>ironus rex Tyri. I 46. Solomo</i>		<i>laudare more fascinantium.</i>	252
<i>ni amissimus</i>	154	<i>laudes figuratæ.</i>	5
<i>irudo sanguisuga.</i>	137	<i>laurentij Vallen. laus.</i>	174
<i>isodion & isodos.</i>	107	<i>Erratum.</i>	184
<i>isonomia</i>	141	<i>lectio sacrosancta.</i>	242
<i>isphora.</i>	168	<i>legatio pronuba in Angliam</i>	28
<i>italia bonarum literarum ma-</i>		<i>leges sumptuariæ.</i>	199
<i>gistra.</i>	213	<i>legiones. xliij. sub Augusto</i>	
<i>italia omnium gentium magis-</i>		<i>fuere Rom.</i>	99
<i>tra.</i>	224	<i>lentuli auguris opes memora-</i>	
<i>iucundus Veronen.</i>	191	<i>biles.</i>	108. 224
<i>iudææ terræ solum</i>	152	<i>leo decimus.</i>	230. 231.
<i>iudæi commerciorum ignari</i>		<i>Eius præconium.</i>	235
<i>& ideo ignoti.</i>	153	<i>lesbiæ structuræ canones.</i>	233
<i>iudæi & eorum opes græcis</i>		<i>lex de ambitu</i>	111
<i>& latinis incogniti.</i>	152	<i>lex Centussis.</i>	199
<i>iugerum.</i>	3. 164	<i>lex cinthia</i>	240
<i>iugerum Parisinum</i>	164	<i>lex trierarchica</i>	170
<i>iugerum Romanum.</i>	219	<i>libella</i>	31

INDEX

<i>libra & pondo</i>	2	<i>memorabilis locus.</i>	
<i>libra Romana eadem fuit cum</i>		<i>locus animaduertendus</i>	257
<i>mina græca</i>	49	<i>locus explicatus in Matthæi</i>	
<i>libra Parisina.</i>	49	<i>euangelio</i>	220
<i>libra Zygostatica et numularia.</i>	49	<i>locus in epistola Cassij ad Cic.</i>	220
<i>libra pondo & mina pro eodem ponuntur</i>	36	<i>logodædalus proteus</i>	89
<i>libra numaria centum drachmas ualet</i>	48	<i>longolij commendatio.</i>	209
<i>libra auri</i>	194	<i>lucullus. 68. eius bibliotheca</i>	68
<i>libra auri in iure</i>	209	<i>luxus. 68. otium.</i>	106
<i>libri duo refutatorij de anti-</i>		<i>ludouici. xii. tempora ultima</i>	
<i>quitate Iudæorum.</i>	154	<i>significantur</i>	251
<i>libripendes.</i>	32	<i>ludouicum. xii. notat.</i>	251
<i>liburnicæ cædrinæ. C. Cæsaris</i>	208	<i>Eius mors</i>	ibidem
<i>licita quantitas</i>	210	<i>luerius Aruernus</i>	122
<i>lysaniæ comes</i>	256	<i>luxuria Romanorum</i>	70
<i>litære samijs uasis</i>	241	<i>luxuria Romam demum inua-</i>	
<i>literæ unciales</i>	5	<i>sit Asia deuicta.</i>	96
<i>literæ iacent nobilium culpa</i>	18	<i>luxus pontificum.</i>	227
<i>damnosæ sunt in Gallia.</i>	61	<i>luxus fide maior.</i>	127
<i>literarũ studijs se totos dedetes</i>	240	M	
<i>litæ græ.</i>	168	<i>Macaron insula.</i>	239
<i>litæus.</i>	229	<i>macrobij locus memorabilis.</i>	156
<i>litæ locus</i>	64. 83. 87	<i>magistratus et qui ad eos pro-</i>	
<i>logos filius dei</i>	243	<i>movent indignos</i>	238
<i>loca in euangelio</i>	200	<i>magistratus urbanos se aulicis</i>	
<i>locos Plinij, uide Plinij & alio-</i>		<i>uenditantes notat.</i>	246
<i>rum in suis uocabulis</i>		<i>magistratus minores maiori-</i>	
<i>locorum uocabula in sacris li-</i>		<i>bus fasces demittebant Ro.</i>	242
<i>teris posita sunt sæpe ab ali-</i>		<i>magni reges Persarum</i>	150
<i>is scriptoribus ignota</i>	150	<i>mamurra</i>	68
<i>locus Catonis emendatus</i>	191	<i>mancipes societatum</i>	262
<i>locus Plinij</i>	53	<i>mancipiorum pretia</i>	71
<i>locus Lampridij.</i>	42	<i>mancipium quid no tet</i>	243
<i>locus plutarchi anxie explicatus</i>	39	<i>manethon historicus</i>	153
<i>locus Tranquilli emendatus.</i>	58	<i>margarita Cleopatæ</i>	67
<i>locus Tranquilli explicatus.</i>	84	<i>Seruilie</i>	eodem.
<i>locus memorabilis. uideatur</i>		<i>mariani muli</i>	229
		<i>mathæaticorũ demonstradi mos</i>	60
		<i>mediastini serui</i>	238

INDEX

<i>medicorum olim stipendium</i>		<i>moduli.</i>	231
<i>Romæ.</i>	58. 61	<i>μολύβδης.</i>	2
<i>medimnū & medimnus</i>	162. 163	<i>monetæ immunitio.</i>	203
<i>megalia dotata.</i>	200	<i>mos loquendi ueterum.</i>	41
<i>memnonia regia.</i>	129	<i>motorij actus.</i>	263
<i>memorable dictum Esaiæ</i>	249	<i>multa Demostheni dicta.</i>	199
<i>memorable nauigium.</i>	205	<i>multarum modus.</i>	198
<i>memorabilis locus.</i>	26. 156. 253	<i>nulli piscis pretium Romæ</i>	75
<i>mensurorum uocabula.</i>	3	<i>uulnera ædilitia.</i>	51
<i>mensuræ Parisinæ.</i>	193	<i>musæum.</i>	262
<i>retinent uocabula antiqua.</i>	195	N	
<i>menstruæ usuræ</i>	33	<i>Nabuchodonosor.</i>	150
<i>mercurius institor.</i>	225	<i>narcissi diuitiæ</i>	66
<i>mercurius Christus.</i>	243	<i>nassam ingressi pisces.</i>	246
<i>meroë.</i>	149	<i>naucleus nauis.</i>	251
<i>mesenterium unde.</i>	12	<i>naues Philadelphii.</i>	206
<i>μεταρράτιον καὶ μεταρρατῆμα.</i>	8	<i>naues onerariæ.</i>	208
<i>metalla auri quondã in Gal-</i>		<i>nauium magnitudo mura.</i>	205
<i>lia fuisse. 121. Eorum ue-</i>		<i>nauis magnitudo ac uasitas</i>	
<i>ctigal.</i>	<i>ibidem.</i>	<i>stipenda.</i>	207
<i>metella Syllæ uxor.</i>	112	<i>naïan Zenus.</i>	241
<i>metreta.</i>	183	<i>nequam.</i>	77
<i>micton.</i>	5	<i>neronis domus.</i>	111
<i>midas cur asininis auribus usus</i>	238	<i>nero Caij æmulus.</i>	125
<i>mille numū q̄ti æstimari debeat</i>	50	<i>Magiæ studiosus.</i>	115
<i>nullia æris.</i>	43. 45	<i>neronis prodiga liberalitate</i>	
<i>nullies centena millia.</i>	124	<i>bis & uicies nullies sester-</i>	
<i>malonis debita.</i>	110	<i>tum effusum est.</i>	126
<i>milonis uoracitas</i>	181	<i>Exactio a senatu. ibidem.</i>	
<i>mmetico.</i>	5	<i>nero quadringentis in pun-</i>	
<i>mm</i>	240	<i>ctum sestertijs aleã lufit.</i>	126
<i>minerva quæ & Pallas.</i>	26	<i>nicolai Perotti erratum.</i>	48
<i>minerva in Athenæo non in</i>		<i>noctuanam Athenas.</i>	197
<i>larario colenda.</i>	246	<i>nodus Gordij.</i>	239
<i>myriades.</i>	65	<i>nomadum more uiuere.</i>	246
<i>misopatrides.</i>	224	<i>nomi, idest præfecturæ.</i>	113
<i>Mythistoria.</i>	152	<i>nomismatū prisiorū recensio.</i>	48
<i>modius.</i>	171. 174	<i>nomisma Ciceronis</i>	<i>ibidem.</i>
<i>modius Parisinus.</i>	207	<i>nomismatum æstimatio.</i>	50

INDEX

nomismata aurea expensa & aestimata	78	orca	193
nomismata francae prisca.	209	orchestra.	140. 240
nomisma extenuatum.	209	ordo auctoritatis gemmarum.	67
nomismata antiqua pessimo instituto nostro tempore aliquandiu abrogata.	211	ordines.	140
nomophylacium	259	opertanea sacra	238
nonagenarius aspectus	7	opobalsami precium.	214
numerandi mos priscus.	124	optimus maximus.	232
numeri apud Pli. mendosi.	54	optiones	262
numeri deprauandi ratio.	56	opulētia publica priuataq; Romanorum uicū maxime floret.	51
numerorum maiorum uocabula Chiliades & myriades.	65	opum profugatio mira.	123
numerorum notae antiquae.	76	otacustae Midæ.	238
nomismata seu nomismata aurea & prisca.	78	oxybaphus.	173
numariam rem tractat.	79	P	
numariae rei rō apud græcos.	197	Pagna utraq; rationum.	229
nummo sestertio mancipio dare & nummo addicere.	32	palæ. Palacæ	120
nummus & sestertius idem	32. 69	palimpsestos	62
nuptiarum Alexandri magni luxus.	131	pallas ter mille sestertium possedit Crasso ditior	66
uus.	11	panes Iulij Pon. maximi qui & quanti habiti.	190
O		panificium Parisiē.	188
Oblationes regni.	92	panis tria genera eodem	
obnunciare	234	panes græcanici	190
obolus atticus.	197	parasangæ.	129
obseruare de cælo.	235	parthi.	98
obuenire uitium	262	pastinare quid sit.	217
octantes.	2	pastophori	22. 241
odyssea errorum.	128	pastos & pastophorus.	263
œnophorus	195	patna æsopi	46. 127
officina ditis.	143	patna utellij.	127
oinos 171 in fine		paulus hypophetes sapientiæ quare dicatur.	243
ὄϊκον	36	paulus Vranognomon.	244
onomatotheres	187	pauonum pretia	69
oracula allegoricos.	228	pauper qui.	210
		pauptas prischorū Romanorū	200
		pax genialis.	134
		pecuniæ signatæ uocabula	13
		bb	

<i>pecuniæ à Pompeio in ærari-</i>		<i>picturæ æstimatio</i>	61
<i>um illatæ summa.</i>	92	<i>picturæ honor</i>	62
<i>pedis diuisio.</i>	3	<i>pincernæ.</i>	178
<i>pelta.</i>	147	<i>pinta</i>	195
<i>pentamæron.</i>	4	<i>pyrrhica.</i>	230
<i>penſitationum tria genera</i>	123	<i>pſcinæ. & Piſcinarij.</i>	69
<i>perſarum regnum. 113. Euer</i>		<i>piſarchici franc.</i>	92
<i>ſum eſt. 129. Via regia ibidem.</i>		<i>pythij Bithynij diuitiæ. 120. 138</i>	
<i>perotti erratum.</i>	48	<i>pyxides argyrocopiorum.</i>	82
<i>perſarum opes. & opum ab</i>		<i>planipedes.</i>	240. 261
<i>Alexandro captarum ſum</i>		<i>planus.</i>	245
<i>ma.</i>	128. 130	<i>platanus aurea.</i>	132
<i>perſarum regis cervical &</i>		<i>plinius interdum memoria de</i>	
<i>ſcammum ſuppeditaneum</i>	132	<i>fectus uidetur.</i>	6
<i>perſarū inſtitutum animaduer</i>		<i>plinij erratum.</i>	6
<i>ſione dignum.</i>	133	<i>plinius humana ſcripſit Miner</i>	
<i>perſarum reges magni.</i>	150	<i>ua itaq; errare potuit.</i>	13
<i>perſepolis</i>	129	<i>plinius locus expreſſus.</i>	1.
<i>perſica duracina</i>	45	<i>2. 6. 7. 29. 32. 44. 47. 52. 54.</i>	
<i>perſicus ſtater</i>	211	<i>58. 59. 69. 70. 71. 72. 73. 74.</i>	
<i>perſcribere quid ſit.</i>	96	<i>76. 80. 86. 93. 101. 112. 120.</i>	
<i>petrus Cothardus.</i>	138	<i>127. 128. 151. 166. 173. 190.</i>	
<i>pharao à Moſe uexatus</i>	155	<i>212. 216. 217. 218.</i>	
<i>phæaces metaphorice.</i>	249	<i>plutarchi locus.</i>	39. 87
<i>phileleutherus.</i>	253	<i>plutarchi locus in Antonio &</i>	
<i>philologia.</i>	186. 235	<i>Pompeio.</i>	201
<i>philophari i matica cratetis</i>	256	<i>plutarchi demetri proloquia. &</i>	
<i>philophia cordates facit.</i>	255	<i>plutos</i>	249
<i>philophia homini neceſſaria</i>	249	<i>podargus</i>	245
<i>philophia uera</i>	244	<i>pæon & Pæonia manus.</i>	234
<i>philophia proprie dicta</i>	253	<i>poëmatis genera tria.</i>	5
<i>philophia dicitur urano-</i>		<i>poëtarum & rhetorum an-</i>	
<i>phron & psychagogos.</i>	254	<i>nua ſalaria.</i>	60
<i>philophia loco & tempore</i>		<i>poëtæ græcorū antiquiſſimi.</i>	152
<i>ad res gerendas prodire</i>		<i>polyhiſtor appion.</i>	154
<i>ex umbraculis debet.</i>	256	<i>polytropus</i>	241
<i>philophorum uſus</i>	250	<i>pollis & flos</i>	189
<i>philopatoris. hieronis.</i>	206	<i>pomæria & intra pomæria</i>	
<i>philoplutos carpit.</i>	235	<i>nati.</i>	140

<i>pomorum mira</i> Ro. pretia.	45	<i>proteas uinosus</i>	281
<i>pompeius quantum pecunie in</i> <i>erarium Ro. intulit</i>	92	<i>proteus</i>	84. 89
<i>pomponius atticus Ciceronis</i> <i>familiarissimus.</i>	103	<i>proverbium</i>	198
<i>pondera terræ inertia.</i>	232	<i>providentia quæ & sapiëntia.</i>	241
<i>pondo & libra.</i>	249	<i>provinciæ po. & cæsaris.</i>	97
<i>pontificatus maximus</i>	66	<i>provinciarum sub Augusto</i> <i>administratio</i>	119
<i>poppeæ cædes & luxus.</i>	126	<i>pseuma</i>	114
<i>porcus Troianus.</i>	70	<i>pseudocatonnes</i>	245
<i>posthumæ rones quæ sint.</i>	238	<i>pseudophilosophia.</i>	243
<i>potestas consulum & prætorû</i> <i>Romanorum</i>	105	<i>psychagogos philosophia.</i>	254
<i>pragmatica sanctio</i>	227	<i>purpura ignota nobis</i>	57
<i>prærogativa tribus.</i>	263	<i>purpura insigne imperatorum</i> <i>Romanorum accipitur pro</i> <i>magstratu summo.</i>	58
<i>prærogatiuum suffragium.</i>	262	<i>purpura dibapha.</i>	248
<i>præstiter dij</i>	262	<i>purum probum aurum</i>	251
<i>præsul.</i>	263	<i>putei ab Annibale inchoati.</i>	121
<i>præterire & præteriti.</i>	262		
<i>prætecta & prætextati.</i>	246	<i>Q</i>	
<i>pretia columbarum.</i>	47	<i>Quadrages sestertio.</i>	42
<i>pretium purpuræ & Coci</i>	57	<i>sestertium.</i>	51
<i>pretia tabellarum pictarum.</i>	61	<i>quadrages millies sestertium</i>	128
<i>pretia mancipiorum.</i>	71	<i>quadrantal</i> & <i>quadratus</i> <i>aspectus.</i>	7. 8
<i>prytaneum.</i>	137. 166	<i>quadrantal.</i>	191
<i>primigenia noxa.</i>	231	<i>quadrans numus.</i>	13
<i>principes Romani regio no-</i> <i>nine abstinuerunt.</i>	117	<i>quadrans.</i>	44
<i>proam</i>	262	<i>quadringenta sestertia & qua-</i> <i>dringenta nullia</i>	36
<i>processibus suis inimicus</i>	43	<i>quadringentis in punctum se-</i> <i>stertijs aleam lusit Nero.</i>	126
<i>prodigentia. C. principis.</i>	123	<i>quantum biberit Augustus</i>	179
<i>proletarij.</i>	250	<i>quartarius.</i>	194
<i>procludere</i>	252	<i>quæstores qui sint.</i>	239
<i>promouentes indignos.</i>	239	<i>quinarius.</i>	44
<i>pronæa</i>	241	<i>quincuncialis herba.</i>	4
<i>pronuba legatio.</i>	28	<i>quincuncialis ordinum ratio et</i> <i>arbores in quincuncem dige-</i> <i>stæ.</i>	13
<i>propædeumata quæ sint.</i>	241		
<i>proreta.</i>	244		
<i>proscenium</i>	140		

<i>quinquax</i>	14	<i>sacrofancti liticines.</i>	135
<i>quingentes festerium.</i>	39	<i>sacrofancta scripta.</i>	242
<i>quis tenor studiorū tenēdus sit.</i>	241	<i>salaria ſenatoribus poētis. &</i>	
<i>quirito.</i>	75	<i>rhetoribus conſtituta.</i>	60
		<i>ſalarium Neronis.</i>	60
R		<i>ſalinator unde dictus</i>	117
<i>receptitius ſeruus</i>	243	<i>ſalomon uide Solomon.</i>	
<i>recocti aulici</i>	239	<i>ſammaurianum prædium.</i>	14
<i>redditus regni francorum.</i>	92	<i>ſapiētiae libri interpretis errata</i>	235
<i>redimtus metaphoricè</i>	251	<i>ſarcta teſta.</i>	231
<i>regnorum in prouincias reda-</i>		<i>ſardanapali pyra & opes.</i>	145
<i>ctio quomodo fiebat</i>	119	<i>Exitus</i>	<i>ibidem.</i>
<i>reijcere ex albo.</i>	262	<i>ſatana apud hebræos.</i>	187
<i>relati in album æternæ pro-</i>		<i>ſatyriſcorum ioci.</i>	245
<i>uidentiæ</i>	228.250	<i>ſcærus piſcis</i>	126
<i>remora piſcis.</i>	246	<i>ſcæuri magnificentia porten-</i>	
<i>remorum lōgitudō mira.</i>	206	<i>tiſica.</i>	111
<i>renunciare magiſtratum.</i>	141	<i>ſchemata.</i>	5
<i>reſtibile uinetum.</i>	231	<i>ſcænæ decus</i>	114
<i>res tuas tibi habe</i>	143	<i>ſcotina ſcripta heracliti quare</i>	
<i>res ſacræ quare reſpuant uer-</i>		<i>ſint dicta</i>	242
<i>borum ſucum</i>	242	<i>ſcriptura ſacræ uſurpat uoca-</i>	
<i>riuales qui ſint.</i>	247	<i>bula locorum alijs ſcripto-</i>	
<i>romani in piſy ratio, cuius arma</i>		<i>ribus ignota</i>	150
<i>in æthiopiā penetrarunt.</i>	97	<i>ſcrupulum</i>	3
<i>romæ aqueductus & cæteri</i>		<i>ſcrupulus pro denario galli-</i>	
<i>ornatus</i>	112	<i>cano.</i>	49
<i>roſcius munus.</i>	72	<i>ſcurræ albati.</i>	247
<i>eius ſalarium</i>	<i>ibidem</i>	<i>ſecare uiam</i>	227
<i>roſcij qui ſint</i>	245	<i>ſectæ philoſophorum</i>	237
<i>rude donati.</i>	136	<i>ſectores metaphoricè</i>	248
		<i>ſeculum aureum</i>	150
S		<i>ſecularia.</i>	232
<i>saba regna.</i>	149	<i>ſedere inter cuneos</i>	144
<i>ſacerdotes aulicos taxat.</i>	227	<i>ſelecti dij</i>	230
<i>ſacerdotum opimum in ponto</i>	106	<i>ſelibra panis</i>	188
<i>ſacerdotia fiducia.</i>	229	<i>ſemdalis</i>	190
<i>ſacerdotiorum competitores ta-</i>		<i>ſemdalites panis.</i>	190
<i>xantur</i>	247	<i>ſemobolus</i>	3
<i>ſacramento dicere.</i>	143.232		
<i>ſacrarium ueritatis</i>	243		

INDEX

<i>semmissis aspectus.</i>	8	<i>num pendebat.</i>	44
<i>semuncia.</i>	3	<i>sestertij centenis aureus unus</i>	
<i>semuncia uenire bona.</i>	III	<i>astimatus.</i>	44
<i>semuncia numi.</i>	III	<i>sestertius nunquã aureus fuit.</i>	44
<i>seneca prædiues dictus.</i>	219	<i>sestertium duodecies.</i>	50
<i>seneca philosophus</i>	224	<i>sestertij nota.</i>	72
<i>senecæ locus explicatus</i>	193	<i>sestertium nouies millies.</i>	127
<i>septuaginta cellulæ in ægypto</i>	155	<i>sestertium quadrages millies</i>	
<i>sequestres intra septa.</i>	143	<i>quot aureos faciat.</i>	128
<i>seria.</i>	192.196	<i>sestertij & denarij æstimatio.</i>	52
<i>sermo interior et exterior ab</i>		<i>sestertij ualor.</i>	163
<i>Aristotele positus.</i>	249	<i>sestertium decies.</i>	200
<i>seruare de cælo.</i>	262	<i>sestus niger</i>	180
<i>seruiliæ unio.</i>	67	<i>sexagenarius aspectus.</i>	8
<i>sescuns & sescunx</i>	I	<i>sextans</i>	197
<i>sescuplum.</i>	I	<i>sextarius.</i>	172
<i>sescuxes apud Plinium.</i>	I	<i>sextarius Romanus</i>	175
<i>sesqui.</i>	I	<i>sextula.</i>	3
<i>sesquipedalia tigni.</i>	I	<i>siclus.</i>	146
<i>sesquiculare dolium.</i>	193	<i>siclus apud Plinium.</i>	157
<i>sesostris rex superbus.</i>	151.157	<i>sicaliquum</i>	3
<i>sestans numus.</i>	13	<i>sicaliqua</i>	ibidem
<i>sestertius</i>	13	<i>siderati qui sine.</i>	251
<i>sestertius denarius.</i>	31	<i>siletium improbum apud scri</i>	
<i>sestertius & numus idem sunt</i>	32	<i>ptores de Christianis.</i>	156
<i>sestertio numo mancipio dare</i>		<i>siliago quid</i>	190
<i>quid sit.</i>	32	<i>sylla uiginti nullia talentum</i>	
<i>sestertia singula nullia singula</i>		<i>imperauit Asiæ.</i>	93
<i>numorum significant.</i>	36	<i>symbola</i>	242
<i>sestertia centu qd differat ab eo</i>		<i>simulago & similia</i>	189
<i>quod est centies sestertium</i>	36	<i>symmorice.</i>	167
<i>sestertium quingentes.</i>	39	<i>symmorice. i. tribules.</i>	169
<i>sestertio. 41. sestertij</i>	41	<i>symposiacus mos</i>	177
<i>sestertio quadrages.</i>	41	<i>simulationem aulicam carpit</i>	148
<i>sestertium.</i>	42	<i>synolon</i>	10
<i>sestertij quadringenti in una</i>		<i>synclides</i>	121
<i>erant libra, centum sester</i>		<i>synomus.</i>	190
<i>tij in uno aureo.</i>	44	<i>syria terrarum maxima.</i>	151
<i>sestertius quinarium dimidia</i>		<i>sisyphidæ qui sine.</i>	245

<i>sitometrium.</i>	188	<i>strabo & eius locus.</i>	25
<i>solidus</i>	149. 209	<i>strabo quis & quando.</i>	97
<i>solomonis epistola ad Vaphrē</i>		<i>studia instituendi ratio.</i>	237
<i>Aegypti regem, & respon</i>		<i>subscium.</i>	3
<i>sio Vaphris.</i>	146	<i>suetonij locus uide Tranquilli.</i>	
<i>solomonis philosophia.</i>	157	<i>suetonij alius locus.</i>	128
<i>solomon.</i>	235	<i>suetonij locus enarratus.</i>	190
<i>solomon trismegistus.</i>	243	<i>sufflamen quid sit.</i>	245
<i>solomon encyclopædiā nouit.</i>	237	<i>summa tributorum po. Ro. ex</i>	
<i>solonis drachma & mensuris</i>		<i>Plutarcho.</i>	91
<i>utuntur Parisiē.</i>	195	<i>summa pecunie a Pompeio in</i>	
<i>sophophilos.</i>	246	<i>æarium Ro. illatæ.</i>	92
<i>sordes</i>	239	<i>summum bonum</i>	237
<i>sordes reorum innuit.</i>	27	<i>summa persicarum opum.</i>	128
<i>sorices prætorij allegoricos</i>	61	<i>supra quàm</i> 69 <i>in fine</i>	
<i>spes ambitiosorum fallax.</i>	248	<i>susa & thesauri ibidem</i>	129
<i>spintrix qui sint.</i>	244		
<i>spithame.</i>	3	T	
<i>sportula. i. centum quadrantes</i>	196	<i>Tabellarum picturarum pretia</i>	
<i>statarie comœdiæ.</i>	263	<i>miranda</i>	61
<i>stater.</i>	3. 79. 149	<i>taæpe.</i>	219
<i>stateres Alexandrei, Darii et</i>		<i>tacitus scriptorū uerborum dissimulatus</i>	55
<i>Philippei.</i>	221	<i>talentum</i> 62. <i>Euboicum.</i>	63
<i>stater aureus atticus.</i>	221	<i>Magnum</i>	64
<i>stater quem christus soluit.</i>	220	<i>talenti ære nostro æstimatio.</i>	65
<i>stathmiasiones.</i>	129	<i>talenta omnia ad formulam</i>	
<i>statua habere.</i>	262	<i>unam redacta</i>	114
<i>statumina.</i>	231	<i>talentum Babylonium.</i>	113
<i>stylo exigere</i>	262	<i>talentum Atticum.</i>	114
<i>stipendium medicorum olim</i>		<i>talentum pro siclo</i>	146
<i>Romæ.</i>	61	<i>talentum non unum tm̄ apud</i>	
<i>stipendia facere Mineruæ qui</i>		<i>hebræos habitum.</i>	148
<i>dicantur.</i>	185	<i>talentum auri & argenti non</i>	
<i>stipendia emerita.</i>	ibidem.	<i>æquale fuit.</i>	148
<i>stipendium militare.</i>	222	<i>talētum numariū et pōderale</i>	149
<i>stipendia implere.</i>	244	<i>talentum hebraicum.</i>	157
<i>stomachus proprie dictus qui &</i>		<i>talenta parisina.</i>	207
<i>ubi sit.</i>	195 <i>in fine</i>	<i>talthybiadæ, qui sint</i>	22
<i>stomacho Cice. ferre.</i>	263	<i>talthybius, idest precor domini.</i>	
		<i>Esaias.</i>	150

I N D E X

tectorium opus.	245	tiresias humanitatis sexum ui-	
tele quæ sint munera.	168	ssim habuit.	235
telephium vulnus	28	tridates rex & eius Romam	
teletarches Christus sacrarum		aduentus	125
cerimoniarum author.	226	togati duces.	263
templum solomonis.	243	tollenones	77
templum solomonis incredibi-		torquatus tricongius.	179
li sumptu extructum.	147	tranquilli locus.	38.41
teruncius.	44.196	tranqlli locus de cēsu senatorio.	38
tessera & cubus.	161	tranquilli locus explicatus	84
tesserae hospitales.	233	tranquillus de Christianis.	155
tesserae ueniales	233	tranquillitas animi	244
testamentum Augusti	100	translatuum.	163
testamentum domni.	228	trecena pondo romana.	121
τετραμύριον	7	tribunitia potestas.	198
tetradracmum	63.220	et proconsulare impium ibidē	
tetragonus & quadratus aspe-		tribus prærogativa.	262
ctus	8	tribules	169
tetrobolum	197	tributum Iudaicum.	220
thalamegus nauis sumialis		triclinaria Babylonia & eo-	
Philopatoris	208	rum precia.	57
tharfeis insula.	149	tricongius. M. Cicero filius.	179
theatrum translative.	140	triens & quadrans	13
themis Buleæ.	241	orientalis. Triquetrus. Tetrago-	
theatrica argumenta.	232	nus aspectus.	8
theoria status	232	tripatnum.	127
theramenes aulici.	255	triobolum	197
theriotrophium.	70	trioboli homo	197
thesauri Susis ab Alexandro		tripudium.	252
reperiti	129	triremes & quinqueremes et	
thesa amicitia	246	ulteriora uocabula	205
threnodie	232	τρίταις	183
thucydides ab exilio reuocatus		tritici fertilitas in aphri.	216
ob historiam quam condi-		triumuiralis partitio.	95
dit. 60. in fine.		triuncis.	44
thucididis locus expositus	204	tropus multiplex orationis.	233
tibianes ædificiorum.	231	turdetania eadem et Betica	120
tympana publicæ famæ pul-		turdus uocalis	47
sare	145	tutelaes regni uirtutes	260

INDEX

V			
Vades locupletes.	211	uini pretium apud antiquos.	214
uadimenium fiti.	244	uirgiliani uersus aurei	104
uaphris aegypti regis ad Solo-		uirgilij census	ibidem.
monam responsa.	146	uitellianus luxus.	117
uariana clades	99	uitem tenentes.	225
uasarium quid sit.	107	uitis aurea.	132
uacalegon allegoricos.	140	uitum obucnire.	262
uectores	253	uitum cultura.	215
uelites Vclitari.	263	Earu incōmoda Parisijs. ibidē.	
uenationes Ro.	51	uitruui locus castigatus	202
uenditare fumos	138	ulpiani tempora	210
uenialia donatua	263	uncia.	162
uentriculus	196	unciales literæ.	5
ueritas historiæ ab Aegyptijs		unciaria stps.	197
& Chaldæis requirenda.	154	uncialis altitudo apud Pliniū.	212
ueritas apud Iudæos sedē ha-		uociferatus confusus.	144
buit ante aduētum domini.	156	uolones	239
ueritas antiquis ignota	157	uranognomon.	244
ueritas contubernalis.	232	uranoscopus.	253
ueritatis sacrarium.	243	uranophron	ibidem.
uerris furta.	29	uranopolis.	241
uersuris authorare oberatos.	143	urbis Romæ exornatio.	112
uernactum.	165	usura centesima & menstrua	
uespasianus tributis & uecti-		quæ sit. 33. Se, gcentesima.	33
galibus gratis.	128	usuræ species.	35
Eius liberalitates notadæ.	128	X	
ueterani	212	Xenagoge	253
uia regia Persarum.	129	xenomania.	136
uicies & septies sestertium.	123	xerxis classis.	205
uictimæ inauratæ.	248	Y	
uincula uulcani.	245	Υ' πότερω.	8
uinearum pretium.	217	Z	
uinea domini.	231	Zoroastres aut Zocastres.	154
uinum optimum.	211	Finis.	

SSIS PARTES SVNT QVADRANS,
triens, sems, bes, & dodrans, & aliā enume-
ratā in lege seruum in titulo de heredibus
a instituendis, libro duodetricesimo Pandectarum,
quo in loco male sexcuns legitur per
x in priore syllaba, & per s in postero-
re, inuersa orthographia, cum uicuersa ses-
cunx & sescuncia unciam significet & unciā
dimidium, qui error etiam in sescuplo inualuit, pro quo uocabulo
sexcuplum per x plerumq; legitur in exemplaribus, errore haud
contemnendo. est enim sexcuplum, quod sexies id capit, ad quod
relationem habet, quod grāce hexaplum appellatur, ut senarius
sexcuplus est singularis numeri. at sescuplum per s scriptum, quod
& sesquiplum dicitur, numerum hemolium significat, qui latine
etiam sesquialter dicitur, ut cum dicimus senarium sesquiplum es-
se quaternarij. continet enim eum totum, & insuper dimidiam
eius partem. Eadem ratione sescunx & sescuncia hemoliam ra-
tionem ad unciam habet, & sesquipies ad pedem. Haec autem om-
nia uocabula ab uncia declinata per x in fine scribenda sunt,
ut quincunx, septunx, deunx. licet hoc per raro a librarijs obser-
uatum sit. Hoc autem ex hoc intelligimus, quod x recti casus in
genitiuum per c exire solet, ut phaenix phaenicis, felix felicis. Sic
igitur deuncis & septuncis genitui deunx & septunx rectos suos
exposcunt. Porro sesqui uocabulum in appositione inuentum pro
hemolio accipiendum est, quod perinde est, ac si dicas, tantundem
& semis. Cicero in libro de Oratore perfecto. Pes (inquit) qui ad-
hibetur ad numeros partitur in tria, ut necesse sit partem pedis,
aut aequalem esse alteri parti, aut altero tanto, aut sesquimaio-
rem, ita fit aequalis dactylus, duplus iambus, sesqui pæon. sesqui ap-
pellauit pæona, quia pes omnis pæon longa una syllaba & bre-
uibus tribus constat. at longa syllaba in temporum metricorum ra-
tione duas breues aquare dicitur. ita fit, ut tres breues longam
unam dimidio superent. nam ternarius ad binarium relatus, ses-
quialteram proportionem habet. quo modo igitur dactylus aequa-
libus partibus constat, quia prima longa duabus breuibus aequa-
lis est, sic pæon alteram partem dimidio maiorem habet, iambus

etiam altero tanto maiorem, hoc est duplam. breuis enim syllaba lon-
 ga est dimidiata. In compositione autem sesqui itidem dimidio maius
 significat, quod græco uocabulo hemolium à nostris etiam appella-
 tur, ut sesquipies. sesquicubitus. sesquidigitus. sesquiingerum. unde ses-
 quipedalia tigna apud Cæsarem. hoc est pedis unius & dimidia-
 ti, quod ad crassitudinem referendum est. & apud Horatum, ses-
 » quipedalia uerba. & sesquimensis, mensis & semis. Hoc autem
 sesqui significat siue cum uocabulo componatur mensuram aut ni-
 » meri aut temporis aut modi significante, siue etiam cum alio quo-
 cunque uocabulo, ut sesquiopera apud Columellam. & sesquiplaga
 apud Plautum & Tacitum. & sesculyxes in præfatione Plinij quo
 uerbo si recte emendatum est (nam eius uerbi uestigium nullum in
 antiquis exemplaribus Plinij extat) ego hominem summe astutum
 & ueteratorem planè expolitum intelligo. fit eius uocabuli men-
 » tio apud Nonium. Tacitus libro. XV. Et ille multum tremens cum uix
 » duobus ictibus caput amputauisset, seuitiam apud Neronem iā-
 » ctauit, sesquiplaga interfectum à se dicendo. Plautus in captiuis.
 » Inde porro ibis in latomias lapidarias, ibi cum alij octonos lapi-
 » des effodiunt, nisi quotidianus sesquiopus efficeris, sexcentoplago
 » nomen indetur tibi. hoc est nisi tu duodenos effoderis. Sesqui græ-
 ci non habent quo modo uno uocabulo significant. nec ideo minus
 eleganter id exprimunt, hoc modo loquentes, ut Demosthenes $\chi\epsilon\tau\alpha$
 » $\theta\epsilon\omicron\kappa\pi\epsilon\upsilon\eta$. $\epsilon\upsilon\ \tau\eta\ \tau\epsilon\ \delta\epsilon\iota\sigma\omicron\mu\acute{\alpha}\chi\eta$ $\omicron\iota\mu\acute{\iota}\alpha$ $\epsilon\delta\omicron\upsilon\eta$ $\tau\omicron\iota\alpha$ $\eta\ \mu\iota\mu\eta\acute{\iota}\alpha$ $\tau\upsilon\tau\omega$ $\tau\omega$
 » $\acute{\alpha}\delta\omega\rho\omicron\delta\omicron\kappa\eta\tau\omega$. Cum sesquiminam dicere uellet $\tau\omicron\iota\alpha$ $\eta\ \mu\iota\mu\eta\acute{\iota}\alpha$ di-
 » xit, hoc est, tres semminas. Sic Xenophon $\tau\omicron\iota\alpha$ $\eta\ \mu\iota\delta\alpha\rho\epsilon\iota\acute{\iota}\alpha$ pro
 » sesquidarico dixit. $\tau\omicron\iota\varsigma$ $\sigma\rho\alpha\tau\iota\omega\tau\alpha\upsilon\varsigma$ $\epsilon\pi\omicron\iota\iota\sigma\epsilon\upsilon$ $\eta\ \mu\iota\delta\omicron\lambda\iota\omicron\nu$ $\tau\epsilon\upsilon$ $\mu\iota\delta\omicron\nu$ $\acute{\alpha}\nu$
 » $\tau\iota$ $\delta\alpha\rho\epsilon\iota\upsilon$ $\tau\omicron\iota\alpha$ $\eta\ \mu\iota\delta\alpha\rho\epsilon\iota\acute{\iota}\alpha$. Militibus sesquistipendium dedit, uel
 sesquiplum stipendium, & pro darico sesquidaricum pependit, &
 » in Oeconomico. $\eta\ \mu\iota\mu\eta\acute{\iota}\alpha$ $\delta\omicron\lambda\iota\omicron\nu$ sesquipies ab eo dicitur. ut $\pi\epsilon\upsilon\theta\mu\iota$ -
 » $\tau\omicron\delta\omicron\lambda\iota\omicron\nu$ dipondium & semis hoc est quinque semisses. Caterum ses-
 » quitercium. sesquiquartum. sesquioctauum, & alia quæ in propor-
 » tionibus significandis usurpantur, & antehac non modo à mathe-
 » maticis, sed etiam à doctissimis uiris frequentata sunt & prola-
 » ta, recte nec ne, & latine dicta sint an secus, alterius esse institui-
 » ti nunc duximus. Scio enim esse qui improbent haud leui auctori-
 » tate. nos tamen alio in opere quod hoc opus (ut spero) non longe
 subsequetur, de his non nihil dicemus. Verum (ut diximus) ut ses-
 » quinx sic etiam sesquuncia dicitur, & deunx & deuncis in re-
 » cto, & as & assis, & semis & semisses, bes & bessis. Varro libro
 primo

primo de lingua latina assem ab ære dictum esse putat, as enim et libra & pondo idem significant. unde aspondium & dupondius, ab asse fiunt, tressis. quadrassis. nonassis. & decussis, pro tribus. quatuor. nouem, & decem assibus. & rursus pro binis decussibus uicissis, & tricissis pro tribus. hoc est tricenis assibus, & centussis pro denis decussibus. quo maius æris apud antiquos uocabulum nullum fuit, Persius.

» Et centum Græcos curto centusse licetur.

Idest centum assibus. Decussem Vitruuius pro decade accipit lib. III. his uerbis. Platoni placuit denarium numerum ea re perfectum, quod ex singularibus rebus, quæ monades apud græcos dicuntur, perficitur decussis, quæ simul ac undecim aut duodecim sunt factæ, quot superauerint non possunt esse perfectæ donec ad alterum decussim peruenerint. alibi pro decussatione accipit libro. X. quo in loco de cochlea. idest organo loquens sic inquit. Ita quo loci describitur tur lineæ, quæ sunt in longitudine spectantes, faciendæ decussationes, & in decussationibus finita puncta. his ita emendate descriptis sumitur saligna tenuis, aut de uitice secta regula, quæ uincta liquida pice figuratur in primo decussis puncto, deinde traicitur oblique ad incedentes longitudines & circuitiones decussium. Decusses & decussationes Vitruuius uocat rectas & exactas diuisiones complanatorum capitum tigni & exasceatorum, quæ decussatio fit ductis lineis quatuor ad centrum complanati tigni sese interfecantibus, quæ lineæ areolas octo faciunt trigonas, quas uulgo facies appellamus. ob id octantes ab eodem authore dicuntur. Hoc autem facile est intelligere, si quis per ambitum teretis materiæ, & in duobus summis capitibus leuigatæ complanatæq; iisdem spatijs octo puncta adnotet, & a puncto ad punctum obuersarium perpetuam lineam ducat, sic enim fit, ut omnes lineæ per centrum planitiei transeant, & similitudinem stellæ reddant. Plinius libro decimooctauo, de uentorum obseruatione loquens. Obseruato solis ortu quocunque libeat die stantibus hora diei sexta sic ut ortum eum a sinistro humero habeant, contra mediam facië meridies, a uertice septentrio erit, qui ita limes per agrum currit, cardo appellatur. Circumagi deinde melius est, ut ymbra suam quisq; cernat, alioquin post hominem erit. ergo permutatis lateribus, ut ortus illius diei a dextro humero fiat, occasus a sinistro, tunc erit ora sexta cum minima umbra contra medium fiat hominem, per huius mediam longitudinem duci sarculo sulcum uel cinere lineam, uerbi gratia pedu. XX.

L I B E R

» conueniet, mediamq; mensuram hoc est in decimo pede circumscribi
 » circulo paruo, qui uocetur umbilicus, per hunc medium transfuersa
 » currat alia linea, hæc erit ab exortu ægnoctali ad occasum æqui-
 » noctialem, & limes qui ita secabit agrum decumanus uocabitur. du-
 » cantur deinde alia duæ lineæ in decissis obliquæ, ita ut a septen-
 » trionis dextera læuaq; ad austri dextram læuamq; descendat, omnes
 » per eundem currant umbilicum, omnes inter se pares sint, omnium
 » paria interualla. Qui hunc locum Plinij intelligit, quid sit decis-
 » sare optime nouit. Quod si quis Plinium eo in loco non facile intelli-
 » git, uideat Vitruuium libr. pri. & octogonum schema apud eum
 » decissatum, Quo in loco de colligendis uentorum statibus loquitur.
 » Verum quandoquidem eum in locum Plinij incidimus, obiter duo
 » eius uerba emendanda duximus, id quod in hoc opere sæpenumero
 » faciemus, sic enim fert instituti operis ratio, ut non contemnendū ope-
 » ræpretum facturi uideamur, si in huiusmodi diuerticula castigatio-
 » num modice euagemur, nec si id facere aut uolumus aut nequeamus,
 » cursum inoffensum tenere tractatus hic noster possit. Quandoqui-
 » dem igitur in eam necessitatem incurrimus nonnunquam librorū
 » castigandi, & eodem legentium utilitas non parua nec sine quadam
 » oblectatione competitur a uidetur, Age uideamus an ab hoc loco haud
 » absurde auspiciaturi uideamur, qui ut silentio præteriri sine præua-
 » ricationis nota potuit sic ita obtulisse se uidetur, ut uitio uerti nobis
 » non possit quasi occasionem eius quaesierimus. sequitur enim uerba
 » Plinij supradicta continuo hic uersus. Quæ ratio semel in quoque
 » agro ineunda erit uel sæpius si libeat, ita uitæ ligno facienda regu-
 » lis paribus in tympanum exiguum sed circinatum adaptis. Sic in
 » omnibus impressis libris legitur, coniuente etiam Hermolao, ego ex
 » antiquis sic restituendum puto, uel sæpius si libeat uti, è ligno facien-
 » da regulis paribus. quorum uerborum apertus est sensus. Decissis
 » significationem Columella quoq; clare significat lib. IIII. de iugata
 » uinea loquens. Ferè autem prædicta ætas leto solo truncq; tres ma-
 » terias, raro quatuor desiderat, quæ per totidem partes ab alligato-
 » re diuidi debet, nihil enim refert iugum in stellam decissari atq;
 » diduci, nisi & palmites adiungentur. Decissare proprie per me-
 » dium secare significat, quod ostendit Cicer. in lib. de uniuersita-
 » te cum inquit. Hanc igitur omnem coniunctionem duplicem in
 » longitudinem diffidit, mediæq; accommodans mediam quasi de-
 » cissauit. Martianus de coluris loquens in. VIII. Alij a cardine
 » meridiano incohamenta circuli perhibentes, eundem per arcticum
 » uerticem

» uerticem unde ortus est, de nio retulerunt, qui quidem alium ab or
 » tu circulum decussantes, in quatuor quadras mundi ambitum discre
 » uerunt. Et decussatim apud eundē in pri. Hinc resis decussatim uin=
 » culatis fertata contextio. Post unciam sequuntur partes unciae, ut se
 » muncia, id est dimidium unciae. & sextula, sexta pars unciae, uerbum
 » etiam in testamentis usurpatum. Cice. pro Cecinna. Testamento facto
 » mulier moritur, facit hæc heredē ex deince & semuncia Cecinnā,
 » ex duabus sextulis M. Fulcinium libertum superioris uiri, Ebutio
 » sextulam aspergit. Hæreditatem id est assen his uerbis Cice. in deū=
 » cem, semunciam, & tres sextulas diuisit. ex quo liquet sextulam ter
 » tiam esse partem semunciae, & unciae sextam. duas sextulas Cicero
 » dixit pro tertia parte unciae, cum tamen aliud uocabulum latinum
 » haberet, duellam scilicet. nam duæ sextulæ duellam faciunt, quæ ter
 » tia pars est unciae. hoc est sexta & tricesima totius assis. Post hæc se
 » quitur drachma octaua pars unciae, quæ ipsa geminata siciliquum
 » efficit, assis duodequingagesimam. drachma in terna scrupula distri
 » buit, quæ a Græcis *ῥαμμα*, id est literæ ideo dicuntur, quod qua
 » tuor & uiginti literas Græci in alphabeto suo habent, quot uncia
 » scrupulos capit, & dies ciuilibus horas. Scrupulum rursus in binos
 » obolos diuiditur, ut obolus in binos semiobolos. ultra has minutias
 » nullum est uocabulum facile Latinis usurpatum. Itaq; mensores post
 » mensuras maiores (de quibus ipsis satis late in Annotationibus no=
 » stris diximus) ad pedem descendentes & palmum, nec habentes quo
 » modo palmum commode diuiderent (ut author est Boëtius) id quod
 » inter palmum & digitum medium erat unciam uocare instituerunt.
 » secundo loco digitum. tertio staterem. id est semunciam. quarto qua=
 » drantem, quinto drachmam. sexto scrupulum. septimo obolum. octa=
 » uo semiobolum, quem Græci *ἡμίβολος* uocant. nono siliquam. deca=
 » mo loco punctum. undecimo minutum. duodecimo momentum posue=
 » runt. alij siliquam latine putant esse id quod Græci *ἡμίβολος* dicunt.
 » hoc est siliquæ fructus granum. siliqua in Italia nascitur hodie quoq;
 » longitudine digitali latitudine pollicari, ut author est Plini. intus
 » habet grana, quæ sena singula scrupula pendent. hoc est diobo=
 » lum. Pes igitur in duodenas uncias partitur, dicimusq; semissem pro
 » sex pollicibus ut nostrates loquuntur, id est octo digitis. *Στριάμν*
 » græco uocabulo dicitur mensura digitorum. XII. hæc nostri dodran=
 » tem appellare solent. palmus quaternos digitos significat, & alio
 » nomine quadrans uocatur. eademq; ratio in reliquis seruat, ut
 » in triente & besse, quorum ratio facilius pollicum usu quàm di=

gitorum iniri potest, ut triens quaternos pollices significet, et bes octo nos. & itidem in minutijs . est enim pollex medius inter palmum & digitum, quam unciam Boëtius a mensuris uocitatum esse dicit. Varro libro primo rerum rusticarum. Iugeri inquit pars minima dicitur scrupulum. idest decem pedes, & longitudine & latitudine quadratum. ab hoc principio mensores nonnunquam dicunt in subasiuum esse unciam agri aut sextantem. Hoc pugnare uidebitur cum præcedentibus, nisi intelligamus unciam agri duodecimam partem iugeri intelligi, unciam autem quartam & uicissimam scrupulum esse. hoc est drachmæ tertiam. qua ratione fit, ut ducenta octoginta octo scrupula sint in iugero, quæ si centenario multiplicentur (hoc est denis quoquoersus pedibus, ex sententia Varronis supradicta) duodetriginta pedum quadratorum millia, & octingenti pedes fient, quæ est mensura iugeri. Varronis igitur uerba ita intelligenda sunt, ut ab uncia agri ad ultimam minutiam descendatur, quæ uult esse scrupulum. hoc est ducentesimam & cetergesimam ceteruam partem iugeri, & iugerum ducentesimam partem centuriæ. Rursumq; a scrupulo quasi metendi initio ad unciam perueniri & sextantem & alia mensurarum maiorum uocabula. Subasiuum autem uerbum est mensurorum ut alia per multa, quorum Boëtius in geometria meminit, Columella uero libro sexto, iugeri partitionem faciens minutias a dimidiato scrupulo inchoandas esse censet. sic enim inquit. Ut a minima autem parte iugeri, idest ab dimidio scrupulo incipiam, pars CCLXXXVIII. pedes efficit quinquaginta. idest iugeri dimidium scrupulum. Verum numerus eo in loco corruptus est. non enim pars. CCLXXXVIII. sed pars CCCC LXXVI. legendum est, sic enim recta calculatio exposcit, & facile est ex Varrone intelligere, & ex ijs quæ apud eundem Columellam sequuntur, quanquam & ipsa corruptissima sunt. sed hoc modo emendata totus locus ille sic legendus. ut a minima parte, idest a dimidio scrupulo incipiamus pars DLXXVI. pedes efficit L. idest iugeri dimidium scrupulum. pars CCLXXXVIII. pedes C. hoc est scrupulum. pars CXLIII. pedes CC. hoc est scrupula duo. pars LXXII. pedes CCCC. hoc est sextulam in qua sunt scrupula quatuor. pars XLVIII. pedes DC. hoc est sialiquum in quo sunt scrupula sex. Reliqua quæ sequuntur eo in loco emendata ferè sunt. Columella igitur minutias a semisrupulo inchoandas esse censet. nam ulteriores (inquit) persequi superuacuum est pro quibus nihil dependitur mercedis, sed superiores tantum partes ad
dunt

» dunt in æstimationem facti operis, de mercede fossorum & agri-
 cultorum intelligens. Ordo igitur huiusmodi est, ut à dimidio scrupu-
 pli ad scrupulum transeat, à scrupulo ad sextulam, in qua
 sunt scrupula quatuor. idem est enim scrupulum quod gram-
 ma, quarta & uicesima pars uncia, & sextula sexta pars. Por-
 ro à sextula transitum facit ad siciliquum idest scrupula sena.
 nam drachma geminata siciliquum efficit. quare siciliquus quar-
 ta pars est uncia, à siciliquo ad semunciam progreditur, in qua
 scrupula duodecim. ita ad unciam & ab ea ad sextantem, de-
 inceps ad quadrantem trientemq; & quincuncem, usque dum ad
 assem idest iugerum perueniat. hic est eorum uerborum ordo sur-
 sum uersus, & uiceuersa deorsum, idest ab asse ad semscrupu-
 lum. Vncia autem à Boëtio non pro duodecima iugeri parte, sed
 pro digito ac triente digiti accipitur, quem pollicem nostri uocāt.
 huiusmodi autem uncia pedem habet pro asse. & eam non agri-
 colæ sed mensores & geodætæ secuti sunt, quorum olim apud
 Romanos ars fuit celebrata, & uocabula artis propria. quan-
 quam ea sit alioquin ratio horum uocabulorum ut omne corpus
 & res omnis denique in assem eiusque partes diuidi possit. siqui-
 dem Vitruuius libro tertio architecturæ, senarium numerum in
 » has partes diuisit, his uerbis, mathematici uero contra disputan-
 » tes, ea re perfectum esse dixerunt numerum qui sex dicitur, quod
 » is numerus habet partitiones eorum rationibus sex numero con-
 » uenientes. sic sextantem unum. trientem duo. semissem tria, bes-
 » sem quem δίμοιρον dicunt, quatuor. quintarium, quem πέρ-
 » τὰμοιρον dicunt, quinque. perfectum sex. Ne autem scrupulo-
 » sa hæc magis quàm necessaria horum uerborum enarratio uideatur,
 ueniamus ad exempla, ut ex ijs intelligatur atra huius rei ex-
 » planationem authores linguæ latinæ perfecte intelligi non posse.
 » Columella libro decimotertio. Ad prædictum autem modum mu-
 » sti adiçt debent hi odores, myrrhæ quincunx, calami pondo libra,
 » cassiæ selibra, amomi pondo quadrans, croci quincunx. Plinius li-
 » bro decimotertio de citrinis mensis loquens. qua in re non omit-
 » tendum uidetur Tyberio principi mensam quatuor pedes sextante
 » & siciliquo excedentem, tota uero crassitudine sesquciali, operi-
 » mento conchylj & laminæ per medium uestitam fuisse. Qui-
 » bus uerbis Plinius mensam eam quatuor pedes longitudinis ha-
 » buisse significauit, & duos præterea pollices, & pollicis qua-
 » drantem. crassitudine uero sesquipollicem æquauisse. Idem ibi-

» dem magnitudo amplissima adhuc fuit unius commissæ ex orbibus
 » dimidiatis duobus, a rege Mauritanie Ptolemæo, quatuor pedum &
 » semipedis p medium ambitum crassitudine quadrantali. Maiusq; m
 » raculum in ea est artis latente iunctura q̄ potuisset esse natura soli=
 » de, a Nomio Tiberij Cæsaris liberto cognomen trahentis, tribus sci=
 » licis infra quatuor pedes totidemq; infra semipedem crassitudinis.
 Plinius crassitudinem quadrantalem dixit, quæ quatuor esset digi=
 » torum. longitudini autem quaternum pedu tres pollicis partes id est
 » dodrantem pollicis de fuisse significat & tantundem semipedali cras=
 » situdini. Idem lib. XXVII. Asplenon sunt qui Hemionium uocant, fo
 » lijs trientalibus multis, radice limosa. & rursus eodem libro. Inter
 » omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius, alij αἰζόνη uo=
 » cant, alij δούροπον. herba quincuncialis fere, folijs duplo maiori=
 » bus q̄ rutæ. Quincuncialem herbam appellauit minorem semipe=
 » de, & septenim ferme digitorum, sequitur enim post paulo, iacere
 » eam atq; humi serpere authores tradunt. Idem libr. XXXIII. de
 » lapide lydio loquens, Sunt autem modici quaternas uncias longitudi=
 » nis binasq; latitudinis non excedentes. Vitruuius lib. III. Crassitudi=
 » nes autē graduū ita finiedas censeo, ut neq; crassiores dextante, neq;
 » tenuiores dodrante sint collocatæ, sic. n. durus non erit ascensus. Do=
 » drantē appellauit. XII. digitos. dextantem decem pollices. Idē libro
 » gnto. Superq; laterculis bessalibus pile struantur, ita dispositæ uti bi=
 » pedales tegulæ possint supra esse collocatæ. Bessales dixit regulas quæ
 » octo pollicum longitudinem habent Linius libr. V. ab urbe condita,
 » Terna iugera & septunces uiritim diuiserunt. Septunces dixit pro
 » dimidiato iugero & duodecima parte iugeri. Tertij regum septimo.
 Crassitudo autem literis trium unciarum erat. Pro quo secundi pa=
 » ralipo. quarto legitur. Porro uastitas eius habebat mensuram pal=
 » mi. Palmus autem ut alibi diximus quatuor digitorum est, & qua=
 » drans appellatur. licet palmus pro dodrante interdum usurpetur.
 Hoc glossularij illorum librorum diuinasse magis q̄ intellexisse ui=
 » dentur. quippe cum diuus Hieronymus in præfatione libri Iob, ita
 » scripsisset. Habeant qui uolunt ueteres libros uel in membranis
 » auro argentoq; descriptos, uel uncialibus, ut uulgo aiunt, literis one=
 » ra magis exarata q̄ codices, Hæc inquam cum enarraret inter=
 » pres, unciales literas esse dixit auri unciam appendentes, uel auri
 » uncia constantes, ignarus uidelicet horum uocabulorum significatio=
 » nis, unciales enim literas Hieronymus intelligi uoluit pollicis cras=
 » situdine exaratas. Pari ignorantia & illa eiusdem præfationis uer=
 » ba imperiti

ba imperiti transmittunt. Obliquus enim, inquit ille, etiam apud hebræos liber hic fertur, & lubricus, & quod græci rhetores uocant, ἐχρηματισμένος, dum qui aliud loquitur aliud agit. Quod uerbum primæ literæ aphæresi acephalum factum est. uulgo enim e' præcisâ schematismenos in exemplaribus lectitatur. Nicolaus Liranus huguionis auctoritate fræctus, mirifice hoc uerbum enarrauit. ueritas tamen hoc habet ut ἐχρηματισμένος liber Iob ab eo auctore eleganter dictus sit, qui figuris uerborum sententiarumq; uariatus, & quodammodo uelatus, atq; adeo uestitus sit. Schemata. n. i. figuræ duorum sunt generum. i. dictionis & sententiæ, sed quæ sententiarum sunt maxime in oratorio sunt instrumento. χήματα autem à græcis dicuntur quasi gestus quidam & configurationes habitusq; orationis, quæ omnia propemodum Cicero in. III. de oratore enumerauit, sed simplici contentus nomenclatura, ut qui oratoris magis personam q̄ rhetoris & sophistæ in ijs libris suscepisset, quomodo & in libro de oratore perfecto. quapropter Fabius quasi Ciceronis enarrator, luculenter & copiose ex Ciceronis præscripto de figuris disseruit. Ex cuius uerbis lib. IX. quid sit schema discere facile poterimus, sed si habitus quidam (inquit ille) & quasi gestus sic appellandi sunt, id demum hoc loco schema dici oportebit, quod sit à simplici ac in promptu posito dicendi modo poëtice uel oratorie immutatum. sic enim uerū erit aliam esse orationem ἀχρηματισοῦ. i. carentē figuris, qđ uitiū nō inter minima est, aliā ἐχρηματισμένον id est figuratam. hæc Fabius. Ex cuius uerbis intelligimus diuum Hieronymum ut literarum bonarum non ignarum, sic plerunque non dissimulatorem, librum illum Eschematismenon id est figuratum appellasse q̄ non simplici ac uulgari sensu res diuinas & in uera germanaq; philosophia reconditas posteritati tradiderit, sed figurato stylo atque à sensu communi alieno & abhorrente, ut mirari non debeamus si arcane abditæq; doctrinæ sensum quilibet non capiat, quem Hieronymus obliquum ac lubricum appellat ob dialogorum ambagem. Cum autem sint Poëmatis genera tria, ut fere auctores tradunt, δραματικὸν id est actuum uel actuosum, ἐξυχηματικὸν id est enunciatuum, & quod est inter utrunque anceps μίχρον id est ex utroque mixtum, Dramaticum est in quo personæ agunt solæ absque ulla poëtæ ipsius & authoris interlocutione, cuiusmodi tragædiæ sunt & comædiæ & quedam Vergilij bucolica. Exegematicum autem genus est in quo poëtæ omnia narrat sine ulla personarum interlocutione. In hoc

omnia didascalico more & simpliciter traduntur, ut georgica eiusdem Maronis. Is igitur liber qui Iob inscribitur, uel id poema potius, ut author est Hieronymus, dramatico & μιμητικῷ. id est imitatio characterē conscriptus est. siquidem in eo personarum actus uidemus uelut in scenam quandam prodeuntium, non popularibus oculis sed philosophicis inseruientem. Porro cum schemata exornandis poematis & orationibus inuenta sint, eum etiam præbent usum, quæ magis ijs multo afficiuntur & permouentur. quæ figurate nobis quæ simpliciter & communi sensu traduntur. propter quod fabius de uis figuratæ orationis loquens, nam si frons, inquit, oculi, manus, multum ad motum animorum ualent, quanto plus orationis ipsius uultus ad id quod intendimus conficere compositus? Est enim figura sicut nomine ipso apparet, conformatio quædam orationis remota à communi & primum se offerente ratione. Tranquil. in Vespasianorum libertatem, confiditorum figuras, ac philosophorum contumaciam leuissime tulit. Figuras tranquillius appellat obliqua dicta, quæ non recta & simpliciter sententia, sed obliqua prætexta; imperatorem ipsum taxabant. Idem in Domitio Hermogenem tarsensem occidit propter quasdam in historia figuras, librarijs etiam qui eam descripserant crucifixis. Ruffinus contra Hier. scribens, nam & sanctum (inquit) Ambrosium episcopum qualibus figuris laceret, qualibus obrectationibus scæet, in ijs ipsis in quibus laudet Origenem, ex præfationibus eius edocebo. & Hiero. Ad Ruffinum. Iam tuæ moderationis est & tuorum nullam occasionem impatientibus dare, ne non omnes similes mei inuenias qui possint figuratis laudibus delectari. Et apud eundem figuratæ controuersie in eundem sensum intelligendæ. Martialis libro tertio epigrā.

» Schemate nec dubio, sed aperte non unat illam

» Quam recedit sexto mense superba uenus.

Vt ad rem longiuscule digressi redeamus, res omnis in assis partes facile diuiditur. Plin. libro secundo, lunam haud dubium est lucere dodrantes semuncias horarum ab secunda adijcientem ad plenum orbem, detrahentemque in diminutionem. Cuius dicti subobscuri huiusmodi sensus est. lunam cum à coitu, quod interlunium dicitur, emergit, id quod fit secunda statim die, lucere primum tres partes unius horæ nocturnæ, & insuper quartam & uicesimam horæ partem. seu maius undeuiginti uicesimas quartas horæ, à secunda deinceps ad plenilunium die quolibet tantundem in-

erementi lucendo adijcere . Et rursus à plenilunio eadem ratione
 eodemq; modo decrementi lucere minus minusque quotidie usque ad
 intermestrem lunam , quo tempore cum sole coit. Idem lib. XVIII.
 » de eadem luna loquens . Supra terras autem erit quandiu & sol
 » interlunio & prima tota die , secunda horæ noctis unius dextan=
 » te sciliquo ac deinde tertia usque ad quintamdecimam multiplicat=
 » tis horarum iisdem portionibus . Quintadecima tota supra ter=
 » ras noctu erit , eademq; sub terris tota die , decimasexta ad pri=
 » mæ horæ nocturnæ dextantem sciliquum sub terra aget. easdem
 » portiones horarum per singulos dies adijcit usque ad interlunium.
 » & quantum primis partibus noctis detraxerit q; sub terris agat,
 » tantundem nouissimis ex die adijciet super terram . Dextantem
 & sciliquum decem esse uncias cum quarta parte uncia nimo est
 qui ignoret . ita quod Plinius libro secundo undeviginti quartas
 & uicesimas horæ dixerat crescenti lunæ quotidie accrescere am=
 plius deinceps ampliusque lucendo , & uiceversa decrescendi ra=
 tione eadem moduloque eodem decedere , libro. XVIII. quasi eo=
 rum immemor quæ secundo uolumine dixerat , uiginti quartas &
 uicesimas & semis præterea dixit , id est unam quadragesimam
 octauam . dextans enim uiginti uicesimas quartas ualet , & sici=
 liquus unam duodequingagesimam . ut suspicari subeat Plinium
 utrobique non eundem authorem eandemq; obseruationem secu=
 tum. quanquam in nonnullis alijs quoque locis uel amanuensium
 culpa uel propria hallucinatione , ut fit in uaria ac multiplici le=
 ctione, lapsus est. tametsi id fidem excedere uidetur , uirum usq; adeo
 & ingenio acrem & industria accuratum apertis interdum in re=
 bus lapsum esse . ac ne id quidem modo , sed eidem etiam obliuio=
 nem antedictorum obrepisse. præsertim cum ad principem scribe=
 ret, & obseruari præterea se acribus obrectatorum oculis captariq;
 non nesciret . id quod facile intelligimus ex librorum præ=
 fationibus interdum amarulentis . Proinde apologiam Plinij li=
 cet quis meditetur qui hæc & huiusmodi diluere se posse spe=
 ret , Ego (quod ad me attinet) non usque adeo sacrosanctam Pli=
 nij auctoritatem , ac ne cuiusquam quidem antiquorum , debe=
 re esse censeo , ut non præsentissimum ueritatis numen fuisse sem=
 per apud æquos bonosque iudices meminimus . cuius ut sacer=
 dotes multi olim fuerunt , sic Plinius ipse antistes mihi fuisse ui=
 detur . non enim tantum maioribus ipse tribuisse comperietur,
 ut eorum quaque in parte culpam obrucendam silentio censuerit

posteritati dispendioso, nedum ut cuiusquam errata quo iure quaq;
iniuria tueri institerit. In quo mihi nostrae memoriae homines do-
ctissimi absurdula quadam religione obstrinxisse aequalium suorum
& posterorum iudicia uidentur, qui quidem eorum exemplo anti-
quitatis nomen nudum, uenerandum esse nummius instar putant.

Ego antiquos quoque illos homines ut nos fuisse puto, & aliqua eti-
am scripsisse quae parum intelligerent. nec ita annosi aevi prae-
rogatiuam sequor, ut non in opus hoc Plinianum eximum omnino
& rerum prope omnium ut digestionem confertum, sic uarietate di-
stinctum, errores quosdam irrepsisse affirmare praesidenter ausim,
quos nemo quantumuis acer modo non impudens sit, defendēdos re-
cipere libens uelit. siquidem (ut nunc mittam ea quae in stirpibus,
quae in haerbis, quae in medicinis, ex Dioscoride & Theophrasto do-
cti quidam & diligentes harum rerū observatores adnotauerunt,
in quibus saepe Plin. nunc exemplarium uitio, nunc aequiuocatione
falsus est, dum uel opus immensum lectionisq; multiplicis urgeret, uel
iudicium ipse certum ijs rebus describendis adhibere nequiret quae
oculis non subiecerat, aut non satis memnerat. Ut igitur illa mit-
tam quae culpae magis quam crimini dari possunt, neminem esse
arbitror eorum, qui Plinij studiosi sunt, qui Plinio patrocinari in eo
» uelit quod lib. IIII. de hyperboreis dixit. Pone' eos (inquit) montes
» ultraq; aquilonem gens felix (si credimus) quos hyperboreos appel-
» lauere, anno so degit aeuo, fabulosis celebrata miraculis. Ibi cre-
» duntur esse cardines mundi, extremique siderum ambitus, semel
» stri luce & una die solis auersi, non (ut imperiti dixerunt) ab aequi-
» noctio uerno in autumnum. semel in anno solstitio oriuntur ijs so-
» les, brumaq; semel occidunt. & lib. II. In Britannia lucidae noctes
» haud dubie repromittunt id quod cogit ratio credi, solstitialibus die-
» bus accedente sole propius uerticem mundi, angusto lucis ambitu sub-
» iectae terrae, continuos dies haberi senis mensibus, noctesq; e' diuer-
» so ad brumam remoto. quod fieri in insula Thyle Pytheas massi-
» lien. prodidit. Quæro quonammodo hoc dictum tueri possimus eti-
» am si ab Eudoxo dictum esset, cum ratio sphaerica haud dubie de-
» prehendat eos qui polum arcticum pro uertice habent, etiam aequi-
» noctialem habere pro circulo finitore? Atqui qui aequinoctialem
» pro finitore habent, eos necesse est nullam noctem habere, sed
» diem perpetuum quoad sol fertur per signa septentrionalia, id
» quod fit ab ariete ad libram, idest ab aequinoctio uerno ad alte-
» rum aequinoctium. & uiceuersa perpetuam noctem, quoad sol

per signa australia uiam facit. i. a' libra ad arietem, ita ut illis annus uertens semestri luce & æquali nocte transigatur, unico per annum ortu & occasu solis. At hoc Pli. non ab æquinoctio uerno ad autumnum, sed a' solstitio ad brumam fieri locis dictis contendit. qui rursus lib. II. III. quasi parum sibi in ea re constans ita inquit. Vltima omnium quæ memorantur Thyle, in qua solstitio nullas esse noctes indicauimus cancri signum sole transeunte, nullosq; contra per brumam dies. hæc quidam senis mensibus continuis fieri arbitrantur. Ex quibus uerbis conyicio Plinium quod Pytheas Massilien. de solstitio & bruma dixerat. i. de duobus tantum diebus, de senis mensibus dixisse, propterea q' spherici authores rationibus id demonstrant. quare Plinius in hoc hallucinatus uidetur, qui quod ab æquinoctio in æquinoctium fit, a' solstitio ad solstitium fieri scripsit. Strabo libro septimo de sauromatis, loquens q' & sarmatæ dicuntur.

» διὰ δὲ τὴν ἀγνοίαν τῶν ᾠτῶν τούτων, οἱ τὰ ῥιπάα ὄρη καὶ τοὺς ὑπερβο-
 » ρέους μυθοποιῶντες, λόζου ἠξίωται. καὶ πυνέας ὁ μαυιλιάτης κατε-
 » ψεύσατο ταῦτα τὰ τῆς παρωικανίτιδος. προσχῆματι χρωμένος τῇ πε-
 » ρὶ τὰ ὑράνια καὶ τὰ μαθηματικῆ ἑστιά. Propter horum autem (in-
 quit) locorum ignorantiam ij qui riphæos montes & populos hyperboreos fabulati sunt, in hominum existimationem uenerunt. & ipse Pytheas massiliensis mendaciter hæc scripsit quæ ad Oceani litus pertinent, illousus prætextu q' celestium & mathematicarum rerum historiam scriberet. Martianus (quod miror) Plinium in hoc sequutus est his uerbis in sexto. In Britannia (inquit) noctes decem & septem horarum, solstitiali uero tempore cum coeli uerticem sol inuectus subiectas læorsum terras perpetui diei continuatione collustrat, Itemq; brumali descensu semiannuam facit horrere noctem. quod in insula Thyle compertū Pytheas Massilien. asseruit. Pomponius Mella de his loquens lib. III. ita inquit. In Asiatico littore primi hiperborei super aquilonem riphæosq; montes sub ipso siderum cardine iacent. ubi sol non quotidie ut nobis, sed primum uerno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit. & ideo sex mensibus dies, & totidem alijs nox usq; continua est. Si uerum est Plinij dictum necesse est ut Mella author probatissimus ignarus spherice rationis fuerit, & unus eorum quos Pli. imperitos appellauit. Enimvero in supradietis lapsus esse Pli. per rerum mathematicarum ignorantiam, ut persuadere mihi nolim, sic nequeam si uelim. non enim rudimenta tantum mathematicarum artium perdidicisse Plinius uidetur, id est spherice disciplinae rationem, quam

necessariam esse de situ orbis scribentibus Strabo nobilis geogra-
 phus libro primo docuit, Sed etiam astronomiam ipsam non leui-
 ter attigisse, eiusq; aequalam dioptricam nam absq; harum rerum pe-
 ritia quoniammodo stellarum erraticarum circulos, cursus, stationes,
 retrogressus, accessus terrae citimos, recessusq; ultimos, res omnino p-
 plexas explicare inuidita breuitate quiret? adde triplicem umbra-
 rum rationem luculenter ab eo sciteq; expeditam, nam solis lunaeq;
 magnitudinem & eorum deliquia equis enarrare expeditius aut
 docere potuit? ambages certe lunares, & desultoriij sideris mirificas
 vicissitudines nec elegantius quisquam priscorum nec explanatus to-
 tidem uerbis complecti potuisset. tamen si rursus in magnitudine lu-
 nae etiam suo sibi testimonio reprehenditur, cum mucrone umbrae
 terrae luna in deliquio obscuretur eodem ipso authore, & ipse tamen
 lunam maiorem esse terra dixerit. quae duo dicta colliduntur inui-
 cem. sed sic sunt res mathematicae. Neque uero legitimam ipsam ha-
 rum rerum scientiam nouisse tantum Plinius uidetur, sed etiam ge-
 nethliologorum commenta non ignorasse. id quod ex libro eius se-
 ptimo intelligere possumus, quo in loco de spatij uitae longissimis lo-
 quens, poscere (inquit) uidetur locus ipse sideralis scientiae senten-
 tiam. Epigenes. CXXII. annos impleri negauit posse, Berosus exce-
 di. CXVII. durat & ea ratio quam Petojris & Mecepos tradide-
 runt, & trimorion appellant a trium signorum portione, qua pos-
 se in Italiae tractu. CXXVI. annos uitae contingere apparet. nega-
 uere illi quenquam nonaginta partium exortiuam mensuram quod
 anaphoras uocant transgredi, & eas ipsas incidi oacursu malefico-
 rum siderum. Quo in loco non trimorion ut male emendatum est
 sed tetartemorion lego, ex antiquis exemplaribus in quibus artemo-
 rion legitur. Est autem tetartemorion graece qui latine quadrans di-
 citur, id est quarta pars signiferi circuli, hoc est tria signa. Ad cuius
 rei intelligentiam sciendum quod numerus duodenarius & astronomi-
 cis & genethliacis familiaris et accommodatus est. unde & aspectus
 quadrantales obseruant & trientales sextantesq;, hos duos extre-
 mos trinos & sextiles uulgo uocant. Quadrantalibus aspectus qui
 quadratus etiam appellatur, fit per trium signorum interstitium,
 & gradus nonaginta. ob id nonagenarius appellatus. Plinius libro
 secundo. Martis (inquit) stella ut propior etiam ex quadrato sen-
 tit radios ab nonaginta partibus, unde & nomen accepit. is mo-
 tus primus & secundus nonagenarius dictus ab utroque exor-
 tu. Trientalis est aspectus qui in quatuor fit signis hoc est in ter-

tia parte signiferi quæ constat centum & uiginti gradibus . Hunc triquetrum Pli. uocat . Sextans autem fit in sexta parte signiferi hoc est . LX. gradibus & signis duobus . ob id sexagenarius dicitur . Semissis aspectus est qui fit per diametrum , id est per lineam circuli dimetientem . Hanc radiationem mathematica , id est Chaldæi minacem malignamq; esse dicunt , hæc fit a signo uno ad aliud signum quod ab eo ordine fit septimum , ut ab ariete ad libram . Triquetrus aspectus id est trigonus qui trientem signiferi capit , quinto signo fit . ut (uerbi gratia) in duobus signis quæ tantum inter se distent quantum aries & leo . huiusmodi radiatio læta felixq; esse dicitur . Tetragonus id est quadratus fit in quarto ab eo a quo inchoatur , id est ab horoscopo , ut ab leone in scorpionem . Hanc radiationem tristem putant . Hexagona est quam sextantem diximus , quæ fit in tertio signo , eadem benignitate cum trigona prædita . Propterea Pli. de sexagenario aspectu loquens , hic numerus (inquit) sexangulas mundi efficit formas . Prædictis quatuor genethliaci etiam cardines quatuor addunt , ortum scilicet & occasum , & mesurarium quod & mesuranema dicitur (uocabulum ubique in Firmico deprauatum) hoc est locus mediæ cœli , & huic oppositum locum quod hypogeon dicitur , hoc est punctum subterraneum inter ortum occasumq; medium . Vt autem as ipse mathematicus impleatur , & omnes suas partes habeat , addunt & alia quatuor loca , quæ pigra deiectaq; esse dicunt , q; nullo ferme radiationis fœdere cum ortu id est cum horoscopo coniungantur . Hæc sunt in . II . VI . VIII . & . XII . ab horoscopo signo . Horoscopus est ea pars cœli quæ genituræ tempore ab orientali parte cœli emergit in hemispherium nostrum , & ortus appellatur . Huic pars per diametrum opposita in . VII . (ut diximus) signo in occidua cœli parte , occasus appellatur . Ea autem pars cœli quæ triginta partibus ab horoscopo distat , in secundo signo existens ab eo in quo horoscopus inchoatur , anaphora appellatur & interdum epanaphora quasi pars iam iam emersura . Quæ autem pars signiferi totidem partibus in demersu occiduum punctum signiferi præcesserit , quot partibus in emersu anaphora ab horoscopo relinquatur , ea pars cœli a mathematicis epitaphora dicitur , quod significat præcipitem locum cœli in . VIII . ab horoscopo signo . reliqua duo loca nomina habent malæ fortunæ & a. d. æmonis . Hæc tamen uanissime a mathematicis disputantur , ideo tamen utilia sunt cognita , quot & aspectuum

radiationum'que adnotatio, astronomiæ etiam cum genealogia communis est. Vt autem ex prædictis apparet, non trimorion, quod nihil (ut arbitror) apud græcos significat, (trimæron enim græcum est non trimorion) sed tetartemorium legendum est, ita uerba illa Plinij supradicta intelligere me non potuisse fateor, neque uere illi quæquam nonaginta partium exortuam mensurâ quod anaphoras uocant, transgredi. Hermolaus Barbarus neutrum huius attigit. Proinde cum Plinius huiusmodi multa & scite & concinne de rebus mathematicis scripserit, nec candidi profecto est nec recti iudicij ob unum & alterum incommodius dictum, dicam ipsi imperitiæ uelut ad tribunal Rhadamanti scribere, aut quæuis aliam formulam intendere quæ tantæ authoritati ignominiosa esse possit. petita tamen uenia cum eo agere præscriptis uerbis honore præstantibus licet, ne iure nostro cedamus asserendæ ueritatis, cui nec temporis spatio, nec authoritate cuiusquam nominis præscribitur. Nec enim ætati nostræ hanc legem promulgauerim, quod Plinius quod præsci, quod primi meriti scriptores, dixerint, scripserint, quæ rem cunque inter monumenta sua reliquerint, eiusce rei æterna ac sacrosancta authoritas esto. qui huic uelut consecratæ sententiæ derogauerit, abrogauerit, obrogauerit, ob eam rem instabilis, & sacer esto. hunc literati omnes ex conuentu certatim exigunt. Illam enim potius legem suaserim, qui discendi cupidi sint, iuratis simi cuiusque scriptoris maiestatem comiter conseruant. quod secus (ut sunt humana) dictum in eorum cuiusque libros irrepserit, obrepserit, fefellerit, qui de eo dicto indagandæ ueritatis ergo addubitet, addubitauerit, quæstionem referat, retulerit, quod eorum absque dolo malo aut liuore animi factum sit, eius rei multa ne sit, nec bonorum offensio, quod instar est extremi supplicij. Proinde adnotatis locis hærendum esse censeo, ut eorum more philosophorum qui ephæctici dicuntur (nos cunctatores appellare possumus) iudicium sustineamus, potiusquam ut quicquam arroganti critica statuamus de classicis authoribus & citra controuersiam receptæ authoritatis. Sunt qui Plinium multa in mathematicis non intellexisse affirmant, quæ quidem ex græcis transcripserit. quale est illud quod de signifero dicit cap. XVI. secundi lib. quod omnino explanatus dici debuit etiam si uere dictum esse uideatur & acute. id quod uix mihi persuaferim. Eiusdem notæ cum superioribus est illa entelechia Ciceronis, cuius hæc sunt uerba in pri. Tusculanarum. Aristoteles longe omnibus (Platnem semper excipio)

excipio) præstans & ingenio & diligentia, cum quatuor illa genera principiorum esset complexus e' quibus omnia orirentur, quintam quandam naturam censet esse e' qua sit mens. cogitare enim & providere & discere & docere & inuenire aliquid & tam multa meminisse, amare, odisse, cupere, timere, ang'i, lætari, hæc & similia eorum, in horum quatuor generum nullo inesse putat. Quintum genus adhibet uacans nomine, & sic ipsum animum entelechiam appellat, nouo nomine quasi quandam continuatam motionem & perennem. Entelechiam Cicero continuum motum intellexit, quasi Aristoteles endelechiam per d literam scripserit. i. continuationem, & non entelechiam potius, q̄ actum & perfectionem doctissimi graecorum interpretantur. ob id Ciceronem a' graecis accusatum non magno opere miror, utpote quos & orationibus suis exagitare non desinit, q̄q̄ ab ipsis præclara illa ingenij ornamenta philosophiam & oratoriam facultatem accepisse se nõ dissimulat. Quare si uerum facteri uolumus, eloquentiæ latinæ princeps parensq; a' Plinio iure ac merito dictus, disertus nonnunquam magis uiri q̄ oratoris officio functus esse iudicandus est, si qdē eius ipsius authoritati credimus, oratorem eum esse non posse qui non idem uir bonus sit, uiri autem boni esse persuadere mihi nequeo, non modo graecos uiros, sed etiam graecam ipsam linguam latinæ eloquentiæ authorem, ut inopem & ieiunam conuiciose uocitare, & latinæ linguæ ueluti exuberantem copiam præ illius inopia admirari, nisi uero credimus Ciceronem recta fretum conscientia, & ex animi sui sententia id dixisse, & non plane auræ populari Romanorum suorum inseruuisse, cuius populi gratia nullum unq̄ numen præsentius esse credidit. Calumniæ igitur Cicero excusari non potest, quasi ita existimauerit. nam præterq̄ q̄ graecam omnem facundiam pernouerat, ut uel eo nomine graecis ipsis æqualibus admirandus esset, si cui etiã eloquentiæ graecæ elogia ex eius scriptis colligere uacet, et libeat, eum aliter censuisse haud dubie iudicabit. Fabius lib. X. de comparatione Demosthenis & Ciceronis loquens, cædendum uero in hoc, inquit, q̄ & ille prior fuit, & ex magna parte Ciceronem quãtus est fecit. Nam mihi uidetur. M. Tullius cum se totum ad imitationem graecorum contulisset, effinxisse uim Demosthenis, copiam Platonis, iucunditatem Isocratis. Idem lib. XII. Latina mihi facundia, ut inuentione, dispositione, consilio, cæterisq; huius generis artibus similibus graecæ ac prorsus discipula eius uidetur, ita circa rationem eloquendi uix habere imitationis locum. Si igitur teste Fabio, id est altero Cicerone, lingua

latina discipula & imitatrix linguæ græcæ, cum se totam ad præscriptum parentis suæ componere effingeret; insituisse, in ea parte artis oratoriæ à qua eloquentia nomen accepit, imitationem implere non potuit, id est in eloquendi magnificentia & sublimitate, quoniam modo præferendam hanc illi M. Tullius utriusque peritissimus existimare potuit? Ceu uero si quam Protogenes tabulam ex nobili illa Apellis Anadyomene effingere statuisset, omniaque liniamenta ad præscriptum ducere, tuque id apographum, præstantius esse exemplari suo contenderes, non aut improbus esse aut ridiculus uiderere? At enim Venere nos græci & uerborum suauitate non etiam copia superauerunt. Hoc rursus iudicandum ad Fabium reijciamus. apud quem libro eodem sic legitur. Itaque tanto est sermo græcus latino iucundior, ut nostri poëtæ quoties dulce carmen esse uoluerunt, illorum id nominibus exornent. His illa potentiora quod res plurimæ carent appellationibus, ut eas necesse sit transferre aut circumire. & iam in ijs quæ denominata sunt, summa paupertas in eadem nos frequentissime reucluit. at illis non uerborum modo, sed linguarum etiam inter se differentium copia. Quare qui à latinis exigit illam gratiam sermonis attici, det mihi in loquendo eandem iucunditatem & parem copiam. quod si negatum est, sententias aptabimus ijs uocibus quas habemus. Quam pugnantia sine hæc uerba Fabij cum uerbis Ciceronis, nemo non uidet. qui etiam, si dijs placet, alibi uociferatur omnia per se melius Romanos & sapientius quæ græcos inuenisse, aut ab eis accepta meliora fecisse. Et rursus, ut omnia, inquit, græcorum perquiras, quid sit ineptus non inuenies. & innocentie uerbum græcè dici non potest. equidem apirocalum apud illos tam significans esse puto quæ apud nos ineptum. nec minus fortasse apithanum. & innocentem non meliorem acaco esse iudico. quo uerbo areopagata & literæ sacræ utuntur. Atque etiam Demosthe. in oratione κατά ἀείρου. his uerbis.

» καὶ προσποιούμενος ἀέριος εἶναι ἐξηπάτησε τὸς δικαστάς. Et rursus.

» εἴ τις ἀνοήσας τούτους, ἀέριος ἢ γήρατο καὶ ἀπράγμονας εἶναι. &

» κατά νεάρας. ἐλήσασα αὐτὴν ἢ βυλὴ διὰ τὴν ἀκερίαν τὸ φέτου.

Nisi si scrupulose ita discernentes dicamus ἀέριον simplicem et fraudis nescium significare, innocentem autem eum qui cum secus agere possit, intra fines tamen æquitatis se continuerit. Nam ἀέριος apud Demosthenem circumscribendi ignarum significat, & cui in postura non ægre fieri possit. Verum esto ut acacos ad uerbum magis innocenti quam ad significationem respondeat, ἀνώμων

ἔπι κενὸς ἔκλογαδὸς innocentis significationem non im-
 plebunt. at qui ego hæc plenius aliquid ἔξυπεραντιὺς inno-
 centia significare puto. Meliora etiam bis alia Cicero apud græcos
 inuenisset, si græcorum partes tuendas suscepisset. Has ob causas ἔ
 alias huiusmodi nimis adhuc, ut author est Fabius, obtrectato-
 rum sermonibus sæpe exagitatus fuit. Ingrati profecto est animus
 cum græcia latinos non modo disciplinis, sed etiam suis uerbis lo-
 cupletauerit, eaq; adhuc teneant, nec beneficium, nec debitum a-
 gnoscere. præsertim cum græcia id nunquam repetitura sit mu-
 tuum quod usu diuturno nostrum fecimus. Mihi autem uidetur, in-
 genue enim proloquar, lingua græca ad latinam relata, poetæ
 id est tragici authoris aut comici rationem habere. Latina autem
 actoris tantum scenici, qui fabulam à poeta inuentam ἔξ modu-
 late scriptam, artificii ac numerosa pronuntiatione in theatralem
 confessum profert. Quid enim aliud ἔξ poetæ ἔξ oratores nostri
 quàm poesi ἔξ orationi ciuitatem, ut ita dicam, Romanam dede-
 runt. A Græcis igitur neotericis entelechiæ interpretatio Ciceroni
 criminose obiecta est, idq; meritissimo. cuius defensionem Politia-
 nus ad sui magis ostentationem suscepisse mihi uidetur, quàm dili-
 endi criminis fiduciam habuisse. Nam ut in omnia sese uerset Po-
 litianus, causam haud dicere poterit, quin si Cicero ita uerba scri-
 pta reliquit, ut nunc in exemplaribus leguntur, non ille longo
 ab Aristotelis sententia aberrauerit. quod ut intelligatur, Aristo-
 telem ipsum authorem entelechiæ testem dicti nostri futurum lau-
 dabimus. qui in principio statim secundi uoluminis de anima ita
 11 inquit λέγομεν δὴ ἔντι γένος τῶν ὄντων τὴν οὐσίαν. ταύτης δὲ τὸ
 12 μὲν ὡς ὕλη, ὃ καὶ αὐτὸ μὲν δύναμις ἐστὶ τὸδεῖτι. ἔτρονον δὲ μορφήν καὶ
 13 εἶδος. καὶ ἔν ἡδὴ λέγεται τὸδεῖτι, καὶ εἶτον, τὸ ἐκ τούτων. ἐστὶ δὲ ἡ
 14 μὲν ὕλη δύναμις. τὸ δὲ εἶδος ἐντελέχεια. id est. Dicimus igitur
 15 unum genus entium esse substantiam, hæc autem partim mate-
 16 ria est, quæ per se quidem ipsa non est hoc aliquid. altera pars
 17 eius forma ἔξ species, secundum quam iam dicitur hoc aliquid.
 18 ab his tertium est quod ex ambobus confit. Porro materia po-
 19 tentia est, forma autem entelechia. Idem libro eodem ostende-
 20 re clarius uolens quid sit anima. διὸ ψυχὴ ὄντι, ἐντελέχεια ἢ
 21 πρώτη σώματος φυσικοῦ ζῶντος ἔχοντος δύναμις. τοιοῦτον δὲ ὃ αὐτὸ
 22 ἢ ὀργανικόν. ideo anima est entelechia prima corporis naturalis
 23 uitam habentis potestate. tale autem est quodcunque organicum
 24 est. Potestate uitam habens appellat, quod actū uitam non

habet, ut dormiens qui habitum tantum habet. plus est enim actus
 » habere, qualis est uigilans. & paulo inferius εἰδὲ τικονδὸν ἐπὶ πα-
 » οὺς ψυχῆς δεῖ λέγειν, εἴη δὲ ἢ πρώτῃ ἐντελεχίᾳ σώματος φυσικῆ ὀρ-
 » γανικῆ. Quod si commune aliquid in omni anima dicere oportet, erit
 quidem prima corporis entelechia corporis naturalis organici. Ente-
 lechiam ubiq; pro perfectione & actu ponit. duo enim sunt in re-
 bus, actus. i. entelechia, quæ etiam interdum ab eo ἐργεῖα appel-
 latur, & δύναμις, id est potentia. Organicum appellat corpus quod
 ad aliquid conditum est, ut oculus ad uisum, & auris ad auditum.
 naturale autem dixit ad differentiam opificialis & manu facti. Sū-
 ma igitur prædictorum hæc est ut ex Themistio Aristotelis clarissi-
 mo paraphraste intelligi facile potest, animam primam esse perfe-
 ctionem corporis. i. entelechiam, quod quidem corpus potestate in
 actum prodeunte uitam habeat. atq; id quod ex duobus conditum
 est & concretum, iam integrum factum, animal est. forma enim id
 est entelechia, licet in materia edatur, non tamen materie forma est,
 sed eius forma est quod græce σύνολον dicitur, id est ex ambobus
 concretum. omne enim tale simul atq; in aliquam speciē formatum
 est, hoc aliquid esse cœpit. id ut facilius intelligeretur, hoc inquit Ari-
 stoteles speculari partium exemplo conuenit. Esto igitur ut oculus
 sit animal. animam eius esse, id est entelechiam, aspectum oportebit,
 cum sit uisus sua oculis substantiæ ratio, id est forma & perfectio.
 » sic enim appellare solet rationem substantiæ. εἰ γὰρ εἴη ὁ ὀφθαλ-
 » μὸς ζῶον, ψυχὴ δὲ αὐτῷ ἢ ἢ ὀφθαλμοῦ. αὐτὴ γὰρ ὁμοίᾳ ὀφθαλμοῦ ἢ κατὰ λό-
 » γον. at uero oculus materia est uisus. quo defectus oculus, iam non
 » est oculus nisi æquiuoce, quomodo oculus lapideus aut pictus ὁ δ' ὀφ-
 » θαλμὸς ἔστι ὀφθαλμοῦ ἢ ἀπολιπύσης ἢ ἔστι ὀφθαλμὸς, πλὴν ὁ μονύμων.
 Proinde Aristotelis entelechia perfectio est & forma, cū corpus na-
 turale a potestate, id est a materia nuda in actum prodit, & ani-
 mal esse cœpit, uel uiuum esse. quare entelechia etiam brutorum est
 & etiam stirpium. & eorum corporum quæ uegetabilia sunt. estq;
 entelechia non continua motio, sed perfecti corporis comprehensio,
 id est τὸ ἐντελεῖς συνοχή. Hoc enim etymum eius uerbi significat.
 Quare liquido, ut arbitror, constat uerba illa Ciceronis de animo
 humano non esse consentanea cum entelechia Aristotelis. Quid il-
 » la quæ alio loco eiusdem libri subdidit, diuinitatem animis humanis
 » asserere uolens. sin autem est, inquit, quinta quædam natura ab
 » Aristotele inducta, primum hæc & deorum est & animorum.
 » Hanc nos sententiam secum his uerbis in consolatione hæc expres-
 simus.

sacrorum iecinora, phasianorum & pavonum cerebella, linguas
 phoenicopterorum, murenarum lactes commiscuit. Quare imme-
 rito Hermolaus hoc uerbum ut licenter usurpatum in Spartiano
 notauit. Nostrates in piscibus lactantias appellant. Verum ut nota
 & Ciceronem & Plinium eximimus, idq; meritissimo, sic humana
 Minerva scripsit, se eos meminisse debemus, non numine instinctos, ne
 musas in sectatus esse uideatur, qui eius notæ authores semel, atque
 iterum ad disquisitionem consultiuorum candido proposito reuocauit.
 nec mihi ob id uideor litem meam facere, q̄ controuersiam tanta
 authore intentatam ueritatis indagandæ studio commemorauit, cum
 mihi Angelus Politianus uir egregie doctus obtulisse se liti haud ma-
 gna causæ fiducia uisus esset. Sed redeamus tandem ad institutum
 » opus. His nominibus antiqui non solum usq; ad assen, sed etiam
 » ultra usi sunt. Columel. li. IIII. auarius quidam dipondio & do-
 » drante altum sulcum latum pedum quinque faciunt. dipondium &
 » dodrantem dixit pro pedibus duobus & digitis. XII. Et lib. III.
 » Ab ipso arboris crure pedale spatium intermittito, deinde sulcum
 » in quatuor pedes longum, in tres altum, in dipondium semissem la-
 » tum cum feceris, patiere minime duobus mensibus eum tempesta-
 » tibus uerberari. Utuntur etiam historici. ut Lilius lib. VIII. ab
 » urbe condita. Latuus ager & Falernus qui populi Campani fue-
 » rat, usque ad Vulturnum flumen plebi Romanæ diuiduntur. bina
 » in latio iugera, ita ut dodrantem ex priuernati complerent da-
 » ta, terna in falerno, quadrantibus etiam pro longinquitate adie-
 » ctis. Col. lib. II. Sed iugerum talis agri quatuor operis expedi-
 » tur. nam commode prescinditur duabus. una iteratur, tertiatu-
 » drante. in liram statim redigitur quadrante operæ. Dodrantem ope-
 » ræ pro tribus partibus diei artificialis dixit. ut quadrantem pro
 » quarta hoc est pro nouem horis & pro tribus. Pl. lib. XVIII.
 » iustum est prescindi sulco dodrantali iugerum uno die, iterari
 » sesquiugerum, si sit facultas soli. si minus, prescindi semissem,
 » iterari assen, quando & animalium labori natura leges statuit.
 » quadrantem græci τεταρτημόριον dicunt, & τριτημόριον trien-
 » tem δίμοριον bessen. dodrantem τρίμοριον. Sunt & hæc uoca-
 » bula signatæ pecuniæ nomina, ut docet Varro. As numus
 » erat libralis, dupondius numus bilibris. sestertius numus dua-
 » rum & semis librarum dictus quasi semisestertius, græcorum
 » imitatione qui τρίτον ἢ μίδραχμον dicunt duas drachmas et se-
 » mis. & ἑξάδομον ἢ μιτάλαντον pro talentis sex & semis. Herod. in

» pri. ἑλκων παθμόν ἔβδολον ἡμιτάλαντον Pollux. τρίτον ἡμίδραχμος
 » αἰ δύο ἡμισίαι δραχμαί, idest pendens sex talenta & semissim. &
 » apud eundem τέταρτον ἡμιτάλαντον. i. quartum semitalentum pro
 » eo quod est tria & semis talenta. Denarius decem librarum numus
 » erat, cuius quarta pars sestertius, eo tempore scilicet quo denarius
 » decussivalebat. erat autem denarius argenteus numus quatuor &
 » uiginti siliquas pendens. Apud Priscianum ita legitur. Siliquæ tres
 » obolum faciunt. duo autem oboli scrupulū. tria scrupula drachmā.
 » ita duodeuiginti siliquæ in drachma. sic quatuor drachmæ in tri-
 » bus denarijs, hoc est duæ & septuaginta siliquæ. Hactenus apud Pri-
 » scianum legitur. Quadrans etiā numus erat ut apud Iuuenalem.
 » Cædere syluano porcum, quadrante lauare. & centum
 » quadrantes sæpe apud Martialem. sic etiam sextans numus erat,
 » cum populus Romanus in funere Menenij sextantes contulisse dicta-
 » tur a Valerio & Pli. Sunt & uasorum nomina, ut apud Persium,
 » calidumq; trientem excutit e manibus. sunt & ponderum Pli. lib.
 » XXVII. Bibitur ad dolorem uulvæ & uitæ macerari oportet in
 » sextarijs tribus quadrantem radicis tusæ per noctem & diem. &
 » lib. XXVIII. ad tussim ueterem recens decaquitur quadrantis pon-
 » dere, in uini sextarijs tribus. Idem ad hoc uitium immittitur buty-
 » rum heminis quatuor cum rhesinæ terebinthinæ sextante. Nec mi-
 » rum est tam late uerborum istorum significationem patere, cum co-
 » gnata sit & connexa ponderum ratio cum mensurarum ac nume-
 » rorum rationibus. & ut aiunt illa carmina quæ Fauini esse dicun-
 » tur, si pondus mensuræ componimus, eadem est pars cyathi in sextari-
 » rio quæ est in libra uncie. & ut in ponderum minutijs ad scrupu-
 » lum peruenimus. sic in mensuris ad cochlear. Quinquencialis au-
 » tem ordinum ratio in arbutis & uineis & in quinquuncem arbo-
 » res dispositæ cur dicantur, comminisci non potui, quid tamen sit ex
 » Fabio facile intelligimus, apud quem hæc uerba lib. VIII. leguntur.
 » Nullus ne etiam frugiferis adhibendus decor? Quis negat? nam
 » & in ordinem certaq; interualla redigam eas arbores. Quid illo
 » quinquunce speciosius? qui in quancūq; partem spectaueris rectus
 » est. Sed protinus in id quoq; prodest ut terræ suam æqualiter tra-
 » hant. Cicero in Catone. Cum autem miraretur Lysander & proce-
 » ritatem arborum & directos in quinquuncem ordines, & humum
 » subactam atq; puram & suauitatem odorum qui affarentur e flo-
 » ribus, tum eum dixisse mirari se non modo diligentiam, sed etiam so-
 » lertiam eius. Col. III. l. b. hæc in quinquuncem uinearū metatio ex-

» peditissima ratione conficitur. Hoc Demosthenes in ea oratione quæ
 » πρὸς νικῶσρατον inscribitur, ita expressit καὶ τὰς ἀναδενδράδας ἐξέ-
 » κοψε, καὶ φυτευτήρια ἐλαίων περισοίχων κατέυλασε. Arbustivas uites
 » excidit, & oliueta in uersus quoquo uersum digesta confregit. Quod
 » uerbum Suidas assequi non potuit. Xenophon ipse ex quo Cicero
 » transtulit, ita scripsit. ἐπεὶ δὲ ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὁ λύσανδρος, ὡς καὶ
 » μὲν τὰ δένδρα εἶη, δ' ἰσίου δὲ τὰ πεφυτευμένα, ὁρθοὶ δὲ οἱ σίχοι τῶν
 » δένδρων, ἐυζώνια δὲ πάντα καλῶς εἶη. Cum autem locum confitum
 » miraretur Lysander, q̄ decore essent arbores, & stirpium confita=
 » rum æquabilis series, ita in uersus directos configurata uideretur,
 » ut ad angulos rectos pulchre exacta essent omnia. Ex quibus uer-
 » bis cum Ciceronis collatis conijcere statim possimus quid sit quincun-
 » cialis ordo, etiam si nondum intelligimus cur ita appellatus sit. For-
 » tasse autem antiqui sic quinquinæm appellauerunt exactam plan-
 » tarum metationem, ut decissim exactam spatij diuisionem. Theodo-
 » rus Gazes Ciceronis interpres directos in quinquinæm ordines
 » græce ita expressit. καὶ τὸς ὁρθοὺς εἰς πεντάδα ἐυζώνιον σίχους. ob-
 » seruato scilicet Xenophonte Ciceronis uerba uertens. Eo anno quo
 » hæc scripsi uineam habebam sterilem & multis iam annis deco-
 » etricem. Huic cum auctiōnem diu ut sit unitatis essem nisi in poste-
 » rum saltem paria cum expensorum ratione faceret, nec impensio-
 » rem ipsa culturam sentire uideretur, proscripta etiam emptorem
 » non inuenirēt (male enim audire cœperat, quasi non damnosam ui-
 » neam nunq̄ emancipaturus essem) ad extremū eousq; damnatæ suc-
 » censui, ut in hortum eā transformare meditarer arboribus confitū,
 » nondū tamen extirpatam. Hoc cū primum in mentem mihi uenisset,
 » arboribusq; eam ad solinaturā accommodatis conseruissim frugi
 » me hominē existimabam, omnīq; religione, ac superstitione soluti-
 » nam ultimi anni calamitate percussus tot superiorū annorum sterili-
 » tatem excipiente, tēperare mihi nō potuerā, quin præcipiti iuramen-
 » to negare unq̄ me postea teruncium in eius uineæ culturā impensu-
 » rum. Quo iuramento satis me defungi posse interpretabar, si hortū
 » eā magis factam, q̄ adhuc uineam colerem, præsertim cū nullus in-
 » ueniretur tam aduerso, Mercurio natus, q̄ sibi eam indicari peteret.
 » Sic autē rationē impensæ subduxerā, uix ut uiginti francicis eā mi-
 » hi rē staturā existimarem. sed confitoris solertia quæstiosa eo me sen-
 » sim pduxit noua in dies cōmissendo, uisendūq; operis absoluti de-
 » core speciemq; pollicēdo, ut à tenui illo et simplici primordio iustū
 » tādē pomariū ins. tuerim ingereū paulo minus quatuor. In quo mihi

ita euenit, ut q̄ auctione facere prius prædij mei meditabar, & numero propemodum addicere paratus eram, idem subinde liceri magno cogere particulas confinium agrorum, ne instituti pomarij modulatio ambulationumq; metatio aliquo loco non quadraret. Intra id uillam edificabam simul & ipsum muro undenim plus minus pedum cingebam crassitudine in summo sesquipedali, in medio atq; imo proportionem emodulata. Hoc sammaurianum prædium mihi futurum instar amœni cuiuspian tusculani sperabam, quarto ab urbe lapide situm, in quo liberiores solutoresq; congressus cum dilectissima mihi philosophia exercens, mecum ipse sæpius commodiusq; uiuerem. Hoc faciens didici duplicem quinquuncialis ordinis rationem esse, alteram nostrates scætarum quasi alueolatam appellant. Sumpsit enim formam a postica parte aluei in quo scrupos hodie lusitantes promouent & reducunt. altera ratio reticulata dici potest, non in quadras ut prior, sed in rhombos conformata, ea forma qua specularia apud nos plerunq; uidentur in fenestris lumen uitro transmittentibus. Ego quadris usus sum pedum quoquoersis quaternum denum. Huiusmodi ordinum obseruatio Normannis solens est instituentis pomarijs. quorum arboratores & seminarijs plântulas transferentes, ita stellatim decussare norunt ordines, ut in quacumq; partem te uerses, rectam semper seriem uideas nusquam obliquante prospectu in longinquum. Hæc habui de his uocabulis quæ strictum primum dicerem, quæq; uelut proœmium huius operis esse uolumus. Itaq; quando de integro sermonem instauraturi hac eadem de re sumus, ut eorum uocabulorum usum magna ex parte obsoletum latinitati reddamus. Sic enim futurum spero, facturum me operæpretium existimaui, si non modo rem hanc totam, latis p se satis finibus patentem prosequerem, sed etiã si disputationem aliam ad hunc locum non nihil pertinentem & ueluti cognatam adiungerem, tamen si iã alto situ obscuritatis errorisq; squalentem, uix ut nitorem pristinum lingua latina hac in parte receptura uideretur. Cum. n. de asse & libra pondoq; & rei numariæ uocabulis multa ab enarratoribus neotericis dicta sint, antiquorumq; mænumentis hisdem uocabulis scateant, nõdum, quod sciam, a quoq; scriptorũ nostræ aut auorum memoriæ deprehendi potuit, quem modum pecuniæ his uerbis statuere debeamus. Proinde ita tulit animus, ut rem per se subobscuram, & cum multa ambage authoritatum implicatam, tum uero glossematariorum errore perplexiorem factam, simul corruptis exemplaribus propemodum comploratam,

» *simus. animorum nulla in terris origo inueniri potest. nihil est enim*
 » *in animis mixtum atque concretum. aut quod ex terra natum atq;*
 » *fictum esse uideatur, nihil uel aut humidum quidem aut stabile aut*
 » *igneum. His enim in naturis nihil inest quod uim memoriae, men-*
 » *tis, cogitationis habeat. quod & praeterita teneat, & complecti po-*
 » *sit praesentia. quae sola diuina sint. nec inuenietur unquam unde*
 » *ad hominem uenire possit nisi a deo. Singularis est igitur quaedam*
 » *natura atque uis animi seiuncta ab his usitatis notisq; naturis. Ita*
 » *quicquid est illud quod sentit, quod sapit, quod uult, quod uiget,*
 » *caeleste & diuinum est, ob eamq; rem aeternum sit necesse est. Haec*
 » *ut praclare dicta sunt a Cicero de immortalitate animae, ita re-*
 » *ferri nequeunt ad ea quae Aristoteles de anima dixit quam entele-*
 » *chiam appellat, sed ad ea potius quae de intellectu uel mente Ari-*
 » *stoteles mirifice differit in. III. de anima. quae mens ab eo non ente-*
 » *lechia, sed nus dicitur. Entelechiam enim suam, id est animam Ari-*
 » *stoteles interituras esse credidit. Quapropter Iustinus philosophus*
 » *idem & martyr, in paroenetico loquens de placitis philosophorum,*
 » *ita inquit. καὶ ὁ μὲν πλάτων ψυχὴ πᾶσα ἀθάνατος κείραται λέγων. Ἀρι-*
 » *στοτέλης δὲ ἐτελέχραν αὐτῷ ὀνομάζων, ὅτι ἀθάνατον ἀλλὰ θνητῷ αὐ-*
 » *τῷ εἶναι βύλεται. καὶ ὁ δὲ ἀκίνητον αὐτῷ εἶναι λέγει. Ἀριστοτέλης δὲ*
 » *ἀκίνητον αὐτῷ εἶναι φησὶ, ἀπάσης κινήσεως προηγουμένην. & Pla-*
 » *to quidem animam omnem immortalem esse non tam dicit q̄ cla-*
 » *mitat. Aristoteles autem entelechiam ipsam nominans, non immor-*
 » *talem sed mortalem ipsam esse uult. Rursus ille nunquam non mo-*
 » *bilem eam esse tradit, Aristoteles etiam immobilem, licet ad omnē*
 » *motum praeeuntem. Plutarchus in quarto placitorum. Πλάτων*
 » *ἀκίνητον τῷ ψυχὴν, ἣν δὲ νοῦν ἀκίνητον τῆς μεταβατικῆς κινήσεως.*
 » *Ἀριστοτέλης ἀκίνητον τῷ ψυχὴν πάσης κινήσεως προηγμένην. τῆς δὲ*
 » *κατὰ συμβεβηκὸς μετέχειν καθάπερ τὰ εἶδη τῶν σωμάτων. Plato,*
 » *inquit, nunquam non mouentem animam existimauit. intellectum*
 » *autem immotum diuina transgressibili motu. Aristoteles immobi-*
 » *lem animam esse censuit, & eandem motus omnis authorem, &*
 » *motus tamen accidentariae non exortem, quo modo & formas cor-*
 » *porum. Eum librum cum uerteremus aliter hunc locum traduxi-*
 » *mus aliud exemplar secuti. Verum his authoribus planum fit, il-*
 » *ud Ciceronis dictum non posse ad Aristotelem referri, qui entele-*
 » *chiam pro anima & forma, non pro mente & animo intellexit,*
 » *nec entelechiam perpetuam quandam motionem significare, cum*
 » *Aristoteles immobilem entelechiam esse dixerit motu suo & pro-*

prio. Idem Plutar. eodem in libro hoc uerbum exponens ab Aristotele de anima prolatum ita subdit. πῶς δὲ ἐντελέχειαν ἀκυστον ἀντι-
 τῆς ἐμβρείας. Entelechiam autem pro actu exaudire oportet. de
 quinta autem natura ab Aristotele inducta, Laërtius ita inquit.
 εἶναι δὲ παρὰ τὰ τέσσαρα σοι χεῖρα καὶ ἄλλο πεμπὸν ἐξ ὧν τὰ ἀβέρια συν-
 τάναι. ἄλλοιαν δ' αὐτὴ πῶς κίνησιν εἶναι. ηυκλοφορικὴν γάρ. καὶ πῶς ψυχῆν
 δὲ ἀσώματον, ἐντελέχειαν ἔσαν πῶς πρῶτην σώματος φυσικῆ καὶ ὀργα-
 νικῆς δυνάμει ζῶην ἔχοντος. Esse autem præter quatuor elemen-
 ta & aliud quintum censuit, ex quo ætheria omnia constituta sine.
 Sed & eius alium esse motum utpote circulem. Animam etiam
 incorpoream esse uoluit, & entelechiam primam corporis natura-
 lis organici potestate uitam habentis. Ex quibus uerbis apparet en-
 telechiam non esse ab Aristotele in quinta natura positam. Id au-
 tem de intellectu & mente censuisse Aristotelem melius dici posset.
 de quo cum multis ac subtiliter Aristoteles & Themistius dis-
 seruerint, unum ex utroque locum assumam qui id planum fieri
 possit. ne si iusta disputatione id probare conemur, in tedium abeat
 longior hæc multo digressio quam initio destinaueramus. εἴπερ δὲ
 ὡς πρὸς ἐν ἀπάσῃ τῇ φύσει ἐστὶ τι, τὸ μὲν ὕλην ἐκείνην γένε. τῆτο δὲ ὅτι
 πάντα δυνάμει ἐκείνη. ἕτερον δὲ τὸ αἰτίον καὶ ποιητικὸν τῶ ποιῆν πάν-
 τα, οἷον ἢ τέχνη πρὸς πῶς ὕλην ἐίπονθιν, ἀνάγκη καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ὑπάρ-
 χην ταύτας τὰς διαφορὰς. καὶ ἄντι ὃ μὲν τοῖστος γῆς, τῶ πάντα γένε-
 σθαι. ὁ δὲ, τῶ πάντα ποιῆν, ὡς ἐξίσις, οἷον τὸ φῶς. πρὸ πῶς γάρ τινα καὶ τὸ
 φῶς ποιῆ τὰ δυνάμει ὄντα χρώματα, ἐμβρεία χρώματα καὶ ὕτως ὁ γῆς
 χωριστὸς καὶ ἀμυγῆς καὶ ἀπαθῆς, τῇ ὕσιν ὧν ἐνέργεια. Locus hic unus
 est eorum quos Aristoteles offusa caligine obscurasse dictus est, ut
 a suis tantum intelligi posset. nos tamen quam poterimus explana-
 tissime uertemus. Quoniam uero (inquit ille) ut in uniuersitate na-
 turæ est aliquid, cuius altera pars unicuique generi materia sit.
 eaq; idcirco sic est, quod omnia illa est dūtaxat potentia. altera pars
 est, quæ causa est & effeclrix, ut quæ omnia faciat, cuius modi ra-
 tionem ars ad materiam obtinet, necesse est in anima quoque has
 differentias esse. estq; intellectus quidam huiusmodi ut omnia sit.
 alter uero ut omnia faciat, qui uelut habitus aliquis est, perinde ac
 lumen. Siquidem modo quodam lumen actu colores efficit, qui po-
 tentia colores sunt. & sic intellectus abstractus. & nulla concretio-
 ne permixtus impatibilisq; substantia sua actus existens. & paulo
 inferius. ἀλλ' ἔτι ὅτι ἐξ ὧν νοεῖ. ὅτι δὲ ὧν νοεῖ. χωριστὸς δὲ ἄντι μόνον τῶ
 ὅπρ ἄντι. καὶ τῆτο μόνον ἀβάστατον καὶ ἀίδιον. Sed nec interdum in-
 telligit,

» tollit, & interdum non intelligit. Separatus uero, id est demum quod
 » est, & hoc solum immortale est & æternum. Hæc uerba paraphra
 » stice enarrans Themistius lib. eodem ita inquit. Cum enim statuisse
 » Aristoteles in omni natura alterum pro materia haberi, alterum pro
 » forma mouente perficientemq; necesse, inquit, est easdem differentias in
 » anima reperiri, & talem aliquem intellectum adesse qui pars ani
 » mæ rationalis præstantissima sit. Atq; hoc quoq; ex illis uerbis cla
 » rissime innotescit quorum paulo ante mentionem fecimus. de intelle
 » ctu, inquit, & uic ea quæ commentatur contemplaturq; nihil adhuc
 » liquet. Sed uidetur diuersum animæ genus esse. solumq; id ab in
 » » & separari contingere, tanquam perpetuum a morticino caduocq;. Hæ
 » ctenus Themistius. hoc ultimum dictum ideo addidimus, primum ut
 » planum fieret, id quod Cicero entelechiæ tribuit, Aristotelem non
 » animæ, quæ formam. i. substantiæ rationem esse uult, sed intellectui
 » tribuisse, dicitur agentis, qui ab intellectu potentiæ differt, ut ars a
 » materia. & hunc impatibilem esse immortalemq; animam autem
 » mortalem siue Aristoteles intellectum & mentem, partem esse animæ
 » diuinam præstantissimamq; intellexerit, siue aliud ab anima forma
 » lem rationem obtinente quæ entelechiam uocat. Prisci enim differē
 » tiam inter animam & animam posuerunt. Animus est, inquit Noni
 » us, quo sapimus, anima qua uiuimus. Sine animo anima est debilis.
 » Varro. In reliquo corpore ab hoc fonte diffusa est anima. huic ani
 » mus ad intelligentiā tributus. Plin. lib. XXII. de iracundia loquens.
 » Ergo & animi asperitas seu potius animæ, dulciore succo mitigatur.
 » Sed maior illa quæ, et existit utrum intellectum illum singulorum
 » esse hominum ita existimauerit, ut homo post obitum suum immorta
 » lis futurus sit, an unum uniuersorum. Ita enim hoc implicuisse dispu
 » tationum ambage existimatur, ut ingenia sui studiosorum torserit po
 » tius, quam certum aliquid fixumq; reliquerit. Sunt tamen nihilo
 » secius qui existiment entelechiam duplicem esse. unam illam
 » quam diximus ex sententia Themistij, Laërtij & Plutarchi, quæ
 » nomen est animæ, non modo irrationalis, sed etiam physica. &
 » hæc a corpore naturali organico inseparabilis est. alteram dixe
 » runt a corpore ita separabilem, ut a nauis nauam, animam. s. ra
 » tionalem. quæ cum aliud sit a corpore, nec corporis forma, corpus
 » ipsum, id est subiectum componit & moderatur, perficitq;. et ita re
 » » git ut nauem nauat. ἡ τις ἐντελέχεια ἐξωθεν ἴσα σωτάπει καὶ διακο
 » » σμῆ καὶ τελιοὶ τὸ ὑποκειµενον. ὅταν οὖν λέγητις πῶς λογικὴν ψυχὴν ἐντε
 » » λέχεια, τὸ κενωρισμὲν εἶδος τῆς σώματος λέγει. Secundum hoc nonnulli

ex parte Ciceronis dictum defendi posset. qui fortasse quod apud aliquem philosophum legerat de entelechia, hoc Aristoteli tribuit eius nominis auctori, ut surrepere solet scribetibus obliuio. ut cuique quiduis potius communisci par est, quam ut inter reos, eius nomen auctoris a nobis recipiatur, qui extra omnem ingenij aleam. i. extra omne discrimen iudiciorum Plinij sententia positus est, iudicis ingeniorum summi. Addam et alium locum admonendi gratia. Idem Cicero in secundo de natura deorum. fabricam humani corporis non modo felici et perspicua, sed etiam accurata et artificio facundia describens. Ex intestinis autem inquit et alio secretus a reliquo cibo succus is quo alimur, permeat ad iecur per uenas quasdam a medio intestino usque ad portas iecoris. Sic enim appellant ductas et directas uias quae pertinent ad iecur, eiusque adherent. Medium intestinum Cicero dixit, quod graeci mesenterion appellauerunt, et in primis Aristoteles, quod tamen intestinum non est, ut ex Aristotele apparet.

qui de ea parte ita inquit. ὁ πῆρ δὲ τῶν ἐντέρων τὸ μεσεντέριον ἐστὶν ὁ μινώδες δ' ἐστὶ τὸ τοῦ κατὰ, καὶ πῶν γίνεται. *Supra intestina autem mesenterium est, membranaceum latumque et pinguescens. Mesenterium ad uerbum Cicero medium intestinum translulisse uidetur, cui graece ex eo ut puto dicatur quod media intestina complectitur. Ab eo autem uena et fibrae permultae sursum deorsumque ad intertestinorum posituram ferunt, cum ipsum principibus uenis maiori et aortae adnexum sit, ut Aristoteles tradidit. id quod Cicero significare haud dubie uoluit. Nam portarum iecoris appellationem Cicero ab eodem auctore mutuatus est, qui pylas hepatis uocat his uerbis. προσπίφουκε δὲ τῇ μεγάλῃ φλεβῖ τὸ ἥπαρ. τῇ δ' ἀορτῇ οὐ κοινῶν. διὰ γὰρ τὴν ἥπατος διερχομένη ἀπὸ τῆς μεγάλης φλεβὸς φλεβί, ἢ αἱ καλοῦμεναι εἰσὶ τὴν ἥπατος. Adhaeret enim magnae uenae iecur nulla parte aortae communicans. Siquidem uena illa quae a magna proficiscitur, per medium iecur pertendit ea parte qua portae iecoris situm habent. Proinde Cicero medium intestinum pro mesenterio dixit, in ea etiam parte elegantissimi libri in qua Aristotelem ipsum exquisita descriptione superasse uidetur. Theodorus Gaza uir non modo latine doctissimus, sed etiam medicus, lactes pro mesenterio dixit. quo nomine ab Hermolao barbaro et alijs reprehensus est, quasi eo in loco hallucinatus uel in eo potius uerbo. At ego consulto eum id fecisse censeo, ut qui in eo uerbo Plinij auctoritatem sequi nollent. Lactes enim non tam intestina significant quam pingue illud quod ambit intestina. Tranquil. de patina Vitelliana, In hac inquit*

sacrorum

explicare nihilo secius improbo labore aggrederer. siquidem scitum
 illud comici poetæ memineram, nihil tam difficile esse, quin quæren-
 do inuestigari possit. & dignam rem prorsus existimabam, in quam
 toto pectore incumberem. Atqui cum ad hanc ætatem ex quo post te
 nebricosa secula literis sensim lux affulgere cœpit, eo iam profectus
 labores eruditorum hominum euaserint, ut ad linguæ latinæ in-
 stauratorem perpauca desiderentur, nemo tamen uispero inficiabi-
 tur hanc operam adhuc desideratam esse. Planum .n. facturum me
 confido neminem intra octingentos annos, ac plures fortasse recte
 hæc uocabula intellexisse, dūtaxat eorum qui commentarios edide-
 runt, qui in uulgus emanarint. An autem id assecutus sim quod an-
 xie perquisui, lectorum erit iudicium. Verum enim uero eam à me
 suspicionem longe amoliri uelim, quasi aut ingenij singulari quodam
 acumine fretus, aut reconditæ doctrinæ fiducia eam rem totam su-
 sciperim, quam uiri tot doctissimi ne primoribus quidem digitis si-
 ne noxa tractauerunt, id quod mox apparebit, sed ut inter exi-
 mios locum mihi non arrogem, sic in ordinem studiosorum redige-
 me postulem, quibus aliquando ipsis liceat post emerita audiendi
 uel legendi potius stipendia, (non enim tam fortunatus fui, ut uoca-
 lem præceptorem in Gallia saltem haberem) stilo specimen sui face-
 re. Proinde cum aliorum scriptis his in rebus adiutus sim, quas ipse
 per me assequi non potuissim, & in id uideam literatos ferè conspi-
 rasse, ut uelut symbolam quisq; q̄ posset lautissimam in medium con-
 ferret, quasiq; in museo donarium aliquod posteritati uisendū con-
 secraret, commotus & ipse sum & æmulationis stimulis usq; adeo
 exagitatus neq; nunc primum ut impensiore studio eum locum in-
 ter scribentes tenere posse non diffiderem, quæ multi aut ingenij præ-
 stantia freti, aut ingenti aliquo studiorum adminiculo subnixi, cer-
 tatim sibi asserere quotidie uidebantur. Itaq; alteram iam aleam
 iacimus, quando quidem prior illa de annotationibus nostris loquor
 non incommodissime cecidit. tametsi incur sura ipsa in primorū or-
 dinum offensionem uidebatur. Quippe rem per se inuidiosam, fero-
 cius, q̄ par erat in iudicium quasi in theatrum adduximus. id quod
 tum demum sensimus cum iam opere edito quod domi simul nostræ.
 & in officina chalcographaria cudebatur qui inferbuerat animus
 paulatim deflagrauit. & hactenus tamen impune ferre nobis con-
 tigit ab ijs etiam ad quos ea res maxime pertinebat, nedum ab
 illis hominibus quisquam necessitudo nobis humaniorum nomine li-
 terarum intercedit. q̄q̄ impunitatem mihi stolide fortasse promit-

terem, nisi etiam gratiam me inisse iisdem ab ipsis iuris peritissimis experimento didicissem. usque adeo quod candido atque ingenio proposito susceperis, etiam si in eo transigendo ut est humana conditio secus non nihil imprudens admiseris, non solet id ferè non bene tandem uertere. nisi si forsitan id est ueritatis numen, ut rem principio inuisam, & obstrepero rumore explosam, ad extremum etiam popularem reddere plusibilemque potuerit. Quorum enim hominum odiù inexpiabile contraxisse musteo adhuc opere uidebar eorum nunc occursum uix fero, de pollicitatione reliqui uoluminis conuicose me appellantium. Quorum authoritati tantum tribuo, ut re depositam nescio an abiectam retractare demum coactus sim. In qua ipsa cum occupatus essem, animi causa (ut fit) uocamentum querentis, parerem hoc arripui, initio quidem modulis diuerticulo destinatum, Sed rerum serie perpetua aliam atque aliam deinceps commentationem ingerente, eo usque progressum me esse sensi, ut ex parerem id est operis instituti diuerticulo plenum opus factum sit, ut græci dicunt *ὡς ἐκ τοῦ πλάττωντος ἐπιπλοῦναι*. Hæc satis ad externos, Italos & alios ubicunque gentium literatos, quibuscum sacris iisdem initiati sumus. Quibus quidem ipsis in musæi cella contigit incubare, non etiam qui ex pronao ut aiunt musas salutauerunt. Eorum enim nullum ex albo reieciimus, quando id fieri non posse putamus, ut qui literarum humaniorum studio sint expoliti, non iisdem quoque sint iudices æqui. Ab nostris autem metuendum nihil erat, nisi quosdam homines primariæ authoritatis aut dictitare, aut musitare comperissem, cum unum tantum genus hominum literarum bonarum studio aptum atque etiam natum esse, tum uero nos operam & oleum perdere qui in eo uitæ instituto ingenia exerceamus, non aliter ac lienosos qui instituantur ad cursum. Hoc cum nostratum quidam resissent, primum mirari authores, deinde eo magis succensere, postremo re plane intellecta fremere. Sed reliqua ut arbitror silentio nunc premeda, ut omnia in potestate habeamus si forte respiciant, nisi uero obscurum esse possit, cur homines franci exotica ingenia sese exoculari dicerent, & stomachi sui literatos in Gallia non uidisse. Quos si ueritati inferuire potius, quam animo suo indulgere exstimarem, aut ea esse eruditione ut latine loquentes intelligere sine magistri opera possent, facile nisi fallor ostenderem cur adhuc factum sit, ut dicendi facultas olim uernacula Galliarum, literis iam diu in Italia illustratis, in Galliam non reuersa sit, transalpinarum ipsam rerum plus quam par est cupidam. Quam (malum) opinione fallere se in re tam clara

hominum iudicium credunt ; qui ne in ijs quidem sefellunt quæ
 integumentis omnibus compositi vultus & sterciosi sermonis egerunt ?
 Vsq̄ue adeo enim omnes hominum sensus innotuere in vulgus, ut fi-
 dem quidam non faciant uel si aram utrinq; tenentes ausi sint san-
 ctissime deierare Ita ne uero si franci q̄dam homines aut male ob-
 sequiosi, aut ex ingenio suo uuentes, nec per istorum genium iurare
 didicerunt, nec solitis hac ætate lenocinijs eorum se potentia uendita
 re, satis digna causa fuit quamobrem calcata caritate patriæ odio
 transuersi aut luore raperentur? mihi certe non uidetur. Atqui si
 ingeniorum ipsi & doctrinæ quæ nos quoq; in externis agnoscimus
 admiratores ueros credi sese uolebant, benigne igitur uel exteris fa-
 cerent, idq; eo nomine, ut intelligeretur, cur uiros ipsi doctos præ-
 mijs asciserent. Sic enim eloquentiam & poëticam & literas ele-
 gantiores patriæ dicerentur uel dedisse, uel reddidisse. Nunc cum id
 non faciunt, uideant quæso ne externis uerba dare potius, q̄ nobis
 facundiam optare uideantur, immo ut plane loquar ne subdolum
 mentem prodant, aut certe maleuclā, qui priuato uel studio uel odio
 instincti, suggillationem patriæ inurere non timeant. De qua q̄ be-
 ne alioqui sint meriti publica fama uiderit. Sed criticam seueritatem
 cognoscere pretiū est operæ, Galli omnino homines nec ad poëticam
 artem nec ad oratoriam nati. Quis hoc iudicium facit? homines ger-
 mana in francia nati, in sinu franciæ aliti, & educati, & nunc in
 gremio eiusdem hoc dictitantes. Quæ igitur tandem fiducia hoc iudi-
 care præsumunt? quid tum postea? Qui à patria honestissimum
 quodq; decus meriti, immeriti tulerunt. Gregios ciues et patriæ amā-
 tissimos. Audiamus porro, solis hominum Ital; hæc studia capeffe
 re licet, sic. n. fert cæli soliq; natura ut infantes etiam illic diserte,
 numeroseq; uagiant. O' acre iudicium hominum, quibus tamen ipsis
 inter classica recitantis Italos exaudire tantū uacauit. Sicine fran-
 cos homines pituitosum fel habere iræ putant, ut crassa quoq; studio
 præcordia, ut eorum stomachum ultro prouocare gaudeant? q̄q̄ la-
 tius patet hæc contumelia, q̄ ut in literarū studijs consumatur. Ad
 eos enim etiam pertinet qui literarum ipsi imperiti, ingeniosos tamē
 liberos & spei magnæ genuisse arbitrantur. Porro etiam patet. So-
 lis. n. Italis doctos licet ac disertos per nostros iudices esse, musarum
 credo & Apollinis sanctissimos aut stites. Qui ea fiducia utriusq;
 facultatis atq; etiam linguæ utriusque iudicium præsumunt, q̄, ut
 Aseræus olim poëta factus ad fontem pegaseium creditur, sic se
 anno uno aut altero cū doctis super mensam loquitando uberē ha-

rum rerum scientiam hausisse credi uolunt. Quippe qui nasci in Italia doctos non studio fieri annorum triginta putent. En quibus te approbes, si muneræ suffragio doctus haberi uelis. Heu miseram conditionem nostrā, qui intabescimus literis, hæcque indignitates exor bere cogimur, concoctu sanè difficiles stomachis biliosis. Eo magis quod ius nobis non est ad primores aut principem provocandi, quorum isti ignorantiae imposturam ex animi sui sententia factitant. Illa autem illa singularis esset temeritas uel amentia, obrectationis ut ita dicam tragulas in uniuersos intorquere, si quosdam forte priuatum in commodos obstinatis ferire. Illi ne ut irato animo tantum indulgendum putent esse, ut propter unum aut alterum expungendos a caluo ut dicitur ad caluum e' numeris eximant? uel quod quidam eorum huius calumnie architecti aiunt, se cum omnia studioforum diuersoria lustrarint, adhuc tamen quod querunt extra illam gentem desiderare. Ecquod igitur capitalius uerbum ullum hoc uerbo esse potest? Quasi uero quisquam ignoret sic eos bonos doctosque cis alpes inquirere, ut qui diuersissima uia congregati cum hostibus festinant. Deus te perdat similtas, quæ sic oculis clausis in hominum obrectationem impingis, et uelut mente capta propositum maleuolū prodis. Tu ut tuorum ingenia damnes, quorum partim nec periculum feceris, nec alium fecisse quæquam noris? partim ne facere quidem tu animo affirmaris, nec faciendum curare, cum tu id si uelis, facere fortasse non possis? tum deinde exteros si dijs placet commendatione inani quassataque prosequare, ut licentiore calumnia possis in quos uelis deseri. Hic hic nigræ suæ loliginis ut perlepidus inquit Poeta. Cedo igitur cui unquam doctrinæ nomine benigne tu feceris, aut cui tu omnino non tua causa bene tantum capiueris? Heu candor meccœnatum eorum quos et uidere nobis et obseruare contigit, quod simul et studiosis sunt et reipublicæ desiderati, insigni ad posteros inclinatione rerum. Superi immortales quantum inter animos hominum interesse dicemus? Illos ut heroicis annis editos, quid aliud quam viscera caritatis appelles? Ita uniuersas cogitationes suas ad homines nostros iuuandos contulerant. Isti huiusmodi animum rebus nostris exhibent, ut ad delendum francici nominis splendorem incubuisse uideantur, quos tamen et ipsos non adeo liuidos esse crediderim, ut nisi transalpinis rebus oculos cupidius adiecissent, premendi nostrorum gratia in cœlum Italos laudibus ferrent. Quid enim consilij eos cepisse dicam? an ut eloquentiæ gloriam desperare nos cogant? quid id eorum refert? quandoquidem huius ætati decreto

decreto nihil cum literis aulæ. an ut gratiam ab Italis ineam? Sed quo inter Gallos ab Italis gratiam? Restat igitur ut aut priuatis studijs indulserint, aut non modo proterui, sed etiam propemodum amentes iudicentur. Equidem libens ab ipsis audierim, utrum ne studia literarum bonarum hodie flagrantissima quilibet iniquo tempore, restringere illa sua obtrectatiōe sperarint, an oblectandi sui gratia potius ingenia prouocarint. Illud certe obtinere nulla auctoritate possunt, ut oratorum uel poetarum & historicorum libros nobis e manibus ut prophanis excutiant, quas bonis iadudum auctoribus contrectandis inauguratas habemus. Nam qui famæ dudum per ora hominum iure uel iniuria obstrepenti moderari nequiverunt, quomodus in circulis, in ambulationibus & sobrijs & basilicanis pro castris, pro concione, deniq; nusquam non actus eorum obtrectaret, non cauillabunde modo sed etiam tumultuose, ecquid se illi iuris habituros putant in eorum minervam q̄ literas didicerūt? scilicet hoc illud est, hominibus uenustis cupido incescit gallicum stilū prouocandi, a quo sibi metuendum nihil putant, ut quem hebetem esse & plumbeum dicitent. Nempe hac fiducia illudunt, francicāq; minervam, ut infantem nec ægide terribilem despiciantur. At ego ut Italos nostris ingeniorum acumine præstare nunc inficiari nolim, sic nõ facile concesserim, ut præstent etiam docilitate. Quippe ut primis omnium latinorum Italis post annos cētum liquit stilum suum ad cōtem prisæ uenæ exactum, scribendo dicendōq; explorare, sic nostris obuium est. ut omnibus, & antiquos & recentiores scribendo auctores æmulari. nam salem eodē nobis pretio quo Italis præberi, docere istos potuerunt actores theatri, qui satyricis salibus totos sæpe perfriant, quis acriores non puto ultra alpem aut pyrenem inueniri. At enim innocentia sicutis omnium rerum securis esse licet. Equidem hoc fatebor, si intra id uallum statua se semper habuisse rebus auspicijs suis gerendis ductūq; contenderint. Dicere igitur hoc audeant & ego illis ordines omnes iudices feram, ut ne ad populum quidem prouocare audeant. Quare ego suaserim eis potius, si me auctorem non respuant, ut infenso animo uel alioq; male affecto, usque adeo ne obsequantur, quin sese suūq; etiam fastigium respiciant, rationē anteactæ uitæ habeant, nec in extremo summoq; actu sub persona primarum partium indecorum aliquid aut proloquantur, aut agant. Etenim cum sint eorum nonnulli præteriti temporis continentia & grauitate ita obstricti, ut peccare ne tantulum q̄dem sine crimine maximo nequeant, ij meminisse debent ui-

tæ suæ cursum non ad amissim popularem exigi, sed ad eam quã sibi ipsi in mediocri fortuna præstituisse creduntur. ut si à pristinae probitatis & integritatis orbita ingressum quoquo modo detorquere uideantur, quicquid recte ac præclare ante fecerunt, protinus non uirtutis fuisse, sed ambitionis existimetur. Nam qui alijs moribus uiuere prouecti iam ætate, & ad instituta transire uidentur utilitati seruiuentium, ultimum utiq; salutasse recta consilia atq; honesta dicuntur. perinde atq; ij solent qui ad temporariam modestiam bellissime compositi, simulac se euasisse ad res secundas sentiunt, tanq̃ emeritis simulationis stipendijs, ambitum & cupiditatem profiteri profrecta fronte non uerentur. Aut igitur sibi posthac imperent studiosos Gallia non odisse, procul ambitione summos, aut si male loqui pergant, & utcuq; doctis incommodare, quosdam etiam expectent iusto dolori tandem obsecuturos, nec sibi eo nomine blandiantur quasi in sinu Ionis positi male audire nequeant, aut quasi dolorem animo quantumuis iniustum Gallica ingenia si lo exigere non possint.

Qui enim architectos se orationis latinæ intulerunt, cum minime ipsi esse didicissent artifices dicendi, Gallicæ fortasse doctrinæ, Italiae discipulæ, extremam propediè manû accessisse sentient, cum ex atrio libertatis suis ipsi maledictis respondentes audient. Neq; enim ex uno aut altero opere debuerunt omne genus structuræ, omniumq; æstimare. Sed quid hoc crimen persequor, cum iidem ipsi qui literas Gallicis adimunt, non iam scientiam nobis elegantiorum artium, sed etiam prudentiam omnino quasi sensum cõem abstulerint? Quæ contumelia non ad unum tantum, eundẽq; neglectum ordinem, sed ad singulos uniuersosq; pertinet. Notum est enim q̃ eius societatis mancipis, quos minime decebat, nihil pensi habere dicuntur, quo minus errata sua luculenta clauo admissa ductitando, ignominia patriæ obliterare nitantur. Pro supreme seruator? nonne satius erat nos culpã agnoscere quæ negari non potest, q̃ clauum, ut dicitur, clauo protrudere, & culpam crimine expungere? Antiqui Romani dixerunt maiestatem in populo, authoritatem in senatu esse, inde crimina maiestatis appellata læsæ aut imminutæ, at nunc inuenci esse dicuntur qui non contenti Rempublicam non inuuisse, imminuere etiam maiestatem gentis clarissimæ uelint, & q̃ cum doctos posse Gallos fieri negauerint, in super prudentes in Gallia nec reperiri contendant nec inueniri. Qui cū hæc dicunt, inexpiabili se inuidia flagrare nõ animaduertunt. Quasi uero cuiq; persuaderi possit quæstionem decretam de uiris bonis & prudentibus hoc tempore fuisse, quos uelut optiones sibi

sibi rebus ipsi transigendis cooptarent. Verum hos paulisper mit-
 tanus quibuscum ex æquo non licet hanc iniuriam expostulare, ac
 uideamus cuiusmodi Homerus poetarum sapiētissimus Achillem su-
 um finxerit, ut ex eo scire possimus an res nostra publica recte atq;
 ordine hoc tempore constituta sit, & mirari homines desinant, q̄ per
 hosce annos primum hominibus Fræcis animus cum re simul concidisse
 uisus est. Ille igitur rerum humanarū p̄piciatissimus æstimator, cū
 sub Achillis p̄sona fortem ac strenuum militem eundemq; ducem for-
 mare statuisset, deā illi Mineruā instantem idēdem finxit, quasiq;
 condocefacientem monitione poetica, nonnunq; cesarie reprehensan-
 tem cum præcipitem eum ferri sensum ira excaescente. Achillem
 autem inducit inter iram & ratiocinationem alternantes, Miner-
 uæ tandem monitis obtemperantem, atq; etiam strictum ensem in
 uaginam recondentem. Videre est illam q̄dem imperiose uetantem,
 hunc autem iram obsequiose prementem. Illa ni pareat ipse numi-
 ni, uindictam interminat, hic ponit uim animi, ne non paruissē di-
 catur. Memorabile figmentum, ac memoria etiā atq; etiam tenendū,
 quo quid aliud poetam significasse arbitremur, q̄ animæ duas par-
 tes iram & rationem. si q̄dem ille iræ furorem, ac ferociam animi,
 ratus circa præcordia grassari, rationis principatum, ac moderamen
 animi in parte summa capitis sedere censuit, uelut speculatore ā na-
 tura præfectum, qui omnia circūspectaret, & ut auriga quadrigis,
 sic feruori animi, atq; alacritati moderaretur. Proinde cum ille poe-
 ta fons ingeniorum dictus, talem strenuum militem, eundemq; du-
 cem fortissimum inducat, ut nusquā ita destitutus, ita deprehensus sit,
 quin præsto consilium & rationem habeat, hoc est enim Mineruam
 uelut præstem habere uel æstem, planum fit utiq; qui sapiētia &
 prudentia careant, res ab ijs maximas nec bello nec pace geri posse.
 Porro prudentia ipsa aut summa dote naturæ datur, aut literarum
 cognitione cū sapientia cōparatur, at utrunq; nobis adimunt q̄ nos
 nec natura imbui nec studio insitui concedunt. Caput uero erroris
 est, q̄ nobilium natio indecoram esse literarū cognitionē claris pena-
 tibus ortis semper existimauit. Hac enim opinione effectum est, ut
 rerum nostrarum summa in tenebris plerunq; densissimis agatur.
 Nam cum primores procerum ignorantiam literarum percipide
 sibi uendicent, ac nihil sui muneris esse in pacis artibus putent, eue-
 nit ut plurima aulæ consultæ paucorum commodo fiant, qui in rem
 ipsi suam suarumq; necessitudinum concipere edicta principis ac
 temperare norunt. Sic fit ut regio nomine paucorū regimē obum-

bretur, nomen olim iniusum apud eos qui respublicas in populis & ciuitatibus condiderunt. At enim quosdam regebus subseruire necessesse est, qui ijs muneribus fungantur, quæ per se reges obire iam nequeunt, quis negat? Sed si eo amplius legitimum iam & regnū esse cœpit illis omnia credere quibus ab latere & ob aure principibus esse contigit, sint sanè omnium potentes, quando eo deliciarū uentum est, sed sint eiusmodi qui optimates uocari & cupiant, & debeant, quicq; latus principis cingentes maiestatem eius augustiorem faciant. Nec dicatur unum omnium Regem maximum, solo corporum stipate, non animorum uirtute ac scientia niti. Delectum modo hominum principes habere instituant, literisq; & ingenijs & industria fauere, sic fiet ut nec doctorum Francia, nec prudentium inops reperiatur. Sed enim eo tempore doctos & sapientes necesse est latere, quo tempore dissimiles ijs homines in lucem prodire. Huius igitur mali causa est nobilitum institutum, qui res consentaneas, & mutua ope nixas, generis claritatem & literarum peritiam, collidi inter se & dissidere putant? Quo errore factum ut disciplinæ olim ingenue appellata ad plebem iandiu transferint, non tantum à nobilibus sed etiam o' maiores perditos à sacralis repudiata, ne non satis generosus esse ordo antistitum & præsulum putaretur. Inde autem illa extitit indignitas, non tantum incommoda, sed memoria nostra etiam ferè dira, q' principes natura boni, sed blandimentis incuriæ capti cui à pueris insueuerunt, auctoritatem regiam recte perperam, digne indigne factis accommodant, quando semel omnia amicis permiserunt. Qui si literas scirent ipsi gentilesq; sceptrorum, nec sacrosancta nomina inuidiæ sic opponerentur, nec tam licenter ob oculos principales cercepum præstigæ ludificari pergerent, quarū semper impunitas moribus nostris fuit uel à iurisdictione summa. Adde, q' Senatus ille selectorum, castrensium interpres principis placitorum, paucis sæpe uel uiris uel hominibus constare uisus est, partim literarum nescijs, partim iuris sui magis q' publici consultiis, unde uisi sunt aliquando turbines ex caligine densa consiliorum oborti, late spes hominum percellere, nequicq' superum hominumq; fidem populo implorante. Quid illud quale est? q' cum omnia pro potestate arbitrentur, cum comitijs nostris ita præsent, ut sine eorum auspicijs pauci renuncientur, non satis eorum quidam habuisse dicuntur, meritos & graues permultos, & secundo rumore commendatos, aut aliquo uirtutis specimine cognitos præterire, nisi etiam proterua conuientia transmissos, aut ignominia afficerentur,

nonarentur, aut huiusmodi omnino scire se inficiari? Præterisset di-
 co? Quid si etiam obnunciasset constat, quasi latens aliquod vitium
 obuenisset? siue id simultati datum est, siue ut ij tantum præficeren-
 tur, quos eis commodum fuit. Qui si de cælo seruassent, ut existi-
 mari uolunt, perniciosas sepe renunciationes disturbare potuissent.
 Quam autem indignitatem homines haurire coguntur, cum cer-
 to certius sit nihil sapere principi posse quàm his prærogatoribus non
 ante placitum sit? Quin igitur urgemus, ut confessionem ab inuitis
 exprimamus? necesse est enim ut uel hebetem linguam palatumque
 se habere fateantur, uel certe amoris odioque seruientia, qui insulsos
 a sapientibus internoscere uel nolint uel nequeant. tamen si huius-
 modi hominum, conatum non magis improbum esse quàm irritum pu-
 to, siquidem studij ardorem restringere premendo, aut secundæ fa-
 mæ splendorem obscurare nituntur. Nam ut palma arbor in pon-
 dus attolli dictatur, sic uirtus suppressa studio maiore erigetur.
 Opinionem autem non uanis rumusculis collectam, sed claris in-
 dustriæ documentis emanantem quis inhibere potest? Splendet enim
 splendet solidæ, et expressæ uirtutis existimatio, etiam relicta in
 umbraculis, aut procul ab ambitu remotæ, ut uicuersa in qui-
 busdam fulgor adumbratæ uirtutis aut sapientiæ obruitur ple-
 na luce, cum summo magistratu gerendo tanquam ad radios solis
 aut ad faces admoventur. Equidem, ut ad eos redeam quos inte-
 rim omiseram, libens ipse suaserim, aut etiam postularim, si qui
 sunt ex ea secta Philoxeni superstites, qui rerum Gallicarum tran-
 factores ideo in Italiam petendos esse duxit, ut nostrates homines
 rerum actu summo ueretur, non quod eorum solertiam præ nostrorum
 admiraretur, commodis ipsi ut immodicis comiter ornamentisque per-
 fruantes, quæ nostrarum rerum clade quaesita nullus est qui non
 noxat, externos ita suauentur si placent, ut Francos non despuant,
 satius id esse censeo quàm offirmata iniquitate eorum abrumpere pa-
 tientiam qui res tacendas effari stentorea uoce possint. Neque uero
 negauerim sepe e re Gallica fuisse, in rebus transalpinis externo-
 rum operam experiri. Quosdam enim ascitios nouimus non modo
 industrios, sed et exploratæ fidei, qui egregiam et singularem
 operam et quietis consilijs et bellicis rebus nauauisse dicuntur.
 Sed si in rebus domesticis non modo externo milite ut iam fieri coe-
 pit, sed etiam in omni parte Reipub. externorum operam ascen-
 scendam putabimus, magis id adeo ut paucorum commodis serui-
 ant, quàm ut publice profint, quæ tandem nostrorum erit fun-

Etio, aut quando suæ tutela Francia restituenda dicitur. O tempora. O mores. Francia quæ olim sibi, alijsq; summæ rei christianæ superesse uisa est, nunc degener & infans, ne suis quidem rebus satis est, uel agendis uel eloquendis. Rem suapte natura indignam, auctores eius etiam fecerunt atrocem, indigni omnino ipsi qui uel intra uerba peccarent, nedum ut uiris studicis omni ope incommodarent, quos suffragio suo, ut scimus, prærogatio subleuare debebant. Quod si homines innocenter industrios testimonio suo fraudasse, uiri boni existimatur officio non conuenire, quid causæ est, quin magnum in sese dedecus admisisse uideantur. qui etiam cupide fecerunt ut odisse crederentur. Vt nam autem fieri posset, ut sese nostræ querelæ in eos tantum impingerent, qui culpæ auctores aut affines esse dicuntur, liberius omnino nobis destomachari liceret, nunc autem uereri subinde mihi succurrit, ne aberrante hominû coniectura in eos uis doloris incumbat quos minime uellemus. Sunt enim in quibus ne guttam quidem criminis huius hæere uelim, tametsi eorum culpa tolerabilior fuisset. sed & eiusmodi non nulli feruntur, ut si stomachum rursus mouerint, patientiam omnino tibi imperare non possis. Næ ego satis admirari nequeo quorundam hominum amentiam, qui in rebus ipsis secundis famæ suæ consulere uel negligunt uel nesciunt. Nos tres uiros uidimus, qui ad magnos honores assumpti, cælum nostrum impleuerunt nominum suorum celebritate. Quorum duo tum æquales, tum simul in actu summo rerum nostrarum fuerunt. Hos ita inter se iunctos dices ut aërem, & ætherem. Quicquid enim potentia alterutri accebat, alteri id omnino decessisse uidebatur, ut inter illa duo elementa ea est uicissitudo, quicquid alteri deperit, in alterum ut inferne supernæq; transeat. Verum ætherus ille summa quæq; sibi uendicans, & ad cælum uoce hominum elatus, tam proxime etiam olympum euaserat, ut quicquid Iunoni Iupiter inter suauiâ diceret, latere eum omnino non putaretur. Cum autem ille alter fastigio fortunæ inferior, libramento tantum suo staret, doctrina scilicet & industria summo paribus magistratui, hic ui maiore factorum supra omnium aspectum sublime ferebatur. Qui cum uotis tantummodo suis parcarum fusos conuolui existimaret, arrectissimam quæq; ceruicem submitti sibi uolebat. Sed cum ille alter eruditione Varro; animo irrequieto & uersatili Porcius, & libertate non obnoxia Cato, superioris magis illius succumberet impotentia, quàm animo satis æquo cedere uideretur, id ad huius felicitatem fortunæ deesse

deesse uisum est, ut ille uelut obex e' medio tolleretur. Id quod decimo magistratus anno cum obitu eius contigisset, fati iam haud dubie nobis male cogitantibus, ibi ille Seianus gaudio immodico perfusus, quod alacritate futili & gestiente prodebat cum suo comitatu, omnia iam infra, supra, nutu uerti suo uolens, sufficit statim in locum demortui, quem iamdiu designatum inter iuratissimos amorum habebat, quo facto cum in omnes sese partes libere uersare coepisset, (nullum enim Catonem esse superstitem sciebat cuius supercilium suprema fors aulae uereretur) inde iam aperte domus eius cupiditatis et ambitionis diuersorium fuit. Cernere erat omnium ordinum non collusionem, nam id tolerabile esset, sed quicquid penè in quoque ordine decoris esse uidebatur, certatim sese addicentes aut spei alicuius certae, aut representati praemij authoramento, aut postremo noxae metu, quae, ut minima numero, ita potissima pars erat. Nam qui omnia in potestate habebat quae tunc erant amplissima, is unus omnibus sufficere posse merito uidebatur. Quem autem plus iure ac legibus homines posse non dubie uidebant, extra eius praesidia agenti securo uix esse hominum opinione fas erat. Quin eo usque inualuit hominum opinio, ut huius impotentia & illius obitu, aculei seueritatis, summæ etiam iurisdictioni excussi uiderentur. Habuit pro cohorte praetoria non modo candidatos principis, sed etiam miniatos, quorum stipatu se maxime mirabatur, fremente ipso Ioue hominum eorum miniatore, qui sibi has operas exprimi ægerrime ferebat. id quod eum ipse uidi audiui, quæ in urbe dictitantem, cum apud eum essem. quæ res in exitium penè dominicæ familiae uertit, euentu quidem primordijs congruo. quis enim nescit uelamenta illa beata non tam cocto imbuta quam cruore fuisse? o' caram semper franciæ mercem, & bellorum pretijs comparatam & sic quoque nunc licemur? Verum in eo eius & in reliquo comitatu literatum nullum agnouisses, nisi si quis erat forte unus inter externas clientelas. tam procul enim id genus hominum ab eius uestibulo summouebatur, quam ipse longe aberat ab eruditione liberali. Et alioqui nullus ei ferme eorum cordi erat, quos ille de medio sublatus fouisse uisus erat. Quippe ut ille uirtutis & doctrinæ columen, is fauerat præcipue qui aut ceruicem non obnoxiam, aut indolem ingenij præ se ferre uidebantur, Ita hic interioris aulae maniceps in delitijs nunquam uisus est habere quos meritorum prærogatiua magis, quam suffragio aulicæ obseruantiae fretos esse suspicabatur. Etenim

cum prostituta frontis homines in fidem ferè recipiebat, sicut amare a lenone sunt qui iucundius esse putant, tum omnia beneficentiae suae accepta ferri uolebat, uir caetera egregius & in primis commendabilis animi sublimitate, tum sordibus auaritia, tum omni obscena uoluptate maiore dignus, qui uiam ueram intelligeret assequenda gloriae, caeterum solimagus accipiter, ut est in hominum nostratum prouerbio, & qui in rerum actu parem ferre non posset, nam qui genesim summam habere se arbitrabatur, nullum non fastigium sibi secundum esse censuit. hic cum fortunam perpeti sibi fauore aspirantem multum iam fatigasset, tandem grandioribus inceptis obrutus, quibus par esse posset & neminem solitarius rerum arbiter in consortium admittebat, Ipse quoque fato concessit. Unus ut arbitror omnium quos aetas nostra meminit, aestu perpetuo iactatus inusitatae felicitatis, ut praeter omnium ferme opinionem aciderit, quae ei fortuna summam manum negauit, destituta, tot hominum spe, & praesertim cohortis miniatulae iam ad comitia honorum fastigij properantis, quae longius ipsa expectatione hominum protracta sunt. Tanta autem potentiae non unum, aut alterum, sed complures successores reliquit ex sinu tamen suo ante mortem productos. Nullus enim adhuc posthumus successor mortuo agnatus est. uerum eorum unus fortunae se litasse, confidens cuius alumnus erat, uelut solus summam rerum creuisset hereditatem, tantos repente spiritus sustulisse uisus est, ut praeter insolentiam in uultu eminentem, ferociam quoque territantem loquendo exhalaret. Is in summo magistratu dissimulimus sui factus, usque adeo omnia sibi suscipere permisit, & ad extremum tueri quicquid ipse suscepisset, ut dignos indignos, quos sibi morigeros semel expertus esset, in omni parte reipublicae praeficiendos curarit. moratos uero iuxta ac morosos inuitiles reipublicae putans, quae potuit longissime in secessus ablegauit, utrisque enim iratos superos esse credebatur. Videlicet fortunae indulgentia corruptus, & immemor personae quam gerebat, quod uirtuti debebatur, illiberali obsequi dandum esse censuit. Ex quo factum ut quam existimationem primis et secundis uitae actibus collegerat, eam in ultimo eodemque summo totam effudisse uideatur. Aliquandiu autem grassatus affectis suis promouendis, cum orbis formam nouam mundo stupente coepisset architectari, subita manus iniectioe uim paratarum expertus est, uir omnes arbitrantur summo magistratu dignus, si summum semper magistratum sperasset ac nunquam adeptus esset, usque adeo in secunda ei sorte consensuisse praestabat. Sed qui fortunae omnia tri-

bueret,

bueret, cuius præsentissimum numen in rebus humanis esse existimabat, ne extremum quidem fortunæ obsequium remittendum esse censuis. Hic est fere eorum exitus qui modum non nouerunt adhibere felicitati. Verum ille quoque mortuus est, cum summi honoris conuulsa maiestate, tum uero summæ curiæ lacessita seueritate, feminibus earum rerum iactus quæ insigni nostrarum rerum clade postea expiatae sunt, & ea tamen morte felix existimatus. Horum uero omnium obitus ut successorum gaudio, ita secundi & ultimi risu & caullis omnium exceptus est, ueluti ludos sibi fortuna nobisque faciente. Nam primus ille & summus uita suo non nostro tempore excedens, orbem non dubie rempublicam nostram reliquit. alios uix statuas, utrum ex rebus ipsorum prosperis raptos, an potius de decori impendenti exemptos esse dicas. Tamei si secundus eo nomine desiderium sui non modicum reliquit quod eam rerum inclinationem quæ secuta est morari uidebatur, etiam si ipsum eius fundamenta primum iecisse concusso orbe notum erat. eo enim ueluti tibiæne fulgas res nostras quamuis inclinatas impulsasque, tamē nondum collapsuras fuisse. Accedit quod grandiora incepta sic reliquisse uidebatur, ut Apelles uiderem, quæ manum non inuenit operis inchoati præscriptum excepturam. O fluxam rerum humanarum memoriam? hic cum totum occidentem nominis sui uel gloria uel strepitu impleuisset, sic anima repente concidit exhalata, ut nullius propemodum nunc in ore uerferetur. In quo ipse mihi post hoc regnum conditum maxime falsus esse opinione uisus est. Nam qui cedrina familiæ suæ stemmata quaesuisse sperabat, ne sui quidem memoriam nisi exilem atque fugacem reliquit. Sed scilicet communi principum primorumque gallicæ errore in quaerenda ueræ gloriæ curriculo lapsus est. Nam qui beneficentia & suffragatione ingenia literatorum excitare debebat, & ad omnia publice commoda honestaque toto pectore incumbere, ut rerum præclare gestarum gradibus uelut in cælum id quod exoptabat hominum ore ferretur, monumentisque æternis scriptorum conderetur, is ut Aspendius ille citharistes, qui omnia sibi intus cecinisse dicitur, in libera rerum amplissimarum dispensatione sibi ac suis prolixissime frangens, publicæ opulentiae dispendio se suosque augendos esse cum cohorte amicorum asseclarumque ratus est. At etiam o stultum hominem libens fecit, ut ornandis assentatoribus, & suppressendis doctis & grauibus, auctoritatem, & extruendis insanis prætorij opulentiam uanissime consumeret, illam quidem si superis placet ex donatiuis, uenialibus coactam prætextu bellif-

simo eorum non absimilis qui ex materia cariōsa & uermiculante
 statuas sibi erigentes, prorogare ijs sese in æuum arbitrantur. Sic ba-
 goarum apud persas immodica potentia, nihil post obitum eorum
 præter memoriam solam eunuchorum relinquebat. Deus immor-
 talis quantum interest inter hominū cogitationes & actus? Primus
 ille tot ingenij dotibus instructus, in muneribus obeundis remissus
 & compositus nisi si iracunda seueritas uitio ei data est ita se in ma-
 gistratu gessit, ut in eius funere summi honoris maiestas, & Francia
 nominis splendor & claritas elata fuisse credantur, cuius rei opinio-
 nem auxit se cuncta rerum inclinatio. At contra secundus incitatus &
 uibrans, Tertius eo amplius præceptus, eo maxime nomine memoriã
 sui rebus gallicis inussere, q̄ felicitati & gloriæ francicæ funus indi-
 xisse dicuntur. Hæc est enim omniū opinio, hic sermo quem fama tu-
 multuose hisce annis circūtulit. Cui opinioni etsi iudiciū meum nõ in-
 terpono, me tamen ipsorum miseret, qui cū essent in loco præcelso po-
 siti, in sese non inquisiuerunt, nec obseruari se omnium oculis memo-
 riã se potuerunt. Viri alioqui cõmendabiles, si ferendo ipsi oneri præ-
 grandis fati fuissent. Certe alter eorum qua erat animi præstantia
 errore magis, q̄ proposito mihi lapsus uidetur. præclarum enim sibi
 uir literarum nescius existimauit cohorte millenaria futilium homi-
 num stipato, ultro per alpes atroq; commeare, quos partim annuis
 congiarijs a rationario principali donare inuenerat, partim opti-
 mo quoq; præmio uirtutis sacro profanoq; ornare. Quis memoriã
 sui perpetuam esse cupiebat, monumentis utiq; præclare rerū gestarū
 eam fulcire debebat. Ad ea autem monumenta condenda archite-
 ctorum manus adhibendas esse intellexisset, nisi plane nescius libera-
 lis doctrinæ atq; elegantis fuisset. Heu uana hominum opinio, q̄ eorū
 sortem suspiciūt ut beatam qui rerū potiuntur in aula strepitu plau-
 sibili, cum nullam ipsi sui relinquunt memoriã post unum aut alte-
 rum q̄ moriuntur diē. Ego quidem uel miserabiles esse puto, præ-
 fertim cum inclinationes temporū & momenta rerū uelut Tantalici
 saxum capiti fortunisq; eorum impendeant. Quin & imperium
 ipsum quid est quod tantopere admiremur, ut numeris omnibus feli-
 citatis statum coagmentatū, nisi principes ipsi memoriæ posteritatis
 inseruiendū esse censeant? cum postridie funeris inter regem uerū
 perpetuumq; & diurnum ludicumq; nihil interest putem, quales
 sunt aut psonati reges, aut qui in peruiugio epiphaniæ regni fabæ
 lusu ad sesquihoram sortiuntur. Refert igitur nõ quantū quisq; po-
 tentiæ affectus sit, aut q̄ numerosis cultus sit clientelis, sed quid in ui

ta memorabile gessisse, quos mores, quos homines fouisse ac promouisse prodatur. Enimuero si & principes & rerum potentes hoc intelligerent, tantum interesse inter utrumq; fungendi uel principatus uel honoris institutum, atq; si per uitæ agendæ curriculum hos quadrigis albis sublimes, atq; ingenti plausu uectos fuisse, illos plebeia & humili rheda nec secundo populo cursum peregisse dicemus, credo ut est gallorum animus gloriæ cupidissimus, nihil utique antiquius habituros fuisse, q̄ ut bonorum & grauium existimationi approbare se possent, & posteritati in alia, atq; alia secula ostentare, quæ hominum ipsa iudicium nec per sordes facere nec per ambitionem solet. Ecquem enim esse uel principem, uel a principe proximum aut secundum putamus, qui si germanæ gloriæ speciem intueri ac perspicere posset, eamq; regni uel potentiae præmium unicū in hac uita propositum esse intelligeret, in flexu uel ætatis, uel inclinationum rerum quoquo modo hæreret, & non ad extremam metam sibi semper instaret? Egdē nullū nec regū esse arbitror, nec in aula præpotentiū, dūtaxat eorū q̄ similes sunt animo iam dictorū. Age uero si id quoq; scirent rerum gestarum præmium solidū perpetuumq; esse non posse, nisi ab ijs decretum qui dicendi præconio laudes ducum pronuntiare didicerunt, num etiam tum Galliã literatis fuisse carituram putamus? Ego certe ita existimo nostros nihil nõ assequi posse, si semel cœperint assequi uelle. Et rerum suarū præcones Franciam, non quoslibet, sed etiam Talthybiadas edituram, si modo hoc principes intellexerint priscorū regum clarissima gesta ideo in obscuro iacere, q̄ imitatos eloquentiæ scriptores non inuenierint ipsi nec æquales nec posteros. cum autem p̄ literarū ignorantiam in curiamq; hoc principibus scire uel intelligere non liceat, fit ut q̄libet sublimes & erecti, hoc præstare nequeant, quin a recto cursu felicitatis gloriæq; exorbitent. Sigdem cum habenas fere ignaris rectoribus committant, illiq; in temonem peritos admittere raro in animum inducant, q̄ fieri potest, ut inoffenso cursu ad metam perueniant? simul illa res alioqui illustres insuscitat indignitas, q̄ in currū sæpe assumptos huiusmodi uidemus, q̄ si res recte atq; ordine procederēt pedites ad frenos obambulare deberēt. Vtinã autē ex eius officina quæ superius diximus, ut olim ex equo troiano primores omnes uiri heroicis animis uisendi prodissent. Quidam. n. eorū arduos eius spiritus et liuore auaritiãq; maiores, aliasq; eius uirtutes nõ æmulati, ut ē natura humana docilis in sinistra, uitū illud eiusdē imitati sunt. Etenum uir ille animi uirtus, admiratiōe summam api-

is captus, cum externarum tribuum suffragia immensis pollicitationibus liceri institisset, irudines illas bellorum ærario nostro admonisse compertus est, quæ exanguem rei francicæ opulentiam suctu ingere reddiderunt. Olm autem elusus cum peteret, ut Cæsaris candidatus, didicit uti foro ut tempora tum ferebant. Quã cupiditatem nulli non notam, ut tamen prætextu aliquo obtegeret uel perlucante, cû emissarios emerêdis centurijs ad capita classium dimittere statuisset, tum demum externos admirari, & præmijs ascites præferre nostris omni ope instituit. Ex quibus internuncios, & sponsionum sequeres præpropere delegit, quosdam ita futiles ut qui strophis maxime inclaruissent, eos ipse appositis transigendis negotijs arbitraretur. Nec nunc fando audita narramus. oculis enim hanc indignitatem in Italia & in urbe haurire mihi contigit, cum minime uidere putarer quod nulli non oculato patebat. & præterea irridētens uidebam gallicam simplicitatem homines pacatos, qui hominum delictum habere non nossemus, cum copia etiam ingeniorum domestica non careremus. et nos miramur iterum nos repulsam uerticis honorum tulisse. Ex eodem tempore motorios omnes actus, atque etiam turbulentos uidimus. O beatam futuram te Fræcia, si intra te tantum felix esse uoluisses. Nam ex quo tpe extra fines auitos proflire tibi uisum est, cum carissima pignora longissime amandasti, ab te nunquam reditura, tum uelut abdicatis tuis, alienis sinum paderere destinasti. Quod si in re, atque existimatione tuam futurum uidebatur, ut ad te aut gente, aut cognatione panēters omni ope reposceres, idque quando nisi Marte disceptante consequi nullo modo posses, uirium tuarum specimen facere extra fines oportebat, oportuerit sane, quoniam quidem arduum est rebus tempore prosperis. Sed quod te superbum infensus ita præposteram egit, ut choragis pastophoris pyrricham saltare uelles. uidelicet nondum intelligebas nec rei, nec famæ tuæ ita rationem habituros, quoniam, quo iure, quaque iniuria corollariū illud belli assequerentur, primum ueneradissimum, et ad extremum beatissimum. nullisque cancellis iudiciorum ambitionem perditam coerceri in ijs hominibus posse, quos fretos uertice sacrosancto uidemus iudices prouocare digitis argutulis. Verum ille primore impetu retroactus, cum ui maiore rem aggredi statuisset, oesque iam tribus aut laturus, aut ablaturus uideretur, (et erat Argyraspidum cohorti succinctus, præter alas obequanters) ibi tunc repete. (o lubricum gradum felicitatis) a fortuna destitutus, uel ijs potius plagis indutus (ut est mens cæca mortaliū) quas ipse texerat, anxietati animi par esse non potuit, ut multi opinantur. deprehensa. n. felicitas cito curis

grauioribus, argentibusq; succubuit, quarum insolens erat. Hic & alter immatura morte rapti hoc lucri fecisse dicuntur, ne actuum suorum Catastrophen uiderent patriæ luctuosam. Vtinam autem eius sequaces, quorū ad stomachū gallica non facit oratio, non magis Italiam q̄ Italos amarent, aut certe Italicam doctrinam cū Italia. literæ ut opinor, bonæ ex Italia non modo ad nos uenissent, sed etiā propemodū in Franciā cōmigrassent, & iam Franci homines essent capaces eloquentiæ. sed quoto cuiq; unq̄ in Francia stipendiū datum est dūtaxat nō pudendū? amicos ipse ex Italia habui, a quibus non sine lachrymis diuulsus sum, cū prouincia paucorū crimine ingrata facessere se dicerent. Neq; uero, neq; inquam Gallorū ingenia ad literas pdiscendas sunt inepta, sed quia literæ lautiores nihil ad rem ampliandā hodie pertinere noscuntur, elegantiae suæ frugem hominibus quæ tuarijs, atq; ambitiosis approbare nequeunt. Rem autem facere q̄ res gerere, aut gestas res scribere maioris multo artificij apud nos esse creditur. Quo igitur tantopere Italos si nō ad eruditionem Gallorū? At res ipsa clamitare uidetur nō Italicam doctrinam ex Italia, sed cōmoda, sed ornamenta, sed quod dicere nūc musisito paucis hominibus quæri, quorū hianti cupiditati fortuna quāuis profusa satisfacere nequit. Habeant illi sanè sibi omnia, quod absq; captione nostra fiat, abstineant modo uerborū contumelia, & aliū prætextum consilijs suis inueniant. Sed q̄ præclare natura, quæ simulationi sedem in fronte, sermoni in ore dedit ut conspicuo in loco diu fallere ne possent? fit. n. perraro frons ut ita sermoni subseruiat, aut uerba fronti congruant, quin male conscia mens quoquo modo prodatur. Scitum etiam illud aiunt, diu neminem personam ferre posse. Verū enim uero quando ad cardinem huius causæ puenisse me sentio, quod in aliud tempus referandū esse duxi, uela iam querelæ mihi contrahenda sunt. Qua de re. n. agitur explicare amplius nō statui. Ignosci autem dolori, cui non nihil datum esse non nego, ab omnibus æquum est, qui uel patriæ iusta caritate ducuntur, uel quos omnino non poenitet quantum in literis discendo profecerint, uel certe qui ingeniosos liberos sese genuisse sperant. Ego ne ut patriæ quæ me genuit, quæ me aluit, quæ me utcūq; docuit, deniq; cui obsides liberos dedi, ignominia affectæ non condolecerem? non ijs natalibus ortus sum, calumniam passæ non patrociniū qualecūq; præstare? Haud ita ad hæc studia incubuisse uisus sum. immo uero cum in patria literas didicerim, non in actione populari potissimum experiret, an usui patriæ & ciuibus esse possim? Ecquæ autem tandem

popularior esse potest actio, quæ suum populi ius tuetur? quæ ignominiam popularem singulorumque propulsat? Equidem sic contendendo, qui ingenuis ipse parentibus natus sit, auumque ac proauum cingere non ignobilissimos possit, nec se in seruitutem aliquando abducere a plagiarijs passus sit, ut inter uenalitios in catastra illiberalis obseruantiae indicaretur, idemque ijs ornamentis, quæ nec uirtute, nec ingenio, sed potentibus in aula supparasitando quæruntur, literarum studium antiquius duxerit, si nec aduersa Minerva hoc se facere confidat, dicendique stipendia non grauetur implere, illustrandi quoquo modo romanis sui ius ei esse debere, siquid ipse fortasse in medium commanisci et prosequi stilo possit, neque ea spe prohiberi citra iniuriam posse. Hoc ius sit sane Italorum ciuile aut proprium, modo ut nobis eo translatis liceat uti, quæ reliquæ ferè gentes melius de se merite, id ius non magis Italicum esse quam provinciale contendunt. At Italorum extant opera, quæ prisca literarum elegantiam instaurasse creduntur. Quid tum? num pro eos, qui iam scripserunt consumptum omne argumentum ostentandi ingeniorum putamus? aut si Itali primum hoc certamen instituerunt, num ideo solis eis gloriam hanc sperare licet? Ego quod ad hoc pertinet, sic censeo Italos hactenus meruisse, ut iure, ut ita dicam, suo literis lautioribus studere uideantur, neque inuitus fecerim ut Italiae alumnis, uelut maiorum gentium scriptoribus sedendi in orchestra ius tribuam. Sed quis omni gradu, et in quintam classem deiectos Gallos esse patiat? aut quis est eorum, qui edicto quidem ignaui metus non prohibeantur postulare, et iniuriarum possint reos uel tyrocinio quoquo modo postulare, qui libens hoc committat, ut ad se delatam certis authoribus contumeliam, transmittens silentio, socordi etiam animo remisisse uideatur? tamen si, quod ad me pertinet, absit ut quæque ea de re reum deferre uelim, eorum quidem, quos alijs nominibus et ueneror, et probo, si quando secum a ciuili animo pati possint, nec nunc eos mihi uideor postulare, sed insignem iniuriam apud eos ipsos expostulare, si tamen audire uacat, et exaudire possunt. Verum esto (quod tamen pace dictum aliarum provinciarum uelim) Itali hominum soli hactenus hoc nomine in caelo esse dicuntur, hoc est, non Italos omnium ore celebrari, sed si Herculem, et Liberum et Castores in caelum meritis subuexisse creditur, non possint et alij scribendi industria, parem et simile Italibus laudem mereri, atque adeo ius ipsum sperare Quiritum? neque enim maiorum illi dij gentium quos etiam selectos antiqui uocauerunt, conscriptos illos deos meritorum suffragijs in caelum admiserunt,

Itali in doctorum ordinem laudemq; adoptare grauabuntur, qui ingenij, aut doctrinae commendatione uidebuntur inclaruisse. sed etiam medijs fidijs etiamq; uereor ne ineptire uidear, qui tanquam ad palum magno sudore depugnem. Quis enim aut Italus, aut alius quemquam aut Gallum, aut alium ex iure manu confer-tum uocauit ob id, quod hanc spem laudis usurpasse diceretur, quasi in alienam possessionem temerarius inuasisset? Nostrium est hoc cri-men, qui etiam nullo uindicante, ius omnibus commune. Francis ab iudicamus. etenim externisq; nostris iustioribus utimur. quos tamen ut iudices iniquos, ita minime infestos aduersarios experiemur, ut spero- nam quibus ingenia nostra probare non possumus, si in certamen di-cendi ueniretur, ne uelitari quidem, nedum pugnare sustinerent. nisi si eorum fortasse quispiam irritator hastas, ut dicitur, amentatas ex comitatu mutuaretur. quo minus nobis anxie haec causa agenda fuit. Apud hos enim siquid uel scitum dixeris, uel non insulsum, factus palato deuoratur non regitatum. Enim uero haec actio, etsi ita mihi competat quasi caput & fortunas meas, ut & omnium Gallorum, in ea agi putem, tamen ita occupauit non ut cupide ante- uerterim, sed ita res nata tulit prima ut essent meae partes. Erat & alioquin si cuiusquam certe meum, in hanc causam descendere, qui in his studijs bonam partem aetatis contriuissem, nullius spe au- cupij prouocatus. Proinde ita existimari ab omnibus uelim, inte- gram a me causam relictam esse, ut ne libatu quidem praestora- ta uideatur. nam neque mihi ipsi ita praescribi potest quasi omnem aquam meam dicendo consumpserim, ut si reos eosdem, aut alios repetere olim opus sit, non mihi multae iterum horae indulgeri debeant. cum enim sic agendum duxi, ne rei cardinem attingerem, tum uero sic temperandum fuit, ne iugulum causae quoquo modo peterem. nam quos & merita, & fasces alioquin reuerendos fa- ciunt, eorum sartam ut aiunt, & tectam esse existimationem de- cebat. tamen si qui fieri potest ut stili modum teneas? qui etiam ho- minum patientia irritati, nihil sibi reliqui fecisse dicuntur, in hac re quidem, quo nocentiores fiant? Quotus autem quisque faceret, ut a- gibus alioquin laesus publico etiam nomine iniuria affectus esset, nec se hilum profecisse modesta, ac silentio intellexisse, ab ijs gratia inire turpi patientia uelle? et iniuriam propulsare cum posset, commodius suis potius quam existimationi patriae consulendum esse duceret? Ego quidem certe eoque Aristi propeus esse non possim. proinde ut sit penes eos ar- bitrium quo quisque in numero in Francia esse debeat, malim tamen

non nescios literarum oderint, quae despiciant. Quid enim agas, ubi tibi aquam fluere noris, et aut crimen agnoscere, aut respondere cogaris? Atque equidem propè est, ut dicam tanti esse in Cyarum ablegari, dum aculeo dimisso libertas intereat, qui si indignatione iustae orationis meae uela implere uoluissim, rerum dicendarum copia facundum me fortasse, indignitas etiam reddere uehementem potuisset. Quin et libertatis sineis bono, et populari principe tam late patere quae ueritatis puto. Intra quos, sicut intra praescriptum expatiari licebat, nisi reorum magis quam rei rationem habendam esse memnissim. Nec uero fortuna quilibet improba tanta se flagrare inuidia diutius sustinebit, ut tantam in magnis uiris iniquitatem fauore immodico prosequi non desinat, si illi in posterum incommodi esse pergant. Aderit enim aderit uotis euocata Nemesis, cui animaduersionem eorum antiqui consecrantes, qui rebus secundis insolescunt, adrastra cognomento quasi ineuitabilem uocauerunt. Interim nos aequitate animi fretos suauis secundarum rerum aduersarumque condimento, deuoratas omnes indignitates concoquere oportet, nec a laudabili uitae instituto hominum iniquitate, aut temporum absistere. Huiusmodi enim stomacho eos esse conuenit, qui ad literarum studia amore sapientiae, non quaestus gratia incubuisse se dicunt. quippe huius uitae in seipso uersatur institutum. nec aliud extra se inuitamentum maius habere potest, quod quidem pendeat a fortuna. Is quidem certe studiosi nomine indignus est, qui sese frui in studio non arbitratur optabilius esse, quam se in ius, ditionemque fortunae per ambitum permittere. Proinde haec et huiusmodi non Catonis animo, ut aiunt, sed Ciceronis stomacho ferenda sunt. Ita autem mihi super omnes propitios esse uelim, nulla enim religione maiore astringere fidem meam possum, ut rerum indignitate, non cuiusquam odio incensus, hactenus stillo indulsi. Quare in primis eam mentem potentibus dari opto, ut in uniuersum prodesse uelint, ac singulis non obesse. nihil enim nec generosius uelle, nec innocentius possunt. Sin (quod absit) id fieri neget, id nobis diuinitus dari, ut aut ne possint studiis nostris incommodare, aut certe incommodando ne possint nos ab aequanimitatis gradu quoquo modo deturbare, in quo hactenus securitate felices acquieuius. Erit tamen aliquando (interim enim ariolari inuat) principum prouidentiae cauere, ne eorum nomina supprimantur factiose, qui publice aut honorifici, aut utiles esse possunt, et prudentiae uidere, si qua familiae ciuile fastigium praepetes excesserint, ut in classis circuncisis alis, in ordinesque redigantur. Nunc perorationis loca

ingenia Gallorum qualia sint, antiquitatis autoritate docebimus, solertis aestimatrix ingeniorum gentium. ne gallomasiq; Franci nimum posthac sibi placeant, quasi soli inter nescios iudicio præditi. Quo citius autem hoc documento perfungar, vnum tantum eius rei authorem laudabo, nec Italum ipsum nec Gallum, & classicum alioqui testem, ne à quoquam refelli tantum elogium possit: is erit potissimum Strabo, genere Cappadox, eruditione græcis, iudicio priscis, conuersatione, incolatúq; Romanus, terrarum multarum peragrator, ut ex geographia eius patet, in cuius lib. iiii. de Gallis loquens ita inquit. ἢ δὲ οὐ μὲν γὰρ ὄλον δ' ἐν αὐτῷ καὶ γαλλικόν τε καὶ γαλατικόν καὶ λαοῦσιν, ἀρεὴ μάλιστα ἔστι καὶ θυμικὸν καὶ ταχὺ πρὸς μάχην. ἄλλωσιν ἄπλοῦν ἢ οὐ κακοίητες. διὰ τὸ ἐρεθισθέντες μὲν ἀβροοὶ συνίασιν πρὸς τοὺς ἀγῶνας καὶ φανερώς, καὶ οὐ μετὰ σκέψους. Uniuersa autem, inquit, natio eorum hominum, qui Galli nunc et Galatæ appellantur, Martis studio flagrans, animo est strenuo, & celeri ad conferenda prælia. alioqui mente candida & simplici, & ab improbis moribus abhorrente. Itaq; iniuria læcessiti conferti cœunt in certamina aperte, & nullo periculi adeundi respectu. eam obrem tractabiles se, moderatúq; faciles præbent primo cuiq; duxem se eorum imperatoremq; professó. Quo in loco interpret Strabonis uir alioqui doctus lapsus est. Idem inferius. πλὴν βία καὶ τόλμησιν οὐδὲν ἔχοντες ἢ συναγωνιζόμενον. παραπεισθέντες δὲ οὐ μαρῶς ἐνδιδόασιν πρὸς τὸ χρῆσιμον. ὥστε καὶ παιδείας ἀπειθεῖν καὶ λόγων. Præter uim, & præsentiam animæ nihil ad certamina adhibentes. q; si quid temere susceperint, facile utilitati cedunt. ob quod & doctrinæ institutionem & literarum studia capeffunt. Et rursum de gymnasio Massiliensi. ἐν δὲ τῷ παρόντι καὶ τῶν γνωριστάτους ῥωμαίων ἀντὶ τῆς εἰς ἀθήνας ἀποδημίας ἐκείσε φοιτῶν φιλομαθεῖς ὄντας. ὁρῶντες δὲ τοὺς οὐ γαλαταί, καὶ ἅμα εἰρήνην ἀγόντες, πλὴν σχολῆν ἀσμενοι πρὸς τοὺς τοιοῦτους διατίθενται βίους, οὐ κατ' ἀνδραμόνον ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ σοφιστῶν γούν ἀποδέχονται τοὺς μὲν ἰδίᾳ. τοὺς δὲ πόλεως κοινῇ μισθούμενοι καθάπερ καὶ ἰατροῦς. Hæc autem, inquit, Massiliensium institutio, Romanorum hodie nobilissimū queq; pellexit, adeo ut pro peregrinatione, quam studiorum causa Athenas pridem suscipiebant disciplinarum cupidī, nunc illuc se conferant. quorum æmulatio Gallos quoq; excitauit, ut pace per Galliam composita, ipsorum à rebus bellicis amplectentes, ad discendi institutum animum appellerent, non uiritim modo, sed etiam uniuersim per urbes. quippe qui dicendi magistros, quos sophistas appellant, prinato publicoq; impendio oppidatim

- » suscipiant, salarium illis statuentes perinde ac medicis. Nec literas
 » Gallis Strabo, nec animum studijs liberalibus aptum promptumq;
 negat, etiam si eis ad praelia animos gestientes tribuat. Quanto
 igitur nostri maligniores, qui Francos in orbem Barbariae redigen-
 tes, studiosorum industriae summissim obloquuntur? Eidem apud
 vulgus comitatus regij facientes, quod ne nomina quidem disciplina-
 rum unq; suscipiari potuit. Quod si olim Galli literis apti fuerunt,
 quae tandem invidia est nunc quoq; in Gallia literarum bonarum
 studium cum successu excitari, si quidem publice nunc honorificun-
 diae ut quondam habeatur? nisi uero Strabonis aetate quo tempore
 hominem deus induit, fieri id potuit, Gallis adhuc semiferis, id nunc
 non poterit, quo tempore gens nulla moribus aut mansuetioribus aut
 elegantioribus uiuit. Quibus si ipsis disciplinarum expolito, et na-
 » turæ præstantis condimentum adderetur, undiq; certe et lauti fran-
 » ci et perpoliti fuissent. Ex illo autem prisco Galliarum instituto ema-
 » nauit illud Satyrica poetæ, Gallia caufidicos docuit facunda Bri-
 » tanos. Notum est etiam certamen græcæ latinæq; faciendæ Lugduni
 olim institutum ad aram diuo Augusto consecratam, ad quam idē
 » satyricus alludens, in prima satyra inquit, aut Lugdunensem rhe-
 » tor dicturus ad aram. Proinde nunc cum totus graias latiasq; hæ-
 bet orbis Athenas, digna tantum merces artibus statuatur, et sponde-
 bo non modo oratoriam, et poëticam in Galliam, sed etiam Gallo
 græciam postliminio redituram, et istos futuros ridiculos, qui nullum
 exemplum esse contendunt hominis franci in literis latinis, priscaiq;
 eruditi. Qui si quando quis existat utraq; lingua se scire profitemens,
 Anacharsin, ut opinor, in Scythia esse dicent, aut etiam prodigiosum
 et in dictis supplicationibus procurandum. Hos uix statuas utrum
 ignorantiae damnes an potius temeritatis, qui se nobis Aristarchos
 tam fidenter ingerant. Quis enim præter eos ignorat linguæ
 olim græcæ studium tam solemne in Gallia fuisse, q̄ nunc est linguæ
 latinæ? Cuius rei iterum eundem authorem citabimus, his uerbis
 de Massilia scribentem, καὶ φιλέλληνας κατεσκευάζει τοὺς γαλάτας,
 » ὥστε καὶ τὰ συμβόλαια ἑλληνιστὶ γράβειν. eadem urbs Massilia Gallos
 » linguæ græcæ studiosos fecit, et eosq; amantes, ut contractus et
 » conuenta apud eos græco sermone concipiuntur. Hæc Strabo author
 » grauiissimus de maioribus nostris scripsit. Quod igitur nec eloquen-
 » tia nec studia elegantiora in Gallia hæctenus celebrata magnopere
 » fuerunt, nec caelo imputari clementissimo, nec naturæ omnino gallicæ
 » debet, sed quorundam hominum rusticitati, aut potius iniquitati, qui
 primos

primos ordines in rerum nostrarum administratione duxerunt,
 eorumq; , qui hoc dicunt ignorantiae, uel , ut graeci appellant, api-
 rocaliae, quod uitium est eorum, qui nec bona sua nouerunt, nec eo-
 rum usu acquiescunt, qui serijs in rebus operam bonam ac strenuam
 nauare didicerunt. Neq; uero quo nomine appellem nunc habeo, qui
 bus nihil non acersitum placet, nisi si mirari non debemus ijs om-
 nia uernacula sordere, quos transalpina commercia nimum iuuare
 fama est, nec iuuare tantum sed etiam adiuuare. Habet omnino quip-
 piam externorum admiratio, quod nec fronte promi uidetur, nec ore,
 quod utinam in rem tandem nostram atq; existimationem exeat.
 Caeterum illi mihi uehementer falli uidentur opinione, qui cordatos
 uiros in Gallia ideo desiderari putant, q̄ innata in arma alacritas
 parum prudentiae in consilijs agitandis habeat . Hoc cum uulgo
 nostrates homines dicunt, euenta rerum considerantes, tum dogma
 iam esse coepit, ab eadem secta cum superiore affirmatum, Vtrūq;
 enim astruere maxime refert eorum, quasi uero natura dissidiū in-
 ter cor & manus ingenerasse credatur. Ego uero in utraq; partem
 uiuis animorum ualere puto cum recte animi ipsi formantur do-
 ctrina & institutis, & praesertim in ijs gentibus, quae naturae ple-
 na dote praeditae, & corpora, & mentes ad omnia uersatiles
 habent. cuius rei cum Gallis Strabo testimonium praebet, tum usus
 ipse docet. Argumentum huius rei ualidissimum afferre possemus
 ex Graecorum Romanorumq; imperio, nam & Macedones in-
 ter Graecos adnumero, Vtrūq; autem imperium non minus ani-
 mis excolendis, quam corporibus exercendis quaesitum est, & re-
 tentum. quippe idem numen Palladis & Mineruae & Martios ani-
 mos pectoribus loriceis, et togatis praecordijs aut palliatis uim iudi-
 candi, censendiq; inspirare creditum est. neq; id quidem modo, sed
 etiam studiosis uim illam numerosa solutaq; oratione dicendi. Quare
 antiqui Enthusiasmum appellauerunt uim dicendi scribendiq; diu-
 nitus inferuefactam. Eodem id pertinet quod a Catullo & Vir-
 gilio dictum est, ciuitatum arces Palladi esse sacratas. urbes enim
 prisca tam prudentia & literarumscientia, quam robore & forti-
 tudine capi retineriq; hoc figmento significare uoluerunt. Aegy-
 ptij uero in ijs, quae Hieroglyphica apud eos dicebantur, (id est
 sacra quaedam monumenta, non literis uocabula, sed scalptis re-
 rum animaliumq; figuris significantia) Mineruam hemispherio
 caeli superiore, Iunone inferiore intellexisse dicuntur. Macrobius etiam
 author est priscos summam aetheris partem quam aetherem dicimus,

Minervam appellasse, ex qua mundi parte solari uirtute homini prudentia ingenerari putatur. propter quod Palladem Iouis capite editam poetæ fibulati sunt. Ex quo intelligimus prudentiam & sapientiam ueluti iure suo cæteris uel rebus uel hominibus eminere. Qui igitur fieri potest, ut imperia magna quæ etiam ultra modum ulnarum quibusdam complecti uidemur, quæri et retineri sine prudentia possint? Prudentia porro, ut græci dicunt, est ἀκριβεια νοῦ, id est mentis consumatio, seu mentis exacta constitutio. Aristoteles. ἢ μὲν γὰρ σοφία ἐστὶ περὶ τὰ μετὰ ποσειδέως, καὶ αἰὲν ὡσαύτως ὄντα. ἢ δὲ φρόνησις οὐ περὶ ταῦτα, ἀλλὰ περὶ τὰ ἐν μεταβολῇ ὄντα. Sapientia inquit uersatur in ijs, quæ demonstratione constant, & semper eodē statu manent. Prudentia non item, sed in ijs, quæ uicissitudinem admittunt. Et rursus ἐστὶ δὲ χείρων φρόνησις τῆς σοφίας περὶ χείρω γάρ ἐστιν ἢ μὲν τὸ σοφία περὶ τὸ αἰδίον καὶ τὸ θεῖον. ἢ δὲ φρόνησις περὶ τὸ σωματικόν ἀνθρώπων. Sapientia autem, inquit, præstantior est prudentia, ut pote quæ circa æterna diuinâq; uersetur. cum prudentia circa deteriora occupata sit, scilicet circa ea contemplanda, quæ homini commoda sunt. Et rursus. Αἱ γὰρ ἀρεταὶ πάσαι πρακτικαὶ καὶ εἰσιν. ἢ δὲ φρόνησις ὡς περὶ ἀρχιτεκτωνῶν αὐτῶν ἐστίν. ὅπως γὰρ αὐτὴ προστάσις, οὗτος αἰ ἀρεταὶ καὶ οἱ κατ' αὐτὰς πράττουσιν. Cum autem uirtutes omnes sint administratiuæ, prudentia illis architecti uicem præbet. nã quo modo illa agendum iussit, sic ipsæ administrant, & qui secundum eas agunt. Ex prædictis satis liquet sapientiam, & prudentiã cognatas esse uirtutes, prudentiamq; aliarum uirtutum moderamen tenere. quo fit ut omnia nobis tollant qui civilium disciplinarũ scientiam nobis cum iudicio utilitatis negant. Hoc est enim tollere sapientiam, & prudentiam, quas ciuitatum conditores uno nomine complexi sunt eloquentiæ. Nisi uero nobiscum agere benigne putemus, & uelut uacordii Galliæ manum gestientem cum gladio relinquunt. Quid enim est aliud Gallos ad prælia promptos dictitare, sed bellicis gerendis, aut opportune suscipiendis consilium non suppetere? Quod ipsum quid est aliud quàm hominem, ut dicitur, ex homine tollere? Non ne si animæ principem partem à corpore humano sustuleris, quæ remanebunt, communia cum simijs erunt? Equidem ut heroum olim gesta memorabilia non sine Theseo facta fuisse dicuntur, id etiam apud græcos attestante prouerbio, ita sine sapientia & literarum peritia contenderim nullos unquam populos rerum potitos esse. siquidem nec Assyriũ Chaldæis, nec Persæ magis, nec Macedones literis græcis, nec Alexander Aristotele præceptore caruisse

caruisse memoratur. Qui etiam ipse Homero quasi puluino indormire gaudebat, cuius iliadem gloriae armis assequendae instrumentum esse dictabat & uaticum. Eant igitur illi, nec patriae sese posthac imputent, qui humanarum rerum intelligentiam, & earum dicendo explicationem, regno Franciae explodunt, ultra alpes & pyrenem proterue sumouentes, tanquam ferre coelum nostrum nequeat sacrarum literarum tantum studio accommodatum. hoc enim studium nobis homines benigni, religiosique largiuntur. At qui, si uerum fateri licet, huiusmodi elogia Gallorum paucorum hominum crimine inualescunt, quorum maxime interfuit multa consulto non agi, quibus ut quidque uisum est, ita pro disceptato consulto decreto atque etiam transacto habitum est plerumque. Est autem artis aulicae istae, quae paucis placita sunt, imperiosa placita principum adumbrare. Ita fit ut quae priuatum conducunt, regni totius ceruicibus licenter iniungantur. ut ne gemere quidem populo oneri succumbenti liceat. Hoc cum nunc omnes & sciant, & obscure non ferant (mos enim iam noster & nostris & exteris innotescit) ridiculum est quod acuti quidam homines fucum se facere etiam ordinibus arbitrantur. Ego autem sic contendo, si acriter rerum consultos decretis aulicis faciendis adhiberi moris fuisset, et quidem bona fide adhiberi, non ut arbitri tantum oculati & spectatores essent rerum praedictio sanctiore transactarum, id enim iam diu translaticium esse constat, haud dubie non magno pere consilio peregrino egeremus. Quod genus nonnulli homines graues festiue amplecti feruntur, rei magis suae, ut dicitur, quam publicae prouidentes. quod tamen ipsa uiderit prouidentia, nunc enim earum rerum iudicium sustineo, nisi si quaedam sunt, quae ignorare citra caecitatem non licet. Quanto uero deteriore res prisca Gallis nunc sumus, quorum tantum fuisse studium audiendi attente quicquid in medium consuleretur, auctor est idem Strabo, ut si quis censente alio committeret ut interfari uel aliter obturbare uideretur, uiator illico magistratus, munitus enses stricto in eum insurgeret. ἰδιον δὲ τὸ ἐν τοῖς συνεδροῖς συμβαῖνον. ἀντὶ τῆς θορυβῆ τὴν λέγοντα καὶ ὑποκρούσει, προσιδὼν ὁ ὑπὸ πρῆτῆς, ἐσπασμένος τὸ ξίφος, κελύθει γὰρ μετὰ πειλῆς. Sed tunc apud Gallos in medium consilia agitabantur, sicut & non ita pridem homines consulti censere in confesso libere iubeantur, nunc mos inoleuisse fertur ita publicae scientiae faciendi, ut in potentiorum sententiam omnes pedibus eant. Consilij, ut fertur, est una mens, & eadem sententia, tanta est inter homines concordia & charitas. In collegium enim nemo assumitur nisi a

collegis adoptatus, & in uerba collegarum adactus, uel saluator ferentarius, uel in fati cuiusdam mirifici admissus. Hoc siue uerum fortasse, siue, quod malim uideri, mendacio permixtum est, indignum certe est quod famam id circumferentem ultra etiam alperis & pyrenæ, compescere negligimus, id enim referre rerum nostrarum puto. Sed enim illud, ut aiunt, uero præconio dignum, omniq; memoria prædicandum, quod paludatos duces uidimus & rerum bellicarum callentissimos imperia à togatis accipere coactos, qui nunquam castra ante uidissent. Togatis dico, quid si etiam ab insulatis? adeo martios omnes spiritus homines franci gerimus. Euge memorabile exemplum, et insignem in omne æuam memoriã huius seculi facturum. sed insensum Martis numen, ut exitu tandem patuit, præposterum ordinẽ rerum auersatum est, & tantam indignitatem secuta euestigio clades expia uerunt. Ecquonã unquam tempore post uiuorum memoriã congruentius rerum euentã cœptis respondere uisa sunt? Vt enim nil non præpostere gestum est, ita nihil non exitum dirum habuit, unde æterna nota, quod refero mærens, patriæ est iniusta, fati certe non nostris moribus imputanda, ut intemperijs actos tum fuisse nos putem, qui nec ius nec fas respiceremus, dirasq; imprecantes oppressos obaudiremus. Eorum fortasse uicem dolere nos debemus, si qui sunt, qui in communi crimine insontes, aliena inuidia uel flagrarint, uel afflati sint. Sunt enim & mortui et superstites quos uarie fama premit eodẽ in reatu, ad posteros etiam non dubie transitura. Quo magis mirum esse potest, quod omnes nunc uultus nostri uelut sordibus excussis ferocem etiam præferunt securitatem, nec de ore famæ componendo laborare quoquomodo uidemur. Verum hoc tempus mittamus, quod tragicos pene euentus omnes habuit, & humana fortasse prouidentia maiores, quod utnam ipsum eximium hominum memoriæ posset, ne tragœdias excitare libens rebus iam lætis uidear. Quod enim bene cœptum est agi spero deum approbaturum, quo hilarius etiam nunc uelut in portu naufragum commemoro, ut naufragi pileati solent, præterito facti periculo loquaciores. Vt nam igitur fatalibus minis semel defuncti simus, nec uersuram fecerimus, quod ominari nolim, mutato creditore. Quam in re si spes non fefellerit, & bene omnia eueniant, nullas mortalium partem omnino fuisse credam, sed cœnia prouidentia superna accepta referenda censebo, quæ priuata, ut arbitror, pietate non publica exorata, luxatam rerum nostrarum summam, molli, ut aiunt, & facili articulo tractatam, nec opinantibus nobis reposuit in sedem, admoto tempestiui laxamenti fomento,

ut tantisper utrisq; partibus respirare, & quietis consilijs animum intendere liceret. Hic sunt qui obnixè & refractarie fortasse contendunt res franciæ non posse in eodem cardine uersari gloriæ ac felicitatis, si iisdem manibus usura sit resurgens, quibus è gradu deiecta esse dicitur. quod si omnibus itidem persuasum esset, adiurandos p̄ charissima pignora quosdam esse dixissem, ut paulisper istinc facessentes, ualidiores manus ne dicã teriores, habenas rerũ tenere parententur, præsertim cum quorundã aut ætas, aut ratio uitæ receptui canere iandiu uideatur. sed si eodem capitæ, ut speramus, iisdemq; manibus dominu: in gradu nos reponat, erit omnino cur diuinum beneficium grandius existimare possimus. Quare in eã spem sigillatim concipere uota debemus, quandoquidem publice nuncupare non solemus & forte præstat, quod aiebat Augustus, contentos esse hoc Catone, quandoquidem spes iam hilarior affulsit diuina benignitate. tanta est enim contagio in illo cercopum conuenticulo, uix ut inuenias qui fidem bonam illic adoptatus agnoscat, alios confestim esse credas, ita sui dissimiles sunt homines triduo uersipelles, & quasi ad lethem biberint pristinæ suæ sortis omnino obliuiscuntur, atq; adeo humanitatis ipsius atq; mortalitatis. O' ueneficorum atq; facinororum conciliabulum cauendũ, usq; adeo sensus omnes humanos afficere aulicæ delinimenta cernuntur, quasi uenena Circeia, partim ut honestatis et officij, partim ut actus omnis liberalis obliuiscantur. Quotus enim quisq; eorum qui ad adytum semel illud beatum ascenderit, ad familiaris postea & ciuilis amicitie officia, aut omnino ad æqui boniq; intelligentiam descendit, priusq̄ præceps ruit, aut inde depulsus est. Tum demum autem placidos eos uideas & mansuetos, uitam execrantes aulicam, seq; ipsos deuouentes si unq̄ impostricæ pellacissimæ crediderint, cuius olim uisendæ cupido ignaris inceserat uidelicet quasi ab aula sibi exiliũ consciscere præoptarint, q̄ in ea consenescere morũ atq; animorũ internicione, cūsciamus neminem adhuc eorum, qbus in eã nassam ambitionis penitus insinuasse contigit, ad quietem municipalem nisi retrogradum atq; identidem resiliantem reuertisse. Vnde ioci circulares, conuiualesq; in oppidis excitantur fabulæ, cum ij, quos excuriatis uocant, uelut ciuitate donati inter municipes cœpere profiteri. hos cernere est aulicæ relicte desiderio multuosos, ut qui tabifico dolore egredientes, ad extremam maciem perarescant. Vtinam igitur ij magistratus, qui rebus iam acisis in id tempus protracti sunt, quo pacificatorie legationis, & promubæ mentio, auspice, ut spero, prouiden-

- tia excitata est, (cordi enim id fœdus superis quoq; esse credendum est, qui omnia in unum congruentia tempus apposite temperarunt) utinam inquam ijs magistratibus instinctu quoq; diuino ueniat in mentem, nunc nobis omnia esse prona si ad pristinam concupimus reuolui felicitatem. hoc modo memnerint futuris benefactis præterita errata esse obliteranda, ut uelut in telephio uulnere fabulantur, sic in nostrarum rerum clade eadem manus uulnifica, medicaq; dicatur fuisse. Sic enim per me licebit eis coronam quoq; granineam sperare, quo nullû honorificentius præmium esse potest. Est in antiquorû prouerbio serò Phryges sapere. nos igitur ab ijs, ut fertur, oriundi, serò saltem respiscamus. Sed per deum, superosq; omnes inter cæsa, ut solemus, & porrecta alias res agere, aut nugari desinamus. Quisnam autem nostrum nouit an diuinæ satis misericordie litatum sit? at nos rei uoti pariter & damnati existimatione nostra sumus, nec tamen exoluere animos religione in præteritum laboramus, tum hoc gallicum semper fuit, acinctos statim ut discinctos gloriari. Hic me interdum meticalus securum esse non sinit, ut qui sciam ex propugnatoribus oppugnatores extituros. Verû ne odiosus esse uizar religioe ominusa, præsertim cû maioribus auspicijs, ut fama est, et lustratore exercitu res gesturi posthac simus, ad institutû cû spe bonâ iâ reuertar. Iuuenalis satyra quarta. -Mullû sex millibus emit,
- » Aequantem sane paribus sestertia libris,
id est, inquit, Merula, pendentem libras sex pro numero sestertiorum, nam mille numos sestertius ualebat. Scribit enim Plinius Asinium Celerem sestertijs octo mullum emisse, quod pretium fuisse octo milliû numûm Macrobius tradit. Comprobari etiâ hoc ab Horatio
- » potest, illo in loco. Si quadringentis sex septem, millia desunt,
» Plebs eris. - Erat enim legitimus census equestris quadringentorû millium. Merula in hoc lapsus, singulos sestertos mille numos esse dixit. Tranquillus in Cæsa. Annuat etiam habitatione Romæ usq; ad bina millia numûm. In Italia non ultra quingenos sestertos remisit. Sestertos quingenos pro quingentis numus posuit. Quo in loco
- » Philippus Beroaldus, interdum, inquit, hæc obseruatio apud erudi-
- » tos custoditur, ut sestertos genere masculino usurpent significantes m-
- » nutulam summam, sestertia uero neutro genere pro maioribus sum-
- » mis, ut quadringenta sestertia pro quadringentis millibus capiantur,
- » quæ summa est census equestris. Sed hæc non semper ad regulam, inquit, sunt exigenda. Antonius uero Sabel. quantum eo in loca addubitauerit facile intelliget qui eius commentarios legerit. Idem Tran-
- quillus

» *quillus in augusto, Senatorum censum ampliauit, ac pro octingentorum*
 » *millium summa duodecies festerium taxauit, suppleuitq; non*
 » *habentibus. Quo loco idem Sabel. sic omnes, inquit, Tranquilliani*
 » *codices, quos uidimus habent. sed minuere id fuisset censum non au*
 » *gere, si ex octingentis millibus nummum ad duodecies festerium contra*
 » *xisset. Quare aut hæc nostra, aut nulla quod uideã alia quadra*
 » *re poterit lectio. Erit igitur uera lectio non duodecies festerium, sed*
 » *duodecies centies festerium, ut ex parte tertia auctus sit census, quod*
 » *idem ualet, ac si dicas, uoluit Augustus ut singuli senatores qui octin-*
 » *genta possederant festeria mille & ducenta possiderent. Habuit*
 » *enim festerium mille nummos, hactenus ille. cuius uerba Beroaldus*
 » *dissimulans duodecies centies legit, & itidem ut Sabel. interpretatur,*
 » *ut sit festerium pro mille numis. Hæc eius emendatio cuiusmodi sit,*
 » *postea uiderimus. nunc ad reliquas authoritates pergamus. Idem*
 » *Tranq. in Cæs. Ludis Decius Laberius eques. R. o. minimum suum*
 » *egit. donatusq; quingentis festerijs, & annulo aureo sessum in qua*
 » *tuordecim ex scena per Orchestrã transijt. quingenta festeria haud*
 » *dubie pro equestri censu posuit, sed quiam auctus esset. Salustius*
 » *in Catil. ad hoc si quis indicauisset de conuuratione quæ contra rep.*
 » *facta erat, præmia decreuerunt seruo centum festeria & libertatem,*
 » *libero impunitatem eius rei, et ducenta millia festerium. ubi in*
 » *terpres Laurentius, ut arbitror, Vallem. festerium duas libras &*
 » *semis significare dixit. & nihil præterea addidit. Pli. lib. ix. duo fue*
 » *re maximi uniones per omne æuum. utrunq; possedit Cleopatra Ae*
 » *gypti reginarum nouissima, per manus orientis regũ sibi traditos.*
 » *Hæc, cum exquisitis quotidie Antonius sagnaretur epulis, superbo si*
 » *mul ac procaci fastu, ut regina meretrix, lautitiam eius omnem*
 » *apparatumq; obtrectans, quærente eo quid astrui magnificentiae*
 » *posset, respondit una se cœna centies festerium absumpturam. cupie-*
 » *bat discere Antonius, sed fieri non posse arbitratur. & paulo in-*
 » *ferius. at illa absumpturam se ea in cœna taxationem confirmans,*
 » *solamq; se centies festerium cœnaturam, inferri mensam secundam*
 » *iussit. ex præcepto ministri unum tantũ uas posuere ante eam ace-*
 » *ri, cuius asperitas uisq; in tabem margaritas resoluit. gerebat auri-*
 » *bis tum maxime singulare illud & uere unicum naturæ opus. Itaq;*
 » *spectante Antonio quidnam esset actura, detractum alterum mer-*
 » *sit, ac liquefactum absorbit. Sic in omnibus exemplaribus legitur.*
 » *Iamprimum Pli. his uerbis significat centies festerium immensam*
 » *esse summam, ut quam imperator prodigentissimus Antonius una*

cœna absumi posse non crederet, & quanti unio æstimatus sit toto or-
 be nobilissimus. Quomodo igitur credibile illud Tranquil. in Vitel-
 indicebat autem aliud alij prandium eadem die, nec cuiq̃ minus
 singuli apparatus quadringentis millibus numm̃m constiterunt. Sic
 enim ibi legitur non quadragenis, ut in Nerone. Quadringentis in
 » punctum sestertijs aleam lusit. Pli. eodem libro Lolliam Paulinã,
 » quæ fuit Caij principis matrona nec serio quidem, aut solemnĩ ce-
 » ri. noniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium
 » cœna uidi smaragdis margaritisq̃; opertam alterno textu, fulgenti-
 » bus toto capite crinibus spiris collo monilibus digitisq̃; quæ summa
 » quadringentis sestertium colligebat, ipsam confestim paratam nun-
 » cupationem tabulis probare. nec dona prodigi principis fuerant,
 » sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spolijs partæ. Hic est rapina-
 » rum exitus. hoc fuit quare. M. Lollius infamatus regum muneribus
 » in toto oriente, interdicta amicitia à Caio Cesare Augusti filio uene-
 » num biberet, ut neptis eius quadringentis sestertio operta spectare-
 » tur. ad lucernas. Ego ex antiquis exemplaribus non nuncupatio-
 » nem, sed aucupationem lege, hoc censu, Lolliam paratam ex tabu-
 » lis domesticæ rationis aui sui probare, quo titulo Lollius unumquẽq̃;
 » lapillorum unionumq̃; comparasset. Aucupatio enim lucrum si-
 » gnificat. In antiquis etiam libris non spiris, sed spira legitur. id est
 » crinium conuolutorum orbe. Cicero in prætura urbana. dixi in pri-
 » ma actione me planum esse facturum. C. Verrem sestertium qua-
 » dringentis contra legem abstulisse. Atrocia autem furta Verris fu-
 » isse in Sicilia, quam rapinis propemodum exhaustis, ex actionibus ip-
 » sis Verrinis licet plane conijcere. Quorum tamen summam Cicero
 » non ultra quadringentis taxauit, cum omnia oratorie augetet. quã
 » ti scilicet Plinius rapinas orientis in. M. Lollio æstimatas dixit. quod
 » omnino dissentaneum est ab eo, quod Tranquillus de cœnis Vitellia-
 » nis dixit & alea Neronis, si sestertium quadringentis & sestertia
 » quadringenta idem esse intelligamus ut Tranquilli enarratores no-
 » uerunt. Tranquil. de Claudio loquens anteq̃ ad principatum assu-
 » meretur, postremo etiam sestertium octo gies pro introitu noui sacer-
 » dotij, coactus impendere, ad eas rei familiaris angustias decidit, ut
 » cum obligatam ærario fidem liberare non posset, in uacuum lege
 » prædiatoria uenalis pependerit. Vix hoc conuenire potest cum eo,
 » quod Sallustius dicit de centum sestertijs quæ ex præmio indicij ser-
 » uo decreta sunt publice, ut ducenta libero. Quid illud? Eiusdem
 » Pli. li. xxix. ubi de medicorum stipendijs loquitur. Quintus uero ster-

» tinius imputauit principibus, & sestertijs quingenis annuis contentus
 » esset, sexcenta enim sibi quaestu urbis fuisse numeratis domibus osten-
 » debat. par et fratri eius merces a Claudio Casare infusa est. Quin-
 » gena sestertia annuam mercedem fuisse dicit medicis sub Romanis
 » principibus, & quadringentes sestertium ut immensas rapinas in
 » Lollium criminosè extulit. Quid illud Tranq. de testamento Augu-
 » sti quonam modo explicari poterit? aut quid animi tandem eo in
 » loco interpretes habuerunt? Legauit, inquit, populo Ro. quadringen-
 » ties, tribubus tricies quinquies sestertium, praetorianis militibus sin-
 » gula millia nummum Cohortibus urbanis quingenos, legionarijs tre-
 » cenos numos. Ex hoc certe loco admoneri illi debuerunt. quomodo
 » enim populo Ro. satisfacere quadringenta sestertia potuissent, id est
 » tertia pars census senatorij. praesertim cum in singulos legionarios
 » trecentos sestertios legaret? Magnum autem militum numerum tunc
 » fuisse ex eiusdem auctoris lectione nouimus, qui in eodem August.
 » quodam loco sic inquit. Ex militaribus copijs legiones & auxilia
 » prouinciatim distribuit, classem Miseni & alteram Rauennae ad
 » tutelam superi & inferi maris collocauit. Hunc principem Oro-
 » sius lib. VI. scribit quatuor & quadraginta legiones habuisse ad
 » tutamen orbis, ipse est imperij Romani. Eusebius autem auctor est
 » censu sub Augusto acto Romanorum capitum, quadragies semel
 » centena millia censa fuisse. Age transeamus ad reliqua, quae se-
 » quuntur in eodem loco Tranquilli. Reliqua, inquit, legata uarie
 » dedit, produxitq; quaedam ad uicena sestertia. quibus soluendis
 » annuam diem finijt excusata rei familiaris mediocritate. nec plus
 » peruenturum, ad heredes suos, quam millies & quingentes profes-
 » sus, quamuis uiginti proximis annis quaterdecies millies ex te-
 » stamenti amicorum percepisset. quod pene omne cum duo-
 » bus paternis patrimonijs caeterisq; hereditatibus in rempu. ab-
 » sumpsisset. O dignum etiam atq; etiam locum, qui plane enar-
 » retur, quod hactenus factum non est. Idem de Nerone. Di-
 » uitiarum & pecuniae fructum non alium putabat quam profu-
 » sionem, sordidos ac depercos esse, quibus ratio impensarum
 » constaret. Laudabat mirabaturq; uinculum Caium nullo ma-
 » gis nomine quam quod ingentes a Tyberio relictas opes in bre-
 » ui spatio prodegresset. Quare nec largiendi nec absumendi mo-
 » dum tenuit. In Tiridatem, quod uix credibile uideatur, octin-
 » genta nummum millia diurna erogauit, abeuntiq; super sestertium
 » millies contulit. Quæro quonam modo consentaneum fuit Neronem

principem profusissimum Tiridati Armeniorum regi non plus q̄
 mille sestertia dono dedisse, cum manenti diu in urbe octingentæ
 » diurna pensitaret? Idem de Caligula loquens, Nepotinis sum-
 » ptibus omnium prodigorum ingenia superauit, in extructionibus
 » prætoriorum atq; uillarum omni ratione posthabita nihil tam effi-
 » cere concupiscebat, quàm quod effici posse negaretur. Et paulo in-
 » fra. ac, ne singula enumerem, immensas opes totumq; illud Tiberij
 » Cæsaris uicies ac septies millies sestertium, non toto uertente anno ab-
 » sumpsit. Quo autem intelligere possimus immensam quandam pec-
 » unia congeriem his uerbis significari, addemus id quod idem de Ti-
 » berio in uita eius scripsit. Procedente, inquit, demum tempore ad
 » rapinas conuertit animum. Galliarum & Hispaniarum, Syriaq;
 » & Græciæ principes confiscatos constat, ob tam impudens calumnia
 » rum genus, ut quibusdam non aliud sit obiectum, quàm quod par-
 » tem rei familiaris in pecunia haberent. quanta uero pecuniæ ex
 » his confiscationibus exaggerari potuerint, uno patebit exemplo apud
 » eundem in Caligula, qui Tiberij successor fuit. de quo in initio prin-
 » cipatus cum optimum principem simularet, ita inquit. Siquibus re-
 » gna restituit, adiecit & fructum omnium uectigaliorum & reddi-
 » tum medijs temporis, ut Antiocho Comageno sestertium millies con-
 » fiscatū, quæ quanta sit summa mox fortasse constabit. Age uero por-
 » ro etiã etiãq; pergamus, & authores alios linguæ latinæ pænseamus,
 » ut & rei difficultas appareat, & huius suscepti laboris necessitas, ac
 » pretium operæ, si diuina tandem benignitate propositi compos eua-
 » serim, & huius ærumnæ, ut ita dicam, umbratilis Herculeis. Iam-
 » primum Tacitus li. xii. Fixum est ære publico senatusconsultum quo
 » libertinus sestertij ter millies possessor, antiquæ parsimonie laudi-
 » bus cumulabatur. de Pallante liberto Claudij principis loquens. Cu-
 » ius immodicas opes intelligimus ex illo satyrica loco saty. prima,
 » ego possideo plus Pallante & Licinis. & ex Tranquil. uerbis in
 » Claud. Libertorum ante omnes suspexit Narcissum ab epistolis
 » & Pallantem à rationibus. quos decreto quoq; senatus non præ-
 » mius modo ingentibus, sed & quæstorij prætorijq; ornamen-
 » tis ornari libenter passus est. Tantum præterea acquirere &
 » rapere, ut quærente eò quondam de fisci exiguitate, non absur-
 » de sit dictum abundaturum si à duobus liberto in consortium
 » reciperetur. Eius autem senatusconsulti in pallantis gratiam à
 » senatu expressi meminit Pli. iunior ad Montanum scribens his
 » uerbis indignabundus. uidebis, deinde indignaberis, si legeris,

» quod nisi legeris non potest credere. est uia Tyburtina intra primum
 » lapidem, proxime adnotauit monumentum Pallantis ita scriptum.
 » huic senatus ob fidem, pietatemq; erga patronos ornamenta præto-
 » ria decreuit, & sestertium centies quinquages, cuius honore con-
 » tentus fuit. Equidem nunquam sum miratus quæ sæpius à fortu-
 » na quàm à iudicio proficiscerentur, maxime tamen hic me titulus ad
 » monuit, quam essent munda & inepta quæ interdum in cænum,
 » in has sordes abijcerentur. Quæ deniq; ille furcifer & recipere au-
 » sus est, & recusare. Itaq; rursus in Othone. Nec quicquā prius pro
 » potestate subscripsit quàm quingentes sestertium ad peragendam au-
 » ream domum. De aurea domo Neronis loquens, qui iam sese intere-
 » meratesi, et in Galba. ad Neronis medium principatū in secessu plu-
 » rimum uixit, ne ad gestandum quidem unquam aliter iter ingres-
 » sus, quàm ut secum uehiculo proximo decies sestertium in auro ef-
 » feret. Idem Tacitus libro itidem supradicto. eodem Nerone orato-
 » re Bononiensi Coloniae igni hausta subuentum centies sestertij lar-
 » gitione. Cicero in Pilippica illa nobili. ubi est septies millies sestertium,
 » quod in tabulis, quæ sunt ad Opis petebatur? Funestæ quidem il-
 » lius pecuniæ, sed tamen si ijs, quorum erat, non redderetur, quæ nos
 » à tributis posset uendicare. Tu autem sestertium quadringentes,
 » quod idibus martijs debuisti, quomodo ante calend. aprilis debere
 » desisti? Et rursus. Syngrapha sestertij centies per legatos uiros bo-
 » nos, sed timidos, & imperitos sine sua, sine reliquorum hospitem
 » regis sententia facta in gynæceo. ex syngrapha quæ sis acturus me-
 » ditare censeo. & pro Flacco. uel quod ait Luceius Lucium Flac. sibi
 » dare cupisse, ut fide se abduceret, sestertium uicies, & eum tu accusas
 » auaritiæ, quem dicis uicies uoluisse perdere? Tacitus lib. xiiij. de Ne-
 » rone loquens. Sed nobili familiæ honor auctus est, oblatis in singu-
 » los annos quingenis sestertijs quibus Messala paupertatem innoxia
 » sustentaret. Aureo quoq; Cottæ, & Aetherio Antonio annuam pe-
 » cuniam statuit princeps, quæ per luxum habitas opes dissipassent.
 » Quo in loco ne quinquagenis legendum putetur, Tranquillus de
 » eodem, senatorum, inquit, nobilissimo cuiq; & à re familiari desti-
 » tuto annua salaria & quibusdam quingena constituit. & de Vesp-
 » pas. Expleuit censum senatorum. consulares inopes quingenis sest-
 » tertijs annuis sustentauit. Et rursus in Nerone. Pompeium Paulinum
 » uelut galibus publicis præpositum in seclatione priorum principū,
 » qui grauitate sumptuum iustos redditus anteissent. se annum sexce-
 » ties sestertium recip. largiri. Et rursus. cladem Lugdunensem qua-

» *sa urbi reponerent. & iterum. bis & uicies mille sestertium dona-*
 » *tionibus Nero effuderat. ubi non mille, sed millies contra fidē exem-*
 » *plarium lego. Verumenimvero quando quidem immensa ac caligi-*
 » *no sa authoritatum sylua restat, apud iuratissimum quēq; autho-*
 » *rum linguę latinę sparsarum, tempus iam uersandi cardinem ip-*
 » *sū obscuritatis esse duco, & illud fortasse præfandi per parodian;*
 » *pandite nunc heliconæ deæ. ne si in densiores sensim tenebras insi-*
 » *nuemus, nulla, ut sic dicam, face explicationis prælucentem, interim*
 » *lectores magis in hallucinationem inducere, quam lucem aliquam*
 » *afferre tenebrosiss locis uidear. proinde ut rem obscuram illustrare*
 » *quoquomodo possim, lucem ab ipso capite rei accersendam habeo.*
 » *As igitur, qui & assis dicitur, ut antea dictum est, libralis numulus*
 » *erat. quod nomen inditum est numo iam inde ab eo tempore quo*
 » *Romanus populus ære graui pro numo utebatur. Pli. lib. xxi. de*
 » *Scipione cognomento Suarione loquens. nec ei fuit in bonis funeris im-*
 » *pensa. asses ergo contulit populus, ac funus elocauit, quāq; parte fe-*
 » *rebatur, flores è prospectu omni sparsit. Tranq. in Augusto. ex*
 » *nocturno uisu stipem quotannis die certo emendicabat à populo, ca-*
 » *uam manum asses porrigentibus præbens. Idem numus libella dici-*
 » *tur, per diminutionem à libra, q̄q̄ libella argentea esset, ut author*
 » *est Varro. Cicero in Verrem acti. iij. Ecquis Volcatio si sua sponte*
 » *uenisset, unam libellam dedisset. Libellam pro asse posuit, ex eo*
 » *dictam, quod libra æris ualebat id est asse. cum autem minimam*
 » *pecuniolam significare uolebāt assem & libellam dicebant. Idem*
 » *pro Roscio comædo de pena plus petentium loquens, si pete-*
 » *rit sester. liij. hic, nisi planum facit sester. liij. ad libellam sibi debe-*
 » *ri, causam perdit. id est si minimo quidem numo minus debitum*
 » *fuit, ex formula plus petitionis causa cadit. Plautus in pseud. siquidē*
 » *hercle etiam supremi promptas thesauros Iouis, tibi libellam ar-*
 » *genti nunq̄ credam simile illud Cicero. in Verrem acti. iij. Ecquis*
 » *Volcatio, si sua sponte uenisset, unam libellam dedisset? Libella autē*
 » *argenti ideo dicitur quod numulus erat argenteus, ut prædiximus.*
 » *Quin & signata statim argentea pecunia constitutum, ut denarius,*
 » *numus libris decem æris ualeret, & sestertius dipondio & semisse*
 » *qua ratione quaterni sestertij denarium unum æquabant, ut au-*
 » *thor est Festus. Diu autem populus Romanus æreo numo usus est,*
 » *cuius rei testis Pli. lib. xxxiii. his uerbis, Argentum signatum est. an-*
 » *no urbis quingentesimo octogesimo quinto. Q. fabio consule, quinq;*
 » *annis ante primum punicum bellum, & placuit denarius pro. x. li-*

» bris, quinarius pro quinq; sestertium pro dipondio ac semisse. Idem.
 » populus Romanus ne argento quidem signato ante Pyrrhum regem
 » deuictum usus est. Libralis unde etiam nunc libella dicitur, & di-
 » pondius appendebatur assis. Quare æris grauis pœna dicta, et ad-
 » huc expensâ in rationibus dicuntur, item impendia & pondera, qu-
 » & militum stipendiorum hoc est stipis ponderandæ pensatores li-
 » bripendes dicuntur. qua consuetudine in ijs emptionibus quæ man-
 » cupi sunt, etiam nunc libra interponitur. Hactenus Pli. Ego in uer-
 » bis suprâdictis ex antiquis exemplaribus duo uerba emendanda
 » censeo ut pro pondera depêdere legatur, & pro mancupi mancipi-
 » quid autem sit dare & uendere mancipio, nos primum ut arbitror
 » docuimus in annotationibus in pandectas editis. Fuit autem hic or-
 » do rei numariae, ut primum Romani ære graui idest numo rudi
 » & informi usi sint, postea ære signato, quod fuit sub sexto demum
 » rege, deinde argento signato anno urbis. cccclxxxiij. auctore Pli.
 » his uerbis. Seruius rex primus signauit æs, antea rudi usos Romæ
 » Remens tradit. signatū est nota pecudū, unde & pecunia appellata,
 » Maximus census. Cx. millia assium fuit illo rege. et ideo hæc prima
 » classis. Numum autem & sestertium idem fuisse notius propè erat
 » quam ut probari deberet, nisi in hoc Merula uir doctus falsus esset
 » ut supra admonuimus. & Calderinus uir ingeniosus numum apud
 » Iuue. satyra sexta denarium esse dixisset. Cic. in Ver. acti. iij.
 » facta sponso est sestertijs quinq; ; cœgit Scandilius recuperatores
 » aut iudicem postulare, & Paulo post. cœgit enim, inquit, Scan-
 » dilium quinq; illa millia numum dare ac numerare Apronio.
 » & rursum inferius. Cogit Scandilium Apronio ob singularem
 » improbitatem, atq; audaciam prædationemq; nefariæ societatis se-
 » stertia quinq; millia mercedis nomine ac præmiū dare. quinq; sestertia,
 » quinq; millia sestertiū, et quinq; millia numū pro eodē dixit. Vitru-
 » uius lib. i. ab senatu populoq; Ro. petijt ut liceret transferre oppidū
 » constituitq; mœnia, & areas diuisit numoq; sestertio singulis munici-
 » pibus mancipio dedit, id est sestertijs singulis areas edificaturis ciui-
 » bus uendit, quæ res instar donationis, imaginē uenditionis habet,
 » quomodo & numo addicere Suetonio in Cæsa. & Valerio lib. iij.
 » M. inquit, Cornuto prætore finus Hircij et Pansæ iussu senatus loca
 » te, q̄ tunc libitnâ exercebant, tū rerum suarū usum, tum ministeriū
 » suū gratuitū polliciti sunt. perseverantiq; postulatione exciderunt
 » ut exequiarū apparatus sestertio numo ipsis præbentibus addicere-
 » tur. Ab huiusmodi consuetudine emanauit illud vlpiani in .l. siquis

» de acquirenda posse . si quis conduxerit , & rogauerit precario uti
 » possideret, siquidem numo uno conduxit , nulla dubitatio est quin
 » & precarium solum teneat. Col. lib. iiii. uiniter licet sit emptus sex
 uel potius sestertijs octo millibus, cum ipsum solum septem iugerum
 totidem millibus numorum partum, uineasq; cum sua dote, idest cum
 pedamentis & uimnibus binis millibus in singula iugera positas du
 co, fit tum in assen consumatum precium sestertiorum. xxix. milliū.
 Huc accidunt semisses usurarum sestertia tria millia & quadrin
 genti octuaginta numi biennij temporis, quo uelut infantia uinea
 rum cessat a fructu. fit in assen summa sortis. xxxii. miliū quadrin
 gentorum octoginta numorum , quod quasi nomen si ut foenerator
 cum debitore, ita rusticus cum uineis fecerit, eius summæ ut in per
 petuum prædictam usuram semissum dominus constituat, percipere
 debet in años singulos mille nōgentos quinquaginta sestertios. Mirū
 uideri nō debebat pro septem iugerum octo iugerū apud Col. lecti
 tari, nisi et apud Hermolaū in altera editione itidē legeretur ea par
 te in qua castigaciones condidit in librū decimum quartū Plinij, ubi hic
 locus citatur ad comprobationem eorum, quæ de usuris semissibus
 trientibusq; & centesimis ipse doctissime scripsit, Ita ut primus er
 rorem non modo iurisperitorum, sed et omnium neotericorum ostende
 rit. quem locum si ad calculum exigere uoluit, facile fuit animaduer
 tere errorem exemplarium . quonam modo enim ex octo millibus,
 quod precium serui uinitoris Columella statuit, & altero tanto idest
 octo iugerum precio, & octies binis millibus (quæ summa pro pe
 danda uinciendâq; uitæ iugerum octo taxatur) confieri summa un
 detriginta millium possit? Quod si solum septem iugerum legatur,
 conueniet ratio. Id enim in promptu est uel in digitos calculum de
 ducenti. Porro cum in semissibus usuris millenarius quilibet sexa
 genarium pariat, & quingenarius tricenarium, ex uiginti millibus
 summa fit usuræ mille ducenti numi, & ex decem millibus sexcenti.
 ex quibus sexaginta ideo deducuntur, q̄ fors non triginta, sed un
 detriginta sit millium. quare semissis usuræ summa erit annua mil
 le septingenti quadraginta numi, quæ in biennio duplicata, tria mil
 lia quadringentos octoginta numos sestertios efficit. Sic fit as sortis et
 usurarum triginta duo millia quadringenti octuaginta m. Rur
 sus si hanc summam sub semissibus usuris occupatam esse statuas,
 cum triginta millia ratione prædicta mille octingentos pariant, &
 duo millia centum & uiginti, id est mille & nongentos uiginti, &
 si quadringentos octuaginta pro quingentis intelligas, ut ex ijs tri=

centi numi annui pariantur, fiet summa usurarum. M. nongenti quinquaginta numi, alioqui si scrupulose exigas, quod Columella neglexit, tot numi huic summæ deerunt, quot viginti in anno pariunt, id est unus & circiter quadrans unius, id quod ideo explicare uolumus, quia Hermolaus inexplicitum reliquit, contentus admonuisse loci, nec aliquid præterea addidit quàm id quod sequitur. Ex his uerbis, inquit ille, euidentissime colligitur ex usuris semissibus non quinquagenos de centenis, sed senos dirtaxat in annum redire creditoribus, sicuti quaternos ex tricentibus. hoc quoque ut arbitror addere debuit cur centesima usura diceretur, siquidem cum hæc ratio centesimæ duodenos numos annuos in singulos centenarios pariat & menstruos singulos, facile patet ideo centesimam dictam quod centesimo mense sortem æquet. usurarum enim dies clim in singulos menses cedere existimabantur, ut hodie moribus huius urbis tertio quoque mense cedunt earum pensitationum dies, quæ pretio legitimo accepto prædijs imponuntur, & mancipio dantur, & citra uitium fœnoris instar habet. dicitur etiam centesima usura, ideo quod centesimus numus in mensem pro fœnore taxatus est. Quod autem menstruæ esse censerentur usuræ calendarium uocabulum docet, quo iurisperiti utuntur. proinde cum centesima usura pro asse intelligatur, dimidiata semissis dicitur, & semis rursus dimidiatus, quadrans. Similisque ratio in tricentario fœnore statuitur, quod Antonius Pius R. O. princeps tanquam minimum exercuisse dicitur, ut patrimonio suo plurimos adiunaret. Vidi homines iurisperitissimos, qui adhuc centesimam usuram cum Accursio intelligerent, nec Hermolao assentirentur, & ipsi iurisperitis, qui cum eo sentiunt, calculo, ut arbitror, offensi, quem non facile expediunt homines eius artis ignari. quæ causa fuit ut eum locum explanandum ducerem. ne tamen de hoc posthac dubitetur, locus est apud Plinium in epistolis ad Traianum his uerbis re manifestans. pecuniæ publicæ domine prouidentia tua & ministerio nostro etiam exactæ sunt, & exiguntur, quæ uereor ne otiose iaceant, nam & prædiorum comparandorum aut nulla aut rarissima occasio est, nec inueniuntur qui uelint debere reip. præsertim duodenis assibus, quanti a' priuatis inueniuntur. Difficæ ergo domine nunquid minuendam usuram, ac per hoc idoneos debitores inuitandos putes. etsi nec sic reperiuntur, distribuendam inter Decuriones pecuniam ita ut recte reip. caueant. quod quæ inuitis & recusantibus, minus acerbum erit leniore usura constituta. Duodenos assis appellat plenam centesimam, eo modo loquendi

quo nunc in ea re utimur, duodecimum denarium uel decimum quatum dicentes. Cicero in praetura urbana obiicit Verri, quod pecunia sibi attributam ad coemptionem sumenti publici, apud publicanos relictam unde erat attributa, duobus centesimis foeneratus sit. duas centesimas Cic. quatuor et uiginti asses in centenarios singulos dixit. Demosthenes orator in ea oratione quam contra Aphobum unum ex tutoribus suis habuit, hoc aptissime docet, ait. n. patrem suum Demosthenem Aphobum, quem tutorem sibi dederat, in testamento octoginta minas reliquisse dotis nomine, ut uxorem suam Demosthenis matrem, uxorem duceret, quas cum ille accepisset, matrem tamen uxorem non habuit. sic igitur inquit.

πῶ μὲν τοι προῖκα τῆτον τὴν ἰσόπον εἰ χε λαβὼν. μὴ γύμαντος δὲ αὐτὸ πῶ
 » μητέρα πῶ ἐμὴν, ὃ μὲν νόμος κελεύει πῶ προῖκα ὀφείλειν ἐπ' ἐννέα ὄβο
 » λῶϊς. ἐγὼ δ' ἐπὶ δραχμῶν μόνον τίθημι. γίνεται δ' ἂν τις σιωθῆ τὸ τε ἀρ
 » χῶν καὶ τῶν δώδεκα ἐτῶν, μάλιστα τρία τάλαντα. Verum iste do
 » tem huiusmodi pacto habuit. quare cum matrem meam uxorem non du
 » xerit, lege quidem iubete debet dotem cum usuris nouenarium obolum re
 » stituere. sed fac drachmas tamen usuras eum debere, has si cum sorte
 » aliquid supputauerit, duodecim annorum spatio tria large talenta inuen
 » niet. Ego cum hanc rationem inire, sic colligebam, octoginta minae centena
 » riae octo millia drachmarum ualent siue octuagies centenas. Cum autem
 » in centesimis usuris, glibet centenarius, siue quaelibet mina in anno
 » duodenarium pariat, si octuagies duodenas drachmas ducere, futu
 » ras in summa drachmas noventas sexaginta. quae summa si duode
 » cies ducatur, fient undecim millia drachmarum et quingentae praeterea
 » et uiginti. ex quibus centum et quodecim minae fiunt, et uiginti drach
 » mae superant. quibus si octoginta. id est sortem addas, fiunt nonaginta et qu
 » decim. ita tria talenta fiunt et quodecim minae cum LX minae talen
 » tum faciant, ut infra uidebimus. Propter quod Demosthenes exacte
 » summam colligere nolens, large uel prolixè tria talenta dixit pro tri
 » bus talentis et quadrante. nouem autem obolos pro sesquidrachma posu
 » it, qua ratione sesquicentesima usura procederet, quam ipse ut omnino ad
 » uersario defensionis ansam praecideret, ad centesimam retraxit. Usurae
 » sesquicentesimae taxatae erant ex lege decem tabularum in rei uxoriae
 » actione, eodem auctore in oratione κατὰ Νεαίρας. νόμος κελεύει ἐὰν
 » ἀποπέμπῃ πῶ θυγατέρα, ἀποδιδόναι πῶ προῖκα. ἐὰν δὲ μὴ, ἐπ' ἑννέα ὄβο
 » λῶϊς τοκοφορεῖν. Lex iubet eum quod uxorem repudiarit, dotem restituere.
 » alioqui morte et tempore interusurium perdere sesquidrachmale. Ea autem actio
 » σίτῃ δίκῃ uocata est a Solone, ut ex eodem oratore nouimus. Itidem
 » alio loco ταῦτα τὸν αὐτὸν εἰ χε τὰς ἰσάκοντα μνᾶς ἀπὸ τῆ ἐρασηρίας. καὶ
 » τὸ ἔργον

ἢ ἔργον αὐτῶν ὀκτώ ἐτῶν. δ' ἐὰν ἐπὶ δραχμῆ τις τιθῆ μορον, ἄλλασ δ' -
 μὲ δίακοῦτα μινᾶς ὑρίσει, Has igitur, inquit, triginta minas habet
 ab officina, & partum earū octo annorū, quæ sigs drachmali usura
 οαυπατῦ esse ponat, alteras pariter triginta minas inueniet. trigin-
 ta minæ quotannis tricies duodenas drachmas pariunt. i. trecentas et
 sexaginta, quæ octies ductæ duo millia & octingentas octuaginta
 drachmas ualent. Hoc in loco orator numerū auxit mina una &
 gnta parte minæ, si p̄iore aut exēplo numerū diminuit, uel q̄a ex a
 cte calculandi tædiū uitare uolebat, uel ut summas potius rotundas
 faceret, utrobq; tñ clarum est eum drachmalē usurā dixisse, quā la
 tini centesimam dicunt. Est. n. drachma centesima pars minæ. Sic fit
 ut cētesima usura æquare sortē dicatur, q̄a centesimo mēse drachma
 in minā euadit. ut. n. Romāi ab assibus usuras sic græci à drachmis
 denominarunt, ut nos à denarijs nostris. Quod autem menstruæ es
 sent usuræ, apertius etiam ex oratione Aeschinis contra Cthesiphó
 tem ostendetur. criminoso enim obijciens Demostheni q̄ pro quodā
 Atheniensium plebisaito, quod græci psephisma appellant, à tribus
 ciuitatibus, in quarum gratiam promulgatum erat, talenta tria da
 ri sibi stipulatus esset, cum Oritæ, inquit, bello exhausti id dissolue
 re non possent, fœnus ei talenti sponponderunt quoad talentum sol
 uissent. ἀλαχκῆ δ' μνοὶ δ' οἱ ὠρεῖται καὶ ὄνη εὐπορῦντες, ὑπέδεισαν αὐ
 τῷ τὸ τετρακίτη τὰς δημοσίας προσόδους. καὶ τόκον ἤντηκαν δημοδίται
 τὸ δωροδοκίματα δραχμῶν τὸ μινὸς τῆς μινᾶς, ἕως τὸ κεφάλαιον ἀπέ
 δωσαν. id est coacti autem oritæ cum pecunie inopia præmerentur;
 uectigalia publica in talēti summam ipsi oppignerauerunt, & fœnus
 Demostheni sceleratæ mercedis interim pependerunt, drachmas mē
 struas in singulas minas, quo ad sortem reddiderunt. Hoc unū exē
 plum maius est q̄ut adminiculo egeat, q̄q̄ & alijs exemplis nō ca
 remus. Cicero ad atticum li. VI. ei tñ sic nūc soluitur. tricesimo quoq;
 die talenta attica XXXIII. & hoc ex tributis. nec id satis efficitur
 in usuram menstruam. Simile est illud apud Athenæum circa fi
 nem libri XIII. ex oratione Lysie. ὅτος ὦ ἄνδρες δικατὰ ὄρει
 λων ἀργύριον ἐπὶ ποιοῖ δραχμῶς σωσίμῃ τῷ προκλιτίτῃ, προσιλ
 θῶν πρὸς ἐμὲ, εἰδέτο μὴ πρῆιδεῖν αὐτὸν διὰ τὴς τόκους ἐκ τῶν ὄν
 τῶν ἐκπιόντα. κατασκευάσομαι δὲ ἐφῆ τέχνην μυριβικίτην. ἀρῶρ
 μῆς δὲ δέομαι. καὶ οἶσῶ δέ σοι ἐννέα ὀβολὸς τῆς μινᾶς τόκους. Hic
 est iudices, qui cum uersuram fecisset à Sosimo trapezita ternis
 drachmis, ad me uenit, orans ut se fœnore obrutum, & facul
 tatibus lapsum ne despicerem. Est mihi, inquit, in animo un

» *guentariam factitare, sed facultas non supererit. Si mihi mutuum pe-*
 » *ciuiam dederis, nouenos tibi obolos in singulas minas pensitabo.*
 Hæc uerba ita intelligenda esse dico, ut ternas drachmas prius pro
 tribus centesimis, & nouenos obolos pro sesquicentesima accipia-
 mus. Qui enim querebatur se graui fœnore ad inopiam redactum
 & ad pignorum distractionem, ab amico postulat ut dimidio leuio-
 re usura pecuniam sibi mutuet. ut cum officinam unguentariam in-
 statuerit, liberare se eo quæstu ab ære alieno possit. Singulae siqui-
 dem drachmæ in singulas minas ac singulos menses pensitaturæ cente-
 simam unam faciunt, quæ centesimo mense sortem æquat. ita ternæ
 drachmæ ternas centesimas faciunt. Noueni autè oboli sesquidrach-
 mam tantum ualent, cū drachma sex obolos penderet. Fœnoris autè
 nautici exemplū est apud Demosthe. in oratione quæ πρὸς λακρίτων
 » παραγραφήν dicitur, his uerbis. ἑδάνισαν ἀνδροκλῆς καὶ ναυκράτης
 » ἀρτέμωνι καὶ ἀπολλοδώρῳ φασηλίταις ἀρρυρίου τριχίλιασ δραχμάσ
 » ἀθήνηθεν, εἰς μένδην καὶ ἐντιϋθεν εἰς βόσπορον. ἑάνδε βούλωνται τῆς
 » ἐπαρισερὰ μέχρι βορυαθένους, καὶ πάλιν ἀθήναζε, ἐπὶ διακοσίαις ἐμο-
 » σιπέντε τὰς χιλίας ἑάνδε μετ' ὀρκτοῦρον ἐκπύωσιν ἐν τῷ πόντῳ
 » ἐφ' ἑρὸν, ἐπὶ τριακοσίαις τὰς χιλίας. Idest, Androcles & Naucre-
 tes pecuniam fœnerati sunt Artemoni & Apollodoro phaselitis ad
 tria millia drachmarū, hoc est triginta minas. conuenitq; ut Athe-
 nis pecuniam Mendan exportarent, indeq; in Bosphoron, aut etiā si
 placeret, sinistrorsum nauigare, ad Borysthenen usq;, et rursus Athe-
 nas cum mercibus redire. Statutus autem modus fœnoris in millenas
 drachmas ducentæ uicena equinae drachmæ. Quod si post arcturum
 portum exeant e' ponto ad sacrum promontorium nauigaturi, tre-
 centa in millenas. Hoc perinde est ac si diceret in denas minas ter-
 nae minæ uel binæ cum quadrante minæ. quæ ratio longe abest ab
 illa centesima Asiaticorum. Hoc enim conuenio fœnus non in
 mensem statutum intelligo, sed semel in maris comiteum remca-
 tumq;, & in eius negotiationis exitum. Hæc autem, quæ rettuli, uer-
 ba sunt syngraphæ nauticæ. Ipse Demosthenes in oratione quæ
 παραγραφή πρὸς παραίνετον inscripta est, centum & quinque mina-
 rum totidem drachmas menstruas τὸν γινόμενον τόκον esse dicit,
 hoc est iustam & legitimam usuram. μιθούται δὲ οὗτος παρ' ἡμῶν
 » τῷ γινόμενου τόκου τῷ ἀρρυρίῳ, πέντε καὶ ἐκτὸν δραχμῶν τῷ μηνὸς
 » ἐκάσῳ. Quibus uerbis circa principium eius orationis positis si-
 gnificat, contractum illum nomine quidem conductionem fuisse,
 sed re uera mutuum usurarium. Quem contractum nequis im-
 probandum

censeret, addidit usuræ loco pensitationem menstruam se stipulatum,
 quantam scilicet usuram stipulari per leges liceret. Eam autem esse
 in singulas minas drachmas singulas. Idem ἐν τῷ πρὸς νινδάρτων,
 τίθημι δὴ πλὴ συνουκίαν ἐκκαδέενα μινῶν παμβωτάδην, ὡν αὐτὸς ὅτος
 προξένισεν, ἐπὶ ὁπῶ ὀβολοῖς πλὴ μινῶν δαρεῖσσαντι τὴ μηρὸ ἐκλάσου.
 Oppigneraui igitur diuersorium meum in se decim minas Pambota
 de, qui eam pecuniam representauit, in singulas minas octonis obo
 lis quolibet mense creditori fœnoris nomine constitutis, atq; hæc et
 hoc ipso interprete & proxeneta facta est constitutio. Hæc usura
 centesimam triente excedit. Usura autem apud antiquos duplex fu
 it, terrestris et nautica, Terrestris menstrua erat, nautica iterum du
 plex fuit, una quæ in alteram tantum navigationem statuebatur,
 hæc à græcis heteroplus dicitur, altera ita contrahebatur, ut non
 aliter deberetur, nec ipsa, nec fors eius, q̄ si nauis cum mercibus so
 spes domum rediisset. Hanc amphoteroplum dicunt, quasi in com
 meatum remcatumq; taxatam, de quo locutus est Modestinus in l.
 prima de nautico fœnore. Demosthe. πρὸς φορμίωνα κς ὅτος μιν
 ἰδάρσεν αὐτῷ δισχιλίῶν δραχμῶν ἀμφοτερόπλην, ὥστ' ἀπολαβεῖν ἀ
 θήνῃσι δισχιλίῶν ἐξακοσίας δραχμῶν. Et hic quidem, inquit, mi
 tuo dedit duo millia drachmarum pecuniæ utrobq; traiecit, ut
 Athenis duo millia drachmarum & eo amplius sexcentas recipe
 ret. His uerbis liquet id, quod supra diximus, usuram nauticam
 non menstruam fuisse, sed una in omne tempus navigationis & ne
 gotationis constitutione taxatam. Fuit enim pecunia à Lampide
 nauclero Phormioni fœnerato mutuata Athenis in Pontum, & à
 Ponto Athenas. Et hæc ratio maior est sesquiquarta, & iure pan
 dectarum non admissa. Nam legitima usura traiectiæ pecuniæ
 non potest duplam centesimam excedere, ut author est Papinianus
 in l. nihil interest. A græcis ephectos tocos uocatur. i. supersexta
 usura. Cuius exemplum luculentum est in suprascripta Demosthe
 nis oratione. Nouissimum exemplum addemus ex Isæo in oratio
 ne πρὶ τῶ ἀντί κληρον. in qua bona cuiusdam defuncti recensens
 & nomina, ita inquit. χεῖρα δὲ ἐπὶ τόκοις ὀφειλόμενα πρὶ τετρακ
 χιλίῶν. ὧν τὸ ἔργον ἐπ' ἐννέα ὀβολοῖς ἐπικαύσαι κς εἰκοσι δραχμῶν
 γίνονται τὴ ἐνιαυτῶ. Nomina autem usuraria ad quatuor millia
 drachmarū. cuius quæstus singulis annis septingentæ uiginti drach
 mæ sunt fœnore nouenim obolorum. Post hæc uerba quis con
 trouersiam referre audeat eorum quæ diximus? Cum enim cente
 sima in singulos millenarios centum & uiginti annas pariat, se

quitur ut sesquicentesima centum & octoginta pariat. qui numerus quadruplicatus septingentas & viginti efficit. Nostra autem ratio hodie in pensationibus & uectigalibus, quæ prædijs imponuntur, bestiales usuras referre quodammodo uidetur. sed qui innocentius stipulari uolunt religione obstricti, aut civili fœneri detrachere aliquid, aut pretio addere solent. Vnciaria usura est cum centenarius singulos parit, ut in. l. Titium de administratione tutorum. Qui autem religione soluti sunt, & hodie Epidecatium probant, nos uectigal decimarium appellare possumus. quod nec boni uiri probant, & in civile iam existimatur, ex quo tempore Hermolaus rem usurariam male esse intellectam a iuris enarratoribus docuit. Sestertius igitur & numus idem apud authores significant. quoniam quaterni denarium ualent. Itaque

” Cicero in Verrem acti. IIII. cum ita dixisset, nam cum ex Sicilia legibus frumentum in cellam sumere liceret, idq; frumentum senatus ita aestimasset quaternis sestertijs tritici modium, binis ordei, iste numero ad summam tritici adiecto, tritici modios singulos cum aratoribus denarijs trinis aestimauit. hæc uerba uelut exponens paulopost ita subdidit. uerumenimvero cum esset frumentum sestertijs binis, aut etiam trinis quibusuis in locis prouinciæ, duo denos sestertios exegit. & itidem hoc declarat multis alijs in locis eiusdem actionis. At uero denarius drachmæ pondus habebat dum taxat atticæ. Pli. lib. XXI Drachma atticæ (ferè enim atticæ obseruatione medici utuntur) denarij argentei habet pondus Plutar in Sylla. potitus rerum Sylla cum multos occideret, & libertini generis homo quendam ex proscriptis occultare conaretur, & proinde è saxo præcipitandus esset, obiecit Syllæ, q̄ una simul in domo uitam egissent, cum interim ipse quidem pro superiore habitaculo duo millia numism, ille autem pro inferiore tria millia mercedem penderet. Itaque inter utriusque fortunam mille numos interfuisse, qui drachmas atticæ ducentas & quinquaginta ualebant. Idem in Bruto. Testamento cum legasset Cæsar cui cuilibet septuagintaquinq; drachmas, præterea reliquisset hortos, qui trans tyberim erant, ingens beneuolentia & admirabile desiderium omnes tenuit. de hoc apud Tranquil. in Cæs. ita legitur. populo hortos, circa tyberim publice et uiritim trecentos sestertios legauit si septuagintaquinq; quater multiplices, trecentos efficies. qua ratione quinque & uiginti drachmæ centenos sestertios ualent. Idem Plutarch. in Antonio. Caius Cæsar adolescens hæres a Cæsare scriptus ex Apollonia redijt, debebat

» Romanorum cuique drachmas quinque & septuaginta ex testa-
 » mento patris. Apud Appianum tamen in secundo bellorum cui-
 » lium ita legitur, populo horti trans tyberim præbiti, singulis Ro-
 » manorum ciuibus, qui in urbe aderant, quinque & octuaginta
 » drachmæ atticæ collatæ. sed errorem esse numeri non dubie affir-
 » mauerim, quippe idem Appianus septuaginta quinque drachmas
 » pro trecentis numis dixit, ubi de Cæsaris liberalitate loquens, sin-
 » gulis, inquit, ex populo minam unam atticam dedit, de quo Tran-
 » quillus. trecentos quoque numos qu. s. pollicitus olim erat uiritim di-
 » uisit. quo ex loco probari uidetur minam atticam quinque & se-
 » ptuaginta drachmarum fuisse, id quod apud Priscianum legitur,
 » quod tamen postea explicabimus, Sed interim centenariam minam
 » intelligere oportet. Nunc igitur causam tenemus cur sestertia singu-
 » la mille numos sestertios significant. nam duæ libræ & selibra
 » seu, quod idem est, mnae duæ & hemimnae onducentas & quin-
 » quaginta drachmas ualent, quæ si quaternario multiplicentur, mil-
 » le numos efficiunt. quomodo igitur sestertij dicti sunt numi, q̄ duos
 » asses & semisem singuli ualerent. i. dipondiū et semisem. Ita sester-
 » tia ex eo dicta sunt, q̄ duas libras singula & selibrā argenti uale-
 » rent. Ita factum ut quadringenta sestertia et quadringēta millia se-
 » stertiū numorū antiq̄ pro eodē ac sine discrimine significatus dice-
 » rent. uerum id adnotandū q̄ libram nunc & minam centenarias
 » intelligimus, indifferenter utentes, quod pondo etiam identidem ap-
 » pellatur Plini libro XXI. mna quam nostri minam uocant, pendet
 » drachmas atticæ centum. quo in loco Hermolaus minam, inquit,
 » libram, minam, pondo pro eodem nostri dicunt, ut græci *μνα*
 » *λίβρα* ὀλίον. quod dictum ut non usquequaque uerum est, Ita
 » in re numaria libram & minam pro eodem fere' usurpari de-
 » prehendimus, uix ut differentiam animaduertere possis quamli-
 » bet obserues acurate & Latinos & Græcos. idq̄ cum ex eo ui-
 » detur quod de sestertijs diximus, tum uero ex sequentibus magis
 » comprobabitur. ὀλίον autem interdum pondus significat, ut cum
 » Dioscorides dicit ὀλίον τριωβολον, pondus trium denariorum,
 » aliquando drachmam, ut apud eundem Dioscorides identidem.
 » Drachma igitur non modo pondus denarij Romani, sed etiam
 » numum significat eodem pondere percussum ab Atheniensibus.
 » quod præter authorum exempla etiam uersus illi significant,
 » In scrupulis ternis drachmam, quo pondere doctus
 » Argenti facilis signatur pondus Athenis.

ventum iam esse ad locum præcipitem, horrore quodam animi
 sentio, instantis, & proximi periculi magnitudinem reputantis. hoc
 est enim caput eius rei, quam agimus, hic cardo totus operis, hæc
 deniq; alea anapitis incepti, ut ostendere aggrediamur, uel demon-
 strare potius quid inter sestertia centum & sestertium centes inter-
 sit. transitus omnino & lubricus, & abruptus, ut aut in baratrum
 quoddam errorum præcipitaturus sim, si in eo quicq; titubauerim,
 aut tenorem inoffensum seruare commentatio hæc nequeat, si inibi
 uel tantulum a ueritate deflexerim. Cum alioquin ita sit hoc opus
 & augmentatum, ita in sese tractatus hic coibilis, ut nulla fere pars
 conuelli citra cõpagnis ipsius labefactionem possit. Ac mihi qui-
 dem audendum omnino erat, & eorum exemplo periclitandũ, qui
 res magni discriminis antea susceperunt, si non etiam ea esset huius
 libri ratio, ut genium nullum, ut dicitur, habiturus sit, nisi superioris
 æui scriptorum placita deleuerit. ut si, quod abominor, propositi com-
 pos non euaserim, designatoris ridiculi opinionem subiturus sim.
 Sed quid agis ubi eo iam peruicaciæ uentum est, ut & moderari ti-
 bi nequeas, & consulere integrum non sit, cum eorum oatursum ui-
 tare non possis, quibus hoc facturum te receperis, nisi si tibi publica
 interdixeris, id est nisi domesticum tibi consciueris exilium? Agedũ
 ab stupore animi rursus inferuescamus, & stylum iam hærentem
 ad reliqua suscitemus. Audeamus deniq; quãdo eõ uentum est, affir-
 mare homines doctissimos, quibus omnia propemodum debemus, to-
 to, ut aiunt, cœlo, id est centuplicato errasse. Iam primum Cicero in
 prætura urbana. Dio quidam fuit Calesinus, qui cum eius filio præ-
 tore sacerdote hæreditas a propinquo permagna uenisset, nihil ha-
 buit tum neq; negotij, neq; controuersie. Verres simulac tetigit pro-
 uinciam, statim Messanam literas dedit Dionem euocauit. calumnia
 tores ex sinu suo apposuit, qui illam hæreditatem Veneri Erycinæ
 commissam esse dicerent. Hac de re ostendit seipsum cogniturũ. pos-
 sum deinceps totam rem expedire. deinde ad extremum id, quod
 accidit dicere, Dionem sestertium decies centena millia numerasse, ut
 causam certissimam obtineret. hoc cum dicat Cice. In prætura urb.
 quæ secunda est in Verrem actio. Idem in. III. actione hoc crimen
 repentes ita inquit simul atq; e nauis egressus est, dedit operam, ut
 Calesinus ad se Dio continuo ueniret. Hic est Dio iudices nunc bene-
 fictio Quinti Metelli ciuis Ro. factus. de quo multis uiris primarijs te-
 si. bus, multorumq; tabulis uobis priore actione satisfactum est sester-
 tium undecies numeratum esse, ut eam causam, in qua ne tenuissima
 quidem

» quidem dubitatio esset, isto cognoscente obtineret. ita fester. undecies.
 » Q. Dionem q̄ h̄ereditas ei obuēisset, nullamq̄; aliam ob causam
 » perdidisse. Ex horum locorum collatione intelligimus quod decies
 » centena millia sestertium dixerat in secunda actione, hoc in. III.
 » undecies sestertium dixisse. q̄q̄ in illa nō decies centena sed undecies
 » legendum est, uel utrobique decies. Quare decies sestertium non decē
 » sestertia significat, sed mille potius, hoc est decies cētena millia, sum-
 » ma scilicet centuplicata. quod autem undecies sestertium amplior sit
 » summa q̄ quadringenta sestertia ex eadem oratione liquet. Sequi-
 » tur enim statim post illud Dionis crimen, & aliud quod his uerbis
 » prosequitur. Accipite aliam in minore pecunia non minus impudē
 » tem calumniam. Sosippus & Epicrates fratres sunt Agrigentenses.
 » horum pater abhinc duo & uiginti annos mortuus est. In cuius te-
 » stamento quodam loco si commissum quid esset, multa erat Veneri.
 » ipsos. XX. annos cum tot interea prætore, tot quæstore, tot calum-
 » niatores in prouincia fuissent, h̄ereditas ab ijs Veneris nomine pe-
 » titā non est. causam Verres cognoscit. per Volcatium pecunias acce-
 » pit fere ad fester. quadringenta millia ab duobus fratribus. Qua-
 » dringenta sestertia Cicero minorem pecuniam decies uel undecies
 » sestertio appellauit. Quare iam fere planum factum est decies ses-
 » tertium quadringenta partibus plus esse decem millibus sestertium.
 » Et rursus statim infra. quæ uis erat Volcatio tanta ut fester. qua-
 » dringenta millia duobus hominibus auferret? Ecquis Volcatio si
 » sua sponte uenisset unam libellam dedisset? at ego amplius dico, ses-
 » tertium quadringentes accepisse te arguo contra leges. Ex his uer-
 » bis liquido apparere potest quadringentes sestertium longe amplio-
 » rem summam esse q̄ sestertia quadringenta. cum omnia Verri fur-
 » ta quadringentes sestertium aestimauerit, quæ innumera & incre-
 » dibilia ab eo recensentur. ab uno. n. homine, uno nomine, uno furto
 » decies centena sestertia accepisse dicit, a tota autem Sicilia triennio &
 » uarijs furtorum expilationum rapinarumq̄; nominibus quadrin-
 » gentes sestertium, tanquam rem fidem excedentem, abstulisse orato-
 » rie uociferatur. tanti. n. aestimari uoluit litem repetundarum Verri
 » ob iurisdictionis furta, ob interuersas pecunias in frumento imperan-
 » do, in locandis decimis frumenti, & ob expilationes publicas priua-
 » tasq̄; signorum æreorum, & uasorum argenteorum, quæ crimina
 » inuisitata esse uidentur & fidem excedentia ijs, qui accusationes illas
 » perlegunt. Quare ipse Cicero primam accusationem ita claudit. di-
 » cimus. C. Verrem. cum multa libidinosè, multa crudeliter in ciues

» Ro. atq; in socios, multa in deos hominesq; nefarie fecerit, tum præte
 » rea quadringentis sestertium ex Sicilia contra leges abtulisse. sic. n.
 » lægit Aſconius Pedianus, q̄q̄ in exemplaribus. CCCC. ſeſtertia le-
 » gatur etiam manu ſcriptis Quod autem in diuinatione legitur, Sici-
 » lia tota ſi una uoce loqueretur, hoc diceret, quod auri, quod argenti,
 » quod ornamentorum in meis urbibus ſedibus delubris fuit, quod in
 » unaqua; re beneficio ſenatus populiq; Ro. iuris habui, id mihi tu
 » C Verres eripuiſti atq; abſtulifti. quo nomine ab te ſeſtertium mil-
 » lies ex lege repeto. hoc, inquit Aſconius, per auxesim dictum eſt. Ci-
 » coro. n. poſtea hanc ſummam ad quadringentes contraxit, ut in mul-
 » tis locis repetit. Idem Cicero in eundem acti. III. Heraclius eſt Hie-
 » ronius filius Syracuſanus, homo in primis domi ſuæ nobilis. & ante
 » hunc prætorem uel pecuniſſimus Syracuſanorū. nunc nulla alia
 » calamitate niſi iſtius auaritia atq; iniuria pauperrimus. huic hære-
 » ditas facile ad ſeſtertium tricies uenit teſtamento propinqui ſui Hera-
 » clij. plena domus celati argenti optimi, multæq; ſtragulæ uestis. præ-
 » cioſiſſimorumq; mancipiorum. erat in ſermone magnam Heraclio
 » pecuniam ueniſſe. non ſolum Heraclium diuitē, ſed etiam ornatum
 » ſupellectile, argento, ueste, mancipijs futurum. & inferius. poſtea aq̄.
 » inquit, damnatus eſt abſens Heraclius, non ſolum illius hæreditatis,
 » de qua ambigebatur, que erat tricies ſeſtertium, ſed omnium bono-
 » rum paternorum ipſius Heraclij, quæ non minor erat pecunia, pa-
 » læſtræ Syracuſanorū hoc eſt Syracuſanis poſſiſſio traditur. & rur-
 » ſus inferius. Verum eſt illud præclarum. Syracuſani, qui præſuerāt
 » his Heraclij bonis uerbo redigendis, re diſpertendis, reddebant eo-
 » rum negotiorum rationem in ſenatu. dicebant ſcyphorum paria cō-
 » plura, hydrias argenteas, pretioſam uestem ſtragulam, multa man-
 » cipia pretioſa Verri data eſſe. dicebant quantum cuiq; eius iuſſu nu-
 » morum eſſet datum. gemitabant Syracuſani, ſed tamen patiebantur.
 » repente recitatur uno nomine ſeſtertium. CCL. millia iuſſu prætoris
 » data. fit maximus clamor omnium. & paulo poſt de pecunia illa
 » reddita à Verre loquens. Numerantur illa ducenta quinquaginta
 » ſeſtertia Syracuſanis. Non'ne ex hoc loco patet clariffime ducenta
 » quinquaginta ſeſtertia hoc eſt. CCL. millia ſeſtertium numerum
 » particulam unam eſſe tricies ſeſtertij? Quippe tricies ſeſtertium ſi-
 » gnificat tricies centena millia ſeſtertium numerum. Quomodo &
 » illud Suetonij Tranquilli in Auguſto. ſenatorum cenſum ampliavit,
 » ac pro octingentorum millium ſumma duodecies ſeſtertium taxa-
 » uit, id eſt duodecies centena millia ſeſtertium. quod cum in omni

bus exemplaribus legeretur, Antonius Sabellius vir alioquin diligens & doctus, emendasse se gloriatur, ut supradictum est, & pro duodecies sestertium, duodecies centies legendum esse contendit, cui etiam astipulatus est Philippus Beroaldus itidem ipse doctus, ac multæ lectionis, ambo nihil in ea re uidentes. Hoc & ex eodē auctore alio loco ostendi potest in Othone. Sperauerat, inquit, fore, ut adoptaretur a Galba, idq; in dies expectabat. Sed postquam Pisonē prælatum ipse decidit, ad uim conuersus est, instigante super eum dolore etiam magnitudine æris alieni. neq; enim dissimulabat nisi principem se stare non posse, nihilq; referre ab hoste in acie, an foro sub creditoribus caderet. ante paucos dies seruo Cæsaris pro impetrata dispensatione decies sestertium expresserat, hoc subsidium tanti cœpti fuit, ac primo quinq; spiculatoribus commissa est res, deinde decem alijs, quos singuli binos produxerant, omnibus dena sestertia representata, & quinquagena promissa, per hos sollicitati reliqui. Insignis erat ille locus ad animaduertendam differentiam inter dena sestertia & decies sestertium, & tamen ibi quoq; Sabellius decies sestertium dena sestertia interpretatus est, conuente Beroaldo. Si n. quindecim spiculatoribus dena sestertia representata, hoc est singulis decē, iam centum quinquaginta sestertia fiunt, et si quinquagena promissa hoc est singulis quinquaginta, septingenta quinquaginta in summa fiunt quæ simul iuncta nongenta millia sestertium faciunt. At Tranquillus dicit decies sestertium subsidium tanti cœpit fuisse, id est inuasio nis imperij Romani. Iam igitur effectum habemus decies sestertium esse nō minus nongentis sestertijs. Martialis in pri epigram.

» Millia pro puero centum me mango pop scit.

» Risi ego, sed Phæbus protinus illa dedit.

Hoc dolet & queritur, dolet hoc mea mentula mecum.

» Laudaturq; meam Phæbus in inuidiam.

» Sed sestertium donauit mentula Phæbo

» Bis decies, hoc da tu mihi, pluris emā.

Calderinus uir ingeniosus bis decies sestertium. XX. sestertia interpretatur, corrupto sensu epigramatis. Cuius dubio procul huiusmodi sensus est, non mirum esse si Phæbus puerum centum sestertijs licitatus esset, quarti Martialis emere non potuerat, quippe qui uicies centena millia sestertiū ex quæstu collegeret, hoc est uicies tantum quāti puerum mercatus erat. alioquin sensus erit absurdissimus. Cicero. XIII. epistol. ad filiū scribēs. Titi Pinnij filio mire erudito studioso & modesto, pecuniā Nicæses grandē debet, ad sestertiū octogies, et

» ut audio in primis uolunt ei soluere. ibi interpretis epistolarum, sestertium, inquit, pro sestertiorum ponitur, & subauditur millia. i. ad octoginta millia sestertium. eleganter autem in his sermonibus ponunt oratores & poetae aduerbia pro nominibus, ut debes decies sestertium, quadragies sestertium, & sic in ceteris, & utuntur genituo syncope in nominibus numerorum. dicimus etiam hoc sestertium & hic sestertius, haecenus ille. Ego autem octogies sestertium, octogies centena millia sestertium significare affirmo, & gradem ob id pecuniam a Cicerone dictam. Hoc etsi ex praedictis satis confirmatum uidetur, non tamen scrupulo carebit ut uideo, si enim hoc uerum est, dicit aliquis circumspectus observator, quonam modo intelligi illud potest, quod apud Tranquillum in Vespasiano legitur. sed & in funere Fausti archimimus personam eius ferens, imitansque, ut est mos, facta ac dicta uiri, interrogatis palam procuratoribus quanti funus & pompa constaret, ut audiuit sestertium centies, exclamauit centum sibi sestertia darent, ac se uel in tyberim proieceret. hic locus, ut arbitror, Tranquilli interpretes fefellit ut idem esse putarent sestertium centies & sestertia centum, quae tamen corruptum esse necesse est intelligere ex iis, quae ante demonstraui. Utrobique autem sestertium centies legendum esse argumentis probari non leuissimum potest. Nam praeterquam quod ueritati non congruit, ut funus imperatorum centum sestertijs aestimaretur, cum Nero imperatorum omnium flagitiosissimus, & destititione conterritus pugione sese interemerat, furtim raptumque a libertis sepultus, his tantidem funeratus sit, de quo idem Tranquillus, funeratus est, inquit, impensa ducentorum millium, stragulis albis auro in textis quibus usus calendis Ianuarijs fuerat, reliquias Eclogae et Alexandria nutrices cum Acte concubina gentili domitorum monumento condiderunt. Cum igitur id simile ueri non est ut poeta mimographus Vespasiani funus ut de parci principis ita optime, centum millibus numerorum aestimaret cum princeps nequissimus ante eum Nero ducentis funeratus fuisset, tum uero sapientis poetae non fuisset, tam licenter illudere fastigio principali, ut ob paruam pecuniam eo usque commotum fingeret, ut uel in Tiberim se abiici praeparet quam tantula pecunia funerari. eodem igitur errore apud Tranquillum centum pro centies scriptum est librariorum temporumque uito, quomodo apud Cicero in actu. pri. in Ver. quadringenta pro quadringenties ut supra diximus, & apud Plinium non semel idem error deprehenditur, ut infra ostendetur. Maioris est illud anxietatis, quod apud Plutarchum in Antonio legitur his uerbis. Antonij munificentiae unum exemplum narrabo.

» *cuidam ex amicis dari iusserat millia uigintiquinque; hoc Romani*
 » *decies sestertium appellant, procuratore autem admirante, & ut*
 » *magnitudinem donationis ostenderet, in conspectu eius pecuniam*
 » *depromente, rogauit Antonius quid hoc esset: illo autem respondente*
 » *eam esse pecuniã, quam dono dari iussisset, conspicatus hominis im-*
 » *probitatem, equidem, inquit, arbitrabar ampliorẽ pecuniam decies*
 » *sestertium continere. hoc uero parũ est. Itaque tantũdem superadde,*
 » *sic in Plutarcho Latino factõ legitur et ille locus uno in loca ab An-*
 » *tonio Sabellico citatur, & ab Roberto Vulturio in libro de re mili-*
 » *tari & ab alijs itidem, qui de re numaria scribentes locũ eum uere*
 » *tractum existimauerunt, cuius tamen sensus pugnat cum eo, quod*
 » *omnes de sestertijs censuerunt, nam cum illi omnes concordĩ errore*
 » *decies sestertium decem sestertia significare dixerint, Plutarchus sũ*
 » *locus ille non mendosus est, uigintiquinque significare dixit. Ego cum*
 » *in eo, quod tuendum suscepi, pertinaciter hæream, possim fortasse sũ*
 » *aliũ exitum rei non inueniam, uel in hanc præcipitem defensio-*
 » *nem erumpere, ut dicam Plutarchum hominem græcum in Roma-*
 » *norum consuetudine falli non nihil potuisse. Sed cum ueritatem tue-*
 » *ri alia uia possim, temerarium omnino esset & inscitie plenum, si-*
 » *tuli uti umbone & e medio sumpto, authoris tanti eleuata authori-*
 » *tate, præsertim cum eius testimonio ut graui & irrefutabili usus*
 » *sim in sequentibus. Proinde eum Plutarchi locum accurate mihi*
 » *anxiẽ; uersanti, hoc etiam in mentem uenit, posse me & hoc quoque*
 » *eius dicto uti ad confirmandum id quod dixeram, & id, quod mi-*
 » *hi obiici potest, in meam rem uertere. Primum igitur hoc dico con-*
 » *sentaneum ueritati non esse uigintiquinque millia numorum magni-*
 » *ficam donationem a Plutarcho dictam esse, præsertim eius impera-*
 » *toris, qui bonam partem imperij Ro. teneret, & in suos usus uerte-*
 » *ret, ut infra ostendemus. paruam autem esse eam summam interim*
 » *saltem ex eo liquebit, quod Martialis puerum Amasium centum milli-*
 » *bus emptum esse in eo epigramate scribit quod supra rettulimus.*
 » *Deinde hoc dico hunc errorem ex eo inualuisse, quod hæc uerba, quis*
 » *mendosa, ueritati tamen magnopere alludunt. quo modo enim sester-*
 » *tius duos & semis asses ualeat, & sestertia singula duas libras &*
 » *selibram ut antea docuimus, sic illud genus tertium sestertiij duo mil-*
 » *lia & quingentos numos ualere posse uidebatur. Quare pulchre*
 » *ratio quadrare uidebatur, ut decies sestertium uicena quina millia*
 » *ualeret. Ego autem cum dixerim eius generis sestertium centũ mil-*
 » *lia ualere, quod alij singula millia ualere dixerunt, sed apud Plutar-*

chum tamen pro binis millibus & quingentis legi sic enim inquit
 Sabellicus, Inuenienda ratio est & qdem huic loco consentanea, quæ
 hunc scrupulum lectori eximere plane possit, ut autem hoc fiat ne
 cesse est accedere in singulas sestertij huius unitates nonaginta septem
 millia & quingentos numos. hoc uero pulchre fiet, si ita apud Plu-
 tarchum legamus. cuidam ex amico dari iusserat uiginti quinque my-
 riadas drachmarum, singule myriades dena millia drachmarum,
 id est denariorum ualent. quæ quinquies & uicies multiplicata, du-
 centa quinquaginta millia denariorum faciunt. quæ summa rursus
 quater ducta, cum glibet denarius quaternos sestertios ualeat, mil-
 le sestertia efficit, id est decies centena millia sestertium, sic a Plutar-
 cho græce scriptum esse ne dubitem (uidere enim mihi eam uitam
 græce non contigit) facit mos Græcorum & ipsius Plutarchi, ipsaq;
 rei ueritas, quæ consertis manibus retentanti mihi nec mendæ libra-
 riorum eripere nec errores interpretationum possunt. argumento
 erit ille locus eiusdē Plutarchi in Galba.

22
 23
 24

δοκει δὲ μὴ δ' αὖ ἐπὶ τοῖς
 ἰδίοις μόνον ἐλεῖσθαι τὸν ὄθωνα κληρονόμον, ἀνὸ λαπὸν εἰδὼς καὶ πολυ-
 τλή, καὶ πεντακισχιλίῳν μυριάδων ὀφλήμασι βεβαπτισμένον. Vide-
 tur autem Galba Othonem ne in priuato quidem patrimonio suc-
 cessorē sibi destinasse, ut quem sciret & uita incontinentia, luxurq;
 præditum & insuper ære alieno mersum ad quinque millia myria-
 dum hoc ut recte interpres quinquages decies centena millia collig-
 git, sic ego latine & usitate quingentes sestertium uerterem. quod ge-
 nus loquendi assequi nemo Neotericorum potuit. quæ causa est ut in
 libris e' græco uersis alias prorsus summas legamus q̄ in libris anti-
 quis latinorum. ut apud Appianum identidem, & apud Orosum
 uno in loco mox uidebimus. qui cum supra mille annos fuerit, pri-
 scum tamen morem non tenuit. eum autem morem Græcorum fuis-
 se, ut non per numerum numorum nec per sestertia, sed per myria-
 das drachmarum omnes summas pecuniæ memoriæ traderent, dū-
 taxat de Romanis scribentes, ex dicendis constabit cum eorum au-
 thoritatibus utemur. sed & de hoc more loquendi lib. III. uidebi-
 mus ex Demosthene. Quæq; autem per ea, quæ hactenus dicta sunt,
 satis demonstrasse uideri possim quid sestertium decies a' sestertijs
 decē differat, et ea, quæ occurrere poterant dubia dissoluisse, iamq;
 ut arbitror, lectores, cum ad hunc locum accurata intentione legen-
 do puenierint, fidem dictis nostris accommodare non dubitaturi sint,
 ulterioremq; nobis probationem remissuri, quod ad hoc quidem
 attinet, hanc tamen in me legem ultro ferre planeq; sancire hoc
 in opere statui, ut nunq; perfunctus pollicitatione uidear, nisi ita oīa

perspicua fecero, ut negare omnino quisquam ea quæ demon-
 strauero, citra improbitatem nequeat. ut, hoc autem efficere
 possim, utar rursus Ciceronis authoritate, qui in actione. III.
 in Verrem, cum multa Verri furta obieciisset per totam eam ora-
 tionem, ad extremum uelut summam criminum exaggerans,
 unius tantum oppidi furta ac paucorum mensium colligere statuit,
 ut de uniuersis pecunijs per iniuriam ablatis documentum conie-
 cturamq; daret. ait igitur se publicanorum tabulas conquisi-
 tas obsignasse, & ad iudicium illud Verriis attulisse, ut ex per-
 scriptis sub nomine prætoris nauium commeatibus, constare iu-
 dicibus ratio posset earum mercium, quas Verres tunc Siciliæ
 prætor in Italiam deportandas curasset. Eius igitur hæc uerba
 » sunt circa finem orationis. Cum hæc paucorum mensium ratio
 » in his libellis sit, facit ut uobis triennij totus ueniat in men-
 » tem, sic contendo, ex his paruis libellis apud unum magistrum so-
 » cietatis repertis, nos iam coniectura assequi posse cuiusmodi prædo
 » iste in illa prouincia fuit, quæ multas cupiditates, quæ uarias, quæ infinitas
 » habuerit, quantam pecuniam non solum numeratam, uerum etiam
 » in huiuscemodi rebus positam confecerit, quæ uobis alio loco planius
 » explicabuntur, nunc hoc attendite. his exportationibus quæ reci-
 » tatae sunt, scribit sestertia. LX. socios perdidisse ex uicesima porto-
 » rij Syracusis. Pauculis igitur mensibus ut hi pusilli & contempti li-
 » belli indicant, furta prætoris quæ essent sestertium duodecies ex
 » uno oppido solo exportata sunt. Nego quemquam esse acutum ac
 » perspicacem lectorem, qui post hæc uerba Ciceronis dubitare po-
 » tuerit de eo, quod astruimus. Quod ut omnibus etiam crassio-
 » ris muneræ lectoribus planum fiat, paucis uerbis rem explica-
 » bo. Cum enim affirmet Cicero societatem publicanorum ex uice-
 » sima portorij sexaginta sestertia id est sexaginta numerorum mul-
 » lia, ideo perdidisse, quod Verres immunes merces tanquam præ-
 » torias, nec tamen improfessas transportabat, & ex eo colligat fur-
 » tuas merces ad sestertium duodecies ex uno oppido abstulisse, cer-
 » to iam certius habeo sestertium duodecies mille ac ducenta sester-
 » tia significare. Si enim sexagenarium uicenario multiplicaueris,
 » mille ac ducenta fient in summa, atqui Cicero furtorum summam
 » a portorio uicesimæ probare facile potuit. Si ergo uicesima pars se-
 » stertij duodecies sexaginta sestertia esse ab eo dicitur, necessario sester-
 » tium duodecies mille ac ducenta sestertia eodē authore erit hoc etiam
 » post Ciceronem Martialis lib. pri. epigrā. docere his uerbis potuit

- 71 Si dederint superi decies mihi millia centum,
 72 Dicebas nondum Scaeuola factus eques,
 73 Qualiter o' uinam quam large quamq; beate?
 74 Riserunt faciles & tribuere dei.
 75 In ius o' fallax, atque inficiator eamus,
 Aut uiue, aut decies Scaeuola redde deis. Sic enim & ipse &
 alij poetæ loqui solent sine adiectione sestertij. ut idē ad Calenū,
 76 Non plenum modo uicies habebas,
 77 Sed tam prodigus, atque liberalis
 78 Et tam lautus eras Calene, ut omnes
 79 Optarent tibi centies amica. Vbique enim sestertium
 subintelligendum. & in tertio.
 80 Empta domus fuerat tibi Tongliane ducentis,
 81 Abstulit hanc nimium casus in urbe frequens.
 82 Collatum est decies, rogo non potes ipse uideri
 83 Incendisse tuam Tongliane domum?
 Aperte docet decies sestertium maiorem multo pecuniam esse sester-
 tiji ducentis; quo in loco Calderinus, non ducenta sestertia sed du-
 centos numos ridiculo errore intellexit, sic enim ducenta absolute di-
 cuntur a Martiale, ut a Iuuenale quadringenta in prima satyra.
 Sed quinq; tabernæ quadringenta parant, id est censum equestrem.
 & in quartadecima,
 84 Sume duos equites. fac tertia quadringenta.
 Oratores plerumq; adiungunt sestertium. Rursus Martialis,
 85 Dederas Apici bis trecenties uentri,
 Sed adhuc superat centies tibi laxū. quo in loco Calderinus Api-
 tius, inq; hēbat septingenta millia, sex consumpserat luxu, et cum
 adhuc centū superessent, ueritus ne nō posset explere gulā ea pecunia,
 uenenū bibit. centies ille pro centum millibus intellexit, centuplicato
 scilicet, ut alij oēs. falsus. Martialis enim centies centena millia intelle-
 xit, id est centies sestertium. ortus est enim apud antiquos ille loquēdi
 modus ex compendio sermonis. Nam cum primum dicerent centies
 centena millia sestertium numorum, postea usus obtinuit, ut compē-
 diose centies sestertium dicerent. quem loquendi modum nonnul-
 li neoterici non percipientes, centies talentum protulerunt, quasi se-
 stertium rectus, aut acusandi casus sit, & non potius genitui. poē-
 tæ autem & alij interdum scriptores compendium illud iterū con-
 trahentes, non centies sestertium, sed centies tantum dicunt, ut in
 exemplis suprascriptis, subintelligi uolentes centena millia sesterti-
um, ut

um, ut in illo *Martialis* epigrammate in secundo libro.

- » Illa diues mortua est *Secundilla*,
 » Centena decies quæ tibi dedit dotis. Decies enim centena millia
 intelligendum, ut apud *Iuuenalem*, Et ritu decies centena dabuntur
 antiquo. quam magnam esse pecuniam ex *Horatio* in primo sermo-
 num intelligimus,
 » Decies centena dedisses
 » Huic parco paucis contento, quinque diebus
 » Nil erat in oculis. *Asconius* quodam in loco. *Luscius* notus centurio
Syllanus, diues è victoria factus, nã amplius centies possederat. Cete-
 rum ex obseruatione antiquorum didici, nunquam infra denarium nu-
 merum sic esse eos locutos, ut dicerent septies uel octies uel nouies se-
 stertium, sed intra denarium per millia uel sestertia loqui solites. Ci-
 ce. lib. I. Episto. ad Atticum, *Lucio Cincio*, sestertia nongenta pro si-
 gnis *Megaricis*, ut tu ad me scripseras, curauit, & pro *Cluentio*, Inito
 » p̄ magnam pecuniam poposcit, post ad id puenit, quod confici potuit,
 » & sester. sexcenta quadraginta millia deferri ad se domum iussit.
 » Idem. Sedecim dico iudices, ut *Oppianicus* absolueretur, corruppen-
 » dos fuisse, ad stalenum sexcenta & quadraginta millia nummum esse
 » delata. Et ad *Rufum* scribens in quinto epistol. nam de sestertijs
 » nongentis millibus certe ita relatum est, ut tu, siue frater tuus referri
 » uoluit. Supra decem per aduerbium & genitiuum antiqui ferè locu-
 ti sunt, ut in exēplis omnibus superius adnotatis. Nō me latet apud
Pli. lib. XXXVI. ad sestertia mille legi, & sestertijs mille ducentis,
 sed uetusta lectio non astipulatur impressis libris *Tranquil.* in *Cæs.*
 » *Seruiliam Bruti* matrem ante alias dilexit, cui & proximo suo con-
 » sulatu sexages sestertium *Margaritam* mercatus est. Sic *Plin.* libro
 nono de *Lollio*. Ut neptis eius quadringentes sestertium aperta spe-
 » ctaretur ad lucernas. in quibusdã tamen exemplaribus sestertio le-
 » gitur. *Tranql.* in *Calig.* nota res est *Aponio Saturnino* inter subse-
 » lia dormitante, monitum præconem ne prætorium uirum crebro ca-
 » pitis motu nutantem sibi, præteriret. nec dicendi finem factum quo-
 » ad. XIII gladiatores sestertium nonages ignoranti addicerentur.
 quo tamen in loco non dicendi sed licendi lego contra fidem exem-
 » plarium, id est licitandi in auctione. Verum sestertium in superiori-
 » bus exemplis gignendi casu dicitur ut apud *Cic.* in *Verrem.* acti.
 » pri. cognosceret ex me *populus Ro.* quid sit q̄ iudicijs ad senatorium or-
 » dinem translatis, sublataq; *populi Romani* in unumqueq; nostrum
 » potestati, *Quintus Calidius damnatus* dixerit, minoris sestertium

» tricies prætorium hominem honeste non posse damnari. quæ uerba
 licet notis scripta sint in libris impressis, Asconius tamen ita le-
 git. In quo more loquendi, ut supradixi, aliquid subaudiendum faci-
 le intelligimus. ut sit integrum, hominem prætorium damnari mi-
 noris tricies centenis millibus sestertium. & quoad XIII. gladi-
 atores nonages centenis millibus sestertium addicerentur Saturni-
 no dormitanti. sestertium enim per syncopam pro sestertiorum di-
 citur, ut auctor est Cice. in oratore perfecto. frequentius tamen per
 ablatiuum legitur, ut Tacitus libro XVI. cladem Ludunensem qua
 dragies sestertio solatus est princeps, ut amissa urbi reponerent. Pli.
 » ad Caluſium libro III. episto. ut scias quanti uideantur posse emi,
 » sestertio tricies, non quia non aliquando quinquages fuerint. Ve-
 » rum ex hac penuria Colonorum & temporis iniquitate, ut red-
 » ditus agrorum sic etiam pretium retro abijt. tricies sestertio pro tri-
 » cies centenis millibus dixit Pli. Valerius libro nono, de Cneo Dome-
 » tio & L. Crasso loquens. quem cum continuo Crassus quanti ipse
 domum suam æstimaret, interrogaret, atque ut respondit sexages
 sestertio, quo ergo eam, inquit, minoris fore æstimas, si decem arbu-
 sculas inde succidero? ipse tricies sestertio inquit Domitius. apud Ci-
 ceronem in Philip. II. sestertij in genituo legitur. Syngrapha sester-
 tij centes per legatos uiros bonos, sed timidos & imperitos facta
 » in gynæceo. sic apud Tacitum libro XII. fixum est ære publico se-
 » natuſcōsul. quo Libertinus sestertij ter millies possessor antiquæ par-
 » simoniæ laudibus cumulabatur. Idem eodem oratore Bononiensi
 » Coloniae igni haustæ subuentum est centes sestertij largitione. In
 » Tranquil. semel omnino legi ubi in Tiber. Sic inquit. publicæ mu-
 » nificentiam bis omnino exhibuit, proposito millies sestertio gra-
 » tuito in triennij tempus. Illud apud Tacitum aut mendosum est aut
 » insolens, bis & uicies mille sestertium donationibus Nero effuderat,
 millies enim lego non mille. Linius poëtarum more absolute dixit
 » libro octauo de bello Macedo. in. I. inquit, Scipione malim equidem
 » mendum quàm mendacium scriptoris esse in summa auri atque ar-
 » genti, & potius quadrages quàm ducentes quadragies litem æsti-
 » matam. eo magis quod tantæ summæ rationem etiam ab ipso re-
 » quisitam P. Scipione in senatu tradunt. librumq; rationis eius cum
 » L. fratrem afferre iussisset, inspectante senatu suis ipsum manibus
 » compressisse, indignatum quod cum bis millies in ærarium retulif-
 » set, quadrages ratio ab se posceretur. ubi tamen non compressisse
 » sed concerpisse lego. sic Cicero in frumentaria. sic per triennium
 ad hæc

» ad hanc frumenti emptionem centies & tricies erogatum est. Illud
 » Plinij ad Caluissium in quinto episto. An cui de meo sedecies contuli,
 » ita lego. an cui de meo sestertium decies contuli, huic CCCC. milli-
 » um paulo amplius tertiam partem ex aduentu denegem? qua-
 » dringenta enim sestertia tertia pars est duodecies sestertium. et pau-
 » lo amplior tertia parte decies sestertium, idest mille sestertiorum.
 Fuit autem cum existimarem omnino ita loquendum esse, ut post ad-
 uerbiu semper genitiuum pluralem subiungeremus, hoc modo qui
 supra relatus est, hominem praetorium minoris sestertium tricies
 damnari non posse, & sexages sestertium margaritam mercatus
 est. quoniam sermo integer hoc posceret, in quem contracta oratio
 sic resoluitur, sexages centenis millibus sestertium numerum mar-
 garitam mercatus est. Quare illum loquendi modum quadragies se-
 stertio solatus est, & Libertinus sestertij ter millies possessor, iudi-
 cabam errore legentium librariorumq; ignorantia in exemplari-
 bus inualuisse. Aliter tamen nunc censeo. Cum huiusmodi locu-
 tione etsi contra rationem recepta, tamen libri magnorum autho-
 rum scateant. Quale illud Ciceronis in Sallustium simile supradi-
 ctus, ne causam diceret sestertio duodecies cum Censore paciscitur.
 uel cum Caesare potius ut in antiquo legitur. Contra tot tantorūq;
 scriptorum auctoritatem mouere nos non potest Lampridij dictum
 » in Heliogabalo. nunquam minus sestertijs centum coenauit, hoc est ar-
 » genti libris triginta. aliquando autem tribus millibus sestertijs coe-
 » nauit omnibus supputatis, quae impendit. Antiqui enim scriptores
 non tria millia sestertia, sed tricies sestertium dicebant. Inter cla-
 sicos autem scriptores nec Lampridius, nec Spartianus, nec Capito-
 linus numerari meruerunt. ausim enim affirmare raro antiquos
 ultra mille sestertia scripsisse. ac nescio etiā an rarissime mille dixe-
 rint, quo nunq̄ aduerbijs usi sunt infra denarium numerum. alioq;
 ambiget sermo inter singulos millenosq; numos. qui. n. minus intel-
 ligas his Lampridij uerbis Heliogabalum tribus millibus numum
 coenauisse q̄ ter millies millibus. i. tricies centenis millibus? et. an Lā-
 pridius plus omnino cētenis millibus dicere uoluit. i. centenis sesterti-
 is. aliogn etiā parum latine dicitur tria millia sestertia & tribus
 millibus sestertijs, etiā si apud Ciceronem ita legatur pro Cluentio,
 » uel in libris membranaceis. Stalenus sestertia sexcenta quadraginta
 » millia deferri ad se domū iussit. & saepe alibi apud Col. Pl. et ali-
 os, quae mendosa esse facile conijimus. nam & apud Ciceronē post al-
 terā ab eo loca chartā sequitur. sexcenta et quadraginta numum mul-

lia ad Stalenum esse delata sic pro Fonteio. quid uociferabere decē
 millia talenta Gbinio esse promissa? ubi talentūm gignendi casu le-
 go, quomodo legendum esse apud Curtium ex membranaceo codice
 admonitus sum. hic enim error uolumina passim iam olim occupa-
 uit errore librariorum, qui ea uerba numerorum, quæ notis scripta
 erant, uel una aut altera syllaba dimidiata, integra transcripserūt,
 nec numerandi rationem antiquam, nec latine loquendi tenentes. &
 alioquin sestertius numus & sestertiū genere neutro caliginem mul-
 tam legentibus offuderunt. Nam ut pro numo sestertium in recto
 dictum sit mihi persuadere non possum. etiam si apud Festum Plin-
 niūq; semel legatur. sed ex collatione antiquorum uoluminum su-
 spectum locum Plinij animaduerti. ut autem usq; quaq; priscam ele-
 gantiam, multa iam rubigine ignoratiæ exesam, ita reddamus inter-
 pollem ut ex pristino nitore desiderari nihil possit, unum tantum lo-
 cum Ciceronis ex prætura urbana citabimus, qui ad hoc ostenden-
 dū cum præcedentibus satis erit, in qua oratione de rationibus qua-
 sturæ provincialis relatis a Verre loquens sic inquit, uerba ipsa ra-
 tionum referens. Accepi uicies ducenta XXXV. millia quadringen-
 tos. XVI. numos, dedi stipendio. frumento, legatis, pro quaestori, cohorti
 prætorie sester. Mille sexcenta. XXXV. mil. quadringentos decem et
 septem numos, reliqui Arimini sestertiūm sexcenta millia. hoc est ra-
 tiones referre? Hoc modo aut ego, aut tu Hortensi aut quisq; hominū
 retulit? Quæ uerba ex collatione Asconij contra fidem exempla-
 rium emendauimus, & nisi hoc modo legantur, ratio expensi acce-
 ptiq; non quadrabit, quam necesse est quadrare si sensum Ciceronis
 percipere uolumus. Siquidem ille Verrem Carbonis quaestorem pec-
 cuniam publicam auertisse criminatur, falsis ac commentitijs ratio-
 nibus ad ærarium relatis, eas autem commentitias hoc argumento
 probat, q̄ acceptorum expensorumq; paginæ ad numum quadra-
 rint, ita ut nihil supersuerit reliquamenti, quod fieri uix potuit nisi
 in confictis rationibus. Cum igitur pagina accepti uicies centena mil-
 lia & ducenta trigintaquinq; millia & quadringentos decem &
 septem numos habuisset, Verres sestertia, ut ita dicam, mille & sex-
 centa. XXXV. quadringentos. XVII. numos, uarijs nominibus expē-
 sa reip. tulit, & sexcenta sestertia Arimini deposuisse sese ascripsit, ne
 de residuis pecunijs teneri uideretur. Notandus est ergo loquendi mo-
 dus antiquorū. accepi uicies & ducenta hoc est bis & uicies sester-
 tiū, quod Cicero uel Verres potius dixisset, nisi minores illas summas
 addēdas habuisset, id est. XXXV. millia quadringētos numos. No-

tandum

tandum tamen q̄ sestertia mille sexcenta dixit, quod ratum est. Cæterum illum Lampridij locum alioqui mendosum esse ex sequentibus apparebit, ut pro triginta libris. CCL. legi debeat, nisi fateri malim Lampridij tempore priscum illum morem loquendi iam obsoletum fuisse, ut & ipsam linguã propè latinam. Interim tamen hoc uelim lectores sibi persuadeant, ita me omnia percepta, probata, cõprehensa, perspicua, indubitata, demonstrata deniq; ac plane non cõtrouersa relicturum, ut posthac referri earum quæstio ex ijs scriptoribus non possit, qui secula sua stilo nobilitarunt. Verum eodẽ iã progressa est commentatio, ut primus hic liber finem accipere commode possit. assis enim partiumq; eius significatus, atq; eorum uerborum usum q̄ latissime patentem apud antiquos exposuimus, ita ut nihil addi ad prædicta, ut existimo, possit, quin a nobis in sequentibus expectandum sit. Diximus quid sit sestertius, quid sestertia, qd sestertium cum aduerbijs numeralibus iunctum, usumq; eorum uerborum oratoribus, & poetis multipliciter usurpatum addidimus, omniaq; ut opinor, eodem pertinentia, citatis, enarratis, interdumq; emendatis scriptorum auctoritatibus, quæ in ordinem dicendorum incurere uidebantur. hac igitur fine librum primum claudemus, ut hoc uelut interspiratu recolligere impetum ad secundum actum non minus argumentosum possimus.

DE ASSE ET PARTIBVS EIVS,
LIBER. SECVNDVS.

Estat pars immensi laboris in hoc libro explicanda. etenim prima illa opera quasq; æruina exanclata, demũ quod actum erat parum uideri cœpit, nisi & altera lucubratio ei haud dubie connexa & uelut e uestigio sequens instauraretur. siquidem existimaui (ut est animus humanus nullo nisi suis numeris omnibus cumlato explebilis) qui a nobis hætenus dicta probassent, haud tamen ipsos iisdem acquieturos, nisi ut antiqui pecuniæ calculi deprehensa uocabula tenerem, sic etiam eorum æstimationem colligerem. Et enim quonam tandẽ pacto commertium iustum, plenumq; cum ætatis priscae monumentis habebimus, si eorum numismatis indicatio exactaq; æstimatione nos fugerit? Perinde atque si qui negotiatores in gentem exteram merces petant, quæ quanti ab ea gente indi

centur non percipiant, sed pro suo quisq; captu pretium ijs statuât. Quare omnino faciendum nobis est in hoc opere, ut nihil posthac memorabile apud quēquam Latinorum, aut apud græcos historicos de rerum pretijs, aut de publicis priuatisq; opibus legatur, quin id a nobis ad numum ære nobis æquali aestimetur. ac ne id quidem modo, sed etiam ut atticum argentum Romano permutemus. ac porro etiam commentantes eousq; pergamus, ut uel corollarium pronūciatæ dicendarum rerum summæ addidisse iudicemur. Quod cum effecerimus (facturum enim omnino me recipio) quid iam causæ erit quin omnes libri græci in latinam linguam, aut latini in uernaculam uersi, hac omnino parte illustrati uideantur. Hoc autem ut assequamur ab integro rursus ordiendam rem habemus. Itaq; ut antea dictum est Seruius rex primus æs signauit. signatum est autem nota pecudum, unde & pecunia appellata, maximus autem census, inquit Plin. centum & decem millia assium illo rege fuit. & ideo hæc prima classis. Cum igitur apud antiquos millia æris legimus millia assium intelligere debemus. Liuius libro. V. ab urbe condita de

» Camilli exilio loquens, absens, inqt, quindecim millibus grauis æris
 » damnatur. de hoc loquens Plutarch. in eodem Camillo ita inquit, Il
 » le igitur quemadmodum olim Achilles imprecationes aduersus ci-
 » ues fouens, absens damnatus est quindecim millibus assium, qui nu-
 » merus ad argenti rationem colligit mille & quingentas drachmas,
 » nam argenteus assis erat, & hic ex decem æreis denarius uocabatur.
 » Hactenus in Plutarcho latino legitur. ex quo intelligimus denarium fuisse argenteum, & denis assibus ualuisse. assis autem a Plutar. pro æreo numo ponitur. nam Latini assim nunquam argenteum nomisma appellauerunt. Iam igitur habemus ex Plutarchi auctoritate centum & decem millia æris, quæ olim prima classis, idest summis census fuit, undecim millia drachmarum ualuisse. & supra probatum est auctoritate Plinij drachmam & denarium eodem pōdere fuisse. ita iam constat, centum millia æris quadraginta sestertium millia ualere cum quaterni sestertij denos æris assis ualeant. Sic Camillus cum quindecim æris millia dissoluere nequiret, idest sex millia numum, exilij causa solū uertit. Appellatione autem æris

» assim intelli gi constat ex Tranquillo in Augusto. Caium, inqt, & Lu-
 » cum adoptauit domi per assim & libram emptos a patre Agrip-
 » pa. Quod Tranquil. assim & libram dixit, lex. XII. tabularum
 » per æs & libram dicebat. Quæ uerba in secundo libro institutionum Iustiniani leguntur in titulo de testamentis. Gel. lib. XIII.

» tertium, inquit, testamentorum genus fiebat per familiae emancipa-
 » tionem, cui aes & libra adhibebatur. Sed de hoc nos copiose disse-
 » ruimus in annotationibus in Pandectis editis. As igitur aereus erat
 » & paruae aestimationis, ut supra demonstrauimus, & ex Catullo
 » patet illis uersibus,
 » Vinamus mea Lesbia atque amicus
 » Rumoresq; senum seueriorum
 » Omnes unius aestimemus assis. Denarius autem argenteus de-
 » cem libris aeris idest assibus decem ualebat. Et quinarius quinque hoc
 » est denarii dimidium, ut sestertius quinarium dimidiatum ualebat,
 » hoc est duos asses & semissem. Erat & quadrans, authore Plinio,
 » numulus, qui & triuncis uocatus est a tribus uncis. ut enim sester-
 » tius quarta pars est denarii, ita quadrans quarta pars assis, hoc est
 » librae aereae, quae cum erat argentea non assis argenteus, sed libel-
 » la dicebatur, ut supra docuimus. Fuit etiam triens numus tertia pars
 » assis. Ceterum quem quadrantem Pli. & triuncem appellat, Cice-
 » ro teruncium appellauit lib. III. de finibus, his uerbis. Interit enim
 » magnitudine maris aegi stilla maris, et in diuitijs Cræsi teruncij ac-
 » cesso. & ad Atticum lib. V. Spero toto anno imperij nostri terunci-
 » um sumptus in prouincia nullum fore. Varro, Teruncius, inquit, a
 » tribus uncis dictus, quod sit libellae quarta pars quomodo & qua-
 » drans assis. Iam antea ostendimus libram & minam centum drach-
 » marum ac totidem denariorum fuisse. qua ratione patet quadrin-
 » gentos sestertios in libra fuisse. nunc centum sestertios uno aureo na-
 » luisse docebo. Tranquillus in Othone. nullo igitur officij aut ambi-
 » tionis in quenquam genere omisso, quoties coena principem acci-
 » peret, aureos excubanti cohorti uirum diuidebat. Plutar. in eodem
 » χρῶν ἰνάσῃ διὰ μὲν dixit, idest aureum singulis distribuens. Ta-
 » citus de eodem lib. XVII. flagrantibus iam militum animis uelut fa-
 » ces addiderat Meuius Pudens e proximis Tigillini. is nobilissimum
 » quēq; ingenio, aut pecuniae indigum, & in nouas cupiditates praeci-
 » pitum, alliacendo, eo paulatim progressus est, ut per speciem conuiuij
 » quoties Galba apud Othonem epularetur, cohorti excubias agenti
 » uirum centenos numos diuideret. quam uelut publicam largitio-
 » nem Otho secretioribus apud singulos praemijs intendebat. Aure-
 » um Tranquil. & Plutar. dixerunt quod Tacitus centenos numos di-
 » xit. Ita tamen ut intelligamus Othonem non manu sua (ne in suspi-
 » tionem affectati imperij ueniret apud Galbam.) Sed per Meui-
 » um Pudentem militibus dedisse. Sed quod aureus centum numos

ualuerit, facile ex sequentibus constabit. Cum hoc dicto pugnat id,
 quod à Iustiano principe dicitur in institutione iuris titulo de suc-
 20 cessione libertorum, his uerbis. Sed nostra constitutio ita causam dif-
 20 finiuit, ut siquidem libertus uel liberta minores centenarijs sint, id est
 20 minus centum aureis habeant substantiam (Sic enim legis Papiæ
 20 summam interpretati sumus, ac si pro mille sestertijs unus aureus
 20 computetur) nullum locum habeat patronus in eorum successione.
 20 nos unum aureum centum sestertijs aestimamus, Iustinianus mille. Sed
 huic obiectioni ita respondeo, estimationem hoc in loco non iustam,
 & ut græci appellant argyrognomonicam esse, hoc est à collybo uel
 numulariorum taberna petitam, sed pro arbitrio legem condentis fa-
 ctam. cui hoc placitum est de centenarijs libertis sancire, quod pridem
 lex Papiæ de millenarijs statuerat id quod mihi satis indicare ui-
 detur hæc particula, ac si. Si quis enim totum illum locum diligenter
 animaduertat, facile, ut opinor, iudicabit Iustinianum legem Papiæ non
 in eo tantum derogasse, quod patronus olim liberto etiam liberis intra
 numerum ternarium extantibus in quadrantem suæ debet, sed etiã
 in eo, quod qui liberti olim centenarij dicebantur à centum sestertijs,
 nunc centenarij dicuntur à centum aureis, quæ multo minor est
 summa. Potuit & numerus corrumpi ut mille pro centum legatur
 errore ex notulis orto, ut infra uidebimus. Leges Papiæ multæ fue-
 runt, uel una fuit multiplex. Meminit Ci. pro Archia legis Papiæ.
 Tranquil. in Claud. Tertul. & Lactantius lib. pri. Mouere igitur di-
 ctum illud Iustiani neminem debet contra tot tantorumque scripto-
 rum authoritates. sestertius enim nunquam æreus fuit. Sed ab initio
 statim duos asses & semissem ualuit. Assis uero æreus erat. Pli. de
 20 Ladano li. XII. Pretia sunt laudatissimo in libras asses. XL. & de
 Hammoniacis, pretium optimi in libras asses. XL. In antiquissimis
 tamen utrobique asses. XXX. legitur. quando autem non addit nomen
 numi quisnam intelligendus sit hæsito. Ut de Casia ibidem. pretia
 nulli diuersiora. optimæ in libras. XL. ceteris. XV. Sic enim in an-
 tiquis omnibus legitur. Vtrumne igitur asses, an sestertios, an dena-
 rios intelligamus? Et rursus ibidem de Myrobolano. pretium in li-
 bras. X. Sic enim in antiquis legitur, licet in impressis libras binas
 legatur. Sed obiter locus ille de Casia emendandus est, qui sic in im-
 20 pressis libris legitur. Frutex & casia est, iuxtaque cinnam campos na-
 20 scitur. sed in montibus crassiore sarmento, tenui cute, quem conteri,
 20 atque in cinnamomo leuari, & exinaniri pretium est. Ego ex anti-
 quorum obseruatione lego, quem contra atque in cinnamomo labare.

& exinaniri

& exinaniri pretium est. supra enim de cinnamomo loquens Plin.
 » Vilissimum uirgulti, quod radicibus proximum, quoniam ibi mini-
 » mum corcitis, in quo summa gratia. Illud leuius erratum de Lada-
 » no supradicto. sunt qui herbam in cypro, ex qua id fiat Ladam
 appellant, eteum illi Ladanum uocant. In eo loco sæpe hæsi, anteq̃
 ex antiquis Ledam & ledanum legendum esse deprehendi. Eodẽ
 in libro de Bdellio. pretium syncero in libras decem tantum. In an-
 tiquis non tantum, sed terni legitur, fortasse pro sestertij. notum est
 enim sestertium duabus uirgulis erectis & semisse scribi solitum, ut
 hodie in verrinis Ciceronis legitur. quod notam ternarij numeri li-
 brarij esse putauerunt, quantum conijcere possum. Verum asses. XL.
 Pli pro quatuor denarijs dixit. asses enim Pli. æ eos numos intelligit
 æris grauis libra ualentes. Cornelius nepos de frugalitate Pomponij
 » attici loquens. nec id, inquit, præteribo, q̃q̃ nonnullis leue uisum iri
 » putem. Cum imprimis lautus esset eques Ro. & non parum libera-
 » liter domum suam omnium ordinum homines inuitaret, scimus non
 » amplius q̃ terna millia æris per æque in singulos menses ex ephemo-
 » ride eum expensum sumptui ferre solitum. atq; hoc non auditum
 » sed cognitum prædicamus. millia æris dixit ad differentiam milliũ
 » numum uel sestertium. Linius li. ulti. de. II. bel. punico, de Scipione lo-
 » quens. Argenti tulit in ærarium pondo centum millia. militibus ex
 » præda quadragenos æris diuisit. et li. II. de bel. Macedonico de triũ-
 » pho Quintij. duceni quinquageni æris in pedites diuisi. & rursus
 » li. prædicto. bel. punici. legatis in singulos dona ne minus quinum mil-
 » lium, comitibus eorũ mille æris. Mille æris dixit pro centum drach-
 » mis, idest argenti libra. Sed genus numi dati exprimere uoluit. et li.
 » IX. de bel. Maced. senatusconsultum factum est ut singulis centena
 » millia æris quæstores urbani ex ærario darent. Hoc in loco qua-
 » dragena millia sestertium intelligendum dico. quod nisi æris addi-
 » disset, ego centum sestertia intelligerem, q̃q̃ si exempla in mediũ affe-
 » ram, uix controuersias expediam. Pli. li. XV. de copia olei loquens.
 » Urbis quidem anno quingentesimo quinto Appio Claudio Cæci ne-
 » pote. L. Iunio consulibus olei libræ duodenæ assibus ueniere. et mox
 » anno sexcentesimo octogesimo. M. Seruius ædilis curulis olei denas
 » libras singulis assibus præstitit popu. Ro. per totum annum. Idem. li.
 » XVIII. de arborum fructiferarum pretijs loquens. nec minus mi-
 » raculum in pomo est, multarum circa suburbana fructu annuo ad-
 » dicto binis millibus numum, maiore singulari reddito q̃ erat apud
 » antiquos prædiorum. Eadem hoc dictum excedet, si uera sunt, quæ

diximus, ut numi appellatione sestertium intelligere oporteat, & sic arboris unius usumfructum credamus in annos singulos duobus millibus sestertium conductum à Propola, ut in eo questum faceret, & in eadem urbe denas olei libras, aut etiam duodenas singulis assibus aliquando uenundatus, cum singuli sestertij dipondium & semissem ualuerint. Primum hoc respondeo uilitatem illam olei semel aut iterum contigisse, quæ non tam negociationem, aut uenditionem fuisse puto, quàm largitionem ædilitiam ad plebeium fauorem emerendum, ut alibi dicitur. Potest etiam numerus deesse in superiore loco Plinij, cum assibus tantum legitur, non singulis assibus ut in sequenti. Potest etiam uilitas tanta fuisse aliquo anno, eo liquore exuberante, qui ultra annum non seruabatur, id quod Plinius ipse

» his uerbis significat. Vetusas oleo tædium affert non item ut ui-

» no. plurimumq; ætatis annuo est, prouida si libeat intelligere natura.

» quippe temulentia nascentibus uinis uti necesse non est. quin

» immo inuitat ad seruandum blanda inueterati caries, oleo noluit

» parci, fecitq; ea necessitate promiscuum & uulgo. Memoria nostra

» Parisiis uno anno tanta fuit uilitas uini, ut inopia uasorum quidam

» donare uel effundere cogentur, quidam qui grandioribus cuppis

» condiderunt, anno sequente magno uendiderunt. Quod autem ad

» mercedem annuam singularum arborum attinet, non tam mirari id conuenit quàm id quod ab eodem lib. XV. de persicis duracinis dicitur, quod genus ætate Plinij insitione repertum est, ætate, inquit ille,

» præcocia intra. XXX. annos reperta, & primo denarijs singulis

» uenundata. & paulo inferius, pretium, inquit, singulis iam tricenis

» numi fuere, nullius maiore, quod miremur, Quia non aliud fugacius.

» longissima namq; decerpto bidui mora est, cogitq; se uenundari.

» His uerbis planè significat, singula persica sestertijs primum

» quaternis uenundata, postea augeſcente gratia, ut fit, aliquando pretium

» ad tricenos numos euasisse, quare non mirum est singulas arbores

» bina millia numum annuo reddito meruisse, cum septem & sexaginta poma hanc summam conficere potuerint. tricenis numis

» singula uenundata. Causam autem assignans tanti pretij subdit

» Pli. undique pomum innocuum expetitur agris, uel agris ut in antiquis

» legitur. huiusmodi hodie duracina nomen retinent in Britannia aremorica.

» Transeamus ad reliqua. Idem Pli. li. VIII.

» Asinum quadringentis numis emptum. Q. Asto senatori, author est

» M. Varro. Haud scio an omnium pretio animalium uicto, opera

» sine dubio geruli mirifica arando quoq;. Sed mularum maxime

pro generatione, patria etiam spectatur in ijs, arcadibus in Achaia, in Italia reatinis. Sic omnia habent exemplaria etiam antiquissima. Plinius admiratur asinam reatinam quadringentis numis emptam, tametsi gerulam & aratricem & prolificam, existimatq; hoc pretium maius esse omnium animalium pretio nondum ueterinorum, & pluris tamen Romae persici. XIII. uenisse eodem auctore affirmauimus. Vereor ne haec Plinij salebra huius inuenti nostri cursu hactenus, ut arbitror, in offensum aut moretur, aut plane interpellet, et si quod sequitur addam, ne commentarij nostri processus haereat. quæstus, inquit, ex ijs opima prædia exuperat. notum est in celtiberia singulas quadragenis millibus numorum emi ad mularum maxime partus. Si numi semper sestertij intelliguntur, quonam modo hæc loca duo conuenire possunt? Hic si dixero locum mendosum esse, transulare utique confragosa loca, non æquabili gressu pertransire dicar. Quod tamen quia & alibi necessario mihi faciendum est, hic a lectoribus impetrare illud habeo, mihi quidem non iniquis, ut si hoc institutum meum hoc in loco haud dubie insigni, approbaueo, ualeat in futura quoque, si qua forte aucthorum interitu destituentur testimonio. Audiamus igitur Varronem ipsum li. III. rerum rust. quæ Plin. dicti sui auctorem locupletissimum esse censuit, in cuius dialogis Appius Claudius Augur ad Axium senatorem ita inquit. Quod si ea ædificia uilla non sunt, quæ asinum tuum, quem mihi quadraginta millibus emptum ostendebas, apud te non habent, metuo ne pro uilla emam ostiæ in littore Seianas ædes. Apud Plinium quadringentis numis legitur, apud Varronem ipsum quadraginta millibus utrobique corrupte. ut enim numis pro millibus illic legitur, sic quadraginta hic pro quadringentis. tametsi uix intra fidem id stabit cum ad æstimationem millium numorum uenerimus. Hoc tamen cum ex Plinio uidetur, qui prius hoc pretium Romæ admiratus, mox translatitium in Celtiberia esse tradidit, tum uero ex eodem Var. lib. II. eiusdem operis his uerbis. Qui non habent eum asinum, quem supposuerunt equæ, & asinum admissarium habere uolunt, de asinis quæq; amplissimum, & formosissimum quæ possunt eligunt, quicq; seminio natus sit bono, arcadico, ut antiqui dicebant, ut nos experti sumus reatino, ubi tricenis ac quadringentis millibus admissarij aliquot uenerunt. quo in loco trecentis & quadragenis millibus lego. quanquam hic rursus

» *estuarē necesse est. Idem enim Varro alibi de eligendo pecore lo-*
 » *quens, primum inquit, ut bonum pares pecus, scire oportet qua eta-*
 » *te quamq̄; pecudem parare, habereq̄; expediat. altera pars cogni-*
 » *tio formæ. tertia pars est quo seminio querendum. hoc enim nomi-*
 » *ne asini Arcadici in Græcia nobilitati, in Italia reatini, usque eo ut*
 » *mea memoria asinus uenierit sestertij̄s millibus sexaginta, & unæ*
 » *quadrigæ Romæ constiterint quadringentis millibus. Semel iam te-*
 » *stati sumus ubicunque apud antiquos sestertij̄s & millibus coniun-*
 » *ctum dicitur, non sestertij̄s sed sestertium legendum. quare hic sester-*
 » *tium non sestertij̄s lego. Sed loca sic citare necesse est, ut apud autho-*
 » *res leguntur. quod in uniuersum dictum esse uelim. Sed quod ad rē*
 » *pertinet, Varro in persona Scrophæ miratur asinum memoria sua*
 » *emptum sexaginta millibus, & asinos quatuor iugales quadrin-*
 » *gentis. Quare dubius maneat hic locus Plinij̄ necesse est, ita tamen*
 » *ut lotos quidem pedes ex maculoso loco confictatione nō multa ex-*
 » *pedierim. Quauquam quis dubitet quadraginta millibus apud Pli-*
 » *nium asserere, & tricenis quadragenis millibus apud Varronem,*
 » *ne fidem alioqui abnegare antiquis monumentis cogamur. Atq; ea-*
 » *dem opera locum Plinij̄ inibi restituemus. quod enim in omnibus*
 » *impressis libris legitur, nec nisi spatiosè incubant, aliàs atterun-*
 » *tur. uaria nāq; somnio uisa concipiunt, ictu pedum crebro, qui nisi p-*
 » *inane emicuerit, repulsu durioris materiæ clauditate illico affert,*
 » *id ego ex antiquis exemplaribus lego, nec nisi spatiosa incubitate*
 » *laxitate, uaria nāq; & cætera. Illa enim duo uerba aliàs atterun-*
 » *tur, temere ab emendatoribus sunt addita. quæ superuacanea esse*
 » *satis ex eo apparet, q̄ sequitur, claudos illico fieri. Et hic Hermola-*
 » *us Barbarus gloriabitur se Plinium emendasse. Altera etiam casti-*
 » *gatione repetitum. sed pergamus porro. Idem Pli. libro. X. Maxima*
 » *tamen insignis est in hac memoria Clodij̄ Aesopi tragici histrionis*
 » *patina, sexcentis sestertij̄s taxata. In qua posuit aues cantu ali-*
 » *quo aut sermone uocales, numis sex singulas cōemptas. nulla a-*
 » *lia inductus suauitate, nisi ut in ijs imitationem hominis mande-*
 » *ret, ne quæstus quidem suos reueritus illos opimos & uoce meri-*
 » *tos. dignus prorsus filio à quo diximus deuoratas margaritas.*
 » *Ego antiquissimum exemplar habeo, in quo hoc uerbum numis*
 » *deletitio loco scriptum erat, ut coniiciam non numis sed milli-*
 » *bis prius scriptum fuisse, omnino enim sic legendum est. cente-*
 » *nariam enim patnam Aesopi fuisse intelligimus, idest centenis*
 » *aubibus structam, millibus senis cōemptis, ut in summa sex--*

» *centa fierent sestertia. de qua idem Plin. XXXV. nam nos, inquit,*
 » *cum unam patnam Aesopi tragædiarum histrionis in natura auui*
 » *diceremus sestertijs sexcentis stetisse, non dubito indignatos legentes.*
 » *Hæc & huiuscemodi alia incredibilia omnino primore sensu uide-*
 » *buntur, sed cum omnia in discussionem uenerint, inuicem sibi fidem*
 » *ut faciant, puincemus. opulencia enim Romana simul & luxuria in-*
 » *telligentur, quæ instar, ut arbitror, habebunt historiae cuiusdã uariae*
 » *& admirandæ. Sic enim rem temperare oportuit, ut non magis in*
 » *abaculo manus occuparetur, q̄ animus rerum intelligentia interim*
 » *oblectaretur. Sed iam uideamus de columbis apud eundẽ Pl. li. X.*
 » *Harum, inquit, amore insaniunt multi, ac super tecta exædificant*
 » *turres ijs. nobilitatemq; singularum & origines narrant uetere iã*
 » *exemplo. Laxius eques Ro. ante bellum ciuile Pompeianum dena-*
 » *rijs quadringentis singula paria uendicauit, ut. M. Varro tradit. li-*
 » *cet in omnibus exẽplaribus & laxius & uendicauit legatur, tamen*
 » *& L. Axius & uenditauit lego. cum Varro de pullis earũ loquens*
 » *ita dicat. Romæ si sunt formosi, bono colore integri, boni seminis, pa-*
 » *ria singula uulgo ueneunt ducentis numis. nec non eximia singulis*
 » *millibus numum. quas nuper cum mercator tanti emere uellet a*
 » *L. Axio equite Ro. minoris quadringentis denarijs daturum nega-*
 » *uit. Hactenus Varro. Si ergo paria singula columbarum non semel,*
 » *sed sæpe mille sestertijs numus uendita sunt, aliquando etiam mille*
 » *& sexcentis, idest quadringentis denarijs, cur non & aues humano*
 » *sermone uocales sex millibus eadem in urbe uendi potuerunt? quas*
 » *tamen apud Pl. sex numus emptas legitimus, errore eorũ seculorum,*
 » *quæ in rei numariae uerbis prorsus nihil uiderunt. Huius rei irre-*
 » *futabile argumentum ex eodem ipso authore referemus, qui libro*
 » *eodem de luscinijs loquens ita inquit. Certant inter se, palamq; ani-*
 » *mosa contentio est. uicta morte finit sæpe uitam, spiritu prius deficien-*
 » *te q̄ cantu. Meditantur alia iuniores, uersusq; quos imitentur acci-*
 » *piunt. Audit discipula intentione magna ac reddit, uicibusq; reti-*
 » *cent. Intelligentur emendatæ correcto, & in docente quædam repre-*
 » *hensio. Ergo seruorum illis pretia sunt, & quidem ampliora q̄ q-*
 » *bus olim armigeri parabantur. Ex his uerbis significatur lusciniarum*
 » *magna pretia fuisse, cum apud Columellam uinitor seruus octo*
 » *millibus æstimatus sit, & pluris armiger uenire uinitore solitus sit,*
 » *ut qui præsidium uitæ domino afferre posset. Quod si id quod se-*
 » *quitur statim apud Plinium emendari a nobis potuisset, memora-*
 » *bile aliquod pretium in medium attulissemus eius lusciniæ albæ*

quæ Agrippinæ dono data est. Id quoniam fieri non potuit, inuicem
 eius locum alium eiusdem capituli in principio statim restituemus. No-
 ctuarum genus in Creta insula non est, & etiam si qua inuecta
 sit emoritur. Nam hæc quoque mira naturæ differentia. alia alijs lo-
 cis negat tanquam generis frugum fruticum uel sic & animalium nõ
 nasci, translaticiorumque inuecta mori. Mirum quidem est illud unius
 generis aliti aduersum. quæ nam est ijs naturæ inuidia. Sic in omni-
 bus impressis legitur, conuente Hermolao, & hoc totum caput in-
 tactum transmittente. Quæ uerba cum mihi corrupta inter legen-
 dum uiderentur, tandem aditis antiquis exemplaribus ita restituenda
 duxi, ut post uerbum animalium distinctio fiat uelut sensu finito,
 deinde ita inferamus, non nasci, translaticium. inuecta mori, uerum.
 Quid est enim unius generis saluti aduersum? Translaticium hic
 pro solito & in multis usitato & cõmuni inter multos ponitur, quod
 uerbum maxime Plinianum est. Ita patet in uno uersu Plinij qua-
 tuor errata a castigatõibus relicta. De auiculis uocalibus Plin. ali-
 bi. Agrippina coniux Claudij Cæsaris turdum habuit, quod nunquam
 ante imitantem sermones hominum. Cum hæc proderem habebant
 & Cæsares iuuenes sturnum, item lusciniã græco atque latino ser-
 mone dociles, præterea meditantes in diem, & assidue noua loquen-
 tes longiore etiam contextu. In diem autem non in dies in omnibus
 libris legitur, ex quo intelligimus doceri solitas ut diebus diuersis nõ
 eadem, sed subinde nouum aliquid loquerentur. Summa igitur præ-
 dictorum est, mille sestertium & mille numum, duo millia ac quin-
 gentos æris ualere. & mille drachmas decem millia assium, & qua-
 tuor. M. sestertium. porro centum drachmas unam minam argenti
 efficere, quæ & libra & pondo dicitur. At uero libras duas argen-
 ti & semissem, seu ut ueteres dixerunt duapondo & semissem mil-
 le numum ualuisse. Hoc etsi satis antea confirmatum est, tamen &
 auctarium hoc addemus, ne cuiquam non satisfaciamus in ea re, in
 qua ab omnibus dissentimus. Linius libro. II. de bel. punico. In per-
 mutandis captiuis conuenerat inter duces Ro. Pœnumque, ut quæ pars
 plus reciperet quam daret, argenti pondo bina & selibras in militem
 præstaret. de quo conuento Plutar. in Fabio loquens. Conuenerat,
 inquit, inter Ro. Pœnumque, duces, ex captiuis uirum prouiro com-
 mutare. & qui plures reciperet quam redderet, pro quolibet drachmas
 ducentas & quinquaginta solueret. Plutarchus quinquaginta
 drachmas pro semipondio dixit. hic libens omiserim, si possim,
 errorem Nicolai Perotti hominis de lingua latina bene meriti. qui

in commentarijs suis de hac re loquens ita inquit . Pondo licet aliquando pro libra inueniatur, proprie tamen significat pondus duodecim librarum . huiusq; dicti authorem citat Lium in loco supra dicto, quasi Liius pondus bina & sex libras non se libras uocabulo composito dixerit, quasiq; in capita statuerint imperatores illi tricenas libras argenti, quod longe abest a uero . q̄ Perottus Homo elegantiarum obseruantissimus uidere illud debuit, Lium non pondus bina & sex libras dicturum unquam fuisse, sed senas potius libras . Hic nominare eos necesse non habui, qui eius errorem totidem uerbis in suos ipsi commentarios retulerunt . Idem Liius libro . IX . de bello Macedon . de censura Catoniana loquens . In censibus quoq;
 » accipiendis tristis & aspera in omnes ordines censura fuit . ornamenta, & uestem muliebrem, & uehicula, quæ pluris q̄ quindecim
 » millium æris essent in censum referre uiatores iussit . Item mancipia
 » minora annis uiginti, quæ post proximum lusitum decem millibus
 » æris, aut eo pluris uenissent, ut ea quoq; decies pluris q̄ quanti essent
 » aestimarentur . De hac item censura Plutar . in eodem Catone, ut igitur,
 » inquit, in omnes animaduerteret, coëgit uestis, arpentis, mundi
 » muliebris & domesticæ supellectilis decuplum amplius in censum
 » referri, q̄ earum rerum pretium sineret si nulle & quingentas
 » drachmas excessisset . His autoritatibus fidem omnino facio centum
 drachmas mille æris ualere, & pondus idest libram centum drachmis, & mille æris par fuisse . at denarium & drachmam eundem fuisse numum, aut eiusdem certe ponderis & estimationis authore Plinio demonstratum est . & denarium quaternos ualuisse sestertios .
 Quare in singula pondus & in singulas libras minusq; quadringentos sestertios intelligere necesse est . Proinde operis instituti partem profugiatam habemus . uel materiem potius, ut Plautino uerbo loquar, exasceatam . Quam si coagmentare in instar operis absoluti uolumus, omnia scriptorum dicta acommodare rebus iam explicatis necesse, ita ut in opere tot autoritatibus compactili nullus locus hiulcus, nulla commissura sit conspicua . Quod quanta uigilantia, q̄ acri intentione, quanto labore sit effectum, quanto deniq; literarum amore susceptum (nihil enim maius dicere de me possum), ex operis ipsius compage apparebit . Ego cum hæc proderem, quo magis exacte omnia perpenderem, libellam & ponduscula in conspectu habui, nominataq; antiqua aurea argenteaq; satis multa, iam pridem ut minime in hunc usum parata, sic admiratione uisendæ antiquitatis in delitijs habita eorum

lectissimum quodq; expensare institi diligentia ut arbitror numulariorum amula. Quippe adulterata quaedam uisuntur, & ad exemplar archetyporum fusim cussimq; ita effigata, ut pro archetypis fallant, cuiusdam, ut aiunt, pigmenti affricu uetustatem ementientia. Vt igitur unumquodq; certissimam prisca aui notam habere uidebatur caractere uel collybo detricto, uel uetustate fugenti, & aui situ obscuro, ita in libella a me statuebatur. Inter argentea, ut auspiciato exordiar, unum erat Ciceronis, una parte integrum. in qua caput galeatum, decora facie plenatq; promissa caesarie, & erecta e' ceruice pendula. pone' caput unicum hoc uerbum, ROMA, scriptum erat, nihil in ambitu. ex altera parte qua' semesa erat, currus triumphalis quadrigis trahebatur subter quem inscripta haec duo uerba. M. Tul. supra haec uerba X litera maiuscula, quam denariu' significare arbitrabar ex Valerio Probo. Alterum fuit Caesaris dictatoris. in quo caput collecto ac redimito capillo, facie longiore, naso decore prominenti, oblongatq; ceruice. A' tergo sub caractere quoda' obscuro Caesaris nomen scriptum erat praenomine nullo. sed dictatoris faciem ex sculptura antiqua noscitate didici, qua' Romae uidi, cuius etiam exemplum scite effectum habebam in gemma. Erat etiam Augusti, ea facie qua' a' Suetonio describitur, crispo capillo solutoq; inscriptine Caesaris Augusti. a' tergo simulachrum uestibuli aedis sacrae ternis altrinsecus his literis, MAR. VLT. uidelicet ob Martis ultoris aedem ab eo extructam. fuit et aliud eiusdem eadem inscriptione iisdemq; liniamentis formae. similiq; capillo. In quo adnotauit faciem leua mala prominentem contra aliorum nomismatum morem etiam eiusdem principis. ab altera parte erat stella radijs ad marginem usq; nomismatis expassis, crinito uno radio, transuersaria inscriptione diui Iulij. quod intelligimus percussum ab eo fuisse post ludos funebres Caesari consecratos in honorem stellae crinitae, qua' septem diebus apparuit. tertij generis fuit etia' eiusdem, iisdem liniamentis, habituq; eodem capitis. nisi q' oculus dexter eminebat contra quam in secundo, a' tergo animal erat hircinis cornibus ac uilloso mento, duobus tantum cruribus iisdemq; bisulcis, quibus quasi brachijs orbem amplexabatur. omnino armorum tenuis hircus, caetera piscis. cuiusdam rei incumbens qua' agnoscere non potui. inscriptione unius nominis Augusti. Id fuit genus numi, quod Augustus syderis capricorni nota percutere instituit ob geniturae suae honorem, quam ei olim Theogenes mathematicus Apolloniae existenti uiuo adhuc Iulio Caesare, praedixerat imperatoriam esse. Quare

cum thema suum idest horoscopi configurationem in vulgari uellet,
 huiusmodi numum percussit, ut author est Suet. habebam unum a
 M. Agrippa ob cōsulatum percussum, facie nec Iulij nec Augusti, hac
 inscriptione Caesar diui Iulij. F. altera pars pura erat, in qua me-
 dia hæc uerba scripta. M. Agrippa Cos. desig. unum insigne notauit
 Augusti & Antonij in triuuiratu reip. constituendæ. ex altera parte
 Augusti facies male expressa, hoc lemmate. Caesar imp. III VIR. R.
 P. C. in auersa parte facies. M. Antonij ea plenitudine oris quæ a Plu-
 tarcho describitur, & ex Cicerone intelligitur in secunda Antonia-
 na, crispo solutoq; capillo. ea cernicis crassitudine, ex qua illam fir-
 mitatem corporis conijcere posses, quam ei Cicero in ea oratione obij-
 cit, hoc lemmate. MAR. ANTONIUS. III VIR. R. P. C. reliqua legere non
 potui, nec coniectura assequi, quæ notis significabantur. Caterum sci-
 te expressa facies, & pulchrioribus literis circumscripta q̄ ea pars,
 quæ Augusto dicata erat. Verum, ut quod nunc agitur agamus, cum
 horum aliorumq; numorum pondus ad libellam exigere, id esse
 uerum deprehendi quod authore Plinio diximus, & ex Plutarcho
 & Appiano comprobatur, drachmam scilicet atticam denarij Rō-
 mani pondus habere. Quod ut docere possim rem ad pondera no-
 stra examinabo, sed ita ut a nemine non intelligar. libram nostra-
 tes duplicem habent. Zygoistica libra est, quæ regia dicitur, qua ne-
 gociatores & pigmentarij aromatarijq; utuntur, omnesq; omnino, q̄
 appensas merces uendunt. Hæc senum denum unciarum est. eius
 semissem monetarij & aurifices & uascularij libram sibi fecerunt,
 marcā eam uocantes. Hæc libra nunc utemur ad id docendum qd̄
 suscepimus. Libram igitur Romani in. XII. uncias distribuēbant, &
 unciam in octo drachmas. Huius libræ bessem, selibram nostram re-
 gram esse dico, cuius modus a Zygoestate publico statuitur Parisijs.
 Huius muneris fit mentio in. l. altera de ponderatoribus lib. X. Codi-
 cis. hoc besse nunc utemur pro libra quam marcā uocamus. eamq;
 in uncias octonas distribuēmus, unciamq; rursus in totidem drach-
 mas, & drachmas singulas in terna scrupula, ita ut hemidrachmā-
 um sesqui scrupulum ualeat. Primum hoc dico drachmam roma-
 nam & atticam a nostris uocari grossum, & scrupulum denari-
 um, & semigrossum esse nobis semidrachmam atticam, quā drach-
 mam nostri sterlinos duos & dimidiatum dictant. qua ratione
 pondus nostrum facile congruet cum antiquo, hoc modo teneamus
 libram nostram cum latina libra comparatam subsequi plā pro-
 portionem habere, quam habet bes ad assē. quippe cum libra

nostra (de octonaria semper loquor, quam *marcam* uocitari diximus) quatuor & sexaginta grossos capiat idest octies octo, si trientem addideris *besti*, idest duos & triginta grossos, seu quaternas uncias, libram utique efficies plenam antiquam, sex & nonaginta drachmis constantem, ut antea dictum est. qui numerus exit ex unciarum numero per drachmarum numerum multiplicato, hoc est ex duodenario in octonarium ducto. Hæc est exacta libræ ratio, cui tamen *semunciam* addere nos oportet, cum libræ in ratione numaria cum *mina* græcæ exequata sit, & plane sit centenaria. Erit ergo libra latina non modo *sesquialtera* nostræ libræ idest *sesquibra* nostra, sed etiam præterea quatuor drachmas habuisse intelligetur. Sed nihil hoc conturbare nos debet. Satis est enim ad facilem huius rei explicationem quod grossus noster cum drachma attica conuenit, et denarius cum scrupulo. grosso autem uocabulo utar non uere cunde, cum latinum uerbum sit, licet alio significato antiquis usurpatum. Non me latet apud Plinium aliud de numero denariorum in libra lectitari, sed illud mox uiderimus. nullam enim omnino aut præuaricationis suspicionem aut coniuuentiæ lectori relinquemus. omnia in dispositionem uocabuntur, cum omnia dissoluere possimus uel Herculis nodo perplexa, sustineant tantum lectores iudicia quoad omnia perlegerint. Interim tamen hoc affirmamus in singulas libras centenas drachmas statuendas esse, alioqui singula *sestertia* contra omnium scriptorum auctoritatem denarijs denis deficerentur, & singula *millia* *quadrages* *sestertijs* numus, cum Luce clarius ostensum sit quaternos *sestertios* in singulis denarijs drachmisque atticis fuisse. Verum enim uero cum *numismata* prædicta cum alijs permultis exquisita libra pensitarem, deprehendi *tullianum* illud & illud *Augusti* *Capricorno* signatum aliaque nonnulla, ita pendere drachmam idest grossum nostrum, ut lanx ex æquilibrio facile cum numismate uergeret, contra autem duo illa, quorum alterum *Cæsaris* *dictatoris*, & alterum *Augusti* *stellatum* erat, tam maligne grossum pendere quam illa priora prolixè, ut tantundem illis percussorum auaritia decessisse diceret, quantum illis accessisse benignitate seculorum. *Triumuirale* æquilibrio faciebat, quasi *seueris* magis quam benignis authoribus. In *Marcæ* *AGRIPPÆ* numo bilanx raptam sidebat a pondusculo, quæ in iusto numismate etiam surrixi debet. In eo quarta & uicesima pars, ut minimum, non detracta sed detracta uidebatur, in alijs itidem permultis par fere decessio, ut in eo *Augusti*, qui a postica facie hanc inscriptionem habet, ob ciuers *seruatos*,

seruatos, quam ambit corona graminea, sed tamen ut quibus facile iudicaret drachmæ pondere institutas eorum formas fuisse, eaq; ipsa tantidem oblocabilia habebam & recentiorum temporum, ut Maximini imperatoris & aliorum principum, in quis & matris Alexandri. hoc lemmate. Iulia Mamaea Aug. literis iam a Romanis de generantibus ac semibarbaris. Ceterum argento & pondere prædictis deteriora. Hæc sufficere arbitratus sum ad examinationem ponderis, quod non in meis tantum, sed etiam in alienis numis exegi, quæ plurima & omnium prope consulum, atq; principum uidi. Confectum igitur iam habemus libram Romanam centum grossos nostros habuisse. Quare si huius temporis æstimationem sequi uolumus, in singula pondo Romana decem & septem francicos tres solidos turoneos & nouem denariolos statuere necesse est. æstimationem nunc legitimam sequor & edictalem, non negociatoriam & uulgarem. edicto enim principali libra argenti undecim francicis æstimata est, licet passim duodecim iam ueneat. Cum enim, ut diximus, libra antiqua sesquipleura fuerit nostræ, & præterea semuncia habeat, pro XII. uncis sedecim francicos & decem solidos numerabimus. pro semuncia XIII. solidos & nouem denarios. Ita fit ut mille numi, idest singula sestertia, æstimari à nobis duobus & quadraginta francicis undeuiginti solidis & quatuor denarijs debeant, uel (ut summa rotundetur, & minutarum tædio liberemur) tribus & quadraginta francicis, hi ducatos duos & uiginti, & triginta quinque solidos turoneos faciunt. Quibus si duos solidos & semissem addas, fiunt ducati tres & uiginti. ducatos legitima æstimatione accipio, ut. XXX. solidis parisinis ualeant. i. solidis turoneis triginta septem et semisse. Hactenus igitur legitimam iustamq; æstimationem in singula millia nummum habemus, nisi quæ octo denariolos addidimus. i. bessim solidi. huic summæ ad uulgarem æstimationem argenti paulominus quatuor francici desunt, nam cum argenti libra octonaria uulgo duodenis francicis pmutetur pro argenti inopiâ & nomismatis ieiunitatem, in singulas uncias ad legitimam pretium bini solidi & semis accedunt, quas uncias in sestertijs singulis tricenas singulas esse ostendimus, atq; eo amplius quadrantem uncia. hi solidi paulo plus duobus ducatis ualent æstimatione ante dicta. qua ratione fit ut in singula sestertia si extendere pretium uelis uulgari iudicio quæque & uiginti ducatos statuere, aut certe totidem nostros solatos aureos possis. Ego tamen ad legitimam æstimationem nihil adderem, si commodum aliquod numerum in eo nactus essem, quo ueluti radice uti ad maiorem sum.

marum cumulationem possem, id quoniam fieri nequit, quindecim
 tantum solidos adijciam, ut mille numism quinque & uiginti aureis
 coronatis aestimetur id est quadraginta tribus franciis & dodrante,
 ita ut coronatum quinque & triginta solidis esse intelligamus, quanti
 scilicet locabatur ubere re numaria, solidos autem semper appello,
 qui duodenarii nunc dicuntur, in Italia non ignoti. Proinde tandē
 accedamus ad exempla, quasiq; pedem cum rerum explicatione con
 feramus, & primum illud uideamus tranquillum Aug. quod cor
 ruptum esse non emendatum ab enarratoribus diximus, senatorum
 censum ampliavit, ac pro octingentorum millium summa duodecies
 sestertium taxauit. Sic enim legit Blondus in Roma triumphante,
 Tametsi hoc tempore ea uerba intelligi non posse existimauit. Nos
 duodecies sestertium docuimus significare duodecies centena millia
 sestertium numism, & in singula millia quinque & uiginti coronatos
 taxandos constituimus. si igitur mille ac ducentos quinquies et uicies
 numeraueris, triginta millia coronatorum censum senatorium fuisse
 comperies, te ex Tranquillo hoc noueris, Augustum censum sena
 torum ex uiginti millibus ad triginta millia auxisse. Quo autem ex
 peditius lector rationem eorum, quæ dicenda sunt ineat, hoc tenere
 oportet, centum sestertia duo millia & quingentos aureos coronatos
 ualere, hoc est centes uicenos quinos. ut autem ad hunc locū egre
 & suspiciose euasimus, ita ab hoc loco iam p̄ prona eademq; amœ
 » na aliquādiu euagari licebit. Idem Tranquil. in Cæs. Iudis Decius
 » Laberius eques Ro. mimum suum egit, donatusq; quingentis sester
 » tibus & annulo, sessum in quatuordecim ex scena per orchestrā tran
 » sūt. Laberius poeta donatus est censu equestri, id est coronatorum no
 » strorum. XII. millibus & quingentis. sic enim loqui mihi per anti
 » cipationem permittam quasi iam tunc aurei nostri fuerint, quo ex
 » peditius hoc munere defungar. Macrobius li. secundo Satur. Labe
 » rium aspera libertatis equitem Ro. Cæsar quingentis millibus inuita
 uit, ut prodiret in scenam, & ipse ageret mimos, quos scriptabat,
 sed potestas non solum si inuitet sed etiam si supplicet cogit, unde se
 Laberius a Cæsare coactum in prologo testatur his uersibus. necessi
 tas cuius cursus transuersi impetum uoluerunt multi effugere, pauci
 potuerunt. & reliqua. Idem Publius mimographus Romæ produ
 ctus per Cæsaris ludos, omnes qui tunc scripta & operas suas loca
 uerant, prouocauit ut singuli secum posita inuicem materia pro tem
 pore contenderent, nec ullo recusante superauit omnes, in quers
 & Laberium, unde Cæsar arridens hoc modo pronunciauit, fa
 » nente

mente tibi me uictus es laberi a Syro, statimq; Publio palmam,
 & Laberio annulum aureum cum quingentis sestertijs dedit. Si-
 mile est apud eundem Tranquillus in Tiberio. Munus gladiato-
 rium in memoriam patris, & alterum in aui Drusi dedit diuersis
 temporibus ac locis, primum in foro, secundum in amphitheatro,
 rudiarijs quoq; quibusdam reuocatis auctoramento centum millium.
 Non miru Cæsarem mimographo poetæ duodecim millia & quin-
 gentos aureos nostros dedisse, si Tiberius gladiatoribus, qui iam im-
 munitatem & missionem gladiaturæ uel meruerant uel impetra-
 rant, duo millia & quingentos dedit in singulos, ut iterum depu-
 gnarent spectante populo. De censu equestri Plin. li. XXXIII. Tibe-
 rij denuum principatus nono anno in unitatem uenit equester ordo,
 annulorumq; auctoritati forma constituta est, & paulo inferius,
 hac de causa constitutum necui ius annuli esset, nisi cui ingenio ipsi
 patri auoq; paterno sestertia quadringenta census fuissent, et lege Iu-
 lia theatri in XIII. ordinibus sedendi. Ex hoc dicto Tranquilli
 patet censum equestrem a quingentis sestertijs ad quadringenta cō-
 tractum id est ad pristinam formam reductum. Recense annus exē-
 » pla, cladem Lugdunensem, inquit Tacitus, quadragies sestertio so-
 » latus est princeps, ut amissa urbi reponerent. ego quadragies sester-
 » tium ære nostro centum millia aureorum fuisse dico, quam pecuniã
 Nero ad reparandum Lugdunum oppidum contulit, & apud Pli.
 Aesopi tragici histrionis patina sexcentis sestertijs taxata est, idest
 quindecim millibus coronatorum. quo in loco ne incredibile sit. quod
 supra diximus, aues centum canoras, aut hominis sermone uocales
 senis millibus singulas emptas, fidem faciet Macrobius qui lib. pri.
 » Satur. de liberalitate Augusti loquens, Sublimis, inquit, actiaca uicto-
 » ria reuertebatur, occurrit ei inter gratulantes coruum tenens, quem
 » instituerat hoc dicere, aue Cæsar uictor imperator, miratus Cæsar
 » officiosam aue. XX. millibus nummum emit socius opificis, ad quẽ nihil
 » ex illa liberalitate prouenerat, affirmauit Cæsari habere illum &
 » alium coruum, quem ut afferre cogeret, rogauit, allatus uerba quæ
 » didicerat expressit, aue uictor imperator Antoni, nihil exasperatus;
 » satis duxit iubere illum diuidere donatiuum cum conturbernali.
 Coruum ergo loquacem Augustus uiginti sestertijs emit, idest quin-
 gentis aureis nostris & Cleopatra Aegypti regnarum nouissima
 lauitiam epularum Antonij omnemq; eius apparatus obrectans,
 querente eo quid astrui magnificentiae posse, respondit una se cœ-
 na centies sestertium absumpturam. Cupiebat discere Antonius

sed fieri posse nõ arbitratur. centies sestertium æstimatione præditi ducenta quinquaginta millia aureorum coronatorum valet, & quadringentes sestertium, decies centena millia aureorum, quanti idem Plinius æstimauit ornatum Lolliae Paulinae, de qua supra diximus, & Cicero furta Verres in prouincia. Quoniam uero multa dicturi sumus fidem propemodum excedentia, lectores præmonitos uelim, ne Romanas priscaſq; diuitias, huius temporis opulencia publicæ priuataq; metiantur. Urbem enim Romã totius propemodum orbis spolijs locupletem fuisse, historica fide planum fieri potest ijs, qui Latinos, Græcosq; scriptores rerum gestarum lectitarint. non modo enim duces imperatoresq; Romani uel aperta & bellica in hæſico, sed etiam proconsules prouinciarumq; præſides in parato furtis rapinisq; & expilationibus qua sacrũ, qua prophanum grassabantur. inde illud Satyrographi poeta.

- » Inde Dolobella est, atque inde Antonius, inde
 - » Sacrilægus Verres, referebant nauibus altis
 - » Oculta spolia & plures de pace triumphos.
- Equidem, quod ad me attinet, cum hæc, quæ in hoc opusculum congeſſi animo reputarem, ea mihi species urbis Romæ animo obuersabatur, quasi arcem quandam expilatorum orbis uiderem, & ueluti commune gentium omnium amcliarchium, ut uerbo Iustiniæ principis utar, idest sanctus conditorium rerum toto orbe eximari.
- » Vidimus iam de Lollio uerba hæc Plinij, nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes prouinciarum scilicet spolijs partæ. hic
 - » est rapinarum exitus, hoc fuit quare. M. Lollius infamatus regum
 - » muneribus in toto oriente, interdicitæ amicitia a C. Cesare Augusti
 - » filio, uenenum biberet, ut neptis eius quadringentes sestertium
 - » operta spectaretur ad lucernas. hæc uenit ille. Quantam igitur summam rapinarum Lollij fuisse existimamus, cum decies centenæ millibus aureorum æstimarentur gemmæ quæ ad neptem eius peruenerunt? Vidimus & de Caio Verre cui Cicero quadringentes sestertium litem æstimandam esse contendit. Ingentia autem commoda Romanorum magistratuum etiam urbana fuisse, ex hoc conijcere licet, quod moris fuit ut finito magistratu ludos ederent magnificos, & uenationes ac munera darent, idest gladiatorum multa paria ad uulgi oculos oblectandos depugnatura, quam ueluti mercedem populus & pretium accipiebat collatorum suffragio suo magistratuum. quem morem commemorans Cicero in secundo officiorum ita inquit, quãquam intelligo in nostra ciuitate inueterasse iam bonis

» bonis temporibus, ut splendor ædilitatū ab optimis uiris postuletur.
 » Itaque & Publius Crassus tum cognomine diuus tum copijs, fun-
 » ctus est ædilitio maximo munere. & paulum infra, hunc est Scæu-
 » rus imitatus. magnificentissima uero nostri Pompeij munera secun-
 » do consulatu. in quibus omnibus quid mihi placeat uides, uitanda ta-
 » men est suspitio auaritiæ. nam Mamerca hominū ditissimo præter-
 » missio ædilitatis consulatus repulsam attulit. Quare etsi postuletur
 » a populo, bonis uiris si non desiderantibus, attamen approbantibus,
 » faciendum est, modo pro facultatibus, ut nos ipsi fecimus. Etsi aliquan-
 » do res aliqua maior atque utilior populari largitione acquiritur,
 » ut Horesti nuper prandia in semitis nomine decimæ magno deco-
 » ri fuerunt. Ne. M. quidem Seio id uitio datum est, quod in caritate
 » annonæ asse modium populo dedit. Magna enim se & inuetera-
 » ta inuidia, nec turpi iactura, quando erat ædilis, nec maxima libe-
 » rauit. Pli. lib. VIII. de hoc loquens, leonum simul plurium pugnam
 » Romæ princeps dedit. Q. Scæuola. P. filius in curuli ædilitate.
 » centum autem iuatorum primus omnium L. Sylla, qui postea di-
 » ctator fuit, in prætura. Post eum Pompeius magnus in circ. DC. ac
 » in ijs iuatorum. CCCXV. Cæsar dictator quadringentos. quāquam
 » in antiquis libris uerbum. DC. non legitur. ex quorum obseruatione
 » locus ille mendosus esse uidetur. Idem de uarijs idest pantheris lo-
 » quens, senatusconsultum fuit uetus, ne liceret Africanas in Italiam
 » aduehere. contra hæc tulit ad populum. Cn. Aufidius tribunus pl.
 » permisitq; Circæsum gratia importare. primus autem Scæurus ædi-
 » litate sua uarias. CL. uniuersas misit. deinde Pompeius Magnus qua-
 » dringentas decem. diuus Augustus quadringentas uiginti. ibidē emē
 » dandum unum uerbum censeo quāquam refragante antiquorum
 » exemplarium fide. ferunt, inquit Pli. colore earum mære sollicitari
 » quadrupedes cunctas, sed capitis toruitate terreri. quamobrem ocul-
 » tato eo reliqua dulcedine inuitatas corripuunt. Hoc Plinij dictum cū
 » ex Aristotele trāslatitium esse liqueat, nimirum ex eo emendari de-
 » bet. Is enim lib. nono de historia animalium. λέγουσι δὲ καὶ καταγε-
 » κνηκέν τιὸν παράδειον, ὅτι τῆ ὁσμῆ αὐτῆς χάρουσι τὰ θηρία, ἀποκρύ-
 » πησαν ἐαυτῶν θηραίνειν, προσεῖναι γὰρ ἔγγυς καὶ λαμβάνειν. ὅτω καὶ τὰς
 » ἐλάγους. Aiuunt autem, inquit, pantheram intelligentem q̄ odore sui
 » animantes gaudeant, occultare sese & ita eas captare, quippe accedē-
 » tes propius rapere, in quibus & ceruam. Odore igitur non colore
 » apud Plinium legendum. quod ne a quoq̄ refelli possit, uel Plinio
 » ipso iudice uincam. qui libro. XXI de odoramentis loquens, animaliu,

» inquit, nullum odoratum, nisi de pantheris quicquã dictum est, si cre
 » dimus. Idem Plinius. Annalibus notatum est. M. Pisoni. M. Messala
 » consulibus domitium Aenobarbum ædilem curulem urfos Numi-
 » dias centum, & totidem uenatores Aethiopas in circo dedisse. Idẽ
 » lib. xxxiii. In M. Scauri ædilitate tria millia signorum in scena tã-
 » tum fuere temporario theatro. Et rursus lib. XXXVI. ccclx. colũ-
 » nas. M. Scauri ædilitate ad scenam temporarij theatri, & uix uno
 » mense futuri in usu, uiderunt portari silentio legum. et rursus alibi.
 » Scaurus fecit in ædilitate sua opus maximum omnium, quæ unquã
 » fuere humana manu facta, non temporaria mora, uerum etiam
 » æternitatis destinatione. Quibus uerbis significat Scaurum in ædili-
 » tate sua ad populi oblectationem scenam temporariam & statim
 » ludis factis diruendam, fecisse, sed quæ uinceret magnificentia claris-
 » simum opus omnium, quæ unquã facta sunt etiam eodẽ animo, ut per
 » petua essent. Vitruuius in præfatione decimi libri ludorum & mu-
 » nerũ huiusmodi meruit q̃ priuato sumptu fiebant. q̃ etiam eorum
 » summa industria et machinatione apparandorũ, prætoribus ædili-
 » busq; necessitatẽ iniungit. Quanti autẽ stetisse Marco Seio liberali-
 » tatẽ putamus q̃ in caritate annonæ modiu frumenti asse populo uen-
 » ditauit? quod Cicero dixit in loca supradiçto. asses deni in denario
 » fuerũt, et sestertij quaterni. Hic æstimatione à nobis instituta, tribus
 » duodenarijs & semisse ualuisse deprehenditur, cũ libra decẽ aureis
 » æstimetur. qua ratioe sestertius numus decẽ denariolis et semisse idest
 » obolo nostro ualet. sic asses singuli quaternis denariolis æstimabun-
 » tur. quanti autem frumentum esset Romæ ex Cicerone conijcere pos-
 » sumus, qui in frumentaria actione ita inquit. Frumentum emere in
 » Sicilia debuit Verres ex senatusconsulto, & ex lege Tercentia &
 » Cassia frumentaria. Emundi duo genera fuerunt, unum cæte-
 » rarum decimarum, alterum quod præterea ciuitatibus æqualiter
 » esset distributum. illius decumani tantũ quantum ex primis decumis
 » fuisset, tritici modiu. DCCC. millia. pretiu autẽ constitutum decuma-
 » no in modios singulos sestertijs ternis, duodetricies. imperato sester-
 » tijs quaternis. Ita ut frumentum imperatum, sestertium duodecies in
 » annos singulos Verri decernebatur, quod aratoribus solueret, in al-
 » teras decimas ferme ad nonagies. Sic per triennium ad hanc fru-
 » menti emptionem sicaliensem propẽ cencies & tricies erogatum est,
 » hanc pecuniam tantam tibi ex ærario inopi atq; exhausto, datam
 » ad frumentum, datam ut siculis aratoribus, quibus tanta onera
 » respu. imponeret, solueretur, ab ste laceratum sic esse dico, ut possim
 » illud

» illud probare si uelim, omnem hanc pecuniam domum tuam reuer-
 » tisse. Hunc locum Ciceronis qui longe aliter in exemplaribus legi-
 tur, sic emendandum esse censi, quoad emendatiora reperiantur
 exemplaria, & eius hunc sensum esse, ut intelligamus triplicem
 frumentationem siciliensem fuisse. Primam uestigalem quæ decuma-
 na erat. alteram itidem decumanam non etiam gratuitam, sed ut
 aratores sicili alteram decumam darent, ternis sestertijs in modios
 taxatam. has duas certas statiq; numeri frumenti fuisse, idest octin-
 genum millium modium in singulas. tertiam non decumanam sed
 incertam & pro necessitate reip. indici solitam æqualiter ciuitati-
 bus. propterea igitur decumani nomine Cicero quotannis duodetri-
 cies sestertium imputauit Verri, quippe cum frumenti modius trinis
 sestertijs æstimatus esset, si ter octingenta millia numeres fiant uicies
 quater centena millia numũ quotannis, quare potius. DCCCC. mil-
 lia legendum uidetur, ut fiant septies & uicies centena millia nu-
 mũm, quæ si ter rursus numeres, fiant semel et octogies centena mil-
 lia numũm in trienio, ut sit quod Cicero dixit ferme ad nonages,
 omnia augens oratorie. malim tamen locum mendosum relinque-
 re, q̄ hanc sententiam asserere, præsertim cum duodetricies nõ qua-
 dret in annos singulos. non nihil tamen adminiculatur hic locus ad
 id, quod de sestertijs diximus, cum centes & tricies sestertium pro
 tanta pecunia dixerit. Verum cum publica & æterna frumenti æsti-
 matio quaternum esset sestertiu in Sicilia frumenti feracissima, quan-
 ti putamus fuisse Romæ in caritate annonæ? Et quantum lucrum cõ-
 tempnisse eum, qui assibus uendiderit, si domi repositum habuit, aut
 iacturam fecisse si in Siciliam aut Carthaginem petierit? Nam ut
 in capita ciuium singulis modijs defunctus sit, quod credibile non est
 ut postea intelligetur, non minus q̄ trecenta millia hominum plebeio-
 rum fuerunt. Legimus apud Eusebium quo tempore Cicero Quin-
 tium reum patrocínio suo defendit, censu Romæ acto inuenta esse ho-
 minum millia quadringenta sexagintatria millia. ut ergo trecenta
 millia hominum fuerint tantum, & Seius tot modijs defunctus sit,
 nec pluris Romæ frumentum in annonæ inopia q̄ apud Siculos in
 solita ubertate fuerit, Seius in populum mille ac ducenta millia nu-
 mũm. idest duodicies sestertium dilargitus est. Quod si ad uerisimile
 exigere hoc uelis, minimum hæc summa duplicabitur. Itaq; merito
 » Lactantius lib. VI. ita scribit. Quid enim dicendum est de ijs, qui
 » populari leuitate ducti, uel magnis urbibus siffecturas opes exhi-
 » bendis muneribus impendunt, nisi eos dementes ac furiosos, q̄ præ-

ne uillæ & modo agri colendi loquentem, sic in omnibus libris im-
 pressis legitur. Modum agri in primis seruandum antiq̄ putauere,
 quippe ita censebant, satius esse minus serere et melius arare. Qua
 in sententia & Virgilium fuisse uideo, uerumq̄; confidentibus lati-
 fundia prodidere Italiam. Iã uero & prouincias sex & semissem
 domini africæ possidebant cū interfecit eos Nero princeps. Non frau-
 dabo magnitudine hac quoq̄; sua Cn. Põpeium, qui nunq̄ agrū mer-
 catus est conterminum. Miror quid his uerbis significari Plinij emen-
 dadores intellexerint. Ego ita restituendum locum affirmo. uerumq̄;
 confidentibus latifundia pdidere Italiam, iam uero & prouincias,
 deinde post distinctionem inferendum. Sex domini semissem Africæ
 possidebant, cum interfecit eos Nero princeps. Nō fraudādo magni-
 tudine hac quoq̄; sua Cn. Põpeio & reliqua. Iam uero pro iam eti-
 am q̄netiam locutio est Pliniana, ut illa uero, pro immo etiam, uel q̄
 immo illa. lib. XVI. cap. XXXIII. & lib. XIII. cap. XXII. illi ue-
 ro & ueniētem, pro immo etiam. Sensus est igitur latifundia per-
 didisse nō modo Italiam, sed etiã prouincias, hoc est steriles reddidis-
 se, cum solum frugiferū male cultum maligne quoq̄; fruges redde-
 ret, & Africæ prope' dimidium ab hominibus sex opulētis obtine-
 batur, quo nomine a Nerone principe rapacissimo confiscati, in su-
 & capite pœnas luerunt. Hoc autem tum contigisse existimo, cum Ne-
 ro spe desitutus quam de gaza antiqua Didonis conceperat in Afri-
 cæ eruēda, ad rapinas improbissimas, & delationes exatandas ani-
 mum cōsceleratum intendit, ut author est Tranquillus. Vt autem scia-
 mus q̄ sint numeri apud Pli. mendosi, age conferamus Pliniū cum re-
 ligis authoribus, atq̄; etiam ipsum secum. Iamprimū lib. supradiçto
 ubi de ærario populi Ro. ut copioso loquitur & opulēto, auri, ingt,
 in ærario populi Romani fuere. Sex. Iulio Lucio Aurelio Cons. se-
 ptem annis ante bellum punicum tertiu, pōdo. DCC. XXVI. argenti
 nonaginta duo millia, & extra numerū. CCC. & LXXV. si prima
 tus homo Cæcilius Isidorus sexcenta millia pondo argenti habuit,
 quonāmodo ærariū locuples existimabitur, quod centū millia nō ha-
 buit? Idem paulo post, intulit & Acemilius Paulus Perseo rege Ma-
 cedonico deuictō prædā pondo triū millium, a quo tempore popu-
 lus Ro. tributū pēdere desyt. Plutarchus de triūpho Pauli loquēs,
 Post armorū currus tria uirorū millia sequebantur, quæ nimis ma-
 ta ferebant argentea uasis trecentis quinquaginta, uas erat quodli-
 bet trium talentorum, quatuor uiri singula uasa portabant, alij
 crateras argenteas & phialas, calicesq̄; ornatisimos, & ingen-

» *tes certo ordine deferebant. Et paulo inferius. Postea sequebantur*
 » *qui aurea numismata gerebant in uasis trium talentorum, ut supra*
 » *de argenteis dictum dictum est. numerus uasorū fuit tria Et octo-*
 » *ginta. His uerbis Plutar. author est mille Et quinquaginta telenta*
 » *argenti, Et ducenta unde quinquaginta auri in ærarium illata esse*
 » *præter uasa aurea argenteaq; Plini tria millia pondo non addito*
 » *auri argenti ue. at ego dico uicies maiorem numerum apud Plutar.*
 » *esse q̄ apud Pli. id quod ex dicendis apparebit. alioqui quonam pa-*
 » *cto Populus Ro. tributa pendere propter ærarij opulentiã desisset?*
 » *Sequitur rursus eodem Plinij loco. Sexto Iulio. L. Martio consulibus*
 » *hoc est belli socialis initio, octingenta quadraginta sex auri pondo*
 » *fuere in ærario. Cæsar primo introitu urbis in civili bello suo ex*
 » *ærario protulit laterum aureorum. XXVI. millia Et numero pon-*
 » *do trecenta. nec fuit alijs temporibus respública locupletior. hacten-*
 » *us ille. Quo modo memorabile Plinius existimauit in ærario Ro-*
 » *mano octingenta tunc auri pondo fuisse, cum Cæsar postea sex Et ui-*
 » *ginti aureorum laterum millia ex ærario abstulerit. de quo loquēs*
 » *Orosius lib. VI. ita inquit, Cæsar Romam uenit, negatamq; sibi ex*
 » *ærario pecuniam fractus foribus inuasit, protulitq; ex eo auri pon-*
 » *dera. IIII. M. C. XXXV. argenti pondera propè. DCCCC. Orosij*
 » *numerus multo minor est Pliniano, ut utrobique corruptum esse appa-*
 » *reat. Ego in antiquissimo exemplari, ita primum illū locū legi, auri*
 » *in ærario populi Ro. fuere Sex. Iulio. L. Aurelio cons. septem annis*
 » *ante punicum bellum tertium pondo. XVI. DCCCX. argenti. XXII.*
 » *LXX. Et in numerato. LXII. LXXXV. CCCC. Sexto Iulio Martio*
 » *cons. hoc est belli socialis initio auri. XVI. XX. DCCC. XXIX. C. Cæ-*
 » *sar primo introitu urbis civili bello suo ex ærario protulit laterum*
 » *aureorū. XV. argenteorū. XXXV. et in numero HS. CCCC. nec fuit*
 » *alijs temporibus resp. locupletior. Intulit et Aemilius Paulus Perseo*
 » *rege uicto è Macedonia præda HS. II. III. a quo tempore po. Ro.*
 » *tributum pendere desijt. hæc uerba inserenda huic operi duxi, ut le-*
 » *gentibus iudiciū integrum seruaretur. Siquid tamen cõmisci licet,*
 » *hunc locū sic restituere possumus ex uetusti exemplari, Et aliorū ob-*
 » *seruatione. Auri in ærario po. Ro. fuere septē annis ante bellū puni-*
 » *cum tertium pondo, septingenta millia uiginti sex. argēti nonaginta*
 » *duo millia, Et in numerato trecenties Et septuagies quinquies.*
 » *Item Sexto Iulio, L. Martio Cons. hoc est belli socialis initio auri*
 » *pondo octingenta millia. XLVI. Et inferius. Intulit Et Aemi-*
 » *lius Paulus Perseo rege uicto è Macedonia præda sestertium ter*

millies . In Cæsaris autem mentione locus mutilatus sic restituendus , protulit laterum aureorum quindecim, argenteorū .XXXV. mil. & in numero sesterium quadringentis . In harum summarum æstimatione ineunda in singula pondo cetenos aureos solatos statuendos esse arbitror , quia in tanta copia auri necesse est partem fuisse mediocris notæ , utpote quod esset conflatum e uasis, & suppellectili, sic fit, ut singula centena millia centena millia aurcorum ualuerint ita septingenta millia septingentis centena millia ualuerunt. argenti autem nona ginta duo millia denario multiplicata, nongentis uiginti millibus coronatorum æstimantur, & trecentis & septuages quinques sesterium nongentis quadraginta circiter millibus . Sex uix uerisimile est septies plus auri q̄ argenti fuisse . Quod si uetustum exemplar uerum esse aliquis existimauerit, sic legendum erit fortasse . pondo sedecies septingenta, argenti nonages bis octuaginta quinque millia (q̄q̄ in uetusto, uicies bis . LXX. CCCC. legatur) & in numero sexages bis octuaginta quinque . hæc summa immensa est omnino, quippe sedecies centena millia & septingenta pondo intelligo . quæ centies multiplicata millies & sexcentis centena millia aureorum ualent . argenti autem summa nonages bis, decies multiplicata, noningentis uicies centena, præter numeratam pecuniam . Quæ utrum ad sestertia, an ad aureos referenda sit, mihi non liquet . quare nihil statuo, si tamen uetusti numeros sequi placeat, non uideo quomodo . XXII . LXX . CCCC . aliter legere possimus q̄ uicies bis septuaginta millia quadringenta, quæ summa argenti ad nummum relata ducentis uicies septies centena & quatuor millia coronatorum efficit . Idemq̄; censeo de eo, quod sequitur . Belli socialis initio auri pondo . XVI . XX . DCCC . XXIX . quod si nõ mendose legitur, utiq̄; sic interpretandũ est . Sedecies uiginti millia octingenta undetriginta, hoc est sedecies centena uiginti millia . Centena enim antiqui subintelligenda relinquere solebant , eo modo quo in his uerbis quadringentis sestertium pro quadringentis centena millia sestertium, ut docuimus, & debere ducentis . hoc more sepe locutum Pli. docebimus li. IIII . cum locus occurrerit . Cice . in prætura urbana, accepi, inquit Verres, uicies ducenta triginta quinque millia quadringentos quindecim numos . hoc perinde est ac si dixisset Cice . ro, uicies bis centena . XXXV . millia, ut manifeste ex sequentibus patet, & ex A sconio Pædiano . ut autem legamus . XVI . millia pondo ut in eo uetusto legitur, ridiculum est , cum apud Suetonium legamus Augustum una donatione in Cellam capitolini Iouis sedecim millia

pondo auri et quingentes sestertium cōtulisse. Quare lectionis fides
 sit penes uetusta exemplaria, si usquam esse potest hodie, uerborum
 autem interpretatio sit penes antiquitatis studiosos. Admurari nunc
 Plinium subit, sepeq; in hoc opere subibit, qui res tot memorabiles
 omnis æui memoriæ proderet concipiuit, si per tot seculorum cæciem,
 incuriam, ignorantiam, & compendiarie scriptiois discrimina p-
 tmax exemplarium fides ad nos euadere potuisset. ut si quando nul-
 lis aduentibus, & inuentis uetustioribus libris restitui potuerit, unū
 eum authorem studiosi harum literarum habeant, cui totus prope
 uetustatis cognitionē explicatam acceptam referre possint, utiq; quod
 ad eas res pertinet, quis interscribendam rerum gestarū historiam
 locus esse non solet. Cuius rei reputatio magnum mihi negocium in
 hac commentatione exhibuit, cum res partim conclamatas, par-
 tim etiam elatas tot doctorum hominum præiudicio, semianimes
 a' rogo referri posse, atq; etiam a' tumulo non diffiderem. Nequid au-
 tem commisceri uidear, penes me futura antiqua exemplaria profi-
 teor, ut nulli non adire liceat quem quidem initiatum his sacris esse
 sensero. Credibiles fortasse has summas, at etiā omnino credibiles
 » facit locus Suetonij in Vespasiano his uerbis, sunt contra qui opinen-
 » tur ad manubias, & rapinas necessitate compulsam summa ærarij,
 » fisciq; inopia, de qua testificatus sit initio statim principatus, profes-
 » sus quadringentes millies opus esse, ut resp. stare posset. si enim Vesp-
 sianus sperauit se quadringentes millies sestertium cogere posse, ad
 instaurandam dignitatem imperij Ro. quæ a' Nerone & successori-
 bus per luxus inusitatos exhausto ærario, conderat, simillimum
 ueri esse potest eo tempore, quo imperiū Ro. in senatus auctoritate, et
 populi potestate situm erat, potuisse ex Orientis Africæq; spolijs, et
 uectigaliū residuis, quartā eius summæ partem in ærario coactam
 esse. maxima enim superiorū summa nō excedit centies millies sester-
 tium, idest bis millies & quingentes centena millia aureorū nostro-
 rum. Hæc adnotauisse nō ab re fuit, ut arbitror, & si nihil habui,
 quod hoc in loco statuerē. existet. n. fortasse aliquis, q' uetustus exēpla-
 ribus diligēter euclutus, uel uerisimiliora inueniet, uel cōmentationi
 nostræ fisci gū imponet, admonitōe hac nostra extimulatus. Magnā
 autē esse summā pecuniæ, quā Cæsar ex ærario protulit ex calculo
 intelligere licet. Si. n. XV. mil. laterū aureorū fuerunt nō dubito cen-
 tum et quinquaginta millia pondo auri fuisse, cū qlibet laterculus de-
 cē pondo minimū fuerit, quā ratioe fuit aureorū solatorū cēties qu-
 quages cētena millia. Si autē huic summæ argenti æsumatio addatur

cum eo, quod in numero fuit, immensa fiet summa. quod uero in vulgatis exemplaribus & quibusdam antiquis legitur, & numero pondo trecenta, omnino corruptum est, numeratam enim pecuniã non libris, sed festerijs significabant antiqui. Appianus in secundo bellorum Civilium, thesauros, inquit, a nemine contactos usque in illum diem militibus rapere concessit, quos olim execratione propo-
 » sita conditos fuisse memorant, ut nisi in tumultu belli celtici nõ pro-
 » merentur. Ex quibus uerbis intelligimus Cæsarem usque ad fecem ærarium exhaustisse. quãquam Pli. dicat tunc ærarium locupletissimum fuisse, sed intelligimus prælibatum a Pompeio & senatu. Tranquillus & Plutar. de hoc siluerunt, ut & ipse Cæsar in cõmentarijs suis. Lucanus in tertio Pharsaliæ de hoc loquens, ita inquit.

» -Tunc conditus imo

» Eruitur templo multis intactus ab annis

» Romani census populi, quem punica bella,

» Quem dederat Perses, quem uicti præda philippi.

» Quicquid parcorum mores seruastis auorum,

» Quod dites Asiæ populi misere tributum,

» Victoriq; dedit munoia Creta Metello,

» Quod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.

» Tunc orientis opes, captorumq; ultima regum

» Quæ Pompeianis prælata est gaza triumphis

» Egeritur, tristi spoliantur templa rapina,

» Pauperiorq; fuit tunc primum Cæsare Roma.

Quibus uerbis magna uis auri argentiq; significatur. Sic autem hic Plinium locutum esse credo coniecturam ex alijs authoribus faciens, & ex alijs ipsius locis, argumento erunt etiam ea, quæ postea dicentur a nobis, si quis diligenter animaduertat. Hanc autem deprauationem exemplarium induxit antiquorum librorum institutum, qui numeros, & summas sua quanque notula scribebant, aliter enim sestertios numos, aliter sestertia, aliter sestertium gignendi casu notabant, aliter libram, & talentum, aliter & denarium, & mille et millies non eodem modo. Quare per tot secula ueri rerum numeri alijs, atque alijs subinde traducibus exemplarium inserti, ad nostram auorumq; memoriam peruenire non potuerunt, præsertim accedente librorum culpa. qui pleaque oculis solis, pauca etiam mente transigunt. Age quis illud libri octauum tueri possit? Metellus Scipioni Triclinaria Babylonica octingentis millibus uenisse iam tunc posuit in capitalibus criminibus

mēibus, quæ Neroni principi quadringentis millibus sestertium
 nuper steterē. si stragula Babylonica octingentis millibus ab ho-
 mine privato comparata sunt, quoniam modo memorabile est Nero-
 ni principi profusissimo quadringentis millibus steterisse. In antiquis
 duobus exemplaribus quadringentis sestertium legimus, in uno
 antiquissimo quadringentis, sed ita ut conspicue deletilem membra-
 næ locum cerneret, & quadringentis principio fuisse intelligeret.
 est alioquin locus non uno, aut altero uerbo corruptus, in antiquo-
 rum enim nullo capitalibus criminibus legitur, sed uel in Catonis
 uel in Capitonis. nec posuit, sed ponit, nec Scipioni, sed Scipio in re-
 cto locus igitur sic restituendus. Metellus Scipio triclinaria Babylo-
 nica sestertium octingentis millibus uenisse iam tunc, ponit in Capito-
 nis criminibus, quæ Neroni principi quadringentis sestertium nu-
 per steterē. hoc sensu, ut Metellus Scipio Capitonem accusauerit, &
 ei obiecerit quod triclinares tapetas, quibus triclinia uel sterne-
 bantur, uel obtendebantur, uiginti millibus aureorum nostrorum pa-
 rare ausus esset. quæ tamen postea Nero decies centenis millibus pa-
 rauisset ad ornatum aureæ domus. Capitonis Cossutiani meminit Ta-
 citus lib. XVI. Crimina, inquit, obliterari non sinebat Capito Cossu-
 tianus, præter animum ad flagitia præcipitem inimicus Thraseæ,
 quod auctoritate eius concidisset, iuuantis Cilicum legatos, dum Ca-
 pitonem repetundarum interrogant. cuius accusationis meminit eti-
 am Iuuenalis satyra octaua, Capitonem cilicum piratam uocans.
 sed de hoc Capitone intelligi dictum Plinianum non potest, quia et
 is Thraseam Petum reum peregit sub Nerone, quo nomine quin-
 quages sestertium præmij loco tulit, accusatoribus, inquit Tacitus,
 Eprio & Cossutiano quinquages sestertium singulis, Ostorio duo-
 decies & quæstoria insignia tribuuntur. Quo ex loco intelligere
 possumus quædam ille sceleratissimus princeps etiam perditus luxu,
 & prodigētia fuerit, qui duobus calumniatoribus ad accusandum
 uirum egregium subornatis ducenta quinquaginta millia coronato-
 rum dederit, id est centies sestertium. semel in uniuersum testatus sum
 me ita in hoc tempore locuturum, quasi iam olim coronate nostri
 percussi fuerint, ut expeditius transigere hoc negocium possim. Ca-
 pitonis Fonteij meminit Horatius in primo sermonum æqualis Me-
 cœnatis. Hunc igitur uel patrem eius Metellus hoc nomine accu-
 sasse uidetur. Capitem autem luxum Romæ fuisse nõ comperimus
 ne exilio quidem multatum, tametsi probrose obijci solitum, ut de Lu-
 cio Crasso uidebimus. Quare Tranquillus de Cæsare adhuc prina-
 h

to loquens. Tabulas operis antiqui semper animosissime comparasse eum multi prodiderunt. seruitia recentiora, politior aq; immenso pretio, & cuius etiam ipsum pueret, sic ut rationibus uictaret inferri. Quo modo igitur capitalibus uerbum apud Plinium congruere potest? Vt nam autem eo in loco Plinius per omnia emendari possit, ut

» in eo, quod sequitur in eodem capite, Vidimus iam & bidentium
 » uellera purpura cocto conchylio sesquipedalibus libris infecta, uelut
 » illa sic nasci cogente luxuria. Ege ut uiuentium non bidentium lego
 sic sensu exposcente, ita sesquipedales libras non intelligo. Quod si
 labris legamus tamen sesquipedalibus non congruit. Potius igitur ses-
 quipondialibus legendum censuerim. eo sensu fortasse, ut libræ pur-
 puræ & conchylij centenis & quinquagenis drachus constarent.

» Nam de pretio purpuræ loquens lib. ix. ita inquit. Nepos cornelius,
 » qui diui augusti principatu obiit. me, inquit, inuene uiclacea purpu-
 » ra uigebat, cuius libra denarijs centum ueniebat. nec multo post ru-
 » bra tarentina. huic successit dibapha tyria, quæ in libras denarijs
 » mille non poterat emi, hac Lentulus spinter ædilis curulis pri-
 » mus in prætexta usus improbabatur. qua purpura quis non iam;
 » inquit, triclinaria facit. Spinter ædilis fuit Cicerone consule. Di-
 » bapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, ueluti magnifico impen-
 » dio, qualiter nunc omnes penè commodiores purpuræ tinguntur.

» Quod sequitur corruptum est, In conchyliata ueste cætera eadem si-
 » ne buccino, præterq; ius temperaturæ æquæ pro indiuiso humani
 » potus excremento dimidia & medicamina adduntur. Vbi sic legen-
 » dum censeo. Vis temperatur aqua. Sed ex uerbis Plinij purpuræ et
 conchylij pretia magna apparet fuisse. Coctus autem quo hodie uti-
 mur in laneis uestibus, non excedit in libras singulas nostras binos
 aureos, quod uero in serica ueste cramesimum appellant non absi-
 mule est cocto, radicibus adhærens cuiusdam herbæ in Germania,
 nec excedit quaternos ducatos in libras, ut negociatores nostri
 aiunt. Ex quo apparet multo pretiosiores, & maioris luxus uestes
 antiquorum fuisse. Purpura hodie negociatoribus ignota est, etiam si
 Damasci in usu esse quidam autumant, sed pretium antiquis pretijs
 non respondet. Athenæus libro. xij. diptosophiston de luxu Ionum

» loquens, Theopompus autem, inquit, libro. xv. author est mille
 » uiros Colophoniorum per urbem errantes uideri solitos in ueste pur-
 » purea. quod regibus tum rarum erat, & magno studio affectatum.
 » purpura enim argento rependebatur. ὄπερ καὶ βασιλεῖσι σπάνιον ἦ
 » τὴν καὶ περισπούδασον. ἰσοτάσιος γὰρ ἦν ἡ πορφύρα πρὸς ἀργύριον ἕξι-

» τὰς οὐμῶν . Cicero in Philippicâ secunda. Conchyliatis Cn. Pompeij
 » peristromatis seruorum in cellis lectos stratos uideres. Quamobrē
 » desinite mirari hæc tam celeriter esse consumpta . non modo unius
 » patrimonium quamuis amplum, ut illud fuit, sed & urbers, & re-
 » gna tanta nequitia deuorare potuisset. Tranquil. in Nerone. Et cum
 » interdixisset usum amethystini, ac tyrii coloris, summisissetq; qui
 » mundinarum die pauculas uncias uenderet, præclusit cunctos nego-
 » ciatores. Quo in loco perculit lego idest fortunis euerit. De hac Plin-
 » nius ita inquit libro supra dicto. Non est satis abstulisse gemmæ no-
 » men amethystum, rursum absolutus inebriatur tyrio, ut sit ex utroq;
 » nomen improbum tyriamethystus . Olim etiam purpura idest
 » sanguis pisciculi cum cocto, quo nunc utimur, miscebatur . id quod
 » idem author testatur his uerbis. Quin & terrena miscere, coctoq;
 » tinctum tyrio tingere ut fieret his bissimum. ubi prisca his schyuum
 » habent, quare hysgium lego. ex eodem Plinio libro. XXXV. in men-
 » tione purpurissi, & ex Vitruuio libro. VIII. his uerbis. Fiunt etiã
 » purpurei colores infecta creta rubiæ radice & hysgino . Purpura
 » insigne Romanorum imperatorum fuit. Plutarchus in Crasso, Fer-
 » tur eo die Crassum non purpureum, ut Romanorum imperato-
 » rum mos erat, sed atrum paludamentum indutum ad milites pro-
 » cecisse. Quapropter purpura pro summo magistratu ponitur à Plinio
 » libro. x. cap. xxi. de gallis loquēte. Vt plane dignæ aliti tantum ho-
 » noris tribuat Romana purpura. Et ideo imperio Romano ad mo-
 » narchiam deducto principes ipsi, qui etiam, ut olim, impera-
 » tores dicebantur, quoniam regium nomen Romæ infustum inui-
 » sumq; erat, purpuram pro insigni imperatorio seruauerunt, ut au-
 » thor est Capitolinus in Maximinis & in Gordia. Pli. li. xxij. palu-
 » damentum imperatorium cocto tinctum fuisse dicit his uerbis. Iam
 » uero insici uestis scimus admirabili suato. atq; ut fileamus Galatiæ,
 » Aphricæ, Lusitaniæ granis coctum imperatoris dictum paludame-
 » tis, trāsalpina Gallia herbis tyriū, ac cōchylū tngit, omnesq; alios
 » colores. nec quærit in profundis murices, sese obijciēdo dū præripit
 » escam belluis marinis. In titulo de uestibus holobryxis uel holoseris
 » nūc murex nunc conchylium, nunc purpura uocatur qua solus prin-
 » ceps utitur. Hæc obiter dicta sint propter uerbum sesquipedalibus.
 » quod in Plinio corruptum esse apparet . Sesquipondium autem sic
 » latinum est, ut dipondium & centipondium, seu centumpondium
 » apud. M. Catonem & Plautum . Est & aliud ibidem uetus quod
 » quia persanare non poterã, ne attingere quidē potius esse duxi. Cæ-

terum quod de censu senatorio & equestri diximus, non mirum uideri debet, ut Romæ senator esse non potuerit, qui minorem censum triginta millibus coronatorum in censu habuerit. hoc enim statutum eo demum tempore fuisse uidetur, in quo imperium Ro. in Asiam transijt, aut certe extra Italiam promotum est. Quare Pli. lib. xliij. luxuriam posteriorum temporum, & rerum honestarum incuriam insectans, Reges, inquit, innumeri honore artium colebantur, & in ostentatione has præferebant, opem & immortalitatem sibi per illas prorogari arbitrantes. Quare abundabant & præmia, & operæ uitæ, posteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, postquã senator censu legi cœptus, iudex fieri censu magistratum ducẽq; nil magis exornare quàm census, postquã cœpere orbitas in authoritate summa & potentia esse, captatio in qua stu fertillissimo, ac sola gaudia in possidendo, pessum iere uitæ prætia, omnesq; à maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici cœptum, eodem tamen habendi, quo eat spes omnium tendente uoto. Sic enim legendum censeo ex uetustæ lectionis obseruatione, licet in exemplaribus, quæ circumferuntur, aliter extremum membrum legatur. Iudicem autem fieri censu Pli. ideo dixit, qd equites etiam iudices uocabantur, propter equitum decurias, quæ ex equestri ordine erant. Idem lib. xxxij. Laquearia, quæ nunc & in priuatis domibus auro teguntur, post Carthaginem euersam primo inaurata sunt in capitolio censura L. Numij. Inde transiere in cameræ, parietes quoq; qui iam & ipsi tanquam uasa inaurantur, cum sua ætas uaria de titulo existimauerit, qd tegulas æreas capitolij inaurasset primus. Idem paulo superius. & nos fecimus quæ posteri fabulosa arbitrentur. Cæsar, qui postea dictator fuit, primus in ædilitate munere patris funebri, omni apparatu arenæ argenteo usus est, feræq; argenteis uasis incessere tu primum uisum, mox, quod etiam in municipijs æmulantur, Caius Antonius ludos scena argentea fecit. Idem Lucius Murena. Item paulo inferius. Claudij successor Nero Pompeij Theatrum operuit auro in unum diem, quo Tiridati Armeniæ regi ostenderet. & quota pars ea apparatus fuit aureæ domus ambientis urbem? Idem Pli. lib. xxix. de medicis loquens. Multos prætereo medicos, celeberrimosq; ex ijs Cassios, Carpetanos, Aruncios, Albutos, Rubricos. ccl. sestertia annua mercede ijs fuere apud principes. Quintus uero Stertinius imputauit principibus, quod sestertijs quingenis annuis contentus esset. Sexcenta enim sibi quæstu urbis numeratis

» ratis domibus ostendebat . ducenta & quinquaginta sestertia idest
 sex millia ducentos quinquaginta aureos annua mercede celebres
 multos medicos Romæ à principibus habuisse dicit . Stertium uero
 etiam summam altero tanto maiorem . hoc est duodena millia quin-
 » gentenos , cū priuato quæstu & urbana dena quina millia cogere pos-
 » set . Quapropter hoc etiam imputabat principibus , q̄ centum sestertia
 quætus eorum gratia contemneret . Sequitur apud Plinium . par
 » & fratri eius merces à Claudio Cæsare infusa est . censusq; q̄q̄ ex-
 » haustis opibus Neapoli exornata ita auctus , ut hæredi sestertia .ccc.
 » relinqueret , quadringena Aruncius solus . sic locum legit Hermo-
 laus Barbarus quibusdam uerbis contra fidem exemplarium ad-
 ditis , quod diuinare est , non emendare . Ego ex uetustæ lectionis ob-
 seruatione sic legendum censeo , censusq; q̄q̄ exhausti operibus Neapoli
 exornata hæredi sestertium trecenties reliquere , quantum Athena
 idest Aruncius solus , ut intelligamus Aruncium cognomento Athe-
 nam dictum . sensus est autem non qualis ab Hermolao ponitur , ut
 trecenta duo fratres reliquerint hæredi , quod Pli . pro re prædi-
 canda posuit , sed trecenties , quæ centuplicato maior est pecunia , hoc
 est septingenta quinquaginta quinque millia . In quo insignis fuit &
 concors Neotericorum omnium hallucinatio , ut antea dictum est , qui
 nescio . quo fato uelut iure quodam sic errore recepto , omnes uniuersiq;
 pedibus ierunt in eius sententiam , quem primum horum uerborum
 intelligentia fefellit . quanquam partim eorum rem egregie
 latinam multis in partibus gesserint , partim græcorum penetra-
 lia , atq; etiã adyta referarint , ut acriore ui animi , atq; ingenij
 quàm ego , sic maiore operæ pretio . Quo nomine simul eorum me-
 moriam & colo & ueneror , simul eorum monumentis acceptum fe-
 ro quicquid literarum studio doctrinæ , quantula in me est cinq; , asse-
 cutus sum . id quod eo magis ex animi sententia dico , q̄ nullius do-
 cti uiri quicq̄ eo nomine uoci debeo , quod quidem à prælegente ac-
 ceperim , ut Pheuius ille Homericus , qui sese autodidacton uocat . Alio
 quin & doctorum obseruantissimus , & omnia eorum causa cupiens .
 Sed sic fuit fatum mecum , ut mihi tantum & libris operam satis
 multam , præceptoribus longe rariorem q̄ tonsoribus dederim . Cuius
 sortis & si magnopere me pœnitet , interdum etiam suppudet , quod
 tamen cælare plerosq; non possum , palàm omnibus fateri non eru-
 besco , utiq; cum ea re commemoranda argumentum mihi ueniæ præ-
 stuere uidear . Iuuat igitur doctissimorum hominum luculentam cul-
 pam in rebus arduis meminisse , non quod uendibilis inuentum me-

um ea re fieri sperem, sed quo mihi iure etiam optimo ueniam er-
 ratorum haud dubiam spondeam, praesertim si nec inauspicato con-
 tu, nec irrito in communem studiosorum causam incubuisse inueniar.

» Sequitur eodem loco Plinij, tum Crinas Massiliensis, arte geminata ut
 » cautiore religiosiorq; ad siderum motus ex ephemeride mathematica
 » cibos dando, horasq; obseruando, auctoritate eum praecessit, nuperq;
 » sestertia cetū reliquit muris patriae, mœnibus quoq; alijs penè non mi-
 » nori summa extractis. sestertium nō sestertia lego, ut sit sestertium centies
 » nō sine uetustae lectionis astipulatu, aliogn quonammodo cetū sestertia
 » sufficere mœnibus Massiliae possent? aut cur Pli. magnam hanc sum-
 » mam esse diceret? Sequitur ex eodem cap. per quae effectum est, ut
 » nihil magis prodesse uideretur, quam multitudo grassantium, neq;
 » enim pudoris æmuli pretia summittunt, notum est ab eodem Char-
 » mide unum agrum ex prouincialibus sestertijs ducentis conductum,
 » Archontio uulnerum medico sestertijs centum condemnato ademisse
 » Claudium principem, eidemq; in Gallia exulanti, & deinde resitu-
 » to acquisitum non minus intra paucos annos. lego, neq; enim pudor,
 » sed æmuli pretia summittunt, & Archontio uulnerum medico se-
 » stertium centies Claudium ademisse, bonis eius confiscatis. Sententia
 » enim Plinij hæc est. quanquã medici Romæ multa nefarie admitte-
 » rent artis suae licentia, potius tamen esse coepisse ut plures essent quã
 » pauci, quia olim cum pauci essent, pretia immodica aut stipulaban-
 » tur ab ægris, aut quouis modo exprimebant, nullo enim pudore de-
 » terrebantur ut immensis mercedibus abstinerent. sed mutua, ut fit,
 » æmulatione minoris operas suas addicere tunc coeperunt, cum nul-
 » ti extitere medici. Cum autem uellet Pli. impudentiam flagitantium
 » docere, Charmidis facinus tanquam exemplum improbitatis medicæ
 » commemorauit, qui agrum unum prouinciale sanandum, quinque,
 » ut ita dicam, millibus coronatorum conduxit. ut autem doceret quã
 » quæ tuosa tunc medicina esset, uulnerarium Archontium dixit ducẽ
 » tis quinqueginta millibus aureorū confiscatione amissis, intra paucos
 » annos totidem in exilio quæsiuisse. Huius dicti firmamentum erit id,
 » quod ab eodẽ authore lib. XXVI. dicitur, ubi de lichenibus loquitur.

» Siquidem, inquit, certum est Manilium Cornutum ex prætorijs, lega-
 » tum aquitanicæ prouinciæ sester. ducentis elocasse in eo morbo curã-
 » dum sese. Sic enim legi debet ille locus etiamsi aliter in chartaceis
 » libris legatur. Præter loca suprãdicta etiam alium eodem Cap. in
 » transitu emendabimus, ubi enim legitur. Itaq; Hercule in hac arti-
 » um sola euenit, ut cuiusq; medicum se profitenti statim credatur,
 » cum sit

» cum sit periculum in nullo mendacio maius, nō tamen illud intuemur,
 » adeo blanda est spirandi per se cuiq; dulcedo. lego sperandi pro se, nō
 spirandi per se. Hæc quæ de medicorum mercede ex hoc Plinij loca
 dicta sunt a me, fide fortasse maiora nonnullis uidebuntur, ut pote ab
 hodierno non modo censu, sed etiam sensu abhorrentia. Itaq; cum
 hæc scribere cœpissim, in mentem mihi uenit, eam me rationem in
 his commentarijs sequi esse necesse, quam geometræ, & mathematici
 in demonstrandis speculamentis suis instituerunt. Quomodo enim il
 li ex primis probant ordine sequentia, et simul atq; theorema quod-
 dam compererunt, illi statim ut confecto adnectunt assuntq; aliud,
 & illi rursus aliud atq; aliud serie perpetua, cum sequentia consi-
 stere sine antegressis nequeant. Nam absq; hoc foret, res ipsi in com-
 munem sensum haud incurrentes rudibus adhuc animis approbare
 demonstrareq; non possent, minutisq; eos assensionibus usq; adeo ob-
 stringere, ut cum pregressa pro compertis habere se faterentur, sub-
 euntia quoq; inspicari nequirent, cum hæc ex illis necessario con-
 ficiant. Ut igitur Mathematicis necesse est primum quodq; deinceps
 theorema, ita ei quicum disputant approbare, ut omnem fatendi ter-
 giversationem, atq; etiã dubitationem eximant, sic nos præcedentia,
 ut arbitror ueluti propositiones quasdam plane demonstratas tene-
 mus, ex quibus hæc, quæ nunc agimus, ratione nō solū probabili, sed
 etiam propemodū necessaria astruere possumus. Verū enim uero quã
 do in lectorum animis quilibet persuasis (de meo enim coniecturam
 facio) identidē, ut ita loquar, rebellaturã hæsitatiōē uideo, non com-
 mittam ut hactenus contestatis acquiescens, non omnino compos pro-
 positi euadam. Spe enim decidisse uidebor, si re in iudicium homi-
 num deducta, nō protinus secundum nos ab omnibus pronuncietur.
 Equidem ut Castor & Pollux iudiciorum præsidēs obstare mihi
 contendant, plures tamen tribus ingeniorum feram. proinde libens
 facio ut re quæ probata, rursus authoribus amplissimis denunciem te-
 stimonium. atq; interim argumentis ualidissimis causam meam ita
 affirmem, ut omnem ambigentibus animis dubitatiōem abstergeã.
 Interea exempla ad id, quod agebamus, citabuntur. Tactus lib. xiiij.
 » de Nerone nondum deterrimo principe loquens. sed nobili fami-
 » liæ honor au tu: est, oblati in singulos annos quingenis sestertijs,
 » quibus Messala paupertatem innoxiam sustentaret. Aureo quoq;
 » Cottæ, & Atherio Antonino annuam pecuniã statuit princeps,
 » quæ per luxum habitas opes dissipassent. de eodem Tranq. nobi-
 » lissimo, inquit, cuiq; sed a re familiari destituto annua salaria &

quibusdam quingena constituit. & de Vespasiano. Expleuit censum
 senatorium, consulares inopes quingenis sestertijs annuus sustentauit.
 si ergo senatores quidam Romani iam consulares facti duodecim mil-
 lia & quingentos aureos annuo stipendio à principibus habuerunt,
 cur incredibile sit id, quod de medicis dictum est? Artes autem
 hoc tempore pene dixerim damnosas, olim non modo Romæ, sed
 etiam in Asia quæstuosas uel locupletatrices potius fuisse authorita-
 tibus docebo. Iamprimum idem Tranquillus de Vespasiano princi-
 pe auaritia infam, & si cætera pene optimo. Ingenia, inquit, & ar-
 tes uel maxime fouit. primus è fisco latinis græcisq; rhetoribus an-
 nua centena constituit, præstantes poëtas, necnon artifices cõemît. an-
 nua centena non minus duobus millibus & quingentis aureis fue-
 runt. quæ si nunc in breuiario principis anniuersario legerentur,
 non dico unî nomîni expensa, sed in uniuersum literatorum genus,
 prodigiũ instar esse crederetur, ab ijs quidem magnis uiris, qui æra-
 rium nostrum libero pene arbitrio expensant. Ex quo intelligere
 licet unde Fabius Quintilianus saltus illos cõemerit, qui à satyrico ce-
 lebrantur. primus enim Romæ ex Hispania ueniens stipendium è
 fisco accepisse dicitur ab Eusebio sub Domitiano. quod tamen non es-
 se uerum ex dicto loco Trāquilli deprehenditur. Huius ætatis aliud
 est iudicium præsertim in Gallia, suo sibi suffragio a ludo poëtico
 oratoricò explosa, ut antea dictum est. Viginti talentis unam oratio-
 nem Isocrates uendidit ut author est Pli. in. VII. idest aureorum no-
 strorum duodecim millibus. Idem lib. xxxiiij. Hominum primus &
 auream statuam & solidam Gorgias Leontinus Delphis in templo
 sibi posuit, septuagesima circiter olympiade. Tantus erat docendæ ora-
 toriæ artis quæstus. O tempora, o mores? Isocrates Athenis idest in
 urbe eruditissima orationem unam tanti uendere olim potuit, quan-
 ti nunc Gallia prouinciarum locupletissima eadem & doctorũ ho-
 minum egentissima si sese ipsa nosset, nec latias nec græcas Athenas
 æstimandas esse putat. & nos mirabimur ab omnibus nobis uerba
 dari quibuscum negotium habemus, cum literas ipsi nesciamus, nec
 imperio obtinendo conferre quicquid aut conducere putemus? Thucy-
 didem imperatorem Athenienses, inquit idem Pli. in exilium egere,
 rerũ conditorem reuocauere, eloquentiã mirati, cuius uirtutem dam-
 nauerant. Thucydides ab exilio publico decreto reuocatus est, ut hi-
 storiã scriberet, quæ nunc extat. nunc uero, Quis dabit historico
 quantum daret acta legenti? ut inquit ille satyrographus. Vnde fit
 ut res à maioribus nostris gestas tam commemorare possimus, quã
 qui terra

qui terra editi auos citare nequeunt . Quamquam non magnopere refert nostri temporis res gestas obliuione transmitti , qui nihil laude dignum gessimus , certe multa silentio nobis prætereunda sunt . Quominus mirum est summos rerum nostrarum gestores nullo in numero beneficiariorum habere literatos homines , qui res gestas prodere æternæ memoriæ possint . Alexander magnus inter spolia Darij Persarum regis unguentorum scrinio capto , quod erat auro gemmisq; ac margaritis pretiosum , uarios eius usus amicis demonstrantibus , quando tedeat unguenti bellatorem et militia sordidum , immo Hercule , inquit , librorum Homeri custodia detur , ut preciosissimum humani animi opus , quàm maxime diuiti opere seruarietur . Idem Pindari uatis familiæ penatibusq; iussit parci cum Thebas caperet . Aristotelis philosophi patriam condidit , tantæq; rerum claritati tam benignum testimonium miscuit . author idem Pli . Diu addubitauit an id , quod sequitur adderem . Veritus sum enim , ne temporum nostrorum iniquitas fidem historiæ derogaret , in cachin nosq; tandem res memorabiles abirent . ad extremum tamen literarum amor , & ueri admiratio peruenit , ut subscriberem . Apud Athenæum lib . ix . dipnosophistarū Laurentius uir Romanus unus

» eorum ita inquit , de tetrace aue loquens . νομίζων δὲ καὶ παρὰ τῷ
 » ἀριστοτέλει μνήμης ἡξιώσθαι τὸ ζῶον ἐν τῷ πολυτάλαντῳ πραγμα-
 » τεῖα (ὀικταυόσια γὰρ εἰληρέειν τάλαντα παρ' Ἀλεξάνδρου τὸν σακερίτην
 » λόγος ἔχει εἰς πῶν περὶ τῶν ζῶων ἰσορίας) οὐδὲν ἄρον περὶ αὐτοῦ λε-
 » γόμενον . Ego autem existimans uirum doctissimum Aristotelem dignam hanc auem putasse , de qua mentionem faceret , cum tractatum illum eius tot talentis æstimatum adijsssem , (nam Stagiriten ipsum octingenta talenta ab Alexandro accepisse fama est ob historiã animalium) nihil quicquã in eo de ea aue inueni . His Athenæi uerbis elogium habemus summi regis Alexandri in doctrinæ literarū indicaturam . qui unum tractatum Aristotelis præceptoris sui quadringentis & octoginta millibus aureorum nostri temporis æstimauit ac redemit . De hoc loquens Plinius lib . octauo ita inquit . Aristotelem in his magna secuturus in parte , præfundum reor , Alexandro magno rege inflammato cupidine animalium naturas noscendi delegatq; commentatione Aristoteli summo in omni scientia uiro , aliquot millia hominum in totius Asiæ , Græciæq; tractu parere iussa omnium , quos uenatus aucupia piscatusq; alebant , quibusq; uinaria , armenta , aluearia in cura erant , nequid usquam genitum ignoraretur ab eo , quos percunctando quinquaingenta ferme uolu-

mina illa præclara de animalibus condidit. Si quinquaginta uolumina recte legatur apud Plinium, non omnia ad nos peruenierunt. nostræ tamen ætati gratulandum quod libri de anima eorum præstantissimi non interciderunt. nam innumera propemodum uolumina eum scripsisse ex Laertio nouimus. Quam male autem cum promissis condis ærarij nostri ageretur, si eius regis æmulos principes haberemus? quæ longe autem abigerentur ab aula sorices illi prætoriani diuiforum affectæ, qui nobis sericati ob oculos incurrunt arroso argento principalitum di. O' mirificam officinam quæ quis sordidos homines, sesquimenses politos ad unguem nobis reddat. O' mania, o' ingrata, o' pudenda denique literarum studia, quibus aduersis fati nequicquam intabescimus. quos isti non sapientiæ amore captos, sed mente potius putant. Verum ut quod instat agamus, idem Pli. supra dicto, medicinæ scientiam, inquit, in Theombroto Ptolemæus rex Medicensibus sacris donauit centum talentis seruato Antiocho rege, & lib. xxix. Erasistratus Chryssippi discipulus Aristotelis filia genitus, Antiocho rege sanato, centum talentis donatus est a rege Ptolemæo filio eius, ut incipiamus & præmia artis ostendere. Erasistratum & Theombrotum uel eundem fuisse intelligimus, uel Pli. non eundem authorem utrobique secutum. centum talenta sexaginta millia aureorum ualuisse post paulo docebimus. Idem lib. VII. Aristidis Thebani pictoris unam tabulam centum talentis rex Attalus licitatus est. octoginta emit duas Cæsar dictator, Medeam & Aiacem Timomachi, in templo Veneris genitricis dicaturus. Candaules rex Bularchi picturam Magnetum exitij haud mediocrijs pari rependit auro. In antiquis legitur medio crispani. quare sic legendum censeo. mediocrijs spatij rependit auro. nam rependere pari auro nunquam a Plinio dictum est. & alioqui. Pli. mediocri magnitudine tabulæ pretij magnitudinem significare uoluit. rependere auro plena est locutio. Cicero de orat. Cui pro Gracchi capite aurum erat repensum. quod Plinius ipse libro. xxxiiij. imutatus est his uerbis. Hæc paulatim exarsit rabie quadam non iam auaritia, sed fames auri. ut pote cum Septimuleius. C. Gracchi familiaris auro repensum caput eius excisum ad Opimum tulerit. Quanta autem authoritas artibus olim fuerit, etiam ex eo conijcere possumus, quod idem lib. XXXV. inquit de Pamphilo pictore loquens. docuit neminem minoris talento annis decem, quam mercedem Apelles & Melanthius ei dedere, & huius authoritate effectum est Sicyone primum, deinde & in tota Græcia, ut pueri ingenii ante omnia graphicen, hoc est picturam in bu-

xo docerentur, recipereturq; ars ea in primum gradum liberaliū.
 In uetustis tamen omnibus legitur, ut pueri ingenui omnia antigraphicē,
 licet hoc Hermolaus ex uetustis restituisse se dicat. quare
 suspicor sic Plinium scriptum reliquisse. ingenui omnia ante graphi-
 cē. quasi hæc fastigium doctrinæ puerili imponeret. quod tamen
 admonendi animo dictum à me existimari uelim. non enim facile
 mutandam esse structuram ueterem censeo. non nihil hanc opinionem
 meam intendit id, quod sequitur. semper quidem honos ei fuit, ut in-
 genui eam exercerent, mox ut honesti, perpetuo interdicto ne ser-
 uitia docerentur. cæterum quod hic dicitur neminem docuisse mino-
 ris talento annis decem, non consentaneum mihi uisum est, ut cum
 tanta pretia tabularum legeremus apud Pl. idem tamen docendi
 pretium tam paruum poneret, atq; ita poneret, ut admirari nos uel-
 let. Quare cum exemplaria antiqua adirem, reperi non annis, sed
 annuis legendum, nec decem sed. xl. ut sit, docuit neminem minoris
 talētis annuis quadraginta, quanquā in antiquissimo scriptum erat
 quingenta, in pagella quidem, sed in margine quadraginta. ut mi-
 nimum autem annuis decem legendum, hoc est aureorum sex milli-
 bus. quod longissime abest ab eo sensu, qui ex impressis percipitur,
 absurdissimo illo qdē, cum etiam pluris hodie pictores instituantur.
 Atq; ne decoxisse doctrinam eam Apelli putemus, qui tanti picturā
 dicitur. Idem author de eo loquens aliquanto post ita inquit. Pinxit
 & Alexandrium Magnum fulmen tenentem in templo Ephesiæ Dia-
 næ uiginti talentis auri. digiti eminere uidentur, & fulmen extra
 tabulam esse. Immane tabulæ pretium accepit aureos mensura non
 numero. uel ut ex uetustissimo lego tabulæ pretium in numo ac-
 cepit aureo mensura non numero. uiginti auri talenta ut mini-
 mū centū ac uiginti millia aureorum coronatorum ualent. qd̄ tamē
 exquisitius postea uiderimus. Strabo li. xiiij. de Co insula loquēs, &
 urbe eius cognōmini, In suburbano est Aesculapij tēplū ualde nobi-
 le, simulachris multis refertū. in quæis est Apellis Antigonus. fuit etiā
 pridē Venus è mari emergens, quæ nūc diuo Iulio Cæsari dicata est
 Romæ, q̄ Augustus honori patris cōsecrauit, ut generis author ē. Fa-
 ma ē Cois pro tabula cētū talēta ex ipato tributo remissa esse. φασὶ
 ἰ τοῖς Κωῖς ἀπὲ τῆς θρακῆς ἐκείν τὰ λείπτον ἀριστὸν νινέδαι & προσαχ-
 δίνας φόρον. Interpres eo in loco lapsus Anadyomenen. i. emergentē
 Venerem, nudam tran tulit quasi apodyomenen. est enim ἀνάδυοις
 emerfus, cui opponitur ὑτάδυοις, q̄ & aliud significat. Pl. li. supra
 dicto, Venerem exeuntē è mari diuus Augustus dicauit in delubro

- D patris Caesaris, quæ anadyomene uocatur. uersibus græcis tali opere dum laudatur uicto, sed illustrato. Huius enim inferiorem partem qui resciceret non poterat inueniri. Ego tamen ex uetustis melius posse legi puto. uersibus græcis tali opere dum laudatur uicto. sed per tota lustra huius inferiorem partem corruptam qui resciceret non potuit inueniri. Per lustra autem censors olim sacra tecta ædium sacrarum tuenda locare solitos esse notum est. Romanorum igitur res numaria ita propè modum constituta fuit. græci drachmas, minis et talentis usi sunt. Talentum multiplex fuit auctore Festo, Atticum autem sex millium denariorum fuisse dicit. τάλαντον, inquit Suidas,
- 71 μνῶν ἑστὶν ἰξήκοντα. ἢ δὲ μινᾶ δραχμῶν ἑκατόν. Talentum inquit minarum est sexaginta. mina autem drachmarum centum. hoc etiam legimus in uersibus illis, qui apud Priscianum leguntur, & Fauini esse dictitantur,
- 72 Cecropium superest post hæc docuisse talentum,
- 73 Sexaginta minas seu uix sex milla drachmas.
- 74 Quod summum doctis perhibetur pondus Athenis
- 75 Priscianus de ponderibus. scrupulus inquit sex siliquæ. drachma scrupuli tres. uncia drachmæ octo. scrupuli. xxiiij. uncia. xij. libra. libra uel mina attica drachmæ. LXXV. Libra uel mina græcia drachmæ. XCVI. talentum Atheniense paruum minæ sexaginta. magnæ minæ. lxxxiiij. & uncia quatuor. ad hoc probandum citat Lium, sed quoniã uerba Liiij apud Priscianum corrupta sunt, ab auctore ipso repetenda sunt, q̄ lib. iij. de bel. Macæ. de Tito Quinto loquens
- 76 Græciæ liberatore, ingens, inqt, numerus erat bello punico captorū,
- 77 quos Annibal cum à suis non redimerentur, uenundederat. multitudinis eorum argumentum est q̄ Polybius scribit centum talentis eã
- 78 rem Achæis stitisse, cum quingentos denarios pretium in capita
- 79 quod redderetur dominis statuisserent. nulle enim ducentos Achaia
- 80 ea regione habuit. Hactenus Liius. Ex cuius uerbis intelligimus in centum talentis millies ac ducenties quingentos denarios esse, hoc est sexcæties mille. quod perinde est, ac si dicas centies sex millia denariorū. Ita planum fit in quolibet talento sex millia denariorū fuisse, cum centesima pars eius summæ sint sex millia. Rem per se odiosam quàm potui facillime explicui, sicq; ubiq; facturum me comparauit, ne qui hunc librum in manus sumpserint, identidē necesse habeat eo tantisper deposito palimpsestū sumere, sic apellant tabellā deletilem, qua calculatores utuntur. addit hoc Priscianus, denarios eo tempore numos argenteos fuisse siliquarum pondere uicinarum

quaternarum, id quod Livi^{us} in eo libro ostendit de triumpho eius-
 dem Quintij loquens his uerbis . Signati argenti octoginta quatuor
 millia fuere atticorum, tetrachiam uocant, trium fere denariorum
 in singulis argenti est pondus. quo in loco Livi^{us} non tetrarchiam, sed
 tetradrachmum lego, non ex Prisciano, apud quem inanis areola
 pro hoc uerbo relicta est, sed ex Cicerone & Polluce libro nono de
 uocabulis rerum ad Commodum Caesarem. qui author didrachmū
 tridrachmum & tetradrachmum nomismata olim fuisse tradit.
 eumq; numum ab Atheniensibus bouem appellatum esse ab eius pe-
 cudis nota, indeq; ficta ab Homero arma Hecatombæa et Enne-
 bœa. Id etiam ex Prisciano satis intelligi potest, qui numos illos at-
 ticos fuisse scribit duarum & septuaginta siliquarum. Idem Livi^{us},
 inquit ille, ostendit lib. XXXVII. ab urbe cond. magnū talentum at-
 ticum octoginta habere libras & paulo plus, cum supradictorum
 computatio manifestet octoginta tres libras et quatuor uncias habe-
 re talentum, quod est denariorum sex millium Livi^{us} uerba hæc ci-
 tat. talentum ne minus pondo. lxxx. Romanis ponderibus pendat.
 uel sic decreuit senatus, ut nō plus quā ternæ libræ, et quaternæ
 unciæ singulis talentis desint. hactenus Priscianus. Cuius coputationē
 sic accipio (nihil enim aliud addidit) Cum unumquodq; talentum sex
 millia denariorum penderet, octo quoq; millia drachmarum pepē-
 disse ratione prædicta. Hæc octo millia si in centenarios partiatis,
 octoginta utiq; libras centenarias habebis. atqui cum libra antiqua,
 quam Livi^{us} secutus est, drachmarum fuerit sex & nonaginta, su-
 pererunt quater octoginta drachmæ, idest trecentæ & uiginti, ex
 quibus ratione prædicta tres libræ conficiuntur, & insuper tertia
 pars libræ, idest duæ & triginta drachmæ. Ita in talenta singula
 ternæ libræ cum triente tribuuntur ultra octoginta libras. Sciendum
 autem, inquit ille, q̄ secundum Livi^{us} computationem centum minæ
 atticæ, quarum singulæ. lxxiiii. drachmas habent, faciunt talentum
 magnum. minus autem talentum sexaginta minæ secundū Dardanū
 faciunt. maius autem & minus fuisse docet Terentius in Phor. cum
 inquit. Siquis daret talentum magnum. Italica autem mina dra-
 chmas habet, ut supra dictum est, nonaginta sex, quæ libra est. xii.
 unciarum hoc est denarij. lxxij. Quæ computatione. lxxxiij. libræ
 Romanæ & quatuor uncia, quod magnum talentum esse diximus,
 centum minas atticæ faciunt. Seneca in. x. epistolarum ad Nonatū.
 xxiiij. sestertia, inquit, idest talentum atticum paruum. xxiiij. enim
 sestertia sexaginta libras habent. Hactenus apud Priscianum legi-

tur. Quo dicto Priscianus ipse sibi contrarius est. Hac enim ratione talentum magnum septem millia & quingentas tantum drachmas habuisse probatur, quod Liviij supradicta ratione octo millia habebat. quippe cum singula tetradrachma, idest quaternarũ drachmarum numos ternis denarijs aestimauerit, sena quoq; millia denariorum octonis millibus drachmarum aestimauit, at hoc quã sit consentaneum cum postremo dicto uideamus. In promptu est enim unicuiq; uidere cum centum libræ centenariæ decem millia drachmarum ualeant, si inde quartam partem eximamus, ut libræ iã sint septuaginta quinque drachmarum, non plus q̃ septem millia & quingentas drachmas talentum ualiturum, quod tamen Liviiana computatione octo millia ualuit. Iam uero octoginta tres libras per numerum drachmarum idest nonagies sexies multiplicemus, fient in summa septem millia nonaginta sexa ginta octo drachmæ. his si trientem prædictum, idest duas & triginta drachmas addiderimus, quæ ex quaternis illis exuberantibus uncijs fiunt, numerum omnino octo millium habebimus. Quare manifesta est hallucinatio in calculo prædicto. Quem Prisciani esse ideo non credo q̃ in tribus libris antiquis, quos uidi tractatus ille non uisitur, uno etiã antiquissimo. Centum igitur minæ atticæ talentum magnum ut fecerint, non id talentum erit, cuius Livijs loco supradictõ meminit, sed euboicũ fortasse. de quo idem Livijs lib. eodem sic inquit, de pace loquens
 » cum Antiocho facta. Europa abstinete Asiãq; omni, quæ cis Taurũ
 » montem est decedite. pro impensis deinde in bellum factis. XV. millia
 » talentum euboicum dabit. quingenta præsentia. duo millia et quingenta, cum senatus populusq; Romanus pacem comprobauerit. mille
 » deinde talenta per duodecim annos. Quid sit autem euboicum talentum docet Festus his uerbis. Euboicum talentum numo græca septem millium & quingentorum cistophorum est, nostro quatuor millium denariorum. Cistophorum autem crebra est mentio apud
 » Liviũ, ut libro eodẽ in triumpho. L. Scipionis. tulit in triumpho argenti pondus. CXXXVII. millia & paulo superius de nauali triumpho.
 » L. Aemilij. pecunia translata nequaquã tanta pro specie regij triumpho. tetracina attica. ccxxxij. millia. Cistophori. cccxxxij. mil. In superiore exẽplo non tetracinum & cistophori lego, sed tetradrachmum & cistophorum genitiuo casu. In hoc autem tetradrachma & cistophori, & ubiq; apud Liviũ sic emendandum censeo. Tetracinum enim quid sit, nemo ut arbitror nouit. Nec tamen dictum Festi conuenit cum ratione Liviiana, quæ talentum sex millium denariũ

facit. nisi etiā corruptū numerū apud Festum aliquis suspicari malit. q̄q̄ aliogn Festus ipse sibi nō constat. q̄ alibi talētū atticū sex milliū denariū facit, rhodiū cistophorū quatuor milliū. alia etiā genera ponens nihil ad rē ptinentia. quare potius adducor ut talentū apud Liuiū sit octogenariū & proportionē epitriion habeat. i. sesquiterciam, uel ut alij loquuntur tertariā, ad talentū atticū minus, quod sexagenariū est. Sic enim ratio quadrabit, ut q̄ proportionē denarius ad drachmā habuisse dicitur, eandē Liuianum talentū ad vulgare idest ad atticū habeat. libras nunc centenarias intelligi uolo. nā qđ apud Priscianū legitur, ut talentū minus sexagenariū sit, & libræ eius septuaginta quinque drachmarū, nullo authore confirmari potest. cum enim Suidas, Pollux, Festus, græci et latini talentum atticū sex milliū drachmarū esse dicant & sexaginta minarū, necesse est ut. lx. minas nō atticæ, sed græcæ intelligamus et centenarias, quæ atticæ octoginta faciunt. Talenti magni meminit Plautus in Mostel. his uerbis. Si hercle nunc ferat sex talenta magna argenti pro istis præsentaria, nunq̄ accipiet. Locus autem ille Liuij, qui apud Priscianum citatur, non li. XXXVII. legitur, sed tricesimo octauo, his uerbis. argenti probi. xij. millia atticæ talēta dato intra. xij. annos pensionibus æquis. Talentū ne minus pōdo. lxxx. Romanis ponderibus pēdeat. ubi tamen ordinē uerborū puersum esse credo. nō enim latine. xij. millia talenta, sed talentū dicitur, quomodo & alibi et in loco supradiçto locutus est Liuius. Quare hic Liuium scripsisse puto, argenti probi atticæ talenta xij. millia. uel atticum talentum. Quod si de talento dicere ulterius pergam, exitū res non inueniet, usq; adeo de talēto diuersa produntur, & uaria ab authoribus. Suidas & Hesichius talentum apud quosdam centum & uiginti quinque librarū fuisse tradunt. apud nōnullos genus fuisse nomismatis. Non omittendum id, quod Pollux inquit, talentum atticum apud Athenienses atticæ drachmas capere numero sex millia. apud alios eundem numerum, sed suarum cuiusq; loci drachmarum. Id quod eo pertnere potest quod de talento Liuiano dictum est, siue euboicum, siue aliud fuerit, ut quomodo Athenis, & alibi talentum sex millia drachmarum habuit uernacularū cuiusq; loci, sic Romæ sex millia denariorū habuerit, quæ tamen æquauerint pondere octo millia drachmarū. Vitruuius li. x. de testudine Agetoris Byzantiij loquēs. Erigebatur autē machina in altitudinē ad disciendū murū circiter pedes cētū. Itē à latere dextra ac sinistra procurrēdo pstringebat nō minus pedes centū. Gubernabant eam homines centum, habētem pondus talentū quatuor milliū,

» quod sit quadringenta octoginta millia pondo. His uerbis si emen-
 date leguntur, author est Vitruuius talentum centum & uiginti pon-
 do Romana continere. quod genus proxime accedit ad illud talen-
 tum, quod Suidas & Hesichius posuerunt. In alijs libris quadrin-
 genta nona ginta mil. legitur. qua ratione talentum centum & uigin-
 ti pondo & semissis fuit. quod ipsum ego non argenti talentum fuisse,
 sed negotiatorium & mercimoniale puto, quod duplicem fortasse ad
 talentum argenti proportionem habebat, ut hodie libra argentaria
 & aurificum subdupla est Zygotatica. & sic singuli homines qui-
 na paulominus millia pondo Romana mouebant machinali libra-
 mento, nostra circiter tria millia & sexcenta. usque adeo diuersa au-
 thores de talento scripserunt. Nihilo tamen secius constituere omni-
 no habeo quid sit talentum, quantumq; sit ad Romanum numum
 relatum, siquidem ad ulteriora progredi ordine instituto uolo. Obser-
 uauit igitur Romanos non ante talenti uocabulo uti coepisse, quam
 imperij fines ad eas usq; gentes prorogauerunt, quæ hoc uocabulo
 signati argenti utebantur. tunc autem eos uerisimile est eodem ge-
 nere talenti uti solitos, quo genere utebantur ij quibuscum commercia
 aut belli, aut pacis habuerunt. nisi siquando certis uerbis concepta
 fœdera aliud genus induxerunt, ut in Antiochi fœdere prædicto
 factum est, quo cautum est de talenti quantitate. Ferè autem talen-
 torum uocabulo usi sunt in rebus Græciæ & Asiæ. quare cum Græ-
 ciæ & Asiatici populi sena millia drachmarum & sexagenas nu-
 mas tribuant, ego in colligendis summis hanc rationem ut potissimam
 sequar. malo enim extenuasse res uideri quam in maius auxisse. at-
 qui nemo talentum apud scriptores rerum in Græcia aut Asia à
 Romanis gestarum, minus fuisse libris sexaginta contenderit, ut ar-
 bitror. Denarij autem & drachmæ promiscuam appellationem ha-
 bebo auctoritate fretus Plutarchi & Plinij. & scribentium concor-
 dia. nec me deterrebit locus ille Liuianus, in quo pro trium for-
 tasse quatuor legendum est, quanquam & inter antiquum denarij
 & drachmam Atheniensem potuit aliqua esse differentia. quod ta-
 men non probo. Habeo enim antiquissimum in honorem Romuli &
 Remi percussum, quibus infantibus lupa sub ficu ubera præbet. li-
 teræ exesæ uetustatem præferunt. Pondus idem quod reliquis, qui
 drachmales sunt. ab altera parte. x. litera denarium significare ui-
 detur. sed potuit tetradrachmus numus maligne percussus esse in
 difficultate reipublicæ Atheniensium, ut aliquando Romæ factum
 esse docebimus, ita ut quatuor drachmarum numus non multo plus
 tridrahmoc

» tridrachmo ualeret, id est denarijs tribus. τάλαντον, inquit Sui-
 » das, μῶν ἄτιν ξ'. ἢ δὲ μὲν ἄ δραχμῶν ρ'. ἢ δὲ δραχμῶν ὀβολῶν ξξ.
 Talentum, inquit ille, minarum de sexaginta mina autem drachma-
 rum centum. drachma obolorum sex. sed de minutis postea uideri-
 mus, nequid indubitatum relinquatur. nunc talentum aestimabimus
 sexcentis coronatis nostris. hoc est sexages denis. de nos enim aure-
 os in libras constituimus. Hac ratione centum talenta centies sexcen-
 tos aureos ualent, hoc est sexaginta millia. quod promptum est colli-
 gere in digitos tantum calculū deducenti. centies enim quingenti, gn-
 quaaginta millia efficiunt, & centies centum decem millia. eadem ra-
 tione decem talenta sex millia coronatorum ualent & uiginti duo-
 decim, triginta decem & octo. quadraginta quatuor & uiginti. gn-
 quaaginta autem triginta. & mille sexcenta millia. Quod semel di-
 cendum duxi ne lectores posthac aestimandis summis hereant. Ita
 fit, ut quod graeci quinquaaginta talenta argenti dicunt, Romani duo-
 decies sestertium dicant, quae summa census est senatorij, quod ita po-
 stea probabimus, ut nemo in posterum ambigat. Veniamus ad histo-
 » ricorum loca. Plutarchus in Caesare. Circa Pharmacysam insulam
 » a piratis capitur. qui per idem tempus naubus magnis & immen-
 » sis classibus mare occupauerant. a quibus cum pro eo redimendo ui-
 » ginti poscerentur talenta, derisit q̄ qualem cepissent uirum ignora-
 » rent. Proinde quinquaaginta se daturum pollicatus est. Tranquil. in
 » eodem Caesare. Numeratis deinde quinquaaginta talentis expositis
 » in litore, non distulit quin e' uestigio classe deducta, persequeretur
 » abeuntis. quinquaaginta talenta triginta millibus coronatorum esti-
 » mo. Idē Plutar. Caesare ex praetura prouinciam sortitus Hispaniam,
 » cum proficiscenti creditores magnis clamoribus impedimento essent,
 » confugit ad Crassum, qui Romanorum ditissimus, aduersus Pompeij
 » in Rep. potentiam acri Caesaris ingenio ac feruore simul egebat.
 » Crasso igitur contra inexorabilem maxime, ac importunos credi-
 » tores octingentorum & triginta talentorum sponcione interueniente,
 » Caesar in prouinciam abiit. hoc perinde est ac si dicam quadringen-
 » ta et nonaginta octo millia aureorum, quae Caesar debebat Crassum
 » fide sua esse iussisse. de quo idem Tranquil. ex praetura ulteriorem
 » sortitus Hispaniam, retinentes creditores interuentu sponforum remo-
 » uit. Appianus in II. bel. ciuiliū. Caesare deinde in Hiberiam dele-
 » ctus praetor cum magnam facultatum partem ob ambitum aere alie-
 » no deuinxisset, huiusmodi uerbis usus esse dicitur. bis millies & quin-
 » gentes cetera millia sibi adesse oportere ut nihil haberet. Hac sum-

» ma ære nostro maior est bis & sexages centenis millibus aureorū.
 Græci hunc numerum sexcentas & uiginties myriadas appellant.
 lingua nostra millionem uocat decies centena millia. hoc si imitari uo-
 lunus chiliada chiliadum, ut græci dicere poterimus, hoc est mille
 millenarios uel millies mille. græci rursus myriadem uocant decem
 millia, ergo decies centena millia, centum myriadas dicunt, & mille
 myriadas centies centena millia. quod ideo præfandum duximus,
 ne legentes conturbentur si uel ijs uocabulis aliquando utamur, uel
 » eos authores citemus, q̄ ea usurparunt. Plutarchus in Crasso. Apud
 » Romanos omnes constat uirtutes, quas plurimas Crassus habuit,
 » unius auaritiæ sordibus obscuratas fuisse. Cuius uitij clarissimum te-
 » stimonium præbet magnitudo diuitiarum, quas breui admodum tem-
 » pore sibi comparauit. nam cum trecenta solum talenta ex paterna
 » hæreditate accepisset, priusquã aduersus Parthos exercitum duceret,
 » septem millium et centum talentorum summam cõegisse traditur. cū
 » etiam decimam facultatum suarū partem Herculi consecrasset, &
 » publicum epulum dedisset populo. ac tres minas in singula ciuium
 » capita contulisset. Harum diuitiarum maximam partem, si uerum
 » proferre licet, ex ciuilibus bellis, atq; incendijs comparauit, calami-
 » tatis publicis ad priuatas utilitates abutens. & paulo post enume-
 » ratis prædijs, quæ & in urbe, & ruri sectionibus quæsuerat. ser-
 » uos præterea, inquit, circiter quingentos emit fabrilis artis, & archi-
 » tecturæ peritos nec ijs tantum ad propriæ domus extructionē usus
 » est, sed ciuibus ædificare uolentibus eorum operas mercede locabat.
 » ac simul aræ spatium cuiusq; pro arbitrio suo ad ædificandū uen-
 » debat. Cumq; signati argenti maximam copiam, & agros mirifice
 » cultos, in ijsq; cultorū ingentem numerum possideret, minimū in hæc
 » omnia facienda uidebantur præ maxima turba seruorū, quos uarijs
 » artibus instructos hēbat, lectores, scribas, pictores, argentarios, pro-
 » curatores, mensarios, quos ipsemet summa diligentia curare, discenti-
 » bus assistere, plerosq; etiam docere consueuerat. aiebat enim præci-
 » puam domini curam circa seruos esse oportere, cum sint rei familia-
 » ris tanq̄ animata instrumenta. Septem millia & centum talenta bis
 » & quadragies centena millia aureorum nostrorum ualent, & se-
 » xaginta præterea. quam summam si Crassus post decimatas facultates
 » suas, et largitionē popularē habuit, qd existimamus eum integris
 » facultatibus habuisse? qd si uerū est eum in singula capita ciuiū Ro-
 » manorum ternas minas dedisse, ut centum millia ciuium fuerint ad
 » donatum nomina sua dantium, minoris trecentis myriadibus,
 idest

autem summi pontificatus esset dignatio, & q̄ opimus eius redditus
 » ex eooniā potest, q̄ Tranq. i Claudio inqt. Postremo etiā sestertium
 » octogies pro introitu noui sacerdotij coactus impendere, ad eas rei
 » familiaris angustias decidit, ut cum obligatam aerario fidem libera-
 » re non posset, in uacū lege prædiatoria uenalis pepēderit. Si enim
 » pro sacerdote uno Claudius tantum conferre non dubitauit, qd̄ exi-
 » stimamus de pontificatu maximo, qui caput erat omniū ut est hodie,
 » & quem principes ipsi assumere solebant, ut ex nomismatis appa-
 » ret. Idem Tranquil. in Cesare. Crassum Pompeiumq; in urbē pro-
 » uincie suæ extractos, compulit ut detrudendi Domitiū causa consula-
 » tum alterum peterent, perfecitq; per utrunq; ut in quinquennium
 » sibi imperiū prorogaretur. Qua fiducia ad legiones quas a repub-
 » acceperat, alias priuato, alias publico sumptu addidit. Idem alibi,
 » Egit cū tribunis plebis collegā se pompeio destinantibus, id potius ad
 » populum ferrent, ut absenti sibi & quādoquq; imperij tempus ex-
 » pleri cœpisset, petitio secundi consulatus daretur, ne ea causa matu-
 » rius, & imperfecto adhuc bello decederet. Quod ut adeptus est, al-
 » tiora iam meditans & spei plenus, nullū largitionis, aut officiorum
 » in quēq; genus publice priuatumq; omisit, forū de manubijs inchoa-
 » uit, cuius area super sestertium millies constitit, munus populo epu-
 » lumq; pronūciāuit i filia memoria, quod ante eū nemo fecit. Quorū
 » ut q̄ maxima expectatio esset, ea quæ ad epulū pertinerent, quīs ma-
 » cellarijs oblocata, etiam domesticatim apparabat. Et paulo inferius,
 » legionibus stipendiū in perpetuum duplicauit. frumentū quoties co-
 » pia esset, etiam sine modo, copiaq; præbuit, ac singula interdū manci-
 » pia & prædia uiritim dedit. & rursus inferius, tum reorū aut ob-
 » æratorū, aut prodigæ iuuentutis subsidiū unicū, ac potentissimū erat.
 » Hæc & huiusmodi alia etiā si post præturam Hispaniensem conti-
 » gerunt. tamen eō ptinent, ut intelligamus Cesarem ingenio admo-
 » dum profuso ac magnifico fuisse, et quod non nisi summa appeteret.
 » Hæc etiā eadem facere fidē uidentur ternis minis uiritim a Crasso
 » distributis. multo enim maius est mancipia & prædia uiritim q̄ ter-
 » nas minas donare. Eiusdem generis sunt, quæ sequuntur apud eundē
 » » authorem. munditiarū, lautitiarumq; studiosissimum multi prodide-
 » runt, uillam in Nemorensi a fundamentis inchoatam, q̄ non tota
 » » ad animum ei responderat, totā diruisse, q̄q̄ tenuē adhuc & obæra-
 » » tum. et iterū alibi, ante alias dilexit Marci Bruti matrē Seruiliā, cui
 » » & primo suo consulatu sexages sestertium Margaritā mercatus est.
 » » Quod hic dicitur de Margarita sexages sestertium empta, fidē facit
 » dicto

dicto Pliniano de Margarita Cleopatræ centies festerium aestimata. i. aureis ducentis quinquaginta millibus. Ego cum ingrerem an id uerum esse potuerit, sic rationem ducebam, dotem cõm Margaritarum, ut Plin. inqt & gemmarij nostri cõfirmant in candore, in magnitudine, in orbiculari forma, in læuore & pòdere esse scimus, candorem nostri nitorem indicam intelligunt, Quare in unionum indicatione omnia hæc obseruant. Cum hæc proderem percunctatus sum a' gemmario quodam primi nominis mihi familiari, quem uiddisset unq̃ pretiosissimum unionem, quantum pèdere meminisset. Cũ de hoc uerba faceremus, & ille tricenarios se uidisse respõdisset, idq; ut memorabile in præcipua bonitate commemoraret, super sermone aduenit gemmarius alter, q̃ dixit pridie se unum tenuisse quadraginta ceratia pendentem. hoc enim uerbo in gemmis appendendis utuntur, quod infra a' nobis exponetur. Is igitur cum rei pernoſcendæ cupidum me uideret, ait se poſtridie mihi eum ostensurũ in manibus inclusoris, aut uascularij, q̃ illigandum eum monili conduxerat. ea die ad constitutam horã non affui, tertio die cum uenissim ad eum, comperi ab inclusore redditum, cæterum eum esse in dactylothea principali, tribus aureorũ millibus emptum, Auellanae magnitudine, orbiculatum, eximie pulchritudinis, pondere, ut dixi, quadragenarium. ab alio gemmario audiui, quo etiam familiariter utebar, unam se Margaritam tenuisse, exq̃sita bonitate, pondere tricenariam, quatuor millibus aureorũ emptam a' duce Borboniana Ludouici regis undecim filia, uiragne cordatissima eadem & magnificatissima, socru ducis Borboniani, q̃ hodie in eo genere principum censetur, quos sapientissime Homerus Amymonas appellabat. Significare uolens ita omni reprehensione maiores, ut ne nasuti qdem homines rhoncos liuoris improbi plenos exhalare soliti, & ipse deniq; momus aliquid in eis improbarent. Sed Plin. de unionibus loquens, pondus, inqt, ad hoc æui semuncie pauci singulis scrupulis excessere, hoc pondus sex et octoginta ceratia & bessem ceratij equat, cum in uncia centum et sexaginta sint ceratia, & uiginti in drachma. Non mirum est igitur si unio omnis æui maximus & omni dote bonitatis præstantissimus, tanti ea ætate aestimatus est, quo mundus auro, & argento exuberabat, ut ex sequentibus liquido docebitur.

Plin. lib. XXXVII. de adamante loquens, ita inquit, proximum apud nos indicis arabicisq; Margaritis pretium est, tertia auctoritas smaragdus perhibetur pluribus de causis. hætenus Plin. Ex cuius uerbis intelligimus Margaritam in ordine gemmarum adamanti tan-

tum cedere, licet hoc tempore uix quartæ sit authoritatis. Idem tamē
 20 lib. IX. Principium ergo, inquit, culmenq; omnium rerū pretij Mar
 20 garitæ tenent, indicus has mittit Oceanus. Ergo cum eo tempore unio
 num inter gemmas prima aut certe secunda esset indicatura, tuncq;
 rerū pretia ad summū licitationis excreuissent, & ille Cleopatrar
 unio pondere altero tanto præstaret, quæ pretiosissimum memoriæ
 nostræ unionem gemmarum institores meminerunt, atq; eo amplius
 scrupulo, non abhorre a fide puto tanti æstimatum esse, simul q; o
 mnibus numeris commendationis absolutus erat, simul q; ad culmen
 probationis, & prima tum puenerat, & ita inclaruerat fama, ut na
 tura specimen sui fecisse in duabus Margaritis existimaretur, ut ex
 Plinio apparet. Huius pretij ratio sic arbitror iniri potest. cū ex il
 lo gemmario quærerem q̄ti ex formula æstimaretur plurimo Mar
 garita, quæ pondere quaternaria, & bonitate prima esset, triginta,
 inquit, aureis eiusmodi emptam uidimus. Quid octonaria, inquam,
 eiusdem notæ q̄ti æstimares? ait minimū ducentis. Cū ulterius rogi
 tando per accessiones pergerem, Ita respondit ut intelligerem acces
 sionem pretij deinceps ex pondere non numero, sed proportione fie
 ri, ut quomodo duplicando pondere supradicto octonaria Margari
 ta septuplex quaternariæ æstimatione facta esset, sic in duodenaria
 & uicenaria & ulterioribus maiore deinceps maiorēq; sursum uer
 sus incremento pretium augesceret. Qua ratione si pretium Plinia
 næ illi statuamus, in immensum quoddā pretiū abibit taxatio. Ma
 ius fortasse miraculum sit Cæsarem centum quinquaginta millibus
 unionem unū emisse, ut adulteræ donaret. de quo Traq. ita scribit, ut
 20 ad rem redeamus. In primo consulatu tria millia pondo auri fura
 20 tus e' capitolio tantundē inaurati æris reposuit, societates ac regna
 20 pretio dedit, ut qui unū Ptolemæo propè sex millia talentorum suo
 20 Pōpeiūq; nomine abstulerit. hæc Tranq. authoritas fidem facere po
 20 test ijs, quæ a nobis paulo ante dicta sunt. Plutarchus de eodem lo
 20 quens, inter hæc, inquit, res gallica maxime Cæsare extulit, q; in re
 20 motissimis locis cum esset, bellāq; aduersus Belgas Britannosq; con
 20 fereret, aurū argentumq; spolia cæterasq; diuitias ex hostibus par
 20 tas (tanta horum aderat copia) magno numero Romam misit, horū
 20 deinde largitionibus animos ciuium tentans, ædilibusq; ad specta
 20 cula tribuens, prætoribusq; atque consulibus eorumq; uxoribus do
 20 nans, multos sibi allexit. Quare in reditu superatis alpibus cum ad
 20 ciuitatem Lucanam hybernaret, uirorum & matronarum magnū
 20 numerum eo accessisse memorant, cum plausu lætitiāq; ingenti sese
 offeren-

offerentium. Consulares uiri eo profecti sunt ducenti, inter quos Pom-
 peius, & Crassus fuere, proconsulum quoq; ac praetorum centum et
 uiginti fasces ante Caesaris fores inspecti, alios autem omnes spe do-
 nisq; repletos Caesar dimisit, cum Crasso autem, & Pompeio foedus
 inijt. Idem in Pompeio, de inijs ciuili belli loquens. Caesar, inquit,
 ualidius tum rebus imminabat. Qui cum nondum longe Italiam
 attigisset, sedulo ad urbem destinabat milites ut comitijs adessent,
 multos illic tum ciues pecunijs alliciens, multos etiam primorum nu-
 meribus demulcens. inter quos Paulus consul ob mille & quingen-
 talenta mutatus est, & Curio tribunus plebis ingenti aere alieno libe-
 ratus est. haecenus ille. Equis est igitur qui animo concipere possit
 tantam corruptoris munificentiam, qui alterius tantum consulis fa-
 uorem nongentis millibus aureorum redimere non dubitarit? qua-
 quam maior illa fuit Curionis merces, qui sexcenties sestertium aere
 alieni habuit ut author est Valerius lib. nono. Ob illas rapinas
 Gallicae emanauit illud trimetrum iambicum Catulli,
 Quis hoc potest uidere, quis potest pati
 Mamurram habere quod comata Gallia
 Habebat, & cuncta ultima Britannia?
 Eo'ne nomine imperator unice,
 Fuiſti in ultima occidentis insula,
 Ut ista uestra diffutata mentula
 Ducenties comesset, aut trecenties?

Quo ex loco satis conijcere est ingentem esse summam trecenties se-
 stertium, quo Catullus Mamurram praefectum Fabrum Caesaris
 locupletatum esse a Caesare spoliata Gallia & Britannia con-
 queritur. de quo Plinius libro. XXXVI. sic inquit. Primum Ro-
 mae parietes cruxta marmoris operuisse totius domus suae in caelio
 monte Cornelius nepos tradit Mamurram Formijs natum praefec-
 tum fabrum Caij Caesaris in Gallia. neque indignatio sit ta-
 li authore inuenta re. hic nanque est Mamurra Catulli Veronen-
 sis carminibus profectus, quem ut res est, domus ipsius clarius
 quam Catullus dixit habere quicquid habuisset comata Gallia.
 quibus uerbis Plinius ingentem luxum aedificij significauit.
 quod Caesaris & Mamurrae rapinas non modo praese ferre,
 sed etiam clamitare uidebatur uoce late exaudibili. Age quid
 de Luculli diuitijs existimare possumus, qui cum Reipub. infen-
 sus priuatae uitae se dedisset, aedibus & praetorijs extruendis, hor-
 tis & coenationibus amoenissimis incredibili sumptu paratis,

& bibliotheca insigni utriusq; linguæ libris referta, atq; omnibus
 obuia & patenti, opes bello quæsitæ contere non potuit, cum in-
 terim quotidiano epularum apparatu in proverbium propè uene-
 rit. Vnum de eo dictum Plutarchi referemus, quod est in hanc fer-
 me sententiam, Quodam die, inquit, cum Cicero & Pompeius Lu-
 cullum in foro sedentem ociosumq; offendissent, eo salutato dixerunt
 sese apud eum eo die cœnatos, ea demum conditione, ut nihil ad so-
 litam cœnam eorum causa adderet. quo primũ recusante, cœnamq;
 in diem posterũ reiçiente, illi sese dicere neq; diem alium constitutu-
 ros, ac ne potestatem quidem illi facturos, ut seruis aliquid in au-
 rem imperaret. Hic Lucullus deprehensum se uidens, id tandẽ ora-
 re eos institit, ut uel eorum uenia sibi liceret palàm uni ex seruis
 dicere ad Apollinis eo die se cœnaturum, erat autem Apollo triclinij,
 aut cœnationis nomen, & ordinatas ille ita cœnationes habebat, ut
 taxata cœnarum summa unicuiq; loco esset. eo igitur audito famuli qd
 agi ille uellet gnari, cœnam continuo appararunt impendio quin-
 quaginta milliũ, tanta celeritate, & lautitia epularum, ut Pompeius,
 & Cicero obstupescerent. Quinquaginta millia, mille ac ducentos
 quinquaginta aureos ualent. Huiusmodi multa à Plutarcho referun-
 tur, fidẽ omnino excedentia si ex præsentis sæculo æstimentur. Athe-
 næus lib. XII. de ijs loquens q luxu et delitijs olim celebres fuerunt.

νικολαὸς δ'ὁ περιπατητικὸς ἐν τῇ δεκάτῃ καὶ ἐικοσῇ τῶν ἰσοριῶν, λεύκου-
 λὸν φησὶν ἀφικόμενον εἰς ῥώμην καὶ θριαμβεύσαντα, λόγον τε ἀποδόντα
 τῷ πρὸς μιβριδάτην πολέμου, ἐξοικῆλαι ἐς πολυτελή διαίταν ἐκτὴς πα-
 λαῆς σωφροσύνης. τρυφῆς τε πρῶτον εἰς ἅπαν ῥωμαίοις ἠγεμόνα γενέ-
 σθαι, κερπυσάμενον δευτὴν βασιλείῳ πλοῦτον μιβριδάτου καὶ τιγράνου.

Nicolaus, inquit, peripateticus in decimo & in uicesimo historiarũ
 tradit, Lucullũ cum Romam post expeditionem ponticam rediisset
 & ex eo bello triumphasset, rationes ad ærarium retulisse ob eius
 pecuniæ administrationem. quo factõ se abrupta licentia ad uitam
 sumptuosam & elegantem ex ciuili & prisca frugalitate Romano-
 rum contulisse. idq; exemplum Romanis prodidisse, utpote qui duo-
 rum regum opulentiam in censum suum uertisset, publica uictoria
 ex Mithridate ac Tigraue parta ad priuata commoda usus. Ex
 quibus uerbis intelligimus ut & ex locis pluribus Ciceronis oratio-
 num, imperatores Romanos rationes quidem speciosas ad ærarium
 referre solitos, sed ita tamen, ut reliquorũ luculenta fragmenta apud
 se retinerent. Ne nimũ igitur gallicarum rerũ dispensatoribus tanq̃
 uiris ingeniosis & solertibus, publica fama plaudent, semper enim
 huiusmodi

huiusmodi fuerunt qui ex publicis actibus immodice crescerent. ut
 Athenis Pericles & Phalereus. Varro li. III. de re rust. de Piscinis
 » Luculli loquens. Contra ad Neapolim. L. Lucullus postq̄ prfo disset
 » montem, ac maritimum flumen immisisset in Piscinas, quæ reciproce
 » fuere, ipse Neptuno nõ cederet de piscatu. In baiano aut Ardea tan
 » ta ardebat cura, ut Architecto permiserit ut suã pecuniã consume-
 » ret, dũmodo produceret specus e piscinis in mare, obiectaculo quo
 » æstus quotidie ab ortu lunæ ad nonã proximam introire ac redire
 » rursus in mare posset, ac refrigerare piscinas. Columel. li. IX. Attamẽ
 » ijsdem tẽporibus, qbus hanc memorabat Varro luxuriẽ, maxime
 » laudatur seueritas Catonis, q nihilominus et ipse tutor Luculli, grã-
 » di ære sestertium milliũ quadringentorũ piscinas pupilli sui uendi-
 » tabat. Tum. n. celebres erant delitiæ popinales, cũ ad mare defere-
 » bantur uinaria, quorũ studiosissimi uelut ante deuictarũ gentiũ Nu-
 » mantinus & Isauricus, ita Sergius Aurata & Licinius Murena ca-
 » ptorum pisciũ lætabantur uocabulis. Macrobi li. III. Satur. Piscinas
 » autẽ q̄ refertas habuerint pretiosissimis piscibus Romani illi nobi-
 » lissimĩ principes. L. Philippus & Hortensius, quos Cicero piscinarios
 » appellat, etiam illud indicũ est, q Marcus Var. in li. de agricultu-
 » ra refert. M. Catonem, q post Vtice perijt, cũ hæres testamẽto Lu-
 » culli esset relictus, pisces de piscina eius quadraginta millibus uen-
 » didisse. Locus autẽ Ciceronis a Macrobio significatus legitur li. pri-
 » ad Atticum his uerbis. Sed posteaq̄ primũ Clodij absolute leuita-
 » tem infirmitatemq; iudiciorũ perspexi, tum autẽ beatos homines (hos
 » piscinarios dico tuos) non obscure nobis inuidere, putauĩ mihi maio-
 » res quasdã opes, & firmiora præsidia esse quærenda. Pli. li. IX. Ea
 » dem ætate prior. L. Murena reliquorũ pisciũ uinaria inuenit. cuius
 » deinde exẽplũ nobilitas secuta est, Philippus, Hortensius, Lucullus,
 » exciso etiam monte iuxta Neapolim maiore impẽdio q̄ uillam ædi-
 » ficauerat, Euripiũ et maria admisit. qua de causa Magnus Pompeius
 » Xerxem togatum eũ appellabat. quadraginta ipsius piscinæ a de-
 » functo illo ueniere pisces. Ex antiquo tamẽ melius legitur. XL. sester-
 » tiijs e piscina defuncto illo ueniere pisces. quare apud Columel. non
 » milliũ quadringentorũ, sed quadraginta legendum uidetur, quod ta-
 » men idem author grande æs appellauit. nos mille aureis eã summã
 » taxamus Idem Pli. lib. eodem. Murenarũ uinariũ priuatim exco-
 » gitauit. C. Hirius ante alios. qui cœnis triũphalibus Cæsaris dictato-
 » ris sex millia numero Murenarum mutua appendit, nam permuta-
 » re quidem pretio noluit, alia uẽ merce. Huius uillam inter q̄ modi-

cum .XL. millibus piscinæ uendiderūt. hoc dictum Plinij eod̄ p̄inet
 quod supra diximus de magnificentia Cæsaris. quantum. n. aestima-
 mus reliquarū epularū apparatū fuisse, cū Murenæ sex millia nu-
 mero fuerint, quibus uenales tot reperiri nō possent? Verum ille locus
 Plinij emendandus est, partim ex uetustis, in quibus ita legitur, huius
 uillæ intra quæ modicum .XL. piscinæ uendiderūt (mille autē adiecti-
 tum uerbū est) partim ex Varrone & Macrobio. Varro li. supra-
 dicto. Illæ autē maritimæ piscinæ nobiliū potius exinaniunt marsu-
 » pium quæ replent. Primū. n. ædificantur magno, secundo, implentur
 » magno, tertio, aluntur magno. Hirius circū piscinas suas ex ædificijs
 » duodena millia sestertij capiebat. eā omnem mercedē escis, quas da-
 » bat piscibus consumebat, nec mirū. uno tempore. n. meminī hūc Cæ-
 » sari sex millia murenarū mutua dedisse in pondus, & propter pi-
 » scium multitudinē quadragies sestertio uillam uenisse. duodena ses-
 » tertia Varro magnū sumptū uocauit, nos trecētis aureis aestimamus.
 sic igitur locum Plinij lego. Huius uillæ intra quæ modicā quadragies
 piscinæ uendiderunt, id est centū aureorū millibus. uillam intra quæ mo-
 dicam intelligo minorem etiam mediocri. Hoc. n. modica significat
 quod notius est quæ ut exempla requirantur. Verū huius emendatio-
 nis Macrobiū authorē habeo, cuius hæc uerba transcribenda du-
 xi ex libro supradicto. author est Pli. C. Cæsarem dictatōrē cū triū-
 phales cœnas populo daret, sex millia murenarū à Caio Hirio ad
 pondus accipisse. huius Hirij uillam quæ non amplā aut latam, con-
 stat propter uinaria quæ habuit quadragies sestertijm uenunda-
 tam. sic autem intra quæ à Plinio dictum est, ut supra quæ & extra quæ di-
 » cuntur ab authoribus & infra quæ. Cicero. Stomachi autē partes, quæ
 » sunt infra quæ cibus deuoratur, dilatantur. & arteria aspera ostium
 » habet adiunctum lingue radicibus paulo supra quæ ad linguā sto-
 » machus adnectitur. Hic locus admonere nos debet quæ Plinius corru-
 » ptus sit in huiusmodi rerū descriptione, ut antea diximus. Subiungā
 nunc aliqua eodē p̄tinentia quod illa præcedētia. Pli. li. X. Pauonē ci-
 bi gratia Romæ primus occidit orator Hortensius ad iuciali cœna sa-
 cerdotij. saginare primus instituit circa nouissimum piraticū bellum
 M. Aufidius Lurcho, ex quo; eo quæstu redditus is sexagena millia se-
 stertijm habuit. Varro li. supradicto. Ex pauonibus. M. Aufidius
 Lurcho supra sexagena millia numijm in anno dicitur capere.
 Quod Varro numū Pli. sestertijm dixit, ne de hoc postea dubitetur,
 quod antea diximus, numū & sestertijm idē fuisse Romanis. quoniam
 modo autem uillatica pasto sexagena millia quotannis reddere uno

» nomine, idest pauonum sagina potuerit, docet Varro his uerbis. Pri-
 » mus hos Quintus Hortensius augurali adijciali coena posuisse dici-
 » tur, quem multi secuti cito pretia eorū extulerunt. ita ut ona eorum
 » denarijs quinīs ueneant, ipsi facile quinquagenis, grex centenarius fa-
 » cile quadragena millia sestertium reddat, ut qdem Albutius aiebat,
 » si in singulos ternos exigeret pullos, perfici sexagena posse. Idē pau-
 » lo superius. hi ad constituēdos greges parantur bona aetate, & bona
 » forma, pascuntur omne genus obiecto frumento maxime hordeo Itaq;
 » Seius his dat in menses singulos hordei modios singulos. Ita ut factura
 » det uberius & anteq̄ salire incipiant. hic a procuratore ternos pul-
 » los exigit, eosq; cum creuerint, quinquagenis denarijs uendit, ut nul-
 » la ouis hunc assequatur fructum. Sexagena sestertia quinadena mil-
 » lia denariorū ualent, ut diximus, si ergo in singula capita centenarij
 » gregis ternos pauones redditus annui statuas, trecentos pullos habe-
 » bis, quos si grandiores factos, & saginatos quinquagenis denarijs ue-
 » nundatos intelligas, quina dena millia denariorū in summa erunt,
 » id est quinquages trecentena. Rursum sexagena millia sestertium a stu-
 » matione nostra mille ac quingentos aureos ualent, & quinquaginta
 » denarios, idest selibram argenti quinq; coronatis aestimare solemus,
 » Si igitur trecenties quinos uel quinquies trecentenos aureos multipli-
 » ces, mille ac quingentos in summa inuenies, ita ad numū cōuenit, quod
 » de numo, ac denario sestertijsq; diximus. Apud Varronē mendose le-
 » gitur, itaq; senis his dat. pro Seius his dat. Seianæ. n. uillæ apud eū
 » fit mentio, & aliogn modius sex pauonibus in mensem nō suffice-
 » rēt, quix uni sufficit, ut postea docebimus. Idē alibi de uillatiz pa-
 » stione Seij loquēs, Certe, inquit, Merula ibi uidi greges magnos anse-
 » rum, gallinarū, colūbarū, gruū, pauonū, necnō gliriū, pisciū, aprorū,
 » cæteræq; uenationis, ex quibus rebus scriba librarius eius in annos
 » singulos plus quinquaginta mil. e' uilla capere dicebat. Axio admiran-
 » te, certe nosti, inqt, materteræ meæ fundū in Sabinis, q̄ est ad uigesimū
 » quartū lapidē uia salaria a Roma. qd nū inqt. atq; in hac uilla, q̄
 » est ornithon, ex eo uno qnq; millia scio uenisse turdorū denarijs ter-
 » nis, ut. LX. millia ea pars reddiderit eo anno uillæ, bis tantū q̄ tuus
 » fundus. CC. iugerū reate reddit. Quid. LX. inqt Axius. LX. LX. de-
 » rides? LX. inq. Sed ut ad hūc bolū puenias opus erit tibi aut epulū,
 » aut triūphus alicuius, ut tūc fuit Scipiois Metelli, aut colle gorū cœnæ,
 » q̄ nūc innumerabiles excādefaciūt annonā macelli. reliqs annis oibus
 » et hāc expectabis summā. Quotus. n. qsq; est annus quo nō uideas epu-
 » lū, aut triūphū, aut collegā cōepulari. q̄ nūc innumerabiles itendunt.

» *annonam. Nonne item. L. Albutius homo, ut scitis, apprime doctus,*
 » *dicebat in Albano fundum suum pastionibus semper uinci a uilla?*
 » *agrum. n. minus dena millia reddere, uillam plus uicena. Idē secun-*
 » *dum mare quo loco uellet. si parasset uillam, se supra centum millia*
 » *uilla recepturum. Age non Mar. Cato nuper cum Luculli accepisset*
 » *tutelam e piscinis eius. XL. millibus sestertium uendidit pisces. Ter-*
 » *nis denarijs idest duodenis numis turdos uenisse ad epulum adijciale*
 » *dicit. idest aere nostro denis solidis turonicis et semisse. si igitur quin-*
 » *quies duodena millia uel duodecies quina numeres cum quinque tur-*
 » *dorum millia fuerint. LX. millia numorum efficias. turdi apud nos*
 » *hyeme non altiles, sed aucupio capti et continuo occisi, ueneunt sum-*
 » *mmum senis denariolis, idest solidi semisse. Florentiae altiles auiculas*
 » *comedi adipe omnino obefas, magnitudine alaudae, sapore admodum*
 » *suauis, quae tribus solidis nostris emptari dicebantur, saepe etiam plu-*
 » *ris. uerum hoc adnotandum quod ager ducentorum iugerum triginta*
 » *millia reddere non poterat, cum uillatica pasto. LX. millia uno no-*
 » *mine redderet. triginta millia aere nostro septingentos quinquagin-*
 » *ta aureos ualent. Romanae luxuriae ratione inire in uniuersum ex*
 » *Plinij uerbis possumus, qui lib. VIII. de suis loquens ita inquit. Et*
 » *adhibetur ars iecori foeminarum, sicut anserum. inuentum Marci Api-*
 » *tij fico arida saginatis, uel, ut in recentioribus libris, carica, a satie-*
 » *tate necatis, repente mulsi potu dato. Neque alio ex animali numerosi-*
 » *or materia ganeae. quinquaginta prope sapes, cum caeteris singuli-*
 » *Hinc censoriarum legum paginae, interdictaeque coenis abdomina glā-*
 » *dia, testiculi, uuluae, sincipita uerrina. Placere autem et feri uesicae. Ca-*
 » *tonis censoris orationes aprinum exprobrant callum. in tres tamen*
 » *partes diuiso apro, media ponebant lumbos aprinos appellata. So-*
 » *lidum aprum Romanorum primus in epulis apposuit. P. Seruilius*
 » *Rullus, pater eius Rulli, quod Ciceronis in consulatu legem agrariae pro-*
 » *mulgauit. tam propinqua origo nunc quotidianae rei est. et hoc anna-*
 » *les notarunt. Ex his uerbis intelligimus Plinij tempore solitum fuisse*
 » *solidos apros inter ferula epularum apponere, etiam in quotidianis*
 » *luxuriosum epulis. quod etiam Seneca attestatur. Sed nihil maius est, quod*
 » *ficus aridis sues saginare, et mulsum ijs obijcere. Huiusmodi sues ex*
 » *uiuarijs petebantur, quae theriotrophia dicuntur, quale fuisse in lau-*
 » *rentina uilla Hortensij oratoris apud Varronem legimus. Eodem*
 » *pertinet porcus troianus, cuius in lege Fannia sumptuaria mentio*
 » *facta est, qui mensis inferebatur alijs animalibus factus, ut olim*
 » *equus ille troianus armatis inclusis grauidus in urbem troia-*

nam illatus esse dicitur. Sed in uerbis Plinij suprascriptis ego duo uerba emendanda sic censeo, ut legamus placuere autē & feri sues. Iam Catonis &c. ex uetusti obseruatione, in quo legitur & feris uescā. nullibi. n. ut arbitror, uesciæ aprinæ fit mentio inter fercula antiquæ luxuriæ. Videamus de mancipijs Romanis. Pli. li. VII. Pretiū hominis in seruitio geniti maximū ad hanc diem, quod eodem cōpererim fuit grāmaticæ artis Daphnidis Cn. Pisaurense uendente, & M. Scauro principe ciuitatis. III. M. DCC. sestertijs licente. excessere hoc in nostro æuo, nec modice histriones, sed libertatem suā mercati. q̄ppe cum iam apud maiores Rēsciū histrio. III. M. D. Anniam mercasse prodatur. Sic in omnibus impressis exēplaribus legitur, in ijs etiā, quos Hermolaus castigando Plinio obseruasse se dicit. quo magis mirū est Hermolaū conuētibus oculis hæc uerba prætermisisse, cū tamen eodem capite unū uerbum mutauerit contra fidē uetustæ lectronis, in quo ego ei nō assentior. Quomodo autem summū pretium hominis serui esse potest tria millia & septingenti sestertij, cum Columel. lib. quarto dicit, de uinitore seruo loquens. sed ego plurimorum opiniononi dissentiens pretiosum uinitorem in primis esse censeo. isq; licet sit emptus sex uel potius sestertium octo millibus, cum ipsum solum septem iugerū totidem millibus numorum partum sit. Quod si apud Pli. sestertia genere neutro intelligas, immane erit pretium, etiā præterq̄ q̄ latine loquentium consuetudo refragatur, ut alibi diximus.

Plutar. in Catone maiore. Cū Babylonia supellex hæreditate ei obuenisset, ut q̄ primum uenundaretur curauit. nullam eius uillā tetorium habuisse, nec ullum mancipium ultra mille & quingentas drachmas emisse dicit. quasi nō delicatis & formosis, sed colonis ac robustis stabularijs & bubulcis sibi opus esset. mille & quingentæ drachmæ sex millia numorū ualent. Quod conuenit cū dicto Columellæ, qui sex uel potius octo millibus uult emi uinitorē, quē præciosum uocat, idest centum quinquaginta uel ducētis aureis nostris emptum. Linius li. IX. de bel. Macedonico de censura eiusdē Catonis loquēs. In censibus quoq; accipiendis tristis, & aspera in omnes ordines censura fuit. ornamenta & uestem muliebrem, & uehicula, quæ pluris q̄ quindecim milliū æris essent, in censum referre uiato res iussit. Item mancipia minora annis. XX. quæ post proximū lustrum decē millibus æris aut eo pluris uenissent, uti ea quoq; decies pluris q̄ quanti essent, æstimarētur, et his rebus oibus terni in millia æris attribuerentur. hæc æstimatio maior est tribus millibus septingentis sestertijt, uerum ex Lini loco intelligimus non impune olim

idest censuræ tempore fuisse ijs, qui pretia rerum ultra modum in-
 tendissent. propter quod emanauit dictum illud Plinij in loco supra-
 dicto eodem capite statim post uerba prædicta. nisi si quis in hoc loco
 desiderat Armeniaci belli paulo ante propter Tyridatem gesti dispen-
 satores, quem Nero. III. C. XXX. manumisit. sed hoc pretium belli
 non hominis fuit. tam Hercules quàm libidinis non formæ Peroneti
 Spadonis Seiano. III. M. D. mercante à futuro prisco. quam quidem
 iniuriam lucrificat ille, mercatus in luctu ciuitatis, quoniam arguere
 nulli uacabat. quo in loco Peroneti libentius legerim quàm paronete-
 mi, quod quid significare possit non uideo. *περονετος* fortasse no-
 men spadoni admodum datum quasi exectis genitalibus etiam infibu-
 latus. Legimus apud Senecam in epist. ad Lucillum lib. quarto ser-
 uos anagnostas id est lectores literarum peritos centum millibus nu-
 morum emptos. quod tum maximum habebatur pretium. Caluissius,
 inquit, Sabinus memoria nostra fuit diues. hic eruditus uideri uole-
 bat. Hanc itaq; compendiarium doctrinam excogitauit, magna sum-
 ma emit seruos, unum, qui Homerum teneret, alterum, qui Hesiodum.
 nomen præterea lyricis singulos assignauit. Postquàm hæc familia illi
 comparata est, suasisit illi Satellius stultorum diuitum arrosor, et quod
 sequitur arrosor, ut grammaticos haberet analectos. cùm dixisset Sabinus
 centenis millibus sibi costare singulos seruos, minoris, inquit, totidè scri-
 nia emi ses. Quin et apud Plinium ipsum eodè in libro de exëplis si-
 militudinum loquentem ita legitur. Toranius. M. Antonio iam triuuiro exi-
 mos forma pueros, alterum in Asia genitum, alterum trans alpes, ut ge-
 minos uendidit, tanta unitas erat. Postquàm deinde sermone puerorum dete-
 cta fraude à furete increpitus Antonio est, inter alia magnitudinem
 pretij requære, (nā ducentis mercatus erat sestertijs) respondit uersutus
 ingenij mango ob id ipsum se tanti uendidisse, quoniã nõ esset mira si-
 militudo in ullis eodè utero editis. Tranquillus de Cæsare. Seruitia recen-
 tiora politioraq; imenso pretio comparauit, et cuius etiã ipsum pu-
 deret, sic ut rationibus uetaret inferri. Proinde uel refragante exëpla-
 rium fide huc locum ita lego. M. Scauro principe ciuitatis. CCC. millibus.
 DCC. sestertijs licente. excessere hoc in nostro æuo nec modice histrio-
 nes, sed libertatem suam mercati. quippe cum iam apud maiores
 Roscius histrio. CCC. L. annua meritasse prodatur, uel potius, sester-
 tia quingenta annua meritasse. nota enim sestertij potuit immutari
 in aliam notam ut alibi sepe. meritasse autem uerbum non sine
 admonitione uetusti unius exemplaris lego. quod autem sequitur. nisi
 si quis in hoc loco desiderat Armeniaci belli paulo ante propter Ty-

ridatem gesti dispensatorem, quem Nero. III. CXXX. manu misit, su-
 spectum mendii habeo, ut fortasse centies uicies legendum sit hoc mo-
 do, quem Nero sester. centies uicies manu misit. nam in uetusto. III. C.
 XX. legitur. Sestertium. n. antiqui longuriosis binis & semisse nota-
 bant, quam notam facile fuit in tria iota decidere. Omnino statuen-
 dum est nonnulla etiam contra fidem quantumuis uetustæ lectionis
 emendare, cum argumentis ad hoc ualidis impellimur, ut alibi in
 » eodem libro ubi Plinius exempla numerosæ sobolis ponit. Extat, in=
 » quit, in monumentis etiam medicorum, & quibus talia conscribi
 » curæ fuit. uno abortu duo puerperia egesta. in omnibus libris sic le-
 » gi, præterquam in uno uetustissimo ubi duo dicit puerperia. legi cū
 » anxie obseruarem propter Aristotelem q̄ duodecim dicit lib. VII. de
 » hist. animalium. ἡδὴ γὰρ γενόμενος διαφθορᾶς καὶ δὲ καὶ συνέβη καὶ
 » δώδεκα ἐκπαιεῖν τὰ ἐπικυυθέντα. Iam contigit corruptione in locis
 » muliebribus facta, & decem & duodecim superfætatos partus ege-
 » ri. Illud eodem in loco magis suspectum habeo q̄ emendare au-
 » sim, quarto partu Dacorum nota in brachio redditur. Aristoteles.
 » ἡδὴ δὲ ἀπέδωκε τῶν τοιοῦτων καὶ διὰ βίων ὅτιον ἔχοντος τινος σίγμα
 » ἐν τῷ βραχίονι, ὃ μὲν ἕδος, οὐκ ἐγένετο. ὃ δὲ ὀϊστοῦς ἔχων ἐν τῷ αὐτῷ
 » τόπῳ συγκαχυμένον μέλαν. Iam tale quid aliquando & in tertiam
 » prolem redijt. siquidem habentis inuisti puncti notam in brachio, fi-
 » lius sine ea nota natus est, ex eo uero nepos eodem in loco brachij ni-
 » gritem quandam confusam retulit. Plinium autem eo in loco Ari-
 » stotele esse secuti facile est utriusq; authoris collatione iudicare, ut for-
 » tasse nō Dacorū sed uel decorū uel dedecorū legēdū sit. pro eo quod
 » Aristoteles stigma dixit. Verūtamen emendationē illā superiorē insi-
 » gni aliqua auctoritate cōfirmare oportet ne dubitādi argumētū cuiq̄
 » relinquamus. Audiamus igitur Macrobiū li. III. Satur. de saltatione
 » histrionica et histrionibus ita loquētē. Ceterū histriones nō inter tur-
 » pes habitos Cicero testimonio est. Quē nullus ignorat R. scio et Aeso-
 » po histrionibus tā familiariter usum, ut res rationesq; eorū sua soler-
 » tia tueretur. et certe satis cōstat cōtēdere eum cū ipso histrione solitū,
 » utrū ille sæpius eadē sententiā uarijs gestibus efficeret, an ipse p elo-
 » quētiae copiā sermone diuerso pronūciaret. Is est R. scius, q̄ etiā Lucio
 » Syllæ carissimus fuit, et annulo aureo ab eodē dictatore donatus est.
 » Tāta autem fuit gratia, et gloria, ut mercedē diurnā de publico mille
 » denarios sine gregalibus solus acceperit. Aesopū uero ex pari arte du-
 » centes sestertium reliquisse filio cōstat. Hactenus ille. mille denarij qua-
 » tuor millia numū ualēt, idest cētū aureos nostros. quā mercedē si per

singulos dies anni accepisse Roscium intelligeremus, fieret summa annuæ
 mercedis triginta sex millia et quingenti. quæ computatione Romana ses-
 tertium quater decies et sexaginta millia dicitur. at ea summa tribus
 partibus maior est ea, quæ Plin. posuit, idest trecentis & quinquagenis
 millibus. Quare mille denarios diurnos sufficari possimus Macro-
 bium intellexisse ludorum tantum diebus accepisse Roscium. Cicero in
 ea oratione quam pro Roscio habuit, mercedem publicam Roscium
 » respuisse dicit his uerbis. Roscio cur tanti fuerit ut socium fraudaret
 » causam requiro. egebat? immo locuples erat. debebat? immo in su-
 » is summus uersabatur. auarus erat? immo etiam antequam locuples,
 » semper liberalissimus munificentissimusq; fuit. Pro' deum hominumq;
 » fidem qui. LLS. CCCLIII. CCCLIII. CCCLIII. quæstus facere no-
 »luit, nam certe. LLS. CCCLIII. CCCLIII. CCCLIII. merere & po-
 »tuit, & debuit, is per summam fraudem, & malitiam, & perfidiam.
 » LLS. LIII. appetit? & illa fuit pecunia immanis, hæc paruula. il-
 »la honesta, hæc sordida. illa iucunda, hæc acerba. Cur hi numeri ter
 » legantur non intelligo. sed CCL. M. legendum puto, ut ex tribus. i. si-
 »at. M. Est autem aliquæ oratio illa uel orationis fragmentum potius
 » & mutilatum & in numeris suspectum. magnam tamen fuisse mer-
 »cedem Roscij ex eo intelligimus, quod eodem in loco orationis sequitur,
 » X. his annis proximis, inquit, sestertium sexages honestissime conse-
 »qui potuit. noluit, laborem quæstus recepit, quæstum laboris reie-
 »cit, populo Romano adhuc seruire non desinit, sibi seruire iam pri-
 »dem desinit. hoc tu unquam Fanni faceres? sed si hos quæstus recipere
 »posses, nõ eodem tempore & gestum & animam ageres? dic nunc te
 »ab Roscio. LLS. L. III. tribus circumscriptum esse, q; tantas, & tam in-
 »finitas pecunias non propter inertiam laboris, sed propter magni-
 »ficentiam liberalitatis repudiarit. infinitas pecunias Cicero sexages
 »es sestertium appellat, nec mirum cum centum & quinquaginta au-
 »reorum nostrorum millia esse iam docuerimus. Ergo singulis annis sex
 »centa sestertia hoc est quindecim aureorum millia Roscius merere re-
 »cusauit. Quod tum intelligimus factum fuisse, cum diues esse cœpit,
 »cum etiam ad extremum annulo aureo. i. equestri ordine donatus sit
 »a Sylla. Re autem acruis pensitata, Plinij dictum de annuis trecen-
 »tis & quinquaginta sestertijs uel de quingentis potius, intelligo de
 »Roscij mercede in seruitute existente, siquidem in eadem oratione Ci-
 »ceronis legitur Panurgum seruum comœdum tanti operas suas lo-
 »casse, q; Panurgus Roscij fuerat seruus. Sunt hæc uerba ex oratione
 »transcripta. Panurgum tu Saturi proprium Fannij dici fuisse, at ego to-
 »tum

tum Roscij fuisse contendo . quod erat enim Fannij corpus est , quod
 erat Roscij , disciplina . facies non erat , ars erat pretiosa . nemo enim
 illum ex trunco corporis spectabat , sed ex artificio comico aestima-
 bat . Illa membra merere per se non amplius poterant . XII . æris ,
 disciplinaq; erat ab hoc tradita , locabat se non minus . LLS . CCC-
 LIII . Nihil autem certi constitui potest ex illa oratiõe quam non nisi
 impressam uidimus . in uolumine autem antiquo orationum Ciceroni-
 nis quod legere nobis contigit , illa oratio cum duabus alijs dcerat .
 Quatum tamen ex illo fragmento colligi potest , Panurgus ille comæ-
 dus , qui communis inter Roscium , & Fanniũ erat , a Flavio quodam
 interfectus fuit . qui iudicio damni iniuriæ conuentus , lite trāsactio-
 ne decisa , CCCL . sestertia Roscio dedit pro parte sua , quare cū Fā-
 nius partem a Roscio auferre uellet tanq̃ in rem communẽ Roscius
 transegisset , Cicero primũ actionem Fānij depellere uolens , Rosciũ
 ait pro media tantum parte decidisse , quippe qui amplius neminem
 eo nomine petiturum non spondidisset , deinde etiam contendit Fan-
 nium alterum tantum a Flavio abstulisse eodem nomine , propter
 quod Plin . non frustra dixit . Excessere hoc in nostro æuo nec modi-
 ce histriones , sed libertatem suam mercati , aucto enim in immẽsum
 pẽculio histrionicis mercedibus , facile libertatem quatumuis magno
 emebant . Quod si quis apud Macrobiũ non mille denarios , sed
 mille numos legat , erit summa annuæ mercedis paulo , idest quinde-
 cim tantum millibus maior quàm apud Pliniũ . Vt autem denarios
 mille etiam quotidianos per annum totum meruisse Roscium credã ,
 & nihil in Macrobio mutandum censeam , facit id , quod sequitur ,
 Aesopum ex pari arte ducentes sestertium reliquisse filio . Vt enim
 triginta tantum annua aureorum nostrorum millia mereret , oportuit
 eum duodeuiginti annis ut minimum artem exercuisse , ut du-
 centies sestertium heredi relinqueret . plus autem quotannis meru-
 isse ex eo coniecturam facio , q̃ uix annis duodeuiginti uox perdu-
 rare potuit ad actus fabularum , deinde , quod maius est argumen-
 tum , inuisitato luxu uitam transegisse dicitur , quare ut tantum luxu-
 riæ restaret , oportuit eum maiora multo stipendia ac magis opima
 fecisse , de quo elogium illud extat Plinij libro decimo his uerbis , Ma-
 xime tamen insignis est in hac memoria Clodij Aesopi tragici hi-
 strionis patina sexcentis sestertijs taxata , in qua posuit aues cantu
 aliquo , aut humano sermone uocales numũm sex millibus singulas
 cõemptas , dignus prorsus filio , a quo diximus deuoratas margari-
 tas . De filio autem libro nono locutus est his uerbis , cum Antoni &

- » Cleopatrarum mentionem faceret. Non ferent tamen, inquit, hanc pal-
 » mam, spoliabunturq; etiam luxuriæ gloria. prior id fecerat Romæ
 » in unionibus magnæ taxationis Clodius Aesopi tragœdi filius, reli-
 » ctus ab eo in amplis opibus hæres. (ne triumphatu suo nimis su-
 » perbius Antonius penè histrioni cõparatus) et quæ nulla spõsione ad hoc
 » productus, quo id magis regium erat. sed ut ex pìretur in gloria pa-
 » lati, quæ sapientem margaritæ. atq; ut mirè placere, ne solus hoc sciret,
 » singulos uniones cõiuiis ad sorbendum dedit. quo in loco non trium-
 » phatu, sed triuuiatu lego ex uetusto libro. Docuimus supra hanc pa-
 » tinam Aesopi patris quædecim millibus coronatorum nostrorum stetit.
 » Pli. dicit uniones magnæ taxationis filium cõiuiis singulis sorbedos
 » dedisse. Quod si ducentes sestertium ad id sufficere potuit, coniectu-
 » ra affeq; possumus immanem esse summam ducentes sestertium, præ-
 » fertim cum Cicero sexages sestertium infinitam pecuniã appellauerit.
 » Athenæus lib. XIII. de quodam Amœbeo citharædo loquens, ita
 » inquit. Mihi uero nihilo inferior esse uidetur antiquo illo Amœbeo,
 » quæ Aristæas in libro de citharædis scribit Athenis habitasse, do-
 » mumq; propè theatrum habuisse. cuiq; in theatrum cantaturus prodi-
 » ret, talentum unum atticum, in dies singulos merere solitum esse. ὅτι
 » φυσικὸν ὄρισμα ἐν τῷ πρὶ κίθαρῶδων, ἐν ἀθίνας κροτικοῦτα, καὶ πλησίον
 » τῆς θιάτρῳ οἰκοῦντα, ὅτε ἐξέλθοι ἀσόμενος, τάλαντον ἀπὸ τῆς ἡμέ-
 » ρας λαμβάνειν. Qui hoc de citharædo Athenis merente credere
 » sibi persuaserit, quid de Aesopo, & Roscio Romæ credere hæsitabit.
 » cum talentum atticum sexcentis aureis nostris ualuerit. Restat
 » igitur, ut credamus Roscium non minus sex & triginta millibus au-
 » reorum nostrorum meruisse annua mercede, duntaxat publica, ut in lu-
 » dis Romanis, et Megalensibus compitalitij secularibus, & alijs, qui
 » publico sumptu fiebant. nam & priuatis ludis ut funebribus, &
 » alijs, quæ a magistratibus priuato apparatu fiebat, multas etiam pecu-
 » nias meruisse eos intelligimus. de publicis meminit Iuuenalis saty. VI.
 » Si gaudet cantu nullius fibula durat
 » Vocem uendentis prætoribus. -
 » Exemplum priuatorum est apud Træq. in Cæs. Edidit spectacula ua-
 » rij generis, munus gladiatorium et ludos etiam regionatim urbe tota, et
 » quædem per omnes linguarum histriones ludis Decius Laberius eque-
 » Romæ minimum suum egit, donatusq; est quingentis sestertijs & annulo
 » aureo. Inde illud Iuuenalis. VIII. satyra.
 » Consumptis opibus uocem Damasippe locasti
 » Sippario, clamosum ageres ut phasina Catulli. Idem Tran-
 » lus in

» *lus in Augusto. Fecisse ludos se ait suo noie quater, pro alijs magistratibus, q̄ aut abessent aut nō sufficerent, ter et uicies, fecitq; nōnunq̄ uicatum ac pluribus scenis p̄ omniū linguarū histriones. et post paulum. Ad scenicas quoq; et gladiatorias opas, et egtibus Ro. aliquis usus est. spectandi uoluptate teneri se neq; dissimulauit unq̄, & sepe in genue professus est. Itaq; corollaria & præmia alienis quoq; muneribus ac ludis, et crebra, et grādia de suo offerebat. Idem in Vespas. Ludis p̄ quos scena Marcelliani theatri restituta dedicabatur, uetera quoq; acroamata reuocauerat, Apollinari tragœdo quadringenta, Tarpeio Diodorôq; catharœdis ducēta, nōnullis centena, q̄bus minimum quadragena sestertia su p̄ plurimas coronas aureas dedit. Ex prædictis ligdo apparet unde Aesopus tantæ luxuriæ sufficere potuerit, q̄q̄ ante hæc t̄pa fuerit. sed q̄bus erat nō minus studiū artis histrionicæ, et maius fortasse, quo magis primores urbis Romæ populū hmōi spectaculis conciliare sibi conabantur, eo t̄pe, quo oia in populi erant ptate. q̄tam n. esse eam munificentia putamus, quæ uni cō histrioni una donatiōe decē millia aureorū dederit? q̄q̄ Cæsar Laberio quarta parte plus dedit. Hanc tñ Aesopi prodigentiā Apicius nepotnis helluati nibus exuperasse dicitur, ob quod in prouerbiū Apicianæ cœnæ uenerunt. de quo Martialis in. V. epigram.*

» Dederas apici bis trecenties uentri,

» Sed adhuc supererat centies tibi laxum.

» Hoc tu grauatus, ne famem & sitam ferres,

» Summa uenenum potione duxisti.

Quod pinde est ac si diceret, Apici sexcenties sestertium. i. quidecies centena aureorū millia (de nostris sem p̄ loquor, usq; coronatis) inexplibili illa in glunie helluatus, cum posses adhuc ducentis quinquaginta millibus, quod centies laxū appellat, uitam lauto, & eleganti uictu producere, tñ uenenum miser hausisti, ne patrimonio tanto superesses, quod iamiam te deserturum uidebatur. Lōge aut falsus ē in hoc Calderinus, q̄ bis trecenties pro sex millibus uel sexcentis millibus intellexit, cū septingentes centena millia Martialis significauerit. quō & alibi in secundo epig.

» Illa illa diues mortua est secundilla

» Centena decies quæ tibi dedit dotis. Millia enim subaudiendum. ut apud Iuuenalem.

» -Et ritu decies centena dabuntur

Antiquo-

Quo modo idem alibi.

» Optima sed quare cæsonia teste marito?

» Bis quingenta dedit, tanti uocat ille pudicam.

» idest decies centena millia, quod decies sestertium dicitur. Plini-
 » us propterea Apicium nepotum omnium altissimum gurgitem ap-
 » pellat lib. X. Phænicopteri linguam præcipui saporis esse Api-
 » cius docuit, nepotum omnium altissimus gurgis. & in. IX. M. Api-
 » cius ad omne luxus ingenium mirus. Suidas. ἀπίκιος μάκρος οὐ διάρκει
 » μύριον ὄνομα ἐπίτε ἀσωτία καὶ πολυτελεία, ἵκανὰς μυριάδας ἀργυρίου
 » καταναλώσας εἰς τὴν γαστέρα. Apicius Marcus, cuius adhuc nomen
 » perdurat in luxu & inusitatos sumptus insigne, multas argenti my-
 » riadas in uentrem absumpsit. Martialis ex Seneca sumpsisse id ui-
 » detur, qui libro de consolatione ad matrem Albinam ita inquit. Api-
 » cius nostra memoria uixit. qui in ea urbe, ex qua aliquando philo-
 » sophi uelut corruptores iuuentutis abire iussi sunt, scientiam popinae
 » professus, disciplina sua seculum infecit, cuius exitum nosse oportet
 » est, cum sestertium nullies in culinam congesisset, cum tot conziaria prin-
 » cipum & ingens capitoli uectigal singulis comestationibus hausisset,
 » aere alieno oppressus, rationes suas tunc primum coactus inspexit, su-
 » perfuturum sibi sestertium centies computauit, & uelut in ultima fame
 » uicturus in sestertio centies si uixisset, ueneno uitam finiuit. Quanta lu-
 » xuria erat, cui sestertium centies egestas fuit, immo cum putat pecu-
 » niae modum ad rem pertinere? (Sic enim lego) sestertium centies ali-
 » quis extimuit, & quod alij uoto petunt, ueneno fugit. Hactenus Se-
 » neca, quem si secutus est Martialis, ut mihi uidetur, apud Martiale
 » non bis trecenties sed ter trecenties legi debet. Is Apicius Tyberij tem-
 » pore fuit, ut ex nonagesima epistola eiusdem Senecae ad Luicium patet
 » his uerbis. Nullum ingentis formae Tiberius Caesar missum sibi, cum in
 » macellum deferri, & uenire iussisset, amici, inquit, omnia me fallunt, nisi
 » istum nullum aut Apicius emerit, aut Publius Octavius. ultra spem
 » illi coniectura processit, licitati sunt, uicit Octavius, & ingentem con-
 » secutus est inter suos gloria, cum quinque sestertijs emisset piscem, quem
 » Caesar uendiderat, ne Apicius quidem emerat. Idem Martialis in
 » eodem quinto.

» Infusum sibi nuper a patrone

» Plenum maxime centies syrisus,

» In sellariolis uagus popinis

» Circa balnea quatuor peregit.

» O quanta est gula centies comesse?

Admiratur gulam, quae du-
 centa & quinquaginta millia aureorum uorare poterit. Non omit-
 tendum uidetur id, quod a Plinio eodem loco dicitur. sed quia locus
 ille uulgo corrupte legitur, ideo eum ex animi mei sententia obser-
 uatis

» natis ueteribus libris referam. Asinius, inquit, Celer e' consularibus
 » hoc pisce prodigis Claudio principe, unum mercatus sestertio milli
 » bus. quæ reputatio aufert transuersum animum ad contemplationē
 » eorum, qui in conquestione luxus coquos emi singulos pluris quā
 » equos quiritabant. at nunc coci triumphorum pretijs parantur &
 » cocorum pisces. nullusq; prope iam mortalis aestimatur pluris quā
 » qui peritissime censum domani mergit. Meminit Linius lib. IX. de
 » bello Macedonico, de triumpho Manlij loquens. epulæ quoque ipsæ
 » & cura & sumptu maiori apparari cœptæ. tum cocus uilissimum
 » antiquis mancipium & aestimatione, & usu, in pretio esse, & quod
 » ministerium fuerat ars haberi cœpta. uix tamen illa, quæ tum con-
 » spiciebantur, semina erant futuræ luxuriæ. Hæc uerba congruunt
 » cum Pliniano dicto, qui triumphorum pretijs cocos emptatus prin-
 » cipum Romanorum temporibus admiratur, cum olim Cato & alij
 » seueriores urbis magistratus conciones queribundas ad populum ha-
 » berent, (quod quiritare a crebra quiritum appellatione uocatur)
 » ob id quod ineunte luxuria coci iam equorum pretijs pararentur.
 » octo millia nummum ducentos aureos aestimare solemus, uerum apud
 » Macrobiū non octo millia legitur, sed septem. Asinius, inquit, Ce-
 » ler uir consularis, ut Samonicus refert, nullum unum septem milli-
 » bus numum mercatus est. In qua re luxuriam illius seculi licet aesti-
 » mare, quod Plinius secundus temporibus suis negat facile nullum
 » repertum, qui duas pondo libras excederet, at nunc & maioris pō-
 » deris passim uidemus, & pretia hæc insana nescimus. Hactenus Ma-
 » crobius. Iuuenalis de hoc dubitans saty. IIII. ita inquit,
 » -Nullum sex millibus emit

» Aequantem sanè paribus sestertia libris,
 » Ut perhibent qui de magnis maiora loquuntur.

Ita in controuersia apud auctores duo millia manent. Cocum igitur
 Plinius antiqua aestimatione non pluris aestimauit quā ducentis
 aureis, quanti Columella uinitorem uult emi, non igitur pretium
 hominis maximum tria millia & septingenti sunt sestertij, ut
 supra docuimus. Multa huiusce generis restabant nisi hic liber ius-
 ta iam magnitudine excreuisset. Quare hactenus de numo aereo
 argenteoq; dictum sit, quorum explicationem aurea, ut ita dicam,
 commentatio excipiet, ampliore ipsa orsu, ac teretiore filo præ-
 dictis attexenda.

LIBER
DE ASSE ET PARTIBVS EIVS,
LIBER TERTIVS.

Ongum iam iter emensis partim remigo, par-
 tim uelificatis, cum scopulos omnes pr aeteruecto
 uideremur, Plinius nobis manus improusus in-
 iecit, ac consistere coactos, etiam propemodum
 retro conuersis uelis inhibuit. apud quem libro
 XXXIII. sic legitur. Aureus numus post annos
 LXII. percussus est q̄ argenteus, ita ut scrupulū
 ualeret sestertios uicenos, quod efficit in libras ratione sestertij, qui
 tūc erat sestertios nongentos. post hæc placuit. XL. millia signari ex
 aurij libris, paulatimq; principes imminuere p̄odus, minutissime ue-
 ro ad. XLV. millia. Si enim hæc uerba emendata sunt, causam haud
 dico, quin solum uertere cogar, omniaq; retexere, quæ magno cum
 labore adhuc comprobasse uideor. etenim cum duodenæ sint uncia
 in libra Romana, & in uncia quaterna et uicena scrupula, fiunt in
 asse scrupula ducenta octoginta octo, est enim scrupulum ducentesima
 octogesima octaua pars assis, ut inquit Col. si ergo scrupulum auri
 uicenos sestertios ualet, et uicenario numerū illum multiplicemus, fiet
 summa quq; millia septingenti sexaginta sestertij, quibus si semuncia
 addamus, ut sit libra centenaria, quā ante instituimus, fient sex mil-
 lia sestertium, siquidem quatuor drachmæ. i. semuncia. XII. scrupula
 ualent, quæ uicies multiplicata ducentos quadraginta efficiunt, ita fi-
 unt sestertij sex millia, uel denarij mille & quingenti in auri libra,
 quæ ratio prorfus cū Pliniano dicto discrepat. Deinde quod seqtur.
 Post hæc placuit. XL. millia signari ex auri libris, quonāmodo ex-
 plicari pot. nam si nongenti sestertij in librā, quonāmodo. XL. mil-
 lia. q̄ si millia æris intelligere libeat, non ideo magis negotiū proce-
 det, cum. XL. millia æris sedecim millia nummū ualeant. & ea ra-
 tio qua sequimur. XV. millia æris auri librā ualere deprehēdit siq-
 dem auri scrupulum uicenis sestertijs ualet. In hoc nodo dissoluen-
 do cum diu æstuarim nihil comminisci potui, quo locum hūc certo
 restituerem. Morem aut antiquis fuisse nouimus, ut nō modo nume-
 ros notulis significarent ex arandi cōpendia sectantes, ut nos quoq;
 facimus, sed et ut denarios & sestertios & sestertia proprijs quodq;
 notis scriberent. Priscianus etiam illas in Verrinis Ciceronis ad
 tempora sua extitisse testatur. quāquam Prisciani opusculum illud
 de numeris & ponderibus esse non putem, ut antea dixi. lubricam
 autem

autem scribendi rationem illam notulariam fuisse ex eo conijcere
 possumus, quod mille per .M. puram scribebant. & per eandem lite-
 ram singulis apostrophis hinc & inde circūscriptam, decem millia.
 eaq; rursus sic multiplicabant per apostrophos, ut centum millia si-
 gnificare uolētes. i. literam unitatis notam ternis utrinq; apostrophis
 angerent. Apostrophus autem dextera, similis est omnino literæ .c.
 quæ tertia est in alphabeto. quæ numerus centenarius ut nunc sic o-
 lim notabatur. ita facile fuit uel duas, uel tres apostrophos pro
 duobus aut tribus. c. Fallere id est pro ducentis & trecentis, apud
 eos quidem qui rationem numerorum antiquariam ignorarent. q̄q̄
 & is author siue Priscianus, siue alius fuit, parum sibi constare ui-
 deatur in ijs notulis declarandis. Iam apud Valerium Probum. x.
 litera, quæ tertia est a fine alphabeti nostri, nota est denarij numi,
 addita tamen a dextro latere uirgula transuersa. eadēq; litera pu-
 ra, id est sine uirgula, nota est decem milliū. apud Priscianum autem
 utrinq; apostropho circūscripta. idem Probus addit quālibet nume-
 rorum figuram, si ei præponatur linea ex trāsuerso directā, tot si-
 gnificare millenarios, quot per se ac pura unitatum nota est. ut uerbi
 gratia. i. mille & .v. quinq; millia & .x. decem millia, et itidē alias
 literas. Id quod mihi tractū a Græcorū more uidetur. quare simile
 ueri est numeros antiquorū authorū ad nostram ætatem magna ex
 parte corruptos puenisse, q̄ qdē notis scripti fuerunt. Librariorū. n.
 ignorantia & sæpius incuria accessit emendatorū uel temeritas uel
 hallucinatio, qualis est illa apud Trāquil. de censu senatorio, quam
 antea adnotauimus. Multos apud Pli. locos hmoi deprehēdimus, quo-
 rum partim expliciti sunt, partim post explicabuntur. de asino ui-
 didimus quadringentis sestertijs empto apud Varronē, apud Pli. nu-
 mis totidē, et itidem de auiculis uocalibus. notabo nūc etiā alios du-
 os, interea dum & alij in ordinem suū reijciuntur. apud Pli. igitur
 lib. XIII. de citrinis mensis ita legitur. Extant hodie. M. Ciceronis, in
 illa pauptate, & qd̄ magis mirū est illo æuo, emptæ libris. XI. cū his
 memorantur & Galli Asinij, quæ libris. XI. uenūdatæ sunt. et duæ
 a Iuba rege uendente, quarū alteri pretium fuit libris. XV. alteri
 paulominus. Interijt nup̄ incendio quam Cethegus decedens libris.
 XIII. pmutauerat, lati fundi taxatione siqs prædia tanti mercari
 malit. sic qdē legitur in codicibus Venetæ impressionis ēt antiquæ,
 quæ Hermolaus secutum se esse testatus est. q̄ tantum ipse admonito la-
 tisfundij pro lati fundi legendū eē, nihil præterea dixit. Ego impres-
 sos codices cū antiqs conferēs, ita in duobus legi. & quod magis mirū

est illo æuo emptæ his memoratur & Galli Asini. XI. uenundatæ, & rurſus incendio, ac tegus deſcendēs his permutati lati fundi taxa tione. his autem pro ſeſtertijſ legi facile eſt conijcere, quod uerbum antiqui interdū per aſpirationem et .s. literã ſic ſcribebant. HS. quod duas libras et ſemis ſignificabat, aſpiratio autem ex duplici .l. conſtat. Hunc locum igitur ſic reſtituendum puto ex uetiſtæ lectionis obſeruatione, extant hodie. M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum eſt, illo æuo, emptæ ſeſtertijſ. XI. memorantur & Galli Asini ſeſtertijſ. XI. uenundatæ, ſunt & duæ à Iuba rege pendētes, quarū alteri pretiū fuit ſeſter. XII. alteri paulo minus, interijt nuper incendio attegijſ deſcēdens ſeſtertijſ. XIII. pmutata latiſfundij taxatione. In mentione autem Ciceronis antiqui codices ſeſtertijſ tantum habēt ſine numeri adiectione. Cæterū uidere eſt pauculis in uerſibus quot errata fuerint, attegijſ autem legendū puto pro maurorū caſulis, quod non ſine ſtomacho à Pl. dictum eſt, ut ex ſupellectili ruſticæ domunculæ menſa ſeſtertijſ. XIII. parata ſit, ideſt trecentis quinquaginta aureis, quod Pl. pretium appellat latiſfundij, ideſt agri late patentis. Iuuen. ſaty. XIII.

» Dirue maurorum attegias.

» Apud eundē Pliniū li. XIX. in prædictis exemplaribus ita legitur, ubi hortorū meminit. etiam ne in herbis diſcrimen inuentū eſt? oluſq; diſſerentiam facere, in cibo etiam uno aſſe uenali? & in his aliqua quoq; ſibi naſci tribus negant, caule in tantū ſignato, ut pauperis menſa nō capiat. ſylueſtres fecerat natura horridos, ut quiſq; demeteret paſſim, ecce altiles ſpectantur aſparagi, & Rauenna ternis libris re pendit. hæc uerba Hermolaus, & q ante eum Pl. emendauere, pari conuiuentia tranſmiſerūt, cū tamen quædā ex antiquis exemplaribus emendari potuerint, quibus obſeruatis ſic legere locum hunc inſitui. Etiam ne in herbis diſcrimen inuentū eſt? opeſq; diſſerentiã fecere in cibo etiam uno aſſe uenali? & in his aliqua quoq; ſibi naſci tribus negāt, caule in tantū ſignato ut pauperis menſa nō capiat. Sylueſtres fecerat natura corrudas, ut quiſq; demeteret paſſim, ecce altiles ſpectantur aſparagi. Sagnatum caulem dixit Pl. non ſignatū, ut alti les uerbum ſatis ſignificat, antiqua autem exemplaria horridas non horridos habent, et opus nō olus & fecere nō facere in uetiſſimo legimus. Pl. ipſe alio loco eodē in libro. Hortorū iudicauimus corrudam, hunc intelligimus ſylueſtrē aſparagum ex his uerbis ſatis aparet Pl. loco ſuperiore corrudas nō horridos ſcripſiſſe. Idē. Omnium hortenſiorū laudatiſſima cura aſparagi, de origine eorum in ſylueſtribus

» *stribus curis abunde dictum est, & aliud genus incultius asparago,*
 » *mutius corruda, passim etiã in montibus nascens, refertis superioris*
 » *Germaniæ campis, nõ inscito Tiberij Cæsaris dicto, herbã ibi quam*
 » *dam nasci simillimam Asparago, uel, ut in antiquis codicibus, nõ in-*
 » *ficcato T. Cæsaris dicto. Cæteru quod sequitur in superiore loco, &*
 » *Rauenna ternis libris rependit, haud scio an ternis sestertijs repen-*
 » *dit legi debeat, uel ternis numus. Pl. at. bi. nullũ gratius ijs solum q̄*
 » *rauennatum. Quod si ternis libris legamus, ad pondus referendum*
 » *est, propterea q̄ saginatos, & altiles appellauit. sed illud non con-*
 » *uenit, propter uerba, quæ sequuntur. Heu prodigia uentris, mirum*
 » *esset non licere carduis pecori uesci, nõ licet plebei. Ut autem libris*
 » *pro assibus intelligam adduci non possum, cũ legisse me non mem-*
 » *nerim, nec id pretiũ esset quod plebem a macello arceret. Eiusdem*
 » *autem annonæ fuit duracina persica tricenis numus, aut uicenis ueni-*
 » *re, & asparagos singulos ternis numus. In eodem capite obiter et alia*
 » *emendabimus, aues ultra Phasidem amnem peti, nec fabuloso qdem*
 » *terrore tutas, immo sic pretiosiores, alias in Numidia, atq; Aethiopia*
 » *in sepulchris aucupari, aut pugnare cũ feris, mandi ab eo cupientẽ,*
 » *quod mandat alius. lego ex antiquis alias in Numidiæ atq; Aethio-*
 » *piæ sepulchra, aut depugnare cum feris mandiq; cupientem quod*
 » *mandat alius. sic enim sensus argutior & magis Plinianus. Ibidem.*
 » *hortorum Cato prædicat caules, hinc primum Agricoli existima-*
 » *bantur præsci. & sic statim faciabant iudiciũ num quæ esset in do-*
 » *mo materfamilias (etenim hæc cura fœminæ dicebatur) ubi indili-*
 » *gens esset hortus. Lego ex antiquis, & sic statim faciabant iudiciũ*
 » *nequam esse in domo matremfamilias, idest parum frugi, nec ad rẽ*
 » *augendam acrem, hoc enim nequam significat, ut seruos nequam*
 » *dicebant qui bonæ frugi non essent. & paulo inferius. nam carnis*
 » *desideria etiam erant in exprobratione, legendum gari, idest liqua-*
 » *minis. respondet enim præcedenti membro, damnantes pulmentaria,*
 » *quæ alio egerent pulmentario. & rursus inferius, hortos uillæ iun-*
 » *gendos non est dubiũ, riuosq; maxime habendos si contingat profiuo*
 » *amne. Si minus è puteo pertica organis'ue pneumaticis tollendo non*
 » *haustu rigando. Lego. Si contingat præfluo amne, si minus è puteo*
 » *pertica organis'ue pneumaticis uel tollenonum haustu rigando. Li-*
 » *uius libro. VIII. de bello Maced. circa principium, collectis rursus*
 » *animis in arietes tollenonibus libramenta plumbi, aut saxorum sti-*
 » *pites robustos incutiebant. huiusmodi tollenonum meminit Vegetius*
 » *libro quarto, dicuntur et tollones a quibusdam a tollendis rebus uel*

hominibus, hic autem a Plinio pro eo haustorio accipitur, quod a
 græcis celoneum dicitur. In uetusto codice tollon nouū legitur, in alijs
 uel tollendo non, ex quibus facile erat conijcere tollenonum esse le-
 gendum. sunt & alia in eodem capite mendosa, quæ intacta ideo re-
 linquenda duxi, quia cōmisci nihil potui, aliqua etiam uix digna
 quæ attingantur, ut illud, in quo Hermolaus conflictatus est, in reme-
 dio Saturnica signa, ubi saturnica ex uetustissimo lego pro Satyrica
 » more antiquo. quod autem sequitur, tot generibus usq; ad infimam
 » plebem descendente anima, legendum mihi uidetur annonā, etiam
 si nulla autoritate exemplaris ducar. Hæc autem ideo com-
 memoranda duxi, ut labefactatam esse exemplarium Pliniano-
 rum fidem lectores merito iudicare possint, qui hæc & huiusce-
 modi alia toto hoc opere sparsa, accurate perpenderit, nec unius
 aut alterius loci autoritate rebus contestatissimis fidem derogan-
 dam esse, quanquam dictum Plinij supradictum huiusmodi est,
 ut res ipsa & mutilatum & corruptum esse locum clamitet, cum
 eius loci membra mutuo collidantur. Si enim auri scrupulum ui-
 cens festerijs ualuit, quonam tandem modo in libra festerij tan-
 tum nongenti? sed sine sane nongenti in libra festerij, qui igitur
 fieri potest, ut a noningentis ad. XL. millia peruentum sit?
 Quare relinquatur ut Plinius hoc in loco suo sibi testimonio re-
 fellatur & concidat. In uno uenerandæ uetustatis libro ita lege-
 batur, quod efficit in libras ratione festerij, qui tunc erant. D.
 nongenti, post hæc placuit. X. XL. signari ex auri libris, ex quo
 conijcio non millia. XL. sed numos Pli. reliquisse scriptum, & locum
 mutilatum post uerbum festerij. in omnibus enim libris antiquis
 erant pluraliter legatur, & XL. signari non. XL. millia. q̄ autē an-
 tiquitates notæ fuerint inter numos & millia patuit ex supradictis. Nec
 eo tamen pertinet longa hæc disputatio, ut ueritatis assertionē in hoc
 loco positā putē, aleamq; huius operis in hoc uno cardine uerti. Nec
 enim usque adeo exilibus argumentis nixus sum, ut si Pli. ipse reui-
 uiscat, & hunc locū agnoscere uelit, ita ut lectitatur, aut si dies olim
 forte authographum Plinij, aut eius ætatis uolumen æquale protule-
 rit, ut id fieri posse credamus, non ipsi etiam Plinio iudicem ferre
 ausim uniuersum antiquitatem, ni hoc perperam ac falso scriptum
 sit, ut & alia quædam quæ postea dicentur. Dixi supra argentea
 me nominata Romanorum diligenter expendisse, ut id, quod ratio-
 cinatione, & autoritate uetusta colligebam, reapse quoq; comproba-
 rem. in auro itidem faciendum cum statuissem, quatuor & uiginti

nomismata tot enim aurea eoq; plura habebam in altera lance posui. & ex aduerso sex uncias nostras statui. Quo facto cum leuius aurum esse inuenirem, grossulorum duorum additamento cum pauculis minutijs rem ad æquilibrium perduxim. has minutias nostras ates grana uocant. Nos momenta latine appellare possumus. Hæc quatuor & uiginti sunt in denario nostro, quod scrupulum latine uocatur. Quomodo enim in uncia latina quatuor & uiginti sunt scrupula, sic in nostra quatuor & uiginti denarij. & ut drachma tria scrupula pendet, sic grossus tres denarios. uerum hæc nomismata cum sigillatim pensitarem, in ijs fuerunt Tiberij Augusti duo, in quibus effigies parum iconicæ uidebantur, unum hæc inscriptione, Tib. Cæsar. diui Augu. Augustus, & in auersa facie Pontif. max. ubi simul lachrum sedens. alterum utrinq; effigiem habebat, ut eodem habitu, sic sibi dissimilem, cum hoc elogio notis scripto. Tiberius Cæsar Augustus. tribunitiæ potestatis quindecies, & in altera parte, Tiberius Cæsar diui filius. Singulorum pondus erat didrachmum, idest denarij bini argentei quadrigati, de quibus ante diximus. alterum fuit male effigiatum, sed quod Augusti fuisse ex indice cognouimus, qui fuit eiusmodi quatenus legi per uetustatem potuit. Cæsar Augustus pater patriæ. & in postica facie. Cæsar Augusto. hoc q̄q̄ attritū, grauissimū tamē inuenimus, ut bina argentea traheret. aliud eiusdem principis erat iconicæ effigie, qualis uulgo agnoscitur, a postica parte quadrigatū, lemme tetragramato in infimo margine. S. P. Q. R. significante senatum populumq; Romanum, & in auersa parte nomen principis ipsius erat. Hoc iusto pondere leuius erat circiter granulis duobus. Sed ita ut detritum diceres quod ponderi deerat. Erat unum eiusdem Augusti et Antonij in triuuiratu percussum, utrinq; effigiatum, iisdem elogijs, quibus & argenteum illud cuius inter argentea meminimus, nec decoris characteribus, & cætera infate effigiatum, pondere non detrito, sed iniquo, immutato sex momentis. Incidit in manus meas & aliud, in quo erat Augusti effigies pulchre expressa. hoc titulo. S. P. Q. R. o. Cæsari Augusto Cos. xi. trib. Pot. vi. & in tergo. ciuib. & sign. Milit. a Part. Recup. Percussum in memoriam signorum, quæ cum Crasso amissa erant, & postea Augusto a Parthis remissa sunt. Appendi & aliorum principum, in quibus & Tiberij Claudij Augusti, eleganter percussum. hoc lemme. Ty. Claud. Cæs. Ger. IM. TR. P. iconicum. cuius imaginem ex Tranquillo agnosceres, a tergo hoc elogio, Constantiæ Augusti, quod quanquam detritum, pondus tamen iustum assrua-

uerat. Appendi & Neronis Caesaris et iconica & scite percussa hoc indice. Nero Caesar. Aug. Imp. In pſtica facie spicea erat corona, intus quatuor habens literas ex. S. C. significantes decretam ei coronã: ambiente extrorsus hoc elogio. Pôt. f. Max. TR. PO. VI. Cos. IIII. iusto pödere aliquanto leuiores. unum præterea Galbæ Neronis successoris iconice effictum, cum corona spicea ambiente marginem. in auersa facie octo literarum elogio hoc significante. Senatus po. q; Romanus ob ciuers seruatos. leuius etiam aliquanto Nercianis. Habuit & Vespasiani superciliosa fronte, & nitentis uultu. Habui & Neruæ & Traiani Hadrianiq; principum eleganter qdem expresſa, sed pondere leuiuscula, cetonis circiter detractis minuijs. suis unius cuiq; index erat, prædictis titulosior. ut in Neruæ. Imp. Caesar, Nerua Traian. Aug. germ. P. M. TR. PO. Cos. II. p. p. Imperator Caesar Nerua Traianus Augustus Germanicus. Pôt. fex maximus. tribunitiæ potestatis. consul iterũ. pater patriæ. et in Traiani itidẽ, nisi q; Dacici titulus accesserat. In cuius pſtica facie statua equestris erat hastam intorquẽs, accurate expressa, equo uehens incitato, cum honorifico hoc elogio. S. P. Q. R. optimo principi. Hoc nomisma cœniũ, quæ uidi pulcherrimum erat, & facie augustissima. secundum quod Hadriani successoris eius nomisma principalem dignationem, atq; auctoritatem augustam præferre maxime uidebatur. quod etiã ipsam equestrẽ statuam habebat, equo non pugnaci, sed uiatorio insidentem. Cernere erat asturconem tollutum gradientem, & uelut a lōgis itineribus strigosum. credo ut princeps terrarum peragratō inteligeretur. sic enim appellatus est. Appendi etiam Antonini p̄j. M. Antonini cognomento philosophi, Aurelij & Seueri, immunitore sensim pondere. In quibusdam a tergo est pro elogio liberalitas Augusti. In Aureliano hilaritas. In Seueriano æternitas imperij. & in Lucij Veri uictoria Augusti alata. M. Antonini philosophi huiusmodi lemma habebat. M. Aurelius Caesar Augu. P̄j filius. tribunitiæ potestatis tertium, consul iterum. & in auersa facie concordie simulachrum, brachijs leniter expansis. cuius latera altrinsecus cingebant chamæteræ pusillæ singulæ, inuicem auersantes. quibus utraque manu laciniæ stolæ porrigere concordia uisebatur. Hic M. philosophus, qui Verus ab Eusebio appellatur, & ab Eutropio, Aurelius etiam dictus est Antonini p̄j adoptione, ut author est Capitolinus, qui etiam Faustinae uxoris nomine numum percussit, hoc indice. Faustina Augusta, P̄j Augusti filia. Hæc ideo enarraui uerbose fortasse, quod hodie

huiusmodi multa circūferuntur nomismata, ex quibus iudicium fieri uolo si quid aut falsū, aut temere censuisse uisus sim, neq; enim de meis tantummodo iudicio factō acquieui. Aureum autem Romanum attici numi instar percussū fuisse existimare debemus coniectura ab argenteo numo sumpta, de quo ante dictum est. at aureus atticus, qui stater ab eis appellatur, pondere didrachmus erat, ut auctor est Pollux li. IIII. de uocabulis rerum. ὁ δὲ χρυσῶς σατῆρ δύο ἐῖλε δρεχμῶν ἄττικῶν. Aureus, inquit, numus duas drachmas atticas habebat. de quo etiam infra nonnihil dicitur. Quare cum denarium Romanum drachmali pondere fuisse constet, aureum quoq; Romanū didrachmum, id est duorum denariorū pondere percussū fuisse merito iudicare debemus, quā quid opus est argumentis, cum numi ipsi extant, uetustatis symbola asseruantes, ne imponere nobis nouitū pro ueteranis possint? proinde cum libra Romana sex et nonaginta drachmarū fuerit, duodequingenta numi didrachmi ex ea factitati sunt a principio, quibus si semunciam addideris, id est quatuor drachmas, ut ex libra fiat plena mina (Cum libram et minam in re numaria idem fuisse docuerimus) erunt in libra quinquaginta omnino nomismata, ut apud Pli. quinquaginta potius quā quadraginta legendum sit. Siquidem, ut dixi, cum illa nomismata uniuersa quatuor et uiginti expensarem, et unius numi loco pondusculum didrachmum (grossum nunc appellamus) adderem, minimo minus sex uncias in equilibrio tenebam. hoc est librae nostrae argentariae dodrantem. ex quo intelligimus quinquagenos olim aureos in singulis libris fuisse, dūtaxat iusti, ac legitimi nomismatis. uetustos autem numos extare praeter ea, quae dicta sunt, etiam Pomponius iurisconsultus admonere nos potest, qui li. VII. digestorum in titulo de usufructu sic inquit, Numismatū aureorū uel argētorū ueterū, quibus pro gemis uti solent, usufructus legari potest. Auaritia autem principū uel temporum iniquitate immunitio ponderis postea inualuit. id quod hodie apud nos quā obmurmur ante hominum sermone nihilominus factitatur. In aureis enim nostris binum ternumq; momentorū intertrimentum lege quoq; admittitur, remediū uiri monetales appellant. id quod primum clementia dictali numulariorū mancipibus indultum, necui fraudi esset, si quis numus ex multis leuiusculus sefellisset, auaritia pro iure suo sumpsit, ita ut nulli iam iusto priscoq; pondere signentur, et qui priscorū extant, aut ostentationis gratia in delictis habeantur, aut prius acisi demum in commercia et ad collybium prodeant, hinc fit ut coronati, qui cruciati cognominantur, iam com=

merciales non sint, ut superpondiales. Quod si tam animose principes imminutæ monetæ crimina exercerent, quæ imminutæ maiestatis exercent, melius cum rebus humanis ageretur, & minus fallerent adulteratores numi, quorum iam ipsorum crimen multitudine reorum et interdum potentia atrox esse desit. sed sic est fere in omni parte sui resp. nostra, ut primorum arbitrio, ne dicam libidine, non legum præscripto gubernetur, quarum legum nulla tot, tantis, tamque terrificis vinculis astricta unquam memoria nostra fuit sanctio, ut non quilibet in aula ordines ductantium, aut resolvere aut rescindere aut abrumpere non toto anno uertente potuerit. & nos imperia nostra exteras gentes sic quoque accepturas sperabimus? Romani autem nummi immunitionem sic colligo. In uncia, ut dixi, nostrates grossulos octo ponunt, ut Romani octo drachmas, & ternos in grossulo denarios, qui latine scrupuli dicuntur. In singulis autem denarijs uicena quaterna grana momenta uel, pro quibus & ulterioribus minutius uerbum latinum assignare non possumus. In uncia igitur quatuor & uiginti denarios ponimus, & granula seu momenta quingenta septuaginta sex. i. quater & uicies quatuor & uiginti, atqui Romani quaternos aureos in uncias signabant, & argenteos octonos, siquidem argentei bini singulos aureos æquant pondere. Ita quater duodenos in libras signasse deprehenduntur. i. in duodecim uncias, & binos ex semuncia, quæ min. i. libræ argentariæ accedit. Sic numerus quinquagenarius in libram impleri deprehenditur. Agedum igitur sic ex quolibet numo in argyrocopio. i. in officina argentaria detracta esse octo granula (quandoquidem hanc decessionem in recentioribus fere deprehendimus) detrimenti scrupulum unum in ternis numis inuenies, & in denis octonis scrupula sex, id est aureum unum, & duos aureos in tricenis senis. & in quadragenis quinque duos aureos & semissem, & in quinquagenis eo amplius aurei quadrantem. Quod si sesquiplam huius detractorem posueris, ut in singulos numos duodena granula decesserint, in libras quinquageni quaterni numi signari potuerunt, ita ut eo amplius sextantes lucrifecerent. huiusmodi autem ætate Plinij signatos fuisse affirmare non dubitem, quippe cum Tiberianis & Claudianis ut grauissimis aliorum principum numos opponerem, non antequam decimum granum addidi prægrauare illi Vespasiani numum desiterunt, cum interim collybo detritus non uideretur, quod ne comminisci uidear, a tergo in eo nummo annonam esse dico. quæ in nummo Domitiani nihil didrachmo, id est ponderi iusto deerat, scito quidem ipso & in quo uultuosam faciem

agnoscere, Vespasianum genitorem liniamenti omnibus referentem. Illud augustale ob parthica signa percussum, duo amplius grana auctarij habebat. In Neruae & Aurelij leuiter quidem detritis undecim denum pondusculi additamento examen neutro propensum stabat. Hadriani octo ciriter granorum detractorem habebant. sunt enim eiusmodi qui in posteriore parte non equestrem statuam, sed salutem Augusti habent, in.ii. consulatu eius signati, in antica parte imago est liniamenta prioris illius male referens. Fortasse igitur apud Pli. legi posset. post haec placuit. L. numos signari ex auri libris, paulatimq; principes imminuere pondus, minutissime uero ad. LV. numos, nam ne nullia legatur ratio omnino refragatur, ut antea diximus. Sed eo maxime qd nullia argenti signari ex auro non potuerunt, nec auri pondere imminuto ex. XL. millibus. XLV. millia fieri, nisi argentei numi pondus imminutum intelligamus, quod consentaneum huic loco non uidetur. ut cuiq; locus ille corruptissime legitur. nec nos in eo fallimur, quod dictum est. re enim comprobatur. Romanis nomismatibus pares omnino pondere sunt anglici numi, qui nobiles appellantur, duntaxat eduardei & rosati, pondere senum scrupulorum. hoc cum ex actis uirorum monetariorum & ex numulariorum monumentis comperimus, tum uero experimentaliter probare uolumus. hoc tantum interest, qd rosati pondere pares, auri bonitate cedunt. Eduardei instar omnifarij habent, in prima enim nota auri bonitatis censentur. Quae tamen ipsa a puritate exacta & obryza quadrante scrupuli distat. aiunt enim nullum numum ad plenam puritatem exactum esse. Sed iam illud uidendum quonammodo auri scrupulus uicenos sestertios ualere potuerit. quod antequam explico hoc praefundum habeo, me Plinij loco cum ita legere instituissem quoad aliud inuenero. ita ut scrupulum ualeret sestertios duodenos, quod efficit in librae ratione sestertiorum, qui tunc erant denarios nongentos. & inferius. Paulatimq; principes imminuere pondus, minutissime Nero ad quinquagintaq; uicinos numos, ut intelligamus Neronem nomisma extenuasse eo tempore, quo donationibus immodicis & prodigijs impendijs exhaustus, a senatu centies sestertium annum exigere coepit. Verum esto ut recte apud Pli. sestertijs uicenis legatur, Auri nunc uncia ad puritatem exacti aestimatione principali sedecim franciis & quadrante & eo amplius denarijs quinq; ualet. hanc aestimationem finitimarum gentium commercia intenderunt, pluris enim aurei nostri permutantur qd per edictum liceat, conuenientia, tamen principali approbante, quod

temporum difficultate constitui non potest, id quod experimento uno & altero cognitum est, fremente nequicquam homine uno primario, qui id se effecturum per omnia numina deierat, præconia libus interdictis alijs super alia personantibus, quæ quamlibet minacia & ab homine iræ impotentissimæ manantia (cuius tunc ferocitæ recta & uilia consilia cedebant) publicum tamen consensum prævincere non potuerunt. Nos autem ratione in argento instituta neutram harum æstimationum sequemur. sed mediocrem, & eam quæ mercuriali, ut ita dicam, arbitrato approbare, id est negotiatori opinionione possimus, id enim genus hominu auri argentiq; rationem callere maxime mihi uidetur, uidelicet commercijs id assequentes, etenim quanti unumquodq; sit nonisima externarum gentium iudicio condiscunt, quippe quæ aurum, argentumq; nostrum nullo respectu characteris, exploratum tantum appensumq; æstimant. & ut auri argentiq; grauis rationem euariare cum numularia & consistere necesse est, sic æquandæ rei arbitramentum, in conciliabulis & empirijs recte atq; ordine fieri existimatur. Auri igitur uncia sedecim francicos, & octo solidos & semissem pretium statuemus, & pro ea summa nouem nostros solatos taxabimus, ratione ducta quasi singuli solati sex & triginta solidis & semisse ualeant, etsi cum hæc proderem duodequadraginta solidis oblocarentur. Qua ratione libra Romana centum & duodecim aureos solatos & semissem ualebit, tantidem enim nec pluris singula pondo æstimabimus Romanis & Asiaticis opibus æstimandis, ut extenuasse magis rerum miracula quæ auxisse uideamur. Tameisi poteramus citra reprehensionem aurum argentumq; ex temporis huius conditione æstimare. præsertim cum Italia, & omnes penè prouinciæ prolixius ista æstimare quàm Gallia solitæ sint. Cuius rei luculenta testimonia proferre possem si quorundam nostratum hominum quæstus inmodicos commemorare uellem ex collybo factitatos. dum in Italia res gessimus, aureis tunc nostris uice mercis exportatis. Tanti igitur nonismata Romana æstimare poteram quanti aurum argentumq; infectum nunc permutatur, modo ne nota uetustatis in pretium cederet. Sit igitur auri uncia primæ indicaturæ sedecim francicis & octo duo denarijs & semisse, quali nota percussi sunt Eduardei prædicti, & gallicæ quondam uernacili, qui pecude uillosa signati sunt, nunc inuentu rari, ut pleriq; antiqui. aiunt eos numularij nulli numo bonitate secundos esse. quod ut intelligatur, scire hoc oportet, auri bonitatem in quatuor & uiginti caractis indicaturæ consumari, ultra id nihil

nihil exgri posse. Indicatura est quam lingua nostra legem uocat, idest notam gradumq; bonitatis. eadem lingua charactas a cerato uerbo græco uulgari in scita deflexit. Est enim ceratum minuti pōderis uocabulum, a grano siliquæ ductum qui fructus est arboris Italicæ prædulcis, digitorū hominis longitudine, & pollicis latitudine, nos hac in urbe importatum uidimus. intus sunt grana, quæ ceratia dicuntur nomine cum fructu cōmunicato. Theophrastus tamē aliter appellat, propterea Colu. lib. III. siliquam, inquit, græcam quædam ceratum uocant. Vtitur eo uocabulo Dioscorides. A iunt Geniæ carubam uocitari. Ex quo factum esse arbitror, ut nostri pōdusculi certam minutiam eo nomine appellent. Tradunt enim numulariorum placita quatuor & uiginti ceratia in auri libra esse, & in singulis ceratijs uicena quaterna grana. & in his rursus singulis uicenas quaternas carubas, & postremo in carubis totidem minutula. Sed hic ceratum non ad pōdus, sed ad indicaturam referendū est. Ceratio enim ponderali gemmarū tantum utuntur, nō aurifices, nec numularij. Antiqui scrupuli appellatione in ea re utebantur. Plin. lib. XXXIII. de lapide Lydio loquēs. his coticulis periti cum e lima ra puerint experimentum, protinus dicunt quantum auri sit in ea, quantum argenti, uel æris, scrupulari differentia mirabili ratione non fallente. scrupulum dixit quod charactam nostri dicunt. Aurū itaq; numarium prædictum, licet nō sit exacta probitate, in primā tamen notam cedet, quod quadrāte tantum ceratiū a primario absit, q̄q; rarissimum sit primariū inuenire. huius semuncia octonis erit francis & quaternis solidis & quadrāte solidi æstimatione nostra, & quadrās uncia, idest binæ drachmæ, quaternis frāciis & binis solidis. i. duodenarijs. Qua ratione scrupulum. i. tertia pars drachmæ quod denariū a nostris dicitur, ternis denis solidis & besse ualeat. Est autem ea ratio argenti, ut quo purius inueniri non possit, id cineraceū & parisinum uocetur, Parisijs ad summā bonitatem extractum. Apud nos enim non pridem, uir quidem obscuræ sortis chrysoplysum instituit, idest lauandi auri officinā, rem omnino quæstuosam, sed paucissimis hominibus cognitam. huius est id artificium, ut ui aquæ medicatæ, quam Chrysulcam appellant, quantulācunq; auri partem argento, aut cuius metallo illitam, aut confusam, nullo dispendio abstrahat, ita ut inauraturis nihil iam deperat mundo, nisi quod usu interteritur. Res omnino stupenda auri argentiq; quotamcunq; portionē ex ære eximere, etiam, quod magis mireris, manente uasculi formā quassa interdum & inani, ueluti quadā idea a ma-

teria abstracta. Is moriens filio artem cum patrimonio non medio
 cri reliquit, qui nūc unus Chrysoplytæ appellatione dignus esse exi
 stimatur, usque adeo ea in arte præstat, alioquin à paucis tentata, cæ
 terum ualeitudini noxia, fumus enim bulliētis eius aquæ haustus ui
 talia tabefacere dicitur, & eum artificem magna uigilantia satæ
 gere circa aquam necesse est, & occasiones horarum identidem obser
 uare, & temperaturæ modū nosse, quapropter in ea functione alie
 no sæpe ministerio utitur emnus ipse respectans. In primis iam lo
 cuples eo artificio factus, ac secunda etiam fama celebris, Coīntius
 appellatur. Quæ autem aqua uim habet Chrysulcam, id est auri ab
 argento abstrahendi, in ea aurum sedit cum aqua deferbuit, argen
 tum autem aquæ confusum uisitur, & demum auro exempto alio ar
 tificio ab aqua elicitur & eluitur. Argentum igitur cineraceum &
 parissimum in prima indicatione censetur. Tame si a summa purita
 te sex granis absit. i. quadrante denarij. hoc argentum uulgo grana
 lium dictum, in frustra formatur similia ramenti ligni à terebra
 conuolutis, quam formam accipere dicitur cum excoctum et feruēs
 in aquam demittitur, sensim. n. casitando & pessum eundo, in lemni
 scos plerūq; uel in clauiculas configuratur, q̄q̄ & alias temerarias
 accipit formas, est etiam cineraceum è Germania aduētitiū, quod
 in pastillos, uel quadras formatur leuiter pustulosas, & nostro boni
 tate secundum est. huiusmodi ab antiquis pustulatum, ut arbitror, di
 ctum est. Est autem ea ratio indicaturæ in auro argentoq; commu
 nis, ut quod excoctissimum sit uel aurum, uel argentum, in eo alieni
 metalli pars omnino decoqui non possit, ut uerbi gratia in auro se
 xta & nonagesima pars cuiuscunque massæ. in argento octaua &
 quadragesima. Siquidem non eadem est formula in auri argentiq;
 exploratione. nam omne corpus aureum in quatuor & uiginti ce
 ratia patiuntur, & pro modo temperaturæ uarias notas auri faci
 unt. summa aut nota auri in quarto & uicesimo est ceratio ad qua
 drantem absoluto. i. ut quadrans tantum ceratij in tota massa æreus
 sit, aut argenteus. argenteā autem massam in duodena denaria par
 tiuntur, quæ latine duodena sunt scrupula. culmen igitur bonitatis
 in. XI. scrupulis & duodeuiginti granulis esse aiunt. Hæ igitur no
 tæ non reapse primæ sunt, sed pro prima nota cedunt, quādoq; dem
 experimento cognitum esse fertur Chrysur gram diligentiam progre
 di porro non posse, etiam si uulgo aurum & argentum omnibus mo
 meris absolutum appelletur. præfecti tamē numulariorum, quos pro
 uiris monetabilibus habemus, affirmant aurum non ad ultimum mo
 do qua-

do quadratē excoqui posse, sed etiam eo amplius ad ultimā quadrantis quadrantem, ita ut ad bonitatem numeris omnibus absolutam nihil præter quadrantis quadratē desit, quem ipsi appellant sextadecimā caractæ, cum .n. quadrantem, q̄ deest exquisitæ auri, uel argenti probitati, quartam ceratij appellant, in octauas binas partuntur, & octauam rursus unā in binas sextadecimas. decoqui igitur aiunt octauam, & alteram sextadecimam summa industria posse, alterā sextadecimam non posse. argentum uero ita decoqui posse, ut nihil præter merum argentum supersit, & huiuscemodi in hac urbe fuisse dicebant, cum hæc scriberem. uerum lege cautum olim fuisse, ne cui mancipi fraudi esset, qui numum percuteret, si auri quod primæ notæ ascriberetur ultimi ceratij dodrans tantum aureus esset, uidelicet id providente legislatore ne auri excoquendi difficultate numulariorum mancipes in multam inciderent, & numi ipsi sæpe in publicum committerentur, eam tamen mentem fuisse ut plerique numi exactæ indicatura signarentur. sed auaritia eorum factum, ut omnibus omnino numus quadrans ille decederet, dum passim remissione summi iuris mancipes quasi iure suo uti cœperunt, & id, quod intra spem ueniæ relictum erat, ab omnibus & semper pro iure usurpatum est. Huius rei argumentum esse q̄ quadrantale illud subsidium non lucro redemptorum cedere, sed principum solitum sit, quibus hoc lucrum refundere monetarij redemptores publico nomine sæpissime coacti sunt uirorum monetarium seueritate, hodieq; ita factitari aiebant licet in alio genere, ut si mancipes, idest argyrocopiorum conductores, quos magistros numulariorum uocant, relictis pyxidibus deteriora aliquanto fecisse nominata iudicentur, quod notæ præstitæ deest, id resarcire principi populi nomine cogantur. Pyxidas appellant uascula, in quibus nominatis cuiusq; officinæ specimina conduntur. Reliquum est, ut colligamus qualis fuerit argenti ad aurum analogia. Diximus in uncia octonas esse drachmas, et in drachma terna scrupula. hac ratione scrupulus sestertiū unum et trientem capit, cum drachma et denarius quaternis sestertijs ualeant. Si igitur scrupulum auri uicenos sestertios ualuit, ut ex Plinio didicimus, auri ad argentū ea fit proportio, quæ est qundecim ad unū, cum uiginti sestertios qundecim argenti scrupula ualuerint quot scilicet unum auri scrupulum ualuit. hoc autē tpe ea ferè est auri ad argentum analogia, quæ est duodecim ad unum, paulo t̄m minor, siquidem cum uncia auri edicto regio sedecim frāctis et quadratē taxata sit, et argenti, uiginti septē so-

lidis & semisse, si undecies hanc summam solidorum numeres, fiene
 quindecim francici & duo solidi & semis, & minor erit summa. q
 si duodecies multiplices fiene sedecim francici & semis, & paulo
 summa exuberabit. Quod si aestimationem à me institutam spectes,
 eadem erit ratio, hoc est si analogiam duodetriginta solidorū (tanti
 enim unciam argenti aestimau) & sedecim francicorum & octo so-
 lidorum spectaueris, quanti aurū primarium aestimandū censui, sex
 enim solidis tantū exuberabit summa, ut prior illa quinq;. Vt autē
 quindecimplex esset auri ad argentum olim analogia, fieri potuit
 propter auri pœnuriā, quā Romæ tunc fuisse Plinio auctori credē
 dum est. qui li. XXXIII. sic inquit. Romæ qdem non fuit aurū nisi
 admodum exigū longo tempore, certe cū à Gallis capta urbe pax
 emeretur, non plus q̄ mille pondo effici potuere, nec ignoro. M. Cras-
 sum duo millia pondo auri rapuisse suo & Pompeij tertio consulatu
 è capitolini Iouis folio à Camillo ibi condita. & ideo à plerisq; exi-
 stimari duo millia pondo collata. Sed quod accessit ex Gallorū præ-
 da fuit. & paulo inferius. ergo, ut maxime, duo tantū. M. pondo cum
 capta est Roma anno trecentesimo. LXIII. fuere. cum iam capitū li-
 berorum censa essent. CLII. Mil. & rursus infra. Frequentior autem
 usus annulorū non ante Cn. Flauium Annij filiū deprehenditur, hic
 nanq; publicatis diebus fasti: tantam gratiā plebis adeptus est, alio-
 quin libertino patre genitus, ut ædilis curulis crearetur, præteritis
 C. Petilio & Domitio, quorum patres consules fuerant. quo factō tan-
 ta senatus indignatione exarsit, ut annulos ab eo abiectos fuisse in
 antiquissimis reperiat annalibus. Hoc primū annulorum uesti-
 gium extat. promiscui autem usus alterum secundo punico bello. neq;
 enim aliter potuissent trimodia illa annulorum Carthaginem ab
 Annibale mutti. Idem inferius, nullosq; omnino annulos maior pars
 gentium hominumq; etiā, qui sub imperio nostro degunt, hodie ha-
 bet, ne, signat oriens, aut Aegyptus etiam nunc, literis contenta solis.
 multis hoc modis, ut cætera omnia luxuria uariāuit, gēmas addēdo
 exquisiti fulgoris, censūq; opimo digitos onerando, mox etiā effigies
 uarias celando, ut alibi ars, alibi materia esset in pretio. alias deinde
 gēmas uiolari nefās putauit. ac nequis signandi causa in annulis esse
 intelligeret, solidas induit. contra uero multi nullas admittunt gem-
 mas, auroq; ipso signant, ut Claudij Cæsaris principatu repertū. Ex
 his uerbis Plinij intelligimus annulos aureos nō ornamenti causa, sed
 signandi institutos siue aurea pala. siue gemmea, id, quod satis ex libris
 iuris civilis intelligitur in mentione obsignandorum testamentorum.

De iure autem annulorum aureorum nos alibi diximus. Tiberio autem principe, inquit idem author, anno ab urbe condita. DCCCLXXV. annulorum authoritati forma constituta est. quo tpe statutum, necni ius esset. annuli aurei gestandi nisi cui ingenuo ipsi patri auoque paterno sestertia. CCCC. census fuissent, et lege iulia theatri in quatuordecim ordinibus sedendi. Romae autem argentum magis quam aurum olim abundasse ex eo conijcere pessimus, quam idem author alibi eodem lib. inquit his uerbis, sed praeter alia eadem miror populum Romanum uictis gentibus in tributo semper argentum in parte, non aurum, sicut Carthagini cum Annibale uictae argenti pondo annua in quinquaginta annos, nihil auri. Nec potest uideri penuria mundi id euenisse, nam Midas et Croesus in infinitum possederant. quo in loco numerus pondo deest in omnibus libris, ex Livio restituendus, qui pacem factam ea conditione inquit, ut decem millia talentum descripta pensionibus aequis in annos quinquaginta soluerent. Aut igitur Plinium numerum omisisse calculandi tadio dicendum est, aut locum sic restituendum, Argenti pondo annua sedecim millia in quinquaginta annos. hoc autem sic colligo. si decem millia talentum in quinquaginta annos pensionibus aequis, distributa sunt, oportuit ducenta singulis annis pensitari. at talentum octogenarium accipio. i. uel euboicum uel aegyptium, quare ex ducentario numero per octogenarium ducto summam sedecim millium pondo colligo. Non me latet Hermolaum Barbarum in loco Plinij supra dicto pro illis uerbis, sed praeter alia, legere sed spartaci, ita ut ad praecedentia referatur. Cui lectioni antiqua exemplaria astipulantur. Quod si quis sequi malit, scia a uerbo eadem incipienda erit, et illa duo uerba, sed spartaci in superiore sententia includenda. Plin. Talentum autem Aegyptium pondo octoginta patere Varro tradit. ubi fortasse capere Plinius scripsit, quod postea literis transpositis corruptum est. De euboico testimonium est apud Livium lib. VII. de bello Macedonico de pace cum Antiocho facta loquentem. Pro impensis in bellum factis. XV. millia talentum euboicorum dabit, quingenta praesentia, duo millia et quingenta cum senatus populusque Romanus pacem comprobauerint. mille deinde talenta in XII. annos. ubi non mille sed millena lego. et lib. sequenti ubi de confirmatione eius pacis loquitur. Argenti probi. XII. millia attica talenta dato intra XII. annos pensionibus aequis. talentum ne minus pondo octoginta Romanis ponderibus pendat. quo in loco non attica talenta, sed euboicorum talentum lego. nisi intelligamus atticum magnum et euboicum idem fuisse, ut utrumque Livius pro eodem usurpauerit. Penuria igitur auri fieri potuit, ut auri

ad argentum quindecuplex proportio prisca temporibus fuerit, ideo scilicet, quod Romani studiosiores argenti quam auri tunc fuerunt. Pollux libro. IX. de uocabulis ad Commodum Caesarem, aurum ad argentum decuplam proportionem habuisse his uerbis affirmat. ἡ δὲ χρυσίου ὅτι τὸ ἄργυρον δεκάπλοον αὐτῶν, σαφῶς ἀρτίς ἐν τῆς μινάδος παραστάθης μάθοι. Quod autem aurum decuplum argenti esset, non obscure ex Menandri comædia, quæ sponsio uel pignus dicitur, uel depositum apud argentarium potius, intelligere quis possit. Cui enim quodam in loco talenti aurei pondus dixisset, alio loco de eodẽ loquẽs, decatalantum dixit. i. talentis decem aestimabile. Herodotus aurum τριοναυδὲς ἀρτίον dixit. i. terdecies argento aestimabile, uel terdecies argento rependendum, ut infra dicitur. Ecce aut̃ rursus aliud, aliudq; occurfaculum. Si. n. ea fuit auri analogia ad argentum, quam praediximus, quonãmodo stare illud Tranquilli dictum poterit in Cæsare. In Gallia sana templaq; deum donis referta expilauit. urbers diuit̃ sæpius ob praedam quam ob delictum. unde factum ut auro abundaret, ternisq; millibus nummum in libras promerciale in Italia pro uincijsq; diuenderet. Multis iam testimonijs docuimus absolutã nummi appellatione sestertium numum intelligi, sestertiumq; quartam tantum partem denarij fuisse, quare etiã drachmæ, cum denarius drachmali pondere fuerit. Porro etiam ratione et experimento. i. libra docente didicimus binos denarios aureis singulis rependi. et centenos in libram, quæ duodenarum unciarum est et semuncia, signari solitos. Cui consequens est, ut in libras singulas quadringentos numos adnumerare debeamus. Qua ratione tria nummum millia septem libras et selibrã conficiunt. Ita apud Tranq. auri ad argentum analogia dimidio minor est, quam esse ex Plinij lectioe collegerim, et quarta parte minor, quam Pollux esse dixerit. Ita quicquid hactenus astruximus, corrumpat in sese necesse est. Age nonne Plinius quodã loco libri tricesimotertij ita inquit. miscuit denario triuuir Antonius ferrum, miscuit aeri falsæ monetae. alij e pondere subtrahunt, cum sit iustum. LXXXIII. e libris signari. Quo in loco notandum, quod idem author inquit. legem latam a Mario Gratidiano, ut ludus Romæ institueretur probandi nominis, ut aegre fallere possint adulteratores nummi. Igitur, inquit Plinius, ars facta denarios probare, tam iucunda est lege plebe uti Mario Gratidiano uicatum totas statuas dicauerit. rumq; in hac artum sola uitia discuntur, et falsum denarij spectatur exemplar, pluribusq; ueris denarijs adulterinus emitur. ubi in non iucunda est lege plebe, sed iucunda lege plebi lego, admissus

ab anti-

ab antiquis exemplaribus. alioquin absurda erit locutio sic supra,
 non miscuit æri falsæ monetæ. sed miscentur æra. uerum si hoc ue-
 rum est, quod Pli. dixit, nos luculéto errore lapsi sumus. uel Plutar-
 chus potius, & Appianus cæteriꝫ, q̄ centenos denarios in libra sta-
 tuunt, cum Pli. eo minus sedecim statuerit. q̄ ē lib. VI. de publicano
 rubri maris loquens, q̄ ad Taprobanen tempestate delatus p̄contanti
 regi enarrauit Romanos & Cæsarem. rex aut̄, inq̄t, mirum in mo-
 dum inter audita iustitiam Romanam suspexit, q̄ pares p̄dere de-
 narij essent in captiua pecunia, cum diuersæ imagines indicarent a
 pluribus factos. & hoc maxime sollicitatis, ad amicitia legatos misit.
 hoc dictum Plinij pugnare uidetur cum eo, quod Pli. lib. XXXIII.
 dixit de imminutione ponderis. Sed hoc Claudij tempore contigisse
 a Plinio dicitur. & de denario dictum est non de numo aureo.
 Quare prius ad illud Tranquilli r̄ndeo, et olim id potuisse & ho-
 die fieri posse, ut libra auri nō pluris q̄ septem libris & semisse ar-
 genti ueneat. fac ut aurum obryzum decuplex q̄ argentum fuerit pu-
 rum, id quod Pollux inq̄t, potuit Cæsar aurū ex donarijs templorū
 & priuatis expilationibus congestum ita constādum, temperādūꝫ
 curasse, immo ut non hoc affectauerit Cæsar, potuit aurū ex omni-
 bus notis constatum simul & colliquefactum in eā indicaturam re-
 diisse, quæ uno quadrante a primaria distat. id hodie nostri duode-
 uicenariū uocant. uasa enim raro ex auro tenuissimo & mollissimo
 fiunt, ideo q̄ illud aurum usurā non fert sine magno intertrimen-
 to. Quare aurum uascularium, & usuale fere uicenarium aurifi-
 ces esse dicunt. q̄q̄ & deterius multo reperitur consulto etiā tempera-
 tum non modo fortuitum. Plerūꝫ t̄n Parisijs cælatores, & incluso-
 res in sigillis, & catenis & mundo muliebri duo & uicenario utun-
 tur, q̄q̄ duodecima parte a purissimo distat. Est etiā in usu undeuice-
 nariū q̄ coticulariū uulgo uocant. Qui aut̄ splēdidiora gestamina
 habere uolunt auro nomismatico utuntur, quo aurei nostri percussī
 sunt. quorū legitima & iusta nota uno t̄m ceratio indicaturæ defi-
 citur. Nō pridē aurifices in aureolis gestaminibus solo undeuicenario
 utebantur, q̄ coticularium ideo uocatur, q̄ infra eam notam aurū
 cælare lege municipalī uetitum est. Supiores aut̄ notæ nunc passim
 in officinarū usu sunt usq̄ ad nomismaticā. Extant hodie num̄ in
 Germania signati ex auro dodrātali. i. duodeuicenario, in quo quar-
 ta pars æris uel argenti mista est. usuntur etiam hodie Philippei, &
 Guilielmei Hollādini ex auro fere septunciali. i. cui sesquadrans
 æris mistus est. quos quindecim ceratijs temperatos appellat. aurum

primarium æstimatione quàm nunc sequimur, ualet in uncias senis
 denis libris & octonis solidis & semisse. qua ratione ceratiu. XIII.
 solidis & octo denariolis ualet. Esto igitur, uerbi gratia, proportio
 auri ad argentu, quæ est duodecim ad unu, hac ratione libra auri
 Romana, dütaxat summæ notæ quaternis millibus & octingentis
 numis uenalis esse debuit, & auri uicenarij quaternis millibus, &
 duodeuicenarij tribus millibus & sexcentis. eademq; ratio est in cæ
 teris temperaturis, accedente decedenteq; semper auri portione pro
 eo quantum est æris, quod in auro remansit. Fieri igitur potuit, ut
 Cæsar aurum promercale tribus numidm millibus in libras habue
 rit, tū ob auri abundantiam, tum ob crassitudinē, etsi maiore decu
 pla proportionem auri ad argentu statuas. Chrysurgorū tamen pla
 cita auri appellatione non dignantur, quod infra dodrantē descen
 dit. fortasse etiā ternis millibus pro quaternis apud Suetoniū legitur.
 mihi. n. antiquum uidere nō contigit. sed eo suspectos numeros habeo,
 » q̄ in Tiberio ita legitur. Corinthiorū autē uasorum pretia in im
 » mēsum excreuisse, tresq; nullos. XXX. millibus numidm uenisse gra
 » uiter conquestus est. Si enim hoc uerū esset, quonā modo aut Pli. hoc
 tacuisset, q̄ prodigum appellat Asiniū Celerē, q̄ nullū unū Claudio
 principe octo millibus numidm emerit. Aut Iuuenalis q̄ sex milli
 bus emptū nullū satyricæ exclamauit. Præterea q̄ credat tres pi
 scers decem auri libris emptos. Tanti. n. empti sunt. si aurum tribus
 millibus uenijt. et piscers eos, q̄ Plinio authore binas libras ponderis
 raro admodū exuperant, ut author est Pli. Restat nūc ille scrupulus,
 uel scopulus potius de denariorū numero in libra testimonio Plinij,
 cōtraq̄ toto hoc opere cēsūmus. quē si eximere, uel amoliri quoquo
 mō possim, rursus ille alter existet de millenis sestertijs, quæ lib. III.
 de institutione iuris a Iustiano principe pro uno aureo accipiuntur,
 ut antea diximus. Eadem tot difficultatibus offensus hanc nostrā cō
 mentationem subinde interpellantibus, marinū illum deū Protei no
 mine a pōētis decantatum, retentare mihi uisus sum. Protei autē no
 mine uetustatem adumbratā in præsentia interpretabor. etenim se
 nex ille fingitur, ad id etiā nomine accommodato. is cū omnia noue
 rit, quæ sint, quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur, si quando e
 specu emergēs, & in littore apricans de rerum ueritate consulitur,
 omnia transformat sese in miracula rerū. nec prius in sese redire
 dicitur, q̄ omni ope omnibusq; ut aiunt, unguis corruptus, manibus
 uinclisq; tenetur. nā sine ui non ulla præcepta dabit, neq; illū oran
 do flectes uim duram, ac uincula capto iniicias necesse est, si ueritatis
 documentum

documentum ab eo elicere uelis. Hunc Proteum non modo ego nunc captare, sed etiam uincere iam uideor, necdū tamen satis arctis nexibus retinere, siquidem ueritatem rerū nunc in uasto quodā sinu uetustatis abstrusam, nunc in mendis exemplariū uelut in alto quodā gurgite obscuritatis obrutā, in lucē ac solē elicere conor, haud intempestiue, ut arbitror. quippe eo demum tempore, quo lingua Romana maiorū equaliumq; nostrorū diligentia propemodum reddita sibi creditur. ut si hæc ætas paucarū adhuc rerū calignem dispulerit, præca omnino lux oborta nobis iudicari possit. Veritatem igitur adhuc attigisse magis, atq; etiā nunc palpare, q̄ in potestate habere mihi uideor. idq; adeo eo magis q̄ numerosa quædā cohors antiquorum scriptorū enarratrix ex aduerso stare mihi uidetur, & Proteū ipsum altrinsesus retentare. Proinde renouato impetu rursus eodē incumbendū, quandoquidem forte, ut spero, fortuna ex alterius operis diuerticulo, quod in manibus erat, in parergon huiusmodi transuersum me rapuit impetus animi inconsultus. Verū multitudinererum obuiam sese ingerente longissime digressus, institutum cursum, quem magnopere urgebam, non modo differre, ut speraueram, sed etiam desituere, atq; obliuisci coactus sum. excreuit enim opus quadruplo iā amplius q̄ pro destinatis modulis. In quo iā in altum iterum iterumq; raptus sum, haud sine mea culpa. ut qui expansis uelis puicaciæ in altum magis quo res cunq; tulisset, q̄ in litus quoddam certum uela facerem. Quare ultro citroq; iactatus emanasse tandē me sensi, cum cælum undiq; & undiq; pontus esset. uidelicet in eo culpa fuit, q̄ inexplorata, improvisaq; rei absoluendæ difficultate strenue magis q̄ considerate has mihi uices depoposci. cū enim hoc opus menses abhinc circiter decē locaretur, digito statim sublato me obstrinxi. Itaq; cū renunciare eam redemptionem nequeā, & prædes annotationes meas, & omnem industriam meā, atq; etiā existimationem dederim, & identidem appeller quasi iam dies & cesserit, & uenerit, omnino uetustati ipsi, ut uenerandæ qdē, sic maligne ueritatem promenti, nec mihi unquā ueritatis dispēdio sacrosanctæ, manus iniicienda. Quam. n. interdū ueritatem ad manū etiā aspiciendam porrexit, rursus in tenebras ac calignē condit. & cum rē profligatam speramus & ad lucem nos puenisse, tum uariæ illudūt species, ut nūc in summa manu imponēda labor prope omnis effusus sit. atqui certum est nihil eorū, quæ dicta sunt antea & cōprobata interlinere. Quid igitur? Proteo uim adhibere cū flecti oratione nō poterit, et plane affirmare corrupta esse exēplaria aut siquid

eo facinorosius erit, cuius tamen inuidiam laudatis authoribus sum-
 mus amoliri a me possim. quandoquidē nō nostrum id exēplum est,
 & magnos in hoc viros imitabimur. Iā primum ad Iustiniani dictū
 satis iam responsum est, Centenarij etiā olim dicti sunt, nō q̄ centū
 sestertia possidebant, sed q̄ centū millibus aeris censi erant, ut ex Li-
 uio apparet in classiū descriptione, & ex Pli. li. XXXIII. his uer-
 » bis. maximus census. CX. millia assiū fuit illo rege, & ideo hęc pri-
 » ma classis. Quod si lex Papia post numū argenteū signatū lata sit,
 centenarij etiā dici potuerūt, q̄ sestertia centū in censu habebāt. quo-
 modo ducentarij iudices dicti sunt egtes Romani, qui dimidiatū cen-
 » sum equestrem habebant. de q̄bus Tranq. in Augu. ad tres, inquit,
 » iudicū decurias quartam addidit, quæ ducentariorū uocaretur, iudic-
 » arentq̄; de leuioribus summus. ij autem ius annulorū nō habebant
 » authore Pli. his uerbis, diuo Augusto decurias ordinante maior pars
 » iudicū in ferreo annulo fuit, ijq̄; non egtes, sed iudices uocabantur.
 ut autem pro nulle sestertijs unus aureus haberetur, nulla autho-
 ritate antiqua defendi potest. etenim docuimus supra aureū unū pro
 centū sestertijs cessisse Galbæ tēpore, qua ratione quinq; millia sester-
 tium in auri libra fuerunt. & auri ad argentū proportio ea fuit,
 quæ est duodecim et semissis ad unū. Restat locus ille Plinij, de qua-
 tuor & octoginta denarijs. & alter lib. XXXV. longe nos retro
 » agens, quo in loco sic legitur. Timomachus Byzantinus Cæsaris di-
 » ctatoris ætate Aiacei ei pinxit, & Medeā, ab eo in Veneris geni-
 » tricis æde positas, octoginta talentis uenundatas. talentū autē atticū,
 ut ait Varro. XV. sestertijs taxatur. nos talentū atticū sexcentis co-
 ronatis taxauimus. & singula sestertia quinīs & uicenis. qua ratio-
 ne fit, ut talentū quatuor et uiginti sestertia ualeat, quod Pli. sedecim
 ualuisse dicit. Ita fit, ut aut in his uadis hærere necesse sit, aut aliqd
 non uulgare, nec mediocre cōmūsci, quandoquidē certum est retro-
 actu non defungi. Quod ad prius igitur illud ptinet, alij e' ponde-
 re subtrahunt, cū sit iustum. LXXXIII. e' libris signari, hoc affir-
 mare nō dubitauerim quod Hermolaus in glossematis suis suspicauit
 » tus est eo loco, ubi talenti meminit, Plinium non. LXXXIII. sed
 » XCVI. scriptum reliquisse. Ita enim fateri scriptorum autoritas
 cogit. cui ut astipulatur id, quod apud Priscianum legitur libram
 duodenarum unciarū sex & nonaginta drachmas habere, ita Pli-
 niana lectio refragatur in libra eadē Romana denarios duos &
 septuaginta fuisse, id enim ibidem legitur. alioquin piaculi instar
 esse non putem Plinio in hoc non assentiri, qui de re numaria, et au-

ri argentiq; temperatura parum acurate scripsit, nec pro eo quantitate eius esse solet cæteris in rebus tradendis diligentia. Quod nõ magno opere mirandum est. quotus enim quisq; hodie eorũ, qui literas didicerunt, disertus in ea re inuenitur? ut uel numerum numorũ in libram nostram statuere certo possit, nedum rationem indicaturæ tenere? Nihil tamen de Plinio. i. de ingenio rerũ omnium capaci temere affirmare uelim, nisi aut eum non semper idem de eodẽ dixisse, aut quod uerius est, corruptum eius permultis in locis librũ esse.

» Iam primum libro XXI. drachma, inquit, attica (fere enim attica
 » obseruatione medici utuntur) denarij argentei habet pondus, eademq;
 » sex obolos pondere efficit. nos autem supra docuimus in scrupulo bi
 » nos esse obolos, & in drachma terna scrupula, quod cum Plinij di
 » cto congruit. docuimus ex Plutarcho idem esse denarium et drach
 » mam. si Plutarchi testimonium non satis est, audiamus Strabonem, q
 » libro quinto geographiæ circa finem sic inquit. Casilinum oppidum
 » situm est ad flumen uulturnum. In eo prænestini uiri quingenti &
 » XL. cum Annibale tunc florente usque adeo resistere, ut urgente fa
 » me medimus frumenti ducentis drachmīs ueniret, eo euentu, ut uen
 » ditor fame mortuus sit, emptor incolumis euaserit. ὡς δ' ἐπὶ λιμοῦ
 » διακοσίων δραχμῶν πρᾶβέντος μεδίμνου, ὃ μὲν πωλήσας ἀπέθανεν,
 » ἐσώθη δ' ὁ πριάμνος. Valerius de hoc loquens lib. VIII. non me
 » dimnum, sed murẽ fuisse dicit his uerbis. In illa obsidione, & fide
 » cum trecenti Prænestini permanerent, euenit ut quidam murẽ captũ
 » ducentis potius denarijs uendere q̄ ipse leniendæ famis gratia consu
 » mere mallet. Sed credo deorũ providentia effectum, ut & uendito
 » ri & emptori quem uterq; crebatur exitum attribuerint. Valer.
 » denarios latine dixit, quod Strabo græce drachmas. Pl. li. VIII. nu
 » mos ducentos dixit nõ denarios. uenisse murẽ ducẽtis numis Casili
 » num obsidete Annibale, eumq; qui uendiderat, fame interijisse, empto
 » rem uixisse, annales tradũt. Vsq; adeo uel uaria antiqui de re eadẽ
 » tradiderũt, uel numis apud Pliniũ pro denarijs legitur. Rursus Plin
 » ius eodẽ in loco libri uicesimi primi. Mina quã nostri minã uocant
 » pēdet drachmas atticas centũ. Idem li. XII. de thure loquẽs. Minas
 » concussũ elisas minãram uocamus. etiã tamen inueniuntur guttæ. quæ
 » tertiam partẽ minæ hoc est. XXXIX. denariorũ pondus æquẽt. In
 » uetusto exẽplari nõ. XXXIX. sed. XXIX. idest undetriginta legitur.
 » in duobus alijs manu scriptis. XXVIII. legitur si. xxxix. Proba
 » mus ut oĩa ipressã habet exẽplaria, minã centũ et decẽ et septẽ de
 » narios. habet. si. XIX. septẽ et octoginta. si. XXVIII. quatuor et octo

ginta, & conuenit cum dicto Plinij lib. XXXIII. nisi q̄ illic de libra
 dicitur. hic de mina. Quod si admittamus, Plinius secum ipse pugna
 bit. Ad illud alterum de talento attico quod ex Varronis autori-
 tate a Plinio sedecim sestertijs taxatur, idest quadraginta libris, di-
 co in antiquis omnibus codicibus nō. XVI. sestertijs legi, sed sedecim
 alijs, quod quomodo restituendum sit nescio. sed q̄ dubia sit fides nu-
 merorum summarumq; in Plinio & pecuniæ uocabulorum multis
 iam exemplis docuimus, qbus tamen & unum aut alterum adde-
 mus ex eodem. XXXV. libro. quo enim in loco de parethonio loqui-
 » tur, sic habent impressi codices. pretium optimo in pondo sex libra
 » rum, ubi manuscripti habent, pretium optimo in pōdo. C. XI. dena-
 » rij. unus uetustissimus sic, in pōdo. C. XI. & denarij uerbum addi-
 » tum erat lectoris manu, & C. loca deletili scriptum. & paulo infe-
 » rius de usta in impressis libris, optima nunc asiatica habetur, preti-
 » um eius in libras æris quini. in manu autem scriptis, pretium eius
 » in libras. XVI. denarij. et paulo superius de. L. Numio. nam cum in
 » præda uendēda rex Attalus sex millibus sestertium emisset Aristi-
 » dis tabulam Liberum patrem continētem, pretium miratus, suspicā
 » tus aliquid in ea uirtutis, quod ipse nesciret, reuocauit tabulā Attalo
 » multum querente. in relijs non sex millibus sester. sed sedecim li-
 » bris legitur, pro sedecim talētis, ut arbitror. Græci enim sestertij uo-
 cabulum nō nouerunt, & alioquin sex millia sestertium non erat
 pretium, quod Nummius Corintho expugnata miraretur, & ob id
 addictam tabulā reuocaret. Strabo lib. VIII. de Corinthi euerfione
 loquens, hanc tabulā Romæ se uidisse affirmat in æde Cereris cōse-
 cratam, opus omnino speciosum. propter quod etiam emanauit pro-
 uerbiū apud græcos. ἰδὲν πρὸς τὴν διοῦσορ. idest nihil ad Libe-
 rum patrem. hoc est nihil hoc præ Aristidis Libero patre. qđ pro-
 uerbiū usurpari solet quoties res impares componuntur. Talentū
 autem atticum nemo minus dixit esse. LX. minis centenarū drachma-
 rū, ut supra docuimus. Suidas oīno. LX. minarum esse affirmat, &
 minas centenarias esse. Quare apud Plī sic fortasse legendū est. Talē
 tum aut atticum, ut ait Varro, denariorū. VI. millibus taxatur. an-
 tiqui. n. denarium. X. nota significabant ut prædictum est a nobis.
 Quod cum. VI. iūctum pro. XVI. exauditū est, et millibus pro sester-
 tijs, quorū uerborū eadē sæpe significatio ē, ut præcedētibz appet.
 Hæc etsi abūde sufficiūt cū ijs, quæ antea tot authoritatibus authorū
 cōprobata sunt, hæsitatiuiculā tñ manere scrupulosis mētibus nolo,
 Protogenisq; pictoris exēplo tabulas idētidē respectās, tollere manu

nequeo, urgeo memet ipse, scriptorumq; meorum calumniator fio, nec mihi satisfacio, nisi omnia tam clara q̄ lucem reddo. Itaq; ut semel hanc disputationem finiam, recitanda sunt ea testimonia, quæ contro uersiam q̄libet ambigua decernere ita possint, ut ultra referri quæ stio nequeat. Tam primum (ut mittam quod apud Priscianū legitur, Senecam ad Nouatū scribentem, talentū paruum atticum dixisse quæ uor & uiginti sestertiorum fuisse, quæ sexaginta libras ualent)

- » Plutarchus in Fabio. progressus, inquit, dictator ad plebem uouit dijs
 » omnia eius anni caprarum, ouium, suū, atq; bouum facta, quæ Italiae
 » montes planitiesq; ac summa parataq; ea in regione educarent, se
 » mactaturum fore, & trecenta triginta tria sestertia, totidemq; dena
 » rios pro Megalesiacis spectaculis faciendis in impensam se collatu
 » rum, tertiamq; partem additurum. hoc caput est octo myriades, &
 » tria millia quingentæ octo ginta tres drachmæ, & oboli duo. Hæc
 uerba Plutarchi cum calculo prosequer, nec numerus responderet ad rationem, quam hactenus tenendam affirmari, errore id factum interpretis intellexi, qui quod transtulit non percepit. id quod facile calculo explanabitur. trecenta sestertia septingentas ac quinqua ginta libras ualent. & triginta tria sestertia, octo ginta duas libras & selibræ, cum in singula sestertia dipondium & semissem intelligamus. fiunt hæc in summa octingenta triginta duo pondo & selibra. Si igitur in singula pondo centenas drachmas numeres, ideoq; eum numerū centenariis multiplices, facile drachmas octo ginta tria millia & ducentas in summa inuenies, & præterea pro selibra quinquaginta. huic summæ si pro trecentis triginta tribus denarijs, totidem drachmas adieceris, fiunt in assen octo ginta tria millia quingentæ octo ginta tres drachmæ. huic iterū summæ si tertiam partem addideris nescio quid summæ habiturus sis. non. n. id conuenit, ut tertiam partē addas huius ingentis summæ, cū duo oboli tantum resint ex summa a Plutarcho posita. Si autem trientē adieceris, id est duos obolos (denarius. n. senis obolis cōstat,) summa admissim quæ drabit. Interpres Plutarchi tritemorion, id est trientē pro trito morio id est tertia parte errore ductus accepit. Trientem enim Plutarchus pro triente denarij intelligi uoluit. nō pro tertia parte summæ. Hoc ex Lilio probari potest libro secundo de bel. punico, qui de Fabiano uoto loquens, in quo omnia ternario numero nuncupata sunt,
 » ita post alia uerba subdit. eiusdem rei causa ludi magni uoti, æris
 » CCCXXXIII. millibus triente. Præterea bubus trecentis. nisi tamen error est apud Liliū Plutarchus alium authorem secutus est. Li-

uius enim pro. CCC. millibus nummū. i. totidē sestertijs, millia æris
 dicit, & de denarijs tacuit. trientem autem tertiam partem assis in-
 tellexit, qui genus numi fuit, ut postea uidebitur. satis tamen patet ex
 uerbis Plutarchi denarium & drachmam pro eodem accipi, & cen-
 tenos fuisse in libris. Idem Lilius li. VIII. de bello Maced. de. L. Sci-
 pione loquens qui post triumphum Asiaticum acusantibus tribunis
 peculatus damnatus esse dicitur ob suppressam manubiarū partem.
 » de Scipione, inquit ille, iudicium factum, quo comodior pax antiocho
 » daretur Scipionem sex millia pondo auri, quadringenta octoginta
 » argenti plus accepisse q̄ in ærarium retulerat. & paulo inferius de
 » summa damnationis loquens. In. L. Scipione malim eadem librarij
 » mendum q̄ mendacium scriptoris esse in summa auri atq; argenti.
 » similius enim ueri est argenti q̄ auri maius pondus fuisse, & potius
 » quadrages, q̄ ducenties quadrages litem æstimatam. eo magis q̄ tan-
 » tæ summæ rationem etiam ab ipso requisitam Publio Scipione in se-
 » natu tradunt. librumq; rationis eius cum. L. fratrem afferre iussit
 » set, inspectante senatu suis ipsum manibus concerpsisse, indignatum q̄
 » cum bis millies in ærarium retulisset, quadrages ab se ratio posce-
 » retur. hæc tenus Lilius. Sex millia pondo auri æstimatione a nobis
 » instituta sexcenta septuaginta quinque millia solatorum ualēt, cum in
 » singula pondo centum & duodecim aureos et semissem numeremus,
 » idest nouenos in uncias. & quadringenta octuaginta argenti pon-
 » do, quatuor millia octingentos coronatos. Porro si aureos solatos
 » ad coronatos redigere uolumus, in singulos solatos deducere soli-
 » dum & semissem oportebit. sic enim singulas auri libras centum &
 » duodecim solatis & semisse taxauimus, ut solati singuli triginta
 » sex solidis & semisse ualere, quare ex sexcentis septuaginta-
 » quinque millibus decies centena &. XII. millia quingenti solidi
 » decedant necesse est, quæ summa ad quinquaginta millia & sex-
 » centos uiginti quinque francos contracta, circiter undetriginta
 » millia aureorum coronatorum ualet. Nihil enim refert exacte
 » hoc colligere. fit summa septingenta & octo millia octingenti au-
 » rei. tanti æstimamus peculatum. L. Scipioni obiectum. & tamen
 » lis ei æstimata fuit ducētes quadrages sestertium. quod nos æstima-
 » re solemus sexcenta millia coronatorū. ita centū & octo millia octū-
 » genti exuberāt in priore summa, si tanti damnatus est, quanta fuit
 » petitio. Sed si decuplex tantū fuit auri ad argentū proportio, ut Pol-
 » lici credere nūc uelimus, sexta ferè pars hinc decedere debet. Ego
 » enim hoc aurū ita æstimauī, ut auri libra paulominus duodecim li-

bris argenti ualuerit. Hæc sexta pars centū decē & octo millia & paulo aliqd amplius efficit. admodum autem quadrare numerus non potest propter auri ad argentū analogiā hodiernā, quæ paulo minor est duodenaria, ut antea docuimus, et ego ita nūc deduxi quasi plane duodecuplex esset. nō dubito autem tanti Scipioni litem æstimatam esse, quantū iudicatū fuit eū auri, atq; argenti interuertisse, id est in lite æstimanda nihil ei remissum esse, sed iudices decuplicem æstimationem secutos quæ cōmunis erat. præsertim in auro nō plane obryzo. Hæc ratio etsi odiosa est propter supputandi tædiū, eō tamē p̄inet, ut intelligatur ducēties & quadragies sestertium ingentē pecuniam fuisse, nec absurdā me rationem iniuisse in auri atq; argenti æstimatione faciendā. nunc uero cōpendiariā rationē ineamus, cēties sestertium significat cēties centena millia nummū, id est centies ducentas, & quinquagenas libras, quæ sunt quinq; & uiginti millia pondo argenti. Sic ducenties & quadragies sestertium sexaginta millia argenti pondo ualet. Huius decima pars est sex millia, & illa est proportio auri ad argentū ex Polluce. quare ad nummum ratio quadrabit ut ducēties & quadragies sestertium, & sexaginta millia pondo argenti, uel auri sex millia, sexcentis millibus aureorū nostrorū æstimari debeat. id tantum excurrat, quod pro quadringentis octuaginta libris argenti taxauimus, id est quatuor millia & octingenti aurei. Intelligere autem debemus uel argenti in lite æstimanda nullam habitā esse rationem prout erat auri summa. uel annaliū scriptores eam summā prætermisisse, quæ extra rotundū numerū excurrerat. Parum. n. expeditum erat sic loqui, ut dicerent ducenties & quadragies semel & aliquot præterea sestertijs litē ei æstimatam. Hoc autē ex eodē libro Liiij confirmari potest. qui de cōditionibus pacis Aetolis datæ ita inquit. De pecuniæ summa quam penderent, pensionibusq; eius, nihil de eo, quod cū consule conuenerat, mutatū pro argento si aurum dare mallent, dare conuenit, dū pro argenteis decē aureus unus ualeret. Hæc ratio etsi pulchre quadrare mihi uisa est, sola tamen nequit ita hominū arbitriū astringere, ut nō libere negare possint nos ad ueritatis ipsius, ut ita dicam, cubile puenisse, etiā si multa eius uestigia luculenta atq; expressa deprehendimus. Vltiore igitur indagine lectorem eō pducemus, ubi uel ab inuito confessio exprimat se iam ueritatem non modo uidere, sed etiam palpare. Primus locus est apud Demosthenem in oratione quæ ἡτὰ ἀφῶβου inscribitur. in qua orator enumerans fraudes tutorum suorū, & ostendere uolens tribus propemodum talentis uno

» nomine se ab eis circumscriptum, ita inquit. *σκεψασθε τοίνυν ὅσον ἄρ*
 » *γύριον ὅυτοι παρὰ τοῦς κλινοποιοῦς κλέπτουσι. τετάρωντα μὲ μνᾶς*
 » *αὐτῶ ἄρχαῖον. δέξτε δὲ ἐτῶν τὸ ἔργον αὐτῶν δύο τάλαντα. δῶδεξ γὰρ*
 » *μνᾶς ἐκείνου τοῦ κηαιουτοῦ πᾶν πρόσοδον αὐτῶν ἐλάμβανον. Considerate*
 » *igitur quantam isti pecuniam ex lecticarijs fabricis interuertunt. pri-*
 » *mum pro sorte quadraginta minas pono. deinde pro quaestu decen-*
 » *nij eorum opificij duo talenta. siquidem duodenas minas quotannis*
 » *accipiebant eius mercedis nomine, quam serui meruerunt. His uer-*
 » *bis apparet decies duodenas minas duo talenta ualere. Qua ratio-*
 » *ne sexaginta minæ centenariæ talētum atticum faciunt. Eodē perti-*
 » *net locus à nobis in primo libro citatus, cum de usuris centesimis lo-*
 » *queremur. His enim exemplis & alijs permultis eiusdem orationis,*
 » *quæ citare nunc lógum esset, planum fit quicquid aliqui scripserint*
 » *de mina attica, minam in atticam semper centenariam intelligi, &*
 » *huiusmodi minas sexaginta talentum efficere. Demosthenes enim nó*
 » *modo Athenis, & ad Athenienses orationem illam habuit, sed eti-*
 » *am atticissime locutus est, ut alibi in eadem. ὅστις γὰρ ἐν τετάρων τα*
 » *λάτων καὶ τρισχιλίῳν, τοῖς μὲν τρία τάλαντα καὶ δισχιλίῳς προῖκε δὲ*
 » *δωκε, τῷ δ' ἐβδωμήνοντα μνᾶς κερποῦσθαι, φανερόν δ' ἦπου πᾶσιν ὅτι*
 » *ὅυκ ἀπὸ μικρᾶς ὀυσίας, ἀλλὰ πλέον ἢ διπλασίας ἢς ἐμοὶ κτετέλιπε, ταῶ*
 » *τα ἀρεῖλεν. Verba sunt Demosthenis argumentantis ex uerbis te-*
 » *stamenti patris sui, quæ uerba sic uerti latine possunt. Qui enim ex*
 » *quatuor talentis & tribus millibus, his quidem tria talenta & bis*
 » *millena doti dedit, illi uero septuaginta minarum usufructum reli-*
 » *quit, nimirum hunc clarum est apud omnes non à tenuibus fortu-*
 » *nis ea legata decerpssisse, sed à summa altero tanto mai re atque eo*
 » *etiam pleniore, quam mihi reliquerat. Quam autem summam his*
 » *uerbis orator intellexerit, ex narratiōe eius orationis appet his uer-*
 » *bis. Θηριππίδῃ μὲν ἔδωκεν ἐν τῶν ἐμῶν ἐβδωμήνοντά μνᾶς κερπῶσα*
 » *σθαι τοσοῦτον χρόνον ἕως ἀν' ἐγὼ ἀνὴρ εἶναι δοκιμασθεῖν, Δημοφῶντι*
 » *δὲ πᾶν ἐμὴν ἀδελφὴν, καὶ δύο τάλαντα αὐθὺς ἔδωκεν ἔχειν. αὐτῷ δὲ*
 » *τούτω πᾶν μιτέρα καὶ προῖκε ὀγδούκοντα μνᾶς. Therippidæ quidem*
 » *usufructum ex bonis meis septuaginta minarum dedit, quoad ego*
 » *inter uiros censerer, idest quoad tutelæ meæ factus essem, Demophon*
 » *tem autē uoluit apud se sororem meā habere cum duobus talentis.*
 » *Huic aut ipsi, quam ago, matrem meā uxorē ducendā cum dote octo*
 » *ginta minarū reliq̄. Hactenus Demosthenes. Ex cuius uerbis intelli-*
 » *gimus duo talēta octoginta minas & septuaginta. i. centū & quinqu-*
 » *ginta minas tantum ualere ḡtum quatuor talenta & ter millenas.*

ubi subintelligo drachmas, sic fit ut talentum sexaginta sit minarum et
mina centum drachmarum, minam enim atticam ad centum drach-
mas auxisse Solonem Plutarchus in eius uita tradidit utque ubi Græ-
ci millia dicunt ex sua persona, drachmarum semper intelligere de-
beamus. quod eo pertinet, quod legitur apud Plutarchum in Pöpeio de
uectigalibus Romani imperij, & in Antonio de decies festerio, ubi
interpretes male festerios intellexerunt, ut supra adnotauimus. quod mul-
tus autem Demosthenes in eo loquendi modo fuerit, licet ex eadem
oratione plecta intelligere, cuius loca uertere necesse nunc non habui.
Alius est locus Ciceronis, ubi uelut cubile esse ipsius ueritatis, quam
querimus existimauimus. is est autem in oratione pro Rabirio, in qua ora-
tione de Gabinio loquens, qui ob Ptolemæi reductionem in Aegyptum,
& peculatum insignem in ea re admissum, decem millibus talentum
damnatus est, ita inquit. Redeo igitur ad crimen, & accusationem
tuam. Quid uociferabare decem millia talenta Gabinio esse promiss-
sa? huic uidelicet perblandus reperiendus fuit, quod hominem, ut tu uis,
auarissimum exoraret. festerium bis millies, sed quadringentes ma-
gnopere contemneret. Ad intelligentiam horum uerborum hoc præfa-
ri habemus. Gabinium decem millibus talentum donatum esse, nec
prædes tantæ summæ dare, nec ex bonis eius auctione addictis eam
summam seruari potuisse. quare cum Rabirius Posthumus eius crimi-
nis affinis uideretur, accusatus & ipse fuit, quasi impulsu eius Ga-
binium Ptolemæum in regnum reduxisset, & quasi pars peculatus
ad eum puenisset, ut quod eius pecuniæ a Gabinio seruari non po-
tuerat, a Rabirio damnato exigereetur. Huc igitur Cicero patrocinio
suo defendit. cuius oratio & corrupta & mutilata lectitur, nec eam
in uetusto libro orationum Ciceronis reperi. Ea autem uerba sic le-
genda censeo. Quid uociferabare decem millia talentum Gabinio
esse promissa? huic uidelicet perblandus reperiendus fuit, qui ho-
minem, ut tu uis, auarissimum exoraret. festerium bis millies scilicet
& quadringentes magnopere contemneret. hoc sensu. pugnat
secum accusatio tua, tu Gabinium auarissimum hominem fuisse cri-
minabaris, & ut regem reduceret, talentis decem millibus conductum
esse, nunc Rabirij impulsu fecisse dicis, ut regem reduceret, & ob id
Rabirium in crimen uocas. Quoniam modo conuenit hominem au-
rissimum, ut tu uis, Gabinium pollicitatione bis millies & quadrim-
gentes festerium adduci ad faciendum non potuisse, nisi & suo ore Ra-
birio impelleretur? Cæterum nos singula talenta sexcentis corona-
tis aureis, & sexaginta libris centenarijs aestimare institimus, sin-

gulas autem libras denis aureis, sexages enim deni aurei sexcenti in summa fiunt. hac ratione centum talenta sexaginta millia aureorum ualent, idest centies sexcentos. hac summa decies multiplicata sexcenta millia aureorum efficit, tot enim coronatorum millia mille talentum ualet. Sic fit, ut decem millia talentum, sexages centena millia aureorum ualeat, hoc est decies sexcentena millia. Rursus aestimatione nostra quadringentes sestertium millies mille aureos nostros ualet, hoc est decies centena millia. Qua ratione bis millies et quadringentes sexages centena millia ualet. et ita ad nummum summa latina cum summa graeca conuenit, et est ea, qua graeci aparti logiam uocant. Lingua nostra uernacula latinae linguae imitatione rotundam rationem uocat. Horat. lib. primo episto.

» Mille talenta rotundentur, totidem altera, porro

» Tertia succedant.--

Nego igitur quemquam esse tam haesitatore, qui modo haec uerba et supputationem intellexerit (quotus autem quisque etiam citra calculum non intelliget?) ut de hoc, quod haecenus egimus, ultra addubitare possit, idest de sestertium et talentorum et reliquorum uerborum intellectu, et summarum auri argentique aestimatione. nam de auri proportionem ad argentum nondum plane statuo. Ita Proteus ille Logodædalus, idest uerborum uarietate fallax, et diu exemplarium mendis ueluti formarum de subtiliora uicissitudine ludificatus, in sese tandem redijt, peruicaci nostro proposito uictus ueritatis inuestigandae. Exoratum autem primum quemque lectorem uelim, aut certe candidissimum, ut mihi uitio ne uertatur, quod monumenta antiquitatis haecenus sancta, atque intacta temerare ausus sim, homo inter literatos nouus, nullisque maiorum imaginibus fretus. A quo enim tandem literarium stemma, ingenique commendationem francus homo duceret? tametsi in hodierna literarum claritate nihil obstat, quo minus in posterum nonnulli ubique gentium imagines sibi gentilitatesque comparent, a quibus posteritas fiduciam auctoritatemque uendicet. quos etsi ipsos ingenio et doctrina longe maie superaturos non dubito, magni tamen meriti instar erit unum me ex his esse, qui praeclearae rei exemplum patriae prodiderunt. Cedere autem mihi in compensationem postulo quod immutata haud ita pridem quaedam loca nunc sibi restituerim, ut paria fecisse iudicari possim cum eo, quod magnorum auctorum laudatione fretus, commouere quaedam non dubitavi trabali, ut aiunt, clauo fixa. Haec et alia contra ius receptum non sine exemplo admissa, per philologiae numen multis hodie mortalibus uenerandum, ignosci ita mihi postulo,

postulo, si etiam sponcione perfunctus corollarium addidero. Gellius libro quinto nocturnum atticarum. Equus Alexandri regis & capite & nomine Bucephalas fuit. Emptum Chares scripsit talentis XIII. & regi Philippo donatum, æris nostri summa est sestertia trecenta & XII. Hactenus Gellius. talenta decem sex millia aureorum valent, & tria talenta mille & octingentos. fiunt septem millia octingenti aurei. Centum sestertia duobus millibus & quingentis valent, ea ratione, qua in singula pondo denos aureos taxamus. sic trecenta sestertia septem millia & quingentos coronatos valent & XII. trecentos, hoc est triginta libras argenti. Quare ad nummum conuenit inter utranque summam. De hoc Plinius. Eidem Alexandro, & equi magna raritas contigit. Bucephalum eum uocauerunt siue ab aspectu toruo, siue ab insigni taurini capitis armo impressi. sedecim talentis ferunt ex Philonici Pharsalij grege emptum etiam tum puero capto eius decore. Recte tamen apud Gelli. XIII. legi ex Plutarcho patet in Alexand. qui tredecim talentis a Philonico Thesalo emptum dicit, ut forte apud Plinium. XVI. pro. XIII. legatur. Idem Gelli. lib. III. Aristotelem quoque traditum est libros pauculos Speusippi philosophi post mortem eius emisse talentis atticis tribus, ea summa fit nummi nostri duo & septuaginta millia. hactenus Gelli. nos diximus talentum. LX. librarum esse, qua ratione tria talenta centum ac nonaginta libras valent, q̄ numerus ex duobus & septuaginta millibus confit, si in singula millia, bina pondo & selibrarum numeremus. Rursus tria talenta mille & octingentis aureis aestimatione nostra taxantur, & eadē summa conficitur ex septuaginta duobus sestertijs si sestertia singula quinq; & uiginti aureis aestimentur. Quare planum facimus & talenta nos, & sestertia iusta aestimatione taxasse. Apud eundem Gelli. lib. primo emendandum unum uerbum huic dicto contrarium, ubi de Laide scorto Corintho loquitur. ad hanc, inquit, Demosthenes clanculum adit, & ut sui copiam faceret, petit, at Laïs myrias drachmas, idest decem drachmarum millia possit. hoc facit nummi nostratis denarium decem millia. tali petulantia mulieris, atque pecunie magnitudine ictus, expauidusq; Demosthenes auertitur, & discedens, ego, inquit, pœnitere tanti non emo. Sed græca ipsa, quæ fertur dixisse, lepidiora sunt. ἢ ἂν ὠρῶμαι, inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαι. idest, non emo centum sestertijs pœnitentiā. Ex his uerbis testimoniū locupletissimū habemus auctoritatis antiq̄, q̄ Hadriani principis t̄pibus scripsit, drachmā et denarium eodē pōdere fuisse. sed q̄ decē millia denariorū centū sestertijs

ualuerint, falsum est, tantum enim quadraginta ualent, minis ergo
 » pro sestertijs legendum est. Athenæus lib. quarto dipnosophista ἡ δὲ
 » μέγας ἀλέξανδρος δαπνῶν ἐκείσθε μετὰ τῶν φίλων, ὡς ἰσορεῖ ἔφραπος
 » ὁ δολύβιος ἐν τῷ περὶ τῆς ἀλεξάνδρου καὶ ἠφρασίωνος μεταλλαγῆς, ἀνή-
 » λισκε τῆς ἡμέρας μῶας ἐκείτων, δαπνούτων ἴσως ἐξήκοντα, ἢ ἑβδομή-
 » κοντα φίλων. ὁ δὲ περσῶν βασιλεὺς, ὡς φησι κτησίαισ καὶ δίνων ἐν τοῖς
 » περσικοῖς, ἐδείπνε μετὰ ἀνδρῶν μυρίων πεντακισχιλίων. καὶ ἀνήλι-
 » κητο εἰς τὸ δεῖπνον τάλαντα τετρακόσια. γίνονται δὲ ταῦτα ἰταλικῷ νο-
 » μίσματος ἐν μυριάσι διακοσίαις τετραράμοντα. αὐτὰ δὲ εἰς μυρίας πεν-
 » τακισχιλίους μερίζονται, ἐκάσῳ ἀνδρὶ γίνονται ἀνα ἐκείτων ἐξήκοντα
 » ἰταλικῷ νομίσματος. ὡς εἰς ἴσον καθίστασθαι τῷ τῷ ἀλεξάνδρου ἀναλώ-
 » ματι, ἐκείτων γὰρ μῶας ἀνήλισκεν ὡς ἔφραπος ἰσορησιν. Magnus autē,
 » inquit, Alexander cœnans semper et ubiq; cum amicis, ut Ephippus
 » Olynthius in eo uolumine prodidit, quod de Alexandri obitu et
 » Ephæstionis scripsit, centenarum minas in dies expensas cœnæ ferebat,
 » cum ad sexagenos aut summum septuagenos ad cœnam adhiberet.
 » At uero Persarum rex, ut authores sunt Ctesias et Dinon in histo-
 » rijs Persicis, ad cœnam suam quindecim hominum millia accipie-
 » bat, in easq; cœnas quadringenta talenta expensabat. Fiunt hæc Ita-
 » lico nomismatæ myriades ducentæ et quadraginta. Porro hæc in
 » quindecim millia hominum distributæ, fiunt in singulos centum et se-
 » xaginta Italici nomismatis. Quare hic sumptus superiorem illum
 » Alexandrinum æquat. quippe cū Alexander centenarum minas in dies
 » expenderet. Hæc uerba Athenæi cum ad calculum reuocare sic ra-
 » tionem inibā. ducentæ et quadraginta myriades. i. ducenties et qua-
 » dragies dena millia, more Romano uicies et quater centena millia
 » dicuntur. Cum igitur cōpendio sermonis quater et uicies sestertium
 » dici soleat ab antiquis, ut nos in superioribus docuimus, si numos
 » hic sestertios intelligamus, et ad aureos nostros redigamus, fient se-
 » xaginta millia coronatorum. idest duplex census senatorius. At qua-
 » dringenta talenta more a nobis instituto æstimata fiunt ducenta et
 » quadraginta millia coronatorum, cum centum talenta sexagenis mil-
 » libus semper antea æstimauerim. Quare talentorum æstimatio qua-
 » druplex erit nomismatis Italici contra sententiam Athenæi, quod igno-
 » rare hoc non potuit, cū Romæ sub Adriano scripserit, ut ex lectio-
 » ne eius intelligimus. Quod si ut antea apud Plutarchum fecimus, nō
 » sestertios numos, sed denarios. i. drachmas intelligamus, summa ad
 » numum quadrabit. Sexaginta enim aureorum millia quater multi-
 » plicata ducenta et quadraginta millia fient, et quater et uicies
 » sestertium

sestertium nonages sexies sestertium fiet, cum singuli denarii quaternos numos ualeant. Græci enim uidentes denarios Romanos æquales esse suis drachmis, cum myriadas dicerent, denariorum intelligi uolebant, quandoquidem sic Attici numerabant. Quos alij omnes secuti sunt scriptores. Hic locus colophonem, ut aiunt, disputationi nostræ & demonstrationibus imponit. Age exigamus rem ad calculum. ducentæ & quadraginta myriades drachmarum uel denariorum, idest uicies quater cetera millia, ad minas contracta centenarias quatuor & uiginti millia fiunt, idest quadringentes sexagenæ minæ, at eandem summam quadringenta talenta sexagenaria efficiunt. ita ratio conuenit. alioquin si numos sestertios aliquis improbius Athenæum intellexisse dixerit, talentum atticum quidecim necessario minarum erit, quod nemo unquam scripsit. Sed pergamus porro, & quatuor & uiginti millia minarum in quidecim millia conuiuarum diuidamus, fiunt in capita sesquimina & denæ drachmæ. ut pote cum quindecim millies sesquimina, uicena bina millia et quingenas efficiat. ita restant mille & quingentæ minæ ex numero supradicto, quæ centena quinquagena millia denariorum ualent, in quindecim partes diuidenda propter quindecim cœnatum millia. Atqui numerus hic partiens denarius est numerus, cum in centum & quadraginta millibus decies quindecim millia inueniantur, & decies quinquies decem millia. ita fit, ut in singula millia conuiuarum dena millia denariorum accedant, & in singula capita denarii denisic fiunt centeni & sexageni denarii in capita, id quod Athenæus dixit. Et totidem denarios nos sedecim aureis nostris æstimare instituimus. qui numerus, si per numerum conuiuarum multiplicetur, ut quindecim senadena millia uel sedecim quinadena millia multiplicemus, fiunt ducenta quadragena aureorum millia, quanti quadringenta talenta æstimanda contendimus. Porro cum Alexander in sexaginta conuiuas centenas minas impenderet. id est dena denariorum millia, hac ratione in capita sesquiminam & sextantem minæ consumebat, hoc est centum & sexaginta sex denarios & bessim. quæ summa sex denarijs in capita excedit. Quod si in septuaginta conuiuas rationem ineamus, in capita singula minus erit sesquimina. Ita obiter locum Athenæi explicuimus, & extremam manum operi addidimus, quod ad hoc quidem pertinet. Sed ne mirum, aut incredibile potius uideatur tanti cœnas persicæ constare regibus potuisse, hic mihi in mentem uenit, ut adderem id, quod memoriæ proditum est de uasis & supellectile & instrumento, ut ita dicam, luxuriæ persicæ. Post

uictum igitur Darium apud Issum in Cilicia, cum Alexander Da-
 rium fugientem secutus, Parmenionem Damascum misisset, ubi ue-
 luti sedem eius belli Darius esse statuerat, comportatis illic pecunijs
 omniq; splendore instrumenti uatorij tam regij quam procerum,
 Damasco iam in potestatem redacta Parmenio ad regem Alexan-
 drum scribēs de thesauris repertis, & impedimentorum copias enu-
 merans, inter alia luxus castrensis ministerium hoc catalogo recen-
 suit. *παρακρίδας ἄρον μὲν σερτὸς τὰ βασιλείως, ῥιακοσίας εἰκοσιεν-
 νία, ἄνδρας πεφανεροὺς ἐξ κτθ τελαράκοντα. ὀφοπίδς διακοσίους
 ἑβδομήκοντα ἐπ' α'. χυπεφὸς εἰκοσιεννία. γαλακτορυτὸς ῥεῖς κτθ δέκθ.
 ποτιματοποῖδς ἐπ' α' κτθ δέκθ. οἰνοπιτὰς ἑβδομήκοντα, μυροποῖδς
 τελαράκοντα.* *Pallacas, inquit, inueni canendi peritas, & musicæ ua-
 riae artifices, ad regis oblectationem intentas numero trecentas un-
 detriginta. uiros coronamentorum artifices sex & quadraginta. co-
 quos ducentos & septuaginta septem. Figulas ad culmariū instrumen-
 tum in castris fingendū, undetriginta. lactarios pistores tredecim. po-
 tionum temperatores, concinnatoresq; liquorū decem et septem. et præ-
 ter hos homines septuaginta, q' a' sacellandis uinis erant, & colo con-
 diendis, unguetarios insup quadraginta. Si tantus igitur splendor fu-
 it, tamq; copiosus in status apparatus, q̄tum concipere animo possu-
 mus, eum fuisse apparatus, q' Babylone, aut Susis aut Persepoli fuit?*
 Hoc igitur tandē confecto, quod uix absolui posse sperabamus, uidea-
 mus quonāmodo intelligi possit id, quod apud Plutarchū legitur de
 tertio Pompeij triumpho loquētem, quē de Asia subacta egisse dici-
 tur, ex prænotatis, inquit, literis clare cognoscebatur, ex quo genere
 gentium triumpharet. Erant q̄ppe regiones hæc, Pontus, Armenia,
 Cappadocia, Paphlagonia, Media, Colchis, Iberia, Albania, Syria,
 Cilicia, Mesopotamia. Præterea ij qui circa Phœniciam & Palaesti-
 nen incolunt, Iudæi, Arabes, piratarum etiā quot quot genera terra
 mariq; debellata erant. Inter hæc notabantur castella haud paucio-
 ra q' nulle capta, ciuitates ferme noningentæ, piraticæ naues octin-
 gentæ, urbes præsidij Romanis firmatas esse unde quadraginta. his
 quoq; addebatur uniuersa Romanæ urbis tributa ante id bellum
 quinquages decies centena millia fuisse. cum ijs uero, quæ populo
 Romano ipse quæsiuit octuages quinques decies centena millia. in
 ærarium præterea uasa aurū argentumq; signatum ad uiginti mil-
 lia talentorum præter ea, quæ militibus diuisa sunt, quorum q' mi-
 nimum accepit, nulle & quingentos æris tulit. hæc uerba significant
 tributa Po. Ro. ante Mithridatem uictum, quingentes sestertium fuis-
 se, &

se, & ex tertia expeditione Pompeij trecenties quinquages accessio-
factum esse. Hæc summa ære nostro uicies semel centena & uiginti-
quinq; millia aureorum ualet. Intra quã summã si coarctare uelimus
imperij Romani redditum, ridebimur ab ijs, q; nouerunt regni nostri
tributa. Quo anno hæc prodidi princeps noster tantam ferme pec-
cuniam ex ditione gallica pcepit. Quod ne cominisci uidear, scire li-
cet apud nos tria esse pësitationum genera, ex qbus ærarium nostrũ
constat, canonem, oblationem, & indictionem. In Canone censentur
ea, quæ sceptris ita hærent, ut cum sceptris nata nec sine ijs interi-
tura uideatur, qualia sunt portoria & Isagogica, uel exagogica. quæ
in introitu, uel exitu urbium, uel locorũ aliorum pensitantur. & in
uniuersum uectigalia, quæ multis nominibus accepta feruntur in ra-
tionijs principalibus. & possessiones prædiãq; quorũ etiam manci-
pium proprium est diadematis francici. nec in commercio hominum
esse putatur, duntaxat ut ppetuo emancipari possessiones possint. huc
accedunt regaliorũ clientelarumq; iura, idest iura quædã certarum
pceptionum in eas possessiones ascripta, quæ in fide sunt diadema-
tis. accedunt & comissa omnia & aduentia, quæ assertorẽ non ha-
bent, Albana uulgo dicuntur, hermæa fortasse dici possunt uerbo
græco. Eodem ptinent uno uerbo omnia in fiscum cedentia, ut cadu-
corũ iura in externorum hominum hæreditates, q; ius ciuitatis, aut
prouinciæ a principe non impetrarunt. In secundo genere sunt,
quæ oblationes dicuntur, uicesima & octaua & quarta in qbusdã
locis in res promercales statuta, & salarium uectigal, & exoticum,
omnia a popularibus olim principibus delata, unde nomen oblatio
apud prisicos accepit. Horum duorũ generum ut æstimationem cer-
tam facere nequeo, sic ad sexcenta aureorũ millia, hoc nomine acce-
pta referri haud incerta rōcinatione colligo. Tertiuũ genus indictio ap-
pellatur. hoc caput statam plerũq; habet summã paulo plus octinge-
na & quinquagena aureorũ millia. ita ut urbes insignes shpediariæ
nō sint. Indictio ob id appellata q; anniuersarijs diplomatis indicitur,
ex quo tñ trãs alpeis res gessimus, accessionibus, quas su pindictioes
appellant, identidẽ uicta est. Sic. n. sunt galli homines, ut prout qdq;
principi aut collibuit aut collibuisse dicitur, id pinde ius fasq; esse
credatur, omnium haud dubie mortalium q; qdem barbari nō sint,
maxime, ut græce dicitur, Pitharchici. i. principalibus edictis æquo
animo obsequentes, nec ideo tñ minus libertatem loquedi uinẽdiq;
usurpãtes principibus etiam haud inuitis. Sic. n. fert huius regni genũ
us nobis, a deo omnipotente christianissimi nominis, ut arbitror,

commendatione concessus, ut & obsequiosa alacritate seruiamus, & qui nobis imperant, liberos nos esse non nolint. uerum quo anno hæc prodidi uno edicto princeps ter & tricies centena millia francicorū imperauit. Quibus accedit haud contemnenda summa, quam cuiusuis non est intelligere, neotericis. n. inuento hominum in æraria officina ppolitorum factū est, ut dies pensitationum ita cedat, ut insequenti anni quadrās primus in ultimū præcedētis incurrat. Sicq; quinq; quadrantes in uno asse reperiātur. nouo etiā aucupio triētes ex quadrantibus facti, quo pplexioribus inuolucris res argentaria intricaretur. hoc nomine dicere possem quantū accessionis hoc bienio factū sit, populo ita deuorante strophas argentarias, ut nihil nō concocerit, id, quod eo pertinet, quod dixi de æquanimitate populi in accipiēdis, obeundisq; imperijs. In quo utinā etiā felicitatem suā, ac benignitatē diuinam principes agnoscerent, nec fallere nos ij homines existimarent, q̄ huiusmodi cōmentis deū & superos omnes aut accomodare conuientia, aut arridere credūt. Verum, ut ad rē redeamus, hoc affirmare ausim. Indictionū capiti principē quo anno hæc prodidi nō manus acceptum retulisse, supputata cū sorte prædicta repræsentatione, q̄ quantū sit æstimatio illa octingentes festerij. Quare apud Plutarchū legendū puto quinquages decies centena millia drachmarū, græci n. nunq̄ per festeriū millia numeros colligere solent, sed p myriadas chiliadasq; drachmarū, ut paulo ante diximus. hac ratione summa illa redditus Romani quadruplicato augetur, & fit ter millies et quadringentes festeriū, id est octuages quinquies centena millia aureorū nostrorū. Summa autē pecuniæ in ærariū relata ab eodē Pompeio, centies & uicies centena millia aureorum. quod nos duodecies millies mille aureos lingua uernacula dicimus, Græci mille ac ducentas myriadas appellant. myrias. n. numerum decies millenariū significat. si præter hoc æstimenus in capita singula militum sesquilibram argenti, id est mille & quingentos æris, æstimatio in immensum abibit. et tamen corruptū id esse apud Plutarchum interpretis culpa facile ostēdemus ex Appiano, q̄ in eo libro, q̄ Mithridaticus dicitur, de hoc loquens ita inq̄, finiente hyeme

” Pompeius præmia militibus exhibuit, uirum mille & quingentas

” drachmas atticas ducibus eorū cōdigna pariter impendit, quorum

” summa decies sexages mille talenta attigisse creditur. hoc membrū extremum qd̄ significet non intelligo, nec emendari certo potest nisi uiso Appiano græco. Huiusmodi corruptos numeros non semel apud eum authorem latinū factum offendi. sed ex his uerbis intelligimus non mille

non mille & quingentos æris ut interpret existimauit, sed mille &
 quingentas drachmas, id est denas quinas libras argenti hoc est cente-
 nos quinquagenos aureos singulis militibus dator. Pli. lib. XXXVII.
 hunc triûphum magnifice descripsit. Sed adeo corruptus ad nos p-
 uenit, ut satis habuerim locum notare, quẽ transcribere non poterã.
 Qui tamen locum illũ legerit, Plutarchum mirabitur uiginti tantũ
 millibus talentum aestimasse prædam in æriũ illatam. Apud Pli-
 nium in eius triûphi descriptione ad ultimũ ita legitur in codicibus
 » omnibus impressis. Cætera triûphi eiusdem q̃ uerissime subiãam.
 » reip. datũ mille talentum, legatis & quæstoribus, q̃ oras maris de-
 » fendissent sestertia bina millia, cõmilibus singulis quinquaginta. hoc
 » prorsus non conuenit nec cũ Appiano, nec cum Plutarcho. bina. n.
 » millia sestertium quinas libras argenti ualent, & quinquaginta sester-
 » tij uiginti drachmas. Præterea quis credat Plinium post bina millia
 » dixisse quinquaginta? salte quinquagena emendatores scriberent. In
 » antiquis, quos uidi sic legitur. cætera triûphi eiusdẽ q̃ uirilia reip.
 » & quæstoribus qui oras maris defendissent datum mille talentum.
 » militibus singulis sena millia sestertium. & hætenus legitur fortas-
 » se autẽ sic legi debet, cætera triûphi eiusdẽ q̃ uirilia (ut hoc refera-
 » tur ad superiora, in q̃bus Pli. mollitiẽ & delitias reprehendit) præ-
 » fectis & quæstoribus, qui oras maris defendissent, datũ mille talen-
 » tum, militibus singulis sena millia sestertium, comitibus singulis qu-
 » quagena. ut intelligamus comites, eos, qui sponte Pompeiũ secuti sunt.
 » sena millia sestertium millenas & quinquagenas drachmas signi-
 » ficiant, quod conuenit cum Appiani historia. Quapropter admirari
 » subit uel emendatorũ licentiam uel librariorum incuriam, qui hunc
 » locũ ita corruerunt, ex quo coniecturã in uniuersam Plinij emen-
 » dationem facere licet. Appianus author est in exercitu Pompeiũ ab
 » inito statim peditum uiginti millia, et equitum quatuor fuisse, & le-
 » gatos ei quinque & uiginti a senatu decretos. Ut ergo in singulos pedi-
 » tes mille & quingentas drachmas dederit & tria millia in eqtes,
 » sicut enim fieri solitũ, ut eqtes uel duplex uel triplex donatiuũ acipe-
 » rent & duplex centuriones, Pompeius ultra mille talenta legatis et
 » præfectis data, nõ potuit minoris quadringentis & uiginti millibus
 » argenti libris defungi. fiunt in summa cũ mille talentũ quadringen-
 » ta octuaginta millia pondo. quæ ære nostro duodequingentes cen-
 » tenis millibus aureorũ aestimantur. in singula enim pondo denos au-
 » reos numeramus. atq; in hoc rationem nullã habeo centurionatus,
 » nec auxiliaris militis & euocati, & prouinciatim collecti. Appianus

latinus, ut diximus, summas argenti nō modo incredibiles, sed etiā
 absurdas refert, apud quem legitur, in eam largitionem Pompeium
 decies sexagies mille talenta impendisse. ego autem sexdecies inter-
 pretem scripsisse autumo pro sedecim talentorū millibus. quæ ære no-
 stro sexies & nona gies centena millia aureorū dici possunt. hoc do-
 natuum Pompeianū non modo credibile, sed etiam contemnendum,
 nec memorabile fecerūt illa, quæ postea secuta sunt, ad bella civilia
 legiones authorantia, ut posthac ostēdemus. Nunc uero si Romani im-
 perij magnitudinē non dico ostendere, sed argumentis tantū conijcien-
 dum relinquere uelim, longus de integro instaurandus erit sermo.
 Plinius lib. VII. de trophæis triūphisq; Pompeianis loquens, ita in-
 » quit. Triumphi uero quem deduxit Pompeius ad tertium Calendas
 » octobris, præfatio hæc fuit. cū oram maritimam a prædonibus libe-
 » rasset, & imperiū maris Ro. Po. restituisset, ex Asia, Ponto, Armenia,
 » Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythis, Idæis, Albanis, Ibe-
 » ria insula, Creta, Basternis, et super hæc de rebus Mithridate, atq;
 » Tigrane triūphauit. summa summarū in illo gloria fuit, ut ipse in
 » concione dixit, cū de rebus suis differeret, Asiam ultimam provin-
 » ciarum accepisse, eademq; mediā patriæ reddidisse. Si quis ecōtrario
 » simili modo uelit pœnsere Cæsaris res, q; maior illo apparuit, totum
 » profecto terrarū orbē enimeret. quod infinitū esse conueniet. Asiam
 hoc in loco Plinius pro peninsula Asiæ accipit, quod regnum olim
 Lydiorū dictum est. Tranq. in Cæs. Gessit autē nouē annis, qbus cū
 imperio fuit hæc ferē. omnem Galliam, quæ a saltu pyrenæo alpi-
 busq; & monte Gebenna, fluminibus Rheno & Rhodano contine-
 tur, patetq; circuitu ad bis & tricies centū millia passuum, præter so-
 cias ac bene meritas ciuitates in prouinciæ formā redegit, eiq; in sin-
 gulos annos stipēdij nomen imposuit. ab his duobus ducibus Romana
 res magnopere creuit. quanta autē peninsula Asiæ fuerit accessio,
 quæ Asia proprio ac priuato nomine dicta est, ut author est Plini-
 us, ex eo conijcere datur, q; Plutarchus in Lucullo scribit Syllam cū
 fœdere icto cū Mithridate Asiā recepisset, uiginti millia talentū mul-
 tæ nomine Asiæ imperasse, eiq; pecuniæ colligendæ Lucullū, q; secū
 militauerat præfecisse, ut inde pecuniā signaret. q̄ta autē sit pecunia
 nos supra docuimus. Appianus in secundo de bel. civilibus, de Cæsa-
 » re dictatore loquens. Statim post triūphū quecunq; exercitu pollicitus
 » fuerat ampliore adhuc pecunia exoluit. multi drachmas atticas qnq;
 » millia. Turmæ ductori bis totidē. tribunis militum eq̄ibusq; duplo
 » maius. ad hæc singulis ex populo minā unam atticā. Apud Tranq.

» locus mutilatus est. Veteranis, inquit, legionibus prædæ nomine in
 » pedites singulos super bina sestertia, quæ initio civilis tumultus nume
 » rauerat, in equites vicena quaterna millia nummum dedit. populo
 » præter frumenti denos modios ac titodem olei libras, trecenos quocq;
 » nummos, quos pollicitus olim erat, uiritim diuisit, & hoc amplius cen
 » tenos pro mora annuam etiã habitationē Romæ usq; ad bina millia
 » nummum in Italia non ultra quingenos sestertios. quadringentos se
 » stertios dedisse uiritim populo Tranquillus dicit, & Appianus minã
 » atticam, quod idẽ est, quo cõprobatur id, quod semper diximus, li
 » bram fuisse centenorũ denariorum, & soluitur obiectum superius
 » factum ex Præsciano. Sed hic quina millia drachmarũ data dicit in
 » singulos milites, & in egtes singulos multo maiorem summam, ille in
 » equites vicena quaterna millia nummum, id est sena millia drachma
 » rum, quare locũ mutilatũ esse oportet. Eusebius author est eo tempo
 » re, quo Sylla dictaturam inuasit censu Romæ actõ, inuenta esse ho
 » minum quadringenta sexaginta tria nullia. Appianus autem tradit
 » censu post triũphum Cæsaris actõ inuentum esse dimidio penẽ mino
 » rem numerũ ciuium q̄ q̄tus ante bellũ civile fuisset. Esto igitur, ut Ro
 » mæ ducenta & uiginti millia hominũ fuerint eo tẽpore, quo Cæsar
 » centenas drachmas in populũ diuisit, id Congiarium bis & uicies cen
 » tenis nullibus aureorũ nostrorũ æstimabitur. Age esto ut uiginti mil
 » lia ueteranorum fuerint (tot enim minimũ esse oportuit, ut ex Hircio
 » nouimus in cõmentario de bello Africo) si quina millia drachma
 » rũ. i. quingenta argenti pòdo in singulos diuisit, decies millies mille
 » aureis nostris id donatiũ constitit, id est centies centenis nullibus. ad
 » de nunc augmentum pro centurione & equite & tribuno. & habi
 » tationes illas gratuitas Romæ et in Italia datas, certe in immensum
 » res abibit si omnia æstimentur. Appianus de triumphis eius loquẽs
 » quos diebus quatuor instaurauit post omnia bella confecta, pecunia
 » rum inquit, in triumphis illatarum summã ad sexaginta quinque ta
 » lentum millia fuisse ferunt & coronas ex auro fuisse addit duo mil
 » lia & octingenta, quæ pondo amplius uiginti millia penderent. ex
 » quibus exercitui promissa præmia cum fœnore propemodũ excludit.
 » summa talentorum æstimatione nostra undequadragies millies mil
 » le aureos nostros ualet. uiginti millia pondo auri, ut minimum,
 » uicies centena millia superiori addit summæ, ut sint semel &
 » quadrages millies mille aureorum coronatorum, hoc est quadrin
 » genties semel centena millia. Cuius summæ bonam partem Cæ
 » sar ex Gallorum spolijs cõegit. Præterea ea, quæ impendit

in emerendo favore plebis & potentium Romæ, ut Pauli & Curionis & aliorum ut supra dictum est. Omnia n. illa ante bellum civile contigerat. Sed triumphus ductus sunt post bella civilia confecta. Antonius autem triumphavit post mortem Cæsaris bellum Philippense pariter cum Cæsare, q̄ postea Augustus dictus est gessit cum Cæsaris interfectores, quo confecto morte Cassij & Bruti, cum Casar Octavius Romam redisset, ipse Antonius in Græciam se contulit, ut illic de donativo statueret, quod militi antea pollicitus fuerat. quodq; ut Plutarchus inquit, quinque milliū drachmarū in singula capita fuerat. i. uicenum milliū nummū. quantus autē fuerit exercitus eius ex eodem authore alio loco nouimus, q̄ de altero dissidio Cæsaris & Antonij loquens, & de bello Mutinensi, quo tpe Antonius Lepidi castra ingressus esse dicitur, Munaciumq; sibi adiunxisse, his rebus, inquit ille, elatus Antonius castra Lepidi ingressus quodam ex comitoribus suis cum sex legionibus in præsidio Gallie relicto, ipse in Italiam redijt, decem millia equitum & decem & septem legiones peditum secum agens, quo tempore Cicero a Cæsare destitutus cum Antonio iterum in gratiam redijt. Ut autem omnia extenuare potius q̄ augere uideamur, ponamus equitum peditumq; octuaginta millia capitum fuisse, plenæ enim raro legiones erant, equites etiã et centuriones in ordinem redigamus, ut in singula militum capita simplex donativum procedat. i. quingenti aurei, ad eã largitionem quadringentes centena millia aureorum nostrorum taxanda sunt æstimatione prædicta, ut promptum est colligere. Quod an credibile sit ex his, quæ infra dicentur, apparebit. Eodē tempore Antonius cum Ephesum in Asiam ex Græcia uenisset, & eo reges reginæq; orientis ad eum salutandum confluerent, sese suaq; ultro illi offerentes, ut auctor est Plutarchus, diu illic per luxum inuisitatum debacchatus, cum de primoribus uiris pro arbitrio suo statuisset, prædictarū rerū impendijs exhaustus, altera tandem uectigalia Asiaticis populis impare instituit. Ibi Hybreas quidam orator nobilis, q̄ causam gentiū Asiaticarū agenda recepat, huiusmodi oratione usus esse dicitur, memorabili certe ac nostris quibusdam hominibus et atq; etiã animaduertenda. si ipsis ab aulico fastu feriari paulisper uacaret, & animū aduertere huiusmodi acroamatis. Sed quando id fieri non potest, proximum est, ut optemus pro ora id hominum ferri tandiu quoadusq; ad principes permanarit. Verū ille orator, si potes, inquit, o' Antoni alterū uectigal eodē anno exigere, illud et præstare te æquū est binas ut eodē anno æstates, binosq; et autumpnos hēamus. ducēta tibi talentū millia Asia

iam pependit. hæc tanta pecunia si ad te omnis peruenit, & cõsumpta est, corradenda nobis nimirũ & altera, quando spes omnis alia præcisa est. sin ad te omnis nõ puenit, quin eã ab ijs repetis, q̃ a nobis exigẽdam cogendamq; curarunt? Hac oratione p̃motus Antonius ingreere in eos institit, qui pecunias suas interuertisse dictabantur. Erat. n. ingenio simplici, ac minime sollicito, & maleficia suorũ nõ facile intelligẽs, ubi tamen intellexerat excãdescens, & seuerè uindictans, celsi aliogn & munifici admodũ animi, & ad præmia profusi. digna omnino historia, quæ in regni cõspicio loco sesquipedalibus literis proscriberetur, uel in es incaderetur potius. ut & principes nostri meminissent, qd sui sit officij, & qui rei argẽtariæ apud nos summã tenet, innocẽtus, & cautus obirẽt sua munera in posterũ. hic est ille. M. Antonius, q̃ Cleopatrx ultimæ Aegypti reginæ Phœniciam Syriã Cyprũ & Ciliciæ bonã partẽ, Iudæã Balsamiferã & Nabathæorũ Arabiã in stupri mercedẽ dedit. qui Antigonũ regem securi percussit. Qui expeditionẽ in Parthos cũ centũ millibus peditum egit, suscepit. cui deniq; nobilis illa cœna portetesi luxus cõdicta est a Cleopatra, in qua cõties sestertium. i. ducẽta & quinquaginta millia aureorũ uno ferculo secũdæ mēsæ cõsumpta sunt. De hac re Athenæus in quarto dipnosophistarũ ita propemodũ inq̃t, uerbis ex Rhodio Socrate transcriptis, q̃ bellũ ciuile Cæsaris et Antonij scripsi. cum autẽ Cleopatra obuiã processisset Antonio in Ciliciam, ibi cõuiuuium regũ opiparumq; instruxit. In quo aulicũ omne instrumentũ aureũ erat gẽmus etiã cõsertũ singulari uasculariorũ opificio. Erãt etiã parietes purpureis aureisq; peripetasmatis obtenti. Duodecim igitur adhuc modum triclinijs cõstratis & instructis, Antoniũ ad cõuiuuiũ illud Cleopatra, quosdãq; primorũ uocauit, quos ei uisum fuit. Ibi Antonio apparatus magnificentiã cũ stupore admirante, renidẽs Cleopatra oĩa se illi dono dare respondit. & subinde in diẽ posterũ cœnã ei cõdixit. ad quã ille postridie cũ uenisset, comitatus amicis & proceribus, eo splẽdore Cleopatra atq; ea opulẽtia cõuiuuiũ instruxit, ut hesternus apparatus despicibilis præ eouideretur. ac nihilo secius pacto cõuiuuiũ oĩa itidem donauit, uisenda sanè munificẽtia, cum unicuiq; cõuiuuarũ pmitteretur rotalia & lectum, in quo acubisset, et uasa aurea præterea auferre, ita ut cuiq; lectusternio cesserant. His pactis sub ingressum Antonij comites prout dignitate aliqua præcellabant, ita partim lecticas gestatorias cũ seruis lectuarijs, partim equos instratos argenteis ephippijs referebat. quos omnibus regna eo amplius face prælucentes asseclas digre-

» dientibus representauit. καὶ εἰς αὐριον παρεκάλεσεν συναρπῆσαι, πάλιν
 » ἠκοντα μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν ἡγεμόνων. ὅτε καὶ πολλῶν κρείττων δια-
 » κοσμήσασα τὸ συμπόσιον, ἐποίησε φαρέττας τὰ πρῶτα μικρά. καὶ πάλιν
 » καὶ ταῦτα ἐδωρήσατο. τῶν δ' ἡγεμόνων ἐφ' ἧ ἕκαστος κατέκειτο κλίβη, καὶ
 » τὰ κυλίβια καθὼς ταῖς ἐρώμασις ἐμέριστο, ἐκαστὸν φέρειν ἐπέχευε. καὶ
 » κατὰ τὴν ἀφοσίον τοῖς μὲν ἐν ἀξιώμασι φορεῖα σὺν τοῖς κομίζουσι, τοῖς
 » πλείουσι δὲ καταρτύροις σιναῖς κηκομημένους ἵππους. πᾶσι δὲ λαμ-
 » πτηροφόρους πᾶσας ἀβίόπας παρέθηκε. *Mirabitur forsā quispiā*
quonā modo ducenta millia talentūm uno anno Antonius ex Asia
aufferre potuerit. Asiam hic intelligere oportet oriētale Po. Ro. impe-
rium, quod quantum fuerit ex partitione illa triuuirali intelligere
licet, quæ mihi instar fuisse uidetur Homericæ regnorū diuisionis in-
ter Ionem Neptunū & Plutonē, quæ ad physiologiam ipsa refertur
triuū elemētōrū. In ea partitione omnis ad oriētē tractus Antonio,
ad Hesperia Cæsari hoc est Octauio cōcessis. utriusq; autem imperij
cōfiniū Ioniū mare factum. Lepido Aphrica cessit. Ita ditto nostra
omniū citra mare longe hodie clarissima, portūcula propē dixerim
fuit nō diu Romani imperij, sed tertiæ partis eius. Postea autē subla-
to Lepido cū triuuiratus ad duuuiratū redisset, quætæ fuerint Ro-
mani imperij uires æstimare datur ex utriusq; copijs. siquē in Actia-
co bello Antonius peditū cētū millia, eqtum duo & uiginti, & nau-
uers bellicas nō pauiores quingentis habuit. & sex reges in comitatu
suo. Cæsar autē nauers bello aptas ducētas & quinquaginta, peditum
octoginta millia, & eqtum parē Antonio numerū. quo tēpore, ut di-
ximus, Lepido de medio sublato Antonius ab Euphrate, et Armenia
ad Ioniū mare & Illiricū, Cæsar ab Illirico ad Hesperiiū oceanū, et
ab oceano ad tyrrhenūsiculūq; mare. Libyæ uero quātū Italiae Gal-
liae q; et Hispaniæ obiectū est ad Herculeas colūnas obtinebat, Anto-
nius uero a Cyrene ad Aethiopiā. Appianus autē libro quinto bel-
uiliū Marcū Antonii inducit Ephesi ad Græcas Asiaticasq; gentes
orationē habētē, dicētēq; sibi duodetriginta legiōes esse, quæ cū auxi-
liaribus cētū et septuaginta peditū millia implerēt, eqtibus nō ad-
numeratis. quas legiōes reliqas esse dictabat triū & quadraginta
legionū, quas Mutinæ habuisset cū Cæsare et Lepido cōmuners. Itaq;
cū præmia ijs reddere opus esset, et oriētales populi ita de eo et Cæ-
sare meriti essent, ut digni maximi multa uiderētur, ob pecunias Cas-
sio et Bruto Cæsaris iterfectoꝝ, collatas, se multæ eis noiē decē an-
norū tributa i perare cōtinuo psoluēda, quāquē tot ānorū ipsi tribu-
ta Bruto et Cassio biēnio proximo pēsitaissent, ad extremūq; Græcos et

Asiaticos multis lachrymis impetrasse, ut nouem annorum tributū biennio persoluerent. sicq; factum, ut & populi & dynastæ Asiæ cōferre cogereētur. Ducēta igitur millia talentūm, quæ Plutarchus exacta esse ab Antonio dixit, ex ea collatione fuerūt, quæ uno & altero anno in nouē annos indicta est. Hæc summa nomismate nostro centies & uicies millies mille aureos ualet. Græci duodecies millenas myriadas dicunt, uel centies & uicies centenas myriadas. hæc summa maiorem nullam, ut arbitror, dicturi sumus uno tēpore congestam. Maiores summæ in ærario fuisse uidentur, ut apparet ex ijs, quæ li. superiore adnotata sunt. Pli. li. XXXIII. Messala orator pro didit Antoniū triuuirū aureis usum uasis in oibus obscœnis desiderijs, pudendo etiā crimine Cleopatræ. & paulo inferius. Antonius in cōtumeliā naturæ uilitatē auro fecit, opus proscriptione prodigiū. Idē author est luxū tū primū Romanū populū inuasisse, cū Asia deuicta est. Asia, inquit, primū deuicta luxuriam misit in Italiam, siquidē. L. Scipio transfulit in triūpho argenti pondo millia quadringenta quinquaginta, & uasorū aureorū pondo centū nullia. Anno urbis conditæ quingentesimo sexagesimo quinto, eadem Asia domita multo etiā grauius affilixit mores, inuiliorq; uictoria illa, hæreditas Attalo rege mortuo fuit. tum enim hæc emēdi Romæ in auctōribus regijs uerecundia exēpta est, urbis anno. DC. XXVI. medijs LVII. annis erudita ciuitate amare etiā & non solū admirari opulentiam externam. Immenso & Achaicæ uictoriæ momento ad impellendos mores, quæ & ipsa hoc interuallo anno urbis. DC. VIII. Parthica signa & tabulas pictas inuexit, nequid deesset. pariterq; luxuria nata est & Carthago sublata, ita congruentibus fatis ut liberet amplecti uicia, & liceret peccare ex dignatione. In quibusdam impressis libris legitur & uasorū aureorum pondo ducenta millia duplicato auri numero. in antiquis oibus pondo mille quingenta, adeo fluxa fides est exēplariū in numeris tradēdis. Apud Liniū nō millia, sed mille utrobq; legitur, quod luculentā facit discrepantiam, in quibusdā antiquis mille legitur, in alijs per notas scriptū est, ut ad mille & millia ambiguū sit. Sic autem, inquit Linius lib. septimo de bello Maced. Tulit in trūpho uasorū argenteorū, omnia cælata erāt, mille pondo, &. CCCCXXIII. aureorū mille pondo & XXIII. Præter hæc etiā duo uerba in prædicto loco corrupta esse intelligo ex obseruatione uetustæ lectionis. neq; n. Asia domita lego, sed donata. Scimus enim Attalū regem Asiæ populū Ro. hæredē instituisse authore Trogo lib. XXXVI. deuictam igitur Asiam Plin. prius dixit lu-

xuriam misisse in Italiam, quod fuit Antiochi tempore, postea etiam
 donatam, quod fuit Attalo rege hereditatem populo Romano
 relinquente. Parthica autem signa corruptum esse satis scio, sed quo-
 modo restituendum sit affirmare non ausim. dicerem Corinthiaca,
 nisi in uetusto partha legissem, ut uictoriam partam intelligamus. i.
 ut parta uictoria statuas. & tabulas inuexerit Romam ex Achaia.
 Neq; uero ex Asiaticis tantum tributis Antonius infinitam uim auri
 argentiq; collegit, & prodegit, sed etiam ex hereditate Caesaris pe-
 cuniam auertisse traditur. Plutarchus enim author est interfecto sta-
 tum Cesare Calpurniam Caesaris uxorem quatuor millia talentum
 ad Antonium transportanda curasse. maximam tamen pecuniã Cæ-
 sare reliquisse ex secunda Antoniana intelligimus, quo in loco Ci-
 cero ita inq̃t. ubi est septies millies sestertium, quod in tabulis, quæ
 sunt ad Opis petebatur, funestæ quidem illius pecuniæ, sed tamen si-
 ijs, quorum erat non redderetur, quæ nos à tributis possit uindica-
 re. tu autem sestertium quadringentes quod idibus Martijs debui-
 sti, quodammodo ante calendas Aprilis debere desisti. Et rursum Phi-
 lip. V. Illa uero dissipatio pecuniæ publicæ ferenda nullo modo est,
 per quam septies millies falsis donationibus, percriptionibusq; uer-
 tit. ut portento simile uideatur tantam pecuniã populi Ro. tam breui
 tpe p̃ire potuisse. Perscribere Cæro uocat quod lingua nostra regi-
 strare appellat. Pli. lib. XXXIII. Caesar primo introitu urbis in ciui-
 li bello suo ex ærario protulit laterum aureorũ. XXVI. millia &
 numero pondo trecenta. nec fuit alijs t̃pibus Respub. locupletior. sic
 & in impressis codicibus & in duobus antiquis legi. In uno autem
 uenerandæ antiquitatis, q̃ in rebus meis erat, ita legitur. Laterum
 aureorum. XV. argenteorum. XXXV. & in numero. HS. CCCC. q̃d
 ego interpretor sestertium quadringentes. locum aut̃ mutilatum es-
 se in uulgatis exemplaribus ex illo uetusto coniçio & ex Orosio hi-
 storico, qui lib. VI. sic inq̃t. Caesar Romam uenit, negatamq; sibi ex
 ærario pecuniã fractis foribus inuasit, protulitq; ex eo auri pondo.
 IIII. M. C. XXXV. argenti pondo prope. DCCCC. numeros tamen
 Orosij corruptos esse facile ex Plinio coniçimus, & alioquin quis cre-
 dat. Cæsare ad bellum ciuile contra senatum eundem locupletissi-
 mum ærariũ primoribus, ut inquit Plautus, digitis delibasse. usque
 adeo numeri per omnia in omnibus authoribus mendosi sunt, anti-
 quitatis culpa, quæ notarum compendijs nimium gausa est. Verum
 opulentissimum illud seculum Augusti principatus excepit, sub quo
 principe latissime patuisse Romanum imperium demonstrabimus,

& prima-

& priuatim, publicèq; locupletissimum fuisse. licet postea Germa-
 niæ populi multi aliq; ad arcton uergentes accesserint, a' qbus prin-
 cipes Romani cognomina sumyferunt. Strabo enim græcis author,
 qui Romæ diu uersatus est Augusti Tiberijq; temporibus, libro deci-
 mo septimo circa finem, ita inquit. ἐπεὶ δ' οἱ Ῥωμαῖοι πλὴν ἀρίστην τῆς
 οἰκῆς μένης καὶ γυρωμιωτάτην κατέχουσιν, ἅπαντας ὑπερβεβλημένοι
 τῆς πρότερον ἡγεμονίας ὧν μνήμην ἴσμεν, ἄξιον καὶ διὰ βραχέων τὰ τῶν
 τῶν εἰπεῖν. Quoniã uero Romani terræ habitabilis optimam quãq;
 regionem, ac celeberrimam obtinent, omnes ante se populis impe-
 ritantes supergressi, duntaxat quorum memoriã norimus, dignum
 esse duxi, ut de eorum statu breuibus differamus. & post paulum.
 πλὴν μὲν οὖν ἀνώγειν χεῖρόν τι πάσαι ἐχουσιν, πλὴν τῆς ἕξω τῆ Ἰσθμοῦ, καὶ
 τῶν μεταξὺ τῆ Ἰνδοῦ καὶ τῆς τάναιδος παρωικανιτῶν. τῆς δὲ λιβύης ἡ κα-
 θ' ἡμᾶς παραλία πάσα ὑποχείριος ἐστὶ. ἡ δὲ ἄλλη ἀοικητός ἐστι, ἡ λυπη-
 ρῶς καὶ νομαδικῶς οἰκεῖται. ὁμοίως δὲ καὶ τῆς ἀσίας ἡ καθ' ἡμᾶς παρα-
 λία πάσα ὑποχείριος ἐστὶν. Europam igitur ferme omnem tenent,
 præter eam eius partem, quæ ultra Danubium protenditur, & eas
 gentes litorales, quæ inter Rhenum & Tanaim ad oceanum uer-
 gunt. Africa autem ora, quæ nobis obuersa est, omnino eis paret.
 Reliqua autem Africa, uel ægre habitantur, uel Nomadum more
 incoluntur. similiter & Asiae omnis ora, quæ in nos uergit, ab eis
 imperia accipit. nisi si quis Achaeorum, & Zygorum, & Eniocho-
 rum rationem habendam putat, aut eorum regiones in numero ali-
 quo habendas censet, qui & latrocinia exercent, & Nomadum ui-
 tam degunt. At uero mediterranea & interiora partim Romani
 obtinent, partim Parthi, & qui supra eos sunt Barbari septentrio-
 nem & orientem uersus ut Indi, Bactrii & Scythæ, inde Arabes
 & Aethiopes. a' quibus Romani semper sensim aliquid adimunt,
 ditioni suæ adiungentes. προσδιδνται δὲ ἀεὶ τι παρ' ἐκείνων αὐτοῖς.
 his uerbis apparet quãd late patuerit imperium Romanum sub
 Augusto. ex sequentibus autem qualis fuerit status eius, & cuius-
 modi imperitandi ratio. ταύτης δὲ τῆς συμπαύσης χώρας τῆς ὑπὸ
 Ῥωμαίων, ἡ μὲν βασιλεύεται. ἢν δ' ἐχουσιν αὐτοὶ καλέσαντες ἐπαρχί-
 αν. καὶ πέμπουσιν ἡγεμόνας καὶ φορολόγους. εἰσὶ δὲ τινες καὶ ἐλευθέραι
 πόλεις, αἱ μὲν ἐξ ἀρχῆς κατὰ φιλίαν προσελθῶσαι, τὰς δ' ἠλυθέρωσαν
 αὐτοὶ κατὰ τιμὴν. εἰσὶ δὲ καὶ δυνάσται τινες καὶ φύλαρχοι καὶ ἱερεῖς
 ὑπ' αὐτοῖς. ὅτι μέντοι ζῶσι κατὰ τινὰς παρῆγους νόμους. Vniuersæ au-
 tem, inquit, huius regionis, quæ Romanis paret, partim a' regibus te-
 netur, partim Romani ipsi tenent & prouincias appellant. in quas

» & praesides & quaestores mittunt, qui tributa exigant. In quibus ta
 » men liberae quaedam sunt ciuitates, quarum nonnullae in Romanorum
 » amicitiam ea lege uenerunt. nonnullis & ipsi postea honorem ha-
 » bentes libertate eas donauere. sunt & Dynastae quidam sub eis. i. po-
 » tentatus nomine dominantes, & Phylarchi. i. gentium principes, &
 » sacerdotia obtinentes, hi quidem ipsi legibus quibusdam suis uiuen-
 » tes. αὐτὰρ ὁ σιβασιδὸς διέταξεν. ἐπειδὴ δὲ ἡ πατρίς ἐπέθεξεν αὐτῷ τὸ προ-
 » σασίαν τῆς ἡγεμονίας, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης κατέστι κύριος διὰ βίαν,
 » δίχα διέλετο πᾶσαν τὴν χώραν, καὶ τὴν μὲν ἀπέδειξεν ἐαυτῷ, τὴν δὲ τῷ
 » δήμῳ. Provinciae uero alias aliter nec semper iisdem finibus diui-
 » sae sunt. nunc autem eam diuisionis rationem tenent, qua Caesar Au-
 » gustus arbitratus est. Sigdem postquam ei a patria imperij summa, &
 » pacis belliq; arbitrium perpetuum delata sunt, in duas partes uni-
 » uersam ditonem partitus est, quarum unam sibi, alteram populo attri-
 » buit. & sibi quod quaecumq; militari praesidio egent, retinuit, ut regio-
 » nes barbaras, et gentibus nondum subactis finitimas. populo aut eam
 » partem concessit, quae paci acquiescere facile sine praesidio in officio conti-
 » netur. Rursus utraq; partem in prouincias complures distribuit, qua-
 » rum alterae Caesaris, alterae populi dicuntur. et paulo inferius enume-
 » ratas populi prouincijs, in quas populus consules uel praetores mitte-
 » bat, ita subdit. τὰς δ' ἄλλας ἐπαρχίας ἔχει καίσαρ. ὧν εἰς ἀς μὴ πῶμ
 » πει τὸς ἐπιμελησομένους ὑπατικὸς ἀνδρας. εἰς ἀς δὲ στρατηγικὸς. εἰς
 » ἀς δὲ καὶ ἱππικὸς. καὶ βασιλεῖς δὲ καὶ δυνάμεις καὶ δεκαρχία τῆς ἐκεί-
 » νη μερίδος καὶ εἰστὴν καὶ ὑπὴρξαν αἰετ. alias aut prouincias Caesar
 » obtinet. ad quas regendas partim consulares, partim praetorios mit-
 » tit, in quasdam etiam equestris ordinis uiros. Huius portiois reges, &
 » potentatus, & decarchiae. i. decemprimatus, & sunt nunc & semper ali-
 » ds fuerunt. Ex praedictis forma imperij Romani, et ueluti incunabula
 » principatus monarchiae ineuntis habentur, quae mihi magno pe-
 » nere uisa sunt ad intelligendam rationem Romani principatus. Nullus. n.
 » author, quod meminerim, tam apte haec tradidit. meliusq; ex ijs
 » Tranquilli locus in eodem aug. intelligetur. prouincias ualidiores, &
 » quas annuis magistratuum imperij regi nec facile, nec tutum erat, ipse
 » suscepit. ceteras proconsulibus sortito permisit. & in nonnullas comuta-
 » uit interdum atq; ex utroq; genere, plerasq; saepius adiit. urbium quas-
 » dam foederatas, sed ad exitum licentia praecipites libertate priuauit.
 » alias aut ere alieno laborantes leuauit, aut terrae motu subuersas
 » denuo condidit, aut merita erga remp. allegantes latinitate uel ciuitate
 » donauit

donavit. & paulo post. Regna quibus belli iure potitus est, præter pau-
 ca, aut iisdem, quibus ademerat, reddidit, aut alienigenis contribuit.
 reges socios etiã inter semetipſos neceſſitudinibus iūxit mutuis, prom-
 ptiffimus affinitatis cuiusq; atq; amicitie conciliator, et fautor. nec ali-
 ter uniuersos q̄ mēbra, partemq; in p̄i curæ habuit. rectorē quoq;
 solitus apponere. etate paruis, aut mente lapsis donec adolescerent,
 aut respicerent, ac plurimorū liberos & educavit simul cū suis, &
 instituit. hactenus Tranq. Hic idē Augustus Aegyptum post Antoniū
 uictum & Cleopatram captam in prouinciæ formā redegit, ut au-
 thor est Strabo. cuius etiã arma Petronio duce in Aethiopiã pene-
 trauerunt. Pli. lib. VI. de Aethiopia loquens. Intrauere autē & eo
 arma Romana diui Augusti temporibus duce. P. Petronio et ipso eque-
 stris ordinis præfecto Aegyptiis. oppida eorum expugnauit, quæ so-
 la inuenerat quo dicemus ordine. sic enim legendum est, q̄q̄ in o-
 mnibus exemplaribus legatur non Aegyptiis, sed Aegyptus Aethio-
 piam expugnauit, nõ Petronius Aegyptiis præfectus. nota est histo-
 ria ex Strabone. Aelius etiã Gallus ab eodē principe in Arabiã fe-
 licem Augusto iubēte expeditionem sumpsit. et multa ibi oppida ex-
 pugnauit. Quã in non subegit deceptus a Syleo duce quodã Naba-
 theorū primario uiro, q̄ diuturna ludificatione Gallū p̄ desertam fru-
 stratus est exercitu interim penē consumpto, ob quã causam postea
 Syleus ab Augusto securi percussus est, ut author est Strabo lib. XVI.
 Nabathæi tamen, & Sabæi felicis Arabiæ incolæ Romanis tum pa-
 rebant, ut idem author est his uerbis, πρώτοι δὲ ὑπὲρ τῆς οὐρίας
 ναβαθαῖοι. καὶ βαβαῖοι πῶ οὐδαμόνα ἀραβίαν νέμονται. καὶ πολλοὶς καὶ
 τί προχρον αὐτῆς πρὶν ἢ ῥωμαίων γενέσθαι. νῦν δὲ καὶ μεῖνοι ῥωμαίοισι εἰσὶν
 ὑπήκοοι. Metropolis autē Nabathæorū urbs est Petra a situ loci di-
 sta. domuit idē Augustus partim ductu, partim auspicijs suis Canta-
 briam, Aqtaniã, Pannoniam, Dalmatiã cum Illyrico omni. Item Rhe-
 tiam & Vindelicos ac Salassos gentes alpinas coërcuit, et Dacorū
 incursiones, tribus eorū ducibus cū magna copia cæsis, Germanosq;
 ultra Albinflumiū summonit, ex quibus Suenos, Sicambrosq; deden-
 tes se traduxit in Galliã, atq; in proximis Rheno agris collocauit.
 nec ulli genti sine iustus, & necessarijs causis bellū intulit. Virtutis au-
 tem moderationisq; fama Indos etiã ac Scythas auditu modo cogni-
 tos pellexit ad amicitia suam populiq; Ro. ultro p̄ legatos petendã.
 Parthi quoq; Armeniam uendicanti facile cesserunt, & signa mili-
 taria, quæ M. Crasso ademerant, reposcenti reddiderunt, obsi-
 desq; insuper obtulerunt. In cuius rei memoriam signatus est ille

*numus, cuius supra mentio facta est. Deniq; pluribus quondam de re
 gno concertantibus non nisi ab ipso electum cōprobauerunt. author*
 » *Tranquillus. Strabo autem de Syria loquēs in XVI. Parthi, inquit,*
 » *primum qdem amicitia Romanorū exoptantes, Crassum eos ultro*
 » *lacessentē bello uli sunt. nec minorē & ipsi cladē retulerunt, cum*
 » *idē ausi essent Pacoro in Asiam cū exercitu missō. Antonius autem*
 » *hortatore Armenio usus, proditus infelicter rē gessit. Pacori autē suc-*
 » *cessor Phraates usq; adeo Caesaris Augusti amicitia cupidus fuit, ut*
 » *trophæa ei remitteret, quæ de Crasso Parthi pridem statuerāt, &*
 » *euocato ad colloquiū Titio tunc Syriæ præfecto quatuor ei legitimis*
 » *liberos obsides daret. ὁ δ' ἐκείνον διαδέξαμενος φράτης τοσοῦτον*
 » *ἔσπουδάσει περὶ τὴν φιλίαν τὴν πρὸς καίσαρα τὸν σεβαστὸν, ὥστε καὶ τὰ*
 » *θρόπαια ἔπεμψεν ἅ κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀνέισησαν παρθυαῖοι. καὶ κλέσασ*
 » *εἰς σύλλογον τίτιον τὸν ἐπισκευῆντα τῆς συρίας. δ'. πῦδας γνησίως ἐνε-*
 » *χειρίσειν ὁμῆρως αὐτῷ. Post Actiacam autē uictoriā quantū opes Ro-*
 » *manæ creuerint ex Tranquilli uerbis intelligere licet. Inuenta, inqt*
 » *ille, urbi Alexandrino triumpho regia γὰρ tantā copiam rei nu-*
 » *mariaē effecit, ut fœnore diminuto plurimū agrorū pretijs accessē-*
 » *rit. senatorū censum ampliavit, ac pro octingentorū milliū summa*
 » *duodecies sestertium taxauit, suppleuitq; nō habentibus. Congiaria*
 » *populo frequēter dedit, sed diuersæ ferē summae, modo quadrage-*
 » *nos, modo tricenos, nonnūq̄ ducenos quinquagenosq; numos. ac ne mō-*
 » *nores qdem pueros præterijt, quibus nō nisi ab undecimo ætatis anno*
 » *acipere cōsueuissent. frumentū quoq; in Annonæ difficultatibus sæpe*
 » *leuissimo, interdū nullo pretio uiritim admensus est. Hic si reputare*
 » *uelim q̄ti cōgrariū unū ducenorū numorū cōstitit illi principi, ue-*
 » *reor ne fidē detrahā historiæ. Legitur autē apud Eusebiū in chro-*
 » *nicis post triūphū Actiacum Romæ censu actō inuenta esse Roma-*
 » *norum ciuiū quadrages semel centena & sexaginta millia. Domino*
 » *autē nostro iam nato & adolescente Augustū cū Tiberio, quē sibi in*
 » *filiū adoptauerat, censum Romæ egisse, et inuenisse capitū Romano-*
 » *rū ter & nonages centena & septuaginta millia. fac igitur, ut oīa*
 » *intra fidem statuā, uicies centena millia ciuiū fuisse ad congrariū no-*
 » *mina dantiū, quod ipsum ducenū tantū nummū fuerit, idest quinqu-*
 » *aginta denariorum, seu selibræ Romanæ, oportuit decies centena mil-*
 » *lia pondo argenti congrarium constituisse, quod nos centies centenis mil-*
 » *libus æstimare solemus. q̄ si ducenū quinquagenū nummū congra-*
 » *rium statuamus, uicies et quinquies centena millia aureorū ad sum-*
 » *nam illam accedent. Perge porro, & fac quadrages centena millia*
 » *ciuium*

citium fuisse, & ducenties quinquagies centenis nullibus id congru-
 rium necessario aestimabis. Orosius libro. VI. Augustum post legio-
 nes in Sicilia a Pompeio receptas. XXX. millia feruorum dominis
 restituisse tradit, & quatuor & quadraginta legiones ad tutelam
 imperij per prouincias instituisse. Tranquillus de hoc ita scribit. ex
 militaribus copijs legiones & auxilia prouinciatim distribuit. clas-
 sem Miseni & alteram Raennæ ad tutelam superi & inferi ma-
 ris collocauit. & post aliquot uersus. Quicquid autem, inquit, ubiq;
 militum esset, ad certam stupēdiorum præmorumq; formulā astrin-
 xit, definitis pro gradu cuiusque & temporibus militiæ & commo-
 dis missionum, ne aut ætate & inopia post missionem sollicitari ad
 res nouas possent. utq; perpetuo ac sine difficultate sumptus ad tuen-
 dos eos prosequendosq; suppeteret, ærarium militare eam uectiga-
 libus nouis constituit. Strabo libro. XVI. de Beryto loquens, quæ est
 in Syria. αὐτὴ κατεσπάρθη μὲν ὑπὸ πρῶτων, ἀνελήθη δὲ νῦν ὑπὸ
 Ῥωμαίων, δεξαμένη δύο τάγματα, ἃ ἴδρυσεν Ἀγρίππας ἐνταῦθα. Hæc
 euerfa a Tryphone nunc a Romanis restituta est, duas legiones ad-
 mittens, quas in ea Agrippa collocauit. illa est Berytus Colonia ci-
 ius meminit Vlpianus in pandectis titulo de censibus in principio.
 Apud Strabonem latinum barutus ubique legitur. credo quia sic ho-
 die uocitatur. Idem lib. XVII. de Aegypto loquens in prouinciā re-
 dacta. ἧτι δὲ καὶ στρατιωτικῶν γ' τάγματα. ἂν τ' ἐν κατὰ τὴν πόλιν
 ἴδρυσται. τὰ δ' ἄλλα ἐν τῇ χώρᾳ. χωρὶς δὲ τούτων ἐννεὰ μὲν εἰσὶ σπεῖραι
 Ῥωμαίων. πρῆς ἐν τῇ πόλει. ἑξῆς ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς αἰθιοπίας ἐν συνήνῃ
 φρυγᾷ τοῖς ῥωμαίοις. ἑξῆς δὲ κατὰ τὴν ἄλλην χώραν. εἰσὶ δὲ καὶ ἰππαρ-
 χίαι ἑξῆς. Copiarum autem militarium tres sunt legiones, quarum
 una in urbe collocata, reliquæ duæ per regionem dispositæ. & præ-
 ter has nouem cohortes Romanæ. ternæ in urbe. ternæ in finibus
 Aethiopiæ ad Syenem pro locorum præsidio. & tres per regionē
 sparsæ. & insuper tres equitum turmæ opportunis locis dispositæ.
 Libro autem quarto in mentione Britaniæ pacatam illam prouin-
 ciam una tantum legione contineri in officio dicit, & paruo equita-
 tu. τελευχισον μὲν γὰρ ἐνὸς τάγματος κηρῆσι ἂν καὶ ἰπτικῶν τινός. lib.
 III. de Hispania loquens, Bætica, inquit, plebi attributa est. ad quā
 prætor mittitur, qui legatum habet & quæstorem ἔχων πριεσβαυτὴν
 τε καὶ ταμίαν. & post aliquanto. ἢ λοιπὴ δὲ, αὐτὴ δ' ἔστιν ἡ πλείστη τῆς
 ἰβηρίας ὑπὸ τῶ ὑπατικῶ ἡγεμόνι στρατίαν ἔχοντι ἀξιόλογον ἑξῶν που
 ταγμάτων. Reliqua autem Iberiæ pars, hæc autem est plurima, a
 consulari uiro regitur, memorabilem exercitum habente, ad tres

» circiter legiones. In Germania non mediocres fuisse copias oportuit,
 cum Tranquillus dicat Varium cum tribus legionibus & auxilijs
 in Germania caesum unde Variana clades dicta. de qua Pl. i. VII.

» Iuxta hæc & Variana clades, & maiestatis eius fœda suggillatio.
 Strabo in Cheruscis hoc contigisse tradit. Ex prædictis coniectura
 facienda in uniuersam Ro. imperij amplitudinem. Huic principi re
 ges amici, & socij populi Ro. singuli in suo quisq; regno Casareas ur
 bers condiderunt, ut author est Tranquillus, & cuncti simul ædem
 Iouis Olympici Athenis antiquitus inchoatam perficere communi
 sumptu destinauerunt, genioq; eius dedicare. ac sæpe regnis relictis,
 non Romæ modo, sed prouincias peragranti quotidiana officia togæ
 ac sine regio insigni more clientum præstiterunt. Quo quid posset
 honorificentius homini contingere non uideo, a rebus quidem hu
 manis. Ad extremum moriens legauit Po. Ro. quadringentes, tribu
 » bus tricies quinquies, idest unicuiq; tribui centena sestertia (quinque
 » enim & triginta tribus erant Romanæ, ut ex Cicerone nouimus de
 » lege agraria contra Rullum.) prætorianis militibus singula millia
 » nummum. cohortibus urbanis quingenos, legionarijs trecentos numos.
 » Quam summam representari iussit. nam & confiscatam semper
 » positamq; habuerat. reliqua legata uarie dedit, produxitq; quædam
 » ad uicies sestertium. quibus soluendis annum diem finijt. nec plus
 » peruenturum ad hæredes suos q̄ millies & quingentes professus,
 » quis. XX. proximis annis quaterdecies millies ex testamentis amica
 » rum præpisset, quod pene omne cum duobus paternis patrimonijs,
 » cæterisq; hæreditatibus in remp. absumpsisse author Tranq. Dixi
 » mus supra autoritate Orosij quatuor & quadraginta legionibus
 Augustum rem Romanã tueri instituisse, idq; argumentis haud leui
 bus credendum esse collegimus. Si plenæ igitur legiones fuerunt. i.
 denis cohortibus constantes, quarum prima millenaria, reliquæ gn
 genariæ esse solebant, præter equitum alas, quantum numerum ho
 minum in tot legionibus fuisse dicemus? nam eas non plenas fuisse
 sub mortem Augusti Christo domino nostro recens e uirgine nato
 credibile non est, cum omnia pene pacata essent, & in locum de
 mortuorum succenturiari facile posset, præsertim sub eo principe, qui
 rem militarem seuerissime rexit, & copiarum militarium breuia
 rium, quod & pycæticum dicitur apud sese habuisse dicitur. Sed fue
 rint sanè legiones quatuor & quadraginta, non iustæ plenæq; sed
 quaternum tantum millium singulæ, ut legionariorū peditum centum
 & septuaginta sex millia fuerint, ut trecentos numos singuli accepe
 rint,

rint, hæredibus hoc legatum centum & triginta duobus millibus pondo argenti stetit. hoc est tredecies centenis ac viginti millibus aureorum. quibus si nunc addamus prætorianas & urbanas cohortes & egratum, nescio quæ magna summa accessura sit. legatum autem populo & tribubus factum paulo minus undecies centenis millibus valet. quod ad hæredes peruenit, tricies septies centenis & quinquaginta millibus æstimari debet. In uaria legata non dubito ingentem summam absumptam. præter congraria autem quæ supra retulimus in uita sæpe dedisse, (nam frumentationes ternas in anno quaternorum mensium, ne plebs frumentandi causa ab urbe & negocijs auocaretur, ex ærario publico institutas esse existimo.) præter largitiones inquam prædictas etiam opera publica plurima & magnifica extruxit, in quibus priuatas propriasq; opes absumpsisse se eloquio ultimo testatus est. ex ijs præcipua sunt forum cum æde Martis ultoris in honorem confecti pharsalici belli, ob ultionem cædis Cæsarianæ suscepti, quo nomine etiam numus percussus uisitur. ædes tonantis Iouis in Capitolio. templum Apollinis ea parte palatinæ domus excitatam, quam fulmine ictam desiderari a deo aruspices pronunciarant. addita porticus cum bibliotheca latina, græcæq; quo loco iam senior sæpe etiam senatum habuit, decuriasq; iudicum recognouit. Quædam etiam opera sub nomine alieno nepotum scilicet & uxoris sororisq; fecit, ut porticum basilicamq; Lucij & Caij. Item porticus Liniæ & Octaviæ theatrumq; Marcelli. sed & cæteros principes uiros, ut pro facultate quisque uel monumentis uel nouis uel refectis & ex cultis urbem adornarent, adhortatus est, multaq; a multis extracta sunt sicut a Martio Philippo ædes Herculis musarum. a L. Cornificio ædes Dianæ. Ab Asinio Polliōne artium libertatis. a Munacio Planco ædes Saturni. a Cornelio Balbo theatrum, a Statilio Tauro amphitheatrum. a Marco uero Agrippa complura & egregia. Idem princeps aduersus incendia excubias nocturnas uigiliisq; commentus est. ad coercendas inundationes alueum Tiberis laxauit, ac repurgauit, completum olim ruderibus & ædificiorum prolapsionibus coarctatum. Quo autem facilius undique urbs ardiretur, desumpta sibi Flami-
nia uia Arimino tenus munienda, reliquas triumphalibus uiris ex manubiali pecunia sternendas distribuit. ædes sacras uetustate collapsas aut incendio absumptas refecit, easq; & cæteras opulentissimis donis adornauit, ut pote qui in cellam Capitolini Iouis sedecim millia pondo auri gemmasq; & margaritas quingentes fester-

tum una donatione contulerit. quæ omnia auctore Tranquillo no-
 mus. sexdecim millia pondo auri æstimatione nostra (quæ est centum
 duodecim aureorum & semissis in singula pondo) duodecies cen-
 tena aureorum millia ualent. & quingentes sestertium duodecies cen-
 tena & quinquaginta millia. fit in summa huius donationis triecies
 centena & quinquaginta millia aureorum. Cum hæc & multo plu-
 ra fecisset, paulominus, ut diximus, quadrages centena millia hære-
 dibus reliquit, cum tanta etiam legata reliquerit. cum interim, quod
 mireris, ærarium publicum non attigerit. quod non suum, ut pleriq; se-
 quentium principum, sed populi esse uoluit. Tria enim uolumna cum
 testamento suo reliquit. unum, in quo mandata de funere suo cõple-
 xus est, alterum indicem rerum a se gestarum. tertium breuiarium totius
 imperij, quantum militum sub signis ubiq; esset, quantum pecuniæ in
 ærario & fiscis & uectigaliorum residuis, & eorum seruorum libertor-
 umq; nomina a quibus ratio exigi posset, ut auctor est Tranquillus.
 Hic nescias utrum magis mirere, potentiam ne & opulentiam Roma-
 ni imperij hac ætate inauditam & incredibile, an principis frugali-
 tatem, & diligentiam, quæ tanta opera efficere, tot sumptus tolerare, tan-
 tisq; summis testari potuerit. Spartianus auctor est Adrianum anteq̃
 Antonium Pium adoptasset, Ceionium Commodum adoptasse. ob cuius
 adoptionem Circenses ludos dedit, & donatum populo ac militibus.
 Quem consulẽ designatum cum minus sanum uideret, sæpissime dictita-
 bat, in caducum parietem nos inclinauimus, & perdidimus quater mil-
 lies sestertium, quod populo et militibus pro adoptione Comodi de-
 didimus. Hæc summa a nobis centies centena millia aureorum nostrorum
 æstimatur. Is princeps cum magnificentissimus uideri uellet, & a nul-
 lo magnificentia superari, cum Phraſimeni Iberorum regi ingentia
 dona dedisset, & ipse uicissim ab eo uisenda accepisset, & inter alia
 auratas chlamydes, ipse irridendis eius regis donis, trecentos noxi-
 os cum auratis itidem chlamydibus in arenam misit cum feris depugna-
 tuos, aut a feris laniandos. Idem Spartianus alio libro de supradi-
 » Eto Comodo loquens, qui Aelius Verus post adoptionem dictus est, pro
 » eius, inquit adoptione infinitam pecuniam populo & militibus Adria-
 » nus dedit. Sed cum eum uideret homo argutor ægerrimæ ualitudinis,
 » ita ut scutum solidius iactare non posset, dixisse fertur, ter millies perdidimus
 » quod exercitui populoq; pro eo dependimus. Sed quater, ut ar-
 » bitror, hic ut supra legendum est. Quin & illud mirari magno pe-
 » re quis possit, quod Augustus testamento suo inseruit, se uiginti annis
 » proximis quaterdecies millies ex testamentis amicorum percepisse.
 » quam

quam summam non minorem quinquies & trices centenis myriadibus aureorū coronatorum esse autumo. hoc est trecentes & quinquages centenis millibus. hæc. n. & huiusmodi credi nō possunt ab ijs, qui Romanorum opes publicas privatasq; animo non conceperūt. Quotus autem quisq; intra annos octingentos concepisse dici potest? Multa iam diximus de Crasso. de Pompeio. de Cesare, & alijs multis, qui civile fastigium non excesserunt. Vidimus etiā quibus Romanorum victorijs luxuria Asitica admissa sit in urbem & Italiam. Pli igitur li. XXXIII. de copia argenti loquens ita inquit. Scimus lectos mulierum iam pridem totos operiri argento, & triclinia quædā. quibus argentum addidisse primus traditur Follio eques Romanus, nō ut operiret aut deliata specie faceret, sed punica. Idem & aureos fecit. nec multo post argentei deliata imitati sunt. quæ omnia expiavit bellum civile Syllanum. Paulo enim ante hæc facta sunt. lancesq; centenis libris argenti, quas tunc super quingentas numero Romæ fuisse constat, multosq; ob eas proscriptos dolo concupiscentium. Erubescant annales, qui bellū talibus vitijs imputauere. nostra ætas fortior fuit Claudij principatu. seruus eius Drusillanus nomine Rotundus, dispensator Hispaniæ citerioris, quinquagenariā lancem habuit, cui fabricandæ officina prius ex ædificata fuerat, & comites eius octingentas quinquaginta octo librarum. quinquagenariā in omnibus libris legitur, sed tamen quingenariam lego. sensus. n. omnino ita poscit. Idem. Delphinos quinis millibus sestertium in libras emptos. C. Gracchus habuit. L. uero Crassus orator duos scyphos Mentoris artificis manu cælatos sestertijs centū. confessus est tamen nunq̄ se ijs uti propter uerecundiam ausum. sicut eundem sex millibus sestertium in libras uasa emptā habuisse. sestertia centum duobus millibus & quingentis aureis a nobis æstimantur. magnificam autem æstimatricem cælaturæ eam ætatē esse oportet, quæ uasa cælata in singulas libras senis sestertijs emeret, id est centū & quinquaginta aureis nostris. Idem lib. XXXVI. de luxuria Romanorum ædium loquitur, quā repente inuasisse urbem significare uolens, parua sunt, inquit, cuncta quæ diximus, & omnia uni comparāda miraculo anteq̄ noua attingam. M. Lepido. Q. Catulo Cons. ut constat inter diligentissimos auctores domus pulchrior non fuit Romæ q̄ Lepidi ipsius, at Hercule intra annos. XXXV. eadem centesimum locum non obtinuit. Computet nunc in hac æstimatione, qui uolet, marmorum molem, opera pictorum, impendia regalia, & cū pulcherrima laudatissimāq; certantes centum domos, posteāq; eas

» ab innumerabilibus alijs in hunc diem uictas. Idem lib. XVII. No
 » bilissimarum gentium ambo Crassus atq; Domitius censuram post
 » consulatum simul gessere, anno conditæ urbis sexcentesimo sexagesi-
 » mo secundo, frequentem iurgijs propter dissimilitudinem morum.
 » Tunc Cn. Domitius, ut erat uehemens natura, præterea accensus odio
 » quod ex æmulatione auidissimum est, grauius increpuit tanti censo-
 » rem habitare pro domo eius nullia numerorum identidem promit-
 » tens. at Crassus, ut præsens ingenio semper & faceto lepore solers,
 » concedere se respondit exceptis sex arboribus. at ne uno quidem de-
 » nario, si adimerentur, emptam uolente Domitio, Crassus, utrum ne
 » igitur ego sum, inquit, quæso Domiti exemplo graui, & ab ipsa cen-
 » sura mea notandus, qui in domo, quæ mihi hæreditate obuenit, com-
 » miter habitem? an tu, qui sex arbores æstimas? eæ fuere loti, patu-
 » laramorû opacitate lasciuæ. Valerius lib. IX. Cn. Domitius. L. Cra-
 » sso collegæ suo altercatione orta obiecit, q; columnas Hymetias in por-
 » tici domus haberet, quem cum continuo Crassus quanti ipse domum
 » suam æstimaret, interrogaret, atq; ut respondit sexages sestertio,
 » quo ergo, inquit, minoris fore æstimas, si decem arbusculas inde suc-
 » cidero? ipse tricies sestertio inquit Domitius. Tunc ait Crassus, uter
 » igitur luxuriosior est. ego ne, qui decem columnas centum mallibus nu-
 » miam emi, an tu, qui decem arbuscularum umbram tricies sester-
 » tium summa compensas? Tricies sestertium Omnibonus pro. XXX.
 » sestertijs intellexit cum aperte sensus refragetur. Ex his uerbis Va-
 » lerij intelligimus numerum in Plinio deesse. Valerius enim ante
 » Plin. fuit. In antiquissimo codice sic scriptum inueni, pro domo eius
 » HS promittens. quod significat sestertium, sed numerus deest, quem
 » numerum cum librarij uel emendatores non perciperent nullia nu-
 » morum subdiderunt. In eodem codice non concedere, sed addice-
 » re legitur, quod mihi placuit. Verum eas columnas hymetias Plin.
 » lib. XXXVI. duobus in locis non decem, sed sex fuisse dicit. q; si do-
 » mus Crassi sexages sestertium æstimata fuit ab inimico, ita ut ne
 » tanti quidem Crassus addicere uoluerit, quin arbores inde tolleret,
 » quid existimabimus de alijs, quæ postea factæ fuerunt? Siquidem
 » L. Crassus æqualis. Q. Catuli fuit, cuius paulo ante mentio facta
 » est ex Plinio. hoc autem ex uerbis Plinij intelligimus in eod. XVII.
 » Crassus, inquit, orator fuit in primis nominis Romani, domus ei
 » magnificæ. sed aliquanto præstantior in eodem palatio. Q. Catuli
 » qui Cimbro cum Mario fudit, multo uero pulcherrima consensu
 » omnium ætate ea in colle uiminali. C. Aquilij equitis Romani, cla-

» rioris etiam tum iuris civilis scientia, cum tamen obiecta Crasso
 » sua est. haecenus Pli. Si ergo Crassus censor ipse centum & quinquaginta
 » millibus aureorum nostrorum habitavit, (tanti enim sexages
 » sestertium esse dico) nec tamen pulcherrimam tum habuit, &
 » quæ tunc pulcherrima domus fuit Romæ, post. XXXV. annos cen
 » tesimam pulchritudinis notam non obtinuit, quantam magnificen
 » tiam ædium Romanarum luxuriæ tempore concipiemus, cum nul
 » la iam censura timeretur? Is enim est Crassus dialogis Ciceronis
 » de oratore nobilitatus, quem Cicero meminisse potuit non vidisse,
 » & qui uasa argentea senis sestertijs in libras emptæ habuit. Cice
 » ro autem ipse non minoris quinquaginta millibus aureorum coro
 » natorum habitavit. Gellius lib. undecimo. Cicero cum emere uellet
 » in palatio domum, & pecuniam in præsens non haberet, a Pu
 » blio Sylla, qui tum reus erat mutuo sestertium uicies tacite accepit.
 » ea res tamen priusquam emeret prodita in uulgus exiit, obie
 » ctumq; ei est qd pecuniam domus emendæ causa a reo accepisset.
 » Tum Cicero inopinata opprobriatione permotus, accepisse se nega
 » uit, ac domum quoque se empturum negavit, atque adeo, inquit,
 » uerum sit accepisse me pecuniam, si domum emero. sed cum postea
 » emisisset, & hoc mendacium in senatu ei ab inimicis obijceretur,
 » risit satis, atq; inter ridendum, ignoratis, inquit, prudentis, & cau
 » ti patrisfæ. esse quod emere uelit, empturum sese negare propter com
 » petitores emptionis. haecenus Gel. Tanti autem æstimatam fuisse se
 » natus etiam decreto Cicero ipse testis est scribens ad Atticum li. IIII.
 » & de euentu actionis eius loquens quam pro domo sua habuit, quæ
 » hodie inter alias orationes extat. Secuta est, inquit, contentio de do
 » mo. Diximus apud pontifices, acta res est accurate a nobis, & si
 » unquam in dicendo fuimus aliquid, tum profecto doloris magnitu
 » do uim quandam nobis dicendi dedit. senatusconsultum est id, quod
 » ad te misit, nobis superficiem ædium consules de consilij sententia
 » æstimarunt sestertium uicies, cætera in re ualde liberaliter. tu
 » sculanam uillam quingentis millibus. Formanum sester. ducent
 » tis quinquaginta millibus. quæ æstimatio non modo uehementer
 » ab optimo quoque, sed etiam a plebe reprehenditur. Dices quid
 » causæ fuit? dicunt illi quidem pudorem meum, qd neque ne
 » garim, neque uehementius postularim. Sed non est id. nam
 » hoc quidem etiam profuisset. uerum ydem mi Tite Pomponi,
 » ydem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pen
 » nas inciderant, nolunt easdem renasci. His uerbis apparet do

unus superficiem uicies sestertium Ciceroni aestimatum etiã ab ijs ho-
 minibus, qui Ciceronem crescere uolebant. ea autem aestimatio facta
 est propter P. Clodium, q̄ plebiscito obtinuerat cum tribunus plebis
 esset, ut Cicero in exiliũ pelleretur, & bona eius publicarentur, quo
 factõ disturbanda ædificia & ad solum diruẽda curauit. Cicero au-
 tem reuersus obtinuit, ut publice dãnũ illud sarciretur. huic aestima-
 tioni fidem facit Sallustius in inuectiua oratione, quã in Ciceronẽ ha-
 » buit, his uerbis. Domum ipsam tuã ui, & rapinũ funestam tibi, ac
 » tuis comparasti, uidelicet ut nos commonescias q̄ conuersa respubli-
 » ca sit, cum in ea domo habitaris homo sit aq̄tiosissime, quæ P. Crassi
 » uiri clarissimi fuit. & post paulum ita subdit. Sed, ut opinor, illa te
 » magis extollunt, quæ post consulatum cũ uxore de repub. consulisti.
 » cum legis Plauciæ iudicia domũ faciebatis, ex coniuratis alios pecu-
 » niæ condemnabas, cum tibi alius Thusculanam, alius Põpeianam
 » uillam ædificabat, alius domũ emebat. q̄ uero nihil poterat, hic erat
 » calumniæ proximus. hic oppugnatum domũ tuam uenerat, aut infi-
 » dias senatui fecerat. deniq; de eo tibi comptum erat. Quæ si tibi fal-
 » sa obijcio, redde rationem q̄tum patrimonij acceperis, qd tibi litibus
 » accreuerit, qua ex pecunia domũ paraueris, Thusculanũ & Pom-
 » peianũ infinito sumptu ex ædificaueris, aut si retices, cui dubiũ potest
 » esse, qn opulentia istam ex sanguine, & miserijs ciuium paraueris?
 Ex his uerbis satis apparet uicies sestertium magnã pecuniã fuisse,
 nec in merito Ciceronẽ cõquestum apud Atticum, q̄ Thusculanũ suũ
 ædificiũ quingentis sestertijs aestimatuẽ esset, quæ nos. XII. millia et qu-
 gentos aureos esse dicimus. Sallustius. n. infinito sumptu ædificatuẽ esse
 obiecit. Blondus lib. IX. Romæ triumphantis, in quo libro urbis Romæ
 Romanorũq; magnificentia diligenter magis q̄ docte õndisse uidetur,
 ait obseruasse in epistolis Ciceronis Ciceronẽ uillas duodeuiginti nu-
 mero habuisse, in quib; præcipuas thusculanã, formianã, arpinatẽ,
 ancanam & Põpeianam. quas tamen eum simul possedisse non cre-
 » do, nec ipse Blondus affirmat. Cicero in oratione pro M. Cælio. sum-
 » ptus unius generis obiectus est habitationis. XXX. millibus dixi-
 » stis eum habitare. ex hoc loco conijci potest magnam esse pecuniam
 XXX. sestertia, & præterea exemplum habemus, quanti domus
 locarentur annuaria mercede. XXX. sestertia ego septingen-
 tos quinquaginta aureos nostros esse dico. Ipse in oratione pro do-
 » mo sua quodam in loco ita inquit. nihil erat latum de me, non
 » adesse eram iussus, non citatus affueram, eram etiam tuo iudi-
 » cio ciuis incolumis. cuius domus in Palatio, uilla in Thusculano,

» altera ad alterum consulem transferebatur, senatus consules uoca-
 » bat, columnæ marmoreæ ex ædibus meis inspectante populo Ro. ad
 » socrum consulis portabantur. Sed emendandus locus in quinto episto-
 » larum, ubi ad P. Sestium scribens ita inquit. Ego tua gratulatione com-
 » motus, quod ad me pridem scripseras uelle te bene euenire, quod de
 » Crasso domum emissem. emi eam ipsam domum millibus numism
 » XXXV. aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum ha-
 » bere æris alieni, ut cupiam coniurare si quisquam recipiat. Huiusmodi
 » mæda est in .xi. in epistola Decimi Bruti ad Ciceronem. Cum ad rep.
 » liberandam accessi. mihi fuit sestertium quatuor millibus amplius, se-
 » ptem legionum numerum alo, qua difficultate tu arbitrare. Verum illic
 » tricenis quinque sestertium legendum puto. si. n. superficies uicies æsti-
 » mata est, potuit area quindecim addere ad pretium. huiusmodi ædi-
 » ficia damnosa ambitione ex ædificata taxans Sallust. in Catil. ita
 » inquit. Operæ pretium est cum domos atque uillas cognouerit in
 » urbium modum ædificatas, uisere templa deorum quæ nostri ma-
 » iores religiosissimi mortales fecere. Ciceronem autem tanti domum
 » emere potuisse argumentum est id, quod ipse in secunda Antonia-
 » nadicit. Hereditatem mihi negasti obuuisse, utnam hoc tuum uc-
 » rum crimen esset. Ego enim amplius sestertium ducenties acceptum
 » hereditatibus retuli. quæ in hoc genere fateor feliciorum esse te. me ne-
 » mo nisi amicus fecit heredem, ut cum illo comodo, quod erat, animi qu-
 » dem dolor iungeretur. te is quem nunquam uidisti. L. Rubrius Cassinas
 » fecit heredem. Quibus uerbis Antonium, ut testamentarium taxat. quan-
 » ta autem sit pecunia ducenties sestertium ex eo coniiciendum relinqui-
 » tur, quod Cornelius Nepos in uita Pomponij Attici scribit his uerbis.
 » Habebat auunculum Cæcilium equestris Romæ familiarem. L. Luculli. diuini-
 » tem. difficillima natura. cuius sic asperitatem ueritus est, ut quem nemo
 » ferre possit, huius sine offensione retinuerit beneuolentiam. quo facto
 » tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens testamento adoptauit
 » eum, fecitque heredem ex dodrante. ex qua hereditate accepit circiter
 » centies sestertium. et infra. Cum tanta, inquit, pecuniæ facta esset ac-
 » cessio, nihil de quotidiano uictu mutauit. nihil de uitæ consuetudine.
 » tantaque usus est moderatione, ut neque in sestertium uicies, quod a pa-
 » tre acceperat, parum se splendide gesserit, neque in sestertium centies
 » affluentius uixerit quam instituerat, parique fastigio steterit in utraque for-
 » tuna. nullos habuerit hortos, nullam suburbanam, aut maritimam
 » sumptuosam uillam. neque in Italia, præter ardeatrum, et Nomen-
 » tarum rusticum prædium, omnisque eius pecuniæ redditus constabat

- » in epiroticis & urbanis possessionibus, ex quo cognosci potest. eum
 » usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione meriti solitum. Hic est
 Pomponius Atticus Ciceronis familiarissimus, ita ut Quintus frater
 ei charior non fuerit, cui rei (ut eiusdem Cornelij uerbis loquar) in-
 dicio sunt uolumina multa epistolarum a consulatione eius usq; ad extre-
 mum tempus ad Atticum missarum. quæ qui legerit, non multum
 desiderabit historiam contextam eorum temporum. Qui Ciceroni
 in omnibus eius periculis singularem fidem præbuit. Cui ex patria
 fugienti sestertia ducenta & quinquaginta donauit, quæ nos sex mil-
 libus & ducentis quinquaginta aureis nostris æstimamus. Ex præ-
 dictis luculentum mihi documentum sumi posse usum est ad ea, quæ
 agimus intelligenda. Si enim eques Rosplendide uixit inuicies sester-
 tum, ita ut in prædiorum tantum fructu non etiam fœnore reddi-
 tum pecuniæ constitueret, oportet omnino magnam fuisse pecuniam
 uicies sestertium, præsertim cum is una donatione in Ciceronem tan-
 tam pecuniam contulerit. eodem pertinet id, quod ab eodem autho-
 re dicitur, nec id, inquit, præteribo, quæ leue usum iri putem. cum in
 primis lautus esset eques Ro. & non parum liberaliter domum suam
 omnium ordinum homines inuitaret, scimus non amplius quæ terna mil-
 lia æris peræque in singulos mensens ex ephemeride eum expensum
 sumptui ferre solitum. atq; hoc non auditum, sed cognitum prædica-
 mus. sæpe enim propter familiaritatem domesticis rebus interfuisimus.
 terna millia æris nulle ac ducentos sestertios numos ualent, idest ære
 nostro triginta aureos. Sic in dies singulos Pomponius aureum unum
 nostrum in sumptu domestico impendebat. quod intelligo de pulmen-
 tario sumptu, quippe elegans ille fuisse dicitur, etsi non magnificus,
 splendidus, etsi non sumptuosus. usus est enim, ut inquit idem Cornelius,
 familia si utilitate iudicandum est, optima. si forma, uix mediocri. namq;
 in ea erant pueri literatissimi anagnostæ, optimi & plurimi libra-
 rij, ut ne pedisse quis quidem quisq; esset, qui non utrunq; horum pul-
 chre facere posset. pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus
 desiderat, apprime boni. Anagnostas Cornelius appellat pueros le-
 gendi peritos, quibus Pomponius super conuiuium utebatur, ut pleriq;
 » Romanorum. nemo, inquit, in eius conuiuio aliud acroama quæ ana-
 » gnosten audiuit. Verum ex prædictis apparet fructuosam Ciceroni
 atq; etiam auriferam eloquentiam fuisse, omnes. n. artes olim magno
 cum splendore exercebatur. Non omittendum illud, quod caput ampu-
 tatum parenti eloquentiæ Romanæ, decies sestertium ab Antonio
 triuuiro æstimatum est, idest quinque & uiginti millibus aureorum

nostrorum. auctorem enim Appianum habemus in. iiii. civilium bel.
 qui ducenta & quinquaginta millia drachmarum Popilio laeae pro
 capite Ciceronis Antonium dedisse scripsit. tanti caput eloquentiae ab
 inimico aestimatum est. diximus supra Isocratem dicendi praecptor-
 rem orationem unam talentis viginti uendidisse. Theombrotum me-
 dicum Antiochum regem talentis centum sanasse. Apellem pictorem
 sed literarum peritum Alexandrum regem viginti auri talentis
 pinxisse, quanti hodie ducatus non mediocri emi possit. Singula enim
 talenta auri non minus senis millibus septingentis & quinquagenis
 solatis nostris ualuerunt. Aristoteles Speusippi pauculos libros tri-
 bus talentis emit, ut auctor est Gel. Quanti igitur emptos existima-
 mus libros Aristotelis & Theophrasti, quos Strabo lib. XIII. ab
 Appellicone Teio magno aegento redemptos esse tradidit, tunc iam
 & situ corruptos, ut qui iandiu in terram obruti fuerant. Plinius
 auunculus collectanea sua quadringentis sestertijs uendere noluit,
 » ut auctor est Pli. Iunior libro. III. epistolarum his uerbis. Perire
 » enim omne tempus arbitrabatur, quod studijs non impartiretur.
 » Hac intentione tot ista uolumina peregit. electorumque commenta-
 » rios. C. X. mihi reliquit, opisthographos quidem & minutissime scri-
 » ptos. qua ratione multiplicatur hic numerus. re ferebat ipse potuisse
 » se, cum procuraret in Hispania, uendere hos commentarios Largo
 » Licinio. CCCC. millibus numism. & tunc aliquanto pauciores erat.
 Quis nunc regum emere bibliothecam confertissimam decem aureo-
 rum millibus uelit, quanti a Plinio ciuis unus priuatus regesta qua-
 dam extemporanea licitari ausus est? Et Pli. tamen tanti addicere
 noluit Plinium autem iuniorem diuitem fuisse multa eius epistola-
 rum loca declarant. Iamprimum in. VII. epistolarum ad Core-
 » liam scribens, ita inquit, Tu quidem honestissime, quae tam impense &
 » rogas & exis, ut accipi a te iubeam pretium agrorum non ex se-
 » ptingentis millibus, quanti illos a liberto meo, sed ex nongentis, quan-
 » ti a publicanis partem uigesimam emisti. Inuicem ego & rogo &
 » exigo, ut non solum quid te uerum etiam quid me deceat aspicias. Et
 » ex his uerbis & ex epistola paulo superiore, quam ad Fabatum scri-
 » bit, apparet eum ducenta millia numism. pro accessione pretij con-
 » tempnissse, emptrice etiam hoc petente, ne ratum non habere uideretur
 » quod a liberto suo gestum erat. Idem ad Caninium. Equidem
 » commodius nihil inuenio, quam quod ipse feci. nam pro quingentis millibus
 » numism., quae in alimentis ingeniorum ingeniarumque promi-
 » seram, agrum ex meis longe pluris actori publico publice mancipauit,

- » eundem uestigali imposto recepi, tricena annua millia daturus. per
 » hoc enim & Reipub. fors in tuto, nec redditus incertus, & ipse ager
 » propter id, quod uestigali longe supercurrit, sem p dominum a quo
 » exerceatur inueniet. ex his uerbis apparet Plin. patriæ suæ do-
 » nasse annua sestertia tricena, quæ a nobis septingentis & quinquaginta
 » aureis aestimantur, pro quingentis sestertijs in numerato, quæ
 » pollicitatione patriæ facta debebat, idest duodecim millibus & quingentis
 » aureis. quæ ratione paulo plus sedecim millibus & quingentis
 » singula millia annua aestimauit. Idem libro. V. Saturninus, qui
 » nos reliquit hæredes, quadrantem Reipub. nostræ, deinde pro qua-
 » drante præceptionem quadringentorum millium dedit. hoc si ius aspi-
 » cias, irritum, si defuncti uoluntatem, ratum & firmum est, mihi au-
 » tem defuncti uoluntas antiquior iure est. utiq; in eo, quod ad commu-
 » nem patriam uoluit peruenire. an cui de meo sestertium decies con-
 » tuli, huic quadringentorum millium paulo amplius tertiam partem
 » ex aduētito denegem. His uerbis significat decies centena millia mi-
 » num Reip. suæ antea dedisse, & tum quadraginta millia condona-
 » re p præceptionem a se hærede relicta, quæ stricto iure cogi non
 » posset soluere, quæ duæ summæ. XXXV. millia aureorum nostro-
 » rum ualent. Apud eundem epistola quarta ad Traianum libera-
 » litatem sestertij quadringentis pro quadrages legitur. magnâ enim
 » esse pecuniâ ex eo ostenditur, quod epistola alia ad eundem legitur.
 » theatrum dominæ niceæ maxima iam parte constructum, imper-
 » fectum tamen, sestertium, ut audio, amplius centies hausit. Seruius
 » grammaticus author est Virgilium poetam tres libros æneidis suæ
 » Augusto recitasse, secundum quartum & sextum. sed sextum maxi-
 » me ob Octauiam Augusti sororem Marcelli matrem, quem Marcellum
 » Augustus sibi adoptauerat, qui periit anno decimo octauo ualeitudi-
 » ne correptus. hæc igitur Octauia cum recitationi interesset, & Virgi-
 » lius ad carmina illa uenisset circa finem sexti libri, quæ Marcelli lu-
 » ctum describunt, defecisse illa dicitur, cum ad illud uentum est,
 » Heu miserande puer siqua fata aspera rumpas
 » Tu Marcellus eris. - Aegre autem refocillata Octauia
 » silentium Virgilio imperasse dicitur, & dena sestertia pro singu-
 » lis uersibus dari iussisse, qui numero sunt unus & uiginti. quod
 » si est uerum, Virgilius paucis uersibus supra quinque millia aureo-
 » rum meruit. de hoc poeta ita inquit Seruius, aut quicumque fuit,
 » qui eius uitam scripsit, Bona autem cuiusdam exulantis non susti-
 » nuit accipere, possedit prope centies sestertium ex liberalitatibus
 » amicorum,

» amicorum, habuitq; domum Romæ in æsqulijs, quâquam secessu
 » Campaniæ Sicieliæq; plurimum uteretur. quæcunque ab Augusto
 » petijt repulsam nunquam tulit. parentibus quotannis aurum ad
 » abundantem alitum mittebat, quos iam grandis amisit. hære-
 » dem autem fecit ex quadrante Augustum. centies sestertium du-
 » centa quinquaginta aureorum millia ualet. quare non frustra Iu-
 » uenalis eius meminit ut copiosi in satyra septima. Qui autem di-
 » ligenter reputauerit commoda magistratum non modo in provin-
 » cijs, sed etiam in urbe, is non mirabitur, tam diuites quosdam fu-
 » isse. Argumentum eius rei ingens mihi uidetur ambitus Romæ sta-
 » grantissimus. Cuius unum exemplum sat erit ex Cicerone sumere
 » libro secundo epistolarum ad Quintum fratrem. Sic enim scribit.
 » Ambitus redijt immanis. nunquam fuit par. non dico hyperbolas,
 » uel sestertium centies constituunt in prærogatiuam pronunciare. res
 » ardet inuidia. tribunitij candidati compromiserunt sestertijs. CCCC.
 » in singulos apud Mar. Catonem depositis petere eius arbitratu. ut
 » qui contra fecisset, ab eo condemnaretur. hic locus in impressis pri-
 » dem libris corruptissime legebatur, in quibus etiam numerus se-
 » stertiorum deerat. in recens impressis, ne restitutus quidem satis est,
 » quare a me citari integer non potuit. male tamen sester. CCCC.
 » legi ex eo apparet, quod idem Cicero libro quarto ad Atticum ita
 » scribit de his comitijs loquens. Sequere nunc me in campum. ar-
 » det ambitus. fœnus ex triente idibus Quintil. factum erat bess-
 » bus. & post aliquot uersus. Pompeius fremit. Queritur. Scauro stu-
 » det. Sed utrum fronte, an mente dubitatur. exoche in nullo est. pe-
 » cunia omnium dignitatem exæquat. Messala languet. non quo ani-
 » mus desit, aut amicis careat. Sed coitio. Cos. & Pompeius obsunt.
 » Candidati iurarunt se arbitrio Catonis petituros. apud eum sester-
 » tia quingena deposuerunt, ut qui a Catone damnatus esset, id per-
 » deret, & competitoribus tribueretur. si locus hic non mendosus est,
 » supra quingentis uel quingenis potius legi debet. sed si Plutarchus
 » uerum dixit, utrobique corruptum est. Sic enim ab eo refertur hi-
 » storia in Catone minore. Hi uero, qui magistratum petebant, cum
 » singuli a largitionibus deterriti essent, in unum conuenerunt, con-
 » tuleruntq; singuli duodecim millia & semis drachmarum argen-
 » ti, facta sponcione, ut qui ex eis per largitionem peteret, id argen-
 » tum perderet. arbitrumq; ad eam rem Catonem delegerunt &
 » reliqua. duodecim millia & quingentæ drachmæ, quinquag-
 » nte sestertia faciunt non quingenta. Existimo autem Plutarchum

ab aliquo exemplari deceptum quinquaginta pro quingenta intellexisse, nisi myriadas eum duodecim non millia scripssisse arbitremur ut singuli duodenas myriades & quæ millia deponerent, idest cetenaucenaquina millia. ut ratio quadret ad numum. Ciceroni enim potius credendum est. & alioqui parum fuisset in tanto ambitu tantulum deponere. Hanc historiam tetigit Plinius in præfatione. Cum apud Catonem, inquit, ambitus hestem, & repulsis tanquam honoribus ineptis gaudentem pecunias flagrantibus comitijs deponerentur candidati, hoc se facere pro innocentia (quod in rebus humanis summum esset) profitebantur. Verumenimvero ex uerbis Ciceronis apparet, animosum illum fuisse ambitum, cum in tribum prærogatiuam centies sestertium pronunciare candidati non dubitarent. oportuit enim proportionem & alijs tribubus aliquid diuidi, quæ numero quinq; & triginta erant, aut certe tot tribubus, quæ ad renunciationem magistratus sufficerent. hoc ne falsum putetur tametsi creditu difficile, Cicero præfatuncula fidem sibi præstruit; non dico, inquit, hyperbolas uel hyperbolos, hoc est hyperbolice. utroque enim modo legitur. argumentum etiam ingentis summæ est, quod Cicero ambitum foetus intendisse dicit & dimidio maius fecisse, hoc est ex triente bessale. Diximus in præcedentibus moris fuisse apud Romanos, ut ædiles & alij magistratus ludos uel nuna magnifica facerent & ederent in theatro uel circo uel amphitheatro, quasi populo uniuersam quandam mercedem soluentes ob lata si ffraga. dedimus & magnificentæ exempla, indicia omnino ualida ad eam rem, quam nunc ago probandam. oportet enim magna fuisse comoda eius honoris, qui tanti æstimetur. Nunc quanta fuerit potestas imperatorum in bello, & proconsulum, prætorumq; in prouincijs suis, demonstrandum est. Iamprimum Strabo libro. XII. de Cappadocia & Paphlagonia loquens a Pompeio certis finibus terminatis, ita inquit. ὄστρον δὲ οἱ τῶν ῥωμαίων ἡγεμόνες ἄλλως καὶ ἄλλως ἐποίησαν μισοῦντες, βασιλείας τε καὶ δυναστείας καθιστάντες. καὶ πόλεις τὰς μὲν ἐλευθέρουντες. τὰς δὲ ἐξχειρίζοντες τοῖς δυνασταῖς. τὰς δὲ ὑπὸ τῶν δυνάμει τῶν ῥωμαίων ἐῶντες. Postea autem Romanorum diues alias atque alias contributiones fecerunt, reges & dynastas constituentes, ciuitatumq; partim immunitate donarunt, partim potentatibus attribuerunt, partim etiam sub ditione Romana reliquerunt. Ex his uerbis intelligimus non modo Pompeium post ponticam uictoriam hoc iuris usi. rpassse, sed etiam alios imperatores pro ambitu suo statuere solitos de ijs prouincijs, quas armis demuerant.

exēplum

exemplum eius rei luculentum est eodem libro. de quadam enim re-
 gione loquens campestri, & feraci, & pecore copiosa, ita inquit.
 » Huius regionis partem Amasini obtinent, partem Pompeius Deio-
 » taro dedit. ut Pharnacia, & Trapezuntiae adiacentia usque in
 » Colchidem & minorem Armeniam, horumq; locorum regem eum
 » creavit, cum alias haberet hereditariam a patre tetrarchiam
 » Galatarum, qui Tolistobogi dicuntur. καὶ τῶν ἀπέδωκεν αὐτῶν
 » βασιλείαν, ἔχοντα καὶ τῶν παρωγῶν τετραρχίαν, regem, inquit, ho-
 » rum eum creavit. hic idem Pompeius Tigranem Armeniae re-
 » gem potentissimum, sed uictoria Pompeij fractum, ad se uenien-
 » tem, & diadema suum ad pedes eius demittentem, & genibus
 » aduolutum diadema resumere iussit, & in sella regia sedere, mul-
 » ta sex millium talentum irrogata, ut Plutarchus author est, ut Ap-
 » pianus sex millibus talentum ab eo dono acceptis. Strabo rur-
 » sus post aliquot chartas de Commanis ponticis loquens, quod sa-
 » cerdotium Dianae dicatum erat. παραλαβὼν δὲ πομπῆος πλὴν ἐξ
 » σίαν δὲ χελαὸν ἐπέστησεν ἱερεῖα, καὶ προσώρισεν αὐτῷ χωρὰν δίσχοι-
 » νον κύκλω. τὸ δ' ἔστιν ἑξήκοντα στάδιοι πρὸς τῇ ἱερᾷ, προσέλασ τοῖς ἐνοί-
 » κῳσι πενταρχεῖν αὐτῷ. accepto autem imperio Pompeius Arche-
 » laum sacerdotio praefecit, & regionem ei attribuit duorum schoe-
 » norum in circuitu, quae sexaginta sunt stadia sacram urbem am-
 » bientia. iussitq; eius incolae imperio eius parere. Sic enim eum
 » locum uertendum puto, licet interpret tantundem agri sacerdo-
 » tio accreuisse Pompeij beneficio intellexit. quale autem fuerit, aut
 » quam locuples sacerdotium ex eo intelligitur, quod idem author
 » ait his uerbis. regum ponticorum tempore diebus festis qui Dianae
 » sacri erant, sacerdos Commanorum diadema regum gesta-
 » bat, & secundum regem honori habebatur. Commana autem
 » urbs imperio eius suberat cum sacris seruis, qui Hieroduli di-
 » cebantur, numero non pauciores sex millibus. in quos omnimodam
 » potestatem habebat, praeterquam uendendi. Cicero autem hoc do-
 » cet in. L. agraria contra Rullum, cum dicit, non licere decemui-
 » ris a populo creatis statuere de agro pontico & Mithridatico a
 » Pompeio capto. Ita'ne uero, inquit, hos agros regios Mithridatis,
 » qui in Paphlagonia, qui in Ponto, qui in Cappadocia fuerunt,
 » cum adhuc imperator in bello uersetur, in locis autem illis etiam
 » nunc belli nomen reliquum sit, eos agros, quorum adhuc penes.
 » Cn. Pompeium omne iudicium, et potestas more maiorum debet esse,
 » decemuirum uident? Eodem pertinent ea, quae apud Lucanum Pompeius ipse

gloriatur in secundo Pharsalia. cum auxilia undiq; euocanda disse-
 rit, filio ob id allegato. Hoc tamen uerū est, q̄ ea, quæ ab his impera-
 toribus statuebantur, necesse erat senatusconsulto confirmari. id, quod
 » eodē in loca Strabo docet his uerbis. Διαπλεμισίας δὲ καὶ ἐπαγελθῶν
 » οἰκῶν, ἐξενήκησεν ὥστε τὰς τιμὰς, αἷς ὑπέχετο ὁ λαὸς ἁλλος τῶν ποντικῶν
 » τισὶ, μὴ κυρῶσαι πῶ σὺ κλητον. confecto autē bello Romam reuer-
 » sus Pompeius, peruenit ne ea præmia, quæ Lucullus quibusdam pon-
 » ticis primoribus pollicitus fuerat, à senatu confirmarentur. ἄδικον
 » γὰρ εἶναι κερτορῶσαντος ἄλλου τὸν πόλεμον, τὰ βραβεῖα εἰ π' ἄλλω γενέ-
 » σθαι καὶ τὴν τῶν ἀριστῶν διανομὴν. Iniquum enim esse bello eo ab
 » alio confecto, in alterius arbitrio belli præmia, & decorum milita-
 » rium collationem manere. nemo autem ignorat ponticum bellum
 Lucillum bona ex parte gessisse. sed cum ei Pompeius ante diem
 successisset, conficere non potuisse. & Pompeium ex rebus gestis Lu-
 cilli triumphasse fortunæ iniquitate, quæ Lucillum summo fauore
 euectum repente destituit, ut uidere est Plutarchum in Lucillo legen-
 tibus. Causam tamen præbuit Cicero, qui orationem pro Pompeio
 habuit ad populū cum præturam ipse gereret, quæ oratio pro lege
 Manilia inscribitur. Ob hoc Lucullus reip. insensus in ociū se contu-
 lit, & singulari lautitia, & splendore sumptuū uitam p̄ omnem ui-
 uendi amœnitatē traduxit, ex ea prouincia summis opibus auctus.
 tamen triūphi sui die aureū simulacrū Mithridatis sex pedum lon-
 gitudinis, clypeumq; gemmis confectum, cū immuni summa auri, &
 argenti facti signatq; in ærariū intulisset. Cicero in Pisonem præcla-
 » ri facinoris loco ponit q̄ prouinciam contempserit. Ego Antoniū, in-
 » quit, collegam cupidū prouinciæ, multa in repu. molientem, patientia
 » atq; obsequio meo mitigauī. ego prouinciam Galliam senatus autho-
 » ritate exercitū, & pecunia instructam, & ornatam, quam cum Anto-
 » nio communicauī, q̄ ita existi mabam tempora reip. ferre, in concione
 » deposui reclamāte Po. Ro. Idem cū prouinciam Ciliā obtineret, ad
 » Atticum scribens de uitæ suæ integritate, ipse inq̄t in Asiam profes-
 » ctus sum Tharso nonis Ianuarijs. non me Hercule dici potest qua ad-
 » miratione Ciliæ ciuitatum, maximēq; Tharsensium. postea uero q̄
 » Taurū transgressus sum, mirifica expectatio Asiæ nostrarū dice-
 » sum, quæ sex mensibus imperij mei nullas meas acceperat literas,
 » nunq̄ hospitē uiderat. Illud autē tempus ante me fuerat in hoc quæ-
 » stu. ciuitates locupletes ne in hybernis milites reciperēt, magnas pecu-
 » nias dabāt. Cyprij talenta attica. CC. qua ex insula (nō hyberbolicos
 loquor) nummus nullus me obtinente erogabitur. ob hæc beneficia qui-
 bus illi

» bus illi obstupescunt, nullos honores mihi nisi uerborum decerni sino.
 si hic numerus. CC. talenta uere apud Ciceronem legatur, (ut uere le-
 gi puto,) centum & uiginti millia aureorum nostrorum eo nomine
 lucri facere potuit, si famam contempisset. opulentam autem Cyprū
 olim fuisse ex eo conijcimus, q̄ Ptolemæo Cypri rege confiscato, Cato
 qui Clodij factione ad colligendam eius gazam ablegatus est, septem
 millia talentū Romam deportauit ex auctione gazæ, ut author est
 Plutarchus, q̄q̄ maior ob id pecunia fuisse uidetur, q̄ Cato aliquando
 in altercatione Pōpeio obiecit se ex Cypro plus auri atq; argenti nul-
 lo exercitu detulisse, q̄ Pompeius ex omnibus triumphis concusso ter-
 rarum orbe, ipse instructus ingentibus copijs, intulisset in ærariū.
 quo tempore Cyprus in prouinciam prætoriam redacta est factio-
 ne eiusdem Publij Clodij pulchri Ptolemæo infensi ob negatam ei pe-
 cuniam ad redemptionis pretium cum a piratis interceptus esset.
 quæ historia a Strabone narratur in fine libri decimi quarti. Idem
 » Cicero pro. L. Manilia. Difficile est dictu Quirites quāto in odio si-
 » mus apud exteræ nationes propter eorum, quos ad eas hoc anno
 » cum imperio misimus, iniurias ac libidines. quod enim sanum pu-
 » tatis in illis terris uestris magistratibus religiosum? quam ciuitatem
 » sanctam? quam domum satis clausam, ac munitam fuisse? urbes iam
 » locupletes & copiosæ requiruntur, quibus causa belli propter diri-
 » piendi cupiditatem inferatur. Idem Pisoni obiecit, q̄ perfidiā. CCC.
 » talentis uendidisset, his uerbis. Idemq; tu Rabocentum Bessicæ gen-
 » tis principem, cum trecentis talentis regi Cotto uēdidisses, securi per-
 » cussisti, cum ille ad te legatus in castra uenisset, & tibi magna præ-
 » sidia & auxilia a Bessis equitum, peditumq; polliceretur. & paulo
 » inferius. nonne sestertium centies & octogies, quod quasi uasarij no-
 » mine in uēditione mei capitis ascripseras, ex ærario tibi attributum
 » Romæ in quæstu reliquisti? nonne cum ducenta talenta tibi Apol-
 » loniatæ Romæ dedissent, ne pecunias creditas soluerent, ultro Suffi-
 » dium equitem Romanum hominem ornatissimum, creditorem debi-
 » toribus suis addixisti. Vasarium Cicero appellat id, quod publice
 » dabatur magistratibus ut muli, equi, & uasa & reliqua, quæ ma-
 » gistratus instrumentum implerent, id, quod patet ex eo, quod idem
 » dicit in. l. agraria contra Rullum, de decemuiris loquēs, quos Rullus
 » creandos esse censuerat ad agros diuidendos, diuēdendosq; per pro-
 » uincias, dat, inquit, potestatem uerbo prætoriam, reuera regiam. defi-
 » nit in quinquennium, facit sempiternam, tantis enim confirmat opi-
 » bus & copijs, ut inuitis eripi nullo modo possit. deinde ornat ap-

- » paritoribus scribis, librarijs, præconibus, architectis, præterea mulis
 » tabernaculis centurijs suppellectili. sumptum haurit ex ærario, sup-
 » peditat a socijs. Intelligimus ergo uasarij nomine pecuniam publice
 dari solitam magistratibus euntibus in prouincias, ex qua sibi neces-
 saria compararent, id quod postea Augusti tempore senatusconsulto
 constitutum est, Tranq. in Augu. author & aliarum rerum fuit, in-
 quers, ne acta senatus publicarentur, ne magistratus deposito honore
 statim in prouincias mitterentur, ut proconsulibus ad mulos, & ta-
 bernacula, quæ publice locari solebant, certa pecunia constitueretur.
 Memnit eius moris Cicero in quinta in Verrem actione. & Lam-
 pridius in Alexandro, his uerbis. Iudices cum promoueret, exem-
 plo ueterum, ut & Cicero docet, & argento & necessarijs instrue-
 bat. ita ut præsides prouinciarum acciperent argenti pondo uicena,
 mulos & equos binos, uestes forenses binas, domesticas singulas, bal-
 neares singulas, aureos centenos, coquos singulos, & si uxores non
 haberent, singulas concubinas, q̄ sine ijs esse non possint. reddituri
 deposita administratione mulas, mulos, equos, muliones, & coquos,
 cætera sibi habituri si bene gessissent. Sed illa fuit prisca seuerita-
 tis imitatio, qualis in legibus sumptuarijs intelligitur. de quibus in-
 fra dicturi sumus. Cicero igitur Pisoni obiicit, q̄ eo tempore, quo Ci-
 cero exilio multatus fuit, Piso & Gabinius prouinciarum pactione
 cum Clodio Pulchro tribunopl. Ciceronis inimico conspirarint. sicq̄
 factum, ut per tribunumpl. prouincias obtinuerint, Gabinius Syri-
 am, Piso Macedoniam, & Pisoni centies & octogies sestertium ua-
 sarij nomine decretum sit, quam totam pecuniam fœnore Romæ
 occupauit, quæ non minor fuit quadringentis & quinquaginta
 millibus aureorum nostrorum. Sunt & alia nomina pecuniæ im-
 perandæ ciuitatibus, quam magistratus in rem suam uertebant,
 » quæ Cicero eadem in oratione in Pisonem persequitur. qui mo-
 » dus, inquit, tibi fuit frumenti æstimandi? qui honorarij? siquidem
 » potest ui & metu extortum honorarium nominari, quod cum per-
 » æque omnes tum acerbissime Bœotij & Byzantiij Cheronenses;
 » Thessalonica sensit. frumentum æstimandum intelligo id frumen-
 tum, quod in cellam prætoris, uel consulis imperatur. Pro quo pe-
 cuniam imperabant quantam collibuerat. Honorarium appello
 quod græci isodium & isodon, idest xenium aduentitium, quod da-
 tur ingredienti quamq̄ urbem magistratui, ut hodie principibus
 nostris, cum primum urbers pompaticè ingrediuntur. sequitur in
 » eadem oratione, mitto aurum coronarium, quod te diutissime tor-
 sit, cum

» sit, cum modo uelles modo nolles. Lex enim generi tui & decerni,
 » & te accipere uetabat, nisi decreto triumpho. his accedit, q̄ Ro-
 » mani imperatores ciuitatem Romanam dare poterant, ut author est
 » idem Cicero in oratione pro Cornelio Balbo his uerbis, audebo eti
 » am hoc contendere nunquam esse condemnatum quem constaret
 » ab imperatore nostro ciuitate donatum. his igitur & huiuscemo-
 » di causis Romani senatores ditescere in immensum poterant. Augu-
 » sti autem tempore mirum in modum auctum est fastigium Roma-
 » num non modo publicum, sed etiam priuatum, licet luxus uitæ di-
 » minutus esset, exemplum prodente principe, mittebat enim in pro-
 » uinciis consulares & prætorios & equestris ordinis uiros quoscuq;
 » honore dignos iudicabat, qui etiam quo plures, ut Tranquilli uerbis
 » loquar, partem administrandæ reip. caperent, noua officia excogi-
 » tavit, curam operum publicorum, uiarum & aquarum, aluei tybe-
 » ris, frumenti populo diuidendi, præfecturam urbis, triumuiratum
 » legendi senatus, & alterum recognoscendi turmas equitum quoti-
 » escunq; opus esset, censors creati desitis longo interuallo creauit, nu-
 » merum prætorum auxit, exegit etiam ut quotiescunq; consulatus
 » sibi daretur, binos pro singulis collegas haberet. ab ijs igitur, quos
 » locupletes nouerat ipse, exigebat ut urbem monumento aliquo insi-
 » gni ornarent. hunc morem tenuerunt & alij principes, ut uidere
 » est apud historicos, & Plin. in episto. lib. II. Firminus, inquit, indu-
 » ctus in senatum respondit crimini noto. secutæ sunt diuersæ senten-
 » tiæ consulum designatorum. Cornutus Tertullus censuit ordine mo-
 » uendum. Actius Neria in sortitione prouinciæ rationem eius non
 » habendam, quæ sententia tanquam mitior uicit, cum sit alioqui duri-
 » or, tristiorq; quid enim miserius q̄ executum & exemptum honori-
 » bus senatorijs, laboribus & molestia non carere? & reliqua quæ
 » longius prosequitur. Ceterum præterq̄ quod supra ex Tranq. dixi-
 » mus Augustum inuecta urbi ægyptia grana tantam rei numariæ co-
 » piam effecisse, ut multum pretij prædijs accreuerit, ex eo conijcere
 » licet homines Romanos inuisitatis opibus affluentes fuisse, q̄ intra .XX.
 » annos sestertium quaterdecies millies ex amicorum testamentis ac-
 » pisse sese testatus est. Huic dicto fidem arrogat, id, quod apud Senecã
 » lib. II. de beneficijs scriptum est his uerbis. Lentulus augur diuitia-
 » rum maximum exemplum antequam illum libertini pauperem fa-
 » cerent, quater millies sestertium suum uidit. hic cum omnia incremē-
 » ta sua diuo Augusto deberet, ad quem attulerat paupertatem sub-
 » onere nobilitatis laboratē, princeps iā ciuitatis, & pecunia et grā-

tia, subinde Augusto solebat queri dicens a' studijs se abductum.
 quater millies sestertium dico non minorem esse pecuniam centies
 centenis millibus aureorum coronatorum, ne frustra putemus eum di
 uitiarum maximum exemplum appellatum a' Seneca homine ipso
 prædiuite, ut a' Iuvenale appellatur, & ipse fatetur apud Tacitum
 li. XIII. in oratione ad Neronem habita. Quem Tigellinus & alij
 eius inimici varijs criminationibus apud Neronem adorti sunt tanq̃
 ingentes, & priuatum supra modum euectas opes adhuc augetet,
 hortorum quoq; amœnitate, & uillarum magnificentia quasi princî
 pem supergrederetur. Tranq. Lentuli his uerbis meminit in Tib. Sa
 tis constat Cn. Lentulum augurem cui maximus census fuit, metu et
 angore ad fastidium uitæ ab eo actum, & ut nequo nisi hærede mo
 reretur. Verumenimvero hoc animaduersione dignum, raram auri
 mentionem apud antiquos reperiri, non modo pro eo quantæ præci
 æui opes celebrantur ab authoribus, sed rariorem etiam q̃ pro no
 stri temporis opulentia, & contra q̃ hodie loquendi mos inoleuerit.
 Quotus enim quisque in commemorandis opibus hodie præsertim
 ingentibus argenti mentionem facit? Nam in uotis temerarijs, qui
 bus surdum numen fortunam identidem fatigamus, primo quoq; uer
 bo aurum nuncupari solet, tametsi apud nos in rationibus publicis
 ac priuatis argenteis summus omnia transiguntur. alioquin, & spon
 sionibus factitandis, & pignoribus deponendis, & circularibus fa
 bulamentis aurum plerumq; per ora hominum fertur. at uero apud
 antiquos argentum hominum sermone celebratus fuit. Sed præter
 alia, inquit Pli. equitem miror populum Romanum uictis gentibus
 in tributo semper argentum imperasse, non aurum, sicut Cartha
 gni cum Annibale uictæ argenti pondo annua in quinquaginta an
 nos, nec potest uideri penuria mundi id euenisse, na Midas & Cræ
 sus in infinitum possederant. Eodem pertinere uidetur et illud eius
 dem Plinij dictum eodem libro, mirum in auro cælando inclaruis
 se neminem, argento multos, maxime tamen laudatus est Mentor, de
 quo supradiximus. Quatuor paria deniq; ab eo omnino facta sunt,
 ac iam nullum extare dicitur, proximi Acragas & Boethus &
 Mys fuere. Magna fama post hos celebratus est antipater. quiq; Saty
 rum in phiala grauatum somno collocauisse uerius q̃ cælasse dictus
 est Stratonicus. Laudatur & Zopyrus, qui areopagus & iudi
 cium Orestis in duobus scyphis pondo. XII. æstimatis in uetustissi
 mo non pondo, sed HS, idest sestertium legitur, quod ego interpretor
 sestertium duodecies, idest censu senatorio. nam paulo supra dixerat,
 nec copia

nec copia tantum argenti fuerat uitæ, sed ualidius poenæ metu pretium, idq; iam pridem, ut ignoscamus nobis. Delphinos quinis millibus sestertium in libras emptos. C. Gracchus habuit. L. uero Crassus orator duos scyphos Mentoris artificis manu cælatos sestertijs centum; confessus est tamen nunquam se ijs uti propter uerecundiam ausum. sicut eundem sex millibus sestertium in singulas libras uasa emptæ habuisse. in quibusdam antiquis utrobique pondo pro sestertijs legitur, sed male, sestertijs enim in uetustissimo legitur, quomodo & in impressis libris sequitur apud Plinium. loco superiore. fuit deum Pytheas, cuius duæ uncie. XX uenerunt. Vlyxes & Diomedes erant in phialæ emblemate Palladium surripientes. fecit idem & cocos Magresia appellatos paruulis potorijs, e quibus ne exemplaria quidem licet exprimere, tam opportuna iniuriæ subtilitas erat. habuit & Teucer crustarius famam, subitoq; hæc ars ita exoleuit, ut sola iam uetustate censeatur. In uetusto exemplari non uiginti sed decem legitur, utrobique; tamen deesse summa uidetur. Oportet autem opus pretiosum fuisse, in quo tale fuit empla. Magresia etiã corruptum est pro magriscia, cum magriscus diminutue cocum significet apud Græcos. in antiquis etiam libris crustarius non legitur, sed sic. habuit & Teucer famam. Verum hoc dictum Plinij credible facit id, quod supra de Graccho & Crasso dictum est, qui censuræ tempore poenæ metu deterreri non potuerunt, quin pretium argenti fabricati & cælati eousq; intenderent, ut operis æstimatio decuplo materiam argenti excederet. hoc enim illa uerba Plinij significant. pretiosa autem uasa esse omnino oportuit quæ ea arte fabricata essent, quæ iam interisset propter subtilitatem. De emblematis in annotationibus in libros iuris editis dicere me memini, cuiusmodi artis exempla hodie non uisuntur. nam & ante Plinij ætatem ars iandiu exoleuerat. Officinæ Parisienses maxime auro & argento fabricato hodie nobiles sunt, priuatim etiam uno uico aurificibus dicato. Et tamen uasa hodie pondere & inauratura censeantur, & interdum pictura. in ijs enim rebus & in fabrica uascularum artem consumunt. Cælatores sigillis & aureolis gestaminibus, & mundo muliebri occupati sunt, quibus omnibus rebus ars inclarescere nequit. Quare hodie ars accessionis uicem habet, olim autem pretia huiusmodi rerum ex arte non ex materia statuebantur. In de illud Plinij dictum libro. XXXIII. Quondam æs confuse auro, argentoq; miscebatur, & tamen ars pretiosior erat. nunc incertum est peior hæc sit an materia. mirumq; cum ad infinitum operum

» pretia hæc creucrinc, authoritas artis extincta est. Quæstus enim
 » causa ut omnia, exerceri cœpta est, quæ gloriæ solebat, adeoq; ex-
 » leuit fundendi æris pretiosi ratio, ut iandiu ne fortuna quidem in
 » ære ius artis habeat. Quoniam uero iam multa de opibus Roma-
 » nis, de primoribus uiris & eorum magnificentia & immani etiam
 » quorundam luxu diximus, & eousq; summas consumptarum opum
 » auximus, ut fidem omnino facturari non uideamur, utemur nunc &
 » alio testimonio Plinij, ut uerisimilia saltem dixisse uideamur ijs qui-
 » dem lectoribus, qui res prisca modulis nostræ, auorumq; memoriae
 » metentes, hactenus fidem historiæ accomodare possunt, quatenus
 » pusilla animi sensa æstimare eos simunt. Is igitur author rerû omniû
 » memorabilium & æstimator acutus, & admirator disertus, lib.
 » XXXVI. post enumerata opera externa, de rebus tandem Romanis
 » dicere ita orsus est. Verum & ad urbis nostræ miracula transire
 » conuenit, nongentorumq; annorum dociles scrutari uiros, et sic quoq;
 » terrarum orbem uictum ostendere, quod accidisse toties penè quot
 » referentur miracula apparebit, uniuersitate uero acernata, & in
 » quendam unum cumulû coniecta, non alia magnitudo exurget, q̄ si
 » mundus alius qdam in uno loco narretur. nam ut circû maximum
 » à Cæsare dictatore exstructum longitudine stadiorum triû, latitu-
 » dine unius, sed cum ædificijs iugerum quaternum ad sedem ducento
 » rum. LX. millium, inter magna opera dicamus, non ne inter magni-
 » fica basilicam Pauli, forumq; diui Augusti, templum pacis diui Ve-
 » spasiani imperatoris Augusti pulcherrima operû quæ unquã. Lego
 » ex uetusto exemplari uires dociles non uiros. Basilicæ Pauli meminit
 » Plutarchus his uerbis in Cæsare. Cæsar uberrimas gallorû diuitias
 » p̄ omnes passim magistratus hauriedas pmittens, Curionẽ tribunũ
 » plebis grandi scœnore obstructũ liberauit, Paulo quoq; consuli mille
 » & quingenta sestertia præbuit. ex quibus nobilissimam ille in foro
 » basilicam Fuluiæ dicatam extruxit. Quo in loco non sestertia, sed ta-
 » lenta lego. Ex Appiano lib. II. Bel. ciuiliũ. Paulum, inquit, Cæsar
 » mille & quingentis talentis beneuolum sibi reddidit, ut neq; pro illo
 » quicq; ageret, neq; contra eum quicq; moliretur. Curionẽ autẽ ut pro
 » eo omnia ageret, plurimo ære alieno obrutum facile adexit. Paulus
 » basilicam admodũ splendidam suo nomine ex ea pecunia extruxit.
 » Plutarchus ipse in Pompeio talenta non sestertia dixit his uerbis.
 » Cæsar multos ciues pecunijs sibi allexit. multos etiam primorũ mune-
 » ribus placauit, inter quos Paulus consul ob mille et quingenta talen-
 » ta mutatus est. & Curio tribunus ple. ingenti ære alieno liberatur. Di

ximus alibi hanc summam nongenta millia aureorum nostrorum
 ualere, ne miremur eam basilicam, a Plinio inter opera magnificen-
 » tissima censei. Idem Plinius. Pyramidas regum miramur opera, cū
 » solum tantum foro extruendo sestertijs mille ducentis Cæsar dicta-
 » tor emerit, & siquidem impense mouent captos auaritia animos. P.
 » Clodius, quē Milo occidit, sestertij. CXLVIII. millibus domo emptā
 » habitauerit, quod equidē non secus ac regum insaniam miror. Itaq;
 » & ipsum Milonem sestertia septingenta millia æris alieni debuisse
 » inter prodigia humani animi duco. hæc uerba tot, tantisq; mendis
 » scitent, uix ut restitui posse confidam. primum sestertijs mille & du-
 » centis pro duodecies sestertio rarus fuit antiquis sermo, ut alibi di-
 » xi, deinde in antiquis quibusdam numerus corruptus est, ut omnino
 » nihil elici possit. in uetustissimo HS. li. legitur. Postremo Trāq. in Au-
 » gusto de hoc ita scribit. nullum largitionis, aut officiorū in quenq; ge-
 » nus publicæ, priuatimq; omisit, forum de manubijs inchoauit, cuius
 » area super sestertium millies constat. de Clodiana autem domo ri-
 » diculum est pretium, cum Lucij Crassi domus, cuius Pli. meminit, ut
 » mediocris, tricies pluris uendi potuerit. Milonem autem hominem
 » egregie profusum septingenta millia æris alieni debuisse non erat
 » admiratione dignum, quæ summa nullo minor est decies sestertio.
 » Macrobius i. II. Satur. Augustus delata ad se magnitudine æris alie-
 » ni, quam quidam eques Romanus dum uixit, excedentem ducenties
 » cælauerat, culcitram emi cubicularem in eius auctione sibi iussit, et
 » præceptum mirantibus hanc rationē reddidit. habenda est ad som-
 » num culitra, in qua ille cum tantum deberet, dormire potuit. Pla-
 » num fit igitur locum mendosum esse. In duobus antiquis libris, quos
 » uidi, talenta. DCC. legitur, quod non probo, quia hæc summa minor
 » est ducenties sestertio, at Curionem sexcenties sestertium debuisse au-
 » thor est Valerius lib. IX. his uerbis. Consimilis mutatio in domo Cu-
 » rionum extitit. Siquidem forum nostrum & patris grauissimum
 » supercilium, & filij sexcenties sestertium æris alieni aspexit, contra-
 » ctum famosa iniuria nobilium iuuenum. Publium autem Clodium
 » perditæ ac ueracis luxuria fuisse ex eodē Valerio nouimus his uer-
 » bis de eo eodem in loco dicente. Publij autem Clodij iudicium quan-
 » ta luxuria, & libidine abundauit. In quo ut euidenter incesti crimi-
 » ne nocens reus absolueretur, noctes matronarum, & adolescentium
 » nobilium magna summa emptæ, mercedis loco iudiciis erogatæ
 » sunt. Cicero ad Atticum li. primo de eo iudicis loquens, ita inquit,
 » Caluus per unum seruū, & quidem ex gladiatorio ludo confecit totum

» negocium, accersit ad se, promisit, intercessit, dedit. Iam uero o', dū
 » boni, rem perditam, etiam noctes certarum mulierum, atq; adolescen-
 » tiorum nobilium introductiones non nullis iudiciis pro mercedis
 » cumulo fuerunt. ita summo dissensu bonorum, pleno foro seruatorum
 » XXV. iudices ita fortes tum fuerunt, ut summo proposito periculo uel
 » perire maluerint, q̄ perdere omnia. XXXI. fuerunt quos fames ma-
 » gis, q̄ fama commouit. De eo iudicio iterum loquens, eodem libro. af-
 » flicta, inquit, resp. empto constupratoq; iudicio. omnino igitur oportet
 » magnas has esse summas, quas Plin. ob insignem nequitiam insanix re-
 » gum aegypti comparandas duxerit, qui pyramidas mundi miracu-
 » la construxerunt. Vidi tria exemplaria, ut supradixi manu scripta,
 » in quibus ita legitur, talentis ducentis. XL. VII. emit locum quo ha-
 » bitauit, sensu etiam immutato quasi aream tanti emerit. Sæpe supra
 » testati sumus exemplaria Pliniana fluxam fidem habere, quod ad
 » numeros quidem, & summas pecuniæ pertinet, quid enim simile
 » habet talentum cum sestertio? q̄q̄ & in omnibus authoribus id ge-
 » nus errati inualuit ut multis exemplis docuimus. Rursus ut sesterti-
 » um millies legam apud Tranq. adduci non possum, cum ea summa
 » fidem omnino excessura sit. si superficiem operis pro portione areæ
 » æstimandam relinquamus, potiusq; sestertia mille, et apud Plini. se-
 » stertijs mille & ducentis probarim, si alterum eligere cogar, & si
 » omnino minor summa est q̄ ut Plinius inter miranda poneret. Qua-
 » re nihil constituo nisi hoc tantum, q̄ hic locus corruptus est. Reliqua
 » uero ex uetustissimæ lectionis obseruatione sic legenda contenderim,
 » Et si quidem impensæ mouent captos auaritia animos. P. Clodius
 » quem Milo occidit, sestertium centies & quadragies octies domo em-
 » pta habitauerit, quod equidem non secus ac regum insaniam miror.
 » Itaq; & ipsum Milonem sestertium septingentes æris alieni debu-
 » isse inter prodigia animi humani ducimus uidimus supra Curionem grã
 » di ære alieno liberatum esse a Cæsare, & a mercede temp. pro-
 » didisse. hoc æs alienum Valerius sexcenties sestertium taxauit. ego
 » mille & quingentis millibus aureorum nostrorum taxo. i. quindecim
 » es centenis millibus. Milo ultra hanc summam ducenta & quin-
 » quaginta millia aureorum debuit. Ne miremur Plinium id inter
 » prodigia humanarum mentium posuisse. tanti hominem obstringere
 » se creditoribus in animum induxisse, ea lege ut pecunijs non dissolu-
 » tis solū uertendū esset, aut nexum ineundum. nodum. n. scripta erat
 » lex ob alienum, quæ est in cod. Iustiniani in titulo de actionibus &
 » obligationibus. Domum aut illā Clodius ante paucos menses q̄ a Mi-

lone occideretur, de Marco Scauro emerat in palatio, ut author est Asconius in Ciceronis Milonianam. Ne autē miremur Milonem tantum es alienum conflasse, idem Asconius refert Milonem eo tempore consulatus candidatum cum P. Plaucio & Q. Metello Scipione fuisse, cum ipsi candidati non solum largitione profusa certatum populare studium emereri contenderent, sed etiam armatis factionibus suauincti palam uiderentur. Mense autem intercalari interfecto iam Clodio, Milonem aduersariorū inuidia recreatum, qui curiā incendere, integro impetu consulatum solito etiam enixius & audacius petere cœpisse, ita ut aperte tributum in singulos millia assium dederit ad fauorem conciliandū. Ex quibus uerbis conijcere licet immensam quandam summam in eum ambitū effudisse, cū præter magistratum summum, quæ uiuo etiam Clodio petebat, accusationē etiā instantem de cæde Clodiana carenunciatione redimere populi fauore conaretur. A qua spe cū decidisset, ipse in exiliū abiit. Mille asses decem aureis nostris ualebant, quam mercedē suffragij uirum representare Milo non dubitauit. Nunc si quis parcus estimator in singulis tribus, quæ XXXV. fuerunt, millenos redemptos suffragatores colligat, ad trecenta quinquaginta millia hoc nomine sumptus euadet. Ob cuius rei infamiam lex statim de ambitu à Pompeio noua, & seuerior lata est. De eo Asconius ita inquit, Milo damnatus in exiliū Massiliam intra paucissimos dies profectus est. Bona eius propter alieni aeris magnitudinē semuncia uenierunt. Semuncia uenire bona sic dictum est, ut addicere numo, de quo ante diximus, quod perinde est ac si gratuito addicerentur. Semuncia enim hoc in loco quartam & uicesimam partem assis numi significat, quæ stipe nostrate trientem Turonici denarioli ualet. Mirari hic rursus subit animosum corruptorem, ut supra diximus, Cæsare dictatorem, qui paulum consulem aureorū nongentorū millium aestimatione redimere non dubitavit, atq; ea demum lege nequid commodaret ei, modo nequid incommodaret. Curionē tribunum etiam quindecies centenum millium, sed eo pacto ut in omnia se addiceret, ne sexcentis millibus aureorū pluris se se indicasse tribunū q̄ consulem miremur. profecto non uideo ad hanc seu magnificentiam, seu uacordiam aliquid addi posse. Cæsar enim tum ciuis tantū Romanus erat, necdum dictatura assumpta & sablato Pompeio animos maiores priuato fastigio sistulerat, nam quæ post dictaturam & triumphos destinauerat, ut author est Tranquillus, si mors eum non occupasset æquare potuissent Alexandri magni incepta. Idem Plinius loco supradicto, de Roma

» nis domibus loquens, computet, inquit, in hac aestimatione qui uolet,
 » marmorum molem, opera pictorum, impendia regalia, & cū pul-
 » cherrima laudatissimaq; certantes centum domos, posteaq; eas ab in-
 » numerabilibus alijs in hunc diem uictas. profecto incendia puniunt
 » luxum, nec tamen effici potest ut mores aliquid ipso homine mortua-
 » lius esse intelligant. uel moralius ut in antiquis. sed eas omnes duæ
 » domus uicerunt. bis uidimus urbem totam aingi domibus principū
 » Caij & Neronis, & huius quidem nequid deesset aurea. & paulo
 » inferius. Non patiemur duos Caios uel duos Neronos ne hac quidem
 » gloria famæ frui. docebimusq; etiam insaniam eorum uictam priua-
 » tis operibus. M. Scauri. cuius nescio an ædilitas maxime prostrauerit
 » mores ciuilers, maiusq; sit Syllæ malum tanta priuigni potentia, q̄
 » proscriptio tot millium. hic fecit in ædilitate sua opus maximum
 » omnium, quæ unquam fuere humana manu facta, non temporaria
 » mora, uerum etiam æternitatis destinatione. theatrum hoc fuit, scena
 » ei triplex altitudine, trecentarum. LX. columnarum, in ea ciuitate,
 » quæ sex hymetias non tulerat sine probro ciuis amplissimi. Iam
 » pars scenæ e marmore fuit, media e uitro, inaudito etiam postea ge-
 » nere luxuriæ, summæ tabulis inauratis columnæ, ut diximus, imæ
 » duodequadragenū pedū. signa ærea inter colūnas, ut indicauimus,
 » fuerunt tria millia numero. cauea ipsa cepit hominum. LXXX. mil-
 » lia, cum Pompeij amphitheatri, tones multiplicata urbe, tantōq; ma-
 » iore populo, sufficiat large. XL. millia sedere. Reliquus apparatus
 » tantus attalica uesta, tabulis pictis cæteraq; cura fuit, ut in tuscula-
 » nam uillam reportatis quæ superfiuebant quotidiani usus delitijs,
 » incensa uilla ab iratis seruis concremarentur ad sestertia. M. In anti-
 » quis nonnullis bina millia sestertia legitur. & Hermol. concrema-
 » rentur bina millia sestertia legit ex antiquis, quod miror cum sester-
 » tium in genituo lege debeat, uel præcedere bina millia, si in recto le-
 » gatur. in antiquissimo concremaretur ad HS. M. quod ego interpretor
 » sestertium millies uel bis millies potius, concremaretur enim singu-
 » lari numero legitur, admiratio autem Plinij in eo consistit incendio,
 » ut ex uerbis sequentibus apparet. quando hoc, inquit, certe incendiij
 » illius præmium habuit conuectis ex orbe terrarum rebus ut nemo
 » postea par esset insanie illi, sed ne ipse quidem Scaurus comparari
 » sibi posset. ex his enim intelligimus incensa uilla colliquefacta signa
 » ærea, & arsisse tabulas pictas immensi pretij, & attalicas uestes,
 » idest tapetas pretiosissimos, quales aliquando Neroni quadringentes
 » sestertium constiterunt ad triclinium ornandum, ut supra docuimus.

ex eodem Plinio. sensus est igitur eo incendio factum, ut res eximiae
 ex omni parte imperij Romani coniectae igne haurirentur. Ita ut
 nemo postea imitari exemplū tantī spectaculi posset, ac ne ipse qui-
 dem Scaurus iterum edere tale posset. hoc enim significant uerba il-
 la Plinij. omnino igitur sestertium nullies legendum est, id est uicies
 & quinquies centena nullia aureorum nostrorum. uel bis nullies
 potius ex plerisque libris id est quinquages centena. alioquin ridicu-
 lus esset Plinius, qui Scaurum superasse Caium & Neronem inge-
 nia luxu & prodigētia. monstrificā dixit. de quibus postea dice-
 mus nonnihil, si locus incurrit. uerum ubi legitur, reliquus appa-
 ratus tantus Attalica ueste, tabulis pictis ceteraq; cura fuit, legendū
 censeo ceteroq; chorago fuit. admonitus ab antiquis, in quibus tum
 chorago legitur, tum corago, & a Valerio libro secundo. Cuius hæc
 uerba sunt. Claudius Pulcher scenam uarietate colorum adombra-
 uit uacuis ante pictura tabulis extentam. quam totam argento. C.
 Antonius auro Petreius, ebore Quintus Catullus prætexuit. uersa-
 tilem fecerunt Lucius & Cinna locum, quem argentatis choragis
 Publius Lentulus spinter adornauit, translātū antea phoeniceis in-
 dutum tunicis. M. Scaurus exquisito genere uestis cultum induxit. cæ-
 terum ubi legitur. iam pars scenæ e marmore fuit. lego ima pars li-
 cēt exēplaria refragentur. ipse Pli. alibi eodem libro. M. Scauri ædi-
 litate ad scenam theatri temporarij, et uix uno mense futuri in usu;
 uiderunt portari silentio legum. & post duc uersus, uerum esto in-
 dulserint publicis uoluptatibus, etiam ne tacuerunt maximas earū
 atque adeo duodequadragesimum pedū Lucillei marmoris in atrio
 Scaurio collocari. nec clam illud, occulteq; factum est. satisfdari sibi
 damni infecti egit redemptor cloacarum cum in palatum extra-
 herentur. Ex his uerbis intelligimus dissoluto theatro, quod ad uni-
 us circiter mensis tempus factum erat, id est quoad ludi finirentur, co-
 lumnas grandissimas in atrium domus Scauri, quæ erat in pala-
 tio, translatas. atria enim peristylis constant, ut uidere est apud Vi-
 trinium li. VI. sicut & cæna ædium. addit hæc plinius, Nec potest
 uideri Scaurus rudi et huius mali improvide ciuitati obrepisse quo-
 dam uitæ rudimento. Iam enim Lucium Crassum oratorem illum,
 qui peregrini marmoris columnas habuit in eodem atrio, hymettas
 tamen nec plures sex aut longiores duodenum pedum, Marcus
 Brutus in iurgijs ob id Palatinam Venerem appellauerat. Idem
 alibi rursus de ijs loquens, qui marmora in domibus habue-
 runt, inter hos, inquit, primum, ut arbitror, marmoreos pa-

20 vietes habuit scena Scauri, non facile dixerim sectos, an so-
 20 lidis glebis politos. sicut est hodie Iouis tonantis aedes in capitolio.
 20 Idem libro. XXXVII. Gemmas plures, quod peregrino appellane
 20 nomine dactylotheam, primus omnium habuit Romæ pruinus
 20 Syllæ Scaurus. diuq; nulla alia fuit, donec Pompeius magnus eam,
 20 quæ Mithridatis regis fuerat, inter dona in capitolio dicaret, ut
 20 M. Varro aliq; eiusdē ætatis authores confirmant, multum præla-
 20 tam Scauri. hoc exēplo Cæsar dictator sex dactylotheas in aede Ve-
 20 neris genitricis consecrauit. et rursus lib. XXXIII. In M. Scauri ædi-
 20 litate tria millia signorū in scena tm̄ fuere temporario theatro. Ex
 prædictis conijcere licet non mirabilem, sed stupēdā, nō magnificen-
 tiā, sed luxuriā, et portentosa impendia in apparatu ludorū prædi-
 ctorum, quorum uix iniri ratio potest præ magnitudine. Fuit autem
 Scuro, ut eiusdem Plinij uerbis loquar, uitricus Sylla, & Metella
 mater proscriptionum seatrix & M. Scaurus pater toties princeps
 ciuitatis, & Marianis sodalitijs rapinarum prouincialium sinus.
 uel, ut in antiquo legitur, Mariani sodalitiū, rapinarumq; pro-
 uincialium sinus. Metella uxor fuit Syllæ ut author est Plutarchus,
 quam seatricem proscriptionum, Plinius uocat, quasi impetratricem
 redemptricemq; proscriptionum quæ sub Sylla factæ sunt. Cui ta-
 men morbo languenti Sylla repudium misit ne felicitas sua luctu
 uxoris contaminaretur. cum interim ipse epulum magnificentissi-
 mum populo instauraret decima rapinarum & proscriptionum
 Herculi pollucenda. Quoniam autem hic liber iustam iam magni-
 tudinem accepit, & multa nos transmutere necesse est, hac ueluti
 coronide ex Strabone sumpta libro quinto finem ei imponemus.
 Is enim author de urbe Roma loquens & de Cæsaris Augusti pro-
 uidentia circa eam constituendam, tanta autem inquit, aquæ co-
 pia per aquæ ductus in urbem inuehitur, ut amnes per medi-
 am urbem, & per cuniculos influant. omnesque ferme urbis
 aedes cisternas sipunculos & salientes habeant redundantes. qui-
 bus in rebus conficiendis Marcus Agrippa operam bona ex par-
 te nauauit. qui etiam multis alijs operibus urbem Romam ador-
 nauit. ad summam prisca illi Romani urbis decorem neglexe-
 runt, uidelicet in alijs rebus maioribus, & necessarijs magis oc-
 cupati. Recentiores autem, & maxime qui memoria nostra fue-
 runt, ne illis quidem ea in cura cesserunt. sed & urbem monimen-
 tis permultis & speciosis implauerunt. siquidem Pompeius, &
 diuus Cæsar, & Augustus, & eius liberi amici, & uxor, sororq;

omne

omne studium in urbe extructis operibus ornanda sumptumq; su=
 » pergressi sunt. quorum operum pleraq; habet Campus Martius.
 » ὡς δ' εἶπεν οἱ παλαιοὶ ἀπὸ τοῦ κάλλους τῆς Ῥώμης ὠλιγώρου, πρὸς ἄλλ=
 » λοις μείζοσι καὶ ἀναγκαιοτέροισι ὄντες, οἱ δ' ὕστερον καὶ μάλιστα οἱ καθ' ἡ=
 » μᾶς, οὐδὲ τούτου καθυστέρησαν. ἀλλ' ἀνάθημάτων πολλῶν καὶ κελῶν ἐπιή=
 » ρωσαν πῶς πάλιν. καὶ τὸν πομπήϊος, καὶ ὁ θεὸς Κᾰῖσαρ, καὶ ὁ σεβαστὸς καὶ οἱ τοῦ=
 » του παῖδες, καὶ οἱ φίλοι, καὶ γυνή, καὶ ἀδελφὴ, παῖσαν ὑπερέβαλοντο σπου=
 » δῆν καὶ διαπάνην εἰς τὰς κατασκευὰς. τούτων δὲ τὰ πλείστα ὁ μάρτυριος ἔχει
 » κέμπος. De hoc Plinius ita inquit. Agrippa uero in ædilitate sua ad
 » uecta uir ginea aqua, cæterisq; corruatis, atq; emendatis lacus. dcc.
 » fecit. præterea fontes. CV. castella centum. xxx. complura etiam cultu
 » magnifica & operibus. Iis signa. ccc. ærea aut marmorea imposuit.
 » & columnas ex marmore quadringentas. eaq; omnia annuo spatio.
 » adiecitq; ipse in ædilitatis suæ commemoratione & ludos undesexa
 » ginta diebus factos, & gratuita præbita balnea. clxx. quæ nunc Ro
 » mæ ad infinitum auxere numerum. uicit antecedentes aquarum du
 » ctus nouissimum impendiū operis inchoati à C. Cesare, & pera
 » cti à Claudio. quippe à lapide. xl. ad eam excelsitatem ut in omnes
 » urbis montes leuarentur, influxere Curtius atq; cæruleus fontes. ero
 » gata in id opus sestertia quingenta quinquaginta quinque millia. qd̄
 » si quis diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico, bal
 » neis, piscinis, domibus, euripis, hortis, suburbanis, uillis, spatiaq; adue
 » nientis, extructos arcus, montes perfossos, ualles æquatas, fatebitur
 » nihil magis mirādū fuisse in toto orbe terrarum. Idē paulo superius.
 » Mirabantur cloacas operum omnium dictu maximum, suffossis mō
 » tibus, atq; ut paulo ante retulimus urbe pensili subterq; nauigata. id
 » Marcus Agrippa fecit in ædilitate post consulatum, per meatus cor
 » riuatis septem annibus, cursu præcipiti torrentium modo rapere
 » atq; auferre omnia coactis. Insuper mole hymbrium concitati uada,
 » ac littora quatunt, aliquando Tiberis retro infusi recipiunt fluctus.
 » pugnantq; diuersi aquarum impetus intus, & tamen obnix a firmi
 » tas resistit. trahuntur moles internæ tantæ non succumbentibus cau
 » sis operis. Verum in loco superiore ubi legitur in impressis. Præte
 » rea fontes. CV. in uetusto sapientes legitur, quare salicentes lego. Sen
 » sus enim id exposcit. ubi autem impressi habent, erogata in id opus
 » sestertia quingenta. LV. millia, antiqui nonnulli talenta, uetustissimus
 » HS. LV. d. ordine notarum inuerso. quare sestertium quingentes
 » quinquagies quinquies lego.

LIBER
DE ASSE ET PARTIBVS EIVS,
LIBER QVARTVS.

Entum iam diu esset ad finem huius operis, nisi aliarum aliarumq; rerū recordatio subiens identidem mihi negocium facesseret. Alter nūc de integro propē instaurandus mihi labor, & Persarum opes expendendæ, qui soli Romanorum fortunam ad terminos usq; Alexandri euadere gesticentem retro in occidentē in-

hibuere. a Romanis etiam ipsi longe ad orientem summoti. Herodotus Alicarnassens li. iij. qui Thalia inscribitur, Dariū Histaspis filiū, qui post Magorum cædem hinnitu equi ad regnum persarum, assumptus est, in uiginti satrapias Persarum regnum distribuisse dicit, et præfectos uniuersiq; dedisse. & tributa stata, fixaq; indidisse, ea lege dicta, ut qui argentum tributi nomine penderent, talenti Babylo-
 21 nū pondere, qui aurum, euboici afferrent. Valet autem, inquit, Ba-
 22 bylonicum talentum lxx. minas euboicas. Quare Dariū apud Persas ob hanc tributi formulam constitutam capelum uerbo græcō idest institorem uel negociatorē uocitatum ait, eo uerbo ut quæstuarium eum taxantes. Cambysen autem despoten, idest dominum dictum. nec Cyrus enim nec Cambyses tributa ad certam formulam, & præcisam redegerant necessitatem. sed dona tantum anniuersaria a satrapijs accipiebant. Has satrapias, quas nomos Herodotus appellat uerbo græcō, Plinius præfecturas uertit, Laurentius portiones sub absurde uocitauit. Herodotus igitur has seu prouincias, seu præfecturas ab Hellesponto ad Indiam usq; sigillatim percensens, et quicquid una quæq; quotannis pensitaret, tandem summam colligens,
 23 quod si, inquit, Babylonica pecunia ad pondus euboicum redigatur,
 24 fient nouem millia quingenta quadraginta argenti talenta. ἢ ἂν
 25 δὴ ἀργύριον ἢ βαβυλωνίον, πρὸς τὸ ἀβοικὸν συμβαλλόμενον τάλαν-
 26 τον, εἶναι τετρακόντα καὶ πεντακόσια καὶ εἰκοσιχίλια τάλαντα. Auri
 uero ramentū si terdecies expendatur ad argentum, in summa re-
 27 perietur ad rationem euboicam esse quatuor millia talentorum sex-
 28 centa q; & octoginta. ἢ δὲ χρυσίον τρισκαίδεκάσιον λογιζόμενον ἢ
 29 ἢ ἡμίμα, ἀρίσκειται ἐδὸν ἀβοικῶν τάλαντων ὀγδώκοντα, καὶ ἑξακοσίων
 30 καὶ τετρακισχίλιων. In Laurentij interpretatione mendose hic locus le-
 gitur. Ramentum auri psegma ab Herodoto dicitur quasi auream
 scobem dixeris. Quibus, inquit, in unum coactus, fit summa eorum,
 que

quæ quotannis colligebantur, quaterdecies millena quingena et sexa
 » gena talenta euboicæ. supra autem dixit . ἢ δὲ Βαβυλωνίων τάλαντων
 » δύνανται ἀποδοῦναι ἰσοδύναμους μνῆας . Valet autem talentum Ba-
 bylonium septuaginta euboicas minas . Ex uerbis Herodoti ut scire
 non possumus quantum euboicum talentum fuerit , ita intelligimus
 minus fuisse Babylonio. nos in superioribus non nihil de hoc dixi-
 mus , cum loca Liiij citarem ex libris septimo & octauo de bello
 Macedonico. Festus euboicum talentum quatuor millium denariorū
 fuisse dicit Romano numo æstimatum. quod si est uerum, apud Pli. li.
 » XXXV ubi legitur, talentum autem atticum, ut ait Varro, sedecim
 » sestertijs taxatur, legendum esset euboicum . sedecim enim sestertia
 quadraginta minas ualent , & quatuor millia drachmarum . sed
 Apud Plinium legendum potius existimo denarium sex millia. quod
 olim sic scribebatur. x. VI. M. ex quo sedecim sestertia facta . millia
 enim & sestertia ut idem significant , sic eadem nota scribebantur.
 Hermolaus Barbarus in glossematis in plinium editis, dum autho-
 rum magis nomenclaturæ , q̄ rei explicandæ studet , explanandæ
 huius rei difficultatem prope conclamata reddidit , & authori-
 tatum inter se pugnantium congerie ueritatem obruit . Interdum
 enim ea culpa summus in ingenijs deprehenditur, ut ambitione in-
 stincti omnia magis consecrari q̄ ueri simillimum quodq; amplexa-
 ri cupiant, quasi diligentiores se, doctioresq; q̄ consideratores existi-
 mari maluerint. Ego cum rei obscuræ & caligine quadã uariantiū
 authoritatum obductæ , lucem aliquam afferre magnopere labo-
 rassẽ, nihil appositius ad illustrandam eam obscuritatem inueni,
 quàm quod Pollux in nono de uocabulis rerum inquit. quod equi-
 dem miror ab Hermolao non esse animaduersum , aut certe non
 explicatum . ut iudicare possis forulos quidem eum omnes dili-
 genter excussisse , sed uolumina, quod aiunt , ad lucernam Aristophanis
 non omnia recognouisse , ac ne Plinium quidem ipsum , in
 quo tam sese admiratur quàm Peleus in machæra , ut est in pro-
 uerbio . Vir alioquin disertus & elegans , & eruditionis memoriæ
 suæ columen . nec modo doctrina eximia , sed etiam stilo graui , in
 quo candidum ingenium, & bonam mentem agnoscas, id, quod nul-
 tis doctis uiris defuit. Cui utinam ipsi longior uita contigisset , præ-
 clarâq; nunc opera morte eius suppressâ non desiderarentur , quæ
 exitura annos abhinc. xiiij. audieram cum domi eius pranderem
 cum Acursio Menerio legato regio , qui tunc Venetijs agebat,
 hominẽ doctissimo . sed uerba Pollucis hæc sunt loco suprädicto.

» τὸ το γὰρ οὐκ ἀκείρον. ὅτι τὸ μὲν ἀπικτὸν τάλαντον ἑξακχιλίαις ἐστὶν α
 » το δραχμὰς ἀπικτὸς, τὸ ἡ βαβυλωνίων ἐπτακισχιλίαις. τὸ ἡ ἀγινάων μυ-
 » ρίας. τὸ ἡ σύρων πεντακοσίας κ' χιλιάς, ὡς πρὸς τὸν ἀπικτὸς δραχμὰς λο-
 » γισμὸν. ὡς περὶ οὐν κ' τὰς μνᾶς τὰς ἀπικτὸς, τὸ μὲν ἀπικτὸν ἐξήκοντα εἶχε.
 » τὸ ἡ βαβυλωνίων ἐβδομήκοντα, τὸ ἡ ἀγινάων ἐκτὸς ἑξτὰ ἀνάλογον. ἢ μὲν
 » ἡ ὡς παρ' ἀθηναίους ἐκτὸν εἶχεν δραχμὰς ἀπικτὸς, οὕτω κ' παρὰ τοῖς ἄλ-
 » λοις τὰς ἐπιχωρίους, συναμέναις πρὸς λόγον τὸ ἑξθ' ἑξσον τάλαντου ἑξτὰ
 » τε προθέκην καὶ ἀραίρειν. Hoc autem non absurdum erit dicere, quod
 » talentū atticū atticās drachmās ualebat numero sex millia. Baby-
 » loniū septē millia. Aeginæū decē millia. Syriū mille & quingentas,
 » dūtaxat ineunda ratioe secundū drachmæ atticæ modū, quippe qua
 » ratione atticū talentū sexagenas minas, Babylonium septuagenas,
 » Aeginense centenas pro portione capiebat. Porro mina ipsa, ut apud
 » Athenienses centenas habebat drachmas, sic apud alios quoque totidē
 » suas cuiusque gentis, quæ pro ratione cuiusque talenti plus minusue ua-
 » lerent augmento uel decremento. Ex his Pollucis uerbis ad formu-
 » lam unam omnia prope modum genera talentorum minarumque re-
 » digere possumus. quomodo enim atticū talentum sexagenas minas
 » atticās capit, & mina atticā centenas suas drachmas, sic Babylonium
 » sexagenas minas Babylonias, quæ centenas ipse drachmas uerna-
 » culās capiunt, & Aeginense talentum totidem minas Aeginenses,
 » & ægneticæ rursus minæ, centenas drachmas ægneticās. Verum-
 » enim uero ut Babylonium talentum proportionem ephectam, id est
 » sesquisextam, uel, ut alij loqui malunt, supersextam, ad talentum
 » habet atticū, sexta enim parte hoc ab illo superatur, sic drachma
 » Babylonia atticā drachmam sesquisexta proportione superat. &
 » ut Aeginense talentum proportionem superpartientem ad atticū
 » talentum habet, ut pote quod semel id capit, & duas in super eius
 » partes (ita enim sese habet centenarium talentum ad sexagenarium)
 » sic eandem quoque porportionem Aeginæa drachma ad atticā dra-
 » chmam habet. Hoc autem ex alio eiusdem authoris loco probari
 » potest. qui cum quodam in loco ita dicat. ἢ μὲν δραχμὴ εἶχεν ὀβο-
 » λούς ἐξ. id est & drachma quidem obolos senos habebat, aliquanto
 » post ita subdit, ἀλλὰ μὲν πῶ μὲν ἀγινάων δραχμὴν μετ' ὧ τῆς ἀπικτὸς
 » εἶναι. δ' ἐξ γὰρ ἀπικτὸς ὀβολούς ἴσχυεν, ἢν οἱ ἀθηναῖοι παχεῖαν δραχμὴν
 » ἐκχέου, μίσει τῶν ἀγινητῶν ἀγινάων κελεῖν μὴ θέλοντες. Atque Aegin-
 » ticā drachmā maiore atticā fuisse adnotandū est. ut quæ denos obo-
 » los atticōs capiat, quos atticā tantum senos. quare Athenienses cras-
 » sam eam drachmam uocabant, odio Aegineticarum Aeginæam uo-

*tur à Græcis circa Libyam, Ioniam, Aegyptum, Myrtoum, uel sicul-
 lum, & aliud quocunq; nomine mare dictum, Ro. imperio paruisse
 tum affirmat. Romanos autem regibus exactis usq; ad septingentes-
 simum annum sub statu populari & civili, qui politia græce dicitur,
 imperium suum propagasse. quoad Caius Cæsar, qui dictaturam
 perpetuam suscepit, rep. oppressa & in potestatem suam redacta,
 reuera principem egit, licet nomen reip. antiquari noluerit, à quo
 tempore ad Appiani historiam ducenti fere anni intercesserunt, q-
 bus Romanum imperium unius semper arbitrio rectum est, perin-
 de atq; in regno fieri solitum est. Hoc tamen interest, q' regio nomi-
 ne principes abstinuerunt, imperatores se dici contenti, quo nomi-
 ne prisca duces Romani populi censebantur, sed annua potestate crea-
 ti, eo autem spatio ducentorum annorum rem Romanam mirum in
 modum creuisse dicit, suoq; tempore eam hominum expectationem
 fuisse, ut prò progressura uideretur blandiente magis magisq; in
 dies rerum successu. eam tamen Romanis mentem fuisse, ut romanis
 sui famam propagare inter barbaros magis q' terminos prorogare
 imperij sui cuperent, uidisseq; se nonnullarum gentium legatos ad
 imperatorē cum potestate missos, ut gentem suā quisq; Romano i pio
 dederent, nec tamen admissos, q' romanus imperator sua interesse nō
 arbitraretur feris, & inopibus imperare populis. nam & eorum,
 qui imperio parerent, multos plus incommodi q' commodi afferre.
 Sed quos derelinquere atq; abicere puderet. Plurimi etiam eorum,
 qui dicto Romanis audientes non essent, Reges tamen & principes à
 Romanis petere solitos, & accipere. Magnitudinem uero Persarum
 imperij percensens, quod ex Assyriorum, Medorum, Persarumq;
 regnis coaluit, nequaquam cum dimidio imperij Romani comparari iu-
 re posse contendit. nam imperium Alexandri (quod celerius aleæ
 iactu uel fulgetræ potius emittantis, in modum inusitatum & in
 gradum nulli alij sperandū uenit) in membra distractum est mor-
 tuo statim Alexandro. Suo autem tempore Appianus tradit Persis
 peditum equitumq; & apparatus terrestris, ac maritimi ingentes
 copias fuisse, & Aegyptiorum talentum quattuor & septuaginta
 millia in thesauris condita. Redditus uero imperij Romani nec di-
 cere quisq; ut opinor, nec animi certa coniectura assequi potest. nec
 aliquis scriptorū aliquid de ea re tradidit, quod magnopere me-
 morandum sit. sed nec semper eadem ratio fuit, sed alia atq; alia
 pro conditione temporum. Si tamen de hac re commentari quenq;
 iuuat, primum hoc scire oportet arariū Romanum ex uectigalibus*

Et tributis constitutum fuisse quomodo Et hodie nostrum. uectigalia
 trium generum fuerunt, ex agrorum cultu. ex mercium traiectu.
 Et ex pasuis. primum decimæ, alterum portorium, tertium scri-
 ptura appellabatur. Et præter hæc salariū. Cicero de imperio Cn.
 Pompeij. nam in cæteris rebus cum uenit calamitas tum detrimen-
 tum accipitur. at in uectigalibus non solum aduentus mali, sed etiã
 metus ipse affert calamitatem. nam cum hostium copię nõ longe ab-
 sunt, etiãsi irruptio nulla facta sit, tamẽ pecora relinquuntur, agri
 cultura deseritur. mercatorum nauigatio conquiescit. ita neq; ex portu,
 neq; ex decimis, neq; ex scriptura uectigal conseruari potest. Quo
 tandem animo esse existimatis aut eos, qui uectigalia uobis pensi-
 tant, aut eos, qui exercent, atq; exigunt. cum duo reges cum maxi-
 mis copijs propè adsint, cum una excursio equitatus perbreui
 tempore totius anni uectigal auferre possit. cum publicani familias,
 quas in salinis habent, quas in agris, quas in portubus, atq; custodijs,
 magno periculo se habere arbitrentur. Salinas Ancus Martius Ro-
 manorum rex tertius instituit, ut authores sunt Linius, Et Plinius.
 Sed salariū uectigal Linius in censura commentus est, ob id salina-
 tor postea dictus, ut authore est Linius li. undetricesimo. Tributa au-
 tem pro modo census cuiusq; conferebantur. Cuius rei tenuia docu-
 menta apud scriptores reperiuntur quantum equidem meminerim.

» Linius li. ix. de bel. Maced. de censura Catoniana loquens. In cen-
 » sibus quoq; accipiendis tristis Et aspera in omnes ordines censura
 » fuit. ornamenta Et uestem muliebrem, Et uehicula, quæ pluris q̃
 » quindecim millium æris essent in censum referre uiatores iussit. Itẽ
 » mancipia minor a annis. xx. quæ post proximum lustrum. x. milli-
 » bus æris aut eo pluris uenissent, uti eã quoq; decies pluris, q̃ quanti
 » essent æstimarentur. Et his rebus omnibus terni in millia æris at-
 » tribuerentur. attribuerentur hoc loco significat tributi nomine statue-
 » rentur. Ergo Cato deterrere uolens homines a luxu, pluris decies de-
 » licatam uestem Et uenusta mancipia, q̃ quanti uendi possent æstima-
 » uit, in æris singula millia ternos asses tributi constituit. Tacitus. lib.
 » xiiij. Eodem anno crebris populi flagitationibus immodestiam pu-
 » blicanorum arguens, dubitauit Nero an cuncta uectigalia omitti iu-
 » beret, idq; pulcherrimum donum generi mortalium daret. sed im-
 » petum eius multum prius laudata magnitudine animi attingere se-
 » natores, dissolutionem imperij dicendo si fructus quibus resp. susti-
 » neretur, diminuirerentur. quippe sublatis portorijs, sequens ut tributo-
 » rum abolitio expostularetur. temperãdas planè publicanorum cu-

» pidines. ne per tot annos sine querela tolerata, nonis acerbitatibus
 » ad inuidiam uerterent. Ergo edixit princeps, ut leges cuiusq; publici
 occultæ ad id tempus proscriberentur. ommissas petitiones non ultra
 annum resumerent. Romæ prætor, per prouincias, q; pro prætore aut
 consule erunt, iura aduersus publicanos extra ordinem redderent,
 militibus immunitas seruaretur, nisi in ijs, quæ uano exercerent,
 aliq; admodum æqua, quæ breui seruata, dein frustra habita sunt,
 manet tamen abolitio quadragesimæ quinquagesimæq; et quæ alia
 ex auctioribus illicitis nomina publicani inuenerant. temperata
 apud transmarinas prouincias frumenti subuectio, & ne censibus
 negociatorum naues ascriberentur, tributumq; pro illis penderent
 constitutum. Non nihil etiam de hoc dicitur in L. forma in titulo de
 censibus in Pandectis. Strabo de Britannia loquens li. quarto quam
 » uestigalem sub Augusto factam fuisse dicit. τέλιτε ὄπως ὑπομένουσι
 » βαρέα τῶν τε εἰσχομένων ἐπὶ τῶν καλλιῶν καὶ τῶν ἐξαγομένων. Vcti
 » galia etiam sic tolerant grauias earum rerum, quæ in Galliam ex-
 » portant, aut quæ inde important. Et rursus. Ita nullo iam præ-
 » sidio ad insulæ custodiam opus est. non enim una plus legione
 » opus est ad exigenda ab his tributa. Constituta autem erat omnis
 impensæ ratio exercitui pro modo tributorum. alioqui minui
 » necesse uestigalia, si tributa insuper imperarentur. Quod si
 » uis inferretur, periculum esset ne ad defectionem solitarien-
 » tur. Sic enim illa Strabonis uertenda mihi uerba uisa sunt. εἰς
 » ἴσον δὲ καὶ βία τοῦ πᾶν τὸ ἀνάλωμα τῆς στρατιᾶς τοῖς προσφερομένοις χρε-
 » μασι. ἀνάγκη γὰρ μειοῦσθαι τὰ τέλη φόρων ἐπιβαλλομένων. ἅμα
 » δὲ καὶ κινδύνοὺς ἀπαντῶν τινὰς βίας ἐπαγομένων. Quæ uerba inter
 pres intellexisse non uidetur, fortasse exemplaris uitio. Age ci-
 » tanda una authoritas insignis ad coniecturam faciendam in un-
 uersas opes Romani imperij. ea erit ex eodem authore libro
 XVII. quo in loco Strabo ostendere uolens magnitudinem red-
 » dituum eius prouinciæ ita inquit. τῆς αἰγύπτου δὲ τὰς προσόδους ἐν
 » τινὶ λόγῳ κικέρων φράζει, φήσας κατ' ἐνιαυτὸν τῶ τῆς κλεοπάρας πα-
 » τρὶ τῶ αὐλητῆ προσφέρεισθαι φόρον τετράκων μυρίων β'. φ'. ὅπου οὖν
 » ἔχρησα καὶ ῥαθυμότατα πῶ βασιλείαν διοικῶν τοσαῦτα προσωδάε-
 » το, τί χρὴ νομίσαι τὰ νῦν διὰ τοσαύτης ἐπιμελείας οἰκονομούμε-
 » τα, καὶ τῶν ἰνδίκων ἐμπορειῶν, καὶ τῶν φωλοδοτικῶν ἐπινημιμένων
 » ἐπὶ τοσούτου. Aegypti autem redditus Cicero quadam in oratione ele-
 » ganter explicans Auletæ patri Cleopatras dicit talenta duodecies mil-
 » lena & quingena quotannis ex Aegypto obuenisse. Quare si is rex, q

» & dissolutissime, & nequissime regnum administravit, tantum an-
 » nuae obventionis habuit ex Aegypto, quid nunc existimare conue-
 » nit, quanti; aestimare redditum eiusdem provinciae tanta providen-
 » tia administratae, praesertim indicis negotiationibus & troglodyticis
 » usque adeo adactis? Siquidem superiore tempore ne viginti quidem
 » navigia Arabicum sinum penetrare ausa sunt, ut proras quidem
 » navium extra angustias illas exererent. at nunc & classes ingentes
 » ad Indiam usque vela faciunt, & ad extrema Aethiopiae. Ex qui-
 » bus merces pretiosissimae importantur, & inde rursus in alia loca
 » transmittuntur. ita duplex inde uestigal cogitur, mercibus scilicet
 » importandis et exportandis. Atqui eorum, quae magno ueneunt, ma-
 » gnum quoque uestigal est. ὡς καὶ τὰ τέλη διπλά συναίρειται, τὰ μὲν εἰσα-
 » γωγικὰ, τὰ δὲ ἐξαγωγικὰ. τῶν δὲ βαρυτίμων βαρῖα καὶ τὰ τέλη. Adde
 » etiam, inquit, quae Alexandria praedictarum mercium unum est re-
 » ceptaculum, ita ut sola plerumque eiusmodi merces uendit, & exteris
 » suppeditet. καὶ τὸν δὴ καὶ μονοπωλίαν ἔχει. μόνη γὰρ ἡ Ἀλεξάνδρεια τῶν
 » τοιούτων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑποδοχεῖται, καὶ χορηγεῖ τοῖς ἑκτὸς. Quae sine
 » eiusmodi merces ignorare nemo potest, qui legem ultimam legerit ti-
 » tuli de publicanis in Pandectis. propter quas institutum est uestigal
 » rubri maris, ut apud Plinium legitur. Ptolemaeus pater Cleopatrae
 » fuit ultimae Aegypti reginae. qui omnibus flagitijs inquinatus, etiam
 » tibiicinum artem exercuit, ob quam cognomentum auletae, id est tibi-
 » cinis meruit. Hic ob nequitiam & facinorosam uitam, ab Alexan-
 » drinis exactus, a Gabinio duce Romano, qui tum Syria obtinebat,
 » reductus est. Quo nomine Gabinio lis decem millibus talentum
 » aestimata est accusante Memmio, ut ex oratione Ciceronis pro Raby-
 » rio Posthumo in praecedentibus diximus. poena tamen capitali ere-
 » ptum eum significat Valerius lib. VIII. in principio. Ceterum in
 » qua oratione Cicero hoc dixerit, quae Ptolemaeus duodecies millena &
 » quingena talenta ex Aegypto quotannis percipiebat, nescio. Nisi in
 » hac eadem pro Rabyrio loco aliquo mutilato. uel in ea oratione
 » quae non extat, quam pro Gabinio habuit, cui olim infensissimus,
 » postea reconciliatum se dicit, his uerbis. Mihi haec Cai Memmi
 » causa defendendi Gabinij fuit reconciliatio gratiae. neque uero me poe-
 » nitet mortales inimicitias habere. Verum duodecim millia &
 » quingenta talenta attica (attica enim hic intelligi puto non Ae-
 » gyptia, quae quadrante atticis maiora sunt) septuagies quinquies
 » centena millia aureorum nostrorum ualent. Quibus si augmen-
 » tum addas ex Strabonis sententia, fortasse centes centenis millibus

» *atre grauari. Ex prædictis apparet tantam habere proportionem de
 cem obolos ad sex, quantum centum minæ habent ad sexaginta. &
 ea est analogia talenti Aeginæi ad atticum talentum. Hoc Hermo-
 laus cum non ignorauerit, tamen non explicuit, ubi de talento lo-
 quitur, citandis, ut diximus, authoribus magis quæ rei enarranda in-
 tentus. Verum Herodotus primæ præfecturæ quadringenta talenta
 argenti attribuit. secundæ quingenta. tertiæ trecenta sexaginta. quar-
 tæ quingenta. quintæ trecenta quinquaginta. sextæ septingenta. sep-
 timæ centum & septuaginta. octauæ trecenta. nonæ mille. decimæ
 quadringenta quinquaginta. undecimæ ducenta. duodecimæ trecenta
 sexaginta. tertiadecimæ quadringenta. quartadecimæ sexcenta.
 decimæquintæ ducenta quinquaginta. decimæ sextæ trecenta. deci-
 mæseptimæ quadringenta. duodeuicesimæ ducenta. undeuicesimæ
 trecenta, quorum summam non colligit, sed supputata ratione inue-
 nio septem millia septingenta quadraginta talenta in summa esse. at-
 qui si talentum Babylonium proportionem habet ephectam ad at-
 ticum talentum, septem millia septingenta quadraginta talenta Ba-
 bylonia, attica ualent talenta nouem millia & triginta. Sic enim
 hanc summam partiariis septenario, numerus partiens erit mille du-
 centa & nonaginta, quot talentis crescit summa ad atticum modum
 relata. at Herodotus euboica fieri talenta tradit nouem nullia quin-
 genta & quadraginta. quæ summa maior est atticorum talentorum
 summa quingentis & decem. Ita fit planum talentum euboicum
 minus esse talento attico tribus fere minis & triente. hoc autem prom-
 ptum est sic colligere. fac ut singulis illis talentis sexagenarijs idest at-
 ticis, quæ nouem millia & triginta esse diximus, ternæ minæ cum
 triente idest tribus & triginta drachmis & tertia parte drachmæ
 decedant, fient utiq; in summa ter nouies millia minarum, idest septem
 & uiginti millia, & pro triente minæ, ter millia minarum. hunc
 numerum triginta millium minarum, si sexagenario partiariis, quin-
 genta talenta consient, hoc est quingentes sexagenæ minæ; & sexa-
 gies quingentæ, quod perinde ualeat. Sic fiunt nouem millia & quin-
 genta talenta euboica. rursus ex talentis illis quingentis ternæ minæ
 cum triente in singula decedant necesse est, quia attica pro euboicis
 fecimus. fiunt decessionis mille & sexcentæ sexaginta sex minæ, &
 bes præterea minæ. At uero ex Herodoti summa decem talenta eu-
 boica restabant, quæ quingentas & septuaginta circiter minas ua-
 lent. Restant mille nonaginta sex minæ, quæ paulominus duodeui-
 ginti talentis ualent, qui numerus excurrrens facit ne ratio nostra*

quadret. Quod si talentum euboicum minus attico fuisse tribus minis & quadrante ponamus, trecentæ tantum mina & quadraginta excurrent, idest circiter sex talenta. Et hac una ratione quantum quidem obseruariim iudicare possumus quantum talentum euboicum fuerit. omnino autem talentum euboicum proxime ad atticum accedit, quod quia quantum esset satis superque deprehensum, reprehensum perceptumque habemus & omnino copertum, cetera quanta fuerint paruum huius operis referre puto. Et si id inquisuisse inuat propter operis diuerticula, quæ uelut destinato argumeto appingentur oblectamenti causa. Age uideamus quid ultra dicat Herodotus de tributis Persicis.

» Indi, inquit, ut sunt multitudine multo numerosissima omnium, quos
 » nouimus, hominum, ita tributum conferebant aliorum comparatione
 » maximum, trecenta scilicet & sexaginta psegmatis talenta, idest
 aurei ramenti. Ramentum auri arena est aurea, ob id alio nomine
 ab eodem authore Chrysitis dicta. Chrysamos etiam ad uerbum aurea arena dicitur li. xi. codicis Iustiniiani. aurum autem ramentum,
 inquit ille, inuenitur esse talentum euboicorum quatuor nullium sexcentorum & octoginta, si ita ratio ineatur ut psegma terdecies tanto argenti rependatur. hoc enim significat uerbum $\sigma\iota\sigma\kappa\alpha\iota\delta\epsilon\chi\sigma\acute{\alpha}\sigma\iota\omicron\nu$, quod unius literæ immutatione in libris impressis aliud significat. Laurentius eius loci intelligentiam parum affectus uidetur, nisi sit error impressorum. & alioquin numerus in eius interpretatione corruptus est. quod & ex græco contextu, & ex calculo deprehenditur. $\tau\omicron\delta\epsilon\chi\upsilon\sigma\iota\omicron\nu$, inquit Herodotus, $\sigma\iota\sigma\kappa\alpha\iota\delta\epsilon\chi\sigma\acute{\alpha}\sigma\iota\omicron\nu$ λογιζόμενον τὸ $\text{ἑξήμα, ἀρίσκειται ἐν ἀβοϊκῶν ταλάντων ὀγδώνοντα καὶ ἑξακοσίων καὶ τετρακισχίλων}$. Si enim terdecies trecenta sexaginta multiples, quatuor millia sexcenta et octoginta in summa inuenies. meminisse autem oportet id, quod Herodotus prædixerat, edicto Darij cautum esse ut aurum euboico pondere pensitaretur. alioquin non conueniret summa, si Babylonia talenta psegmatis intelligerentur, & psegma terdecies argento repensile. Congruit autem quod sequitur numero a nobis posito. $\tau\omicron\upsilon\tau\omega\nu\ \omega\nu\ \pi\acute{\alpha}\nu\tau\omega\nu\ \sigma\upsilon\nu\tau\iota\epsilon\acute{\iota}\mu\epsilon\nu\omicron\nu\ \tau\omicron\ \pi\lambda\acute{\upsilon}\sigma\omicron\varsigma\ \alpha\beta\omicron\upsilon\iota\kappa\acute{\epsilon}\varsigma\ \tau\acute{\alpha}\lambda\alpha\nu\tau\alpha\ \sigma\upsilon\nu\epsilon\lambda\acute{\epsilon}\gamma\epsilon\tau\omicron\ \epsilon\iota\varsigma\ \tau\acute{\epsilon}\nu\ \epsilon\pi\acute{\epsilon}\tau\tau\omicron\nu\ \phi\omicron\rho\omicron\nu\ \delta\alpha\upsilon\epsilon\iota\omega\ \mu\upsilon\tau\eta\upsilon\alpha\ \kappa\alpha\iota\ \tau\epsilon\tau\tau\alpha\kappa\iota\sigma\chi\iota\lambda\iota\alpha\ \kappa\alpha\iota\ \pi\epsilon\nu\tau\alpha\kappa\omicron\sigma\iota\alpha\ \kappa\alpha\iota\ \epsilon\acute{\xi}\eta\kappa\omicron\nu\tau\alpha$. His igitur omnibus in unum coagmentatis euboica talenta numero quatuordecim millia quingenta sexaginta annuo tributo colligebantur. Quod si reges Persarum quaterna dena millia & quingenta talenta uel attica uel euboica ex Asia tantum, & paucis locis Libyæ tributorum nomine percepisse dicuntur, quæ nos ad octuages quinquies centena millia aureorum nostrorum ut

minimum

minimum æstimamus, quantum Romani imperij dicemus esse reddi-
 tum? Præsertim cum extra eas præfecturas Persis ipsa domina-
 » trix immunitatis relicta esset, sic enim inquit Herodotus. ἡ περσὶς δὲ
 » χῶρῳ μόνῃ μὴ οὐκ εἶρηται δασμοφόρος, ἀτελεία γὰρ πέρσαι νέμονται.
 » Persidis autem regio una à me inter stipendiarias dicta non est. Per-
 » sæ enim immunitatis agros colunt. Aethiopes autem, et Colchi, & alij
 quidem populi munera in Persidem quotannis afferebant. Inter quos
 insignis est pensitatio Arabum, qui millena quotannis talenta thuris
 afferebant. sed & recentioribus seculis aucta erant tributa pro ro-
 gatione imperij Persici facta, ut idem author est Herodotus. Quare
 quod apud Plutarchum in Pompeio legitur de uestigalibus & tri-
 butis imperij Romani post triumphum Ponticum, merito à nobis re-
 prehensum est, ut mendosum. Iamprimum Antiochus ex fœdere
 cum. L. Scipione icto, omnibus urbibus agrisq; excesserat cis Tau-
 rum montem usq; ad Tanaim amnem, & à ualle Tauri usq; ad
 iuga, qua in Lycæoniam uergit, ut tradidit Lilius libro. VIII.
 de bello Macedonico. q̄q̄ apud Lilium Tanaim mendose legi
 puto, & pro eo restituendum esse Halym. Notum est enim ex
 Herodoto in primo Halym fluuium confinium olim fuisse Lydo-
 rum, & Medorum imperij. meminit etiam Pli. Halys flu-
 minis in sexto, à radicibus Tauri per Cataoniam, Cappado-
 ciamq; decurrentis. Ab his autem finibus ad Hellepontum Asia
 est proprie dicta, à mari Aegæo & Pontico ambientibus in pe-
 ninsulam conformata, intra quam Lydij regni fines circum-
 scribuntur, unde Cræsi circumfluentes diuitiæ in proverbium ces-
 serunt. In ea Asia parte Herodotus tres præfecturas ponit,
 millena ducenta sexagena Babylonia talenta annuo tributo pensi-
 tantes. quæ ratione attica millena & quadringena & sep-
 tuagena ualent. ære autem nostro octingena & octuagena bi-
 na aureorum millia. Romano more sesterium trecenties quin-
 quages & bis dicitur. Atqui apud Plutarchum legitur ante
 triumphum Pompeianum uniuersa populi Romani tributa quin-
 quages decies centena millia fuisse. cum ijs uero, quæ Pom-
 peius Popu. Roma. in ea expeditione quæsuit, octuages quin-
 quies decies centena millia fuisse. Prior summa quingentes ses-
 tertium dici latine potuit, idest mille & ducenta quinquagin-
 ta millia aureorum. Altera trecenties & quinquages sester-
 tium priori summae addidit, ut fuerint uniuersa populi Ro-
 mani uestigalia, & tributa cum additamento triumphu Pom-

peiāni, uicies semel centena tricena bina millia aureorum nostrorum. Cum Pompeius imperio populi Roma. adiecisset, Ciliciam, Syriam, Phœniciam, Palestinen, Iudæam, Mesopotamiam, Cappadociam, Armeniam, Colchidē, Iberiam, Albanā, Scythas, et Arabiæ partem. à Cilida autē Phœnicia, & Syria Palestinæ usq; ad finēs Syriæ, & Aegypti octingenta quinquaginta talenta Dariū tulisse quotannis Herodotus tradit. a reliqua Syria & Mesopotamia non minus quingentis. quæ ad atticam rationem relata nongenta quadraginta quinq; millia aureorum nostrorum ualent. Ita paucae prouinciæ summam illam, quæ apud Plutarchum legitur pendere populi. Roma. potuerunt, absq; Cappadocia, Armenia, Colchide, Iberia, Albania, & Scythis, & Arabia, quas inter stipendiarias non numero. quapropter Pompeius pro concione gloriatus est, ut author est Plin. libro septimo, Asiam se ultimam prouinciarum accepisse, tandemq; mediam patriæ reddidisse, de Asia Cherroneso, idest peninsula loquens, quam proprie Asiam esse uocitatam diximus, Lydiorum olim regno, nunc Turcarum imperio. Hæc ab Antiocho bello Asiatico ablata fuerat, & ei postea Pompeius prædictas prouincias adiecit. Nunc si prædictis Peloponnesum, Helladem insulas Cycladas, Sporadasq; atq; uno nomine Græciam, Thessaliam, Eperum, Macedoniā, Illyricum, Italiam omnem, Siciliam, Sardiniam, & Corcyram, & superi inferiq; maris insulas populos alpinos, & Narbonensem Galliam, cum citeriore ulterioreq; Hispania, & Africam adiecerit (Hæc enim omnia iam tum sub ditione Romana regebantur) quam summam tributorum colligere debeamus æstimandum lectoribus relinquimus. Merito ergo illam Plutarchi summam ad drachmas atticæ non ad numos sestertios referendam censuimus, qua ratione quadruplicata redit summa, q̄q̄ eo tempore nec Aegyptus, nec reliqua Gallia, nec Britannia, nec Germania, Pannoniaq; imperio Romano parerent. Diximus supra de statu imperij sub Augusto. Appianus autem in præfatione historiæ, terminos Romani imperij sub Hadriano principe, quo tempore ipse historiam scripsit, late describens, ponit terminos ab Herculeis columnis ad Aethiopa orientales, quod ad Libyam pertinet, Asiæ autem ditionis terminos facit Euphratem fluiuium, et Caucasum montem, maiorisq; Armeniæ principium, & Colchos ad Euxinum pontum habitantes. In Europa autem Rhenum & Histrum fines Ro. imperij fuisse dicit, omnes autem insulas, quæcunq; intra mare internum sunt sitæ, Cycladas, Sporadas, Hyadas, Echinadas, & quæcunq; magnæ dicuntur à Græcis

redditum annuum Aegypti iure aestimare poteris. Sed operapre-
 tium facturus mihi uisus sum si rationem administrandæ eius pro-
 uinciæ sub Augusto & Tyberio prosequerer ex eodem auctore. De
 Actiaco enim bello loquens ab Augusto confecto, & Antonio & Cleo-
 patra captis, Aegyptum ab eo dicit in prouinciæ formam reda-
 ctam his uerbis. ἐπαρχία δὲ νῦν ἔστι, θόρους καὶ τελοῦσιν ἀξιολόγους.
 ὑπὸ σωφρόνων δὲ ἀνδρῶν διοικουμένη, τῶν πεμπομένων ὑπάρχων αἰεί.
 ὁ μὲν δ' ὄν πεμπθεὶς, πῶς τοῦ βασιλέως ἔχει τάξιν. ὑπ' αὐτῶ δ' ἔστιν ὁ δῆμιος
 δότις ὁ τῶν πολλῶν Κρίσεων κύριος. ἄλλος δ' ἔστιν ὁ προσαγορευόμενος Ἰδιος
 λόγος. ὅς τῶν ἀδεσποτῶν καὶ τῶν εἰς καίσαρα πίπτειν ὀφειλόντων ἐξεταστὴς
 ἔστι, παρέπονται δὲ τοῦτοισι ἀπελευθεροὶ καίσαρος καὶ οἰκονόμοι, μείξω καὶ
 ἐλάττω πεπιτυμένοι πράγματα. nunc autem prouincia est tributa
 pendens memorabilia, a uiris eiusmodi administrata qui sibi tempe-
 rare nouerunt, quiq; semper rectores ad eam cum potestate mittun-
 tur. Qui uero rectoris mittitur, is uicem regis obtinet, sub eoq; est
 is qui Dicaodotes dicitur, id est iura reddens, in cuius potestate fere
 sunt iudicia. Est & alius magistratus, qui idios logos id est priuata
 ratio dicitur, earum rerum indagator, quæ adspotæ græce dicuntur,
 idest assertorem non habentes, uel nullius dominio mancipatæ, &
 omnino earum rerum quæ in Casarem recidunt. Horum uelut as-
 seclæ sunt liberti Casaris & dispensatores, quibus maiora minoraq;
 negotia permittuntur. His uerbis procurator priuatae rationis dici-
 tur qui ea persequitur quæ fisco obueniunt, non quæ ærario & po-
 pulo, uel priuato principis patrimonio. Ex quo patet proprie esse
 hoc uerbum usurpatum in. L. procurator in titulo de edendo in co-
 dice Iustiniiani. licet aliter Accursius opinatus sit. Adspotæ autem ap-
 pellant quæ supra Hermæa appellauimus, uulgo albana spanaq; di-
 cuntur. Deinde idem auctor enumeratis copijs militariibus quæ ad
 eam prouinciã tuendam statuta sunt. τῶν δ' ἐπιχωρίων ἀρχόντων
 ὅτε ἐξηγητὴς ἔστι κατὰ πῶς πόλιν, πορφύραν ἀμπεχόμενος, καὶ ἔχων πα-
 τρίου τιμᾶς, καὶ ἐπιμέλειαν τῶν τῆ πόλει χρησίμων. καὶ ὁ ὑπομημα-
 τογράφος, καὶ ὁ ἀρχιδικαστὴς. τέταρτος δὲ ὁ νεωτερικὸς στρατηγός. Inter
 municipales autem magistratus est qui exegetes dicitur, quasi sacro-
 rum interpres uel augur in urbe, purpuram gestans, & alijs hono-
 ribus prouincialibus insignis. earum rerum procurationem habens
 quæ ciuitati conducunt. est etiam qui hypomnematographus idest a
 commentarijs dicitur, & qui iudicijs præest, ob id archidicaestes ap-
 pellatus. & quartus prætor nocturnus. Cicero pro imperio Gnei
 Pompeij de uectigalibus Romanis ita inquit. nam cæterarum pro-

» uinciarum uectigalia quiritas tanta sunt, ut his ad ipsas provincias
 » tutandas uix contenti esse possimus, Asia uero tam opima est & fer-
 » tilis, ut & ubertate agrorum & uarietate fructuum & magnitudi-
 » ne pastionis, & multitudine earum rerum quæ exportantur, facile
 » omnibus terris antecellat. Plinius auctor est li. xxxij. post Persen
 » regem Macedoniae deuictum & gratiam eius in ærarium illatam,
 » populum Ro. tributa pendere desisse. Quæ tamen postea restituta es-
 » se ex eo conijcio q̄ Cicero in secunda Philippica dicit. Vbi est septies
 » millies sestertium quod in tabulis quæ sunt ad Opis petebatur. fu-
 » nestæ quidem illius pecuniæ, sed tamen quæ sijs quorum erat non
 » reddetur quæ nos à tributis possit uindicare. Non omittendum &
 » id quod idem Strabo libro sexto tradidit. Romanos initio plurimam
 » Africæ & asiæ partem regibus sibi subditi commisisse quos pro-
 » pter amicitiam & societatem regnare permisissent. postmodum au-
 » tem uel defectu regum & uiolatis fœderibus, uel stirpium regia-
 » rum interitu omnia ferme in prouinciarum formam redacta esse.
 » Sic Attalicum regnum, sic Syrium, sic Paphlagonum et Cappadocum
 » & Aegyptiorum & Mithridatis Eupatoris ad Romanos peruenisse,
 » adeo ut Tyberij tempore cuncta intra Phasin & Euphratē præ-
 » ter quosdam Arabas Romano tenerentur imperio, uel à regibus à
 » Romanis impositis. Armenij uero, & Albani Colchis superiores &
 » Iberi, sola ducum præsentia in officio continebantur. Sed cum Ro-
 » manos uiderent uarijs negotijs aut bellis implicitos, statim ad res
 » nouas sollicitari gentes efferatæ solebant, sicut & eæ gentes quæ
 » trans Istrum flumen & Euxinum pontum habitabant. Iosephus
 » autem in secundo de bello Iudaico Agrippam ad Hierosolymitanos
 » orationem luculentam habuisse commemorat, et de potentia & opi-
 » bus Ro. imperij magnifice disseruisse, ad deterrendos Iudeos ne ad
 » rebellionem spectarent. In ea autem oratione circa medium fere ita
 » eum loquentem inducit. Nam tertiam partem orbis terrarum, ci-
 » ius ne nationes quidem numerare promptum est, ab atlantico mari
 » & columnis Herculis usq; ad mare rubrum sitas, totam armis Ro-
 » mani subegerunt. & præter annuas frumentationes quibus Roma-
 » nam plebem octonis mensibus alunt, alia quoq; tributa pendunt.
 » & quidem apud illos una tantum legio comparatur. q̄q̄ quid opus
 » est exemplis longe petitis potentiam Romanam enarrare? cum eam
 » possitis de uicina uobis Aegypto optime aestimare. Hæc enim cum
 » ad Aethiopas usq; porrigatur opulentamq; Arabiam, conterminaq;
 » sit India, ac septingentes & quinquages centena millia incolarum

» habeat extra Alexandrinum populum, tributa tamen obsequentiſſi-
 » ſime penſitans (quorum magnitudinem æſtimare de cenſu ſingulorum
 » capitum licet) Romano parere imperio non grauat. Tameſi quã-
 » tum ſtimulum defectionis habens Alexandriam urbem, cum mul-
 » titudine hominum & opibus abundantem, tum amplitudine et am-
 » bitu non imparem? ut quæ longitudine ſtadia triginta, latitudine
 » decem habeat. Tributorum uero multo amplius in ſingulos meſes
 » penſitet, quàm uos in annos ſingulos conferatis. & eo amplius Ro. popu-
 » lo quaternum meſium frumentum ſuppeditet. duæ autem legiones
 » ciuitati inſidentes profundam Aegyptum cum illa Macedonum nobi-
 » litate frænant. De magnitudine Alexandriæ Strabo idem cum Io-
 » ſepho dixit, latitudinem paulo minorem ponens. Octo autem legio-
 » nibus eo tempore Germania obtinebatur, ut mihi Ioſephus in per-
 » ſona Agrippæ diſſerit. quod eo pertinet quod ſuperiore libro de le-
 » gionibus ab Auguſto delectis & per orbem collocatis diximus. Opi-
 » mos autem fuiſſe redditus Hiſpaniæ ex eo conijcere datur quod de
 » opulentiâ eius prouinciæ ſcribitur præſertim Turdetaniæ quæ &
 » Bætiæ dicitur. Strabo libro. iij. miranda de fertilitate eius narrans
 » quodam loco ita inquit. Cum uero prædicta regio tot bona ſuppe-
 » ditet, maxime tamen admiratione digna eſt ob metallorum copiam,
 » quibus uniuerſa Hiſpaniæ regio ſcatet, non ubiq; ipſa frugibus exu-
 » berans, & præſertim ubi metallis copioſa eſt. Rarum eſt regio=
 » nem inuenire utraq; re uberem, Rarius etiam illud eandem regio-
 » nem in paruo quodam agro metallis omne genus abundare. At ue-
 » ro Turdetania et finitima ei regio rationem nullam commendan-
 » di ſui eo nomine remittit ſcribere de ea re uolentibus, uſq; adeo nu-
 » meros omnes laudis in metallis impleuit, nihil, ut ei abſit quod quæ-
 » memoratu dignum ſit. neq; enim aurum neq; argentum neq; æs, neq;
 » ferrum alibi terrarum aut tantum aut tam eximium naſci adhuc
 » compertum eſt quàm in Turdetania naſcitur. ἢ δὲ τουρδητανία
 » καὶ ἡ προσηχὴς αὐτῇ, λόγον οὐδένα ἀξιὸν καταλείπει περὶ τίνδε.
 » πῶ ἀρετῶ τοῖς ἑταίρῃν βουλομένοις. οὐτε γὰρ χρυσοῦς, οὐδ' ἀργυ-
 » ροῦ, οὐδὲ χαλκοῦ, οὐδὲ σιδηροῦ οὐδαμῶς τῆς γῆς οὐτε τοσοῦτος,
 » οὐτ' οὕτως ἀγαθὸς ἐξήτασται γεννώμενος μὲχρι νῦν. Ac ne aurum
 » quidem ſolum effoditur, ſed etiam trahitur. Deferunt enim au-
 » rum amnes, & torrentes auream arenam. quæ etiam multis in
 » locis aquarum indigis reperitur, ſed in his non apparet, in
 » ijs autem locis quæ fluminibus alluuntur auri pſegma iſteſt ſcobs
 » aurea reſplendeſcit. Idem. Inter auri ramenta repertas ali-

- » quando fuisse aiunt selibrales glebulas. Quas Palas appellant, quæ
 » perq̄ modicæ purgationis indigerent. ἐν δὲ τοῖς ψήμασι τοῦ χρι-
 » σίου φασὶν ὄρισκεσθαι ποτε καὶ ἡμιλιβρίας βόλους ἀκελεύσει πάλας,
 » μικρὰς καθάρσεως δεομένας. Apud Strabonem latinum pilas corrup-
 » te pro palas legitur. Idem paulo inferius. Polybius autem argentifo-
 » dinas commemorans quæ sunt circa Carthaginē nouam, ab urbe
 » xx. ferme stadijs distantes, quatuor decurias operantium hominum
 » fuisse ait, qui tunc in dies singulos uicena quina drachmarum mil-
 » lia populo Romano referrent. nos uiginti quinq; millia drachma-
 » rum aureis nostris æstimare instituimus, duobus millibus ἔ quin-
 » gentis. Quæ ratione ex Carthaginensibus metallis argenti Romanus
 » populus nonnigena duodena millia et quingenos aureos nostros quo-
 » tannis percipiebat. Sed huius summæ ut arbitror partem impen-
 » dia auferebant etiam si uincti foderent. Verba Strabonis hæc sunt.
 » ὅπου τέταρτα μοίρας ἀνθρώπων μένει τῶν ἐραζομένων ἀναπερόντων
 » τότε τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων καθ' ἐχθρὸν ἡμέραν δὺς μυριάς καὶ πεντα-
 » κισχιλίας δραχμὰς Plinius lib. iij. Bætica à flumine mediâ eam secā-
 » te cognominata, cunctas prouinciarum diuiti cultu ἔ quodam fer-
 » tili ac peculiari nitore præcedit. Idem alibi. Metallis plumbi, ferri,
 » æris, argenti, auri tota ferme Hispania scatet. Bætica etiâ minio. Vni-
 » uerse Hispaniæ Vespasianus imperator Augustus iactatus procellis
 » reip. latij ius tribuit. uel iactatum potius, ut referatur ad latij ius.
 » Idem lib. xxxiiij. Aurum arrugia quæsitum non coquitur, sed statim
 » suum est. Inueniuntur ita massæ, nec non in puteis denas exceden-
 » tes libras. Palacas Hispani, alij Palacranas, ijdem quod minutum est
 » balucem uocant. Strabo Palas dixit appellari massulas auri selibra-
 » les. Plinius Palacas, sed denarum librarum. ballucæ. xiiij. uncæ pro
 » auri libra inferebantur à metallarijs sanctione principum, ut le-
 » gimus in titulo de metallarijs libro. ij. codicis, græce Chrysammos di-
 » citur. lingua nostra uernacula paleolas appellat auri ramenta quæ
 » alluione riuorum deferuntur. Cuiusmodi hodie circa Pyrenen inue-
 » niuntur. nos enim inde uidimus nonnullas ciceris magnitudine qui-
 » bus nulla excoctione opus esset. pleræq; tamen minutæ sunt ἔ te-
 » nues. unde nomen sortitæ sunt. Quæ propter apud Pli. lib. xxxiiij. ita
 » lego ex antiquis exemplaribus. In ærarijs officinis ἔ smugma fit.
 » iam liquato ære atq; præcocto, additis etiam nū carbonibus, paulatimq;
 » accensis, ac repente uehementiori flatu expuitur æris palea quæ-
 » dā nec me latet Hermolaum Pala legere ex Strabone. nam Stra-
 » bo Palas appellauit massulas auri semissales. Plinius paleas appel-
 » lat non

lat non glebularum sed ramentularum palearum formam habentes, quod non magnopere mirum est Hermolaum in transcurso non animaduertisse. Idem Plinius libro. xxxiiij. de argenti metallis loquens, mirum (inquit) adhuc per hispanias ab Annibale inchoatos puteos durare, sua ab inuentoribus nomina habentes. Ex quibus Bebelo appellatur hodie qui. ccc. pondo Annibali sumministravit in dies ad mille quingentos passus cauato iam monte, per quod spatium Aquitani stantes diebus noctibusq; egerunt aquas lucernarum mensura. Trecenta pondo Romana, tricena millia drachmarum efficiunt, quae terna millia coronatorum ualent. Quare hoc dictum Plinij conuenit cum superiore Strabonis loco, ut suspicer Plinium de Carthaginensibus argentis fodinis locutum, quae in citeriore Hispania erant finitima Aquitanis. Polybius enim equalis Annibalis aetatis fuit. Rursum Strabo. φησὶ δὲ ποσὶ δ' ὀνόμιος μάρκων μάρκελλον πρᾶξασθαι φόρον ἐν τῆς κελτιβερίας τέλαντα ἑξακόσιχ ἔξ ὄυ τεμ μάρκεθαι τᾶρεσιν, ὅτι καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ κελτίβηρις καὶ χρημῶτων ἀποροῦντας. Ait autem Posidonius Marcum Marcellum exegisse tributum ex Celtiberia ad talenta sexcenta. ex quo coniecturam facere est Celtiberorum gentem numerosissimam fuisse & pecunia abundantem. Tamesi regionem ieiunam incolerent. Plinius libro. xxxiiij. de metallis Hispaniae loquens. uicena (inquit) millia pondo auri ad hunc modum annis singulis Asturiam atq; Galleciam & Lusitaniam praestare quidam tradiderunt. ita ut plurimum Asturia gignat. neq; in alia parte terrarum tot saeculis haec fertilitas. uicena millia pondo Romana, tricena minimum nostra ualent. Ingentia sunt haec testimonia de opulencia Hispaniae. quibus accedit & tertium Trogi Pompeij, ut ex breuiario quarto & quadragesimo Iustini nouimus. Strabo autem de tempore suo loquens ita inquit in mentione metallorum argenti quae sunt ad Carthaginem nouam. ἔστι δὲ καὶ ναὺ τὰ ἀργυρεῖα, ὃν μὲν τοὶ δημοσίαι, ὃν δὲ ἐν ταῦθα ὃν δ' ἐν τοῖς ἄλλοις τόποις. τὰ δὲ χρυσεῖα δημοσιάζεται τὰ πλείω. Sunt autem & nunc argentifodinae non tamen publicae, nec illic nec alibi, sed priuatorum, auri autem metalla pleraq; sunt publica. haecenus de Hispania. cuius etiam Galliam aemulam aurifera ui fuisse eodem authore comprobabimus. Quippe lib. iij. de Turdetaniae idest Baeticae metallis loquens ita subdit. ἀεὶ τοῖσι δὲ γὰρ τὰ παρ' ἑαυτοῖς εἶναι κρείττω μέταλλα ἐν τῷ κίμερίῳ ὄρει, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῆς κείμενα τῆς πυρρῆς. ἢ μὲν τοὶ πλείον τ' ἀτῶθεν ἀδοκιμεῖ. Galli uero meliora esse sua censent quae in Cimerio monte sita sunt, & quae Pyrene ipsi

» subiacent, illine tamen aurum magis probatur quam gallicum. Vbi
 » puto non Cimerio sed Cemmeno legendum. Cemmeni enim mon-
 » tes κεμμένον ὄρος. Apud Strabonem libro. iiii. Aquitaniam a Cel-
 » tis discludunt, quo loco Cæsar Gebennam uel Cebennam potius mon-
 » tem ponit. huius pars hodie Tarata uocitatur. Rursus idem author
 » libro. iiii. de Narbonensi litore loquens et sinu qui gallicus illic dici-
 » tur. ἔχουσι δὲ τάρβελλοι τὴν κόλπον, παρ' οἷς ἔτι χρυσεῖα σπουδαίω-
 » » τατα πάντων, ἐν τῶν βόθροις ὄρυχθεῖσιν ἐπὶ μικρὸν ὑρίσκονται καὶ χρ-
 » » ροπήθεις χρυσοῦ πλάκες ἐσθ' ὅτε μικρᾶς κερθάρως δόμεναι. τὸ δὲ λοι-
 » » πόν, ψῆγμα ἔτι καὶ βῶλοι, καὶ αὐτὰ κτετρασίαν οὐ πολλὴν ἔχουσαι.
 » Tarbelli, inquit, eum sinum obtinent, apud quos aurifodine sunt
 » omnium præstantissimæ. in specibus enim leniter effossis inueni-
 » » untur auri crustæ, quæ manum implere possint, interdum mo-
 » » dico purgamento indigentes. reliquum autem aurum ramenta sunt
 » » glebulæ modicam ἔ' ipsæ operā poscentes. Interior autem regio
 » et montana melius solum habet. nam ad Pyrenen Conuenarū est ci-
 » uitas qui eὐ ad incolendū conuenerunt, ubi oppidū Lugdunus. Hal-
 » lucinatus eo loco interpres qui locum ita uertit, nam ad Pyrenen Cō-
 » uenarū synclido est ubi oppidū Lugdunum. quasi synclidon nomen
 » esset, oppidi cum genitiuus sit pluralis Conuenarū significans. synclido-
 » » des. n. collectiū alicuius loci habitatores dicuntur uel latine Cōuenæ.
 » » πρὸς μὲν τῆ πυρήνη ἢ τ' κοουένων ἔτι συκλίδων, ἐν ἧ πόλις λούζδου=
 » » vos. Pli. de Aqtania loquens, mox in oppidū, inqt, contributi Conue-
 » » næ. Lugduni autem oppidi in ea regione nō meminit Strabo his uer-
 » » bis. Tectosages pyreneis propinqui sunt montibus, paulū etiam aq-
 » » lonare latus Cemmenorum montium attingunt, terram colentes au-
 » » ro multo præditam. ἐφάπτονται γὰρ μικρὰ καὶ τοῦ προσαρτιίου πλε-
 » » ροῦ τῶν κεμμένων. πολὺ χρυσοῦτε νέμονται γῆν. Apud ipsos autem
 » thesauros ab imperatore Romano Scipione repertos in urbe Tol-
 » » lossa ἔ' ablatos ait. a quibus aurum Tolossanum apud scripto-
 » » res decantatissimum, in prouerbiū cessit ut author est Gel. τὰ μὲν
 » » γὰρ εὐρεθέντα ἐν τῆ πολιάωι χημάτα μυρίων πού καὶ πενταχιλίων
 » » ταλάων γενέθαι φασί. τὰ μὲν ἐν σπηκοῖς ἀφκείμενα, τὰ δ' ἐν λίμναις
 » » ἱεραῖς, οὐδεμίαν κερτασινὴν ἔχοντα, ἀλλ' ἄργόν χρυσοῖν καὶ ἄργυρον.
 » Posidonius, inquit, uerisimiliter tradit pecunias Tolossæ repertas
 » » ad quindecim talentūm millia. quarum partem in fanis, par-
 » » » tem in lacubus consecratis reconditam fuisse, argentum aurumq;
 » » infectum atq; rude. ἔ' rursus paulo inferius, ut autem inquit
 » » Possidonius, et alij complures, regio ipsa auro alioqui abundans ἔ'
 » » homines

» homines habens superstitioni addictos, & ad parsimoniam in ui-
 » etu affuetos, multis in locis Celticae Galliae thesauros habuit, maxi-
 » me uero lacus eis sacrosanctos a praedonum direptionibus thesau-
 » ros praestabant, in quos ideo auri argentiq; pondera demiserant.
 » Romani uero cum ui & armis loca ea obtinuisissent, auctioni lacus
 » eos publice subiecerunt. Emptorum autem plurimi molas argenteas
 » ductiles inuenerunt. μάλιστα δ' αὐτοῖς αἱ λίμναι τῶν ἄστυλιαν παρέχον,
 » εἰς αἷς καθίσταν ἀργύρου, ἢ καὶ χρυσοῦ βάρι. οἱ γοῦν ῥωμαῖοι κρατή-
 » σαντες τῶν κτην, ἀπέδοντο τὰς λίμνας δημοσίᾳ. καὶ τῶν ὠνησαμέ-
 » των πολλοὶ μύλους ἄρον σφυρηλάτους ἀργυροῦς. Idem author est Lue-
 » tium Aruernum patrem Bititi, qui Bititus cum Maximo Aemy-
 » liano & Domitio Aenobarbo ducentorum millium hominum ex-
 » ercitu conflixit, tantis delitijs diuitijsq; circumfluxisse, ut aliquan-
 » do ostendedarū opum gratia curru uectus per campum ingrede-
 » retur nimos aureos argenteosq; huc atq; illuc spargens. quibus col-
 » ligendis amici & comites occurrati sequerentur. τοσοῦτον πλούτῳ λέ-
 » γεται καὶ συφῆ διενεγκεῖν, ὥστε ποτὲ ἐπίδηξεν ποιούμενος τοῖς φίλοις τῆς
 » ἀπορίας, ἐπ' ἀπύνης φέρεσθαι διὰ πεδίου, χρυσοῦ νόμισμα καὶ ἀργύ-
 » ρου δῶρο κακείσε διασπείρων, ὥστε συλλέγειν ἐκείνους ἀκολουθοῦντας.
 » Auri Tolossani meminit Gel. libro. iij. & Cicero de natura deorum
 » libro. iij. ob cuius raptum quaestionem habitam esse dicit. Trogus li-
 » bro. xxxij. Cepionem appellat eum imperatorem qui aurum To-
 » lossanum abstulit, quod sacrilegium ei & exercitui eius excidij cau-
 » sam fuisse tradit. Auri autem, inquit, fucere centum & decem mil-
 » lia pondo. argenti quinques decies centena millia. Haec summa uix
 » dicere ausim q̄ti aestimanda sit. auri singula pondo minoris aestimari
 » cētū aureis solatis nō possunt etiā ut undecima pars aeris in eo mixta
 » fuerit. Quae ratione aurū illud Tolossanum centies & decies cētenis
 » millibus aureorū ualuit. φ si obryzum fuerit, id est cētenis & duo-
 » denis solatis in libras aestimabile, cēties uicies ter centenis & uiginti
 » millibus ualuit. Quod autē ad argentū ptinet Trogum existimari
 » nō quinques decies cētena millia pōdo scripsisse, quae summa gnqua-
 » gies millies mille aureos ualet, sed qndecies centena millia, quae qnde-
 » cies millies mille aureis coronatis aestimantur a nobis, id est centies
 » et gnquages centenis millibus. Quod si quis Trogū quingdes decies
 » scripsisse malit, tamen pro quindecies intelligam, quomodo apud Sue-
 » tonium in Augusto. quaterdecies millies pro bis septes idest quatuor-
 » decies. Cicero etiam sic usus est. Strabo ex Posidonio quindecim mil-
 » libus talentūm argenti aestimasse aurum argentumq; simul uidetur.

quæ summa minor est minima prædictarum . id est nonagies cen-
 tena millia aureorum . Apud Iosephum libro suprascripto Agrippa
 magnifice de Galliarum situ & felicitate Gallorum domestica disse-
 rit . quos omne genus bonis apud se scitentibus totum penè orbem ir-
 rigare , mirifico præconio uociferatur . & nihilo secius sub mille &
 ducentis militibus Romano imperio parere , quibus plures propè-
 modum ciuitates habeant , non animi mollitia , ut qui octoginta an-
 nis pro libertate dimicassent . sed animi destinatione in obsequium eius
 gentis fixa ciuium et uirtutem experti fuissent & fortunam admira-
 rentur . Multa adhuc adnotauimus quæ fide caritura sunt , ut opi-
 nor , præsertim apud eos , ut dixi , qui omnia & præterita & futu-
 ra præsentis temporis modulis metuntur , unum etiam addam ex
 » eodem Strabone , qui de Bætica loquens πολλὸν δὲ καὶ ἐσθλὸν πρότερον .
 » καὶ δὲ ἔριξ μᾶλλον τῶν νορᾶων . καὶ ὑπερβολή τις ἔστι τοῦ κέλλους .
 » ταλαντιαίου τοῦ ἀνοῦνται τοῦ κριούς εἰς τὰς ὀχείας . Multa autem
 » iustis antea inde ueniebat . nunc autem lanæ magis quàm à Coraxi-
 » xis , pulchritudine eximia . siquidem propter hoc arietes talenta-
 » ri pretio emuntur ad admissuram . Coraxi autem populi sunt Col-
 chorum Stephano de urbibus . Talentum sexcentis aureis aestima-
 mus . tanti autem uenditari arietes potuerunt apud eos qui asinos
 admissarios uel etiã asinas ad foeturam . xl . sestertijs id est ad mula-
 rum partus emerent , ut supra ex Varrone & Plinio didicimus .
 Verum enim uero cum tot olim auri metalla fuerint & in Hispania
 & in Gallia , hodie neutrobi esse dictantur quæ quidem com-
 memorari digna sint . Nam & Strabo suo iam tempore in Tmolio
 & circa Pactolum et alijs in locis consumpta fuisse auri metalla au-
 thor est lib . xiiij . Vidimus hoc anno ex Lingonensi agro effossos la-
 pides auro argentoq; interfectos , ex quibus aurum argentumq; eli-
 citur , hos metallarij pro experimento dederant . qualis autem su-
 besset uena nondum compertum erat . Is ager in ditone est Michaelis
 Bodeti antistitis Lingonensis , uiri cum singulari ac multiplici eru-
 ditione præditi , tum uero ad præscam normam Pontificum exacti .
 Cuius auspicijs metallarij opifices specimina prædicta auri argentiq;
 » metallorum ediderunt . Postremo idē Strabo li . xiiij . circa finem , Po-
 » lybius , inquit , author est tempore suo circa Aquileiam , & præ-
 » sertim in Tauriscis Noricis inuentam esse aurifodinam sic natura
 » commodam , ut cum quis in duos pedes terræ superficiem detraxis-
 » set , statim aurum fossitum inueniretur . effossionem autem non
 » infra quindecimum pedem processisse . Fuisse autem aurum illud par-

» tim purum magnitudine fabæ aut lupini, octava tantum parte de-
 » cocta . partim pluscula indiguiffe excoctione . alioquin ualde utile .
 » Verum cum Itali Barbaris in ea re operam nauare cœpissent, con-
 » tinuo intra duos menses aurum per totam Italiam tertia parte præ-
 » tii uilius esse cœpit . Quod cum Taurisci animaduertissent , eiectis
 » adiutoribus operis soli aurum promerciale exposuerunt . Nunc au-
 » tem , inquit , omnia auri metalla in Romanorum potestate sunt .
 » συναρξαζόμενων δὲ τοῖς βαρβάροις τῶν ἰταλιωτῶν , ἐν διμῆνῳ παραχῆ-
 » μα ὃ χρυσοῖον ἀνωτότερον γενέσθαι τῷ ῥίτῳ μέρει κῆθ' ὅλην πλὴν ἰταλίαν .
 » ἀποδομέτους δὲ τοὺς ταυρίσκους μονοπωλεῖν ἐμβαλόντας τοὺς συναρξαζο-
 » μέτους . ναὼ δὲ ἅπαντα χρυσεῖα ὑπὸ ῥωμαίοις ἐστ' . Hoc dictum Strabo-
 nis eò ptinet qđ supra de auri ad argentū analogia dictum est, quæ
 uaria olim fuisse deprehenditur . Pollux de duplice posuit . Ex Plinio
 Romæ primū dimidio etiam maiorē fuisse docuimus . Rursus Tran-
 quillo authore Cæsar dictator aurum in libras ternis millibus nu-
 mūm uenundedit , quæ ratio subduplex est eius quam Plinius po-
 suit , quæ est eiusmodi ut aurum quindecies argento repensile fuerit .
 Si tamen locus emendate nunc legitur , quod non credo , ut alibi di-
 ctum est . Herodotus , non modo aurum sed etiam psegrma aureum
 terdecies tanto argenti taxabile posuit . cum tamen denæ quaternæ
 uncie psegrmatis uel Chrysammī sanctione principali pro singulis au-
 ri libris cedant , ut diximus . Qua ratione septima fere parte psegr-
 ma auro obryzæ uilius fuisse conuincitur . Sic Herodoti æstimatio pro-
 xime ad Plinianam accedit . Porro ex Tacito docuimus aureos sin-
 gulos Romanos centenis numis ualuisse . Qua ratione auri dra-
 chma duodenis argenteis & hemidrachmio ualuit . nostri autem
 temporis æstimatione aurum paulo minus duodecies argento repen-
 ditur . Intellegimus igitur ex uerbis Strabonis interdum propter au-
 ri copiam ex metallis existentem , auri pretium diminutum etiam
 tertia parte , sic fit ut Pliniana æstimatio ad Pollucis æstimationem
 redeat . Nostri autem pleriq; opinantur iustam auri ad argentum
 proportionem decuplicem censeri . Sed auri penuria esse auctam . qđ
 ex prædictis non uidetur esse uerum . In uniuersum autem osten-
 dimus uarias auri indicaturas , quæ auri etiam pretia euariare fi-
 ciunt . nec aliud statui , ut arbitror , ex antiquorum lectione de auri ad
 argentum proportionem potest . Ad ea autem quæ de Gallia diximus ,
 illud etiam addemus Lugduni Argyrocopium fuisse Romani impe-
 » rij , id quod Strabo libro . iij . his uerbis perhibuit . Lugdunum in col-
 » le conditum , ubi Arar amnis Rhodano immiscetur , Romano tene-

tur imperio, ampliori quoque dignitate uirorum secundum Narbonem fiorens. quibus usui magno est emporium. ibi quoque Romani duces aureum nominatim argenteumque signant. $\kappa\sigma\iota\ \tau\ \rho\omicron\mu\iota\sigma\mu\alpha$
 $\chi\alpha\rho\acute{\alpha}\tau\omicron\tau\ \epsilon\tau\alpha\acute{\upsilon}\theta\alpha\ \kappa\tau\iota\ \delta\omicron\rho\upsilon\rho\omicron\acute{\upsilon}\ \kappa\sigma\iota\ \tau\ \chi\rho\upsilon\sigma\omicron\acute{\upsilon}$. Fuit etiam signandæ pecuniæ officina Appolloniæ in Epiro. Cice. ad. Gn. Plan. Libro. XIII. episto. Cum signaretur argentum Appolloniæ non possum dicere eum præfuisse, neque possum negare eum affuisse. Lugduni autem templum communi uniuersæ Galliæ impensa exstructum est, & Cæsari Augusto consecratum ea parte ante urbem ubi amnes confluunt, inibiq; ara dignitatis eximæ gentium sexaginta titulo insignis dicatis ibi totidem gentium simulachris. Non omittendum etiam prouinciales olim stipendiarios tria genera pensionum agnouisse, canonem, oblationem, & indictionem, quæ etiam hodie populares in Gallia agnoscunt. Hæc tria genera Cicero his uerbis cõplexus est in tertia in Verrẽ actione aulho
re Asconio. Sic. n. inqt de Sicilia loquens. Quando illa frumentum quod deberet, non ad diem dedit? quando id quod opus esse putaret, non ultro pollicita est? quando id quod imperaretur, recusauit? Age iam percense annis immensas pecuniarum summas & impediã inuisitata quibus confirmari possit id quod ante diximus de redditibus optimi Romani imperij. Tranquil. in Calig. Nepotnis sumptibus omnium prodigorum ingenia superauit, commentus nouum balnearum usum, portentosissima genera ciborum atque cõnarum, ut calidis frigidisq; unguentis lauaretur, pretiosissimas margaritas aceto liquefactas sorberet, conuiujs ex auro panes & obsonia apponeret, aut frugi hominem esse oportere dictitans, aut Cæsarem. quin etiam numos non mediocris summæ è fastigio basilicæ iuliæ per aliquot dies sparsit in plebem. In exstructionibus prædiorum atque uillarum omni ratione posthabita nihil tam efficere concupiscebat, quàm quod posse effici negaretur, & iactæ itaque moles infesto ac profundo mari, & excisæ rupes durissimi silicis, & campi montibus aggere æquati, & complanata fossuris montium iuga, incredibili quidem celeritate, cum moræ culpa capite lucretur. Ac ne singula enumerem, immensas opes totumque illud Tiberij Cæsaris uicies, ac septies nullies sestertium non toto uertente anno absumpsit. Idem alibi. Nouissime contrectandæ pecuniæ cupidine incensus, sæpe super immensos aureorum acruos patentissimo diffusos loco, & nudis pedibus spatiat, & toto corpore ali-quandiu uolutatus est. uicies septies nullies sestertium, nominatim

nostro sexages septies millies mille aureos & quingenta præterea
 millia ualuit, uel (ut prisco more loquamur) sexcenties septua-
 gies quinquies centena millia aureorum . græci sex millia septin-
 gentas & quinquaginta myriadas aureorum dicerent. Priscum au-
 tem eum morem numerandi fuisse ex Plin. apparet libro. xij. ubi de
 » Arabia felici loquens, minima (inquit) computatione millies centena
 » millia sestertium annis omnibus India et Seres, peninsulæq; illa im-
 » perio nostro adimunt . non dicit centies millies, mille sestertium, ut
 » nunc loquimur, sed millies centena quod idem est . sic alibi in. ij. Pars
 » nostra terrarum de qua memoro, ambiente, ut dictum est, oceano ue-
 » lut innatans, longissime ab ortu & ab occasu patet, hoc est ab India
 » ad Herculis columnas gadibus sacratas octuages quinquies centena
 » septuaginta octo millia passuum, sicut Artemodoro placet auctori. hoc
 » apud Martianum Capellam totidem uerbis legitur. Longitudo ab or-
 » tu ad occasum hoc est ab ipsius Indiæ extremitate usq; ad Herculis
 » columnas sacratas, octuages quinquies centena septuaginta octo mil-
 » lia sunt, sicut etiam Artemidorus auctor asseruit. Rursum idem Pli-
 » nius libro eodem. Vniuersum autem hunc circuitum Eratosthenes in
 » omnium quidem literarum subtilitate, & in hac utiq; præter cæte-
 » ros solers, quæ a cunctis probari uideo, ducentorū quinquaginta duo
 » rū millium prodidit, quæ mensura Romana cōputatione, efficit tre-
 » centies quædecies centena millia passuū. hæc uerba cum sic legerentur
 » apud Vitruuiū li. pri. nuper Iocundus architectus uir religioni in itia-
 » tus, omnis antiq̄tatis pitissimus, tamen more nostro referenda censuit,
 » in ijs exēplaribus Vitruuij quæ egregie alioq; et solerter emendata
 » imprimenda curauit. Sic .n. in ijs legitur . quæ ducenta quinquaginta
 » duo millia stadiorū fiunt passus semel & tricies millies mille et quæ-
 » genties mille. Huius autem octaua pars quam uentus tenere uide-
 » tur est ter millies mille & noningentes tricies septies mille, & pas-
 » sus quingenti. qui modus loquendi antiquitatem non respicit, quare sic
 » locū potius lego (ex librorum prius impressorum obseruatione, licet
 » corruptus ille locus atq; etiam mutilatus in eis sit) quæ sunt passus
 » trecenties & quædecies centena millia. Huius autē octaua pars quam
 » uetus tenere uidetur est tricies nouies, centena triginta septē millia, et
 » quingenti passus. hæc lectioe & uetusta formula restituitur, et nu-
 » merus ad passum cōuenit. Apocalypseos cap. ix. Et soluti sunt quatuor
 » angeli q̄ parati erant in horam & diē & mensem et annum, ut
 » occiderent tertiā partē hominum, et numerus equestris exercitus ui-
 » cies millies dena millia $\delta\upsilon\delta\ \mu\upsilon\ \rho\iota\acute{\alpha}\delta\ \delta\epsilon\ \mu\upsilon\ \rho\iota\acute{\alpha}\delta\ \omega\varsigma$ sic latine et prisco mo-

- » re uerti debuit. bis millies centena millia. Millies enim centena millia myriadam myriada significat. Ultra quem numerum graeci uocabulum non habent. Nostrates centum milliones appellant, cum millionem dicamus millenarium numerum in sese multiplicatum. Ergo bis millies centena millia duas myriadas myriadam significat, & ter millies tres myriadas, & deinceps usq; ad decies millies centena millia, hoc est decem myriadam myriadas, quod uno uerbo nostrates abaci studiosi Milliartum appellant, quasi millionum millionem. Verum apud Plin. lib. eodem ubi legitur in codicibus post Hermolai emendationes impressis, tricies quater quinquaginta millia, & quinquages bis quindecim millia passuum, centena uerbum subaudiendum est, ut recte admonuit Hermolaus. quomodo & paulo post. quae mensura uniuersa ab eo mari efficit octuages quinques septuaginta octo millia. superius enim centena additum est a Plinio, quod hic non legitur, sed subintelligendum relinquatur. Hoc autem liquere potest ex Martiano apud quem omnia isdem uerbis ut apud Plinium leguntur. nam cum apud Plinium ita legatur in manu scriptis & in impressis ante Hermolaum, a Gange
- » amne ostioq; eius quo se in eorum oceanum effundit per Indiam
- » Parthienemq; ad myriandrum urbem syriae in Issico sinu positam.
- » LV.M.XV. Passuum decem & nouem, apud Martianum eadem uerba leguntur, nisi quot numerus ita effertur, quinquages bis quindecim millia. Ex quo authore Hermolaus Plinium eo capite emendauit, quare coniectura ex hoc loco fieri potest ad ea quae nos ipsi in Plinio mutauimus, ut millies sestertium et quingentes & huiusmodi alia aduerbialiter prolata, quae confusa sunt in exemplaribus propter notarum compendia. Simile est illud quod statim sequitur apud Plinium. Latitudo autem terrae a meridiano situ ad septentrionem dimidio fere minor colligitur. liiij. Mil. lxij. sic enim in manu scriptis & olim impressis legitur. cum Martianus dicat quinquages quater centena sexaginta duo millia. Quem a Plinio haec & alia superiora transcripsisse non dubito. Centena autem uerbum in his numeris subintelligendum relinqui planum fit ex eodem Martiano, q de Europae longitudine loquens ita inquit.
- » Europae solius mensura octogies bis xciiij. Plini. li. iij. Longitudi-
- » ne Europae Artemidorus atq; Isidorus a Tanai ad Gades. lxxxij.
- » lxxiiij. prodiderunt. Sic enim in antiquis legitur, licet in impressis lxxxiiij. Millia legatur. Apud Martianum octogies bis centena nonaginta quatuor millia intelligo. apud Plinium sic, octogies bis cen-

» xiiij. mil. passuum, & sic plerunq; & Plinius & Martianus locuti
 sunt, et ante eos Cicero. qđ eo ualet qđ supra diximus de compedio
 loquedi p aduerbia antiquis usitato. ut centies sestertiu pro centies cen-
 » tena millia sestertiu omnino intelligi debeat. ut fortasse illi nume-
 ri libro. xxxiiij. Plinij de aerario Romano recte restitui uideantur a
 nobis supra libro secundo. Macrobius, in primo de somnio Sci-
 » pionis numerandi compendium resurgens, ita inquit. Duplicatis
 » igitur illis quadragies octies centenis nullibus, erit integra diame-
 » tros caelestis circuli nonagies sexies centena millia stadiorum, &
 » inuenta diametros facile mensuram nobis ipsius quoq; ambitus pro-
 » dit. Hanc enim summam quae diametrum fecit, debes ter multi-
 » plicare adiecta parte septima. & ita inuenies totius circuli per quē
 » sol currit ambitum stadiorum habere trecenties centena millia, &
 » insuper centum septuaginta millia. Sed ut ad rem redeam praedi-
 » ctas opes Tiberius Augustus princeps non modo depaucus & sor-
 » didus, sed etiam rapax, annis tribus & uiginti confiscauit. Caius
 » autem successor intra annum primum imperij exhaustis cum an-
 » nui uectigalibus & tributis imperij. Quapropter idem author
 » de Nerone ita inquit. Diuitiarum & pecuniae fructum non ali-
 » um putabat quam profusionem, sordidos ac depaucos esse quibus
 » ratio impensarum constaret, praelautos uereq; magnificos qui abu-
 » terentur ac perderent. laudabat mirabaturq; auniculum Caium
 » nullo magis nomine quam quot ingentes a Tiberio relictas opes in
 » breui spatio prodegresset. Quare nec largiendi nec absumendi mo-
 » dum tenuit. In Tiridatem, quod uix credibile uideatur, octin-
 » » genta nummum millia diurna erogauit, abeuntiq; super sestertium
 » millies contulit. nullam uestem bis induit. Quadringenis in pun-
 » ctum sestertijs aleam ludit. nunquam carrucis murus mille fecisse
 » iter traditur, soleis mularum argenteis. Hactenus Tranquil. Tiri-
 » dates rex erat Armeniae Vologesis Parthorum regis frater, in qua re-
 » gione cu Corbulo praefectus res prospere Neronis auspicijs gessisset,
 » Tiridates rebus aduersis perterritus ad colloquiū cum Corbulone
 » uenit. In quo colloquio Tiridates, ut inquit Tacitus libro. XV. de no-
 » » bilitate generis nullum praefatus, caetera temperanter adiungit:
 » iturum quippe Romam, laturumq; nouum Caesari decus non ad-
 » uersis parthorum rebus supplicem Arsacidem. Tum placuit Tiri-
 » » datem ponere apud effigiem Caesaris insigne regum nec nisi manu
 » » Neronis resumere. & colloquium osculo finitum. dein paucis in-
 » » teriectis diebus magna utrinque specie inde eques compositus per

» turmas & insignibus patrijs, hinc agmina legionum stetero ful-
 » gentibus aquilis. in medio. tribunal sedem curulem, & sedes
 » effigiem Neronis sustinebat. Ad quam progressus Tiridates cæ-
 » sis ex more uictimus, sublatum capiti diadema imagini subiecit.
 » postero die spatium orauit quo tantum itineris aditurus fratres ante
 » matremque uiseret, obsidem interea filiam tradit literasq; sup-
 » plices ad Neronem. hæc causa fuit cur Tiridates Romam ue-
 » niret, cuius aduentum ut honorificentissimum sibi Nero omni-
 » bus uotis concupierat. In huius aduentum Nero Pompeij thea-
 » trum operuit auro. de quo Plinius libro trigessimotertio Nero
 » Pompeij theatrum operuit auro in unum diem quo Tiridati re-
 » gi Armenia ostenderet. Idem libro trigesimo de magna loquens,
 » quam ob id inanem artem esse contendit quot eam Nero scire
 » maxime concupiuit nec potuit, cum nec ingenium, nec facul-
 » tates deessent. Magus, inquit, ad eum Tiridates uenerat, Ar-
 » meniacum de sese triumphum afferens, & ideo prouincijs grauis.
 » nauigare noluerat, quoniam expuere in Maria alijsq; mortali-
 » um necessitatibus uiolare naturam eam fas non putant. Magos se-
 » cum adduxerat. Magicis etiã scenis eum inuicauerat. non tamen cum
 » regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem ualuit. Tranquillus
 » alibi de eodem ita inquit. Non immerito inter spectacula ab eo edi-
 » ta, & Tiridatis in urbem introitum retulerim. quem Armenia
 » regem magnis pollicitationibus sollicitatum, cum destinato per edi-
 » ctum die ostensurus populo propter nubilum distulisset, produxit
 » quo opportunissime potuit, dispositis circa fori templa armatis co-
 » hortibus, curuli residens apud rostra triumphantis habitu inter
 » signa militaria atque uexilla. & primo per deuexum pulpitem
 » subeuntem admisit ad genua. allenatumq; dextra exosculatus est,
 » dein precanti tiara deducta diadema imposuit, uerba supplicis in-
 » terpretata prætorio uiro multitudini pronunciante. per ductum in
 » theatrum ac rursus supplicantem iuxta se latere dextro collocauit.
 » Ergo Tiridati Nero octingenta sestertia diurna erogauit, quæ per-
 » inde æstimo ac si uicena millia aureorum nostrorum diceres. diurna
 » autem nescio an quàm diu Romæ fuit intelligam, an ex quo
 » intra fines Romani imperij esse cœpit. discedenti autem amplius
 » uicies quinquies centenis millibus dono dedit. quadringenis in pun-
 » ctum sestertijs aleam lusit, id est denis aureorum nostrorum milli-
 » bus in singula puncta, non in singulos casus aleæ. Huiusmodi
 » ludus ab eodem Tranquillo in Augusto describitur. Inter cœ-

nam lusinus geronticos & heri & hodie . talis enim iactatus ut quisque canem aut senionem miserat , in singulos talos singulos denarios in medium conferebat , quos tollebat uniuersos qui uenire iecerat . hac ratione fit ut immensus ille ludus Neronianus fuerit . De domo autem aurea si quis locum apud Tranquillum legerit , quicquid nostro æuo ex ædificatum est , despicabile existimabit , adeo ut Gallionenſe prætorium Cardinalis Ambasiani quod iam in proverbium uenit ob sumptum superuacaneum gurgustium præ illa domo Neronis , uideri possit . Quam tamen ipsam Plinius , a Marci Scæuri theatro operis magnificentia uictam fuisse contendit , ne miremur millies sestertium absumptum in Marci Scæuri uillæ incendio . uel bis millies fortasse quod antea explicimus . Quanti autem domus aurea constitit , ex eo coniiciendum relinquitur , quod idem Tranquillus de Othone scripsit . Diplomatis primisq; epistolis suis Neronis cognomen adiecit . certe & imagines statuasq; eius reponi passus est . nec quicquam prius pro potestate subscripsit quàm quingentes sestertium ad peragenda auream domum . Si igitur Otho quingentes sestertium , id est duodecies centena & quinquaginta millia aureorum nostrorum attribuit ad peragenda domum auream , quanti opus ipsum antea factum æstimamus ? nam nihil defuisse operi ex eo apparet quod idem in Nerone inquit . Eiusmodi domum cum absolutam dedicaret , habentenus comprobauit ut diceret quasi hominem tandem habitare coepisse . quingentes igitur sestertium subscripsisse Othonem intelligimus ad appendicem quandam domus faciendam uel operis expolitionem . Plinius libro trigesimalotertio . Nero Pompeij theatrum operuit auro in unum diem quo Tiridati regi Armeniæ ostenderet , & quota pars ea apparatus fuit aureæ domus ambientis urbem ? Tacitus libro decimosextimo . Bis & uicies millies sestertium donationibus Nero effuderat , appellari singulos iussit , decuma parte liberalitatis apud quenque eorum relicta . at illis uix decumæ super portiones erant . exactio triginta equites Romani præpositi . Igitur si Nero quatuordecim annis quibus in imperio fuit bis & uicies millies sestertium donationibus effudit , id est quingentes & quinquages centena millia aureorum nostrorum , & auream domum extruxit , cum interim in omni parte uitæ prodigos omnes superasset , quod existimabimus de opulenta imperij . de eo Plinius libro duodecimo ita inquit . Periti rerum astruxerunt non ferre thuris tantum annuo foetu Ara-

» biam quum Nero princeps nouissimo Pompee suae die concremauit.
 » ubi Poppeae legendum puto. de cuius morte Tacitus libro. XVI. Post
 » finem ludicri Poppea mortē obiit fortuita mariti iracundia, a quo
 » grauida ictu calcas afflicta est. corpus non igni abolitum ut Roma-
 » nus mos, sed regum externorum consuetudine differtum odoribus
 » conditur, tumuloq; Iuliorum infertur. ductae tamen publicae exequiae.
 » De hac Poppea Plinius lib. XXXIII. ita inquit. Vasa coquinaria
 » ex argento Caluus orator fieri quaeritur, at nos carrucas ex argen-
 » to celare inuenimus. Nostra quoq; aetate Poppea coniux Neronis prin-
 » cipis delicatioribus iumentis suis soleas ex auro quoq; induere sole-
 » bat. Idem libro. xi. Poppea certe Domitij Neronis coniux asinas
 » quingentas foetas per omnia secum trahens, balnearum etiam so-
 » lio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoq; cutem credens.
 Eusebius in Chronicis & Orosius septimo histo. authores sunt Neronem
 senatum Roma. coegisse ad conferendum sibi annum centies
 sestertium ad tolerandas expensas imperatorias. hoc est aere no-
 stro ducenta quinquagena millia aureorum, id quod post mortem
 Senecae factum fuit, cum iam deterior fieri non possit Nero, & ad
 summum nequitiae & improbitatis peruenisset. Post Neronem Vi-
 » tellius princeps successit, de quo ita scribit Tranquil. Sed uel praeci-
 » puae luxuriae seuitiaeq; deditus, epulas trifariam semper, interdum
 » quadrifariam dispertiebat, in ientacula & prandia & coenas co-
 » messationesq; facile omnibus sufficiens uomitandi consuetudine. In-
 » dicebat autem aliud alij eadem die. Nec cuiquam minus singuli ap-
 » paratus quadringenis millibus consistebant. famosissima super caete-
 » ras fuit coena ei data aduentitia a fratre. In qua duo millia le-
 » ctissimorum piscium, septem auium apposita traduntur. Hanc quoq;
 » exuperauit ipse dedicatione patinae, quam ob immensam magnitu-
 » dinem clypeum minervae, id est aegida poliuchi dictitabat. In hac
 » scarorum iecinora, phasianorum et pauonum cerebella, linguas phoe-
 » nicopterum, Murenarum lactes a Carpathia usq; frictosq; Hispaniae pe-
 » titarum, comiscuit. Haecenus Trajanus. Equidem nihil maius dici aut ex-
 » cogitari in luxuria posse uideo, nisi margaritarum liquefactarum hau-
 » stus. Iamprimum Pauones uidimus Varronis tempore quinquagenis
 » denarijs uenales, id est quinque aureis nostris, quorum cerebellis pati-
 » na illa constabat, ut iocinoribus Scarorum, de quibus Plin. libro. ix.
 » ita inquit. Nunc Scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur
 » rummare, herbisq; usci, non alijs piscibus, mari Carpathio maxime
 » frequens. proxima est his mensa generis duntaxat mustelarum. & paulo

» post . Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia mil-
 » lis , sicut magnitudo modica . ex his uerbis apparet Scarrum pri-
 » mæ authoritatis fuisse apud ganeosos homines . qui quanti uendi po-
 » tuerit conijcere licet ex pretio nulli qui Claudio principe septem uel
 » octo nullibus nummum emptus fuit ab Asinio ut alibi dictum est . de
 » phoeni . optero idem Plinius libro decimo . Phoeni . opteri linguam præ-
 » cipui saporis esse Apicius docuit nepotum omnium altissimus gur-
 » ges . Idem libro . XXXV . Atq; ut luxu quoq; authoritas contingit
 » figlinis , tripatinum , inquit Feneſtella , appellabatur summa cœ-
 » narum lautitia . una erat murenarum , altera luporum , tertia my-
 » xonis piscis , inclinatis iam scilicet moribus . Nā nos cū unam Aesopi
 » tragoediarum histrionis in natura auium diceremus sestertijs sexcen-
 » tis stetiſſe , non dubito indignatos legentes . at Hercules Vitellius in
 » principatu suo . cc . sestertijs condidit patinam , cui faciendæ fornax
 » in campis ijs ædificata erat , quoniam eo peruenit luxuria , ut etiā
 » fictilia pluris constent quā Murrina . Propter hanc Mutianus
 » altero consulatu suo in conuestione exprobrauit pontinarum palu-
 » des Vitellio . Memoria non illa scædiore cuius ueneno Asprenati reo
 » Cassius Seuerus accusator obijciebat interijſſe centum triginta conui-
 » uas . si hæc uerba uere leguntur , patina illa fictilis ducentis seſter-
 » tijs , id est non minoris quā quinque nullibus aureorum nostrorum
 » conſtitit , propter quod Plinius dixit pluris fictilia constare quā
 » Murrina , quorum pretia Plinius magna ponit . libro XXXVII .
 » Sed quonam modo fieri potuerit ut patina fictilis tanti constiterit
 » imire rationem nequeo . nec ipse Plinius hoc significare mihi uidetur cū
 » prius dixerit , Aesopi patinam sexcentis seſtertijs stetiſſe . patinam
 » enim pro ferculo posuisse notum est ex loca lib . decimi qui a nobis
 » diligenter , ut spero , explicatus est de centum auiculis humano ser-
 » mone canoris , senis nullibus emptis . Sed rursus si Plinius de fer-
 » culo intellexit , quonam pacto Plinius non ineptus erit qui post sex-
 » centa seſtertia , ducenta seſtertia dixit ? cum maius aliquid omni-
 » no & mirabilius dicere uellet , ut plane quis ex uerbis eius in-
 » telligere potest . Cum hic me scrupulus anxium olim habuisset , libros
 » antiquos adij in quibus decem talentis pro ducentis seſtertijs legitur ,
 » quod nec ipsum placuit , ut pote quod sextam tantum partem ad
 » ducenta seſtertia adderet , & alioqui nunquam Plinius & antiqui
 » de rebus Romanis per talenta locuti sunt , licet in antiquis quibus-
 » dam codicibus Plinij mendose sepe legatur hoc uerbum in mentione
 » rerum latinarum . Quare ex uetustissimo exemplari decies seſter-

tum lego, quod addit quadringenta sestertia ad patinam Aesopi, idest aureorum decem millia. Condidit autem pro commentus est, & author fuit, intelligo. Quod autem sequitur, sic lego. Propter hanc Mutianus altero consulatu suo in concione exprobrauit patinarum paludes utelli memoriae. non illo foediore cuius ueneno Asprenati reo Cassius Seuerus & caetera. Hoc sensu. ut non sit foedior illa patina in qua uenenum datum est tot conuiuiis. Patinarum autem paludes figurate dictum est allusione pontinae paludis, cum patina ipsa etiam fictilis esset & lutea. de qua Plinius libro. III. A Circeis palus pontina est, quem locum. xxiiij. urbium fuisse Mutianus ter consul prodidit. Is est autem Mutianus cuius mentio crebra est apud Tacitum, qui Vespasianum ad capeffendum imperium hortatus est, quem intelligimus ex uerbis Plinij Vitellio supplicio affecto pro concione aliquando taxasse tempora Vitellij ob luxum perditissimum. uel alijs conquerendo exprobrasse patinae foeditatem, si conuestione legatur. Tacitus de luxu Vitellij loquens libro. XVII. Ipse abunde ratus si praesentibus frueretur, nec in longius consultans, nouies millies sestertium paucissimis mensibus interuertisse creditur. hanc ego summam non minorem ducenties uicies quinquies centenis millibus esse autumo. Octauo autem mense imperij sui exercitus ab eo desciscere ceperunt. Paucos igitur menses Tacitus octo menses appellauit. Hic facere non potui quin maioris etiam luxuriae exempli uitelliana patina remunerer, tametsi non quaererem, id erit ex Tranquilo in Nerone deterrimorum omnium principum facinorosissimo. quo loco enim de luxu eius epulari loquitur, indicebat, inquit, & famuliribus coenas, quarum uni mellita quadrages sestertium constiterunt. Ego mellitorum appellatione mellita dulciora fercula intelligo, quae ultimus mensis apponuntur. ut hodie saccharati missus epularum a pistore dulciario. & omnia quae bellariorum nomine continentur. & saccharaei operis strues in adijcialibus coenis quae in lancibus argenteis ad ostentationem traducuntur, magis ut delibentur, quam ut esitentur. haec si centenis millibus aureorum nostrorum aestimantur, quanti coena ipsa aestimari poterit? Huic dicto fidem arroget an deroget id quod sequitur nescio. Seneca libro de consolatione ad Albinam matrem suam ita inquit, de Caligula loquens. C. Caesar Augustus quem mihi uidetur rerum natura edidisse ut ostenderet quid summa uitia in summa fortuna possent, centies sestertio coenauit uno die, & in hoc omni-

» *um adiutus ingenio, uix tamen inuenit, quo modo trium pro-*
 » *uinciarum tributum una coena fieret. Quibus uerbis apparet*
 » *centies sestertium immensam esse pecuniam, & quæ de Cleopa-*
 » *træ unione diximus ex Plinio non uanitate commentitia à nobis*
 » *esse aucta, sed modice æstimatum eius pretium. id quod in om-*
 » *nia penè in his libris prodita ualet. Maiora sunt ista omni-*
 » *no nostræ ætatis captu. Sed de Vitellij helluatione ita inquit Iose-*
 » *phus libro quinto de bello Iudaico. Octo mensers ac dies quinque po-*
 » *titus imperio iugulatur in media urbe, quem si uiuere diutius con-*
 » *tigisset, eius luxuriæ satis esse imperium non potuisset. Vitellio*
 » *successit Vespasianus Augustus, Qui ommissa sub Galba uectiga-*
 » *lia renouauit, noua & grauiam addidit, tributa etiam auxit, &*
 » *prouincijs nonnullis duplicauit, quare eum nonnulli auarissimum*
 » *esse tradiderunt. sunt contra, qui opinentur, inquit Tranquil-*
 » *lius, ad manubias & rapinas necessitate compulsus summa æra-*
 » *rii fisciq; inopia. de qua testificatus sit initio statim principatus,*
 » *professus quadringentes millies opus esse, ut respublica stare pos-*
 » *set. quod & uerisimilius uidetur, quando male partis optime usus est,*
 » *in omne genus hominum liberalissimus. quippe qui expleuerit*
 » *censum senatorium, & consulares inopes quingenis sestertium*
 » *millibus annuis sustentauerit. Ingenia & artes uel maxime fo-*
 » *uerit, primusq; è fisco latinis græcisq; rhetoribus annua cen-*
 » *tena constituerit. cæterum quadringentes millies maiorem sum-*
 » *mam esse uideo quàm ut Vespasianus sperauerit quantauis par-*
 » *simonia aut tributorum exactiõne colligi posse. quare pro qua-*
 » *dringentes quadragies legendum esse uidetur, & sic quidem*
 » *maxima erit summa earum quas adhuc diximus. id est millies*
 » *centena millia aureorum coronatorum. ultra enim hanc sum-*
 » *mam ne ludicra quidem uota hominum procedere solent. etiam*
 » *si immensum quid, maiusq; omni auri conceptaculo exoptare con-*
 » *tendant. sed tamen credibile hoc faciunt ea quæ in secundo scripsi-*
 » *mus. Hæc fere sunt ex quibus Romanorum opes conijcere ma-*
 » *gis quàm cognoscere possemus. Reliqua enim monumenta per au-*
 » *thores sparsa huiusmodi sunt, ut ex ijs certum nullum argumen-*
 » *tum ad constitutionem huius rei colligere possimus. ut quod Plin-*
 » *nus libro uno & uicesimo de gente quadam pontica dicit. Gens,*
 » *inquit, ea cum ceram in tributa Romanis præstet, mel quoniam*
 » *exitiale est non uendit. His dictum, unum Plinij addemus, ne id*
 » *præterijssè uitio mihi uertatur. is enim author libro duodecimo*

» de felicitate Arabiæ loquens ita inquit. Verum Arabiæ etiam nunc
 » felicius mare est. ex illo namq; margaritas mittit. minimaq; compu-
 » tatione millies centena millia sestertium annis omnibus India & Se-
 » res peninsulaq; illa imperio nostro adimunt, tanto nobis delitiæ &
 » foeminae constant. lib. autem sexto de cursu annuo & navigatione
 » in India loquens, ita inquit. nec pigebit totum cursum ab Aegypto
 » exponere, nunc primum certa notitia patescente. digna res, nullo
 » anno minus hic quingentesimis imperij nostri exhauriente India,
 » & merces remittente quæ apud nos centuplicato ueneant. ex ho-
 » rum locorum collatione dicere possemus millies sestertium Plinium
 » quingentesimam imperij Romani taxauisse, non redditus publici,
 » sed uniuersarum opum publicarum priuatarumq; quasi in Indiam
 » quotannis quingentesima pars pecuniæ transportaretur ex ijs pro-
 » uincijs quæ Romanæ ditioni subsunt. Ego autem hunc locum cor-
 » ruptum esse puto. nam in uetustissimo exemplari, non quingente-
 » simis sed. dl. legimus. & alioqui particula hic, omnino hoc loco
 » absurde sita est. Quare sic Plinium scripsisse puto, nullo anno mi-
 » nus HS. quingentes imperij nostri exhauriente India. licet libro
 » duodecimo Plinius millies sestertium dixerit geminata summa. Alio-
 » qui quonammodo Plinius inire rationem potuisset quingentesimæ
 » imperij Roma. non uideo, nisi breuiarium quidem censuale om-
 » nium prouinciarum uidisset. Hactenus de Romanis opibus. Rede-
 » amus ad Persicas. Diximus supra quanta essent tributa Persa-
 » rum auri argentiq; Darij Histis tempore, præter cæteras obuen-
 » tiones thuris et aromatum. Præfecturas autem Parthorum, sic enim
 » postea Persæ appellati sunt, Plinius decem & octo esse dixit his uer-
 » bis libro. VI. Regna Parthorum duodeuiginti sunt omnia, ita enim
 » diuidunt prouincias circa duo, ut diximus, maria, rubrum à me-
 » ridie, hyrcanum à septentrione. ex ijs. xi. quæ superiora dicuntur,
 » incipiunt à confinio Armeniae Caspijsq; litoribus, pertinent ad Scy-
 » thas, cum quibus ex æquo degunt. Reliqua septem regna inferio-
 » ra appellantur. Sed Plinius de tempore suo loquitur. Herodotus au-
 » tem libro. iij. Præfecturas uiginti posuit in regno Persarum ut dixi-
 » mus. in quibus regnum Lydium ut præcipuum ponit. Ab eo tem-
 » pore ad Dariū ultimum Persarum regem multi reges fuerunt. Qua
 » temporis interapedine Persarum regnum magnis opibus auctum
 » est. Primus ille Darius qui à septem Persis obruncatis magis crea-
 » tus est, omnium hominum pulcherrimus fuit, excepta brachiorum
 » & cubitorum longitudine qua dehonesta batur, usq; ad genua pro-
 » tentorum,

tentorum, ob quæ macrochir, idest Longimanus appellatus est, ut
 author est Strabo libro. XV. *Ἔς* is fuit qui tributorum formulas
 » instituit. *ἔν δὲ διατάξαντα, ἰνquit ille, τὸς φόρους δαρεῖον εἶναι*
 » *ἔν μακρόχειρα καὶ κάλλιστον ἀνθρώπων, πλὴν τὸ μῆκος τῶν βραχίο*
 » *νων καὶ τῶν πήχεων. ἀπείσθαι γὰρ καὶ τῶν ῥοαίων.* Huius ergo Da-
 » rii tempore viginti erant præfecturæ stipendiariæ præter immu-
 » nes *ἔ* munerarias, ab Helleponto ad orientem tendentes inter duo
 » maria. Ab helleponto autem *ἔ* ægeo mari mansiones qui stathmi
 » græce dicuntur, certis spatij ad Susa regiam Persidis miro ordine
 » dispositas fuisse dicit. *ἔχει τὸν ἀμρὶ τῆ ὁδοῦ ταύτη ὡστε. σαθμοὶ τε*
 » *πανταχῆ εἰσὶ βασιλῆιοι, καὶ καταλύσεις καὶ λισται. διὰ οἰκομένῃσ τε*
 » *ἢ ὁδοῦ ἀπάσα καὶ ἀσφαλῆος.* Sic autem, inquit, res se habet circa
 » uiam illam, mansiones ubique sunt regie, *ἔ* diuersoria elegan-
 » tissima. omnis autem uia per habitatam regionem tutamq; ducit.
 » Deinde Herodotus rem sigillatim persequens mansiones per Lydi-
 » am *ἔ* Phrygiam viginti numero ponit. Excipit autem a Phry-
 » gia, inquit, Halys flumius, in quo portæ sunt quas omnino tran-
 » sire necesse est. *ἔ* tandem mansionibus omnibus enarratis usq; ad
 » Susa ubi erat regia, *ἔ*τοι, inquit, οἱ πάντες σαθμοὶ εἰσὶ ἐνδεκα καὶ
 » *ἔ*κατόν. καταργωαὶ μὲν νῦν σαθμῶν τοσαῦται εἰσὶ ἐκαστῶν ἐς Σῶ-
 » *σα ἀναβαίνοντι.* Omnes autem hæ mansiones numero sunt centum
 » *ἔ* undecam. tot sunt mansionum diuersoria a Sardibus Susa ten-
 » denti. Quod si recte dimensa uia est regia parasangis, *ἔ* para-
 » sanga tricena stadia ualet ut certe ualet, a Sardibus ad regiam
 » quæ Memnonia dicitur, stadia sunt tredecim millia *ἔ* quingen-
 » ta *ἔ* parasanga quadringenti quinquaginta. Centena igitur *ἔ*
 » quinquagena stadia quotidie peragranti uiatori, consumuntur di-
 » es solidi nonaginta. *πεντήκοντα δὲ καὶ ἔ*κατόν στάδια ἐφ' ἡμέρη ἐκ-
 » *ση διεξίδον, ἀνάσιμῦνται ἡμέραι ἀπαρτὶ ἐνετήκοντα.* Hic fuit sta-
 » tus Persici regni sub Dario Macrochire. Hoc regnum ab Alexan-
 » dro euersum est deuicto Dario, *ἔ* in plures Alexandri successio-
 » res diuisum. quoad Parthi demuo instaurauerunt cum Romanis
 » sæpe belligerantes. Maximas autem opes sub Dario ultimo fuisse
 » ex Quinto Curtio *ἔ* Strabone docebimus. Iamprimum Curtius
 » libro tertio de γαζα Damasci loquens Alexandro prodita a præ-
 » fecto qui eam eduxerat fugæ colore quaesito. Iacebant, inquit, to-
 » tis campis opes regie, illa pecunia stipendio ingenti militum præ-
 » parata. Ille cultus tot nobilium uirorum, tot illustrium fœmna-
 » rum, aurea uasa, aurei freni, tabernacula regali magnificentia or-

» nata. Vehicula quæq; à suis destituta ingentis opulentia plena faci-
 » es etiam prædantibus tristis, si qua res auaritam moraretur. quip-
 » pe tot annorum incredibili & fidem excedente fortuna cumula-
 » ta. & paulo inferius. Summa pecuniæ signata fuit talentum duo
 » millia & sexcenta. facile argenti pondus quingenta æquabat. sic
 enim in membranaceo legimus. Idem libro. V. de Susis loquens Ale-
 xandro citra oppugnationem traditis, Hic Abulites cum donis regis
 opulentia occurrit. Dremades cameli inter dona erant uelocitatis
 eximia. XII. elephanti à Dario ex India acuti. non iam terror, ut
 sperauerant, Macedonum, sed auxilium, opes uicti ad uictorem trans-
 ferente fortuna. Ut uero urbem intrauit, incredibilem ex thesauris
 summam pecuniæ egressit. quinquaginta millia talentum argenti, nõ
 signati forma sed rudi pondere. multi reges tantas opes longa æta-
 te cumulauerant liberis posterisq; , quas una hora in externi regis
 manus intulit. In codicibus impressis millia uerbum deest errore
 librariorum. Hæc talenta aut Babylonia fuerunt, aut attica. quare
 hæc summa minima computatione trecenties centena millia aureo-
 rum nostrorum ualuit. antea autem idem author dixerat eodem
 » libro, Alexandro traditur Arbella, regia supellectili Darij q; gra-
 » za repleta. quatuor millia talentum fuere. præterea pretiosæ ue-
 » stes, totius, ut supra dictum est, exercitus opibus in illam sedem
 » congestis. hac summa fit accessio tricies sexies centenum millium au-
 reorum, præter gazam Damasci. Susa, ut author est Stephanus, re-
 gia est Persarum, quam Memnon condidisse dicitur. Quare Strabo
 regiam Memnoniam appellauit. ab hac Susiana dicta est regio Per-
 sidis ceterior. à Susis Alexander Darium sedentem sequens Perse-
 polin, ueluti ad regni penetralia raptim contendit. cui præsto fue-
 runt quatuor Græcorum millia, mutilis corporibus, quos Persæ
 quondam bello captos uarijs suppliciorum generibus affecerant.
 Quare Alexander impetum cepit urbis eius excidende, quæ
 antiqua regia erat Persarum, olim à Cyro condita, qui & Persa-
 rum ipse regnum condiderat. ab ea enim sede profectos aliquan-
 do Persarum reges Græciæ bellum impium, & Europæ intulisse.
 Quare Persæpoleano excidio parentandum maioribus esse censuit,
 quos Persæ uarijs cladibus traiecto Hellesponto, & pontibus eti-
 am iuncto lacessuerant. In ea igitur urbe quantas opes Alexan-
 der ceperit, uerbis ipsius Curtij authoris tersi, atque elegantis re-
 » feremus. Multas urbes, inquit, refertas opulentia regia partim
 » expugnauerat, partim in fidem acceperat. Sed urbis huius diui-

tiae uicere præterita. In hanc totius Persidis opes congegesserant Barbari. aurum, argentumq; cumulatam erat. uestis ingens modus. sumpellex non ad usum modo, sed ad ostentationem luxus comparata. & paulo infra. Ingens pecuniæ captivæ modus traditur, prope ut fidem excedat. Cæterum aut de alijs quoque dubitamus, aut credimus in huius urbis gaza fuisse centum & uiginti millia talenta. ad quæ uehenda (nanque ad usus belli secum portare decreuerat) iumenta, & camelos a' Susis, & Babylone contrahi iussit. sic in uulgatis libris legitur. uerum obseruata uetusta lectione non centum & uiginti millia talenta lego refragante loquendi consuetudine doctorum, sed centum millia & uiginti talenta. Hæc summa quanti æstimari nomismate nostro possit, ex præcedenti apparet. Quanta autem fuerit gaza Babylonica Curtius non addidit. licet Alexandrum recognouisse dicat. Strabo autem libro decimoquinto Alexandrum ait angustias Persidis, & Vxiorum, qui Persis contermini sunt, & Persicas denique ipsas portas superasse uel bellicæ, penetrare festinantem ad caput ipsum regni & gazophylacia Persarum, quæ tot seculis congesta, ac recondita fuerant.

ὅ καὶ αὐτὰ βία διήλθεν Ἀλέξανδρος κατὰ τὰς πρσικὰς πύλας καὶ κατ' ἄλλους τόπους, διεξιὼν τὴν χώραν, καὶ κατοπιῶσαι σπάρδων τὰ κυριατάτα μέρη καὶ τὰ λαλοφυλάκεια ἅ τοσούτοις χρόνοις ἐξεπεπλήρωτο.

Et paulo inferius de Cyro loquens. omnes autem Persidis pecunias Susa exportandas curauit, quæ thesauris ipsa & suppellectili plena erant. nec ideo tamen illic regiam animo destinabat, sed apud Babylonem, quam constituerat etiam suppellectili & instrumento regio adornare. etenim illic quoque thesauri conditi erant.

πάντα δὲ τὰ ἐν πρσιδί χρημῆματα ἐξεσημαίασατο εἰς τὰ Σῦσα καὶ ταῦτα θησαυρῶν καὶ κατασκευῆς μετὰ. οὐδετεθ' ἤγειτο βασιλείαν, ἀλλὰ τὴν βαβυλιῶνα. καὶ διενοεῖτο ταύτην προσκετασκευάζειν. ἡ ἀνταῖθα δ' ἐκινετο θησαυροί.

Fama est, inquit, præter eas pecuniæ, quæ Babylone, & eas, quæ in castris erant, quæ inde sumptæ non fuerant,

ipsa per se quæ Susis & in Perside erant, quadraginta millia talentum numerata, & recognita fuisse.

φασὶ δὲ χωρὶς τῶν ἐν βαβυλιῶνι, καὶ τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν παρὰ ταῦτα μὴ ληφθέντων, αὐτὰ τὰ ἐν Σῦσσι καὶ τὰ ἐν πρσιδί δ' μυριάδας τετρακόντων ἐξετασθῆναι. τινὲς δὲ καὶ τέντε λέγουσι.

Hoc non conuenit cum eo, quod Curtius scripsit, quia Susis, & Persepoli centum et quinquaginta millia Curtius inuenta dixit. Plutarchus. XL. millia talentum argenti inuenta dixit in regia gaza Susis, et quinquaginta millia talentum purpuræ hermiolicæ.

» sed uideamus quid ultra dicat. ἄλλοι δὲ πάντα χόθεν συναχθῆναι
 » παραδεδώκασιν εἰς ἐπιβάτην ῥή, μυριάδας τετρακόντων. Alij autem uni=
 » uersas undiq; coactas pecunias centum & octo ginta talentum mil=
 » lia dicunt Ecbatana comportata fuisse. hoc confirmari non potest ex
 Curtio, quia locus ille libro quinto mutilatus est, licet eodem libro in
 mentione Philotæ significet Parmenionem maximæ pecuniæ custo=
 dem in Media fuisse. Verum ex Arrhiani li. III. nouimus Alexan=
 drum mandasse Parmenioni, ut pecuniam, quæ ex Perside exporta=
 ta fuerat Ecbatanis in arcem conderet, ibiq; ad custodiam sex mil=
 lia Macedonum cum amicis relinqueret. Tantum hoc refert, q̄ Ar=
 rhianus tradit Alexandrum Cyri thesauros Pasagardis, oppressis
 celeritate custodibus, reperisse. Strabo autem dicit Cyprum Pasagar=
 dis regiam quidem suam statuisse, sed tamen pecunias Susis condi=
 uoluisse. Curtius igitur gazam Persarum multis in thesauris condi=
 tam, ad centum & quinquaginta sex millia talentum taxauit, absq;
 Babylonicæ pecunia. Strabo omnia complexus centum & octo ginta
 posuit. Hæc summa centies & octies millies mille aureos nostros ua=
 let. summa haud dubie multo maior maxima omnium summarum,
 quas uno tempore coactas in rebus Romanis legerimus. nisi si fidem
 habuerimus ijs, quæ dicta sunt in secundo de ærario Romano ex
 uetusto exemplari, in quo iudicium meum uix interponere ausim
 propter dubiam fidem exemplarium. Præter hanc summam post
 » Persèpolim direptam dirutamq; cum Alexander iam in Hyrcaniã
 » uenisset, uiginti, inqt Curtius, & sex millia talentum proxima præ=
 » da redacta erant, è quæ. XII. millia in congiarium militum ab=
 » sumpta sunt, par huic pecuniæ summa custodum fraude subtracta
 » est. Tantis opibus Alexandri magnifica facta respondere uidentur.
 » Cum enim in Persidem ex India regressus intellexisset milites suos
 » iam ueteranos consumptis per luxû orientis spolijs insuper etiã ære
 » alieno obstrictos esse, edixit ut omnes milites æs alienum profiterẽ=
 » tur, quod cum illi facere cunctarentur tentari sese rati, quo facilius
 » Alexander sumptuosos notaret, rex satis gnarus professioni æris
 » alieni pudorem non contumaciam obstare, mensas totis castris poni
 » iussit & decem millia talentum proferri. Tum demum fide facta
 » professio est, nec amplius ex tanta pecunia q̄ centum & XXX. talen=
 » ta supersuere, adeo ille exercitus tot ditissimarum gentium uictor,
 » plus tamen uictoriæ, q̄ prædæ deportauit ex Asia. Authores Cur=
 » tius li. nono & Plutarchus in Alexandro. Ab eadem munificen=
 » tia est congiarium militare, de quo ante diximus. XII. millium
 talentum.

talentum. sed inusitata est illa sublimitas animi, Ephæstionem carissimum sibi, morbo defunctum, decem millibus talentum, idest sexages centenis millibus nostris funerasse, ut authores sunt Plutarchus in Alexandro, & Arrianus in septimo. Et in nuptijs Statyræ Darij filie, quam Susis matrimonio sibi iunxit, epulum nouem millibus conuiuarum fecisse, & unicuique ad libamina peragenda auream phialam donasse, authore Plutarcho. Huic dicto fidem facere potest Chares historicus, qui Alexandri gesta scripsit, ut ex Athenæo nouimus. Ait enim post Darij mortem Alexandrum nuptias sibi, amicisq; celebrasse splendidissimo apparatu. Siquidem in eodem conclauu duos & nonaginta thalamos sternendos iussisse. Erat autem conclauæ prægrande centenarij lectisternij facile capax. In quo singuli lecti toralibus strati genialibus erant impensa uicenum minarum argenti. Inter quos uisendus erat lectus regius pedibus aureis fuluus. Epulum autem nuptiale in aula temporaria factum fuit excitatis tentorijs singulari splendore & opulentia. Huius aule ambitus quatuor stadiorum erat, idest duum millium et quadringentorum pedum, uel passuum quingentorum. Firmamentum autem præstabant columnæ uicenum cubitorum, partim aureis laminis, partim argenteis contextæ. & insuper lapillis pretiosis distinctæ. tum ambitum ipsum cingebant Babylonicæ stragula aurea textura & belluata distincta. Nuptiarum celebritas diebus quinque instaurata, cum interim & musici artifices, & scenici, & omne genus acroamatum in medium prodirent, specimen quisque artificij sui præbentes. Indeque primum assentatores regis Alexandrocolaces dici cœperunt, qui antea a tyranno Siciliæ Dionysiolaces dicebantur.

Omnia summa hilaritate Alexandro approbante. Tum subdit. *ἔτι δὲ πεμφθέντες φησὶ σέβανοι, ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων λοιπῶν, ταλαάντων ἦσαν μυρίων πεντακισχίλιων.* Coronæ autem a legatis, & alijs in ea celebritate missæ quindecim millibus talentum aestimabantur. Quapropter paulo superius ita dixerat. *καὶ ἐκτοτε οἱ πρότερον κελύμενοι διονυσιοκόλακες, ἀλεξανδροκόλακες ἐκλήθησαν διὰ τὰς τῶν δώρων ὑπερβολὰς ἐφ' οἷς καὶ ἦσθη ὁ Ἀλέξανδρος.* Proinde qui prius Dionysiolaces uocabantur, iam inde Alexandrocolaces dicti sunt, propter munerum magnificentiam, exhilarato ob id etiam Alexandro. Quindecim millia talentum non minus nonages centenis millibus coronatorum ualuerunt. Hæc autem munera intelligimus Alexandro ab Asia gentibus subactis, & regibus dynastis ob honorem nuptiarum missa, ut hodie factitari uidemus.

cum fortasse Alexander literas ad præfectos provinciarum ob id misisset, & præterea ab ipsis Macedonum primoribus, quos uictorie alie super alias in immensum locupletarant. Magnificentiam autem & nitorem inusitatum Augustalis Alexandri Phylarchus his uerbis animo concipiendam dedit, ut idem author refert.

- » τὰς δὲ χρυσὰς πλατάνους καὶ τὴν χρυσὴν ἀμπελον, ὑφ' ἧσιν ἦσαν βα-
 » σιλεῖς ἐχρημάτιζον πολλοὺς καθήμενοι, σμαραγδίνους βότρυς ἐχούσας,
 » καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἀνθρώπων ἄλλωντε παντοδαπῶν λίθων ὑπερβαλλόν-
 » των ταῖς πολιτείας, ἐλάττω φησὶν ὁ Φύλαρχος φαίνεσθαι τῆς καθι-
 » μέραν ἐκείνῃς γινόμενης παράλεξι ἀνδρῶ σαπάνης. Nam aureas,
 » inquit, platanos aureasq; uitem, sub qua Persarum reges seden-
 » tes iura sæpe reddebant, audiendisq; gentium postulatis uocabant,
 » inferiores uideri quotidiano sumptu Alexandrinæ regis Phylar-
 » chus autumauit. Etiamsi uitem illam auream spectabilem opulen-
 » tia facerent uicæ in ea dependentes. ex smaragdis illæ quidem, &
 » carbunculis indicis, atque gemmis alijs summæ taxationis aptæ.
 » Pergit Phylarchus in hæc ferme uerba. Iamprimum erat eius
 » prætorium castrense centum lectorum capax, idq; aureæ columnæ
 » octo numero continebant. Supra autem columnas assurgentia la-
 » quearia opere uermiculato auro aliâq; eximia materia coaugmen-
 » tato, summam prætorij partem decore fistigabant. Ipsi primum quæ
 » genti Persæ, quos illi melophoros uocabant, idest hastilia ferentes
 » aureis malis præpilata, intrinsecus prætorium cingebant, luteis, ac
 » purpureis uestimentis ex culti. Post hos mille sagittarij, partim flam-
 » meis induti uestibus, partim hyssigno tinctis. non pauci etiam ce-
 » ruleos amictus habebant. His quingenti Macedones præerant ar-
 » genteis parmis insignes, ob id argyræssides dicti. In augustali me-
 » dio aurea sella folio similis statuebatur. in qua residens Alexan-
 » der de ijs rebus statuebat, quæ regiam sententiam poscebant, aut
 » præfectos ad imperia accipienda uocabat, cum interim stipatores
 » undique regi apparerent. Extrorsus uero elephantorum agmen
 » suis stratis contactum prætorio circundabatur, & simul Macedo-
 » nes mille Macedonico cultu conspicui. Ab his rursus Persæ nume-
 » ro decem nullia excubias agebant. Quibus autem purpuram fer-
 » re mos erat, quingenti tantum erant. ijs enim tantum ex supra-
 » dictis Alexander purpuream uestem dabat. Cum'que tot essent
 » præfecti, comites'que Alexandro & ministri, nulli ad eum acce-
 » dere non acersito ius erat. Huiuscemodi, inquit ille, fuit dignitas,
 » & augusta species Alexandri in expeditione agentis post Dari-
 um uicti.

um uictum . Sed quod Phylarchus de platanis & aurea uite dixit , uidendum id quale sit . Idem igitur Athenæus circa principium libri duodecimi de luxu & delitijs loquens , ita inquit .
 ἡ χάρις δὲ ὁ μιτυληναῖος ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν πρὸ Ἀλέξανδρον ἱστοριῶν , εἰς τοσοῦτόν φησιν ἦν οὐκ ἔστιν οἱ τῶν πρῶτων βασιλεῖς , ὥστε ἔχειν τῆς βασιλείας κλίνης ὑπὲρ κεραιῶν οἰκημάτων πεντάκλινον , ἐν ᾧ χρυσίον πανταχίχλια διὰ παντὸς ἔκειτο τάλαντα . καὶ πρὸς ποσῶν ἕτερον οἰκηματὶ τρίκλινον , ἃ τάλαντα τριχίλια ἔκειτο ὄρυγίς . καὶ προσηγορεύετο βασιλικὸν ὑποπόδιον . ἦν δὲ ἐν τῷ κοιτῶνι καὶ λιθοκόλλητος ἀμπελος χρυσῆ ὑπὲρ τῆς κλίνης . ἢ δὲ ἀμπελον ταύτην ἀμύντας φησὶν ἐν τοῖς σαθμοῖς , καὶ βόρυσσας ἔχειν ἐν τῶν πολυτελεστάτων ψήρων συντιθεμένους . Chares autē Mitylenæus lib. V. historiariū Alexandri, Darij regis tpe in eas iam delitias Persarum reges prolapsos esse scribit, ut ad caput cubilis regij conclauē unum esset pariete uno intermedio astructum ea magnitudine, quæ quinque lectos caperet, in quo semper essent condita talenta auri quinque millia hocq; conclauē cervical regum appellabatur. E' regione uero huius aliud esset conclauē triclinium ad parietem eum excitatum, ad quem cubilis pedes uergebant, in quo argenti talenta numero tria millia condebantur, nam etiam ipsum triclinium tantum lectorum capax erat, & scammum suppedaneum regis esse dicebatur. Verum in ipso cubiculo regio uitis erat aurea gemmis insuper inclusis locupletata, eaq; uelut pergula regio cubili obtendebatur. Hanc uitem Amyntas in libro de mansionibus regijs prodidit racemos etiam pensilers habuisse ex lapillis existimatis aptos. Nec procul ab ea craterem aureum collocari solitum Theodori Samij opificio nobilem. Quinque millia auri talentum non minus millibus quinquaginta argenti ualuerunt, quæ nos trecentis centenis millibus coronatorum aestimanda esse contendimus. Tanti Persarum reges ceruicem suam inclinandam esse censuerunt, & præcipue Darius ille, quem tertio iam prælio, atque etiam bello uictum, amicorum iuratis aureis compedibus uinctum, cum aliquandiu traxissent, ad extremum equum conscendere negantem nefario scelere contrucidarunt. Hoc sibi fortuna ludibrium extremum ex tanta superbia comparante, ut qui tanti caput suum recumbere, & pedes subniti uoluerat, tanti etiam manibus, pedibusque uinciretur. Sic fert humana conditio, ut cum fastigium suum longe supergressa sit, continuo concidat. Quod utinam reges nostri satis animaduverterent, animaduersum que meminissent. Sed unde id in mentem illis ueniat? Darius enim ille

Persarum regum ultimus literas etiam græcis sciuit, ut author est
 Curtius, nec id meminisse potuit, tum maxime florente philosophia.
 Idem Curtius author est lib. IIII. cum Alexander ad Arbela ca-
 strametatus esset, qui uicus est Assyriæ Persarum clade & Ale-
 xandri uictoria nobilis, legatos Darij iterum ad Alexandrum ad
 pacem petendam uenisse, & redimendam matrem Darij cum dua-
 bus uirginibus, mandata autem Darij, & conditiones huiusmodi
 attulerunt, quæ conditiones Darij incredibilem opulentiam, latæ,
 & Alexandri inauditam animi fiduciam, atque celsitudinem non
 acceptæ, ostendere potuerunt. Verba legatorum hæc apud Curtium
 » leguntur. Quid opus est armis inter quos odia sublata sunt? antea
 » Darius imperio tuo finem destuabat Halym amnem, qui Lydiam
 » terminat. Nunc quicquid inter Hellespontum, & Euphratem est in
 » dotem filiæ offert, quam tibi tradit. Ochum filium, quem habes pa-
 » cis, & fidei obsidem retine matrem, & duas uirgines filias red-
 » de. pro tribus corporibus triginta millia talentum auri precatur
 » accipias. sic enim in antiquo libro legimus, licet in impressis trige-
 » simum talentum auri legatur. & inferius. Alexander legatis ex cæ-
 » dere tabernaculo iussis, quid placeret ad consilium refert. diu ne-
 » mo quid sentiret ausus est dicere, incerta regis uoluntate. tandem
 » Parmenio, antea suasisse se ait, ut captiuos apud Damascum redi-
 » mentibus redderet. ingentem pecuniam potuisse redigi ex ijs, qui
 » multi uincti uirorum fortium occupauerant manus, & nunc ma-
 » gnopere censere, ut unam anum & duas puellas itinerum, agmi-
 » numq; impedimenta. XXX. millibus talentum auri permutet. In-
 » grata oratio regi fuit, itaque ut finem dicendi fecit, Et ego, inquit, pe-
 » cuniam, q̄ gloriam malle, si Parmenio essem. nunc Alexander de
 » paupertate securus sum, & me non mercatorem memini esse, sed
 » regem. Hactenus Curtius lib. IIII. cuius illa uerba corrupte uul-
 » go leguntur, cum alijs, tum etiam q. XXX. talentis auri codices
 » impressi habent, quod non magnum est pretium, hoc est minus
 » quadringentis talentis argenti. Plutarchus decem millia talentum
 » oblata fuisse dicit non adiecto auri, uel argenti. puto igitur corrup-
 » tum esse numerum etiam in antiquo codice. nullæ enim opes eam
 » summam æquare possunt. aut certe argenti legendum esse non auri.
 » Tametsi talentum auri fortasse non sexagenarium erat, ut infra ui-
 » debimus. Apud Iustinum epitome. XIII. ubi legitur de opibus Ale-
 » xandri. erant enim in thesauris. C. mil. talentum. & in annuo ue-
 » riticali & tributo. CCC. mil. ego non. CCC. sed. XXX. legendum cen-
 » seo. non

seo. non enim conuenit ut. CCC. mil. annua essent, & centum millia tantum in conditis pecunijs. & alioqui. XXX. millia annui redditus fuisse conijcere possumus ex supradictis. Hæc ferè sunt, quæ de opibus Persarum comperimus, atque etiam dici possunt. Quibus hoc institutum fuit, ut diximus ex Herodoto, ut aurum atque argentum graue in thesauris haberent. Strabo autem ita inquit, de hoc loquens.

τὸν δὲ πλείστον χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἐν ταῖς κατασκευαῖς εἶναι νομισματικῶν δὲ οὐ πολλῶν. πρὸς τε ταῖς δωρεὰς ἐκείνα κενεχρισμένα νομίσματα μᾶλλον καὶ πρὸς κρημνίων ἀπόθεσιν. τὸ δὲ νόμισμα τὸ πρὸς τὰς χρεῖας ἀργούων, ἰκονὸν εἶναι, κόπτην δὲ πάλιν τὸ τοῖς ἀναλώμασι σύμμετρον. μακί-

nam autem auri atque argenti partem in instrumento & supelle-

ctili esse, in nummo non multam. siquidem illa elegantiora & ad nu-

nificentiam & ad thesauros condendos apud eos existimari. Numm-

autem signati tantum sufficere quantum satis sit ad usum. ideoq; si-

gnari pro modo impendiorum. Quo loco uertendo interpret insigni errore hallucinatus est. Hoc institutum Persarum ignorasse homines ij mihi uidentur, qui censent interesse reip. ut uasa aurea & argentea q̄ paucissima in priuatis sint censibus, & plurimum aurum, argentumq; confietur in officinis monetalibus, ut nomisma in commercijs exuberet. nec me latet censura olim dignum apud Romanos uisum argentum factum domi ultra pauca pondo habuisse, sed ob aliam causam id institutum & in penuria argenti. Verumenimvero cum imperij nostri redditus componerem cum Persis, sub quartam ferè proportionem habere deprehendi. Sic enim ratiocinabar, quasi large annua quina dena talentum millia Persarum reges referre in accepta potuerint. Huius summæ quartam partem quadragies centenis millibus francicorum (hoc enim uocabulo nostri in ratiocinijs principalibus utuntur) ubere ratione aestimabam. Quam summam acceptam & expensam memoria nostra aliquot annis nouimus. Sic igitur statuebam, si tributa, quæ quotannis ex occasione gerendarum rerum uarie indicuntur, ad statam fixamq; summam, & formulam redigerentur, posse hilari populi conditione ad quinques & uicies centena millia peruenire. Vectigalia autem, de quibus ante diximus, & patrimonium regum ac diadematicum duodecies minimum conficere. Reliqua omnia, quæ uices statas non habent (qualia sunt fortuita, & aduentitia, & omnia in fiscum cecidentia) in paginam liberalitatum se ponebã, cum muneribus, & magistratibus, & omnibus dispensationibus quæ codicillis conferuntur a rege. his enim rebus prolixè munifici principes esse possunt. Hanc

breuiarij principalis constitutionem, spondere ausim & fortunis omnibus meis cauere, populum gallicum non modo ferre posse si ei iniungatur, sed etiam beneficij loco depositurum, duntaxat ea lege, ut ab iniuria militari incolumem se fore & sartum tectum, ut dicitur, respulari liceat, & semel quotannis ea conditione imperatis regijs desinaturum. Adde si placet, & sibi bona fide sponderi intelligat, neque id quidem modo, sed etiam corollarij nomine hoc additurum, ut si de aris, & focis dimittendum sit, repetitum se iri ubere aliqua indictione caueat. Semper enim ad incerta bellorum reges nostri uelut sanctus aerarium in populi benignitate obsequiosa reconditum habuerunt. Quod si quis huius anni collationem reputet anni superioris collationem excipientem, atq; in id tempus utranque incurrentem, quo & uis maior seu caeli intemperies calamitatem, & uis improbius, quae militaris est, petulantia, pauperiem longe, lateq; per rura fecere, nullus iam modus aestimationis erit. Nam cum alijs fere ea populi imperia accipientis obsequentia, & tributa praestationesq; alias imperantium duritia apud nos esse soleat, quae est uinitoris, aut insciti, aut minime indulgentis, qui pluribus palmatibus uitam q̄ pro stirpium uiribus onerare non ueretur, cum nihilo secius imperatas uuas uitae frugifera reddat, tum sic actum est hoc biennio (quod miremur plebicola principe) quasi postremum tributum, atque simul omnia iniungerentur, perinde ut conductores agere iam fere exactis lustrorum annis assolent, qui praedio non suo mox futuro multorum annorum fructum exprimunt improbius. Sed scilicet fatali diraq; ut ego quidem arbitror, omnium prope ordinum ignauia, incuriaq; pari, insignes anni fuerunt, eo utiq; tempore, quo nemo fere gallus indole gallica inuentus est. Etenim per deum, perq; publicam conscientiam, quoto cuiq; gloriari licet sua in rempublicam officia constitisse? Certe nulli ut uidetur, eorum quidem certe, qui a memoria, aut consilij principi, & super sanctiora officia fuisse dictantur. Ecquando autem post hominum memoriam strenuis magis, gnauisq; ducibus, & loriatibus, & togatis respublica indigere uisa est? At utrosq; eam nunq̄ tantum desiderasse constat, cum populo id uociferante, omnes etiam ordines tumultuose admurmurarent. Huius dissoluta inertia, plebei gementis uice non commoueri? Quod si paru de comprimendo ore famae laboramus, dum famem longe a nostris penatibus arceamus, ne deum quidem res humanas credimus despectare? Ecquo igitur unquam tempore maior, ut ita dicam, seges emerenda gratiae tum diuinae tum humanae fuit? Si uis, q̄ ad limina obser-

nabant, publicæ charitatis guttulam paracletus ille spiritus subin-
 stillasset, qui totum se iam profundere creditur simul ac creare pon-
 tifices eisdem libitum est. At enim rex aures ferendæ ueritati non ha-
 bet, nec oppidani homines scire possumus, quid cum principe in au-
 la interiore agatur. Quot igitur eorum tandem, aut quoties ipsos ui-
 dimus excuriatos, ob id, quod ingenue homines dicerent eos esse prolo-
 cutos? Hæc in pullata forsitan turba admitti excusatio potest, quæ
 trans tectoria uultuum introspicere non didicit, inter eos non potest,
 qui aliam opinionem habent, cum ex usu ipsam aulico, tum ex in-
 genio principis, eorumque moribus confirmatam. Ego ut credam cau-
 sam populi eos agere, qui nihil nõ sibi suisque impetrare noscuntur?
 aut re græ charitatis igniculos excitare eos posse, quod beneficentiæ finis
 gentilitate aut cognatione circumscribentes, ad suffragationes aut pias
 aut honestas frigidiores esse salamandra uidentur? Quonam autem
 modo existimabo diuinæ legis eos rationem habere, quos in actu
 uniuersitatis stipulationes priuatim concipere notum est? Quid eos
 denique pensi habere credam, quos populo ad extremam inopiam
 redacto, Crassianis censibus penates suos augere non puduit? At qui
 eorum iam uentum esse uideo, ut uelut in lusu talaris populis damnofo
 semper iactu miser, omnia sua in medium conferre teneatur, cum
 aulæ pauci alumni tanquam iactu uenero fortunati, uniuersa ra-
 ptim, aut certe uniuersorum auferant. Nos autem ludi fortunæ spe-
 ctatores, ut immunes, ita exortes, risum interdum rebus, interdum
 lachrymas accomodemus. Hæc enim non tam Democrito spectato-
 re, quam Heraclito indigent. Hac alea dudum Gallia omnis æui decus,
 et gloriam perdidit, ut parcissime loquar. Verum enim uero est
 in Græcorum prouerbio, tesseræ superni Iouis nunquam non cade-
 re commode, quo intelligi uolunt, deum cum rebus humanis len-
 tam quidem manum, sed ineluctabilem admouit, eum euentum
 cuique rei dare solere, quem hominum promerita, aut secus ad-
 missa postularint. Quare qui lusu prædicto immodice creuerunt,
 cauere, ut opinor, debent, ne sibi propter ea nimio opere gratulen-
 tur. Si enim deus uicissim aleam suam iecerit, qui nunc uene-
 rem sibi cecidisse letantur, uersa uice ludi sero quidem casu, sed
 ranculari concident. Siquidem nec impostura fieri iudicio diui-
 no potest, nec diuinæ iustitiæ præscribi ullo tempore, aut titulo.
 Sui autem amor nimius, et charitas publica, tam inter se dissi-
 dent, ut ne glutino quidem magistratus uel honoris sociabilia
 esse possint. Tum demum igitur aula Franciæ recte constitu-

ta esse dicetur, cum ij, qui summam rerum tenebunt, sui & la-
 rium suorum obliuisci tantisper uidebuntur. Nunc autem ita ad actum
 rerum homines partim irrepere, partim irrumpere uidemus, ut
 quos tenueris, & ieiunos uiderimus pridie, distentiores ricinis cer-
 namus postridie. En quis cum in tenebris macemus, ut in utranque
 aurem reges securi dormire possint, qui huiusmodi uicarijs habe-
 nas rerum concredidierunt. At etiam homines eximium se decus
 meritos esse, adeptosque censebunt, si res dudum acisae, benignitate
 diuina uberiores fieri iam coepere citra pulueris tactum, ut est in
 prouerbio. Quasi uero obscurum sit ductores ipsos ordinum impa-
 res grauioribus curis, confertis, ut aiunt, manibus optabundos, fa-
 tis omnia regenda permisisse, casuumque temeritati, cum interim po-
 pulus alienae culpae poenas pendens, ut assolet, infulas ac fercula
 propiciatoria circunferens, ueniam, & pacem superum supinis ad
 aras manibus exoraret. Num etiam fortasse providentiam suam
 imputabunt ij, qui aras omnes laxamenti captantes, in pacem tan-
 dem genialem fato auspice deciderunt? Equidem sacrilegij instar
 esse putarem, si id, quod praeter hominum opinionem diuinitus fa-
 tis ita competentibus euenit, humana prudentia acceptum sibi ferri
 uellet. Quis autem nescit quam male parati ad occasiones eramus,
 nisi deus impetum irae suae repressisset? Gratias igitur ob id habe-
 re, & agere clementiae diuinae, non nostrae gratulari prudentiae
 bebemus. Neque uero ex illa iactatione foederum anniuersariorum
 satis uidemus in portum quendam fixi consilij respexisse, nec pi-
 gnus certum habemus pacis superum impetratae. Cur enim has
 ego superum inducias potius, quam pacem uocandas esse non pu-
 tem, cum aspectum in caelum nos referre non uideam? simul ab
 istis galeripetis metuo, qui nos semper e tranquillo in scopulum au-
 ferunt. Hic facere non possum, quin paululum excedam a propo-
 sito. Nam cum in mentem mihi earum reru uenit, quas post decimum
 abhinc annum uidimus, mihi uidetur animaduersione diuina uelut la-
 nista quidam praepotens totius prope occidentis imperia inter se co-
 misisse, ut uicissim bella populi propulsantes, & inferentes iustitiae su-
 pernae poenas darent insolentiae, & tanquam sanguinem mitterent
 opulentiae exuberantis. Atque, ut reliquos omittam, nos in Italia re-
 bus gestis feroces, Venetis bellum indiximus, indictumque strenue ges-
 simus cum contemptu hostium, atque ingenti uirium nostrarum fidu-
 tia. idque mira felicitate uno praelio, ductu, & auspicijs principis pe-
 ne proficiuimus. Huius clarissimae uictoriae, cum lauream non

ſceptris alligare, ſed in gremio ſummi Iouis, ut aiunt, deponere, de-
 beremus (ancipiti enim alea præliū commiſſum fuiſſe notum eſt, nec
 incruento Marte conſectum) pro eo ut benignitatem diuinam agno-
 ſceremus, victoria feroces ſubinde gigantea prope immanitate theo-
 machiam meditari inſtitimus, & in ſuperos uelitari, cum interim
 & a nobis, & ab hoſtibus ſacroſancti liticines bellicum ocinerent.
 Heu fatalis furor urrarunq; partium. Quid? nos maiorum noſtro
 rum pietas non mouebat? Illos heroicorum temporum ſanctitatis
 non pudebat? cum diuus Petrus Paulusq; & eorum ſectatores eccle-
 ſiæ architecti, non armorum ſplendentium fiducia inſeſti ad præ-
 lia graſſabantur, ſed cruce, ſed innocentia freti, cætera inermes, ad
 caſtra CHRISTI tuenda ſagrantiffimæ charitatis claſſico cieban-
 tur. Nunc inania tantum ipſi nomina, quorum maiestate, apud po-
 pulos ſacroſanctæ, ſacerdotū ordines primarij ſiſtus ſuos obumbrat.
 O diram portentosaq; uecordiam ſacroſanctæ poteſtatis. Quis no-
 unquam tantum animo concepit nefas, ut ſacerdotum culmen, ut cleri
 magiſter, ut ſacrorum ſummus opifex, manus in augur atrices, ab al-
 tati calentes, in familiam domini armare ſuſtineret? animoq; plus q̄
 gladiatorio graſſaretur ad Chriſtiani nominis columen mundo ſtu-
 pente delendum? Et nunc myſticum illum enſem cæſim, punctumq;
 irritum, ut credimus, propoſito uibraret, nunc a Marte ſanguinariam
 franeam mutuaretur, & conſternatos diris execrationibus, quæ for-
 taſſe in eum ipſum uerterunt, ad internicionem quoq; perſequi con-
 niteretur? En quos pedes, quas manus libens exoſcularere, ut inde os
 cruentum, ac pollutum referres. Miſerum te tum Iuli, atq; intempe-
 rijs actum, qui uſque adeo iræ cæcæ indulgendum putares. Tu ut
 tranſuerſus & præceps, ueſana animi cæcitate raperere? & nec te
 nec decorum maiestatis beatiffimæ præ odio reſpiceres? ſed ordinem
 ampliffimum, ſed ſenatum purpuratum, ſed Libani gloriam, ſplen-
 doremq; tecum rapiens, inuitam bona ex parte & muſſitantem,
 arcis eccleſiæ ruina obruere nos cuperes? orbem etiam penè totum
 concuteres fulminibus ciendis collabeſactum, ut nos odio, & inuidia
 ſagranters, igneq; deinde ardeters inſpiceres? nec recuſares quin in-
 rogam noſtrum ſtammanem uoti compos inſilires? Pro ſuperi im-
 mortales, tantum he de ſummo ſanctuarij uertice licuit maleſua-
 dæ noxæ, ut æſtro uindictæ percitum per fas ageret nefasq; præci-
 pitum? ut uel corpus, animumq; in buſto inimicorum properaret
 ire perditum? Non fuit iræ effratiffimæ ſatis retro nos in finis ful-
 mine perterrefactos egiſſe, Italiæ adamatæ poſſeſſione cedentes, niſi

de aris insuper, focusq; dimicare, extremaq; exempla timere cõgisset, cum eo lanista sanguinario totus propemodum hic orbis nobiscũ pariter digladiaretur animo infestissimo. Vbi erat igitur ille zelus domini, quæ est ira iusta læsæ, aut imminutæ uindex diuinæ maiestatis? Hoc enim tantum signifero in aciem prodire sacris cohortibus fas est, si quando prodire fas est. Num tandem ex æde charitatis, aut fidei sacello ancylia prompserat, & signa cruciata? Ecquid eum pudebat seruum dei se uocare, cum Franciam Christianorum decus, & pontificum olim, religionisq; asyllum, bustis ipse gallicis insigni re gestaret, cum sacerdos septuagenarius Bellonæ sacris operaretur, cui generis humani luculento dispendio litare contendebat, tum cũ profanum uulgus ad delubra pacis, & concordie miserabili specie supplicationes inibat? Enimvero uisendum spectaculum, patrem non modo sanctissimum, sed etiam senio & canicie spectabilem, quasi ad tumultum gallicum e' Bellonæ fano suos euocatos cientem, non trebea, nõ augustis insignibus uenerandũ, nõ pontificijs gestaminibus sacrosanctum, sed paludamento, & cultu barbarico conspicuum, sed furiali, ut ita dicam, confidentia succinctum, fulminibus illis brutis & inanibus luridum, eminente in truci uultu cultuq; spiritu atrocitate. Profecto nos uidimus paucis annis multa, quæ prorsus maiora fide posteris uidebuntur. Hoc turbine, hac procella luxata ecclesiasticæ authoritatis ac discipline compage, quonam modo fides recta nisi clauis trabalibus, & æternis fixa, sacrisq; monumentis semel affirmata, stetit? Verum superi boni, q̃ præsto' manus ipsa dei affuit, quondam ipsa ecclesiæ architectatrix? Quod autem ueluti numen tragicum nec opinato uisa est præsentissima opitulatrix? Nã illo de medio statim sublato, hunc mirificis comitijs eadem manus suffecit, intestini protnus, externiq; belli pacificatorem, qui caliginem sanctuario domini incubantem discussurus haud dubie existimatur, & cæli liberum aspectum omnino redditurus, cum etiam eadem manus diuina Iulium ipsum ante mortem Titanici sceleris cordolio tetigisse crederetur. Nos tamen eas poenas (ut ingenue fatear, quod negare non possum) merito pependimus, ob uictorias utique luculentas semper insolentes, ne non plane Galli præcorumq; similes Franci nunc esse uideamur. Siquidem prædictarum rerum religione obstrictis Gallicarum copiarum animus (ferre enim diu piaculi religionem uiri Christianissimi nequeunt) idem, qui a nostris deus in rebus secundis non agnitus fuerat, ex fauore in iram uersus si tamen irasci de-

us potest lymphatico primū pauore consternatos retro egit in Fran-
ciam, deinde etiam classicis circūsonantibus pauitantes, de aris ac
laribus dimicare delicias suas Francos, aut certe terguersari cōēgit.
Quo tumultu, ac dedecore cum iam multum pœnarum uideremur
superis pependisse, nec ideo uecordiam nostram expiatam esse puta-
remus, hostes autem rursum bellum, & tumultum inferre, nos propul-
sare pigeret (neq; enim satis animorum nobis, cum alibi manus no-
stræ distinerentur, neq; illis satis copiarum, aut apparatus fuisse di-
ctitatur) factum est omnia moderante prouidentia ut utrisq; commo-
da pax esse crederetur, fremente tum Sinone aquilifero, qui primus
incendia misere magno tumultu solebat. Ita animaduersio diuini-
na ut lanista clemens, duos populos ad internicionem iam iam digla-
diaturos, medio in certamine diremit, contenta, ut spero, ad sanita-
tem & modestiam utrosque redeisse. Inuidia enim apud superos
utrinque flagrabamus ob redundantes opes. Tamq; eod̄ uentum pu-
tabatur, ut illi hausturi propediem de fece, nos etiam reseruari de ui-
uo uideremur. Tametsi in ea sum opinione, ut nobis improuisa tem-
pestate iactatis, una & altera, ut dicitur, anchora sicca restaret, si
gubernandi satis gnari in tumultu fuissimus. Quando enim Francia
omnibus rebus instructa, deo quidem non aduerso, undique depre-
hensa est? Hic mihi uereri subit, ne in geniali fœdere præteritorum
nobis obliuio surrepat, & ueluti rude a' domino donatos nos esse
existimemus, quasi iterum nobis bellum non timendum sit, duntaxat
pro portis, & pro laribus gerendum. Nam ne nusquam belli-
geremus inquiet noster animus ferre nullo modo potest. Sic iam
opes nimias conteri iugē bello necesse est, & referre quorundam
dispensatorum putatur principes a' rebus bellicis nunquam esse fe-
riatos, ne tranquillo rerum statu rationes recognoscere uacet.
O' beatam futuram Galliam, si tam ei contigisset heros habere,
frugē q̄ bonos habere solet. Nam mancipia, ut quæ maxime un-
quam prouincia dicto habet audientia. Iamprimum in ea sum-
mum Liberi patris cum Cerere certamen, ut uini nobilitates nō pos-
sis sine nomenclatoris opera numerare. Mitto temperiem cœli &
clementiam, & q̄ utriusq; maris cinctu, & commercio commode, co-
miterq; habitatur, soli ubertas tāta est in uniuersum etiā inter inopes
frugum, sterilesq; prouincias, ut quasi annonæ præfecturā sub car-
dine nostro gerere existimemur, prorsus absit inuidia uerbo ut iei-
unia indicere finitimus, uictumq; abstemium cum libuit possimus, cum
sumē, ut ita dicā, occidētis arare uideamur, si i uniuersum fiat aestima-

tio. Adde animorum alacritatem ad res omnes inceptandas, & dexteritatem corporum impigram, atque eximiam ad uicies obundas, quibus si militaris disciplina constantiam addidisset, nihil esset utique quod in nobis ab exteris requireretur. nam nostris quidem satisfacere nullo modo possimus, qui nos in ordinem nuper Barbarorum coëgisse dicuntur, nec disciplinas nobis politicas, nec prudentiam concedentes. Equidem proborum hominum esse nō puto ingenitam simplicitatem in Francis improbare, quæ in laterbris mentis insidias condere non didicit. Atqui nisi Genius Francici diadematis iam inde ab incremento sceptrorum ita ferme semper tulisset, ut oculis, & auribus alienis uti decus esse regum crederetur, sicq; plerunque fierent imperij potentes, qui imperandi uetandiq; impotentes esse in actu rerum deprehenduntur, quæ sumus rerum omnium instructi commoditate, Persici quodam modo regni nunc instar obtineremus. Cui enim tandem prouinciæ itidem datum est, ut omnia pacis, belliq; subsidia, & sua, & quod dicitur, in numero haberet. Ita nobis copiae nostræ equestres iugis stipendio instructæ, non dico præsto sunt, si ad delectum citentur, sed etiam in proinctu, & arrectæ ad bellicum exaudiendum, ex quibus centurias habemus, cum ad præsidia regni omni in parte collocatas, tum uerò ad incerta casuum stationes agentis, in quas cunque partes incubuerit tumultus, protinus coituras. Quod si et alias quoque succenturiari oporteat, abunde est inuentus ad sacramentum paratæ. Propter has & alias prouinciæ præstantias, Francia ab externis inter primas prouinciarum libentissime & uisitur, & habitatur, quæ ppe uisendam eam singularis præterea hospitalitas facit, incolendam autem omnium rerum expetendarum commoditas. Sed & si milite externo uti libeat, pecunia large superest, & annona, unde alere copias & authorare perenni stipendio possimus. quæquam per hosce annos infeliciter id experiri statuimus, ut fere omnia agi præpostere coëpta sunt fatali demerita. Siquidem eo errore, quem græci Xenomaniam appellant, id est nimium, & inconsultum externorum studium, luculentæ cladis illata rusticam plebem affixit. Cernere erat & nostrum, & externum militem plebeculæ penu saginatum, ultro etiam temulentum illudere quasi uictis, cum interim miselli, & egentes, & sici, alijs super alias collationibus in desidis stipendia militis omnia corradere cogentur, & quod sine gemitu munuisse nemo potest, interdum nexum inire, ut est formula exigendi tributi, si pignora

capi nequeant. Sed sic est usum diri temporis interregibus, quibus
 ipsis placere patrium nihil potest, quiq; ante pedes positos transilien-
 tes, in Colchos nobis aut Basternas petendos uiros putant. ob quod
 eos non dubie bienniū Epicinia manent, ab ijs, ut opinor, concinenda
 qui eorum olim actui supererunt. Sed enim (o' miram uim numi-
 nis) sic libitum est prouidentia, quæ res, & uirens mortalium tem-
 perat, omniaq; à se facta pro potestate moderatur, ut tantæ rerum
 nostrarum competentia consilium quoque publicum non suppete-
 ret. ne si bonis in rebus Francia & copiosis, bonam quoque mentem
 Reip. circumspectamq; dedisset, finitimos Gallia longissime summo-
 moueret. Priuatim autem nostros consilio, & solertia defici ego qui-
 dem non puto, ac ne eos quidem ipsos, qui in medium consulere no-
 bis existimari uolunt, ut quos in augenda re priuata & strenue, et
 solerter nauare operam uideamus. Hinc illi subiti penates ima-
 ginum nouarum, luminibus nunc officientes antiquissimæ cuiusq; do-
 mus, & generosissimæ. Sed hic est ille orbis fatorum & prouiden-
 tia, quo genus humanum nutu dei uertitur, in quo emergentes ali-
 as in solem familias, alias sidereis in tenebras uidemus, inuicem in-
 ter se sursum deorsumq; impellentes. quæ uicissitudo facit ut alter-
 nis crescant, decrescantq; interitura tandem stirpes. Verum hoc ridi-
 culum q' qui ad centesimum nepotem animi se destinatione propa-
 gant, illustrem sibi famam in omne æuum pollicentes, sæpe intra pri-
 mos nepotes stirpitus exolescunt. & tam friuola s'pe homines certam,
 & diuinitus oblatam mutabunt æternitatem? Sed quidnam in cau-
 sa esse dicemus quamobrem qui suis commodis suorumq; consulere
 bene, ac feliciter norunt, i'dem rebus ipsi publicis prospicere non per
 inde uideantur? Nempe quod aulicis institutis cauetur, nequid e' re-
 publica esse uideatur, aut principis, quod non idem cessurum in rem
 priuatam paucorumq; intelligatur, nec rursus aliquid publice tur-
 pe, quod priuatim, aut honorificum esse possit, aut compendiosum.
 non item uice uersa, quicquid publice aut honestum, aut utile sit, id
 ut ad singulos quoque eorum pertinere uideatur. Nihil enim mo-
 ribus huius ætatis publicum præter aërem & pluuiam putatur,
 cætera non tam publica esse, quàm exposita existimantur, in eorum
 utique prædam cessura qui anteuertere uerecundis, & præripere
 possint. sic aulicæ uigilantibus iura opitulari ferunt, et uirtutis præ-
 mia concedere occupanti. Proinde nulli unquam in Gallia publica
 commoda domum suam auertisse fraudi futurum existimatur, aut
 noxam publice quantam sit cunque noxam, qui quidem ipse, eius'ue

amici in libras damni dati unciolis decidere singulis non grauetur, & ea sit solertia, ut uti foro norit. Quo fit ut tam maxime fere actui summo praepositorum diuitiae circumsuant, quam maxime uires publicae & priuatorum opes exhauriuntur, Sicut in aegris corporibus lien, & uenter pellacia duo membra, tum maxime redum dare dicuntur, cum caetera exucta, defecta; uidentur. Quod si quando nonnulli ut irudines disientiae caput in sorptu popularis sanguinis uisi sunt reliquisse, longo iam intervallo id exemplum rediturum non timetur, praesertim quando id, quod olim capitale censebatur, nunc impulsis legibus non tam criminiosum quam contumeliosum esse coepit. contumeliosum? immo uero ingeniosum inter istos beatos, atque etiam palmarium, utpote inter quos nihil ignominiosius egenti innocentia esse credatur. Simul enim hominum fidem cum re concidere arbitrantur. Iam uero cum hoc semper habuit Gallia, ut bona sua interdum nesciret, interdum scire nollet, tum uero illa praegravat indignitas, si id effari licet, quod nequit no expectorari, quod amplissima familia domini atriensium paucorum regitur arbitrati, qui accepti expensiq; paginas capacissimas habentes in potestate, in rem priuatam iuxta ac publicam uersa, publicae rei expensare licenter impuneq; uidentur, necessitudini & ebsequio gratiose tribuentes, quae uirtuti officiosae & industriae debebantur, unde factum ut ad summum dedecus res nostrae paucis annis non semel deciderint. Quid enim per deum rerum nostrarum olim fortunatorem, quid inquam non modo iniquius, sed etiam ad speciem maiestatis huius regni indignius ac turpius esse potest, q̄ quod inertes quidam homines, & ab omni actu memorabili feriat, in Prytaneo, ut ita dicam, copioso sagnantur cum suis clientelis tanquam de republica aut principe meriti praclarissime? Quid pernitiosius, q̄ quod ij nunc demensum unicuiq; pro potestate statuunt, qui meritos ab immeritis, dignos ab indignis, non magis internoscere didicerunt, q̄ literarum nescij doctos ab imperitis? Qui etiam si id facere quoquo modo possint, tamen frugi bonae homines, aut aliquo artificio commendabiles, nunquam uel nequitia praeditis uel mediastrinis seruis censeant praefereandos, quorum quidem opera non in rebus dominicis, sed peculiaribus uti possint. Ita dominicum ipsum nomen tantarum indignitatum inuidiae obijciunt. omnia enim imperrasse dominus dicitur, quae paucis dispensatorum uel commodata sunt, uel temere complacita. Horum praecipue interest (id, quod quidam nuper astruxisse dicuntur) solertes, & cordatos in Fran-

cia non esse . uerum enim ex eo instituto factum est , ut quàm optime quisque de republica meritis est , tam pessime plerumque de eo principes mereantur . quippe aliter fieri non potest , cum huiusmodi administri non modo dispensationibus , sed etiam admissionibus præsent . Quod si p. uici interdum ad aulæ penetralia non exoratis admissionalibus euasere , uiri uel doctrina præditi , & solertia , uel grauitate , & probitate laudabiles , dicere ausim uel maioribus eos fatis euasisse , uel , quod æque rarum est , benigno aliquo sidere insinuatō esse , uel denique in maioris ingenij fortunam sibi finxisse . Ex ea nota uidimus Petrum Cothardum summæ curiæ principem , & Guidonem à Rupeforti Cancellarium Franciæ (legum tutorem , & morum ordinumq; censorem , hoc nomine significamus , quem & pleniore , & feliciore nomine Nomophylacem appellare possemus .) Horum autem duorum potissimum ideo meminisse me iuuat , quod eorum nominibus appellandis cum in memoria feliciorem temporum acquiescere mihi uideor , & inani præteritorum meditatione recreari , tum uero assentationi & gratiæ nihil dedisse dicar . ut pote qui nec ab ipsis iam mortuis , nec ab eorum sequacibus , qui ferme iam nulli sunt , gratiam inire sperem . Quos autem uiuos colebamus , & omni obseruantia dignos esse censebamus , utinam memoriæ perpetuæ uel nunc , uel in posterum consecrare possemus , uiros quidem illos diuersissimis ingenijs æque de literis ferme , literatisq; meritis . Ille miro lepore studiosos exosculans , nostros , & externos benigne adiunabat , festinus , facetus , beneficus , comitate , iucunditate , & morum facilitate nulli hominum secundus , ut uno uerbo absoluam , præsidium subsidiumq; omnium , qui Mineruæ sacramento dixisse profiterentur , nam & ipse miro lepore inter ingeniosos , literatosque præditus erat . Hunc illi aduersam per diametrum genituram habuisse diceres , ut Democrito Heraclitum ex aduerso stitisse dicunt , sed sub uultuosa facie & prope dixerim truculenta , summa omnia latebant . Nihil autem amplius in eo cognouimus , cum omnia essent amplissima , quàm quod æquabilem animi præstantiam in aula imperiosa seruaui ad extremum , non ut in eo truce animum , aut uitæ infensum esse diceres , sed citra ignauiam circumspectum , & generose cautum , & tempori ita cedentem , ut consertis , quod iuuit , manibus integritatem retentaret . Hic adhuc unus numeros omnes implese gerendi summi magistratus existnatur . Fuit ingenio summo , memoria longe æqualium tenacissima , animo si-

*bi semper instanti, uoluptatum uel nescius, uel contemptor. In illa ce-
 lebritate ac strepitu aulico hominem apud sese dixisses semper esse.
 Reprehensus fuit a multis ne ab omni eum culpa uidear uindictas
 se q̄ dicerent eum ad rem paulo auidiorem fuisse, atq; iræ præcipiti
 nimium indulgisse, & nihilo secius omnes probum fuisse eum uirum
 non negant, ij̄ quidem certe, qui a uero non aberrant priuat a si-
 multate periti. Equidem ut iram in eo præcipitem expertus sum, qui
 cum eo sæpe habui negotium, ita contendere ausim minime omnium
 iracundorum maleficam ipsum habuisse iracundiam. Fuit enim hu-
 iusmodi ut mira animi æquitate uerba propè modum iurgiosa redi-
 rascentum ferret duntaxat liberaliora, etiam si in re præsentis ægre
 ferre admodum uideretur. uidelicet uir ingenui, & Catoniani spiri-
 tus, nemini fraudi esse uoluit generose libertatem usurpasse, eorū, quos
 male sibi conscios non esse intelligebat, alioquin quis negat nemini
 unquam homini mores undiq; absolutos fuisse? atq; haud scio an lau-
 di id uerti debeat, uirum natura biliosum, & iræ intemperantem,
 nunquam tamen iræ ad uindictam usq; obsecutum esse. eidem cum co-
 mitas defuerit in seueritate, omnium tamen, quos quisquam hodie
 meminit, gratosus, & suffragator ueracissime fuit. neq; enim ut ho-
 dierni homines aut fumos uenditare solebat, aut sæpius appellari
 de pollicitatione, aut promisso ferebat, nec ut ueteratores aulici, &
 flexiloqui solent, ancipites postulatores, & suspensos ambitu lustrali
 tenebat. Semel suffragium suum aut spondebat, aut negabat, fronte
 ut tristi, ita minime aulica, & fallaci. opitulator non modo benignus
 tempore imperiosissimo, sed etiam strenuus & peruiçax, tanta ani-
 mi acrimonia, & solertia, ut nullum fere suscepit, quem non &
 pertulerit ad finem destinatum. Hic, ut ita dicam, corculus in sum-
 ma talis fuit, ut cum omnes flexus aulicos, occasionesq; memori-
 ter teneret, minime tamen aulicus esse uoluerit, & uersipellis, eo-
 rum dissimillimus, quos hodie hoc nomine uersari decimo quæque
 uerbo in ore uulgi non pudet, homines perfrictæ frontis, immo pla-
 nos improbissimos, quos imposturam factitare ore renidenti inuat,
 eosque peritores frustrari, quos aulicæ uersutiæ rudimentum non po-
 suisse sentiunt. Alios ex Chrestologorum natione nouimus medica-
 to sermone afficientes animos flagitantium, ut gaudio perfusos ab
 eis discedere sæpe uideas, & sæpe bona gestuenter, sed post intel-
 lectam ludificationem diras ipsi imprecantes, quibus tamen ipsi ob-
 audientes, o' proteruum sermonem, fortunari se dictitant. En ar-
 tes, & disciplinas, quas aulica philosophia mirifice profitetur.*

Quibus

Quibus tamen nonnulli domesticis pridem institutis clarissimi, nunc aduerso rumore inter aulicos agunt, etiam si se suosq; secundis munibus aulicis euasisse gratulantur. Qui autem eius academæ decretis iam perimbuti fuerunt, eos ad frugem aliquam bonam civilis, & æquabilis uitæ redire perquam rarum est. Huiusmodi autem apud nos aulicæstri degentes in oppidis uocantur à populo, quo uerbo tam Aristippeos, quàm Ephecticos philosophos & scepticos intelligi uolunt, illos salutigeros & morigeros, hos cunctatores, & hæsitatores appellantes, nulli uel amicitia ipsos, uel causæ ita unquam addictos, quin statim cum fortuna transire parati sint. sic enim homines Aeolidæ, uersatiles ad omnem aulicam auram animos aiunt sapientum esse debere. Quo fit, ut municipes inuicem admonentes, uulgo eos in cornu foenum ferre distitent. At Guidone in Ironum quidem conuentu dissimulatur fuisse dictus est, quod quidem ipsi uerti uitio possit, alioquin etiam ingenij, & doctrinæ & seueritatis maiestate maiores, æqualisq; longissime summouens, ut tum opinio fuit constans. Cuius utinam sublimitas non etiam luminibus posteritatis obstruxisse uideatur. eam enim formam summæ honoris inchoauerat, cuius præscriptis qui succederet, nemo adhuc repertus est, ut Veneris quondam Coatabulam iisdem linea mentis qui absolueret, Apellis successor non potuit inueniri. & enim qui ei proximus fuit, sextus, aut septimus magis quàm secundus ei fuit. Mortuus est autem uirtutis commendatione sera cognitus, cum tristitia, & seueritate popularis esse cœpisset. Quare illi ex aduerso ac successori contigit, neque enim ipse ut Phidiae signum statim aspectus, & probatus est. sed primore aduentu non plausibilis, decedens tandem omnibus non iniquis desiderium sui non modicum reliquit. Alter contra, magna hominum expectatione exceptus, & præsumpta ex præterito opinione gratis, ineundo etiam magistratu iubrans & coruscans extitit, sed ilico à sese desciscens, euanido splendore cessit in prioris gloriam. Quippe ut inclusa in funda annuli bratteola fulgentem suapte uel carbunculum flagrantio rem reddit, sic successore prouincæ longe inferiore subdito, decessoris illustris gloria intensius resplendescit. quo maiore contentione animi adnitendum erit ijs, qui in posterum eum honorem capessent. heroicæ enim uirtutis exunias gestare non cuiusuis est capitis etiam primæ notæ. Utinam autem illi Herculi Theseus aliquis meuiuo suboritur, qui monstra reipub. post eius obitum enata, præstantissimæ uirtutis eius æmulatione tollat. Eius mors pu-

blice haud dubie acerba, mihi priuatim quæp̄ luctuosa, omnibus ijs incommodissima fuit, qui honestarum rerum studio fortunam sibi facturi uidebantur. Quod genus hominum cum maxime placitum in aula speraretur, frigere statim ubiq; eo mortuo cœpit. Siqui dem tantum momentum in supremis fœsibus esse iam notum est, ut quam in partem mores eius uergent, qui eum honorem gerit, eiusce modi bona ex parte primarios ordines sortiamur. Nam cum in eius sodalito, & comitatu uelut seminarium an situm & magistratum habere Francia iam cœperit, fit ut ea in officina pelitos uel uiros, uel homines uenerari quo iure, quaq; iniuria cogamur. Quare si diutius illi uiro ex sinu, ut ita dicam, beneficentiæ edito inter uiuos esse licuisset, & literatos utique uiros, & de meliore nota in scenam productos aulicam, ciuilemq; uidissimus. Hoc enim nemo unquam a bonorum causa, quos quidem comperisset, aut firmus, aut animosius stetit. quãquam sibi quidem ipse certe & gloriæ satis, studiosis, & prudentibus, qui productore ad tyrccinum indigent, parum, per inquam parum uixit, ipse uero & reipublicæ paululum tam salubris enim sideris occasu: seua mox orta tempestas turbini- bus rapidis res Gallicas in omnes cœli plagas diuentilare cœpit. Qui duorum hominum spiritibus immodicis excitati, cum eorum quoque obitu consopiti esse uiderentur, ingenti stupore hominum ex- titerunt inauditiæ calamitates, quibus cum par nemo in aula su- peresset, Gallia tum primum animos despondere uisa est, retuso eti- am illo mucrone strenuitatis, quo maxime ualere Galli existiman- tur. simul rei summæ gubernacula laurea iam excussa, omnium or- dinum ore rediisse ad triarios dictitabantur. Verum ille a rupe forti faustum cognomen sortitus, eum semper animum circa hone- statis studiosos, modestiq; tenaces præstitit (etiãsi remittere fron- tem ne ijs quidem uideretur) ut eius obitus diem atrum & fune- stum semper habere debeant. Qui autem eius institutis insistere no- luerunt, iam inde eo uiuo uirtuti eius infensi, huiusmodi fuerunt par- tim ut priuatis studijs summi rerum actus fistigum inclinasse ma- gistratumq; censuram, ut ita dicam, delumbasse uideantur, partim ut ex suo contubernio literatos & doctos exegisse iudicari debeant, eorumq; affines ambitionis, assentationisq; nescios, etiam si dele- ctu eorum hominum delectari sese dicere consueuerunt, ut omnia ferme uiri aulici diuersissima actionibus suis proloquuntur, impu- dentia quorundam tam putida, ut aures defecatiæ, harum rerum insolentes haurire hæc mendacia citra nauseam quandam stema- chosæ

chōsæ indignationis nequeant. Sed nihil indignius, quàm quod sic quoq; fallere sperant ipsi nos intra pomœria natos & institutos. O' stultam, & ridiculam opinionem, siquidem ita putant, impudẽtem, & capitalem sermonem, si nõ putant. sed illudere proteruæ eorum patientiæ gaudent quibuscum colloquuntur, qui ne tantulum quidem ipsi commouere se in illo regni teatro extra numeros possunt aut probitatis, aut honestatis, quin aut risu statim acrium spectatorum; aut aduerso murmure excipiantur omnium cuneorum. usque adeo qui suspici se supra alios uolunt, uel agentes ipsi, uel loquentes latere nos nequeunt. Non'ne quæ in adytis aulæ, quasiq; intra scenam aguntur, quæ illic numina, quibusque sacris colantur, solenne est nobis anniuersarijs ludis uelut ex prosœnio audire? ac satyricis actibus ita in rem præsentem perducta, acsi reducto uelo operatanea sacra introspicere permitteremur? Qui igitur fieri id posse dicamus? Nempe quod Aius ille, ut ita dicam, locutus arcanum nihil esse. sinit eorum, quæ in aula geruntur. Quod enim ad uniuersos pertinet, id palam quoque uult omnibus ordinibus esse. Sed beatum illud diuersorium illi tantum, qui intus sunt, rimis perlucere ne sciunt. Pro' superi immortales numi quisquam sodali, & contubernali uel etiam familiæ notior esse potest, q̄ omnes eorum mores & habitus omnes status, flexus et affectiones corporis animiq; omnes uultuû species et aspectuû omnibus nobis notæ sunt istorû, q̄ sese omnes latere putant? Quãta igitur cautione, q̄ circumspecte, q̄ religiose in suo se actu gerere uel alieno inferre debent, qui acerbis oculis theatri amplissimi sese circumspecti sentiunt? Sed q̄ eos hoc sentire credat, q̄bus in re sibi gerẽda satagentibus consulere famæ non uacat? Atq; si oculis cuneorû inseruire non uacabat, aut si non magno pe id referre putabant, uel ordinum ipsi oculis, uel orchestrae certe inseruire debebant. Hoc. n. meminisse oportebat, q̄ existimationi olim consulerere neglexerunt, de ijs aliquando publice grauius esse consultum. uerum hæc iam terricula infantium, aut nouiorû esse creduntur. Periti autem rerû, et ueteratores arcem sibi impunitatis nup̄ præstruxisse existimantur, cum immaniû opum propugnaculis, tum uero ualidis præsijs necessitudinum contractarûq; affinitatum firmatam, quã expugnare nulla uis iudiciorum, aut constituẽdæ reipub. possit. Pessime uero de se mereri iam putantur, q̄ uel famæ detrimento commodis suis nõ consulunt interim dum dispēsant. Inane. n. & ieiuniũ nunc aucupiũ esse creditur fortunis augendis quoquo modo parcentiũ, ut famã integritatis, honestatûq; conseruēt. Proinde nõ ita pridẽ

qui rerum potiebantur scenicorum figuras uerecundis auribus de-
 uorare uidebantur, hanc loquendi libertatem tolli non posse Fran-
 cis rege non uiolento intelligentes. postea aures sensim cauillis ita oc-
 calluisse cernuntur, ut inter theatricas personas prodire optabile esse
 cœperit quorundam opinione, qui non nisi beatorum, & copiosorum
 nomina in argumentis satyricis frequentari dictitant, quando illi au-
 rito capito tecti summum fere quodq; caput salibus suis perfricent.
 Vnde eò rem uidemus euasisse, ut quæ olim uitia figurate, & maxi-
 mo cum lepore allegoariarum taxabantur in summis magistratibus,
 cum uel satyri cauillantes inducerentur, uel uitia ipsa personata per
 prosopopœias prodirent, in ijs, quas uulgo moralitates, nos antiquo
 uocabulo ethologias appellamus, ea nunc satyrico felle insulse, &
 simpliciter sine uenustate schematum enuncientur, uidelicet q̄ licen-
 tia peccandi perijisse frontem, ut inquit ille, de rebus arbitrentur. En
 quibus seruire, quos colere, & obseruare, quorum uoluntati leno-
 cinari, deniq; quibus grauitatis, & doctrinæ, atque omnium ingenij
 ornamentorum fascis summmittere necesse est, eos quidem, qui aliquo
 in numero haberi in Francia concupiuerint, ut mirari homines de-
 sinant, q̄ rari sapientes, & eruditi in rerum nostrarum administra-
 tione uersentur. Nam ij, quorum maxime interest res probe admini-
 strari, cum in speculis esse deberent, ualegontes fere sub tecto secu-
 ri rerum dormitant, ne discrimine quidem ipsi nuper fumigante ex-
 citati. Hic est status fere Franciæ, qui si aliquando recte, atq; ordine
 constitutus fuerit, ut ij ultra in puppi ne imperitent, qui in transtris
 sedere, aut inter uectores esse deberent, tam opulenta, ut opinor, erit
 Gallia, q̄ priscis temporibus Hispania, & Persis fuisse perhibentur.
 Rex quidam Franciæ Ludouicus, ut opinor, undecimus, cum sermo
 aliquando inter eum, & legatos magni cuiusdam principis incidisset
 de prouinciarum opulenta, & illi magnifice de suis sentire opibus
 uiderentur, respondisse ita fertur, ut diceret pratum se grammosum,
 & late patens habere, & quod toties fieret restibile, quoties uisum
 esset scœnificio opus esse. Quo dicto significare uolebat, nunquam non
 imperata tributa populos sibi subditos pependisse. Nos autem sic actū
 esse per hosce annos cum populo gallico scimus, ut eodem anno una
 & altera accessione tributa, modo dimidio, modo altero tanto, non-
 nunquam etiam sesquiplo creuerint, tanta animorum æquitate, ut
 uicem principis plebem dolentem uideres, qui tot in curas rebus ge-
 rendis distringeretur. perinde acsi ab eadem sementi altera & ter-
 tia seges demeteretur in Francia, aut ex noualibus spicilegiū iustæ
 messis

messis instar existeret, & vindemiã racematio excipiens, noua factu
 ra demuo exuberaret. Verũ Rex ille Ludouicus prato suo amplissi-
 mo gloriabatur, ex quo eodem anno scœnificium iterum & sc̃pius
 cogeret, quantumq; placuisset. Erit olim fortasse Rex alter, q̃ chry-
 somallas oues aureouellere opimas habere se dicitabit, non illas q̃=
 dem apud Colchos, aut Iberos, ut in fabulis leguntur quondam
 fuisse, sed clemente cœli tractu latifundijs inerrantes, toties atton-
 silers, quot res extiterint gerendæ, uellere succrescente in q̃ sc̃cundi-
 tate. Illud uero singulare ac nulli æque prouinciæ datum, ut bellis
 continuis, intestinis uel externis exhausta, & uiris uiribusq; alijs ad
 summam inopiam usq; defecta, unius statim aut alterius anni pace,
 & commercio recreetur. & ut Antæum illum gigantem ab Hercu-
 le sublatum poëtæ fabulantur, quantumuis lucta fatigatum, & cer-
 tamine confectum, simul atque terram matrem contigisset, integras
 ilico uires solitum recuperare, Ita Franciæ uires opesq; quantumli-
 bet acisæ, cum primum per pacem, aut inducias tellurem aratro mo-
 uere licet, quasi terræ tactu instaurari uidentur incredibili celeri-
 tate. O' raram prouinciæ felicitatem, O' reges undique beatos, si tan-
 tum personam suam satis nosse potuissent, & in actu summo rerũ
 grauissimum quodq; negocium ductu suo transigi, nedum auspicijs
 suis concupiuisent. hoc deus ad cœtera Galliæ addidisset, numeris
 omnibus cumulata felicitatis esset. nam cum clementiam in regibus,
 tum libertatem in ciuibus rarissime desiderauit. Sed illud, illud in-
 quam acers homines, & rerum non nescios urit, q̃ pusillis homin-
 culis necesse est persæpe subseruire, quos ut actores, & uicarios prin-
 cipis aulicæ comita cervicibus iniungunt succollaturæ plebis. illos q̃-
 dem aut fortunæ suffragio, aut fauoris inconsulti redemptiue re-
 nunciatos. huiusmodi autem homines, cum fãta galliæ regant, cum li-
 beralitates principis munificentiamq; arbitrentur, cum cuiuscunq;
 nostratum externorumq; merita ancipiti trutina arbitrij sui per-
 pendant, & uoluntatis suæ modulis uiros magnos, pusillosq; metian-
 tur, sursum deorsumq; permiscet omnia in Francia, facile quidem
 illa principe omnium prouinciarum. Quid enim per deum immor-
 talem recte, atq; ordine administrare semisses isti actores possunt, qui
 nullum ius ciuilitatis, & isonomiæ nouerunt, quæ est æquabilis ho-
 norum, bonorumq; distributio, pro dignitate, ac merito ciuium tem-
 peranda. Nam quod ius a nobis appellatur distributum, id ab
 Aristotele iuris ciuilibis eximio conditore cataxian dictum est, quod
 est secundum dignationem, & promerita cuiusq; ciuium statuendum.

at huiusmodi uelut interreges iandiu pertulimus frementibus ne-
 quicquam omnibus ordinibus suppressa procerum auctoritate. Hic
 mihi manum iniicit reputatio fortunæ temeritatis, resistereq; pau-
 lisper cogit, ac sui meminisse. Siquidē cum in omni mundi parte for-
 tuna plurimum pollere, & rerum esse domina existimatur, tum uero
 super omnia ipsam esse in Francia iudico. Haud ita pridem homines
 duos uidimus tanta subnixos potentia, ut ad reip. officia uix decimus
 quisq; non ex eorum clientelis prodire uideretur, cum etiam ipsi in-
 crementa sua fortunæ bona ex parte deberent. Horum cum alter
 tempore paulum prior, & fastigio multum amplior, eo prorsus esset
 ingenio, ut qui se submittere maxime eius potentia uellent, hosce ille
 maxime cæteris præficere uellet, Alter eos præcipue promouere con-
 cupiebat, ornamentisq; immodicis augere, quos sibi usui fore spera-
 bat ad potentiam uel augendam, uel tuendam, aut ijs moribus præ-
 ditos, ut sibi morigeri esse omni genere obsequij sustinerent. Nam &
 ipse impigre morigerando probatus, in secundas gerendarum rerū
 a maiore adoptatus erat, quin & asseclam, comitemq; illius poten-
 tiæ non socium postea semper egit, haud grauate primos fascis sub-
 mittens, atq; etiam subiiciens illius fortunæ cuius tum nutu omnia
 uertebantur, & meminerat quas in leges cum summum magistratu-
 tum iniret sūdo sacramento ipse adactus esset. Quoad illo de medio
 sublato cum nutanti fortunæ uideretur imminere, quidam alius, ex
 eodem prodijt comitatu apud ordines aulicos egregie gratiosus, cuius
 auctoritate, et solertia effectum est, ne ille impotentia animi omnino
 indulgeret. Cui si spiritus omnes suos profundere libere licuisset, ne
 curia quidem summa quantumuis obnixa substituisset. Cum hoc re-
 rum statu fors fortuna specimen facere potentia suæ uideretur, conti-
 git, id quod necesse erat, ut quos casus temerarius in aulam insinua-
 uisset, aula autem tum erat comitatus ipsorum cum unum, aut alte-
 rum stipendium ijs supparasitando fecissent, statim uel magistratu,
 uel antistito donati quasi militiae præmio, mastru esse uirtute obsequij,
 atq; obseruantia iuberentur. Quod cum mirificis exemplis apud
 omnes innotuisset, eoq; mores incubuisse uulgo dictarentur, ut nul-
 la iam uia certius ad magistratus, honores & diuitias ferret, quam
 ambitio & assentatio, & ut plane loquar, corporis animiq; fœda
 uendicatio, contraq; honestarum artum studiosi, aut ueritatis tena-
 ces, omnesq;, qui sese eximere fortunæ ditone cupiebant, uel quos
 extra præscriptum decori, & honesti pudebat profilire, male de
 se mereri uiderentur, qui uel studio literarum miseri intabescerent.

rent, uel inania, & obsoleta nomina honestatis, & uirtutis tantopere amplecterentur, uel deniq; in ijs rebus fouendis consenserent, quæ nihil ad id tempus pertinere cernerentur. Cum ea inquam fere esset conditio temporis, certatim eod' aduolantes, atq; etiam migranters uidebamus, ubi contubernium esse fortunæ uidebatur, cum interim paucis illis, qui constantia, & pudore ducebantur, domi agere feriatos ab omni actu publico liceret, qui quidem adiunctum compendium, & honorem haberet. sic paucis annis factum, ut inuersis ordinibus patricij ad plebem, & plebei ad patricos traducerentur, cum uelut somno beatos redeunters uideremus, quarto uel quinto, atque etiam decimo equite nonnullos comitatores factos, imagnibus nouis insignes, quæ gentilitijs & troiugenarum nunc claritate præstant. Ita duorum hominum potentatu, repagulis pudoris & reuerentiæ legum atque existimationis bonorum, & grauiû refractis, & retusa acie iudiciorum seueritatis, eod' iam insolentiæ & licentiæ uentum erat, ut accepta expensâq; omnia non fortunæ, sed fortunatoribus hominum referrentur, quos princeps indignitatis nescius præferat, ut assolet, hominum delectui. Qua potentia ipsi freti, cum diuinos sibi honores poposissent, nec defuissent homines primarij, qui se eorum cultus ingessissent antistes, ab altaribus domini non pauci emanstantes, iam mortalium sensu inauditæ rei miraculo stupente, providentia utique rerum humanarum curam abieçisse, aut certe posuisse a multis putabatur. & alioquin usq; eod' publica mens successu rerum elata aberrauerat, ut Martis, & Bellonæ numina instar propemodum haberent omnis diuinitatis. Quibus rebus Francia Christianarum partiu signifera (me miserum qui hæc meminisse cogor) cum cognomen illud ipsa suum, & æternum impia uisset, ibi tum ibi uerum & unicum numen rapida nostri orbis uertigine terribile, diuinitatis suæ maiestatem asserere mirifice coepit, editis in superbos exemplis omnis memoriæ clarissimis omniumq; gentium si rerum diuinarum intelligentiæ dociles ipsi animos haberemus. Sed nos (o' cæcæ mentes humanæ) monita diuina perinde ac fulmina terrificæ, celeri transmittere obliuicne gaudemus, tantisper modo in cœlum suspectantes, quoad orbis concussu contremiscimus, serenitate autem reddita, uel substillo adhuc cœlo, ne turbinum quidem recentium uestigijs admonemur, & alias quoque procellas impendere fortasse. Quæro ecquo unquam sæculo dominus in nostros uel in suos potius rapidiorem iræ suæ terrorem, incantoremq; distrinxisse uisus est? Distrinxisse dico? immo etiam mi-

brasse, tamesi contremefactas delicias suas Francos persequi pepererit. Hoc cum heri & nudustertius factum sit, quis iam meminisse dicetur, siquidem mens publica ex habitu, & fidutia singulorum aestimetur? Sicine fomento uno, præcalido fortasse, e re nata appposito, doloris statim & discriminis Franci obliuiscuntur, ut uilnere percurato? Pro' suprema & eterna dei providentia usqueadeo ne densa sæculo nostro erroris impij est effusa caligo, ut ne fulminante quidem deo sursum aspiciere possimus? Qui si cœlum fissipere obliuiscimur, quin igitur omnia intente circumspectamus, ut sensu saltem humano Gallia niteretur? nunc uero nec deorsum nec sinistrorsum intuemur, nec retrorsum respectamus, ac ne id quidem, quod porro est uidere contendimus. id demum, quod oculis admodum est, aut etiam ad quod identidem offensamus, animaduersione dignum esse censemus. ut murari nunc subeat eorum uel inertiam, uel amentiam, quorum oculis princeps pro conspicijs solet uti.

Qui cum cœmundis possessionibus, & ex ædificandis penatibus gentilijs longissime prospectare, & ad pronepotum usque atnepotes porroq; etiam uideantur, existimant tamen populari non seruiant ad posteros manaturæ, etiam si perpetuo ipsi tenore felicitatis, quod rarissime euenit, uitam transegerint longiorem. quâquam quid felicitatem istorum uoco? quorum nulli securum sui possessorem esse licet, ex quo ciuili, & municipalis uitæ tranquillitatem aulicæ potentie semel emanciparunt. Nam qui acquiescere intra natalium modum, exigui esse animi aut degeneris arbitrantur, ij q̄ altissime uolentes emicare, eò abripiuntur sæpe, unde sine præcipitio in uitam descendere tranquillio rem nequeant. Atqui huiusmodi est fere eorum conditio, qui ius in caput hominum, ac fortunas habere, aut decus opimum esse putant, aut culmen felicitatis. Quos equidem, ut nunc sunt humana, crediderim potius gradum ad æternum præcipitium factitare, quàm ad ueram beatitudinem uel tantulum proficere. Qui enim sensus omnes suos diuino desponsos amori, cultu'que, humano obsequio, & fastui seculari ita mancipauerit, ut ne animam quidem receperit cœlesti sodalitate natam, quæ in manum ipsa dei mancipium que tum conuenit, cum militie Christianæ tyrocinio quisque sacramento primum domino dixit lustrali rore respersus, quoniam modo is non perfidus & transfuga est, qui a deo in cuius uerba adactus est, ad eum mundi fastum desciscit, cuius obsequium rogatus eiurauit? Et enim anima usqueadeo aulicæ potentie amore capta, quid aliud

q̄ a sponſo ſuo eodemq; domino diuertens, res ſuas ſibi habere eum iubet, & cum dote ſua licet profectitia tranſit ad amorem impietatis. Sed deus ipſe iſta uiderit, cuius eſt prouidentia quicquid recte, atque ordine in commune conſulitur, ut eius eſt conuenientia quicquid nunc populus perpetitur. Caterum, ut ad rem redeam, ſi per hoſce aliquot annos iſti hominum merita in diſpenſandis honoribus & officijs publicis ponderata fuiſſe contenderint, ſunt qui auſint affirmare, raro libripendibus ipſis eorum lancem competitorum iſſe peſſum, qui meritis quamlibet amplis uel aurum, uel neceſſitudinem, uel aliud quippiam commendatitium nõ addiderint, quod uirtutem, doctrinamq; prægrauaret, & famam quamuis illuſtrem. Ita uiros eximos, qui aut ingenij ornamenti, aut prærogatiua natalium, aut innocentia, & doctrina ſiſſragio renunciarı ſperent & ſua creſcere industria, obſtrictos ijs eſſe graui quopiam authoramento neceſſe eſt, qui officina illius beatrix uideri mancipis gaudent. quorum ut quiſq; maxime uel obſcuris uel exiguis natalibus ortus eſt, ita plerũq; eſſe ſolet pleniffimus faſtidij. Vnum tamen eorum genus ſemper exitabile fuit, qui diuturno graſſati obſequio, & in omnium potentium obſeruantiam compoſiti, oris tandem probitate obreperunt ijs, qui ſuper admiſſiones erant. Hoc genus & flexiloquum, & ad omnem rerum inclinationem aut fortuna' celerem euariationem Chamæleontea quoque ipſum mutatione aliud atque aliud eſſe ſolet. uifi ſunt ſæpe Onocephali qui numerum augerent, ut in omni ordine fere ſunt quos fortuna tantum eſſe mera ludibria iudices. Qui nec ingenio præditi, nec arte ulla ciuili intincti ſunt, nec natura aut ſciti aut lepidi, ſed fruges tantum conſumere noſtri prythanei nati. Verum illi nos urunt aulici ueteranei uel uerius ueteratores, qui manubijs popularibus beati, & proceres oberatos uerſuris authorantes, eos proceſſibus ſuis inimicos putant eſſe, qui ijs ſtudijs incumbunt, quæ quæſtum non faciunt. hos ſtipatos manipulis aſſeclarum uidere eſt, quos uelut tyrocinio deducunt in officinam ditis, ut illic argentariam faciunt. Ii autem ut literarum irriſores improbuli, ſic ærarij arroſores minutuli a uulgo dictantur, ad id tamen ſucenturiati, ut uberrimum quodq; munus per manus traditum ſiſcipiant, quod quidem eſſe poſſit in aula commercio. ex manubijs enim popularibus ſuppeditantur imenes beatuli, quæ literatis, & doctis ſacroſanctæ ſolent eſſe. ijs autem ſtationarijs ordinum ductores in ſua uerba adactis, firmiſſimum quodq; tenent reip. præſidium, ne quando ſumma poteſtas inclinatione rerum ex ſinu ſuo excidat. & nos con-

silium publicum tantis hactenus copijs Gallia non suppetijisse mi-
 ramur? Quis enim iam referre uel honestatis, uel utilitatis pu-
 blicae putat qui quibus anteponantur? Nec uero Gallia quam-
 libet latis finibus patens, multisq; magistratibus atque honoribus
 instructa, propinquis, & necessarijs istorum cum numero per-
 multis, tum uero cupiditate deuorantibus uberrimum quodq; mu-
 nus, iam esse satis potest. Quare cum magnae ipsorum cogna-
 tiones, etiam affinitates dudum coiuisse uisa sint, quae nulla ui uel
 legitima, uel aduersarum factionum frangi possint uel dissui, quid
 illis tandem sperandum est qui suffragatores uel sequestres in-
 tra septa non habent? nam meritorum quidem surdas preces
 nihil prodesse scimus, cum alioquin omnia in potestate teneant qui
 dies & horas soli comitiales nouerunt. quidni enim comitia uel
 differre possint, uel auferre, qui etiam iustitiam edicunt, cum
 libuit, & renittunt? Sed quid nominis appellemus, aut quid
 hominum potius eos esse dicamus, quorum haud ita pridem si-
 lentium plus regno nostro nouimus incommodasse, q̄ omnium po-
 tuere concionantium uociferationes prodesse? Sirach ille philosophus
 Iudaeorum secundum Solomonem sapientissimus tricesimo capite sui
 libri ita inq̄t. ἀρχὰ ἐκελευμένα ἐν σὺματι κεκασμένα, θέματα βρω-
 μάτων παρακείμενα ἐπὶ τάρῳ. effusa bona in ore compresso, fercula
 epularum apposita sepulcro. O' fœdissimam culpam cum is animus
 in rerum non exhibetur actu, quem uel mores, uel antea acta uita
 spondere, uel frons deniq; impostricula uidebatur præferre silen-
 tium dico? Vtinam hactenus argui possent. Heu mores huius ætatis!
 Quonam tandem gentium germana uirtus abiit? cedo nunc Ari-
 stidem unum, aut Nasicam, quicum in tenebris micem, & ego Alcyo-
 nem uidisse me gloriabor. Cedo Catonem, aut alium quemuis liberi
 spiritus uirum, qui & reipublicae charitate ducatur, & precarium se
 honorem habere non meminisse uelit. Cedo qui in actu publico ple-
 raq; in priuatas rationes non referat, nec uelut fortunæ lar genti
 publica, pandendū esse priuatum sinum putet. Cedo deniq; qui sim-
 plici innocentia & integritate, q̄ multiplici lorica opum & propin-
 quitatum aliarumq; necessitudinum tectus esse malit, non modo ad-
 uersus uim aulicam, & improbam, sed etiam aduersus legitimam
 & ciuilem. Postremo ostende unum ex istis uultucis, & personatis,
 qui aliquando omnibus integumentis simulationum euolutum se uel
 amico, & propinquo cognoscendum dederit. Ita ne uero isti a con-
 spectu nostro rapti, cum eos exceperint munia grandiora, iubeant

non modo nos, sed etiam honestatem, ac ueritatem ualere, quasi ut in alienos mores (o maleficam uim Vertumni) sic in aulicos immigrarint? Et primos uitæ actus, quasi obsides hominum existimationi datos, ætate iam uergente perfide destituant? uideant quæso etiam atque etiam, ne id perinde esse credatur, atque si maturam segetem laudum suarum, tædio ipsi uitæ compositæ capti, repente, ut sic loquar, inarare, uertereque diceretur. At qui tales aliquando inuentos esse constat, qui dignitate uultus populo imponerent, et oris probitate, ut nuxes intus marcidæ specioso sæpe fallunt legentes putamine. Rursus idem Sirach. ca. tertio et tricesimo. *ἡγοράσθησαν κατὰ τὸν πάθος καὶ πορτίᾳ ὄνω, ἄπτος καὶ ταυδείᾳ καὶ ἔπρον οὐκίτη.*

» Pabulum, inquit, et uirga et sarcina a fello, panis et institutio

» et opus mancipio. Quorsum, inquis, hæc philosophi dicta? nempe ut intelligatur uirum sapientem priore loco eorum socordiam taxauisse, qui sibi, ac propinquis impigri et disertis, ut claris innotuit exemplis, in causa tamen populari inuenti sunt infantes, ac remissi, idque eo tempore, cum eos grauos esse et facundos rerum summæ interesset. Quibus aliquando ipsis eorumque collegis aut successoribus eam mentem dari uelim, ut uel pulpito facessant, ut dicitur, uel dicenda inculcandaque in tempore proloquantur. Alterum illud symbolum ad regum eruditionem proditum esse censeo, ut crassis ac pigris ingenijs sordida ipsi munera reip. et uelut clitellas publicas iniungerent, exigua quoque salaria geometrica proportione statuentes, ut Aristoteles docuit ratione pulcherrima. eximios autem uiros, quorum industria solertiaque rebus in arduis uti possent, primario ut pane alitos ad ingenua munia transcriberent, ingenuis ipsos artibus institutos, nec eos uitam agere sinerent ignobiles et abditos, qui ornamento reipub. et usui esse possent. Ecquod est enim per superos immortales aut utilius regni administrandi, aut splendidius instrumentum, ad finitimas etiam et longinquas nationes refulgens, quam doctorum hominum multitudo, partim in comitatu regis agens, partim per uaria reip. munia distributa? At nunc is est reipub. nostræ status, ut clitellæ generosis equis, et instrata speciosa imponantur asinis. Proinde cum nec oculi, nec aures regis officium suum nunc agnoscant, et homines quidam in rebus suis acres, in republica et principis aut languidi, aut hebetes, nec deligere ipsi idoneos uiros, nec hominum famam secundam aut incommodam satis explorare nouerint, quid causæ est tandem quin omnium in repu-

perperam factorum crimina ad eos pertineant? & quod Francia male nunc audit ob doctorum, sapientumq; penuriam, id ijs in crimen uerti debeat per quos hic tales multos esse non licet? Quid si etiam eorum nonnulli prorsus doctos & bonos, eorumq; dissimiles nouere, sed procul eos gubernaculis summouent, ne uel eorum acta ad manus aspiciant, aut in puppim fortasse admitti tandem uelint? Manauit enim hæc opinio in omnes iam ordines, cordationes ideo homines istis suspectos esse, quod prælucentem ipsi faciem propius aduocari rebus gerendis nolint. Certe uidimus huiusmodi non admissos in consortium, cum uox id publica uociferatu summo, sed confuso flagitaret. Aut igitur hoc fateantur necesse est, amissim se albam in lapide albo esse, qui inter gnaros, ignarosq; discerniculum nesciant, aut nosse se quidem notæ melioris uiros, sed non tam scenæ, & populo aut etiam ueritati, quàm potentæ suæ, & commodis inferuire, & principis senectuti aut infirmæ ualitudini hæctenus illusisse. Virumuis autem fateantur, paris erit impudentiæ. Etenim qui satis secundas implere partes nequeunt, qua, malum, fronte primas tenere contendunt? præsertim cum tot egregios actores inter cuneos inertes exactosq; sedere uideamus, & decus scenæ proceres longissime submotos? eorum si sagacitatem requirere nunc uacaret, aut id interesse rerum magnopere arbitraremur, quàm facile esset docere Franciam non modo oculis, & auribus nostro caruisse tempore, sed, quod instar est monstri, ne olfactus quidem sensorium habuisse. Quam enim tandem cladem odorari ante potuimus aduentantem, q̄ ab ea oppressi? quid ante prouidere, q̄ in oculos incurrit? Quem rumorem belli prius auscultatu captare, quàm omnia classicis personare uisa sunt? Hunc statum rerum in Gallia uidimus, quo statu res gestas siquis olim memoriæ mandare statuerit, eorum quidem quis lotis manibus stilum capeffere licebit, luculentum sane argumentum scribendi, copiosumq; habebit, & ex eo posteritas intelliget q̄ magnifice sese nonnulli in rerum administratione gesserint. Quis enim amans patriæ, cum paulo acriorem animum ad hæc scribenda applicauerit, non hoc præcipue docere cõtendat, & persuadere, quod Francorum natio inuidia prius rerum in Italia prosperrime gestarum, deinde etiam odio & contemptu laborauit ob immutatum rerum statum euentu prope interuicium, nõ id uitium gentis fuisse, quæ tot seculis documentum strenuitatis suæ dedit comis, & innoxie, ut quidem sunt iura belli, sed temporis fatalis, sed ambitionis paucorum præcipitis, atque inertis, quam

uniuersæ

*uniuersæ gentis ignominia expiari oportuit, ut exemplum seculis
 in posterum proderetur, sed quidlibet potius quàm uniuersæ gen-
 tis uel scelus, uel erratum. Hæ, ut arbitror, sunt causæ quæ mebrem
 Francia latius, atque augustius imperium non habet, ne mirum sit
 reputantibus amplum ei, & magnificum late imperitandi instru-
 mentum semper fuisse, rerum tamen gestarum rationem haud qua-
 quam proportione constare. Quare si moribus iam nostris qui re-
 rum summam tenent, tenebuntq; in posterum, in disquisitionem con-
 uentuum aliquando principe præside uocarentur, nonnulli sæpe, &
 nasutos sese uideri uolunt, haud dubie, quod aiunt, apprime simi ab
 omnibus cernerentur. proinde qui illorum sunt adhuc superstites,
 ij maximopere laborare debent, ut præteriti temporis damna sar-
 cientes, publici etiam dedecoris discutiant sugillata, ut quidem discu-
 ti possunt. Sic enim fiet ut uulgatæ opinionis & per omnes ordi-
 nes peruagatæ sententia inducenda, à qua uix prouocare quisquam
 potest, publicæ etiam ipsi famæ tympana sonitu hilariore, ac festi-
 uiore pulsent. Ad hoc autem ideo alacriore animo ac spe meliore
 comparare se possunt, quod rebus gestis genialis huius anni ansam
 ipsis deus retinendi gubernaculorum dedit, etiam cum laude non
 uulgari. qua occasione utinam & probe, & solerter tantisper, dum
 licet, utantur, ut nobis aliquando argumentum palinodiæ detur. Mul-
 ta alia restabant eodem pertinentia, sed hæcenus Hercules & Li-
 ber pater, ut est in prouerbio. vltius fortasse ciuili libertati aqua
 fluere nõ uidetur, proinde reuertar ad uiam institutam, quæ adhuc
 magna restat. Romanarum Persicarumq; opum commentationem se-
 quitur Iudæorum mentio, quorum reges Dauid & Solomon imma-
 nes diuitias possedisse leguntur. quas eo magis leuiter excutiendas es-
 se duxi, ne præuariationis arguerer, quàm quod explicandi de ijs
 aliquid fidutiam conceperim. Iuuabat & alioquin in eas res inq-
 rere, quæ, ut uulgi est opinio, sola sacrorum scriptorum authorita-
 te subnixa esse creduntur. Iamprimum igitur prioris Paralip. cap.
 II. & uicesimo Dauid ita loquens ad Solomonem inducitur. Confor-
 tare & uiriliter age, ne timeas neque pauas. ecce ego in pauper-
 tata mea præparauì impensas domus domini auri talenta cen-
 tum millia, & argenti mille millia talentum. & secundi Regum
 VIII. Et percussit Dauid Adadezer regem Soba, quando profe-
 ctus est ut dominaretur super flumen Euphratem. Venit quoque
 Syria Damasci ut præsidium ferret Adadezer. & percussit Da-
 uid de Syria. XXII. millia Syrorum, facta est Syria Dauid serui-*

ens sub tributo. Et tulit Dauid arma aurea quæ habebant serui
 Adadæzer, et detulit ea in Hierusalem. Libro autem tertio Re-
 gum capitulo decimo. Non erat argentum nec alicuius pretij pu-
 tabatur in diebus Solomonis, quia classis regis per mare cum clas-
 se Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde au-
 rum et argentum. et paulo inferius. fecitq; ut tanta esset abundan-
 tia auri et argenti in Hierusalem quanta et lapidum. Hac hy-
 perbole immensa auri argentiq; uis fuisse significatur in thesauris
 Solomonis. Vidimus supra summas Persarum opes centum et o-
 ctoginta millia talentum fuisse post Dariuum uictum. quibus oportet
 septem millia addere quæ Darius Ecbatanis fugiens secum in
 tumultu rapuit ut author est Arrianus, et ijs rursus coniectura ad-
 dere sumptum eius belli. Historia autem regum dicit Dauid habu-
 isse argenti mille millia talentum, idest decies centena millia, et au-
 ri centum millia, quæ minima computatione mille millia talentum
 argenti ualent. Ita fit ut decies maiores fuerint Dauid opes quàm
 Darij. Existimo autem et Persicum talentum et Hebraicum idem
 cum Babylonio fuisse talento, qua ratione summa sexta parte auge-
 tur. Quare fidem res illa habitura non uidetur hominum quidem
 sensu, etiam si authoritati sacrosanctæ id creditur. Quâquam etiam
 magis illud hyperbolicum uidetur quod Ctesias de Sardanapalo scri-
 psit. qui ducentis circiter annis Solomonis ætatem secutus, morte sua
 regnum Assyriorum finiuit. Ait enim eum regem ab Arbace Mæ-
 do obsessum fractis iam aduersa pugna uiribus et uictoriæ spe ab-
 scissa. pyram in regia struxisse altitudine pedum quadringentorum,
 in qua cubilia centum et quinquaginta posuit aurea, totidemq; ex
 auro mensas. In medio autem pyrae contabulationem extruxit pe-
 dum quoquoersus centum in quo lecticas consternendas cum cu-
 rauisset, superiorem contabulationis partem trabali materia conte-
 xit, et latera crebris ualidisq; tignis cinxit ita ut exitus non pa-
 teret. Quo facto ipse et uxor et pallacæ uarijs in lecticis iacue-
 runt in eo ædificio conclusi. In quod etiam ipsum auri centies cen-
 tena millia, argenti uero decies tantundem congeffit, idest millies
 centena millia talentum, quod ipse myriadem myriadam appel-
 lat, idest decies millena in sese multiplicata ut antea dictum est, cum
 præter eam summam liberis, quos ad Nini regem belli initio mife-
 rat, auri talenta numero tria millia dedisset. Super his operibus
 cum instrumento regio multiplici ac copiosa uarietate distincto, cum
 ipse ita cum uxore et pellicibus eius recubisset, pyram illi ædifi-

cio circumdatam accendi p̄ eunuchos. i. amicorum iuratisimos iussit.
 Eos enim solos confcios consiliorum extremorum fecerat. Quo facto ipse cum illis opibus diebus quindecim conflagrauit, stupentibus alijs præter confcios. Fumus enim in sublime conuolutus ingentis cuiusdam sacrificij opinionem faciebat, apud eos quidem qui extra regiam erant. ἐπέτασε δὲ τὸ σίκημα δοκῶν μεγάλαις τε καὶ παχείαις. ἔπειτα ἐν νύκτι πρίεθνε πολλά ξύλα καὶ παχέα, ὥστε μὴ εἶναι ἔξοδον. ἐν ταῦθα πρίεθνε μὲν χρυσίον, μυριάδας κιλίας, ὄργυρις δὲ μυρίας, μυριάδας ταλάντων. καὶ ἰμάτια καὶ πορφύρας καὶ σολὰς παντοδαπάς. ἔπειτα ὑφάσμα ἐκέλευε πῶν πυρᾶν, καὶ ἐκαίετο πεντεκαίδεκα καὶ ἡμέρας. οἱ δὲ ἐθαύμαζον ὄρωντες τὸν καπνόν. καὶ ἐδύον αὐτὸν θυσίας ἐπιτελεῖν. ταῦτα δὲ μόνοι ἤδισαν οἱ οὐνόχοι. Redeamus ad Dauidem. Iosephus libro septimo antiquitatum de eo loquens ita inquit. Reliquit autem Dauid diuitias tantas quantas nemo alius regum nec Hebræorum, nec aliarum gentium. κατέλιπε δὲ πλῆτον ὅσον οὐκ ἄλλος βασιλεὺς οὔτε ἑβραίων οὔτε ἄλλων ἐθνῶν. Ingentes autem pecunias in sepulchro eius conditas fuisse dicit, & in regum loculis, qui magna arte conditi ita erant, ut non facile inueniri possent. Eusebius libro nono de præparatione euangelicæ author est Eupolemm ita scriptum reliquisse, Dauid regem Syros & Phœnices usque ad Euphratem domuisse, Idumæos etiam & Ammonitas, Itiæ, ræos, Moabitas, Nabatæos, Nabdæos, Suronemq; Tyri ac Phœniciæ regem, bello subactus tributa Iudæis pependisse. Dauidq; petenti diuinitus locum fuisse demonstratum quo loco ædificaturus esset templum. sed cum sanguine hostium & multis cædibus per bella varia impiatus, hoc facere non potuisset, quam maximum potuit apparatus fecisse. itaque comparasse eum æris argenti auri tanta non pauca, lapides etiam & ligna cupressi & cedri. navesque eum coëgisse Melanis Arabiæ ciuitate, misisseq; in insulam Vrphen in rubro mari sitam metallis auri scatentem, unde in Iudæam innumerabilia penè auri pondo delata fuisse. Dauid autem morientem regnum Solomonī filio tradidisse. qui cum templum ædificaturus esset deo ita uolente, literas ad Vaphren Aegypti regem scripsisse hoc exemplo. Rex Solomon Vaphri Aegypti regi amico paterno salutem. Scito me à deo magno Dauid patris mei regnum accepisse. cumq; mihi pater præceperit templum deo condere cæli & terræ conditori, ut etiam ad te scriberem addidit, peto igitur abs te ut artifices atque fabros ad ædificandum templum dei mittere uelis. Vaphren autem inter alia hoc re-

scripsisse. Ad ædificandum templum dei fabros atq; ministros octua-
 ginta millia hominum ad te destinaui. dabis igitur operam ut recte
 atq; ordine uiuant, & rebus necessarijs non careant, temploq; dei
 condito incolumes ad nos redeant. Itidem cum Solomon ad Suronē
 Tyri regem scripsisset, simile tulit responsum, & eundem numerum
 operariorum impetrauit. & præterea architectum Tyrium ma-
 tre iudæa natum, uirum in architectura summum. Congruit hoc cū
 eo quod dicitur tertio regum, capite quinto, ubi rex Tyrius non Suron
 sed Hiram appellatur. Iosephus li. VIII. antiquitatum epistolam re-
 gis Hiram, quem Ironum a Tyrijs uocatum esse dicit, & epistolam
 Solomonis ad eum, ad suam ætatem asseruatas esse affirmat, nō mo-
 do apud Iudæos sed etiam apud Tyrios. Libro autem primo con-
 tra Apionem grammata. Sunt inquit apud Tyrios annorum multo-
 rum acta, quæ publica cura diligenter asseruantur. in quibus inter
 cætera hoc quoq; perscriptum est, q̄ Hierosolymis templum a Solo-
 mone exædificatum est annis centum & quadraginta priusquā Ty-
 rij Carthaginem coloniam ædificarunt. apparatus etiam construen-
 di templi in ea acta relatus est. Ironus enim Tyriorum rex amicus
 erat regis nostri Solomonis. ἀνεγράφη δὲ παρ' ἐπειροῖς ἢ τῶν ναυκ-
 τασιῶν τῶν παρ' ἡμῶν εἰρωμῶς ἰδρὸ τῶν τυρίων βασιλεὺς φίλος ἦν τῷ
 βασιλεὺς ἡμῶν σολομώντος. Pergit Eupolemus & rursum ita inqt.
 Totum autem aurū, quod in templo columnis, & uasis templi fuit
 consumptum, Quadragies sexies centena millia fuisse. argento uero
 ad clauos, et alia instrumenta mille ducenta triginta duo talenta. æris
 uero in columnis fornicibus, ac cæteris talenta decem & octo millia.
 misisseq; omnes in regiones suas Phœnices simul, & Aegyptios, de-
 cem auri talenta singulis data. talentum autem dico, inquit, quod
 siclum appellant. & Aegyptiorum quidem regi oleum & mel ma-
 gna quantitate misisse, Suroni autem columnam auream, quæ Tyri
 in templo Iouis conspicitur. Hæc expositio potest rem facere credibi-
 lem. sed quod dicitur quadragies sexies centena millia non adiecto
 siclorum uel talentum, nescio an librariorum sit uerbum. Græcum
 enim exemplar non uidi. Siclus, inquit Hieronymus Ezechielis
 IIII. stater est, hoc est drachmæ quatuor. Exodi. XXX. cap. ita legi-
 tur. Siclus. XX. obolos habet. media pars sicli offerretur domino. quod
 exponens Iosephus li. III. antiquitatum siclus, inquit, Hebræorū no-
 misma quatuor drachmas atticis habet. Hac ratione si singulis ope-
 rarijs, q̄ centum & sexaginta millia erant, deni sicli dati sunt, hoc
 est quadragenæ drachmæ, fiunt quater. & sexages centena millia
 drachmarum.

drachmarum. Ex quibus quatuor & sexaginta millia pondo fiunt, eo numero per centenarium diuiso. Fiunt hæc mille sexaginta sex talenta & quadraginta auri pondo. quæ æstimatione nostra (in singulas enim libras centenos & duodenos aureos solatos & semissem numeramus) bis & septuagies centena millia solatorum ualent, cum fuerit illud aurum nullo alio metallo concretum. Quæ summa si in opificum mercedem impensa est præter sumptus cibariorum, quod euasuram æstimationem operis cum instrumento sacrificali & ornamentis templi putamus? nempe ad infinitum uisum iri necesse est, si quis apud Iosephum uasa templi legerit. Quod si ita ponamus summam superiorem ut quadragies sexies centena millia siclorum fuerint in templo consumpta, hæc summa iam paulominus quadruplicato crescet. se decies enim centena millia siclorum operarijs data sunt, quæ sexaginta quatuor millia pondo efficiunt. quæ si ternario multiplicentur, sunt duodequingages centena millia siclorum, quæ in ornatum, & supellectilem cedunt, Cum Eupolemus scripserit sex & quadraginta millia siclorum auri, in templi instrumentum ornamentumq; absumpta fuisse. quibus nos ducenta millia addidimus, ut summa quadruplicato cresceret. quod si uniuersam summam exacte collegeris, bis & sexages centena millia siclorum in duobus ijs capitibus inuenies. Quæ ducenties quadragies octies centena millia drachmarum ualent. Hæc si centenario partiantur, ducenta quadraginta octo millia pondo auri in summa efficiuntur. Quæ ut in singula pondo aureos centenos statuamus, ducenties quadragies octies centena millia aureorum ualent. Sed quoniam aurum fuit obryzum, ut diximus, si in singula pondo rursus duodenos aureos & semissem addamus, fient in summa ducenties septuagies nouies centena solatorum millia. Quibus addere oportet mille ac ducentorum talentum argenti æstimationem. Fortasse expeditior erit calculus hoc modo. Ducenta quadraginta octo millia pondo auri, quatuor millia centum & triginta tria talenta efficiunt, & uiginti auri pondo. quæ duodecies totidem argenti talenta ualent, idest undequingaginta millia & sexcenta talenta. Hæc ducenties nonagesepties centenis, & sexaginta millibus aureorum coronatorum ualent. Et hæc summa superiori conueniet, si ad solatorum millia reducat. Addit Eupolemus mille aurea scuta a Solomone fuisse facta. In ter-
 » tio autem Regum cap. decimo, ita legitur. Fecit quoque rex Solo-
 » mon ducenta scuta de auro purissimo. sexcentos auri siclos dedit

- » in lamina, scuti unius, & trecentas peltas ex auro probato, trecentas
 » tæq; minæ auri unam peltam uestiebant. posuitq; eas rex in domo
 salus libani. Per hoc intelligimus in ornatum templi scuta aurea
 non cessisse, & accedere ad quantitatem auri ab Eupolemo positam.
 Peltam autem scutū esse breue nemo est, q̄ ignoret, Virgilio dicente,
 » Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.

Aut hic locus igitur mendose legitur, aut Iosephus & Hieronymus non recte siclum interpretati sunt. Deinde trecentæ minæ atticæ paulo plus ducentis uiginti quinque libris nostris Zygoſtaticis ualent, tantum autem pondus uix gigas sinistra manu uersaret. Plinius inter miracula roboris refert Fusium Saluium duo pondera centenaria pedibus, totidem manibus, & ducentaria duobus humeris contra scalas tulisse. At libra nostra quadrante maior est Romana. hodie iustum pondus baiularium centum & sexaginta pondo esse dicunt. Postremo nec scuta nec peltæ solido auro constabant, sed intus ligno, quod laminæ aureæ conuestiebant. Apud Iosephum libro octauo, non trecentæ minæ, sed tres leguntur. capite autem prædicto tertij Regum ita legitur. Egrediebatur autem quadriga ex Aegypto sexcentis siclis argenti, & equus centum quinquaginta. atque in hunc modum cuncti reges Syriæ equos uenundabant. centenos quinquagenos siclos in singulos equos pretium statuit, idest numo nostro sexagenos aureos coronatos, quo fit, ut quadrigæ, idest quaterni equi iugales quatuor & uiginti libris constiterint, quæ ducentis & quadraginta coronatis aestimari possunt. Ex pretio hodierno intelligimus probabile id pretium fuisse, ut negotiatores Solomonis equos in Aegypto & in Syria sexagenis coronatis emerint. Sæpe enim, ut testatus sum, per anticipationem loquor, quasi iam tunc aurei nostri fuerint, ut expeditus defungar eo, quod institui. Linius libro primo.

» Ita pedestri exercitu ornato distributoque equitum ex primoribus
 » ciuitatis duodecim scripsit centurias, ad equos emendos dena millia
 » æris ex publico data, & quibus equos alerent uiduæ attributæ,
 » quæ bina millia æris in annos singulos penderent. Hoc dictum ita accipio,
 » ac si centenos illic coronatos dixisset, & hic uicenos. Existimo autem unumquemque equitem binos equos habuisse.
 » Dixit enim Linius ad equos emendos dena millia, quibus uerbis
 » bis significat unumquemque equitem equos habuisse non equum tantummodo.
 » ita pretium equi quinquaginta aurei coronati fuerunt prisco illo seculo,
 » & sumptus annuus decem aureis aestimatus.

tus. Syriam autem equis abundasse ex Strabone intelligimus libro decimosexto. Tradit enim Pellam urbem Syriae fuisse a successoribus Alexandri appellatam de nomine Pellæ, quæ patria fuit Alexandri. Postea autem Apama dicta est. Iuxta eam locum esse campestem quem Orontes fluvius cum lacu quodam Cheronesium efficit. ibi locum fuisse recensendo exercitui. & Hippothrophium pulcherrimum, hoc est locum equitio alendo destinatum. In eo fuisse equas regias numero supra triginta millia. admissarios autem equos trecentos. ibidem & equisiones fuisse, seu domitores equorum, & lanistas, & bellici ludi magistros, & quinque ad arma Tyrones instituit, stipendia merentes. quod mihi memorabile visum est. ἐν ταῦτα δὲ, inquit Strabo, καὶ τὸ λογιστήριον τὸ στρατιωτικὸν, καὶ τὸ ἱπποφόριον. θύλακα μὲν ἵπποι βασιλικῶς πλείους τῶν προσημυρίων. ὁ χεῖρα δὲ τῶν τ'. ἐν ταῦθα δὲ καὶ πωλοδράμηναι καὶ ὁ πλομάχοι καὶ ὅσοι παιδαυταὶ ἐμισθοδοτοῦντο.

Talenti autem significationem non unam fuisse apud Hebræos puto quomodo & apud alias gentes nonnullas. Pollux libro nono siculum talentum duplex fuisse tradidit, uetus & nouum. uetus quatuor & uiginti numos significasse, nouum duodecim. apud Suidam non numos uiginti quatuor ualuisse dicitur, sed mnas, quod corruptum esse puto. ex Polluce, qui ait δύναται δὲ ὁ νοῦμος τρεῖς ἡμιωβόλια. Valet autem numus tres semiobolos. licet apud Pollucem ὁμόλια pro ἡμιωβόλια legatur. quod sic coniectura assequor. numus sestertius quartam partem drachmæ ualet. drachma autem sex obolos. quare tria hemiobolia idest sesquibolum numus sestertius ualuit. Talentum igitur apud Siculos uetus quidem senas drachmas ualuit, nouum autem ternas. Propterea Pollux τὸ μὲν τοι σικιελικὸν τάλαντον ἐλάχιστον ἴσχυει. siculum, inquit, talentum minimum quid ualebat. eodem pertinet quod idem alibi eodem libro dicit, ἡ δύναται δὲ τὸ χρυσοῦ τὸ τάλαντον τρεῖς χρυσῶς ἀπικουῖς. τὸ δὲ τὸ ἀργυρίου ἐξήκοντα μνας ἀπικουῖς. Valet autem auri talentum tres aureos atticos. argenti uero sexaginta minas atticas. Homerus Iliados libro uigesimalotertio describens agona funebrem, quem Achilles ad tumulum Patrocli fecit, Talentum pro summa non magna posuit. Primum enim præmiū curuli certamini proposuit foemina captiuam cum tripode. secundū equā prægnantem mula. Tertio autem loco uincenti lebetem, quarto duo auri talēta. Vltimo phialā areā lebetis uicem præbetem. τῷ δὲ τετάρτῳ θῆκε δύο χρυσοῖο τάλαντα. bina talēta dein quarto pronun-

diat auri. Ex his præmijs cum quibus duo auri talenta exæquat,
 apparet talentum paruum quippiam fuisse. Eo in loco enarratores
 talentum antiquum non simile recentiori fuisse tradunt. Aiunt enim
 uetus talentum secundum Polemarchum authorem quatuor libraru
 fuisse. Secundum Theophrastum quatuordecim. Secundum Timæum
 quatuor & uiginti. Aristotelem autem indefinitum talenti pondus
 posuisse. cæterum paruam fuisse summam apud Homerum oportuisse,
 cum quarto loco assignauerit, & minus equa & lebet fecerit. Sunt
 qui dicant talentum auri apud Græcos paruam fuisse authore Di-
 philo. quod conuenit cum eo, quod ex Polluce diximus. Huiusmodi
 autem talenta intelligi prioris Paralip. XXII. existimo auri talenta
 centum millia, argenti mille millia talentorum. æris uero & ferri
 non est pondus, uincitur enim numerus magnitudine. Dauid autem
 circa finem regni Assyriorum regnauit. Cui tempori proximũ fuis-
 se Homerum nonnulli tradiderunt, ut author est Eusebius. Ex quo
 coniectura capi potest de talento Homericò, & Dauidicò. huic opinio-
 ni authoritatem præbere potest Iosephus lib. VII. antiquitatum, apud
 » quem Dauid ita loquens inducitur ad primores tribuum. Fratres
 » nosse uos uolo, q̄ cum templum domini ædificare statuissem, auri ar-
 » gentiq; magnam uim præparauim ad talenta centum millia. centum
 » millia dixit. non mille millia, ut prioris Paralip. cap. secundo & uic-
 » cesimo. Nec centum millia talentum auri, sed auri & argenti centum
 » millia talentum. Rursum cum dicitur tertij Regum. X. de regna Sa-
 » ba. Dedit ergo regi centum uiginti talenta auri & aromata multa
 » nimis et gemmas pretiosas. Et rursum. Erat autem pondus auri, quod
 » offerebatur Solomoni per annos singulos sexcentorum sexaginta sex
 » talentorum auri, excepto eo, quod offerebant uiri, qui super uectiga-
 » lia erant, & negotiatores, uniuersiq; scuta uudentes, & omnes reges
 » Arabiæ ducesq; terræ. & cap. superiore. Misitq; Hiram in classe illa
 » seruos suos uiros nauticos, & gnaros maris cum seruis Salomonis,
 » qui cum uenissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringento-
 » rum uiginti talentorum detulerunt ad regem Salomonem. In omni-
 » bus his locis, ego talentum magnum intelligo. quomodo etiam cum
 » de ære & ferro loquitur historia. Pri. autem Paralip. XXIX. ita in-
 » ducitur Dauid pro concione loquens inter primores tribuum. de pe-
 » culio meo & aurum & argentum do in templum dei mei, exceptis
 » ijs, quæ præparauim in ædem sanctam, tria millia talenta auri de au-
 » ro Ophir, & septem millia talentorum argenti probatissim ad de-
 » aurandos parietes templi. & ubicuq; opus est aurũ de auro, & ubi-
 » cunq;

» cumq; opus est argentum de argento. & inferius. Pollicati sunt itaque
 » principes familiarum & proceres tribuum Israhel, tribuni quoq; et
 » centuriones, dederuntq; in opera domus domini auri talenta quinque
 » millia, & solidos decem millia, argenti talenta decem millia et æris
 » talenta decem & octo millia, ferri quoq; centum millia talentorum.
 De hoc loquens Iosephus, ita inquit. Sed & tunc oblationis primitias
 faciens alia tria millia talentum auri purissimè se præbiturum esse
 pronunciauit, ad adytum & currum dei faciendum. Cumq; tacuis-
 set Dauid, a principibus, & sacerdotibus, atq; leuitis certatim offe-
 rentibus, collata sunt auri quidem talenta quinque millia, & stateres
 decem, argenti uero talenta decem millia. ferri talenta millia mul-
 ta. hic etiam magna talenta intelligo. sed adnotandum, q̄ quos histo-
 ria sacra solidos, Iosephus stateres dixit. Stater apud Græcos aureum
 numum significat, quo nomine & Persæ & Macedones utebantur,
 unde Philippii stateres, & Darici & Alexandrei dicti. Stater etiam
 pondus est drachmarum quatuor, ut ante diximus, quod Hebræi
 siclum dicebant. ergo stateres hic pro aureis numis. i. siclis intelligo.
 Sed de stateribus & solido inferius loquemur, si memoria non excide-
 rit. Summa disputationis nostræ hæc est. æstimationem opulentia He-
 braicæ fieri non posse ob talenti uarietatem, cum nec ipse Iosephus
 extricare hanc ambiguitatem potuerit. nunc enim pro pondere, nunc
 pro numero, nunc pro numo ponitur, ut apud Eupolemm in loco
 supradicto. q̄ & Græci eadem penè de uarietate significatum ta-
 lenti tradiderunt. quantum tamen coniectura haud ariolatrice con-
 sequi possumus, quod Eupolemus dixit quadrages sexies centena
 millia in templum et eius instrumentum absumpta fuisse, de siclis. i.
 stateribus intelligendum. Cuius summæ æstimatio a nobis posita est
 exacte, ut arbitror. Itidemq; censendum autumaui de talentis
 illis Sardanapali, ut fidem historiae obiter arrogemus. In qua hoc
 mihi animaduertendum summopere uisum est, ad eorum, quæ dixi-
 » mus confirmationem, q̄ Ctesias ita scripsit ut diceret ἐνταῦθα περὶ
 » θυνε ἰσθὶ χροσίου μυριάδας χιλίας, Illic circumdedit auri myriadas
 mille, non adiecto talentum ut in argento fecit. Itidem scilicet ut
 Eupolemus in loco superius citato. Quæ duo exempla indicant
 antiquum loquendi morem, qualis est etiam hodie apud nos, cum
 dicimus mille millia auri. Vt enim hac locutione mille millia aureum
 intelligimus, sic illi mille millia siclorum auri significabant, uidelicet
 q̄ sicli pondere apud eos numus aureus per citeretur, ut apud Athe-
 niens. & Macedones stateris. i. quaternarum drachmarum. Quo fit.

Itum est ut stater pro aureo acciperetur, ut etiam apud Per-
 sas. Huius opinionis argumentum ducitur ex uerbis quæ se-
 » quantur. argenti (inquit) ad clauos & alia instrumenta mille
 » ducenta triginta duo talenta. æris uero decem & octo millia.
 » sic singulis opificibus dena talenta data, idest deni sicli, ut ipse in-
 quit. Talentum ergo numarium Hebræorum tetradrachmum
 erat. Atheniensium uero duodenarium erat, idest ternorum sta-
 terem. Sic apud nos interdum libra numaria est. Ponderale
 uero & libræ Hebræorum talentum, Babylonium fuisse pu-
 to, uel potius Aegyptum, qualia erant auri talenta quæ ex
 Ophir insula afferebantur, quam Vrphen Eupolemus græcus au-
 thor appellat. Tharseis sunt apud græcos qui Indicam gintem fuis-
 se putent. alij Carthaginem sic appellatam ab Esaiâ putant. quod de
 urbe ipsa à Didone ædificata intelligi non potest, cum Iosephus dicat
 post Salomonem centum & quadraginta annis conditam esse à Ty-
 rijs Carthaginem. Saba autem regio fuit Aethiopiæ. Regina autem
 quæ ad Salomonem uenit, & Aegypto & Aethiopiæ imperauit
 ut Iosephus autumat. Sabæi populi sunt Arabiæ felicitis. Sunt & op-
 pidani Sabæi, à Sabis oppido magno dicti, ut authores sunt Strabo
 & Stephanus de urbibus. Est præterea Saba portus in Aethiopia.
 » Strabo libro decimosexto. εἶτα λιμὴν σαβά. καὶ κενὴν κενὴν ἐλεφάντων
 » ὁμῶν μου ἀπὸ τῶν εἰτ' ἐν βαβυλῶν τούτων χώρα τινεὶς λέγεται. ἔχουσι
 » δ' αὐτὴν οἱ παρὰ φαμμίτιχου φυγάδες αἰγυπτίῳν, βασιλεύοντα δὲ
 » ὑπὲρ γαυανδῶν, ὅφ' ἦν ἄθι καὶ ἡ μερὸν πλησίον τῶν τόπων τούτων ἐν τῷ
 » νείλω ὄσση νῆσος. Postea portus Saba, & uenatio elephantorum, lo-
 » cus à re ipsa appellatus. Post hæc regio interior quæ Tenesis dici-
 » tur. quam obtinent exules qui quondam à Psammitho rege Aegypti
 » aufugerunt, imperio parent sæminæ, quæ regina est Meroe insu-
 » læ non longe abhinc sita, in Nilo flumine. In cuius ditone alia est
 » insula non longe ab ijs locis sita in eodem flumine, & ab exulibus
 » habitata. Ex his uerbis planum fit unde fuerit regina quæ Salomo-
 nis fama excitata in Palestinen uenerit. Meroe insula est quam Nilus
 efficit, ut inquit Pli. & urbs eodem nomine quam Aethiopicam esse
 Stephanus dicit, et Strabo libro decimosextimo. reginā esse Aethiopiæ.
 » ἄθι δὲ τὸ μέγιστον τῆς αἰθιοπίας βασιλείον ἡ μερὸν πόλις ὁμῶν μου τῆ
 » νῆσῳ. Est autem maxima Aethiopiæ regina Meroe urbs eodem no-
 » mine quo insula. locorum autem uocabula quæ in literis sacris le-
 » guntur, apud historicos non agnoscī in causa est, quod scriptores græci ab
 » idiomate hebraico uerba deslexerunt ut sermoni suo accommoda-

rent. Deinde Plinius libro sexto de navigatione ab Alexandria in
 22 Indiam loquens, ita inquit. Quæ omnia gentium portuum ue aut
 23 oppidorum nomina apud neminem priorum inueniuntur, quo ap-
 24 paret mutari locorum status. Ingentes uero tunc opes in orbe fuis-
 25 se argumento esse mihi uidetur aurei sæculi appellatio sub Satur-
 26 no. Saturnus autem in Italia ante Troianum bellum centum fer-
 27 me annis regnauit. & Dauid in Iudæa post Troiam captam toti-
 dem prope annorum spatio, ut colligimus ex chronicis Eusebij.
 Lactantius tamen libro primo, Belum qui ab Assyrijs colebatur,
 trecentis annis bellum Troianum præcessisse contendit, & ei æqua-
 lem fuisse Saturnum. Cui congruit illud quod libro quinto dicit.
 Post Saturni tempora cultum simulachrorum institutum, ideoq; tunc
 iustitiam ueram fuisse cum deus uerus & unus coleretur. Porro
 regnum Assyriorum antiquissimum omnium regnorum fuisse con-
 stat. Cuius quadragesimo & secundo anno Belucho rege octa-
 uo regnante Moses populum dominicum eduxit ex Aegypto. au-
 thor Eusebius libro decimo de præparatione euangelica. libro au-
 tem nono, Alexandrum Polyhistora cognomine. i. multiscium di-
 ctum in libro quem de Iudaica historia conscripsit, authorem esse
 affirmat, temporibus Ioachim regis Hieremiam prophetasse, &
 propter cultum Baal Iudæis cladem prædixisse, et quod ad Tigrin
 & Euphratem ab Assyrijs capti opera essent facturi. quod cum
 Nabuchodonosor rex Babyloniorum audiuisset, Stibare Medo-
 rum rege in auxilium acersito, centum & octuaginta pedi-
 tum, equitum centum & uiginti millia, & decem millia cur-
 ruum duxisse in Iudæam, Samaritanas primum omnes ur-
 bes, Galilæam Scythopclim & Galatidem euertisse, deinde
 Hierosolyma, Ioachimq; Iudæorum regem uiuum cepisse, au-
 rumq; argentum & æs, ceteraq; omnia quæ in templo erant
 ornamenta arca excepta & tabulis, Babylonem abstulisse. po-
 stea cum Nabuchodonosor mœnia Babylonie edificare cepis-
 set, morbo correptus diem obiit. Cui filius successit qui pro-
 pter morum nequitiam a sororis suæ uiro insidijs exceptus,
 altero anno regni sui sublatus est. Cui rursus cum filius suc-
 cessisset, nono mense usdem insidijs petitus, Nabonidam suc-
 cessorem habuit, qui Babylonie muros secundum amnem later e ac bi-
 tumine extruxit. Quem Cyrus aliquanto post Babylone capta cepit.
 Alpheu autê de Assyrijs et Nabuchodonosore hoc modo scripsisse di-
 cit. Nabuchodonosorê Hercule robustiorê fuisse, uniuersamq; Libyã,

Asiamq; usq; ad Armenios subegisse . Quem Chaldæi dicunt cum
 in regnum redisset, furore diuinitus captum magna uoce exclamas=
 se . O' Babylonij futuram uobis calamitatem prænuntio , quam nec
 Belus ipse nec uis ulla deorum auertet . ueniet Perses semiasinus,
 idest mulus, qui uobis afferet seruitutem . quibus dictis repente e' me
 dio excessit . Hæc est summa historiae Alexandræ de Nabuchodo
 nosore, quam Eusebius pluribus uerbis refert . *Quarti Regum . XX =*
IIII . legimus Nabuchodonosorem Babyloniorum regem direptis
 Hierosolymis regem ipsum Ioachim & familiam regiam cum the
 sauris & apparatu instrumentoq; templi aureo a' Solomone com
 parato & fabricato, secum in Babylonem abstulisse . Astipulatur et
 Iosephus in libro decimo antiquitatum . Videamus nunc de Cyro, &
 audiamus præconium Talthybiij summi regis, idest Esaiæ uatis, quo
 » nullum potest esse maius testimonium . Hæc dicit dominus Christo
 » meo Cyro cuius apprehendi dexteram, ut subiiciã ante faciem eius
 » gentes, & dorsa regum uertam, & aperiam coram eo ianuas, &
 » portæ non claudentur . Ego ante te ibo, & gloriosos terræ humilia
 » bo . & dabo tibi thesauros absconditos & arcana secretorum, ut sci
 » as quia ego dominus atinxi te & non cognouisti me & reliqua .
 Hoc Esaias cap. XLV . quod autem de Babylone intellexerit, cap.
 XLVII . planum facit . Sed tace, & intra in tenebras filia Chal
 daeorum, quia non uocaberis ultra filia regnorum . Iratus sum su
 per populum meum, contaminauit hæreditatem meam, & dedi eos
 in manu tua . non posuisti eius misericordias, dixisti in sempiter
 » illo uiro & entheo, idest spiritu diuino perfuso . Herodotus libro pri
 » mo, expeditiones Cyri scribens Nitocrin reginam aggerem circa Eu
 » phratem duxisse dicit, & crepidinem superstruxisse, timentem ne ali
 » quando urbs a' Medis caperetur, quos imperio Asiæ immnere in
 » telligebat . Cyrus autem inquit, contra filium eius nomine Labyni
 » tum expeditionem suscepit, qui matri in regnum Assyriorum suc
 » cesserat . ὁ δὲ δὴ κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς ἐν παύσῃ ἐπρατεύε
 » το , ἔχοντα τε τὴ παροῦς τὴ ἐωυτὴ τῦρομα λαβυνίτη , καὶ πῶ αὐρι
 » ων ἀρχῆν . Hinc autem Cyrum Herodotus regem magnum appellat,
 a' quo reges Persarum Megalos basileas, idest reges magnos appella
 ri se uoluerunt . ut mirum non sit magnum eum regem esse factum
 cuius dominus dexteram recturum se prædixerat . Veru' et Assyriæ
 & Mediæ regna in Persas esse uictoria Cyri translata nemo ignora
 re potest q' Herodotum aut Iustini breuiariu' legerit . hæc testimonium .

» perhibent dicto Pliniano lib. XXXIII. Equidem, inquit, miror po-
 » pulum Romanum uictis gentibus in tributo semper argentum impe-
 » rasse non aurum, sicut Carthagini cum Annibale uictæ. nec potest
 » uideri penuria mundi id euenisse. nam Midas & Cræsus infinitum
 » possederant. Iam Cyrus deuicta Asia pondo. XXXIII. millia in-
 » uenerat, præter uasa aurea aurumq; factum, & in eo folia ac pla-
 » tanum uitemq;. Quæ uictoria argenti quingenta mallia talentorum
 » reportauit. & craterem Semiramidis, cuius pondus. XV. talenta col-
 » ligebat. Talentum autem Aegyptium pondo octoginta capere Varro
 » tradit. Iam regnauerat in Colchis Galauces & Esubopes, qui ter-
 » ram uirginem nactus plurimum argenti auriq; eruisse dicitur in
 » Suauorum gente, & alioqui uelleribus aureis in clyto regno. sed &
 » illius aurea camera & argenteæ trabes narrantur, & columnæ
 » atque parastaticæ, uicto Sesoistre rege tam superbo, ut prodatur an-
 » nis quibusq; sorte reges singulos e' subiectis iungere ad currum soliz-
 » tus, sicq; triumphare. his uerbis apparet Cyrum maiores multo opes
 » reliquisse q̄ quæ legantur inuenta ab Alexandro. nec mirum cum
 » & Lydiorum opes & Indæorum habuerit, quas Chaldæi e' tem-
 » plo abstrulerant. quod de Nabuchodonosore diximus ex Alexan-
 » dro Polyhistore confirmat Iosephus libro primo contra Apionem his
 » uerbis. περι τῶν τῶν συμρωνῶν φιλόσοφος ἐν ταῖς ἰστορίαις, μεμνη-
 » μένος τῆς τύρας πολιορκίας, καὶ μεγαθένης ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἰνδικῶν.
 » δι' ἧς ἀποφαίνῃν πρῶται τὸν προσημένιον βασιλεῖα τὸν βαβυλωνίον
 » ἡρακλέους ἀνδρείου καὶ μεγαθέου διεννηθέναι. κατὰ σέβασμα γὰρ αὐτὸν φη-
 » σι καὶ λιβύης τὴν πελλήν καὶ ἰβηρίαν. His igitur astipulatur Philo-
 » stratus in historijs, quo in loco Tyri obsidionis meminuit. & Megasthe-
 » nes in quarto uolumine indicarum rerum. ubi ostendere contendit
 » prædictum Babylonium regem & fortitudine Herculem & ma-
 » gnitudine præstitisse. Quippe qui Libyæ bonam partem subegerit
 » & Iberiam. reliqua autem omnia pene eadem usdemq; nominibus
 » relata quæ apud Alexandrū. Strabo libro decimoquinto circa prin-
 » cipium Nabocodrosorum uocat eum regem. Huic dicto, inquit, Me-
 » gasthenes consentit dicens antiquis Indorum historijs fidem nullam
 » habendam. nec enim ab Indis unquam emissam expeditionem, nec
 » in Indiam quenquam aliunde cum exercitu penetrasse uictorem,
 » præter Herculem, Liberum patrem & nuper Macedonas. nam Se-
 » sostrim Aegyptium & Thearchonem Aethiopem usque in Euro-
 » pam progressos ait. Nabocodrosorum autem qui a' Chaldæis supra
 » Herculem commendatur, usque ad columnas exercitum admonisse.

» βαβυκοδρόσορον δὲ τὸν παρὰ χαλδαίοις εὐδοκίμῳσαντα ἠρακλείους μάλ
 » λον, καὶ ἕως σηλιῶν ἐλάσαι. Tantas igitur opes Dauid & Solomon cu
 » mulasse dicuntur quantas alius nullus regum. Legimus autem cap.
 » VIII. & X. secundi libri Regum, Dauid Syros omnes subegisse usq;
 » ad finium Euphratem, & arma aurea spoliāq; opima eis ablata
 » Hierosolyma comportasse, tributaq; Syris iniunxissē. Magnitudinē
 » autē Iudaici imperij consentanea est rei militaris constitutio in duo-
 » decim phalanges uel cohortes menstruas distributas, quæ singulæ co-
 » hortēs uicena quaterna millia militum habebant. quarum descriptio
 » legitur libro, altero Paralip. cap. XXVII. quanta autem fuerit Syria
 » Plinius his uerbis docet libro quinto de Arabia loquēs. Iuxta Syria
 » litus occupat, quondam terrarum maxima & pluribus distincta no
 » minibus. nanq; Palæstina uocatur qua contigit Arabas, & Iudæa et
 » Cæc. dein Phenice, & qua recedit intus Damascena. ac magis etiā-
 » num meridiana Babylonia. & eadē Mesopotamia inter Euphraten
 » & Tigrin. quaq; transit Taurum Sophene. citra uero etiam Coma-
 » gene. & ultra Armeniam Adiabene. Assyria ante dicta. & ubi Ci-
 » liciam attingit Antiochia. qui subtilius diuidunt circum Euphratem
 » Syriam Phœnicen uolunt. & esse oram maritimam Syriæ, cuius pars
 » sit Idumæa & Iudæa. deinde Phœnicen. deinde Syriam. id quod
 » præiacet mare totum Phœnicium appellatur. ipsa gens Phœnicum in
 » gloria magna literarum inuentionis & siderū, naualiumq; ac bel-
 » licarum artium sic in exemplaribus legitur luculento uno errore.
 » Cuius a' uetusto libro admonitus sum. qui enim fieri potest ut circa
 » Euphraten Syria Phœnice uocitetur? Sic igitur hunc locum lego. qui
 » subtilius diuidunt circūfundi Syria Phœnicen uolunt. uel circūfundi
 » Syriam Phœnice uolunt. hoc sensu, ut Phœnicia undiq; circūscriba-
 » tur Syria, esse enim primum oram maritimam Syriæ ab Arabia,
 » cuius pars sit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnicen, deinde rursum
 » Syriam, qua scilicet uerget ad Antiochiam. Inrorfus autem Syria
 » Damasci cludi Phœnicen. Strabo lib. XVI. Syrorum inquit nomen
 » tendere uidetur a' Babylonia usq; ad Issicum sinum, & ab hoc olim
 » usque ad Euxinum. & paulo inferius. Qui de Syrorum imperio
 » scribunt, cum Medos a' Persis euersos dicunt, Syros autem a' Me-
 » dis, nullos alios Syros intelligunt q̄ qui Babylonem ac Ninum re-
 » gni caput effecerunt. De bonitate autem soli terræ Iudæa Iosepus lib.
 » primo contra Apionem ita inquit. Hecatæus uir Abderites philoso-
 » phus simul & circa uitæ actiones industrius, Alexandri Magni
 » æqualis cum quo etiam floruit, & postea cum Ptolemæo Lagi con-

uersatus est . hic librum de Iudæis accurate conscripsit . Cuius sum-
 mam colligens Iosephus , hic idem (inquit) magnitudinem regio-
 nis quam incolimus & pulchritudinem prodidit . Siquidem ad
 tricenas centena millia arurarum optimi & feracissima soli inco-
 lunt illi , inquit . His enim finibus Iudæa patet . ὁ δὲ αὐτὸς οὗτος
 ἀνὴρ καὶ τὸ μέγεθος τῆς χώρας ἢν κατοικοῦμεν , καὶ τὸ κάλλος ἰσόρη-
 κεν . τριακοσίας δὲ μυριάδας ἀρουρῶν σχεδὸν τῆς ἀριῆς καὶ παμφο-
 ρωτάτης χώρας νέμονται φησιν . ἢ γὰρ ἰουδαία τοσαύτη πλιθὸς ἐστίν .
 Arura mensura est apud græcos quinquaginta pedes capiens , ut
 inquit Suidas . id est octo ulnas & tricientem uel passus decem . Ita
 ut ulnam pro senis pedibus , & passum pro quinis accipiamus . De
 urbe autem ipsaita inquit . Sunt autem Iudæorum castella mul-
 ta & uici per regionem sparsi . una autem urbs munita , ambitu
 ferme quinquaginta stadiorum , quam incolunt hominum cir-
 citer centum & uiginti millia , Hierosolyma uocant . ἐστὶ γὰρ
 ἰουδαίων τὰ μὲν πολλὰ ὀχυρώματα κατὰ πᾶν χώραν καὶ κῶμαι .
 μία δὲ πόλις ὀχυρὰ πενήκοντα μάλιστα σταδίων τὴν περίμετρον .
 ἢν οἰκοῦσιν ἀνθρώπων περὶ δώδεκα μυριάδες . καλοῦσι δ' αὐτὴν ἱε-
 ροσόλυμα . Verba sunt non Iosephi sed Heecæi . ut nescias an
 idem Iosephus senserit . Strabo libro decimosexto Mosem re-
 fert ex Aegypto multitudinem secum hominum numerosam edu-
 xisse , cum eis persuasisset Aegyptios sacerdotes non recte de di-
 uinitate sentire . & colendum esse deum unum sub nulla effi-
 gie , & reliqua eodem pertinentia . deinde ita infert . τοιαῦτα λέγων
 ἐπῆρσεν ἐυγνώμονας ἀνδρας οὐκ ὀλίγους . καὶ ἀπήγαγεν ἐπὶ τὴν τόπον
 τοῦτον ὅπου νῦν ἔστι τὸ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις κτίσμα . κατέσχε δὲ ῥαδίως
 οὐκ ἐτίφθονον τὸ χωρίον , οὐδ' ὑπὲρ οὗ ἐσπουδασιμένως μαχέσασατο .
 ἐστὶ δὲ περὶ ὧδε , ἑνὸν τὴν δὲ κύνῃω χώραν ἔχων λυπρὰν καὶ ἀνυδροῦν .
 τὴν δ' ἐν τὸς ἐξήκοντα σταδίων καὶ ὑπόπετρον . Hæc autem , inquit , cum
 diceret homines bona mente non sane paucos facile in suam sen-
 tentiam adduxit , ut se in eum locum sequerentur , ubi nunc con-
 dita sunt Hierosolyma . quippe locum facile obtinuit , quem in-
 uidere ei nemo iure deberet , nec cuius gratia certamen ma-
 gnopere excitari posset , ut pote qui petrosus sit , & aquis scæ-
 tens , cum omnis in circuitu regio ieiuna sit & siticulosa . intus
 ad sexaginta ferme stadia lapidosa . & rursus inferius . Pri-
 mus pro sacerdote regem se fecit Alexander . Cuius filios Hyr-
 canum & Aristobulum Pompeius sustulit , atque eorum mu-
 nitiones subuertit . ipsa'que in primis Hierosolyma ui capta

» sunt. ea munitio petrosa erat ac bene septa. interius aquis abun-
 » dans, exterius prorsus arida, fossam habebat in saxo excisam sexa-
 » genum pedum altitudine, latitudine ducentum & quinquagenum.
 » Pompeius urbem cepit observato ieiunii die cum Iudæi omni ope-
 » re feriaty essent. Completa enim fossa scalas muris admouit.
 » καταλάβετο δ' ὡς φασί, πρὸς αὐτὸν τῆς νηπιᾶς ἡμέραν ἠνίκ' ἀπέχου-
 » το οἱ ἰδῶσαι πάντος ἔργου, πληρώσας πῦρ τάρων, καὶ ἐπιβαλὼν τὰς διαβά-
 » θρας. Hæc uerba Strabonis consentanea non sunt ijs quæ ex He-
 » catæo Iosephus dixit. Neque uero magnopere mirandum res ge-
 » stas Hebræorum, & eorum mirificas opes, nec græcis nec latinis
 » scriptoribus testatas esse. In causa enim multa esse potuerunt. primum
 » quod Iudæorum res gestæ & Græcorum historiæ in idem tempus
 » non incurrunt. a tempore enim Mosis ad Troianum bellum octin-
 » gentos amplius annos interesse Eusebius author est, laudato etiam
 » authore Porphyrio. Homerum uero & Hesiodum multo recentiores
 » Troiano bello fuisse constat. Linus autem & Orpheus Musæus Phe-
 » chius & Aristæas Proconnesius ut ante Homerum scripserunt, sic eo-
 » rum antiquissimus una aut summum altera generatione Troianum
 » bellum præcessit, plerique Troiani belli æquales fuerunt, omnes hi
 » poëtæ. Iosephus tamen nullum scriptum opus apud Græcos extare
 » dicit, quod quidem in confesso sit uetustus Homeri poësi esse. Cyri au-
 » tem temporibus cuius auspicijs templum restitutum est euerso Chal-
 » dæorum regno, septem Græcorum sapientes fuerunt, ut author est
 » Eusebius libro decimo de præparatione, quo tempore uelut incuna-
 » bula oriētis philosophiæ fuerunt. Herodotus autem trecentesimo an-
 » no urbis Romæ conditæ historiam condidit Thurijs in Italia ut
 » author est Plinius libro duodecimo. Cuius scripta Strabo non histo-
 » riam sed mythistoriam hoc est historiam fabularem existimari uo-
 » luit de eo sic loquens. libro ultimo. πολλὰ δ' ἠροδοτὸς τε καὶ ἄλλοι
 » φλυαροῦσιν, ὡς πρὸ μῆλος ἢ ῥυθμὸν, ἢ ἡδυσμάτι τῷ λόγῳ πῶ τραπεῖ.
 » αὐτὸν προσφέροντες. Multa uero Herodotus & alij quidam nugarum
 » plena scripserunt, ueluti cantus illecebras & modulamenta, uel con-
 » dimentum quoddam historiæ monstrificam fabulationem adhiben-
 » tes. Et libro secundo. Sed nec Persarum, inquit, res gestæ nec Me-
 » dorum nec Syrorum propter fabularum studium multum fidei sunt
 » affectuæ. cum enim earum rerum scriptores uiderent magnopere
 » poëtis probari qui aperte fabulas conscriberent, arbitrati sunt sua
 » quoque scripta suauiora fore si historiæ forma ea dicerent quæ
 » nec uidissent ipsi nec audiuissent ab ijs quidem qui scirent. quo fit,
 » ut faci-

ut facilius Homero & Hesiodo de heroicis rebus credatur, quam
 Etesia & Herodoto & Hellanico & ceteris eius generis scriptori-
 bus, quoniam res huiusmodi libenter audiuntur. Iosephus Hero-
 dotum non consulto mendacio, sed ignorantia falsa scripsisse uide-
 tur existimasse. Manethon, inquit, historicus genere Aegyptius fuit,
 sed qui graecam eruditionem affectus sit, ut facile est iudicare, ut
 pote qui Aegyptiacam historiam graeca uoce scripserit ex sacerdo-
 tum annalibus interpretatus ut ipse inquit. hic Herodotum in mul-
 tis conuincit de rebus Aegyptiacis per inograntiam mentitum. ἡ-
 γραφε γὰρ ἐλάσδι φωνῆ πλὴν πάριον ἱστορίαν, ἐκ τῶν ἱερέων ὡς φησιν αὐτὸς
 μεταφράσας. καὶ πολλὰ τὸν Ἡρόδοτον ἐλέγχε τῶν αἰγυπτιακῶν ὑπ' αἰγυ-
 τοίαις ἐφασμένον. Assignari etiam alia causa potest cur res grae He-
 braeorum nobis ab historia non innotuerint. Quam ex eodem Io-
 sepho sumemus, qui ijs respondens qui Iudaeorum historiae autori-
 tatem eo praecipue eleuabant, quod testimonia graecorum nulla exta-
 rent, Nos, inquit, neque regionem maritimam habitamus, nec negocia-
 tionibus libentes utimur, nec omnino earum causa aliarum gentium
 commercijs assuescimus. sed sunt urbes nostrae longe a mari redun-
 ctae. Regionem autem bonam incolentes, eius cultu acquiscimus.
 ἡμεῖς τοίνυν οὐτε χῶραν οἰκοῦμεν παράλιον, οὐτ' ἐμπορείαις χαίρομεν.
 οὐδὲ τὰς πρὸς ἄλλους διὰ τούτων ἐπιμιξίαις. ἀλλ' εἰσὶν μὲν ἡμῶν αἰ-
 πόλης μακρὰν ἀπὸ θαλάσσης ἀπωκισμέναι. χῶραν δὲ ἀγαθὴν νεμόμενοι,
 ταύτην ἐκπονοῦμεν. Phoenices autem & Aegyptios propterea cog-
 nitos a graecis ait, quod ab Aegyptijs multa exportarentur ad alias gen-
 tes. Phoenicum autem qui maritimam oram accolunt quaestui studen-
 tes, negociationes exercebant. a quo uitae genere cum Iudaei abhor-
 rerent, peculiaribus institutis, ac cultu diuinitatis gaudentes, factum
 est ut sero fama eorum ad graecos peruenerit. προσούσης τοίνυν τοῖς
 εἰρημένοις ἐκ τῆς περὶ τὸν βίον ἡμῶν ἰδιότητος, οὐδὲν ἦν ἐν τοῖς παλαιαῖς
 χρόνοις τὸ ποιοῦν πρὸς τοὺς ἑλλήνας ἡμῖν ἐπιμιξίαν, ὡς περ αἰγυπτίαις
 ἰδοὺ τὰ παρ' αὐτῶν ἐξαγόμενα, τοῖς δὲ πλὴν παράλιον τῆς φοινίκης κῆτοι-
 κοῦσιν ἢ περὶ τὰς κρητέρας σπουδὴ διὰ τὸ φιλοχρηματεῖν. Hoc idem,
 inquit, & ijs contigit qui in Europa habitant. de Romanis enim
 qui in tantam potentiam iam inde olim crescere sensim coeperunt,
 nec Herodotus nec Thucydides quoquomodo meminerunt, nec om-
 nino alius eorum aequalis scriptor. sed sero eorum nomen in Grae-
 cia auditum. Gallorum autem & Hispanorum res usque adeo ignotae
 ijs fuerunt qui exactissimi & accuratissimi scriptores fuisse uiden-
 tur, ut unus eorum Ephorus Hispanos qui Iberi ab eo dicuntur unā

esse civitatem existimaverit, cū tam late fines eorū pateant. in uni-
 versum autē ritus eorum qui nec fuerunt nec fuisse unq̄ dicti sunt,
 » scribere tanq̄ ita illis uterentur, non dubitaverunt. περι ἰσθρ γαλακῶν
 » τε καὶ βύρων, ὅτως ἠγνόησαν οἱ δοκοῦντες ἀκριβέστατοι συγγραφεῖς ὧν
 » εἶν ἔφορος, ὡς πόλιν οἶεται μίαν εἶναι τοῦς ἱβρίας, τοῦς τοσοῦτον μέ-
 » ρος τῆς ἐσπερίου γῆς κρητοικούντας. καὶ τὰ μὴ γινόμενα παρ' αὐτοῖς ἔθνη
 » μῆτε λεγόμενα, γράφειν ὡς ἐκείνων αὐτοῖς χρωμένων ἐπέλησαν. *Causa*
vero, inquit, earum quidem rerum ignorantiae fuit, q̄ illi se cum ipsi
viuerent, commercia aliarum gentium auersantes. Scriptorum vero
mendacij, q̄ uolebant illi quippiam ultra alios memoriae mandasse
 » uideri. ἄτιον δὲ τὸ μὴ γινώσκειν τὰ ληθῆς, τὸ λίαν ἀνεπίμικτον. τὸ δὲ
 » γράφειν ψάδην, τὸ βυλεθεῖν τι δοκεῖν πλεόν τῶν ἄλλων ἰσορεῖν. Illud etiā
 non inter postrema assignari causae potest quod Eusebius libro de-
 cimo de preparatione inquit, ostendere uolens literas primum ab
 Hebraeis inuentas esse, quarum inuentum Phoenicibus gloriae duci-
 » tur. Primus, inquit, qui literas graecis dedit, Cadmus ex Phoenicia
 » erat. multi Syrios literas primum comperisse assunt. Syrii autem
 » etiam Hebraei sunt. nam Iudaea in Syria semper a scriptoribus
 » habita est, & Phoeniciam etiam apud prisicos appellatam esse. con-
 » stat quae nunc Palestine Syriae dicitur. Ex hoc Eusebij loco conijcti-
 » dum relinquitur, multa Hebraeorum gesta aliarum gentium nomine
 posteritati esse tradita. Super omnia est autem quod Iosephus his uer-
 » bis dixit. τῶν δὲ εἰς ἡμᾶς βλασφημιῶν ἠρξάντο καὶ αἰγυπιοὶ βουλομέ-
 » νοι δ' ἐκείνοιστινὲς χαρίζεσθαι, παρατρέπην ἐπεκείρησαν πῶ ἀλήθειαν.
 » ὅτε πῶ εἰς αἰγυπτον ἀφίξιν ὡς ἐγένετο τῶν ἡμετέρων προγόγων, ὁ μολο-
 » γοῦντες, ὅτε πῶ ἐξ ὁσον ἀλιθάνοντες. αἰτίας δὲ πολλὰς ἔλαβον τὸ μισεῖν
 » καὶ φθορεῖν, τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς, ὅτι κρητὰ πῶ χώραν αὐτῶν ἐδυναπέυσαν ἡ-
 » μῶν οἱ πρόγονοι, καὶ κείθεν ἀπαλλαγέντες ἐπὶ πῶ οἰκίαν, πάλιν ἀνδαι-
 » μόνησαν. *Quae uero probra & maledicta in nostrates iactata sunt,*
 » ἡς causam & originem Aegyptij praebuerunt, quorum gratiae non-
 » nulli scriptores inferuire cupientes, ueritatem rerum gestarum per-
 » uertere aggressi sunt, nec maiorum nostrorum aduentum in Aegy-
 » ptum ut re uera fuit, ingenue fatentes, nec inde egressum bona fi-
 » de commemorantes. *Causas autē multas Aegyptij odiij & inuidiae ha-*
 » buerunt, quis in nostram gentem extimulati sunt. *Iamprimum quod*
 » nostri olim rerum in patria eorum potiti sunt. Deinde quod illinc
 » digressi, in propria patria secunda omnia nacti sunt. Postremo ri-
 » tuum dissensio ingens, eis odium in nos accendit. tantum religione no-
 » stra & recto diuinorum cultu, ab ea quam ipsi ueram pietatem
 putant,

putant, differente, quantum diuina natura brutis animalibus præ-
 » stat εἶθ' ἡ τούτων ὑπεραντιότις πολλὴν αὐτοῖς ἐνεποίησεν ἕχθραν. τοσοῦ-
 » τον τῆς ἡμετέρας διαφερέσης ἀσεβείας πρὸς τὴν ὑπ' ἐκείνων νενομισ-
 » μένην, ὅσον θεοῦ φύσις ζῶων ἀλόγων διέσηκεν. Item in principio statum
 operis, docere uolens non a græcis antiquarum rerum historiã re-
 quirendam esse, sed ab Aegyptijs & Chaldæis, quorum fuit institu-
 tum, ut eorum sacerdotes & philosophi circa scribendam historiã
 uersarentur, mirari se inquit eos qui tantum græcis tribuunt in hi-
 storia, cum ipse docere paratus sit græcos nõ modo adulto iam mun-
 do, ut ita dicam, sed etiam propemodum senescente natos, eo-
 » rumq; inuenta omnia esse recentia. εἰ δὲ δεῖ μὴ ταῖς ματαλοῖς δό-
 » ξαις ἐπακολουθεῖν, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τὸ δίκαιον λαμβάνειν τῶν πραγ-
 » μάτων, τὰ μὲν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἅπαντα νέα καὶ θεῶς καὶ πρῶν
 » ὡς ἀν' εἰποῖσις, ἔυροι γεγονότα. λέγω δὲ τὰς κτίσεις τῶν πόλεων καὶ τὰ
 » περὶ τὰς ἐπινοίας τῶν τεχνῶν, καὶ τὰ περὶ τοῖς τῶν νόμων ἀναγράφάς.

Quod si non uanis, inquit, opinionibus accomodare assensum
 uolumus, sed ab ipsis rebus ueritatem sumere, uniuersam quidem
 apud græcos recentia inuenimus, heri, ut dicitur, acta, aut nu-
 diuertius. urbes, inquam, conditas, artium commentationes, &
 leges populis scriptas. Proinde qui uetustæ historiæ ueritatem nos-
 se cupiat, hunc oportere dicit ab Aegyptijs, Tyrijs & Chaldæis
 exquirere. ex quibus authoribus Iosephus mira diligentia sacræ hi-
 storie auctoritatem confirmauit. in duobus illis libris qui περὶ ἀρ-
 » χαιοῦτος ἰουδαίων ἀντιρρητικῆ κατὰ ἀπίωνος γραμματικοῦ inscripti
 » sunt. id est de antiquitate Iudæorū refutatorij contra Apionem
 grammaticum, quos latine ita uersos legimus, ut præstabilius fue-
 rit nunquã fuisse editos. adeo & corrupti sunt librorum uitio
 & interpretis ignorantia. Inter Chaldæos magnum honorem ha-
 buit Berosus qui græco sermone historiã conscripsit. cuius loca
 quædam in eo opere citat sacræ historiæ consentanea. Ex Tyrio-
 rum autem annalibus citat testimonia de centum & uiginti talen-
 tis auri ab Iromo Salomoni datis ad ornatum templi, redona-
 tumq; eum a Salomone terra Zabulon in Galilea docet. am-
 » citia autem inter eos causam fuisse commune sapientiæ studium.
 » inuicem enim problemata dissoluenda missitare solitos, in qui-
 » bus fere Salomõn præualebat. Huius rei, inquit, testem Dio-
 » nem citabo authorem in Phœnicum historia probatissimum. cu-
 » ius hæc sunt uerba. Ab ablylo moriente filius eius Iromus regna-
 » uit. Hic partes urbis orientales aggere cinxit, & pomeria protu-

» lit , ascendensq; in libanum materiem incidit ad fanorum extru-
 » ctionem. Regem autem Hierosolymorum Solomonem ad eum diuina
 » aenigmata misisse, & ab eo alia repoposuisse, ea lege ut qui dissolue-
 » re non posset, dissoluenti multa nomine pecunias penderet. Quam
 » conditionem cum Iromus accepisset, nec resolvere ambages potuisset,
 » multam ingentem pecuniariam pependisse. Post Tyrium quendam
 » hominem nomine Abdemonum extitisse, qui problemata ambigua
 » solueret, aliaq; inuicem proponeret. quæ cum Solomon non resol-
 » uisset, pecunias multas uicissim rependisse. εἶτα δὴ ἀβδήμονον τινὰ
 » τυρίον ἄνδρα τὰ προτιθέντα λύσαι. καὶ αὐτὸν ἄλλα προβαλεῖν. ἀ μὴ λύ-
 » σαντα τὴν σολομῶνα, πολλά τῶ ἐρώμῳ προσαποτίσαι χρήματα. Idem
 » Iosephus Menandrum Ephesium historicum fuisse dicit, qui ex uer-
 » naculis cuiuscq; prouinciæ uel gentis actis, regum singulorum tempo-
 » re res gestas apud Græcos Barbarosq; memoriæ mandabat. χέρρα=
 » φε δὲ οὗτος τὰς ἐφ' ἐκείνου τῶν βασιλείων πράξεις παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ
 » βαρβάροις, ἐκ τῶν παρὲρ κείνους ἐπιχωρίων γραμμάτων σπουδάσας πῶ
 » ἱστορίων μαθεῖν. Is igitur de Iromo rege Tyri loquens, qui Tyram in
 » libris regum dicitur, ita inquit. ἐπὶ τούτου δὲ τις ἦν ἀβδήμονος παῖς
 » νεώτερος, ὃς οὐκ ἐπὶ τὰ προβλήματα, ἀ ἐπέταρε σολομῶν ὁ ἱεροσολύμων
 » βασιλεύς. Huius regis tempore extitit Abdemonus puer iunior, qui
 » uincebat omnia problemata, a' Solomone Hierosolymorum rege in-
 » iuncta. Hoc congruit cum eo quod dicitur in tertio Regum de regi-
 » na Saba, quæ fama Solomonis excitata, uenit Hierosolyma, ut eius
 » sapientiam quæstionibus ambagiosis excuteret. Solomonemq; nunq̄
 » non ex sententia animi reginæ satisfecisse. Hic ridere subit Plinij se-
 » cundi uanitatem, qui libro trigésimo de authoribus magicæ artis lo-
 » quens, est & alia (inquit) magicæ factio a' Mose etiamnum &
 » Lotope ac Iudæis pendens, sed multis millibus annorum post Zo-
 » roastren. tanto recentior est Cypria. Sic enim in antiquis legitur, nisi
 » quot musæ & in alijs musa non Mose scriptum est. Diximus supra
 » Eusebio authore, regnum Assyriorum uetustissimum omnium re-
 » gnorum fuisse, & anno eius quadringentesimo secundo Belucho
 » octauo rege Mosen populum Iudaicum ex Aegypto abduxisse. De
 » Zoroastre ita legitur apud Suidam. Zoroastres astronomus fuit
 » Nini regis Assyriæ tempore. ζωροάστρης ἀστρονόμος ἐπὶ νίνου βασιλεί-
 » ως ἀουρίων. Eusebius in bactris regnasse dicit Nini æqualem &
 » Abrahami. Appion autem grammaticus genere Aegyptius qui etiam
 » Polyhistor dictus est a' Gellio ob historiæ scribendæ diligentiam, in
 » quarto historiæ libro aduersus Iudæos, Inacho, inquit, regnante
 » apud

» apud Arguios & Amaside apud Aegyptios, Iudæi ducē Mose ab
 » ægyptijs defecerunt, author Eusebius. Iosephus tamen Techmosin re-
 gem appellat Pharaonem non Amasin ex Manethone historiogra-
 pho Aegypto, qui græce scripsit. Porphyrij autem computatione Mo-
 ses etiam Semiramidis æqualis recipitur. Iustinus martyr in Paræ-
 netica. ἐν γὰρ τοῖς χρόνοις ἀνύρουτε καὶ ἰνάχου, δὺς καὶ γιγνέεις τινὲς τῶν
 » παρ' ἡμῖν ὑπερήφασι γενεῆσαι, μωυσεὺς αἱ τῶν ἐλλήνων μέμνηται
 » ἰσπρίαι, ὡς ἠγεμόνοσ τε καὶ ἄρχοντοσ τῶν ἰουδαίων γένουσ. οὕτω γὰρ πο-
 » λέμων τε ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐλληνιστικῶν μέμνηται, καὶ ἀπίων ὁ ποσειδῶ
 » νίου. Temporibus, inquit, Ogygis et Inachi quos terranatos qui-
 » dam ex uestris existimauere, Moysis historia meminerunt ut ducto-
 » ris & principis Iudæorum gentis. Sic enim Polemon in primo Hel-
 » leniacῶν meminit, & Appion Posidonij in libro quem contra Iu-
 » deos scripsit, & Ptolemæus Mendesium qui Aegyptiaca scripsit, cum
 » ijs cōuenit. et multi item alij, quos nominatim citat. Hic est Iustinus, q
 » orationem contra gentiles pro Christianis scriptam Antonino Pio por-
 » rexit. In qua cum Alexandriæ esset in Pharo se uidisse uestigia sep-
 » tuaginta domuncularum affirmat ad id tempus incolumenta, ἀλλ' αὐτοῖ
 » ἐν τῇ ἀλεξανδροείᾳ γενόμενοι, καὶ τὰ ἴχνη τῶν οἰκίσκων ἐν τῇ φάρῳ ἐω-
 » ρακότες ἐτί σωζόμενα, καὶ παρὰ τῶν ἐκεῖ, ὡς τὰ πάτρια παρελιθοτόων
 » ἀκηκοότες, ταῦτα ἀπαντέλλομεν, ἀ καὶ παρ' ἐτέρων ἔξεισιν ἡμῖν μαρτυρήν.
 » Nos uero cum Alexandriæ essemus, uestigia domuncularum adhuc
 » asseruata in Phari arce conspicati, & ab incolis qui hoc à maiori-
 » bus per manus traditum sese habere dicunt, percunctati, hæc uo-
 » bis commemoramus quæ etiam ab alijs discere facile poteritis si id
 » cordi uobis est. Quod dictum Hieronymus ignorasse uidetur qui Eu-
 » sebio & Augustino in eo inficiando aduersatur in præfatione Ge-
 » neseos. Quonammodo igitur Moses multis nullibus annorū post Zo-
 » roastrem fuit, q tot testimonijs proximus sæculo æqualiū Zoroastris
 » fuit? Sed uidelicet ille est ignorantia prisorum qui mundum æternū
 » esse crediderunt. A qua opinione profecta est illa uanitas Genethlia-
 » corum qui quadringenta & septuaginta annorum nullia monumen-
 » tis comprehensa continere sese ingenti fiducia mentiebantur, ut est
 » author Cicero in primo de diuinatione. Strabo Mosē non magum
 » fuisse dixit, sed oraculis deditum, quales fuisse Amphiarus & Or-
 » pheus & Musæus leguntur. Iustinus historicus Ioseph in Aegypto
 » magicas artes edoctū, cito insinuatū apud regem fuisse dicit. Cuius
 » authoris epitomen tricesimam sextam qui legerit, & Cornelij Taci-
 » ti librum unum & uicesimum, facillime intelliget semina quedā ue-

ritatis protum orbem disseminata fuisse, sed præambuta mendacijs
 Aegyptiorū. Quo factum est, ut historici græci & latini uanissimi
 interdum à nobis fuisse deprehendantur, qui sacram historiam &
 in corruptam habemus. In quo profecto eorum uicem dolere debere-
 mus, nisi in plerisq; eorum improbam mentem cerneremus, blandiē-
 te semper ipsi in Iudæos maledicentia ob unius Dei cultum. Sed inui-
 dia uæcors aduersus christianum nomen Tacito, Suetonio, & Plinio
 iuniori fuit. q̄q̄ cum fuerint illi æquales maledicta eorum sacrilega,
 » ac nefaria inuicē colliduntur. Tranquil. in Nero. Afflicti supplicijs
 » Christiani, genus hominum superstitionis nouæ ac maleficæ. Tacitus
 » XV. de incēdio urbis loquens p̄ Neronē excitato. Ergo abolendo ru-
 » mori Nero subdidit reos, & exquisitissimis pœnis afficit. quos p̄ fla-
 » gitia inuisos uulgus Christianos appellat, author nominis eius Chri-
 » stus, qui Tiberio imperitante p̄ procuratorem Pontiū Pilatū suppli-
 » cio affectus erat. repressaq; impræsens exitabilis superstitio rursus
 » erumpebat, non modo per Iudæam originem eius mali, sed per
 » urbē etiam. & post aliquot uersus enumeratis cruciatuū generibus,
 » Vnde q̄q̄ aduersus fontes, inqt, & nouissima exēpla meritis, misera
 » tio oriebatur. Hominem nefariū Tacitū, et aduersis placitis providē-
 » tiæ genitū, qui equalium suorum sensui seruiens, non suo iudicio,
 » prodere hoc exēplū nefarie mentis non ueritus sit. Audiamus Pliniū
 » ad Traianū scribentem cū Asiæ præesset provincia, cū ueluti elogiū
 » Christianorū mitteret, de pœna reorum, ut affolebat, ad principem
 » referens, Affirmabāt autē, inqt, hanc fuisse summā uel culpæ suæ,
 » uel erroris, q̄ essent soliti stato die ante lucē conuenire, armēq; Chri-
 » sto quasi Deo dicere se cum inuicē, seq; sacramēto nō in scelus aliquod
 » obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerēt, ne
 » fidem fallerent, ne depositū appellati abnegarent, q̄bus pactis morē
 » sibi discedendi fuisse, rursusq; cōuindi ad capiendū abū, promiscuū
 » tamen & innoxiiū. Quod ipsum facere desisse post edictū meū quo
 » secundum mandata tua heretias esse uetuerā. sic. n. legi debet pro so-
 » dalitatibus. Quid simile habent hæc obiecta Pliniāna cū criminibus
 » Taciti extrema exēpla suppliciorū meritis? eodem. n. tēpore hæc à
 » Plinio & Tacito dicta sunt. uerū Plinius ad principē scribens (quod
 » ad res humanas attinet optimū, sed imbutū errore Domitiani, cui
 » sublato statim Nerua successerat) mentiri aut noluit aut non ausus est.
 » Tacitus Domitiani beneficio ad dignitates prouectus, ut ipse fatetur in
 » principio statim libri decimi septimi, qd̄ nomē ille princeps sceleratissi-
 » mus sæuitiæ pugione conficere nixus erat irrito proposito, id iste sceleratōre

ratione historiae stilo, toxico mendacij obliuio, repetere institit, uacordius
 omnium scriptorum pditissimus, si recte uerba eius astimentur. Nã Tra-
 quillo cũ idẽ esset obsequendi tempori propositũ, q̃ potuit tamen ip-
 se breuissime defunctus est, Christianumq; nomen uno uerbo respuit
 ne amplecti uideretur. Plinius in fine epistolæ ex animi sui senten-
 tia locutus, cum principem consuleret, & mendacio locus nõ esset, in
 principio ita uera falsis temperauit, ut acta sua principi seuero &
 perspicaci approbauerit. In quo pretiũ est operæ uim ueritatis ani-
 maduertere, quæ nõnunq̃ in uitis erumpit, ita fallens inter mendacia
 ut ab audientibus demũ agnoscat, cũ interim loquẽtes adhuc ha-
 bere se in potestate eã putẽt. Supplicium inq; minatus perseueran-
 tes duci iussit. neq; n. dubitabam qualescũq; id esset quod faterentur,
 pertinaciam certe et inflexibile obstinationem debere puniri. O mi-
 serum te Plini, & improbe principali gratiã inferuentem, qui ue-
 ritate oppugnanda diligentiam tuam principi approbare uoluisti.
 Hoc acri uir ingenio Traianus intelligens, ne damnare impruden-
 tiæ præsidem uideretur alioqui sibi gratum, & nomini tunc inuiso
 patrociniũ præbere edicto suo non ausus, conquirendi, inquit, non
 sunt Christiani, si deferantur & arguantur puniendi sunt. Alioqui
 autem in omnibus scriptoribus mirum silentium uel improbum po-
 tus de rebus Christianis agnoscas ueluti coniuuratorum, ijs etiã tem-
 poribus cum res insignes ac memorabiles auspicijs Christi gestæ sunt.
 id adeo ex re unica quam in mediũ afferã iudicare quibus poterit.
 Macrobius libro secundo Satur. de iocis Augusti Cæsaris loquens, cũ
 audisset, inq; inter pueros quos in Syria Herodes rex Iudæorum in-
 tra bimatu iussit interfici filiũ quoq; eius occisum, ait melius est He-
 rodis porcũ esse, q̃ filium. Et quis unq̃ hoc memoriæ tradidit dunta-
 xat Ethnicorũ, quod Macrobius in transitu tanq̃ re notã pstrinxit?
 mirari igitur desinamus cur nulla apud Plinium & alios rerũ mi-
 racula relata, scriptorũ sacrorum tẽporibus competant, & cũ or-
 thodoxa rerũ conscriptione congruant, & malignitati scribentũ
 aut metui potius tribuamus opinionem principũ & populi blandientiũ.
 Tertullianus in apologe ad Romanos loquens de morte Christi. Nã
 spiritũ, inquit, cũ uerbo sponte dimisit præuento carnificis officio, eo-
 de momento dies mediũ orbem signante sole subducta est. deliquiũ
 utiq; pauerunt q id quoq; super Christo prædicatũ non scierunt, et
 tamen eum mundi casum relatũ in archiuis uestris habetis. et paulo
 inferius. ea omnia super Christo Pilatus & ipse iã pro sua conscien-
 tia Christianus, Cæsari tunc Tiberio nunciauit. Eusebius in Chro-

» nicis de anno decimo octavo principatus Tiberij loquens . Solis fā=
 » cta defectio & tenebræ super nūuersam terram . Bithynia terræ
 » motu concussa, & in urbe Nicena ædes plurimæ corruerunt . Quæ
 » omnia ijs congruunt quæ in passione domni aciderunt , tum ad
 » hoc probandum Phlegonta citat authorem exactum Olympiadum
 » adnotatorem . Cuius ut historici & Olympiadum scriptoris me=
 » minit Suidas . Tralianumq; fuisse dicit, Adriani libertum uel Au=
 » gusti ut alij putauerunt . Is igitur huius rei locupletissimus esse testis
 » potest in Asia genitus ubi is terræ motus accidit . De eo motu Plinium
 » locutum esse non dubito cum inquit libro secundo, maximus terræ
 » memoria mortalium extitit motus Tyberij Cæsaris principatu . XII .
 » urbibus Asiæ una nocte prostratis . solis autem deliquium Plinius
 » ignorare non potuit si in archiuis Romanis perscriptum fuit, ut qui
 » acta Romana diligenter percensuisse intelligatur . sed Plinius id dice=
 » re noluit, quod occultum principes esse uolebant . Parū . n . plausibile
 » dogma Christi apud homines superbos & uoluptarios esse oportuit,
 » quod elatos animos, & corpora sibi indulgentia maxime execra=
 » tur . Tameñ caritas illa iustitiæ parens, & diuitiarum contemptus
 » & abdicatio, magis ab humanis placitis abhorrebant , ut pote quæ
 » ne hodie quidem satis festa fronte excipiantur ab ijs etiam quos se=
 » quaces Christi maxime esse conueniebat . Eodem pertinet quod
 » idem Pli . lib . xxx . dicit de arte magica loquens . Hæc , inquit, um=
 » brarum inferorumq; colloquia promittit , quæ omnia etate nostra
 » princeps Nero uana falsaq; comperit , quippe non citharæ tragi=
 » cæq; cæntus libido illi maior fuit , fortuna rerum humanarum sum=
 » ma gestiente in profundis animi uitijs , primumq; imperare dijs
 » concupiuit . nec quicquā generosius uoluit . nemo unquā ulli artium
 » ualidius fuit . hoc dictum Plinij fidem facit ijs quæ à Tertullia=
 » no, Eusebio & Suida scripta sunt de Simone Mago Samaritano qui
 » apud Neronem gratia ualuisse dicitur, & cum diuo Petro coram
 » commissus esse . Satis autem nobis esse debet q̄ compertum ha=
 » bemus locupletissimus testimonijs ueritatem in utroq; religionis no=
 » stræ instrumento plenissime comprehensam, in potestate semper cul=
 » torū ueri Dei fuisse, Manassa tamen ad alios interdum ueritatē, non
 » germanam illā & incorruptā, sed in Aegypti primū officinis adul=
 » teratam, Athenis autem postea in porticu, Academia et Lyceo, nunc
 » sedentaria nunc obambulatrice philosophia uarie interpolatam,
 » nec ante sibi redditam q̄ dominus noster in Iudæa id est in ueritatis
 » ipsius incunabulis, ad manū etiā uisendā hominibus porrexit, dein=

de & græcis hominibus & latinis barbarisq; intelligendam, missis quoquo gentium interpretibus, dedit. Cæterum admirari subit temporum nostrorum felicitatem, qui mundo iam uergente nati, tamen longissime prorsum retrorsumq; cernimus, ut Maronianus ille proteus, quæ sint, quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur. cum prisca illi græci latiniq; authores, sese in eo admiraretur quasi in historię campo expatiantes, omnia oculis subicerent, quæ à condito æuo gesta sunt, quos ne admota quidem & proxima uidisse deprehendimus. Sed utinam tam confertis manibus compertam comprehensamq; ueritatem semel retinere possimus, quàm protinus agnitam festiuis oculis hilares exosulamur. Hæc enim ueluti fastidiosa est uel hospita uel amica, Cui cum secularium rerum amorem quasi æmulam quandam superinducimus, sensim ipsa ex mente nostra quasi ex contubernio facessit, animumq; nostrum sibi suas res habere iubet, clam remisso nuncio, cum interim securi, ut dicitur, alias res agamus. Verum ut ad rem redeamus, nos hoc tenere conuenit quod cap. nono libri secundi paralip. dicitur, Solomonem regem imperitasse ab euphrate ad Palestinen & usq; ad limites Aegypti, gloriaq; et diuitijs circumfluentibus omnes reges non modo æquales, sed cuiuscunq; etiam ætatis haud dubie superasse. Quod græcos latinosq; historicos tacuisse non magis mirum est, quàm sophiam eius id est germanam sapientiam apud philosophos uiros id est sophiæ indagatores inauditam fuisse, cum eam tandiu tantaq; indagine sed irrita inuestigarent. Quæ res in dubium uenire utique non potest, cum eius hodie monumenta in manibus uersentur. Quæ si satis animo comprehensa haberemus, omnem antiquam philosophiam, quod ad mores attinet, & institutionem animi, nugis meras esse iudicaretur. Hactenus de rebus hebræorum dictum sit. In quibus talenti & sici appellatio promiscue posita, impedimento fuit ne inire rationem crassa saltem æstimatione tantarum opum possimus. ubi tamen talentum auri proprie accipi probabile est, qualia erant sexcenta & sexaginta sex quæ ei quotannis à prouincijs finitimis offerebantur, ut decimo cap. iij. regum dicitur, & octauo libro Iosephi, & ea talenta quæ regna Sabarum obtulit, & rex Hiram, Ibi ego talentum, ut minimum, septuagenarium intelligi debere censeo. Quæ ratione ut aurum ad argentum undèplex tantum fuerit, talentum septem millibus & septingentis aureis nostris coronatis ualuit. Ex quo supputari summa quotannis poterit, si quis animò causa id facere, & redditum eius colligere uoluerit. Eorum

autem quæ supra diximus eundem ipsum Solomonem postremo lo-
 co authorem citabimus . Sic enim inquit cap. altero sui ecclesiasti-
 cæ, συνήξαρον μοι καὶ χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν καὶ περὶ οὐρανοῦ βασι-
 σιλέων καὶ τῶν χωρῶν. Congessi mihi tum argentum tum aurum, &
 facultates regum ac provinciarum. Sedijs quæ de siclo diximus, re-
 fragari videtur id quod apud Plinium legitur libro. XVIII. ubi de
 pondere tritici loquens, ita inquit . Nunc ex ijs generibus quæ Ro-
 mam inuehuntur , leuissimum est gallicum atq; è cherróneso adue-
 ctum. quippe non excedunt in modiuū uicenas libras si quis gramum
 ipsum ponderet. adiicit sardiū sex libras uel selibras. Alexandrinū
 & trientes, hoc est et sicli pondus. Triēs non quatuor drachmas hic
 significat, sed quatuor uncias. Sed antiqua exēplaria & pridem im-
 pressa nō sicli sed siculi habent, hoc est frumenti ex sicilia, hoc enim
 uerbū hebraicū est, ut author est Suidas & Iosephus, ut diximus, quo
 nec græci nec latini usi sunt. ēt si apud Pliniū errore emēdatorū sæpe
 legitur, ut li. XVII. in principio. Fuit & arborū cura legibus priscis,
 tantumq; est. xij. tabulis, ut q̄ iniuria cecidisset alienas, lueret in sin-
 gulas siclos æris. XXV. ubi antiqua omnia habent. Lueret in singu-
 las æris. XXV. & libro duodecimo. Itaq; optimi thuris libra siclorū.
 XVI. pretiū habet secunda. xij. In antiqs. optimi thuris libra. XVI.
 pretium habet secunda. XV. Quo magis miror Hermolaū Barba-
 rum. li. XVIII. cap. sexto, hoc uerbum agnouisse quod nunq̄ Romani
 agnouerunt. eo enim in loco antiqua exēplaria mil. sester. habent,
 non mille siclū. Præter ea autem quæ diximus & Aegyptiorū opes
 famigeratas scimus, cum Pl. li. XXVI. de pyramidibus Aegypti lo-
 quēs ita dixerit. Dicantur obiter & pyramides in eadē Aegypto re-
 gū pecuniæ otiosa ac stulta ostentatio & li. quinto. Aegyptus super
 cæterā antiquitatis gloriā. xx. millibus urbiū, ubi Amase regnante ha-
 bitata præfert. Strabo libro ultimo ad Thebas supra Memnonium
 regum Aegypti sepulchra esse tradidit, eaq; se nidisse cū in comitatu
 Aelij Galli esset in thebaide, conditoria autem esse circiter. xl. mirifica
 specie structuræ uisenda, in specibus saxo exciso. Intra autem condi-
 toria obeliscos quosdā esse literis inscriptos opulentia regum qui tūc
 erant declarantibus, et eorū ditonem uelut usq; in Scythas & Ba-
 cctrios, et Indos, et quæ nūc Ionia dicitur im pitantiū, ad hæc tributo-
 riū magnitudinē, et copiarum militariū ad decies centena millia ho-
 minum. εἰς δὲ ταῖς θήκας ἐπὶ τινῶν ὀβελίσκων ἀναγραφαὶ δηλοῦσαι τὸν
 πλοῦτον τὸν τότε βασιλέων. καὶ πῶς ἐπικράτησαν ὡς μέγιστοι βασι-
 λῆων καὶ ἰνδοῶν καὶ τῆς νυνὶ ἰωνίας διατείνασαν. καὶ πόρων πᾶθως. καὶ στρα-

20 τῆς περι-ρ'. μυριάδας. Conuenit hoc cū dicto Pliniano qđ supra re-
 tulimus de Sesoſtri Aegypti rege superbiffimo, q iunctis ad currum
 regibus triūphare ſolitus erat. huius regis meminit Herodotus in ſe-
 cundo, eum dicens primū omnium regum longis nauibus arabicum
 ſinum präteruectū, & populos rubri maris accolas in poteſtatē ſuā
 redegiffe. Inde q; retro iſdē uestigijs reuerſum & coactis ingenti-
 bus copijs tranſgreſſum in continentem in feſto exercitu obuias ubiq;
 gentes ſubegiffe, ex Aſia q; in Europā tranſgreſſum Thraces et Scy-
 thas ui domuiſſe, unde digreſſus ad Phasim amnem iter cōtendiffe di-
 citur. Huius autē regis memorabile inſtitutum prodidit Herodotus.
 20 ὅτε οἱσι μὲν ναῦ αὐτέων ἀλλήμοις ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχομένοισι περι-
 20 τῆν ἐλευθερίην, τοῦτοισι μὲν σὺλλας ἀνίσει ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λε-
 20 γούσας ῥτε ἐωυτοῦ ὄνομα, καὶ τὴν παῖς, καὶ ὡς δυνάμει τῆ ἐωυτοῦ κατεπε-
 20 φασθεάς. ὅτέων ἢ ἀμαχιτὶ καὶ ἀπετέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τοῦτοι-
 20 σι ἢ ἐνέγραφε ἐν τῆσι σὺλλησι κατὰ ταυτὰ καὶ τοῖσι ἀνδροῖοισι τὴ ἐθνέων γε-
 20 νομένοισι, καὶ δὴ καὶ ἀέδοιχα γυναικὸς προσανέγραφε, δὴλα βυλόμενος ποιέειν
 20 ὡς ἦσαν ἀνάληδες. Quasi cūq; autē nactus erat gentes strenuas, et
 pro libertate tuenda acriter et p̄cipide dimicantes, p̄ horū ille re go-
 nes stelas id est cippos lapideos statuebat. literis significantibus eius
 regis nomē et patriā, et qbus copijs eos ac uiribus subegisset. quorū
 uero urbes nullo negotio aut incremento certamine cepisset, apud hos
 itidē ut apud illos q strenuitatis specimē ediderāt, cippos quoq; sta-
 tuebat, atq; eo amplius muliebria genitalia absculpebat, significare uo-
 lēs eos ignauos esse. Idē Herodotus auctor sub Amasi rege, cuius tem-
 pore Moſem ex Aegypto egressum esse diximus, Aegypti beatissimā
 et à flumine Nilo, et à regionis solo fuisse, urbers q; habitatas tūc nu-
 20 mero uiginti millia fuisse. καὶ πόλεις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας ῥτε δυο-
 20 μυρίας τὰς οἰκούμενας. Huius est autem memorabilis sanctio, ut singu-
 li quotannis apud Nomarchen id est cuiusq; praefecturae praesidem
 profiterentur unde uiuerent. Qui autem hoc non faceret, aut genus
 uitae approbare praesidi non posset, huic poena extremum supplicium
 20 esset. Qua lege postea Athenienses tralatitia usi sunt prorsus incul-
 20 pabili. Sed uerba ipsa Herodoti ponenda sunt ad uerbum. νόμον τε
 20 αἰγυπῖοισι ῥνδε ἀμασίς ἐστι ὁ κατασῆσας, ἀποδεικνύναι ἔτιος ἐχέσου τῷ
 20 νομάρχῃ πάντα τινὰ αἰγυπῖων ὄθην βιῶται. μὴ δὲ ποιῶντα ταῦτα, μὴ δὲ
 20 ἀποφαίνοντα διαικὴν ζῶν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. σόλων δὲ ὁ ἀθηναῖος λαβὼν
 20 ἐξ αἰγυπῖου τῶτον τὸ νόμον, ἀθηναῖοισι ἔθετο, τῷ ἐκείνοι ἐς αἰὲ χρέωνται ἐόν
 20 τι ἀμώμῳ νόμῳ. Id est. hic est autē Amasis q legē hāc tulit. demonstrare
 20 unūquēq; apud praesidē cuiusq; loci unde uiuat. qđ q non fecerit, aut

demonstrare vitæ suæ rationem iustam non potuerit, hunc morte
 multandum. Solon autem Atheniensis sumptam hanc legem ex Ae-
 gypto Atheniensibus promulgauit, quæ illi semper usi sunt lege sa-
 ne inculcata. Hac lege iurisdictionem exercuisse Areopagitas testis
 est Athenæus libro.iiiij. his uerbis. ὅτι δὲ τοὺς ἀσώτους, καὶ τοὺς μὴ
 ἔκτινος περιουσίας ἴωντας, τοπαλαίδν ἐκέλουν τε οἱ ἀρειοπαγίται καὶ
 ἐκόλαζον, ἰσῦρισαν φαινόμενος καὶ φιλόχορος, ἄλλοιτε πλείους. Quod
 autem patrimoniorum profligatores, eosq; qui nullis facultatibus
 uictitarent, Areopagitæ in iudicium uocarent, poenisq; & sup-
 plicijs afficerent, memoriæ mandarunt Phænodemus & Philocho-
 rus pluresq; alij. Deinde idem author Athenæus huiusmodi exem-
 plum eius rei subdit ad dictum confirmandum. Siquidem Mene-
 demus, inquit, & Asclepiades erant, iuuenes ambo philosophiæ
 quidem studiosi, sed egestate præditi. Hos Areopagus pro potestate
 acutos interrogare institit, quonam pacto fieret, ut cum dies ipso-
 tos philosophis operam darent, nihil in censu habentes, bona nihilo-
 minus habitudine corporis uiderentur. Ad hæc illi respondentes,
 cum pistorem quendam accersiri postulassent, & ille accersitus ue-
 nisset, eum interrogandum dixerunt. qui cum rogatantibus Areo-
 pagitis dixisset unaquaque nocte illos in pistrium descendere soli-
 tos, ibiq; frumentum molètes, pro nocturnis operis drachmas utrun-
 que singulas ferre, admiratus senatus, ducentas eis drachmas ob uir-
 tutem decreuit. Sed ipsa uerba subiiciam ne comminisci uidear. με-
 νέδημον γοῦν καὶ ἀσκληπιάδην τοὺς φιλοσόφους, νέους ὄντας καὶ πεπο-
 μένους, μεταπειμιάμενοι ἠρώτησαν, πῶς ὄλας ἡμέρας τοῖς φιλοσόφοις
 συσχολάζοντες, κεντημένοι δὲ μηδὲν, ἀνεκτοῦσιν ὄντω τοῖς σώμασι.
 καὶ οἱ ἐκέλευσαν μεταπειμθῆναι τινὰ τῶν μυλωθρῶν. ἐλθόντος δὲ ἐκέ-
 ρου, καὶ εἰπόντος ὅτι νυκτὸς ἐχέσης κερτίοντες εἰς τὴν μύλωνα καὶ ἀλοῦν-
 τες, δύο δραχμὰς ἀμφοτέρει λαμβάνουσι, θαυμάσαντες ὁ ἀρειοπαγίται,
 διακοσίας δραχμὰς ἐτίμησαν αὐτούς. Verum quandoquidem uer-
 bosa iam esse cœpit hæc disputatio, nec tamen omnia attingimus eo-
 dem pertinentia, & liber pro portione huius operis longior iam
 esse uidetur, abrumpendus est sermo qui finem non inuenit. Ad
 alteramq; partem commentationis festinandum, quam sic quoque
 iam fatiscente stilo aggredi me sentio.

161

DE ASSE ET PARTIBVS EIVS
LIBER QVINTVS, ET
VLTIMVS.

ESTAT mensurarum tractatus, cum conne-
xam causam cum prædictis habens, tum uelut
appêdix huius operis. Mensura autem multiplex
ab Aristotele in nono libro metaphysices poni-
tur. Sed nunc mensuras appello quibus fruges et
liquores metimur. Angelus Politianus u. r. memo-

ria nostra utraq; lingua apprime doctus, in decimo epistolarum de
mensuris ex professo scribens. Incipiendum (inquit) ab amphora cõ
secrata Romanis in capitolio ne cui uiolaretur. Capit hæc omnino
quantum tessera quoquo uersas in area pedum quatuor. duplex am-
phora modius est, aut si manus græce Medimnus, eademq; triplex
efficit sextarium. sextarij dimidium cotula uocatur & hemina. qua-
tuor uero sextarij chœnicis complent. ita sex congiuum, qui latine
chus dicitur. Inde forsitan sextarij nomen q̄ eum sexies congius ca-
pit. scribit tamen Pollux cotulam chœnicis esse tertiam partem. chœ-
nicas octo et quadraginta Medimno contineri. Hæc Politianus sup-
presso authore (ut fere' assolet) ex uulgatis carminibus illis sumpsit
quæ apud Priscianum incerto authore leguntur. nam non esse Pri-
sciani argumentum est q̄ in antiquis uoluminibus Prisciani non in-
ueniuntur. In his autem carminibus intelligendis quoties, quamq; lu-
culentis erroribus Politianus lapsus sit, ex sequentibus apparebit,
ut nisi Politiani stylum agnoscerem, Politiani epistolam esse omnino
negaturus fuissim. Eiusdem flagitij est q̄ talentum atticum maius
tribus & octoginta minis esse dixit, nec ullum pondus attico ta-
lento maius esse. Carmina autem illa sic fere' leguntur.

- » Pes longo spatio latoq; notetur in anglo,
- » Angulus ut par sit quem claudit linea triplex.
- » Quattuor ex quadris medium angatur inane
- » Amphora fit cubus, quam ne uiolare liceret
- » Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites.
- » Huius dimidiũ fert urna, ut & ipsa Medimni
- » Amphora, terq; capit modium. Sextarius istum
- » Sexdecies haurit quot soluitur in digitos pes.

Dico his uersibus significari, Amphoram ex area excitari quoquo
uersus pedalis, quaternis quadris pedalibus inanitatem amphoræ an

gentibus. Ita ut quaterni undiq; anguli tessera'es tribus lineis concludantur singuli, quibus ipsis tres dimensiones tesserae significantur qui cubus graece dicitur, id est schema sex in situs sessile. Hoc enim uerba illa significant. Angulus ut par sit quem claudit linea triplex. Tres enim dimensiones notantur. longitudo, latitudo, altitudo. Huius dicti testem interim citabimus Isidorum Hispanensem, in hac re interdum non refellendum, licet in nullis lapsus sit. Amphora (inquit ille) incipit uini uel aquae pedem quadratum. Quod si hunc testem refutare placet, prodeat Festus testis locupletior, qui his uerbis testatur. Quadrantal antiqui uocabant Amphoram, quod uas pedis quadrati octo sexaginta sextarios capit. Politianus duplicem Amphoram modium esse tradidit, (quod uix intelligere possum) triplicem amphoram sextarium efficere. Ego autem amphoram unam ternos Modios capere dico, et duodequingenta sextarios, nec Medimnum et modium eundem esse modum. sed Medimnum modios senos capere. Suidas, μέδιμνος μέτρον ἐστὶν ἑνὸν τριῶν ἢ τεσσάρων. μέδιμνος οὖν μωδιῶν ἔξ. Medimnus (inquit) mensura est aridorum, ut tritici uel ordi. Medimnum igitur mensura est sex modium. Haec tenus ille. sed audiamus testem unum qui uice sit omnium. is erit Cicerone, qui in frumentaria, ita inquit ad Verrem. accipis sestertios quidem cimi pro Medimno, tanti enim est illo tempore Medimni. retines sestertios duodecim, tanti enim est frumentum Siciuense ex lege aestimatum. est eius modi aestimatio legis ut caeteris temporibus tolerabilis sicalis, te precatore etiam grata esse debuerit. Est enim modius lege sestertius tribus ut aestimatus fuit ante te praetorem, ut tu in epistolis ad amicos tuos gloriaris, sestertius duobus. sed fuerit tribus sestertius, quoniam tu tantum a ciuitatibus in modios singulos exegisti, tu non modo omnes accipere quod oportebat nouisti, sed etiam dare quod non debebant coegisti. Idem alibi. Pretium autem senatusconsulto constitutum decumano in modios singulos sestertij terni. Et iterum duobus pretijs unum et idem frumentum uendidisti. semel ciuitatibus sestertijs quindecim in Medimnum. Iterum pro Romano, a quo sester. XX. in Medimna pro eodem illo frumento abstulisti. Et alibi. Hoc reprehedo, quod cum in Sicilia sestertijs binis tritici modius esset, ut istius epistola ad te declarat, summum sestertijs trinis, tum iste pro tritici modijs singulis ternos ab aratoribus denarios exegit. His locis et a uis eiusdem orationis liquet Medimnum quinquies modium capere. quod de Sicilia mensura intelligendum, nam Romanum Medimnum ut Atticum, senos modios cepisse, eodem auctore eademque oratione probabimus

postea nunc quod instat, de amphora uideamus, quoniam modo intel-
 ligi possit quod Politianus dixit. Sit igitur arca quoquo uersus pe-
 dum quatuor, si ex ea corpus quadrantale & tesserarium facere ue-
 lis, necesse est addenda dimensione tertia, id est altitudine tertiã quoq;
 multiplicationem arealis numeri excitari. Quomodo enim bis omnia
 bis, primam tesseram faciunt octo angulis constantem, & ter trina ter
 secundam, qui numerus est uicenarius septenarius, eodem modo qua-
 ter quaterna quater tertiam tesseram faciunt unitatibus quatuor &
 sexaginta concretam. Sit igitur planities uel interuallum quadratũ,
 quaternum quoquo uersus pedum. huic si altitudinem bipedalem
 imponam, fient octo pedes quadrati, qui duos & triginta pedes ua-
 lent. hoc est bis quater quaternos. hos pedes si ex quadratis cubicos,
 id est tesserarios reddere uelim, eum numerum ut duplicem necesse
 est, hoc modo, quater quatuor quaternos, sic fiunt bis duo & triginta,
 id est quatuor & sexaginta. Vt enim quadrata forma ex nume-
 ro quocunq; fit in sese ducto, sic ex quadrata iterum exurgit cubica.
 Quaternio enim rad. x est numeri quem nunc quaerimus. is in sese
 multiplicatus sedecim efficit, & iam formam quadratam capit. At
 is numerus quadratus iterum quater multiplicatus in tesseram eua-
 dit, & fiunt sexaginta quatuor. Quare aut Politianus existimauit
 Amphoram tot pedes habere in conceptaculo inanitate, aut tesserae
 naturam ignorauit. Vtrumlibet autem dixeris luculenter hallucina-
 tus comperietur. at alterutrum uix de eo homine credere fas est qui
 Panepistemonia librum condidit, quo omnium rerum, artiumq; scien-
 tiam profiteri uidetur. Vitruuius de tessera lib. v. ita inquit, Cubus
 est corpus ex sex lateribus, equali latitudine planitierum per qua-
 dratum. is cum est iactus, quam in partem incubuit, dum est inta-
 ctus immotam habet stabilitatem. ut sunt etiam tesserae quas in al-
 uo ludentes iaciunt. Amphorae autem capacitatem cum ego nosse cu-
 perem, quadrantale, id est uas cubicum ex tabellis quatuor faciedum
 locui, ita ut intus pedale quoquo uersus esset. factumq; ad rudicu-
 lam exegi, quae intus quidem erecta, aequilibris esset ad summa uas-
 sis labra. iacens uero & porrecta in imo atque summo, latera bina
 stringeret. semipedem accipimus id spatium quod digiti uiriusque
 manus suppressis pollicibus occupant. etenim palmus (ut inquit Vi-
 truius) a quaternis manuum digitis inuentus est, & a palmo pes
 factus sedecim digitorum. nostri pedem duodecim pollicibus parti-
 untur, quas uncias antiqui uocauerunt, ut author est Boëtius. id
 quod ostendit Plinius libro decimoquinto, de siliquis loquens cum

10 inquit, digitorum hominis longitudo illis, & interim falcata;
 11 pollicari latitudine. Pollicarem dixit pro unciali, ut differen-
 12 tiam adnotare facile sit inter digitale & pollicare. Frontinus, aqua
 13 rum(inquit)moduli aut ad digitorum, aut ad unciarum mensuram
 14 instituti sunt. digiti in Campania & in plerisque Italiae locis, uncae
 15 in Apulia observantur. Est autem digitus (ut convenit) sextadecima
 16 pars pedis, uncia duodecima. Idem alibi. Uncae ergo modulus ha-
 17 bet diametri digitum unum & tricentem digiti. Haecenus ille. Vult
 18 go pedem metiuntur opifices manibus in pugnos contractis & por-
 19 rectis pollicibus, altrimsecusq; obuersis. Nos huiusmodi pedem habui-
 20 mus, sed ab ijs petiitum qui modum pedis publice statuere solent.
 Hoc vas autem tritico cum impleuissem, cum mensuris nostris com-
 posui implendo deplendoq; subinde hoc faciens deprehendi vas illud
 tesserarium id est amphoram meam cumulatam, huius urbis qua-
 drantem radio aequatum atpre. nec aliam esse inter utranq; men-
 suram differentiam, q̄ quae esse soleat inter mensuram rasam & fa-
 stigmatam, ut amphora cum eo auctario quod liberaliores uendito-
 res condonare solent, quadrantē hostamento admensum omnino aequa-
 re possit. Quadrantē appello eius mensurae quartam partem quā
 sextarium triticarium diximus. Secundū hoc Medimnus erit quā
 minam dicimus. Lingua enim uernacula primum minum p̄ syn-
 copen, postea minam, pro Medimno dixit. Ita sextarius ille noster
 21 triticarius in bina Medimna uel quaternas amphoras diuiditur, et
 22 inde in duodenos modios quos Bossellos appellamus. sed haec quae
 coniectura assequimur, argumentis adiuvanda sunt. Tranquillus in
 23 Cesare. populo praeter frumenti denos modios, ac totidem olei libras,
 24 trecenos quoq; numos quos pollicitus olim erat, diuisit. Si Caesar to-
 tidem modios tritici uirum quot olei libras diuisit, intelligimus mo-
 dium non magnam mensuram fuisse; quae Ciceronis testimonio ple-
 runq; binis, raro ternis sestertijs ualebat. Qua ratione Medimnus
 quinis denis sestertijs, et sepe denis tantum ualebat. quod tamen in-
 telligo in uilitate annonae. nam Cicero in frumentaria duas aestima-
 tiones ex senatusconsulto factas ponit, unam alterarum decimarum
 quas aratores non gratuita pendere cogebantur populo Romano:
 sed ita ut in modios ternos sestertios aciperent. alteram aestimationē
 ponit frumenti quod interdum ciuitatibus imperabatur, ut Romano
 populo praebere certum numerum frumenti cogebantur, & pro eo
 in modios denarios singulos aciperent, id est quaternos sestertios.

Qua ratione Medimnus quinis denarijs aestimabatur, quod fiebat

cum annonæ penuria metuebatur ut opitor. Legitima ergo æstima-
 tio erat trinis sestertijs in modios siculos qui maiores erant atticis et
 Romanis, licet idem esset Medimnus. Videamus an hoc temporibus
 nostris congruat. Apud nos commodam tritici primarij annonam
 esse aiunt, cum Medimni bini idest sextarius quinis & uicenis. soli-
 dis Turonicis ueneunt. ab eo pretio ad tricenos iustam æstimationem
 esse. Deorsum autem ad uicenos, iam ad uilitatem spectare. quod su-
 pra hæc. aut infra est, caritatis & uilitatis appellatione cense-
 ri. Cū hæc literis mandarem pretium diuersis anni partibus à uicenis soli-
 dis ad uicenos binos & semissem plerumque euariant. tametsi mi-
 me ubere biennij prouentu. sed ferè ita euenit cum exportare ad ex-
 ternos non licet, uix iam ut annonæ agriculturæ impendia ferat,
 cum paucis annis equis aratorijs quibus nostri utuntur, magno pere-
 pretium accesserit. Verum si Medimnus in Sicilia mediocri annonæ
 quinis denis sestertijs ualebat, planum fit non memorabili nos erro-
 re aut in nūm coniectura, aut in mensura falli, quippe quindecim
 sestertij æstimatione nostra solidis tredecim & sesquidenario ual-
 lent. sestertium enim denis denariolis & obolo taxauimus. Quare
 non mirum est si Cicero sepe in Sicilia modium frumenti binis sester-
 tijs esse dixit in magna ubertate. Quæ ratione duo Medimna decem
 & septem solidis ueneunt, nam et apud nos sepe minoris ualere
 memini. Cicero in frumentaria, frumentum (inquit) emere in Sicilia
 debuit Verres ex senatusconsul. & ex lege Terentia & Cassia fru-
 mentaria. Emundi duo genera fuerunt. unum cæterarum decuma-
 rum, alterum quod præterea ciuitatibus æqualiter esset distributū.
 Illius decumani tantum quātum ex primis decumis fuisset, tritici mo-
 dia. DCCC. millia. Pretium autem constitutum de cumano, in modios
 singulos sestertij terni, duodetricies. imperato sestertij quaterni. Ita ut
 frumentum in patum sestertium duodetricies in annos singulos Ver-
 ri decernebatur quod aratoribus solueret. in a'teras decumas ferme
 ad nonages. sic per triēnium ad hanc frumenti emptionem Sicilien-
 sem propè centies et tricies erogatum est. Decumarum frumentum
 appellat Cicero a'terius Decumæ frumentum, quàm aratores dare
 non uectigalem sed uenalem cogebantur. Puto autem non utrobique
 duodetricies legendum, sed secundo loco duodeuicies, nihil tamen cer-
 ti haberi potest quoniam locus ille corruptissime legitur. sed nec duo-
 detricies priore loco satis congruit, cum octingenta millia modiu qua-
 ter & uicies tantūmodo ualuerint æstimatione ternorū sestertiorum.
 Igitur DCCC. M. Ciceronem scripssisse dicendū est, non DCCC. ut sit

uicies septies. Quod si addatur XXX mil. congruet duodetrichies. Ter-
 aūt duodetrichies ferme nonagies centena millia sestertiū ualeat. Qui-
 bus si ter duodetrichies addas, ferme centies et trichies sestertiū erit, quod
 à Cicerone oratorie auctum est. Sic in alteras decumas quotannis ex
 Sicilia nongenta millia modiu Romā exportabantur, q̄ modij primū
 ad mensurā Romanā, deinde ad nostram reduci debent, propterea
 q̄ q̄ni siculi modij senos Romanos ualebāt. Qua ratione septingen-
 ta & quinquaginta millia Siculorū, nongenta millia Romanorum et
 Atticorum ualent, quæ ad Medimnos atticos relata centū & quinqu-
 ginta millia fiunt. his adde centum & quinquaginta millia modiu Si-
 culorū quæ centum & octoginta millia Romanorū ualent, fiunt de-
 cies centena & octoginta millia. hæc. n. summa sesquingenta est non-
 gentorū milliū. quæ ad sextarios Parisinos reducta nonaginta mil-
 lia fiunt, & duodenario diuisa septem millia, & quingenta modia
 Parisina. Sic ex duabus decimis Romani quidecam millia modiu no-
 strorū trāsportabant ex Sicilia, præter id quod ciuitatibus quater-
 nis sestertijs im pabatur. sed septem millia & quingenti modij nostri
 ea ratione quam Cicero statuit, id est tribus sestertijs in modiu sica-
 lum, ære nostro sexaginta quinq; millia & quingentos aureos nostros
 ualent, quæ Romano more uicies sexies sestertiū dicuntur, et uigin-
 ti sestertia. Quare summa omnino nō cōgruit, propter quod locum
 Ciceronis corruptum esse dixi, nec modo corruptum esse puto, sed eti-
 am mutilatum, inter uerbū fuisse & uerbū tritici DCCC. enim mil-
 lia nō est alterarū decumarū numerus, sed frumenti imperati, ut ex
 alijs locis orationis colligitur. numerus aūt alterarū decumarū dees-
 se mihi uidetur. sed & maior summa esse debet in trienio q̄ centies
 & trichies, cum quotannis nonagies in alteras decumas daretur. id
 quod ex alio loco orationis ostenditur, nā Cicero eius summæ ququa-
 gesimas binas ad sestertium tredecies taxauit. qua ratione trecenties
 & uicies quingies esse oportuit. Cæterū nō duodetrichies imperato fru-
 mento Cicerone statuisse puto, sed bis & trichies, cum quaternis sester-
 tijs in modium æstimatorum, summa enim ad nummū quadrat. sexta-
 rius noster ferè est quantum iumentum uiatorium ferre potest. hos
 in modio duodenos Parisienses habent. Idem Cic. in eadem ora-
 tione. Iugera professi sunt aratores imperio atque insituto tuo. non
 opinor quēquam esse minus professum quā quantum arasset, cum
 tot cruces, tot iudicia, tot ex cohorte recuperatores proponerentur.
 In iugere Leontini agri Medimnum ferè tritici seritur perpetua
 atq; æquabili satione. Ager efficit cum octauo bene ut agatur. V cr

um ut omnes dii adiuent, cum decimo. quod si quando accidit, tum
 fit ut tantum decumæ sit, quantum seueris. hoc est ut quot iugera
 sunt sata, totidem Medimna decumæ debeantur. hoc cum ita esset,
 primum illud dico, pluribus Medimnum nullibus uenisse decu-
 mas agri Leontini quæ quot millia iugerum sata erant in agro Leonti-
 no. Et rursus, Agri Leontini decumæ anno tertio uenierunt Me-
 dimnis XXXVI nullibus, hoc est tritici modijs ducentis sedecim mil-
 libus. His uerbis planum fit medimnum senos modios capere, cum
 prior numerus senario multiplicatus posteriorem efficiat. Idem osten-
 dam neminem aratorem minus tribus decumis dedisse. atque hoc in be-
 neficij loco petitum ab Apronio, ut in iugera singula ternis Medimnis
 decidere liceret. deinde inferius ita subdit. professio est agri Leontini
 ad iugera XXX millia. hæc sunt ad tritici Medimna nonaginta, id
 est tritici modia quingenta quadraginta millia, tres quinquagesi-
 mas, id est tritici modium XXXII millia quadringentos. ab omni-
 bus enim ternæ præterea quinquagesimæ exhibebantur. Hæc ex-
 empla Ciceronis corruptissime hodie leguntur, sed partim ex loco-
 rum collatione, partim calculo emendantur, quæ ideo citanda du-
 xi, ut probarem Medimnum senos modios Romano more cape-
 re. Si enim quingenta quadraginta millia senario partiaris, fiene
 sexies nonaginta millia. His etiam exemplis auctoritatem habe-
 mus agri Leontini qui fertilitate commendabilis erat, iugera sin-
 gula singulis Medimnis, id est senis modijs seri. Et plerunque
 cum octauo, raro cum decimo fœnore satum frumentum redire.
 Primum igitur statuamus quanta sit iugeri mensura. Columel. li-
 bro VI. duo (inquit) actus iugerum efficiunt longitudine pe-
 dum ducentorum quadraginta, latitudine pedum centum uiginti,
 quæ utræque summæ in sese ductæ quadratorum pedum faciunt mil-
 lia uiginti octo et octingentos. Iam auctore Columella et calculo
 confirmatore nouimus ducentos et quadraginta pedes quæ lon-
 gitude est iugeri centies et uicies multiplicatos qui numerus est la-
 titudinis octo et uiginti millia quadratorum pedum et octingen-
 tos efficere. Hic numerus octingentas hexapedas efficit, quæ mensura
 nostri mensores et fabri sic utuntur, ut antiqui Romani decem-
 peda. Est enim hexapus siue hexapeda mensura sex pedum. quæ
 quadrata sex et triginta pedes habet. Porro centum hexape-
 da quadrata tria millia et sexcentos pedes efficiunt. Quadrin-
 gentæ hæc ratione quatuordecim millia et quadringentos ex-
 plent, quæ mensura est semiugeris Romani ex Columella. Ita

iugerū octingentas hexapodas nostras habebat. Quare quod apud
 Varronem & ipsum Columellā legitur, a tum quadratum undiq;
 finiri pedibus centum viginti, eumq; duplicatum iugerum facere, id
 de iugero quadrato intelligendū est, nō absolute de iugero, quod pa-
 rum apud utrūq; declaratum est. sed cum uterq; dicat, scrupulum
 demum esse pedū quadratorum, & in iugero esse scrupula ducenta
 & octoginta octo, planū fit ca. culo de iugero quadrato nō intelligi
 cum dicitur iugerū pedū esse viginti octo milliū & octingentorū. si
 enim in singula scrupula centenos pedes numeres, quot ex denis pe-
 dibus quadratis exurgunt, patet uel in digitos deducenti ducenties
 octuages octies centenos pedes fieri, id est viginti octo millia octin-
 gentos. at iugerū quadratum altero tanto maius est. In agro Parisino
 nō una est mensura, propterea iustissimam eligam, & quæ latius in
 eodē agro patet. perticam nostram uicenum quum pedum esse aiunt
 lōgitudinis. hæc quadrata sexcenos uicenos quos pedes continet, q
 numerus centies multiplicatus sexaginta duo millia & quingentos pe-
 des quadratos efficit, tot enim tantisq; perticis iugerum nostrū quod
 arpennum appellamus, constare dicitur. huiusmodi iugero licet aliq
 utantur, alij in affirmant gradissimam illam esse mensuram, sed iu-
 stam agri nostri pticam uicenum binū pedum esse lōgitudinis, quæ
 quadrata quadringenos octuagenos quaternos pedes habet. Et hæc
 iam apud plerosq; plena existimatur. Qua ratione centenariū iuge-
 rum quadraginta octo millia quadringentos pedes habet quadratos.
 Est & minima mensura quæ perticis duodeuicenarijs utitur. quæ
 pedes trecenos uicenos quaternos habent, & centena in iugero, pe-
 des quadratos faciunt numero triginta duo millia quadringentos.
 Sunt etiam qui pticis qdem plenis, sed iugero sexagenario utantur.
 Quo fit ut illis iugerum triginta septem millia quingentos pedes ha-
 beat. nos autē mediam mensuram obseruabimus quā dicunt germanā
 nostrā esse, quæ duos & uiginti pedes pticæ statuit, & quadraginta
 octo millia quadringentos pedes habet. hæc ad iugerum Romanum
 composita eadem habet proportionem quā quadringenti octoginta
 quatuor ad ducentos octoginta octo, quæ ut maior est multo sesqpla,
 sic paulo minor est dupla. eiusmodi arpennum pingui solo alternis
 profermodum messibus medimum duodecimum reddit. huiusmodi
 ferè est fertilitas in eo tractu, q peculiari nomine Francia appella-
 tur, ex eo (ut arbitror) q sit sumen (ut dicitur) Franciæ, in quo agro
 triticum mutilis spicis nascitur, non ut ferè in Italia aristatis. in eo
 nos prædium Marianum habemus. neq; nūc de summa ubertate aut

soli, aut temporis loquimur, sed de ea quæ plerūq; uisitur. Notum est
 in eo agro arpēna duodeuicena in annos singulos singulis modijs no-
 stris oblocari tritici lectissim. q̄q̄ ea ferè locutionum formula est, ut
 colonus eo recte præbēdo tritico defungi possit quod summa bonita-
 ti uno solido cedat, & interdum eo quod semisse tm̄ solidi modium
 autem nostrū ut iam dixi duodenos sextarios continet, et sextarius
 binos medimnos. hac ratione singula iugera quotannis dodrantem,
 id est sesquimedimnū pensitare inueniuntur. Cum tñ in eo tractu nul-
 lum agrum restibile esse scia. sic. n. fert agricolatio, ut triticarius ager
 a messu triticea altero anno semestri aliquod genus frugis capiat, ut
 ordeum uel auenā uel qd aliud leuioris fœtus, tertio aut anno noua
 li agitato cesset, quod & aruum & ueruatū appellatur ab an-
 tiquis. Itaq; planū fit agrū nostrum bonitate siculo nō cedere, quē
 Cicero cum octauo & decimo acceptum reddere semen dixit. q̄q̄ id
 postea uiderimus, nunc id tm̄ argumenta nostra adiunat qbus asse-
 rere contendimus medimni Romani et minæ nostræ paritatem. No-
 stri aiunt agricolæ arpēnum prædictum sesquimedimnū ferè poscere
 ut bene seratur aruum. Columel. de satione loquēs lib. XII. pinguis
 » agri iugerum si solutus & siccus sit, quaternos tantum modios tritici
 » poscere tradidit, si cretosus aut uliginosus, quos. Hoc cum a nostrati-
 » bus anxie inquerem, uix constare opiniones deprehendi. id quod ex
 » uarietate soli & mensurarum contingit. quātum tamen colligere po-
 » tui, plena. i. mediocris pinguis agri mensura solo dēso dodrantem mi-
 » nime poscit, interdum etiam dextantem, id est decem modios Roma-
 » nos. soluto & minime uliginoso solo nunc septenos, nūc octonos. mi-
 » nimus modus agri reliq; etiā competentibus, senos modios id est Me-
 » dimnum poscit. His cōuenit dictum Columel. li. II. iugerum (inqt)
 » agri pinguis plerunq; modios tritici quatuor, mediocris qnq; postu-
 » lat. adarci modios nouem, si est lætum solū. si mediocre decem desyde-
 » rat. nam quis de mensura minus authoribus conuenit, hanc tñ uide-
 » ri commodissimā docuit noster usus. et paulo inferius. Nobis ne istam
 » qdem quā prædiximus mensuram, sem p̄ placet seruari. q̄ eam uari-
 » at aut loci, aut temporis, aut cœli conditio. proinde quā proportionē
 » iugerum Romanū, id est duodetriginta millia & octingenti pedes,
 » ad Parisinum arpēnum habent, id est ad duodeciquaginta & qua-
 » dringentos, eandem ferè habent quaterni quiniq; modij a. i. septenos
 » & nouenos. Continuum iugerum non admodum disparile nostro
 » minimo fuisse oportet, quod tantūdem frumenti posceret, id est medi-
 » mum in singula iugera, si tamen Cicero ueritati inseruuit potius

q̄ exaggeratiōi criminis. Arpeni at uocabulo nō licēter uti uideor cū
 id apud Columel. legatur. Aristoteles in sc̄do politicōn author ē Solo
 nē Atheniēsem quatuor cēs̄s, Athenis īstituisse. Quorū primus fuit eo
 rū q̄ Pētaosiomedimni dicti sunt. i. q̄ngētis medimnis cēs̄i. Secundus eo
 rū fuit q̄ Zeugitæ dicebātur. ab eqs̄ iugalibus. Tertius Hippas ab eqs̄.
 Quartus Theticus dicitur. Qui eorū erat q̄ Thetes. i. op̄fices erāt, hoc
 ē op̄as suas locantes. Primū secundū et tertiu ad magistratus et hono=
 res admitti uoluit, eosq; diuinitum nobiliūq; appellatione censerī. τὰς
 δ' ἄρχαί ἐκ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν κατέστησε πάσας, ἐκ τῶν πεν=
 τακοσιομεδίμων καὶ ζυγίων καὶ τρίτου τέλους τῆς καλυμένης ἰππάδος.
 Plutarchus, in Solone, cum magistratibus (ingr) oēs locupletibus relin=
 quere uellet, reliquam autem reip. gubernandæ partem promiscuā
 facere, ad quā antea plebs aspirare non poterat, ad cēs̄is ciuium se
 contulit. Et qui in sicis atq; humidis censi erant, in primo ordine lo=
 cauit, Et pentacosiomedimnos uocitauit. In secundo autem eos qui
 equos alere possent, aut trecentis censi forent, Et hos hippada soluē=
 tes ab equis nūcupauit. Zeugitæ uero tertij cēs̄is hoīes uocati sunt,
 q̄ ducentorū medimnū censem explerēt. Quo hæc melius intelligan=
 tur, Pollux lib. VIII. de hoc loquēs ita ingit τιμήματα δ' ἦν τέτρα=
 ρα, πεντακοσιομεδίμων, ἰππέων, ζυγίων, θητικῶν. οἱ μὲν ἐκ τῶν πεντα=
 κοσιομεδίμων μέτρον ὑγρὰ καὶ ξηρὰ ποιεῖν κληθέντες, ἀνήλισκον δ' εἰς
 τὸ διμοῖσιον τάλαντον. οἱ δὲ τῶν ἰππάδων τελευτῶντες, ἐκ μὲν τῶν δύναδων
 τρέφειν ἵππους, κελκῆσθαι δοῦνῶσιν. ἐποίουν δὲ μέτρα ἑσσακόσια, ἀνήλισκον
 δὲ ἡμιτάλαντον. οἱ δὲ τὸ ζυγίσιον τελευτῶντες ἀπὸ διακοσίων μέτρων κατε=
 λείποντο. ἀνήλισκον δὲ μνάς δέκ. οἱ τὸ θητικόν, ὑδραμίαν δ' ὄρχην ἤρχον. ἢ
 δὲ ἀνήλισκον ὑδέν. Quorum uerborū huiusmodi est sententia. Qua
 tuor cēs̄is Athenis fuisse, pentacosiomedimnos, hippeis, Zeugitas, the=
 ticos. Pentacosiomedimnos autem. i. quingenimedimnos ideo appella=
 tos, q̄ quingenium medimnū numerū uel mensurā sicis Et humidis
 facere possent, hosq; in publicum sumptus facere talētum. Hippeis autē
 id est equites ex eo dictos uideri, q̄ equos alere possent. eosq; mensu=
 ras trecentas facere, Et publice semitalētum impendere. At uero q̄
 iugationem penderent, a ducentis mensuris conscribi solitos esse, Et
 publice decem minas cōsumere. postremæ notæ eos esse qui theticū
 pēderēt id est op̄ficiariū uel mercenariū. eosq; nec magistratū ḡre
 re, nec publice quicq̄ sumptus facere. licebatq; ex uno ordine ad aliū
 trāsire ut idē Pollux author est. Ex hoc autē instituto prodierunt (ut
 arbitror) munera p̄sonalia, quorū mentio fit in lege uiti. de muneribus
 Et honoribus in pandectis. Seruius etiam Tullius hoc exemplo

classes quinque civium Romanorum descripsisse videtur. Prima clas-
 sis in octoginta centurias distributa, ex ijs, qui centum milliū aeris, aut
 maiorem censum haberent, quæ summa à nobis mille aureis nostris
 aestimata est. octoginta autem centurie in quadragenas seniorum ac
 iuniorū diuise. Ita ut seniores ad urbis custodiā præsto essent, iunio-
 res ut foris bella gererent. quibus arma impata, galea, clypeus, ocreæ,
 lorica, tela in hostem, hastaque & gladius. Secunda classis intra cen-
 tum usque ad quinquaginta milliū censum instituta. Tertiæ clas-
 sis quinquaginta millia census fuit. Quartæ quinque & viginti millia.
 Quinta & ultima undecim millibus censebatur, id est centum ac decem
 aureis nostris. Reliqua autem multitudo cuius esset inferior census,
 immunis militia facta. Egitum etiam ex primoribus civitatis duode-
 cim centurias scripsit, quibus ad equos emendos dena millia aeris ex
 publico data, & quibus equos alerent iudicæ attriuntæ, quæ bina
 millia aeris in annos singulos penderent. dena millia aeris ego ceteros
 aureos intelligo ad binos equos emendos, & vicenos ad alendos id est
 bina millia. Hæc omnia (inquit Livijs) in dices à pauperibus inclinata
 onera. Ex his intelligimus in infantia urbis Romæ primarias opes
 fuisse mille aureos. Propterea Plin. lib. XXXIII. non erat (inquit) apud
 antiquos numerus ultra centum milliā. Itaque hic & hodie multiplicata
 tur, ut decies centena milliā aut sepius dicantur. Fœnus hoc fecit nu-
 musque percussus. Quem locum ex uetusto sic lego. itaque est hodie. multipli-
 cantur hæc, ut decies cetera mil. aut sepius dicantur. hoc sensu. ut olim
 non erat numerus ultra C mil. sic nec hodie, quæ cum ad C milliā perventum
 est, per multiplicationem fit progressus, dicendo decies cetera mil. aut vici-
 es, aut ceteras, quæ summe antiquis ignotæ fœnore excreverunt. Idem. Ser-
 vius rex primus signavit æs. antea rudi usus Romæ Rhemius tradit.
 Signatum est nota pecudum unam et pecunia appellata. Maximus census C mil-
 lia assium illo rege fuit, et id hæc prima classis. Ut igitur Romæ prima clas-
 sis ceterariorum fuit, sic Athēis quingenariorum quæ quotannis pedere possent
 Medimna vini et olei et frumenti quingena, sic. n. ex Polluce intelligendum
 puto. Quingenta autem medimna in Attica quæ plurimo importato frumento
 utebatur, CCL aureis aestimare possumus. et quingenta vini medimna. i.
 mille amphoras totidem penes fraccias, pro quibus DC aureos ponemus, quæ
 bus si addamus totidem olei amphoras, nescio quid aestimare debeam. Apud
 Dæosthenem πρὸς φορμίωνα Chrysippus quidam negociator ita ad iudices lo-
 quitur. ὅτι δὲ ὁ σίτος ἐπέτιμήθη πρότερον. καὶ ἐγένετο ἑκατάδικα δραχμῶν,
 εἰσαγαγόντες πλείους ἢ μυρίας μέδιμνος πυρῶν, διεμετρήσαμεν ὑμῖν τῆς
 καθεστηκυίας τιμῆς, πέντε δραχμῶν ἕν μείδιμνον. Cum autem frumen-

10 si auctum esset pretium, & ad sedecim drachmas excreuisset, impor-
 11 tato frumēto ultra dccc millia Medimnū, iusto & legitimo pretio uo-
 12 bis admensi sumus quis drachmas in Medimnū. Hac Demosthenica
 ratione sextarius Parisinus circiter aureo uno fuisse. hoc est decem
 drachmas. Igitur q̄ Athenis eum prouētum quingentum Medimnū ha-
 bebant talentum impendere publice tenebantur hoc est sexcentos au-
 reos. Verū intelligimus illam æstimationem census nō strictam fuisse,
 ut pētacosimedimni dicerentur q̄ quotannis eam summā corradere
 possent, sed q̄ tantum pendere possent talēto esse taxatos. Parū tñ hoc
 explicatum est ab authoribus. Interpres Aristophanis Pētacosimedi-
 mnos dictos dicit eos q̄ tot mensuras arare possent. πντακοσιομηδῖ-
 11 μνυς διὰ τὸ κωρεῖν τοσαῦτα μέτρα ὅτως ἐπιτόμαζον. Egtes autem
 12 eos dictos q̄ trecentas mensuras ararent, nomē ex eo sortitos q̄ equos
 alere possent si quando opus esset. Qui cū primū sexcenti fuissent, po-
 stea urbe aucta mille & ducenti, esse cœperūt. his licebat comatos es-
 se licet ditiores essent quingenarij id est pētacosimedimni. Oportebat
 ergo ciues eos diuites esse q̄ tm̄ telluris ararent, aliūde etiam ditescē-
 tes, ut negotiationibus maritimis propter situm urbis, & fānore tra-
 icctio. Opificum aut̄ ordini licebat & iudicare, & concionem habe-
 13 re ut idem author inqt. διχάζειν καὶ ἐκκλησιάζειν. Hactenus illi
 remp. attingere poterant. Copiosos aut̄ Atheniēses fuisse ex Thucy-
 dide nouimus, q̄ lib. II. Periclem eorū duces ita inducit de opibus
 eorū differenter, ut dicat confidere eos debere, nec incursum hostium
 p̄terrefieri. Bello. n. gerēdo consilio & in pecunie p̄urima obtineri,
 Atheniēsisibus aut̄ sexcentorū talentorū obuētionem annuā esse, quæ
 quotānis ferē tributi nomine à socijs eorū pensitarentur, præter ali-
 os prouētus. esse præterea signati argenti in arce sex talentorū millia,
 fuisse aut̄ aliquādo plurimū nouē millia septingenta. Ex cibus in ar-
 cem et publicas alias extruēctiones erogatum fuisse quod nūc illi si m-
 14 tæ desit. τὰ δὲ πολλὰ τὸ πλεῖστον γνώμη καὶ χρημάτων περιουσία κρατεῖ-
 15 τε. θρασείν τε ἐκέλευε προσιδόντων καὶ ἐξακοσίων ταλάντων ὡς ἐπὶ τὸ πο-
 16 λὺ φόρον καὶ ἐνταυτῶν ἀπὸ τῶν ξυμμάχων τῇ πόλει, ἀνευ τῆς ἄλλης προ-
 17 σόδου. ὑπαρχόντων δὲ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἕτι τότε ἀργυρίῳ ἐπισήμῳ ἑξακι-
 18 χιλίων ταλάντων. τὰ γὰρ πλεῖστα βριακοσίων ἀποδέοντα μύρια ἐγένετο. Sex
 millia talentūm tricies sexties centena millia aureorū nostrorū æsti-
 mare solemus. Suidas author est redditus publicos Athenis Prytanea
 appellari. et eo nomine metallorū uectigalia et fori. i. rerū uēditarū, et
 portoriorū intelligi. et q̄cqd à socijs uel subditis p̄sitaretur, et q̄cqd ex
 manubijs uel reb. publicatis redigeretur. quorū (iq̄) noium cumulus

bina millia talentum propemodum conficit. Athenæus autem libro
 XII scribit Duridem in historijs prodidisse Demetrium Phalereum
 cuius nuntia est mentio apud Ciceronem, Quintilianum, Plinium,
 & alios, cum Athenis reip. administrandæ præesset, mille ac ducenta
 talenta in potestate habuisse quotannis. Ex quibus cum minimam
 partem in stipendia militum & reliquas reip. partes tuendas confu-
 meret, reliqua per ingentem morum incontinentiam luxuriose dila-
 pidabat. Epulis quotidianis lautis & opiparis quamplurimos con-
 uuias accipiens, & ea parte magnificentie Macedonicæ cœnas supe-
 rans. Alioquin nitore & lautitia vitæ Cyprios & Phœnicæ promo-
 cans, cum cœnationum pavimenta singulari artificio uermiculata,
 etiam unguentis perfunderentur. Δημήτριος δὲ ὀραληρὰς χιλίων καὶ
 διακοσίων ταλάντων κατ' ἐνιαυτὸν κύριος γινόμενος καὶ ἀπὸ τούτων βρα-
 χέως διαπραγῶν εἰς τὴν στρατιώτῃς καὶ πῶ τῆς πόλεως διοίκησιν, τὰ λοιπὰ
 πάντα διὰ πῶ ἐμρυτον ἀφρασίαν ὑφάνειε, Hæc uerba satis signifi-
 cant publicos redditus Athenarum mille & ducentorum talentum
 fuisse. Diximus alibi Athenis Isocratem rhetorem uiginti talētis ora-
 tionem unam uendidisse. Plutarchus autem auctor est Demosthenem
 in eadem urbe totidem talentis unius diei retentiam uendidisse Har-
 palo, qui Alexandrum Magnum fugiens Athenas se contulerat. licet
 historia ab Au'to Gellio in decimo aliter referatur. Hoc tamen penè
 conuenit q̄ Demosthenes nocte aureo calice accepto cum uiginti talen-
 tis argenti, in concionem postridie ueniens collo lana & fascijs obli-
 gato, cum censere iuberetur & pro concione dicere quid de Harpa-
 li postulatis statuendum esset, nuntio ostendit se irraucuisse nec proloq̄
 posse. Quo tempore ij qui munere Harpali corruptum esse sciebāt,
 ridentes dicere cœperunt concionatorem hominem & popularem
 νοστὸν ἀργυρανθε corruptum, id est angina argentaria. καὶ γινου-
 μένης τάχιστα τῆς νυκτὸς ὁ ἄρπαλος ἐπέμψεν αὐτῷ τὴν κύλικα μετὰ
 τῶν εἰκοσι ταλάντων. Et paulo post. καὶ μεθιμέραν αὐτὸν καὶ κελῶς ἐρίοις
 καὶ ταυνίαις κατὰ τὸ βραχὺ κατελιξάμενος, εἰς πῶ ἐκκλησίαν προήλ-
 θε. καὶ κελανόντων ἀνίστασθαι καὶ λέγειν, διένεικεν ὡς ἀποκειρομένης αὐ-
 τῷ τῆς φωνῆς. οἱ δὲ ἀνρθεῖς χλαυάζοντες, ἔκ ὑπὸ συνάχῃς ἐφραζον. ἀλλ'
 ἢ ὑπὸ δόρυράχῃς εἰληθεῖαι νύκτωρ τὴν δημοχωρόν. id est. Interdum au-
 tem Demosthenes pulchre & concinne lana & fascijs obuoluto col-
 lo in concionem prodians, cum quidam eorum qui aderant scānde-
 re in pulpitum & dicere eum iuberent, nuntio significauit quasi ob-
 tusa uox sibi esset. Quo facto homines quidam ingeniosi cauillantes,
 non angina νοστὸν oratorem, sed argentangina correptum esse dixē

vunt. Idem Thucydides lib. III. author est Athenienses Mithylenem obsidentes cum iam magna ex parte pecunias suprascriptas consump-
 sissent in eo bello quod cum Lacedaemonijs, eorumq; socijs suscep-
 rant, & pecunijs egerent ad obsidionem peragendam, tum primum
 tributum in civitate instituisse & ducenta talenta ad bellum contu-
 lisse, cmissis etiam navibus XII ad pecunias à socijs cogendas.

- » προσδιδόμενοι δὲ δι' Ἀθηναίους χρημάτων εἰς πλὴν πολιορκίαν, καὶ αὐτοὶ εἶσε
 » νεκρόντες τότε πρῶτον ἐσποράν διακόσια τάλαντα ἐξέπεμψαν, καὶ ἐπὶ
 » τῆς ξυμμαχίας δόξουρολόγους ναῦς δώδεκα. Quod utro diximus de
 quingenarijs Atheniensibus qui impendere talentum publice tene-
 bantur, ita intelliga non ut quotannis tributum nomine impenderēt.
 tributum enim Athenienses non pendebant, ut supra dictum est ex
 Thucydide, sed ut cum opus esset, id quod ex oratione Demosthenis
 intelligi potest quæ περὶ συμμαχοῦν inscribitur, id est de symmo-
 rijs. quasi de cas de decurijs munera obeuntium, id quod intelligi non
 potest nisi summam & ueluti argumentum orationis eius colliga-
 mus. Est autem eiusmodi. Cum Rex Persarum expeditionem in græ-
 cos & præcipue in Athenienses facturum diceretur, populus Athe-
 niensis tumultuarii cœpit, quasiq; ducem querere qui Atheniensium
 exercitu instructus obviam ultro Persis in Lydiam procederet.

Quod cum Demosthenes temerarium esse videret, nec tamen aper-
 te damnare & dissuadere auderet, censere cœpit prius de appara-
 tu belli cogitandum & quonammodo suppetere copiæ bellicæ pro-
 pu'sando tanto bello possent. Itaq; ex ditioribus urbis centum decu-
 rias duodenum hominum describendas censuit quas symmorias ap-
 pellat. hic ordo trierarchæ appellantur, id est triremum præfecti
 quasi nauarchi. quæq; symmorias tantum viginti faciunt, sexagenum
 hominum. quas rursus in quinas partes duodenum hominum di-

- » distribuit. Sic enim inquit. ἐντοίνυν τῶντων ὄμαι δεῖν ποιῆσαι συμμα-
 » ρίας εἰκοσιν, ὡς περ νῦν εἰσὶν, ἐξήκοντα σώματα ἔχουσαν ἐκάστην τῶντων
 » δὲ τῶν συμμαχοῦν ἐκάστην, διελθὲν κελύω πέντε μέρη κατὰ δώδεκα ἄν-
 » θρωσ, ἄνταναπληρῦντας ἀεὶ πρὸς τὴν ἀπορώτατον τῶν ἀπορώτατους.

Ex his mille & ducentis ex stimo classes viginti faciendas eo modo
 quo nunc factæ sunt, sexagena corpora unamquamq; habentem.
 Earumq; singulas diuidendas in quinas decurias censeo duodenum
 hominum. Ita ut ditissimo cuiq; egentissim in decurijs ordinandis
 coniungantur. Ita autem constitutis classibus, id est symmorijs, & di-
 visis decurijs, trecentas naues triremes faciendas esse censet, & rur-
 sus eas in viginti partes tribuit singulas decumquingulum nauum.

Ita ut ex primo secundo & tertio centenariorum cuilibet classe quinque
 distribuuntur, & sic unaquaeque classis singulis decurijs ternas rursus
 tribuat. hac constitutione classium triremium trierarcharumque
 facta, Quoniam uero (inquit) census eorum sex millium est talento-
 rum, oportet & facultates quoque certo ordine ac formula constitui,
 & in singulas decurias sexagena talenta tribui, ut singulae classes
 quinquies sexagena talenta sortiantur. id quod his uerbis ab eo di-
 citur. εἴτα πάντε ἐξήκοντα ταλαντέα εἰς ἕκαστην τῶν μερῶν τῶν
 εἰσοσι συμμοριῶν ἐπιληρωῶσαι. πῶ δὲ συμμορίαν ἕκαστη τῶν μερῶν
 μίαν ἐξήκοντα ταλαντέα ἀποδύναι. Hoc autem ideo statuit, ut si le-
 uius bellum instet, centum nauibus tantum res geratur, & sexage-
 nis in singulas decurias talentis impensa suppeditetur, & duodeni
 trierarchi sint. sin grauiore bello ducentis nauibus opus sit, tricena
 in singulas decurias talenta impensam conferant, & sena sint cor-
 pora trierarchiae minus obeuntia. & si grauissimo bello premantur,
 singulae decuriae ad uicena talenta & quaterna corpora contrahan-
 tur. ὅπως ἐὰν μὲν ὑμῖν ἕκαστην δέη σιμῶν, πῶ δὲ δαπάνην ἐξήκοντα
 τάλαντα συντελεῖν, τριεραρχοὶ δ' ὅσοι δώδεκα ἐὰν δὲ δέη διακοσίων, τριάκον-
 τα μὲν ἢ τάλαντα τὰ πῶ δαπάνην σωτηλιώτα. ἐξ δὲ σώματα τριεραρ-
 χουῶτα. Hoc facto armamenta nauium aestimanda primum censet,
 quae qualesque nauibus commoda aut necessaria sint, eadem ratione
 in classes ac decurias tribuenda omniaque sortituro expediri, ut cum
 rei gerendae tempus uenerit, quam quisque nauem sortitus sit, eam in-
 structam in tempore recte praestet. Verum Demosthenes uniuersam
 huius constitutionis, quam ipse syntaxin uocat, rationem, in tres sum-
 marias partes diuidit. In trierarchos enim & eorum facultates, &
 in triemes primam partem statuit. Secundam in facultates omnium
 diuitem & pauperum ciuitatem habitantium a quibus sumptus sup-
 peditari oportet. tertiam partem delegat e' assuario militi, & loco. i.
 armamentario & naua. i. prima pars explicata est. tertia hoc modo
 profequitur. decem tribus erant Athenis, unicuique igitur tribui tri-
 cenas naues assignat, decies enim tricena sunt in summa trecenta.
 has rursus tricenas trifariam diuidit. i. in terdecenas. tribus enim apud
 Athenienses in tres partes diuiduntur quae trityes ab ipsis appel-
 lantur quasi tertiae tribuum partes. nos quia uerbum latinum non
 habemus, trientes nunc dicemus. Unicuique igitur trienti denas naues
 implendas tribuit, cum belli gerendi tempus fuerit. tum unicuique tri-
 bui tricenas stationes nauium construendas assignat in pyræo por-
 tu Atheniensi, ut singulae stationes singulas triemes capiant. & distri-

butionem parem intrietes ut supra facit, sortitōq; etiam omnia uile
 transigi, ut decem tribus decem loca sortiantur tricenis stationibus
 faciendis, & trierarchi sortito in loca & stationes distribuuntur.
 Hac munera Tele & Liturgia & Isthora à grecis appellantur.
 quæ uerba nullo discrimine ab oratore usurpantur in oratione quæ
 πρὸς λεπίνω quasi apud Leptinem non contra Leptinam inscribitur.
 Ab his minoribus præstationibus immunes erant trierarchi clas-
 sici ciues, hoc est primæ classis munifices. Sic enim inquit ille in pro-
 xime dicta oratione. οἱ μὲν τοίνυν πλουσιώτατοι τριεραρχεῦτες αἰεὶ,
 τῶν χορικῶν ἀτελεῖς ὑπάρχουσι. οἱ δὲ ἐλάττω τῶν ἰκετῶν κεντημένοι,
 πῶ ἀναγκάειν ἀτελείαν ἔχοντες, ἔξω τῶ τέλους εἰσὶ τούτου. Aiqui dicit
 sinu cum semper in munere trierarchie occupati sint à theatrali-
 bus præstationibus immunes sunt. Quorum autem facultates infra
 census sunt, ij cum necessariam immunitatem habeant, ne hoc quidē
 minus obibūt. Munera autem publica uno nomine Liturgia dicun-
 tur. Quorum genera sunt Choregia, idest præstatio suppeditando cho-
 ro inuenta liberalium ludorum tempore & Panathenæorum. He-
 stiasis idest conuiuatio seu epulū tributim exhiberi solitum. Gymna-
 siarchia oleum palæstræ suppeditabat priuato sumptu. Isthora dice-
 batur collatio ad stipendia militum. Restat pars secunda apparatus,
 id est collatio uniuersæ ciuitatis ad stipendia militum. Hanc partem
 Demosthenes perstrinxit oratorie. Videbat enim gratiosam esse ora-
 tionem ad populum non posse, quæ populi facultates exhauriret. Cū
 ergo uideret immmani collatione opus esse, maioreq; facultatum par-
 te quam ut tunc populus non dum aduentu hostis perterritus, ferre
 posset si à se taxaretur, nec minorem dicere uellet, idest eam quæ
 populo tolerabilis esse tunc potuisset, tandem seipsum oratorie interro-
 gans & uicissim respondens ita inquit. τίς οὖν ἐσὶ ὅτος ὁ πρός; ὁ
 νῦν μὲν ἔκαστος ὑπάρξων δὲ τότε ἀνίγματοι γὰρ ὁμοιον τῶ τε ἐγὼ φράσω.
 ὁ ρᾶτε πῶ πόλιν ὡ ἀνδρῶν ἀθηναῖοι πάσαν ταυτηνί; ἐν ταύτῃ χρήματα
 ἔστιν ὀλίγη δὲ πρὸς ἀπάσας τὰς ἄλλας εἰπεῖν πόλεις. ταῦτα δ' οἱ κε-
 κτημένοι τοῦτον ἔχουσι τὸν νοῦν, ὡς εἰ πάντες οἱ λέγοντες φοβοῦν ὡς ἦεν
 βασιλεὺς ὡς πάρεστιν, ὡς ἔχ' οἶόν τε ταῦτ' ἄλλως ἔχον, καὶ μετὰ τῶν λεγόν-
 των ἴσοι τὸ πλῆθος τούτοις χρησιμεύουσιν, ἢ μόνον ἢ ἀν' εἰσενέγκαιεν, ἀλλ' ἢ
 δ' ἀν' εἰδέμεν, ἢ δ' ἀν' ὁμολογήσαμεν κεντῆσαι εἰ μέντοι τὰ νῦν διὰ τῶν
 λόγων φοβερά, ἔργω πραττόμενα αἰσθόντο, ἢ δέεις ὅπως ἡλίθιος ἐστὶν ὅστις
 ἔχ' ἰκετῶν δόλιμ καὶ πρῶτος εἰσενέγκει. Quodnam igitur est hoc ne-
 cessarium id quod nunc quidem non est, tunc autem futurum est? Equi-
 dem simile quid ænigmati dicere hic non dubitem. Ecquid hæc ciui-
 tatem

11 tatem omnem o' uiri Athenienses cernitis? In hac ego ipsa parum
 12 abest quin dicam tantum pecuniarum esse, quantum in alijs omnibus
 13 ciuitatibus. atqui qui eas possident, huiusmodi mentem habent, ut si
 14 oratores omnes terrere eos uolentes, regem uenturum dicant, atque
 15 etiam iam aduentantem, quodq; hæc aliter habere se nequeant, ad
 16 hæc si cum ipsis orationem habentibus futurum ita prædicant toti=
 17 dem fatidica, ne sic quidem pecunias ostensuros esse putem, aut profes=
 18 suros eas, nedum ad collationem duros. Quod si ea quæ nunc uer=
 19 botenus terrificæ iactantur, reapse geri senserint, nullus utiq; usque
 20 adeo stultus est, quin & prelixè dare, & in primis conferre uelit.

Ecquem enim esse credimus qui bona sua cuncta perdere tandem
 malit, q̄ fortunarum suarum partem pro capite ac reliquis suis for=
 tunis in medium afferre? Deinde sensim progrediens, quasiq; obre=
 pens tenaci auaritiæ, neq; enim nunc (inquit) inquirendum modum
 collationis puto, qui melius in re præsentī statuatur. Quippe si ini=
 re nunc rationem eius uelimus, & ex præsentī sensu animorum ta=
 1 xare, in risum res abibit. Sed inciamus sanè. Sit aliquis q̄ dicat cen=
 2 tesimam se collaturum, nempe sexaginta talenta is dixerit. age quin
 3 quagesimam quispiam dicat? hic duplum prædictæ summæ dixerit.
 4 & quid hoc est ad mille & ducentos camelos qui uehere pecunias
 5 regi ab istis dictantur? Sed uideamus p'orro. Vultis igitur ut duo=
 6 decimā conferamus, quingenta scilicet talenta? at neq; id ferre possitis,
 7 neq; si statim deponatis, idonea sit pecunia, quæ tanto bello satis esse
 8 possit. Φέρει τὸ πλῆθος τὴν εἰσφέρειν εἰς εἰρήνην, ὅθεν ἐξήκοντα τάλ=
 9 λαντα εἰς εἰρήνην. ἀλλὰ πεντηκὸς τὴν εἰς εἰρήνην διπλῆν, ὅθεν ἐκτὸν καὶ εἰκοσι- καὶ
 10 τί τὰτ' εἰς πρὸς διακοσίῃσιν καὶ χιλίῃσιν καμύλους ὡς βασιλεῖ τὰ χρήματα
 11 ἀγειν φασὶν ὅτι. ἀλλὰ θεῶ. βύλειθε δωδεκάτην ἡμᾶς εἰσοίσειν, πεντηκὸς
 12 τάλαντα. ἀλλ' ὅτ' ἂν ἀνάσχοιθε, ὅτ' ἂν εἰς ἐκτάθειτε, ἅξια τὸ πολέμου τὰ
 13 χρήματα. Hæc est fere' summa eius orationis quantum ad id quod
 querimus pertinet. Cuius sensus non facile cuilibet explicabilis, me=
 morabilis tamen mihi uisus est, propter collationis rationem singula=
 ri inuento expeditam. ex prædictis autem apparet totius ciuitatis
 censum sex millibus talentum æstimatum à Demosthene. Sexaginta
 enim talenta centesima pars est sex millium, & quingenta duode=
 cima. Quare quod supra diximus de talentis sex millibus in clas=
 ses & centurias diuisis, non de censu tantum mille ac ducentorum
 trierarchorum intelligendum, Demosthenes his uerbis significat, de
 14 diuisione suprædicta loquens. εἰπεδὲν δὲ τὰς αὐτὰς ὅπως ἔχοντα ὑπάρχει,
 15 καὶ αὐτὰ πρὸς τὴν τιμὴν αἰεὶ τὸ τῆς χώρας ἑξακισχιλίων τάλαντων, ἢ ὅμιν

17 καὶ τὰ χρήματα ἢ συντεταγμένα, διελθὲν τὸτο, καὶ ποιῆσαι καὶ ἐξήκοντα
 18 τάλαντα ἐκ τῶν μέρη. Cū uero hæc ita constituta fuerint, author ero
 19 uobis ut censum regionis qui sex millium est talentum, diuidentes,
 20 cæcum partem faciatis sexagenum talentum, ut uobis quoque pecuniæ
 21 certa formula constituta sint. regionem agrum Atticum significans
 22 qui in censu Atheniensium erat. in enarratoribus tamen Demosthe
 23 nis quæ incerto auctore circumferuntur ita legimus, τὸ δὲ ὑσίαν
 24 τὸν τῶν χιλίων ἢ διακοσίων τριεραρχῶν τιμηθῆαι φησὶ τάλαντων ἑξα
 25 κισχιλίων. Bona autem mille & ducentorum trierarchorum censa es
 26 se dicit talentis sex millibus. Hac ratione singuli quinque talentis cen
 27 si erant, id est tribus millibus aureorum nostrorum, quæ nullies ac
 28 ducentes multiplicata triaces sexies centena millia aureorum coro
 29 natorum fiunt. Harpocration autem in lexico decem oratorum,
 30 ἢ ἅπαν φησὶ τὸ πῆθος διήρητο εἰς τὰς συμμορίας ἀθήνησιν, ἀλλὰ μὲν
 31 νοὶ οἱ πλούσιοι καὶ εἰς σφῆρειν τῆ πόλει δυνάμειοι. non omnis (inquit) multi
 32 tudo Athenis in symmorias distribuatur. sed diuites solum, & q
 33 conferre ciuitati pecunias poterant. Quare Demosthenes (inquit ille)
 34 cum mille & ducentos dixit in oratione de symmorijs habita, di
 35 tiffimos significauit. Symmoritæ autem dicebantur qui eiusdem clas
 36 sis erant, ut tribulles qui eiusdem tribus. Huiusmodi autem diuisio
 37 populi facta fuit post tempora Solonis, sublata illa formula triplicis
 38 census quingenariorum equitum, & iugariorum. Suidas, Trierar
 39 chia (inquit) munus est sumptuosum. Oportebat, n. nauis habere para
 40 tas, & omni parte ad bellum instructas, eorum sumptu q hoc munus
 41 gerebant. Idē autem Demosthenes cum ante tempus actionum Phi
 42 lippicarum uideret populū Atheniensem omni ordine solutum, thea
 43 tris tantum & spectaculis intentum, pecunias publicas partiri, nec
 44 pacis nec belli tempora institutaq; dignoscentem, orationem habuit,
 45 quæ περὶ συντάξεως dicitur, id est de ordinatione ac constitutione ci
 46 uitatis. Cuius orationis scopus is fuit, ut populus Atheniensis in cer
 47 tos ordines redigeretur, id est in milites qui hoplitæ id est armati di
 48 cebantur, & in equites, et in alios qui extra hos ordines erant. Ex
 49 ijs autem quæ ab authoribus tradita in manibus uersantur, uix (ut
 50 arbitror) omnimoda cognitio haberi potest prædictorum. quale est qd
 51 de pētaκosiomedimnis diximus, & de Trierarchis, & sex talentorum
 52 millibus. nisi illum censum ad annum prouentum referamus, ut diui
 53 tes eos fuisse intelligamus qui quinquem talentum redditu censi, munera
 54 trierarchie obire cogebantur, quod conuenire uidetur cum eo quod
 55 de quingenarijs & trecenarijs dictum est. Cum id accurate in qui

verem, incidi in dictum eiusdē Demosthenis in prima contra Apho-
bum oratione, in qua orator circumuentum se esse à tribus tutoribus di-
cens, & bona sua fraude corū suppressa & interuersa, quæ illi pau-
ca à patre relicta esse dicebant, ipse uero ad quatuordecim talenta su-

11 isse contenderat, post narrationē statim ita inq̃t. τὸ δὲ πλῆθος τῆς ὑσείας
12 αὐτοῦ ὅτι τῶν ἢ τὸ καταλειφθὲν, μέγιστοι μὲν αὐτοὶ μάρτυρες μοι γινώσκουσιν.
13 εἰς δὲ πλεονεξίας ὑπερῆ μὲν συνετάξαντο κατὰ τὰς πέντε καὶ εἰκοσι
14 μνας πεντακοσίας δραχμῶν εἰσφέρειν, ὅσον περ τιμῶν δὲ κούρωνος καὶ
15 οἱ τὰ μέγιστα κληθέντοι τιμητὰ, εἰσέφερον. Quod uero tantæ essent
16 facultates à patre meo relictae, maximi mihi testes idē ipsi facti sunt.
17 siquidem in classibus ordinadis ipsi pro me professi sunt, ut in uicenas
18 quas minas quingenas ipsi drachmas conferrent, quantum scilicet con-
19 ferrebat Timotheus Cononis & ij q̃ maximos tunc census possidebāt.

His uerbis orator huiusmodi facere enthymema uidetur. Cū nomi-
ne meo tutores ipsi mei in classes diuitum relati sint, & tantum con-
ferre professi sint quātum qui plurimum, planum fit me quoq; diui-
tem ab eis æstimatum. deinde recitatis testimonijs, ita subdit. δῆλον
11 μὲν τοίνυν καὶ ἐκ τούτων ὅτι τὸ πλῆθος τῆς ὑσείας. πεντεκαίδεκα τάλαντων
12 γὰρ, πρὶα τάλαντα τίμημα, ταύτην ἡξίου εἰσφέρειν πλεονεξίας. Μα-
13 nifesta est igitur per ea quæ audistis relictarum mihi fortunarum co-
14 pia. siquidem qundecim talentorum censum tria talenta, collationem pro
15 me profitendam censuerunt. Ex duobus his locis collatis intelligen-
dum relinquitur quod Demosthenes de sex millibus talentūm dixit,
de mille ac ducentis dixisse, & quod illi quinis talentis censi in-
pita dicuntur, ex æquatis tenuiorum fortunis cum copiosiorum, ita in-
telligendum, ut quinta tantum parte bonorum censi essent. ut Demo-
sthenes facultates suas quindecim talentūm fuisse ex eo argumenta-
tur, q̃ tutorum professione pupillari nomine facta, tribus talentis
census sit. Qua ratione & ditissimi cuiusq; substantia censebatur,
ea lege ut hæcenus conferre teneretur, si ratio ita posset belli ad-
ministrandi. Hoc est enim quod dixit in uicenas quinas minas, qu-
gentas drachmas conferre. hoc est quintum quemq; denarium ut
more nostro loquar. uiginti quinq; enim drachmæ duo millia &
quingentas drachmas ualent. sic fit ut sex millia talentūm ad tri-
ginta millia crescant, ne temerarium sit quod Demosthenes dixit de
pecuniarum copia quæ Athenis erant. & intelligimus immunem
plebem esse inopem. Hoc confirmari & certius constitui ex oratio-
ne eius pro Ctesiphonte potest, in qua se rem trierarchicam lege la-
ta præclare constituisse gloriatur. Cuius legis hæc uerba sunt.

11 τὸς τριηράρχους ἀρεῖσθαι ἐπὶ πῶν βιήρη ἀπὸ τῆς ὑσίας κατὰ τὴν μισίαν,
 11 ἀπὸ τάλαντων δέξκ, εἰάν δὲ πλεόντων ἢ ὑσία ἀποτετιμιμῆν ἢ χρημάτων,
 11 κατὰ τὸν ἀναλογισμὸν ἕως τριῶν πλοίων καὶ ὑπερηλικῆ ἢ λιτοργία ἕσω.
 11 κατὰ πῶν αὐτῶν δὲ ἀναλογίαν ἕσω καὶ οἷς ἐλάττων ὑσία ἔσθι τῶν δέξκ τα
 11 λάντων, εἰς συντέλειαν συναγομένοις εἰς τὰ δέξκ τάλαντα. Trierarchos
 11 eligit in singulas triremes pro modo census, qui salicet denis talentis
 11 censi essent. Quod si pluris in censu factitando aestimata eorū essent
 11 facultates, pro portione quoq; collationis & muneris obeundi necessi
 11 tatem esse, usq; ad nauigia terna in singulos & eorum remigium,
 11 eadem etiam ratione obseruanda in ijs quorū census minor esset clas
 11 sico. id enim talentum, ita ut plures in idem munus contributi legi
 11 timum & classicum censum aequarent, & singulas triremes expe
 11 dirent. Ea autem lege promulgata factum esse Demosthenes gloria
 11 tur, ut qui prius senidemi trierarchiae munus obibant, ij singuli binas
 11 trierarchias obirent, quod mirum est. καὶ δουὶν ἐφάνη τριηράρχος ὁ
 11 τῆς μίας ἕκτος καὶ δέξκτος ὢν πρότερον συντελής. Et ea lege ita suble
 11 uatos inopes esse autūmat, ut diuites ad iustum collationis modū ada
 11 ἔθι sint. quod ipse τὸ γινόμενον appellat. idq; reipsa & euentu pa
 11 tuisse. utpote cum imperatis triremibus nemo eorum qui ad mune
 11 ra redacti erant, aut munus detrectarit oblato supplice libello ma
 11 gistratibus, aut in uincula ductus sit, aut nauis ulla instrumento de
 11 fecta in portu relicta sit. Ante hanc trierarchiae constitutionem saepe
 11 uariata est ratio eius muneris, ut author est interpres Demosthenis in
 11 orationem κατὰ μέσθου his uerbis. πολλὰ περὶ τὰς τριηράρχιας ἐγι
 11 γοντο μεταβολὰ διὰ τὸ μέγεθος τῶ ἀναλώματος. καὶ, ὅτι ἁδὴ σύνδουο ἦσαν,
 11 ὅτε δὲ σύνβρις. καὶ ὅτε δὲ καὶ δέξκ τριηράρχοι. ὅτε δὲ χίλιοι. καὶ ὅτε μὴ
 11 ἢ πόλις πῶν κατὰ σπονδὴν καὶ τὸς ναύτας παρεῖχεν. καὶ μόνον διὰ πῶν ναῶν
 11 ἐτρηράρχου. ὅτε δὲ σύμπαντα οἰκοθεν οἱ τριηράρχοι παρεῖχον. Mul
 11 tae autem circa trierarchias mutationes extiterunt, propter magnitu
 11 dinem sumptus eius muneris, & nunc bini trierarchi, nunc terni
 11 in singulas naues fierent, interdum senidemi. fuit etiam cum mille es
 11 sent trierarchi. & rursus fuit tempus cum ciuitas publice trierar
 11 chis nauitas & armamenta praebat, & trierarchi nauem tantū
 11 praebant. Fuit etiam aliās cum & nauem, et armamenta et nau
 11 tas trierarchi praebent. Demosthenes uero nouissime binas etiam
 11 naues uni trierarcho attribuit. ὁ γὰρ δημοθένης ὑπερον δουὶν τριῶ
 11 ρων ἕνα βιηράρχον ἐποίησε. Hoc idem ex ipso Demosthene confirma
 11 ri potest in ea oratione. καὶ γὰρ ἁδὴ κατ' ἐκείτους τὸς χρόνους ἐτρηράρ
 11 χου ἁδὴ εἰς κ' ἀδων ἐξελθὼν, ὅτε σύνδουο ἦμεν οἱ βιηράρχοι. καὶ τὰ ἀνα

1) λώματα πάντα ἐκ τῶν ἰδίων οἰκῶν, καὶ τὰς ναῦς ἐπληρῶμεν αὐτοί· id est.
 2) Atq; ego qdem (inquit) illo tempore trierarchus esse coepi statim atq;
 3) ἐπρυερῆς excessi, tumq; bini eramus trierarchi. omnemq; sumptum
 4) ex priuatis famulijis suppeditabamus, ita ut ἔσ' ἡ ναυῶν apparatus
 5) supplementumq; ipsi præberemus. Et paulo inferius. τῆνικαῦτα δὲ
 6) τὸ πρῶτον ἤπια ὅτε πρῶτον ἢ διακοσίους πεποιθήκατε συντελεῖς ὑμεῖς.
 7) παρ' ὧν εἰς πραγμῶμενοι τάλαντον, ταλάντη μισθοῖσι τὰς ἡμῶν χίλιας.
 8) Tum demum autem Midias trierarchiam attigit, cum primum mil=
 9) le ac ducentos collatores constituisset. à quibus isti talentum exigentes
 10) talento trierarchias obeundas locant. εἶτα τὰ πληρώματα ἢ πόλις
 11) παρέχῃ καὶ σκάν' ἰδίωσιν. Tum supplementa ἔσ' armamenta resp=
 12) præbet. Verba sunt oratoris eleuare contendentis munus trierar=
 13) chie, quod Midias ἔσ' diuites nonnulli graue esse sibi iactabant tan
 14) quam uniuersi uuneris redemptoribus præbitoribusq; eo se nomi=
 15) ne populo Atheniensi imputantes. Ex quibus uerbis intelligimus il
 16) los mille ac ducentos talentum pensitare solitos, id quod supra dictum
 17) est. Hic obiter unum locum apponam eiusdem authoris quæ à nemi
 18) ne nostri temporis satis intellectum esse puto. In eius enim orationis
 19) epilogo iudicium misericordiam captans, ita inquit. καὶ νῦν κομίσαε
 20) ἀπὸ τὰ μαυτῶ (ἡτῶν, εἰς κίνδυνον καθεστῆκα τὸν μέγιστον. εἰάν γὰρ ἀποφύγη
 21) με ἕτος, δ' μὴ γένοιτο, πῶν ἐπωβελίαν ὀφλήσω μνας ἑκατόν. Νῦνq; εἰ
 22) res meas recuperare cōtenderem, in maximum discrimen adductus
 23) sum, utpote qui centum minis continuo mulctandus sim, si (quod abo
 24) minor) iste ab intentione mea absolutus euadat. Quibus uerbis hoc
 25) significat orator, orationem tutelæ quæ infamiam tutori ob dolum. i.
 26) κακουργίαν damnato irrogabat ut apud Romanos sic apud Atheni
 27) enses, nō temere aduersus tutores intendi solitā. Maior enim factus. i.
 28) δοκιμασθεὶς hac actione agens nisi reum perageret, ἔσ' secundum se
 29) iudicium obtineret, sexta parte census sui mulctabatur, quæ in reum
 30) absolutum cedebat. Demosthenes centum minas epobelie nomine sibi
 31) taxauit, si in eo iudicio aduersos calculos ferret. Ex quo intelligimus
 32) sexcentis eum minis censum fuisse, hoc est decem talentis. In ea autem
 33) oratione Aphobus tutor ei obiecit q' decem talenta in censu haberet,
 34) cum ipse spoliatum se à tutoribus ἔσ' ad inopiam redactum conque
 35) reretur. Epobelia uerbum est satis frequens apud oratores, ex hoc
 36) dictum q' in quamlibet drachmam calumnie reus obolo mulctare
 37) tur cum senē essent oboli in drachma. Sed Suidas intellexit sextam
 38) partem æstimationis litis. Harpocration sextam partem census intel
 39) lexisse uidetur. id quod Demosthenis locus significare mihi primore

sensu uisus est. Sed cum tertiam orationem inuicem legere, intel-
 lexi Aphobum unum ex tutoribus decem talentis damnatum tu te-
 lae iudicio, quanti scilicet orator litem illam in intentione libellari aesti-
 marat. Sic enim inquit. οἱ δίκασαι δ' ἀκύνσαντες εἰς εἰς ἐφῆκε, ταῦτα
 καὶ τοῖς τούτῳ φίλοις καὶ τῷ διακτιῇ περὶ αὐτῶν ἔγνωσαν, καὶ δέκα τάλαν-
 των ἐτίμισαν. Iudices autem ad quos ipse ab arbitrariis prouocatur,
 cum haec audissent, eadem ipsi quoque cum arbitro atque eius amicis et
 compromissariis censuerunt, eique litem decem talentis aestimauerunt.
 Haec uerba Demosthenis circa finem eius orationis quae πρὸς ἄρο-
 βον ψευδομαρτυριῶν inscribitur, leguntur corruptissime in libris quae-
 dem impressis, sed ea nos sic emendanda affirmamus. Quoniam
 igitur litem talentis decem. i. minus sexcentis aestimarat, οὐ τῷ ἔγκλη-
 ματι τῷ αὐτοῦ. id est in libello suo intenterio, ideo centum se minus. i.
 mille aureis nostris periclitari cum infamiae nota dixit, quae sexta
 pars est aestimationis litis. Ceterum Plutarchus diuitem patrem De-
 mosthenis fuisse dicit, et in copia bonorum septem annos natum fi-
 lium Demosthenem reliquisse. ἀπολεφθεὶς δ' ὁ δημοθένης ὑπὸ τὸ πα-
 τρός ἐπιπέπτος ἐν ἀπορίᾳ, μικρὸν γὰρ ἀπέλιπεν ἢ σύμπασα τίμησις αὐτοῦ
 τῆς ὑσίας πεντεκαίδεκα τάλαντων, ὑπὸ τῶν ἐπιβόλων ἠδικήθη. Reli-
 ctus autem a patre Demosthenes septennis in abundantia patrimo-
 nio (ut quod omnibus supputatis paulo minus quindecim talentis aesti-
 maretur) a tutoribus per iniuriam fortunae euersus est, cum partem
 bonorum eius in rem suam uerterent, partem per incuriam perde-
 rent, ita ut ne praceptoribus quidem eius mercedem docendi solue-
 rent. Quindecim talenta nouem millia aureorum nostrorum ual-
 lent. Ita quae summa Romae post spoliatum orbem a Romanis, Aesopi
 patinam aequare non potuisset, Athenis diuitiarum nomine cense-
 batur. Idem Demosthenes circa finem orationis praedictae. καὶ τοῖ
 πῶς ὁ δεινὸν εἰ ἕτεροι καὶ οἱκοι τάλαντιᾶσι καὶ διτάλαντοι καταλεφθέν-
 τες, ἐκ τῆς μιᾶς θῆναι διπλάσιοι καὶ τριπλάσιοι γέγονασιν, ὥστε ἀξιῦσθαι
 λειτεργεῖν, ὃ δ' ἐμὸς ποιητὰρ χεῖν εἰθισμένος, καὶ μέγιστος εἰσφορὰς εἰσφέ-
 ρει, μηδὲ μικρὰς δυνύσεται διὰ τὰς τούτων ἀνασχυντίᾳ. Atqui non
 acerbum mihi esse non potest, quod cum reliquorum cuius domus ta-
 lentares et ditales tutoribus oblocantibus duplo triploque copio-
 siores factae sunt, ita ut dignae tandem uiderentur quae muneribus pu-
 blicis obeundis ascriberentur, mea autem domus quae olim trietar-
 chiae muneri assueuerat et collationibus pensitandis, nunc ne tantu-
 lam quidem collationem ferre poterit istorum impudetia. Oecum. i.
 domum oratores graeci pro uniuersis facultatibus et censu accipere
 solent,

solent, quem loquendi morem lingua Francorum refert. Verū ex his uerbis intelligamus & trierarchiam & collationem iisdem capitibus incubuisse, ac ignominiosum fuisse munera ista dispendiosa non obire. sunt & alia ad eandem rem pertinentia quæ ex hac & altera in eundem tutorem oratione colligere potuissim, ut quædam esse bona, quæ in censum non uenirent, quæ atele. i. immunita à græcis appellantur, sed hæc sufficere uisa sunt, & nõ nihil etiã ijs, q̄ Demosthenes sunt lecturi, profutura. Quod aut̄ de locatiõe domũ Demosthenes dixit, de domibus instructis intelligendũ est ut diximus, ut de officinis cũ seruis opificibus. Nũc à Medimno ad inferiora descendamus, & id quod quaerimus certissimo quoq; uestigo legendo psequamur. Sextarius (ut inter oēs cõuenit) cotulas binas capit, quæ latine heminae dicuntur. Quãq; hac uoce Italiã etiam antiq; græci usi sunt, ut Athenæus libro XVII. τὴν δὲ κοτύλην καλεῖσθαι καὶ ἡμίαντα. Sextarius inde dictus q̄ sexta pars sit cõgij. A sextario. n. ut à principio ordiri oportet, huius. n. mensurã si tenuerimus, omnia prona deinceps erũt. Cato cap LVII. Vinũ familiæ, ubi uindemia facta erit, lorã bibat menses tres, mēse quarto heminas singulas. In mēse cõgjos ternos, mēse q̄nto, sexto, septimo, octauo, in dies sextarios singulos, In mēse cõgjos quos. Nono, decimo, undecimo in dies heminas ternas. In mense unã amphoram. Cato mense quarto heminas singulas in dies singulos epotas cõgjos ternos facere dicit. i. sextarios denos octonos, et sextarios singulis diebus epotos sequētibus mensibus quatuor, in mense quos dicit esse cõgjos, hoc est tricenos sextarios. et rursus alijs mensibus in dies heminas ternas, in menses singulas amphoras esse docet, id est quadragenos octonos sextarios, uel nonagenas senas heminas, qua rōne tamen quaternæ uel senæ heminae deesse uidentur, si tricenos dies in mēsem statuamus. Sed a' iter Cato rōnem colligere tam cõmode non potuit nisi amphoram pro nonagenis heminis diceret, etiam si amphora eo amplius sex heminas capit, cum aliud uerbum mensuræ non haberet. & alioquin habuisse uidetur rationem intertrimenti liquoris, id est eius quantitatis quæ deperit & intercidit cum uinum uel lora heminatim bibitur. Simile est quod heminas singulis diebus potas, in menses cõgjos ternos facere dicit. hac enim ratione mensis sex & triginta dies habet, qui si exacte taxare uoluisset, duos cõgjos & semissem dixisset. Sed noluit tam anguste rationem præscribere, satis tamen apparet ex eo loco in cõgjo duodecim esse heminas, quæ sex sextarios continent. sed et illud iam tenemus quod maxime ad rem pertinet, sextarium sextam-

decimam partem esse modij, quæ tertia pars est amphoræ, quæ cum in amphora Cato sex & nonaginta heminas ponat, & sextarius citra controuersiam binas heminas capiat, si amphora ter modium capit (ut prædictum est ex carminibus supradictis) modius sextarios sedecim continebit. id est duas et triginta heminas, quæ tertia pars est amphoræ. Sed de modio citanda sunt exempla. Cato. Vbi sementem paraueris, glâdem parari legiq; conuenit, & in aquam coniici. Inde sex modios singulis bubus dare oportet, si laborabunt. Columel. de bubus aratorij loquens lib. VII. Bubus pro temporibus anni pabula dispensantur. Ianuario mense fressi & aqua macerati erui quaternos sextarios mixtos paleis dare conuenit. uel lupini macerati modios, uel cicerculæ maceratæ semodios. Idem si grano abstinemus, & regionis copia permittat, cum fronde laurea & iligneâ glans adiçitur, quæ nisi ad satietatem detur, scabiè parit. Potest etiam si prouetus uilitatem facit, semodius fabæ fresæ preberi Nouëbri mense ac Decembri, p sementem quantum appetit bos tantum præbendum est, plerumq; tamen sufficiunt singulis modij glandis, et palea ad satietatem data, uel lupini macerati modij, uel erui aqua cõpersi sextarij septeni permixti paleis, uel cicerculæ similiter maceratæ sextarij duodeni, uel singuli modij uinaceorū. His exemplis coniçere possumus modium Romanum non disparem fuisse ei mensuræ quâ bossulū nostrates uocant, cum sit diurnus cibus bouis aratoris modius aut semodius pro uarietate pabuli. Apud nos equis uiatorij p diuersoria cibus status est in dies astellæ ternæ auenæ, ut in Italia ordeï. Sic enim semper titulus stabulariorum formula. Sed strigosis eqs cum longis itineribus fatiscunt, auctarium noctu dari solet, id est quarta astella. Hæ quaternæ mensuræ bossellum nostrum triticarium implent, q modus pabuli est omnibus iam sarcinarj equis p stabula uiatoria statutus. Diximus amphoram binas urnas capere, quæ singulæ uicenos quaternos sextarios continent. hoc ex eodẽ authore libro XIII comprobabitur his uerbis. Ex hac compositione quantum in sextarios musti quadragenos octonos adijciendum sit, incertum est, quoniam pro natura uini aestimare oportet quid satis sit, cauendumq; ne conditus sapor intelligatur. ego tamen si humida fuerit uindemia, trientem, si siccâ quadrantẽ medicaminis in binas amphoras miscere solitus sum, ita ut quatuor urnarum esset musti modus. urna autem quatuor & uiginti sextariorum. Plinius lib. XIII. de nimo potu uini loquens. Famam apud græcos Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiam Nouellus Tricongius Mediolanensis ad proconsulatum usq; è prætura honoribus

» honoribus functus, tribus congijs (unde et nomen illi fuit) epotis uno
 » impetu, spectante miraculi gratia Tiberio principe in senecta iam
 » se uero atq; etiam alias se uo, sed ipsa iuuet̃a ad merum promior fue
 » rat. in antiquis tamen nõ Nouellus Tricongius sed Nouellus Torqua
 » tus legitur, & recte, alioquin frustra Plinius adiecisset unde & no
 » men illi. quis. n. non intellexisset etiam Plinio tacente? neq; ipsa iuuen
 » ta lego sed ipsi. i. Tiberio, ut iuuenta sit rectus casus. et paulo post.
 » Tricongij rara gloria. In omnibus antiquis legitur Torquato rara
 » gloria. Idem paulo inferius. Tergilla Ciceronem Marci filium binos
 » congios simul haurire solitum ipsi obijcit, Marcoq; Agrippæ à marci
 » do ac tenulento scyphum impactum. Plinium auctorẽ habemus de
 » cem et octo sextarios uini. i. tres congios uno haustu epotos à Torqua
 » to & duodecim à Ciceronis filio. quare nõ uideo quonam modo in
 » telligi possit quod apud Politianum legitur, q̃ amphora triplex ef
 » fi it sextarium. Tranq. in Tiberio. Ignouissimum quæsturæ candida
 » tum nobilissimum anteposuit ob epotam in conuiuio propinante se ui
 » ni amphorã. Traq. uini amphorã. i. octo, congios seu duodecim qua
 » ginta sextarios uno conuiuio ab homine uno haustos dixit. q̃ si am
 » phora ex area constaret quoquouersus quaternum pedum ut Politia
 » nus uoluit, ne de duodecim q̃dẽ bibacissimis hominibus id credi pos
 » set. post hæc antiquitatis monumenta cum mensurarũ modos depre
 » hendere magno pe cuperem, ad p̃odus examinare rem institi, quo fã
 » cto cum nec ex carminibus illis nec ex Plinio responderent, nihil po
 » tius tandem inueni q̃ quod id apud Isidorũ nõ optimũ ipsum autho
 » rem, ne harũ q̃dem rerum, legitur. usque adeo (quod Plinius aiebat)
 » nullus liber tam malus est, ut non aliqua ex parte profit. Hemna
 » (inquit ille) appendit libram unam, quæ geminata sextarium fã
 » cit. sextarius. n. duarum librarum est. Hoc cum legissem illico tres li
 » bras numularias, id est sesquilibram negociatoriam in lance gran
 » diuscula statui, cuiusmodi sunt lances quibus ad argentum expen
 » dendum utuntur, in opposita lance aquam fundere famulum q̃ mihi
 » astabat iussi, quoad rem deducerem ad exactum æquilibrium, id
 » quod assècutus sum, adiuciendo uicissim, adimendoq; aquulam argen
 » tea ligula. tum uascula stannea implendo, non usualia illa quidem
 » & ex supellectili sumpta, sed iustæ omnino mensuræ quibus uendi
 » tando uino cauponantes uti solent, tandem comperi duas libras Ro
 » manas, id est duodenarias, quæ tribus octonarijs, id est numulari
 » is respondent, eam omnino esse mensuram quã ternos semisextario
 » los lingua uernacula huius urbis appellat, q̃ dodrans est eius men=

*suræ quã pintam eadem lingua uocat . hoc comperto cum uasculum illud dodrantale tritico primæ bonitatis implem , identidemq; in modium , id est bossellum transfunderem , non ante æquatum ad summa labra reddidi , quàm sedecies impletum itidem uasculum in modium transfudi . Id cum ad pintam exigere , duodecies exhausti exacta obseruatione transfusando . hac ratione cum cotula geminata sextarium faciat , qui bilibris est , oportet eam libralẽ esse , id est sex et nonaginta drachmas pendere . ita Oxybaphus qui cotulæ quarta pars est , quatuor & uiginti drachmarum erit , hoc est quadrantale . & Cyathus qui sextarij duodecima pars est , sedecim drachmas pendebit , id est sextantem Romanæ libræ . Nostra uero pinta duodecima pars est modij , id est amphoræ sexta & tricesima . Illud testandum habeo , quod quicquid de mensuris liquidorum dixi , uel dicturus sum , id de ijs intelligi uolo , quas regias hac in urbe appellamus , de quibus ius dicere decurionum est Parisiense , aliogn nulla dari certa doctrina posset , cum multifarij mensurarum sint moduli , & fere' euariantes per regiones urbis , prout cuiusq; regionis solum huius & illius ditionis imperio mero paret . Aridorum autem mensuras triticarias intelligi uolo , quoniã minores sunt ijs , quibus aucnam admittuntur . Hac ratione usus , comperisse me arbitror (nec temere ut spero) amphoram esse octauam partem eius uasis quod modium uini dicimus . modium uini Parisinum tricenos senos sextarios nostros capit . sextarius autem octonas eas , quas pintas dicimus . In aridis autem pro amphora quadrantem sextarij habemus , id est ternos bossellos . pro quibus uas trimodium habemus dimidiatum medimnũ . Sic fit credibile quod à Tranquillo dicitur epotam uno conuiuio ab uno homine uini amphorã . Ex hoc æstimare licet tres modios annulorum Carthagnem missorum ab Annibale post Cannensem cladem , uel unum modium secundum alios annales . Ecce autem rursus de integro controuersia ab eodem authore quicum toto penè hoc opere certandum nobis fuit , & disceptatrice tamen plerunque exemplarium uetustate secundum nos (ut spero) iudicatum est , id quod hic sperare non datur . quippe in omnibus exemplaribus ita legitur apud Plinium , unum nobis ipsum uilitigatorem (ut eius ipsius uerbo utar) in hoc opere
 » oppositum . Sic igitur apud Plinium libro XXI . legitur , drachma
 » attica (fere' enim attica obseruatione medici utuntur) denarij argen-
 » tei habet pondus , eademq; sex obolos pondere effiat , obolus decem
 » calchos . Cyathus pædet per se drachmas decem . Cum acetabulum in-*

» *fura dicitur, significat hemine quartam partem, id est drachmas quoniam decim. Mina quae nostri minam uocant, pendet drachmas atticis centum. Huius loci auctoritate carmen illud emanasse puto apud Priscianum de cyatho.*

» *Bis quinque hunc faciunt drachmae si appendere tentes.*

» *Oxybaphus fiet si quinque addantur ad illas.*

Primum igitur ad hoc respondere possum, non magis hoc dictum contra me pugnare, quam contra Plinium ipsum, si ei litem retorquere tabulis (ut dicitur) ab eo ob signatis uelimus. si enim denarius atticæ drachmæ pondus habet, quoniam modo iustum fuit ex libris argenti octuagenos quaternos signari, id quod ipse lib. XXXIII. dixit. Id etiam contra rium est ei dicto quod apud Priscianum legitur, tres denarios Romanos, quatuor drachmarum instar esse. Præterea quoniam modo conuenit id quod lib. XII. de thure loquens inquit, inueniri guttas thuris quæ tertiam partem minæ, id est undequadragenta denariorum pondus æquent, uel ut in antiquis duodeciginta, & in quibusdam undetriginta. Quid quod lib. XIII. de nectarite loquens quadragenta denariorum pondus pro quinque uncis posuit? Vt ex Dioscoride ad uerbum probabimus. Hæc ut uniuersa colliduntur, sic sigillatim alterum alteri ashpulatur. ut enim illud duodecim cum dicto tricesimo tertio conuenit (siquidem ter duodeciginta octoginta quatuor fiunt) sic cum uicesimo primo loco pugnat, ubi denarius & drachma æquantur. Rursus quod quadragenta denariorum pondus pro quinque uncis ponitur, hoc argumentum est quod Plinius in libra sex et nonaginta denarios esse uoluit, & totidem drachmas æquauit. Quid igitur hic faciam? hæcnam? suscepto id operi omnino non congruit. opus enim perfectum recte præbiturum me, approbaturumque spondi, uel eorum arbitrato quos iudices elegi. Hanc legem locando opere meminisse dictam esse. periclitere? uereor ne audaciæ id plenum sit. Sed quando flectere non datur, potius adeundum periculum esse censeo, quam tot dierum dispendio ceptum iter abrumpendum. tanto igitur piaculo me obstringam, ut Plinij auctoritatem uel argumentis ualidissimis superiorem esse dubitem? Quid ni id faciam? cum multis in rebus non modo cum iuratissimis authoribus uentustatis pugnantem eum ostenderit, sed etiam ipsum secum, quod plerisque in locis emendatorum culpa contigit. ex quo fit ut lecto Plinij obseruantissimum quemque lectorem maxime nunc torqueat. Qua in re adnotanda HERMOLAVS BARBARVS cuius nunquam sine laudis præfatione meminisse debeo, paulo

religiosior fuisse mihi uidetur, præsertim assumpto castigatoris ti-
 tulo seuerissimo, debuit certe altera præsertim censura demum stylo
 ex acuto uel ad uinũ expungere, ne rebellarent tot ulcera, quorum
 multa sanasse se nõ immerito gloriatus est. Ego ut ingenio pusillo tan-
 tum nomen sustinere nequeã, ut subcastigatore Plinij profiteri me au-
 deam, sic ea quæ occurrunt uicia, & cõmentantem me morantur, si
 sanare ingenij ui non possim, cõmonefaciẽdis studiosis ueluti scalpro
 circũscribam, ne latius error serpat. Atq; sic existimo, præuariatõ-
 nis notam effugere eum medicum non posse, q; quæ resistuere sanitati
 neq; uelut nõ animaduersa silẽtio trãsmitit. q̃q; uir ille magnus, ac
 non modo stylo terfo doctrinamq; eximã redolenti commendabilis,
 sed etiam sententis grauis, in quibus mores probi elucescere mihi
 » uidentur (quæ duo pariter in paucis æqualibus memoriæ eius agno-
 » sco) in altera editiõẽ ita gloriatur, quasi monstra quædã errorum ue-
 » lut latitantia mancipia reprehenderit, quæ in prioris editionis tumultu
 oculos eius effugerant. à quibus ipse pœnas sumpsit flagitiũ prio-
 ris & fugæ, ut ipsius uerbis utar. in quo mihi profecto longe falsus
 esse uidetur, neq; n. aliter eum dixisse atq; existimasse puto. Quippe
 ut plurima errata emendauit, plura tamen eum fugisse aut certe
 flagitiosiora nõ dubito, quæ ut acriorem, sagaciorẽq; fugitiuariũ nõ
 maneant, (quandoq; dem undecunq; doctissimus fuisse uidetur) certe
 otiosiorẽ poscunt, & huic uni rei aliquãdiu feriatum. Hermolao
 autem uenia fortasse danda est, qui Aristoteli & Themistio uerten-
 dis intentus, tumultuarias nimirũ castigatiõẽs Plinij uelut animi cau-
 sa aggressus est. At ego secundi meriti esse existimo errorũ uel libra-
 riorum uel emendatorũ uel authoris deniq; ipsius si res ita ferat, le-
 ctõres admonere, etiam si meliora inuenire nequeas. existet. n. olim
 immo propediẽm q; ulteriora inuestiget. Quod si semp in authorũ
 quantumuis receptæ autoritatis uerba adacti, ne unguem q; dem la-
 tum ab eorum dictis recedamus, nil habebit posteritas quod inuentis
 maiorum suorum addat. Atqui maiores nostri si post centum annos
 ignaua etiam ipsi antiquitatis ueneratione ducti, nihil nouarum re-
 rum aggredi ausi fuissent, literas nunc illustratas bona ex parte de-
 syderaremus. In quis ego Laurẽtium Vallensem Herculis Alexica-
 ci nomine dignum esse censeo, q; nullius unq; hominis offensione aut
 scriptoris autoritate deterritus est, quo minus ueritatem à monstris
 uindicaret. E q; dem etsi leonino me tergoze clauãq; munitum esse cũ
 doctis non sentio, ut cuiusuis crumme Herculem futurũ me profiteri
 confidam, in umbraculis mecum ipse domesticis, non in campo sub

magistris antiquitatis exercitatus, huc tamen semlermem fidutiam ad ueritatem tuendam asferre mihi uideor. Itaq; omnes esse animatos, præsertim Francos cupio, quãdoquidem externi quoq; iam cum antiquis literarum gloria certant. Hic igitur ut cõmmissi multa possim, sic nihil potius facturus sim fortasse, q̃ ut dicam Plinium quæ de ponderibus hic constituere uoluit, in sequentibus libris de medicinis dicturus, ea ex commentarijs medicorum transcripisse q̃ græce ipsi bona ex parte scripserant. Id quod idem ipse Plinius contestari uidetur cum inquit, & quoniam in mensuris quoq; ac ponderibus crebro græcis nominibus utendum, interpretationem eorum semel hoc in loco ponemus. Non eadem autem pondera medicinalia & negociatoria fuisse ex eo conijcio, q̃ hodie pharmacopolæ alia drachma in componendis pharmacis utuntur, & alia in rebus quas uenditantes appendunt. medicinales drachmas nouem in uncia esse dicunt, qua ratione in singulas libras nostras sedecim drachmarum pondus decedit. Quin & Celsus libro V. de simplicium facultatum mixtura loquens, sed & antea (inquit) sciri uolo in uncia pondus septem denariorum esse. Vnius deinde denarij pondus diuidi a me in sex partes. i. sex uncias, ut idem in uncia denarij habeã quod græci habent in eo quem obolum appellant. id ad nostra pondera reuolutum paulo plus dimidio scrupulo facit. His uerbis Celsi medicinæ authoris XII drachmæ ex libra Romana decedunt, quod ratã proportionem habet ad decessionem libræ nostræ, qua nostri medicamentarij in temperandis medicamentis utuntur. Vt enim libra nostra sesquitertia est ad antiquam libram relata, sic sedecim tertia parte duodecim superat. Verum id immutauit Celsus q̃ denarium in sex suas unciolas diuidere maluit, q̃ in sex obolos, seu in sex semscrupulos, hoc ideo fortasse, q̃ obolum græcum grauiorem esse paulo semscrupulo Romano scribit. quod nisi de medicinali semscrupulo intelligas, pugnabit cum Pliniano dicto. Huic rursus opinioni refragatur quod Plinius centum drachmas atticis in mna ponit, quod iustum est pondus mnae. Quare nihil ulterius atufari nunc in animum induxi, ut quisq; pro aptu secum ipse hoc faciat. Satis autem habui hoc dicere, experimento me cognouisse sextarium Romanum dipondium pendere, id quod rursus mihi credi nolo nisi argumentis optimis probauero. Iã primum ipse Plinius lib. XVIII. de tritico loquens, sic inquit. Tritici genera plura quæ fecere gentes. Italico nullum eadem comparauerim candore ac pondere, quo maxime decernitur. & paulum infra. nunc ex ijs generibus quæ

Romam inuehuntur leuissimū est Gallicum atq; è Chironneso adue-
 ctum. quippe non excedunt in modium uicenas libras si q̄s granū
 ipsum ponderet. adiicit sardium sex libras. Alexandrinum & triē-
 tes. hoc & sicili pondus. Bæoticum t̄tam librā addit, Aphricum &
 dodrantes. His uerbis Plinius docet quod deterrimum sit triticum, id
 p̄dere in modios uicenas libras. quod autem lōge optimum ut Aphri-
 cum, septem & uiginti libras & dodrantem. Hoc cum ego probare
 uellem, tritici sex semisextariolos nostros, id est sesq̄p̄ntam pro ca-
 ptu bilanci admensus, in altera lance depleui, & ponderibus idem
 t̄dem examinatis, ad parem tandem librā p̄ueni. Hoc cum in le-
 ctissimo tritico fecissem, p̄deraq; adnotassem, ad aliud triticum tran-
 si. Erant enim mihi puluini duo Franciani tritici sulcatim (ut asso-
 let) in horreo dispositi, ut eodem ex agro, sic non eadem segete. cum
 igitur ex eo similiter eandem mensuram pensitarem, hoc discriminis
 adnotauī, ut quod in eis puluini eximū esset, & exacte excissum
 uētilatumq; eius mensura prædicta leuiter agitata & radiolo stri-
 cta, dip̄dium nostrum & quadrantem p̄deret, lance etiam pessum
 eunte. quod autem negligentius uentilatum, & nonnulla ex parte lo-
 lio & melanthio mixtum aut alia seminum inanitate, id duas libras
 & quadrantem sicilico minus in æquilibrio teneret. Hæc mensura
 id est sex semisextarioli (quos sextarios duos Romanos iudicatum
 iri, omnibus fortunis meis cauere nō dubitarem) si q̄s diligenter ani-
 maduertere uelit, & ueritatem modulīs ac ponderibus explorare,
 seni inquam semisextarioli octauam partem modij efficiunt, quorum
 pondus triticum si octonario multiplicetur, fient in summa duode-
 uiginti libræ nostræ, lectissimū q̄dem tritici, deterioris autem id est q̄s
 quilibet seminum mixti duabus uncijis minus, id est sicilicq; octo. Por-
 rō cum libra nostra (ut sepe dixi) Zygostatica, qua mercēs appēsiles
 negotiatores admetuntur, quadrante maior sit libra Romana, fit ut
 duodeuiginti libræ nostræ, quatuor et uiginti Romanas libras æquēt.
 Ita fit ut triticum nostrum in agro q̄ Frācia dicitur natum, duabus
 libris siculo leuius sit. cuius tamen si præmam notam existimo semis-
 sem aut quadrantem uigintiquatuor libris addere posse. Hoc genus
 experimenti cum cuius obuium sit & expositum, non est cur alia
 Plinij auctoritate uel uera uel mendosa, impugnare ueritatem q̄spi-
 am citra pertinaciæ reprehensionem possit. Hic si quis se libras legat,
 ut quædam habent exemplaria antiqua, ut sit, adiicit sardium se li-
 bras, hoc etiam amplius id quod agimus confirmabit. cum Plinius
 dicat grauissimum frumentum libras unam & uiginti et dodran-

tem pendere, & nos experimento didicerimus quod optimum apud nos sit frumentum, id in modios Romanos quaternas & uicenas libras pendere. Quare si Plinius in pondere non deceptus est, uel nostrum triticum etiam Africae praestantius est, uel libra Romana maior aliquanto fuit quam nos eam esse statuerimus. et tamen periculum nullum est (ut arbitror) ne minorem fecerimus libram, cum mensuras auxisse uideamur quae pondere deprehenduntur. In hanc enim tantum partem errare potuimus. utpote cum Plinius sextarium centum & uiginti drachmarum faciat, quem nos bilibrem fuisse contendimus. i. drachmarum centum & nonaginta duarum. qua ratione hemina liberalis fuit, quam Plinius sexaginta drachmarum fuisse dicit. i. tertia parte minore, atque eo amplius. Carmina autem quae apud Priscianum leguntur, sextarium uiginti unciarum esse statuunt, quo fit ut noster superquintus sit eius. i. quinta parte superans. De hoc quod statuta non habeo, nisi Plinium puto selibras. i. dimidiatas libras scripsisse, sed non satis pondus compertum habuisse. Quod rursus ne credas facit id quod ipse alibi dicit eodem libro. Siligineae farinae modius gallicae XXII libras, Italicae duobus tribus uel amplius. Haec uerba significant Plinium diligenter haec inquisuisse, & praeterea duas & tres libras addit Italicae siligini, non tamen selibras. Itaque si uerum est Plinium haec exacte inquisuisse, & ipse eo in loco non corruptus est, necessario dicemus triticum non gallicum tamen, sed & francicum ponderosius esse illis quae a Plinio enumerata sunt. Fortasse etiam Plinius libras illas uicenas, centenarias libras intellexit, hoc est minas, quales libras argentarias fuisse ostendimus, hoc est plenas libras. qua estimatione paulo plus dextante ad supradictum pondus accedit, hoc est octoginta drachmae, & aliquid amplius. Hoc si admisserimus, non ideo tolletur scrupulus. quia adhuc nostrum paulo amplius libra una superabit. Ut tamen cum istis libris sentiam qui selibras habent, facit contextus uerborum sensim ad libram & dodrantem perducentium rationem. Et praeterea Plinius non sex libras sed senas dixisset, quia uicenas dixerat. quod ualidius argumentum est. In hoc obice aqua haereat necesse est. Sed si Plinius alteri cuiuspiam uel libero uel seruo ponderis examinationem t. ediosam credidit, uel calculo deceptus est, non magno opere mirum est, cum Cicero in Catone, Laertem stercorantem agrum apud Homerum faciat alicuius fide deceptus. Nec enim in primo libro, nec in XVI, nec in ultimo id legitur odyssae, in quibus tantum Laertis meminit Homerus, nisi in obseruatione aliquid

me latuit. Verum ne uanitatē arguar temere à primo quoque hoc
 prebare uolente, monitos hoc ad pondus examnatos uelim, in
 expendendo tritico multum id referre quoniam modo mensura im-
 pleatur. si enim non modo leuiter agitetur implendo, sed diu
 quatitur, aut manu prematur, antequam radio exæquetur, pon-
 dus non leui momento crescet. Interesse etiam arbitrantur tri-
 ticum recens tritum sit & uentilatum, an diu in horreo asserva-
 tum, cuiusmodi (ut dixi) nostrum erat in puluuis sulcatis dige-
 stum. Illud enim recens ab arista, & pulchrius esse aiunt & gra-
 uius, hoc ut tempore exuctum, sic leuius esse. certe apud nos uendi-
 bilius est ex eadem segete quod eodem mense batuitur, & in forum
 aduehitur, uidelicet quod plus farinæ & panificij reddat. Verum
 qui hoc quod diximus tritico expēdendo fecerit, tum demum aquæ
 pondus exploret, futurum enim recipio ut quæ mensura tritici duas
 libras nostras & quadrantem pependerit, id est sex et triginta un-
 cias, eadem tres libras nostras, id est quatuor Romanas pondere
 aquæ efficiat, ut sit inter triticum aqueumq; pondus proportio ses-
 quitertia, qua ratione bilibrem fuisse sextarium antiquum necesse
 est, id quod Isidorus ex quopiam authore antiquo scripsit. etiam si
 Plinius hemnam sexaginta drachmarum esse dicit, quod pīnde ua-
 let atq; si sextarium libræ unius & quadrātis esse dixisset. Hoc idē
 in hordeo expertus, comperi sextarium pendere quindecim uncias
 & tres drachmas. qua ratione quaterni sextarij quinas libras Ro-
 manas & sesuncem efficiunt, & modius uicenas libras & seli-
 bram. quod non conuenit cum dicto Plinij, q̄ de frumentis loquens.

» leuissimum (inquit) ex his hordeum raro excedit XV libras. quare
 » nostrum dissimile esse Italico dicendum est. Quāquam Columel.
 » lib. II. de hordeo loquens ita dicit. Alterū quoq; genus hordei est,
 » quod illi distichum, galaticum nonnulli uocant, ponderis & candi-
 » ris eximij, adeo ut tritico mixtum egregia cibaria familiæ præbe-
 » at. Seritur circa Martium mensem. Distichum hordeum uocat et ga-
 » laticum, hoc est gallicum, quod culmum habet binis uersibus arista-
 » tum, cuiusmodi est nostrum. hoc Columella reliquo ponderosius esse
 » dicit. quare conturbari nos Pliniano hoc uerbo non oportet, quasi ijs
 » quæ diximus ex eodem ipso Plinio refragante. Extat in actis decu-
 » rionum huius urbis medimnum lectissimi tritici appensum iussu de-
 » curionum fuisse, inuentumq; esse pondus centum & sedecim libra-
 » rum. quæ ratio efficit in modium undeuicenas libras nostras &
 » quadrantes. proxima nota in modios undeuicenas libras & sextan-
 » tes non

res non excessit. Sed propterea ego minus p̄dus inueni, q̄ modium Romanum secutus sum, non Parisinum. At inter amphoram Romanam & nostram quadrantem tantum interesse testatus sum, quantum inter mensuram rasam & cumulatam. Quod autem libræ Romanæ modum deprehensum habeamus, ex ijs quæ de re numaria diximus, satis intelligitur. potest tamen id & alijs adminiculis probationum confirmari. Columella libro VII. de cibarijs aratorum b. um loquens, Martio & Aprili debet ad feni pondus adijci, q̄a terra profcinditur, sat erit autem pondo quadragesima singulis dari. Quadragesima pondo Romana, nostra sunt triginta, Fœni autem faeces apud nos si iusti sint ponderis, duodenas libras pendent, & interdum ternas denas. At huiuscemodi binos in dies cum auenæ cistellis tribus equi singuli sarcinarij aut iugales poscunt, qui quidem sint mediocri magnitudine. Hi duas & triginta libras Romanas pendent. Trecentas autem libras bubus singulis sufficere Ianuario & Februario Columella affirmat. Martio autem & Aprili cum labor intenditur, quadragesimas, aut cum grani est penuria. Ita hac parte libræ Romanæ ad nostram relatæ analogia congruit. Sextarius igitur Romanus eam mensuram capit, ut diximus, quam ternos sextarios lingua nostra appellat. Sed absurda eadem lingua appellatione utitur, cum sextarium uocat sextam ac tricesimam partem modij nostri, qui octies amphoram capit, præsertim cum semisextarium appellemus paruulam mensuram, & omnium quæ uaneant minimam, id est secundam & tricesimam sextarij nostri, quam ego sextariolum uoco, id tamen uocabulum, id est semisextarium, in usum lingue nostræ uernaculæ ex eo uenisse puto, quod græci cotulam, id est heminam hemixestum appellant, ut auctor est enarrator Aristophanis, & Suidas similiter. ad quam uocem græcâ magis alludere uidetur uernaculus sermo, quàm ad dimidium sextarium si quis attente considerauerit. Verumenimvero sextarius Romanus in duodecim cyathos distribuitur. ad cuius rei pleniorẽ intelligentiã præfari illud habeo, quod penè omnibus notum est, antiquos cum hilariori conuiuio sese ad potus solutiores inuitabant, tot cyathos haustibus singulis ebibere solitos, quot erant literæ nominum amicarum. A quo more illud epigrâma Martialis emanauit i primo lib.

Nexia sex cyathis, septem Iustina bibatur.
 Quinq; Lycas, Lyde quattuor, Ida tribus,
 Omnis ab infuso numeretur amica falerno.
 Inde autem inuenta sunt uocabula triens, quadrans, quincunx, se-

ptianæ, & reliqua, quæ non magis pocula quàm mensuras significat. id quod aperte ex eodem poëta libro octauo epigramma nobis datur intelligendum.

» Det numerum cyathis, Instantis littera ruffi,

» Author enim tanti muneris ille mihi.

» Si telethusa uenit, promissâq; gaudia portat,

» Servabor dominæ Ruffe triente tuo.

» Si dubia est, septunce trahar. si fallit amantem,

» Ut iugulem curas nomen utrunque bibam.

Septuncem pro haustu septem cyathorum dixit, tot enim sunt elementa in recto instantis, & trientem pro phiala & haustu quatuor cyathorum. & rursum in undecimo, quincuncem pro quinque cyathis, et bessem pro octo. Quincunces & sex cyathos, bessemq; bibamus. Caius & fiat Iulius & Proculus. & libro XII.

» Poto ego sestantes, tu potas Cinna deunces,

» Et quereris quod non cinna bibamus idem.

Deunces undenos cyathos intelligit, ut sestantes binos. hinc factum est ut nomina illa poculorum apud auctores celebrentur. ut libro primo diximus. Nunc autem sic colligo. cum sextarius Romanus in duodecim cyathos diuideretur, ea uero eius uasis quam pintam dicimus fit mensura, ut qui tantum uini etiam primarij quotidiano prædio bibat, uinosior dici iure non possit, qui autem dodrantem eius non excedat, id est ternos sextariolos, parcus uini dici mereatur, non potuisse sextarium Romanum in tot cyathos commode diuidi, si minoris ea mensura fuisset, quàm dodrantem appellauit. Cum enim trientem quadrantemq; poculorum uocabula apud Iuuenalem & Persium, & Celsum legimus, ego legitimam mensuram intelligo, quæ uno haustu biberetur. Reliqua nomina infra supraq; mensuras magis quàm potio

» ra fuisse puto. Nam & apud Celsum quadrans pro modico potu ponitur. Si quarto (inquit) die eum horrore febris reuertitur, uomere oportet, deinde modicum cibum sumere, uiniq; quadrantem. Et libro. I.

» Post uomitum si stomachus infirmus est, paulum cibi, sed huius idonei, gustandû. & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi sunt. Cyathos hic dixerat quod quadrantem in superiore exemplo dixit. & alibi. At qui tarde concoquunt, & quorum ideo præcordia instantur, quiue propter ardorem aliquem noctu sitire consuerunt, anteq; conquiescant, duos tresue cyathos per tenuem fistulam bibant. Dioscorides de absinthio. κρη ἀνορεξίας κρη ἰντερικουδς θερραπύς ἔ ἀφιψιμα αὐτῶ κρη δ' ἐκψην ἡμέραν λαμβανόμενον ἐς πλῆθος ηυδδων τριών.

eius cibi

n eius cibi fastidia & arquatam morbum sanat, si quotidie terni cyathos
 n thi ebiantur. Ternos cyathos pro mediocri potu dixit, q uno hau=
 n stu sumatur. Et lib. III. Celsus de curatiōe lentarū febrū loquēs.
 n At si diu frigus est, & torpor, & iactatio corporis, non alienū est in
 n ipsa febre dare nulli tres aut quatuor cyathos, uel cū cibo uinū bene
 n dilutum. Idē de insanientibus loquēs totum sextariū impleuit. Opus
 n est autem cibo infirmo, maximeq; sorbitiōe, portione aquae mulsae. cu
 n ius ternos cyathos bis hyeme, quater aestate dedisse satis est. His uer=
 n bis in singulos potus ternos cyathos febricitanti taxatos intelligimus.
 n et p dies singulos sextarium. Alibi de cardiacis loquēs. Si ueren=
 n dum est ne deficiat, tum & intrita ex uino, & hoc ipsum austerum
 n gdem, sed in tenue, meracum, egelidum subinde et liberaliter dandū
 n est adiecta polēta, si modo is aeger parum cibi assumit. idq; uinū esse
 n debet neq; nullarū uirium, neq; ingentiū. Rectēq; tota die ac nocte
 n uel tres heminas aeger bibet, si uastus corpus est, plus etiā. Tres he
 n minas diurnas Celsus cardiacis statuit, nisi uastoris sint corporis, &
 n uini meraci. De qbus Plinius loquēs lib. xxIII. Cardiacorū (inqt)
 n morbo unicam spem in uino esse certum est. Dari utiq; non nisi in ci=
 n bo debet. nec a somno, nec praecedēte alio potu. i. non nisi sitienti, nec
 n nisi in desperatione summa. Hoc Iuuenalis significat cum inquit.
 n Cardiaco nunquam cyathum missurus amico.

Tres heminae se q sextarium explent. ex quo apparet iustam prope
 modum potus mensurā homini cardiaco statutam esse. Nā cum hominī
 sano iusta mēsurā sit sextarius in singulos epulatus, cardiaco noue=
 n nos cyathos taxauit, uel senos. i. binos quadrātes, si ter epulātes car=
 n diacos intelligamus. Et de coeliacis. obseruandū (inqt) neq; aut cibus,
 n aut humor uniuersus detur, sed paulatim. ergo p interualla t pīs sat ē
 n cyathos binos ternos'ue sumere, & cibum pro portione huius. Et
 n iferius. Potui uero aqua pluuialis decocta. sed quae p binos ternos'ue
 n cyathos bibatur. Cyathis aut antiquos potus sui mensurā metri soli
 n tos ē inter epulas ex eo coniugio, q serui qdā ad cyathos stare, uel esse
 n dicebantur, ut serui ad limina, et ad pedes. Trāq; in Casare. sed C.
 n Mēmus ē ad cyathū et uinū Nicomedi stetitisse obiecit. Iuuen. sat. xiiij.

n Nec puer iliacus, formosa nec Herculis uxor
 n Ad cyathos. — Hoc graeci uocabi' qv dicunt, quo uerbo Plau=
 n tus in Menech. usus est.

n Nō scis q; ego sim, q; tibi sepiissime cyathisso, apud nos quādo potas.
 n Cyathus a' graecis ob id etiam ἀτλαντήρ & ἀπυσήρ & ἀπόστραχος,
 n & ἀπύταρα dicitur, & a' qbusdā οἰνοχόν. Quae omnia uocabu=
 n

- la ab hauriendo uel fundendo uino dicta sunt. Stare igitur à cyathis à latinis dicti sunt, quos græci οἰνοχόος appellant. Apuleius pocillatores uocauit. pincerna non ausim affirmare probum esse uocabulum, etiam si Asconius in prætura urbana usus est, si uera sunt eo in loco exemplaria. pincerna à græco deducitur, cui conuiuæ dicunt identidem πίνω κίρνα, pinin cerna, id est misce uinum, uel tempera uinum ut bibam. Honestum id olim munus fuisse docet Athenæus libro X. qui apud græcos morem fuisse tradit, ut nobilissimi iuuenes in conuiujs sacris publicis id munus obirent. nec munus apud
- » Romanos. κῆρ πὰρ ῥωμαίους δὲ οἱ ἀγενέστατοι τῶν παίδων τῷ κίτρῳ
 » γίαν ταύτην ἐκτελεῖσιν ἐν ταῖς δημοτικαῖς τῶν θυσιῶν. Est autem cyathissare ut ex eodem Athenæo nauimus κυάθω οἰνοχοεῖν, id est cyatho uinum bibendum admitti. Quare Athenienses in conuiujs solutioribus inuicem propinantes, cyathos amicitie, & cyathos amoris, & cyathum Demetrii nominatim posebant singulis potionibus, ut quaternos amicitie, & ternos amoris propinantes, & cyathum præterea Demetrii uel Antigoni, q̄ duo extremi ab assentatione inoleuerunt, exolescente pristina Atheniensi libertate et generositate, ut idem author prodidit libro. VI. de adulatoribus loquens. Persius.
- » Sed tremor inter uina subit, calidumq; trientem
- » Excudit è manibus. — Plinius pro mensura posuit. Syluestrium quidem prunorum bacca uel è radice cortex in uino austero si decoquantur, ita ut triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistunt, id est ut quatuor cyathi ex sex supersint. Tranq. in Aug.
- » Vini quoque natura paratissimus erat, non amplius ter bibere eum
- » solitum super cœnam, in castris apud Mutinam Cornelius nepos tradit. postea quotiens largissime se inuitaret, senos sextantes nõ
- » excessit, aut si excessisset, reijciebat. senos sextantes pro sextario dixit, sed significare uoluit senis haustibus sextarium tantum bibere eum solitum. Philippus Beroaldus diligens enarrator, ac multæ lectionis, sextantes senos sex pocula intellexit binas uini uncias continentia, sicut & apud Martialem trientes et quincunces deuncesq̄s. Antonius Sabel. eo in loco, senos sestantes (inquit) ad mensuram, an ad pondus referas in dubium uenire potest. sed melius ad mensuram, ut sit sestans mensuræ genus, ut quincunx apud Martialem. Beroaldi opinio nec Pliniano dicto, nec nostro conuenit (si tamen ita Plinius scriptum reliquit, ut cyathus pendeat per se drachmas decem & hemina sexaginta, quippe Pliniana ratione sextarius centum & uiginti drachmas trahit, at Beroaldus duodecim unciarum senos se-

stantes esse dixit, id est sex & nonaginta drachmarum, quos platum fecimus ex Martiale duodenos cyathos significare. Quare insignis hæc fuit hallucinatio, & penè par illi de sestertio. Calderinus uir ingeniosus & grauis enarrator nouo genere hallucinatus est apud Iuuenal. saty. VI. illo in loco, de quo sextarius alter ducitur ante cibum. sextarius alter (inquit) id est duo sestantes. uidelicet arbitratum sextarium à sextante dictum, non à sexta conij parte, cū sextarius sexies sextantem capiat, sextans non magis duas uncias, quàm sextam cuiusq; rei partem significat. Sed horum uerborum significatio à nullo, quod sciam, recte ac plane adhuc enarrata est. Romani autem sextarium quasi legitimam ac quotidianam uirilis potus mensuram statuentes, ab eo quasi ab asse incipientes, reliqua uocabula partes eius fecerunt, quo modo & nos pintam uirilem mensuram ponentes semissem eius parcis uini destinamus, dodrantem autem continentibus, quadrantem egrotis, sesquipintam bibacibus, in quotidiano quidem conuiuio. Augustus igitur uini parcissimus dictus est à Tranquillo, qui super cœnam plerumque ita sibi temperabat, ut ternos sextantes, id est dimidiatam aliorum mensuram biberet, & cum licentius bibere statuerat, sextarium non excederet. ac ne excedere quidem posset circa reiectionem, qui ppe qui infirma ualeitudine fuerit, ac graues & periculosas ualeitudines per omnem uitam expertus, ut auctor est idem Tranquillus. ob id etiam cibi minimi, adeo ut ante inutum uel post dimissum conuiuium solus cœnaret, cum pleno conuiuio nihil tangeret, quo certiore rationem cibi, potusq; teneret. Hoc mihi conuenire uidetur cū eo quod diximus, ut qui uini modice sit appetens, dodrantem nostrū, id est ternos sextariolos quotidiano conuiuio bibat, qui si etiā quadrantem huic addat, ut plenam mensuram nostram bibat, quā pintam dicimus, ne sic quidem uinosus dici debeat, & tamen hæc mensura sedecim cyathos implet. Hoc cum exacte considerarem, dodrantem prædictum, quem sextarium Romanum esse dico, in tres trientes diuisi totidem calicibus sumptis, & rursus in quatuor calices quadrantales æquis distributionibus, quo factò eum esse captum mensuræ cognoui, ut qui firmo stomacho sit, & interdicto medicorum non prohibeatur quominus ducere possit ex œnophoro quantum sitis appetat, is haustu primo cœnæ quadrantem sicare debeat, addita etiam aquæ tertia, aut quarta parte, si tamen sitim expectauerit. Qui autem bibacior paulo fuerit, etiam trientem de sobrijs loquor, sed de ijs sobrijs, qui iustum haustum diluendis cibus ducere soliti

sant, quales plerique sunt nostratum hominum, quibus quidem uini potus uero non uertitur. Nullus enim modus uirosis & perpotatoribus cōstitui potest. nec rursus de ijs loquor qui semper siticulosi potissimum more gustatorum. Linctu magis q̄ potu uillum trāsunt tere solent. omnino quadrantem stomachi firmę constitutionis, tricientem etiam sitibund. modum cum aquę rata portione esse dico, idq̄ intra temperatiam. Quare ab antiquis indita hæc esse nomina ternis quaternisq̄; cyathis affirmauerim, tametsi Augustus sextantibus utebatur, cui Antonius Musa sextantarios modulos, id est dimidio minoros legitimus indixerat. quare quantum sobrij homines bibere soliti sunt quotidiano potu, tantum Augustus bibebat cum largissime sese inuitauerat. Quod si uerum esset id quod apud Plinium legitur de hemina & acetabulo, id est sesquicyatho, sextarius centum & uiginti drachmarum esset, id est minor tertia amplius parte q̄ noster dodrans, nec pintę dimidium caperet. Hoc enim pondere probare unicuiq̄ nostrum licet. quod quā sit absurdum nemo non intelligat, ut tantula mensura in duodenos cyathos diuideretur, & in solutis perpotationibus & conuiuiorum hilaritate, cum sine lege ac sine modo bibitur, quadrantes tricientesq̄; & cum plurimum septuages pro numero elementorum nomina biberent, quantum scilicet quisque hodie sobriorum uno impetu familiari cœna bibit, septuages enim ea ratione sextariolum nostrum non excederent, qui modulus est prope dixerim potionis medicamentarię. Antiquos autem parciore uino usos non eorum est dicere qui bicongium Ciceronem M. filium, Tricongium Torquatam apud Plinium, & apud Tranquillum potorem amphorarium legerit, quibus hodie si pares in Gallia inuenirentur, monstri instar haberetur. apud quos germanorum militum bibacitas hoc biennio inter miracula celebrata est. quotidianis enim conuiujs singuli quaternos quartarios assumere dicebantur. qua ratione nouem conuiuę binas amphoras exorbebant. Hanc bibendi palmam æquare nostratum hominum profligatissime uini potores numero triginta non possent, dumtaxat ut alternis diebus id facerent, quod illi singulis factitabant. Quid quod ipsa carmina quę apud Priscianum leguntur, & secum, & cum Plinio pugnant? Cum enim de cyatho dicant

⁂ Bis quinq̄; hunc faciunt drachmę si appendere tentes,

⁂ Oxybaphus fiet si quinq̄; addantur ad istas.

Alio loco ita legitur,

⁂ Nam librę ut memorant bessem sextarius addet,

Seu puros

- » Seu pueros pendas latices seu dona lyei.
- » Addunt semissem libræ labentis oliui.
- » Scilibraniq; ferunt mellis superesse bilibri.
- » Hæc tamen assensu facili sunt credita nobis,
- » Nanq; nec errantes undis labentibus amnes,
- » Nec merfi puteis latices aut fonte perenni.

» Manantes, par pondus habent. — Quonam igitur tandem modo conuenit ut hemna quæ dimidiatum sextarium efficit, sexagenas drachmas pendeat, & sextarius libram & bessem hoc est centum & sexaginta? Si enim de centum & nonaginta duabus drachmis seu duabus libris Romanis, trientem idest duas & triginta abstuleris, reliquæ erunt centum et sexaginta. Nos cum hoc probarem, aqua puteoli utebamur, nec scrupulose differetiam aquarum exquisiuimus, nec in alio liquore rem experiendam duximus, cum iam tenere ueritatem uideremur. Ex græcis autem authoribus uix rem constituere possumus. Pollux libro quarto, cotulam tertiam partem chœnicis esse tradit. & medimnum chœnicis octo & quadraginta capere, & sextarium octo chœnicis. *κοτύλι τὸ τρίτον τῶν χαινικῶν. ὃ δὲ μέδιμονος χαινικῶν ὀκτώ κ' τετραράκοντα. ὃ δὲ ἑκτὰς ὀκτώ.* Hoc dictum discrepat cum uersibus illis in quibus ita legitur,

- » At cotylas quas si placeat, dixisse licet
 - » Heminas, recipit geminas sextarius unus.
 - » Qui quater assumptus fit graio nomine chœnix.
 - » Adde duas, chus fit uulgo, qui est congruus idem.
- Pollux heminam tertiam partem chœnicis facit, hæc carmina octauam. Chus, inquit Sudas, mensura est Attica capiens cotulas octo.
- » Festus heminam quasi hemus, id est dimidium sextarij dictam esse autumat. Rursum Sudas. *μέδιμονος μωδιῶν εἶς, ὡς εἶναι μέτρον ἑξῶν ὀβ' ἢ τοὶ λιπῶν ρι.* id est medimnum modiorum senum est, ut sit mensura xestas duas & septuaginta capiens, id est libras centum & octo. quo dicto significatur xesten sesquilibram pendere, idest centum & duodecim drachmas & semidrachmam, libra enim Attica septuagenas quinas drachmas pendet. Sic modius qui sexta pars est medimni, decem & octo librarum erit, ita sextarius quæ sextadecima pars est eius, erit quatuor & octoginta drachmarum & semissis, quod cum plinij dicto non conuenit. quod si litran, id est libram Atticam pro mura intelligamus, ut Hermolaus uoluit, & plinius interdum fecit, sexta-

rius centum ac duodecim drachmarum & semis erit, quod nihilo magis conuenit. Quod autem Plinius libram pro mina acceperit, patet ex Dioscoride, ubi de oxymelle loquitur libro quinto.

λαβὼν ὄξους κοτύλας πέντε, καὶ ἀλός θαλασίου μνᾶν μίαν, μέλιτος μνᾶς δύο, ὕδατος κοτύλας ἑ, μίξασ ἑψισον, ἀρχὴν δὲ κεχρίσιν ἀναβράσῃ, καὶ φέξασ κατὰ γίσιον. Hoc Plinius ad uerbum libro XIII. sic uertit. Oxymel uocant mellis decem libris, aceti ueteris heminis quinque, salis marini libra, aquæ pluriæ sextarijs quinque suffusa factus decies, mox elutriatis. quod ille minam Plinius libram dixit, quod ille heminas decem, Plinius sextarios quinque. Rursus Plinius de eo genere uini factitij loquens, qui cenchrites dicitur quod ex milij semine fiat, libram & quadrantem pro mina transtulit. cum enim de adynamo factitiorum primo dixisset, ita subdidit. proximum fit e' milij semine maturo cum ipsa stipula (libram & quadrantem in cengios duos musti macerant) & post septimum mensem transfuso. Dioscorides δὲ δὲ λαμβάνειν πλὴν πῶαν σπέρματος πλήρη πέπειρον σὺν τοῖς κλάδοις, καὶ μνᾶν μίαν βάλλειν εἰς ὄινον χόας β' ἑᾶν δὲ ἐπὶ τὰ μῆνας, καὶ ἕτω μεταγγίξῃν. accipere autem oportet hærbam semine plenam maturo cum ramulis, & eius unam minam in uini congios binos mittere, & sic septem mensibus relinquere, ita a septimo mense diffundere. Sed corrupte apud Dioscoridem Cestrites & Cestros pro Cenchrites, & Cenchros in libris impressis legitur. sic enim legi debet. περὶ κεχρίτου, cum Plinius milium dicat. uerius est tamen Plinium errore exemplaris deceptum, Cenchritem pro Cestrite intellexisse. Est autem Cestrum Latine betonica hærbæ dicta, ut in Dioscoride libro quarto apparet in principio, qui psychotrophum alio nomine uocat utrobique, quasi hærbam frigidis locis gaudentem, quæ hodie sic agnoscitur, ex qua fit uinum betonicatum. Hoc autem Plinij dictum uel ex Dioscoride, ut multa alia uersum est, uel ex alio authore, qui iisdem uerbis cum Dioscoride scripsit. Hoc enim non satis constitui potest utrum Plinius Dioscoridem legerit, quem ut identidem iisdem uerbis sequitur, sic nusquam nominatim citat, ita ut nonnunquam a Dioscoride accepta dissimulandi furti gratia transformare uideatur, ut in hoc loco, interdum alium secutus uideatur, sed uel a quo Dioscorides transcripserit, uel ille a Dioscoride. Plinius latinum hominem sestium Nigrum medicinæ diligentissimum appellat, de Castoreo loquens libro XXXII. qui Niger græce scripsit. cum Plinij uerba cum Dioscoride collata, ex ipsius Dioscoridis libro tradu-

ita esse uideantur . Nam Dioscorides Nigrum in hoc secutus non
 uidetur , cum eum inter Asclepiadas recensens improbet . Et is
 tamen a Plinio etiam citatur ubi Salamandrae meminit libro uicisi-
 monono , his uerbis . Sestius uenerem accendi abo earum si de-
 coctis interaneis Et pedibus Et aspite in melle seruentur , tradit ,
 negatq; extingui ignem ab ijs . Dioscorides libro secundo . σαλαμάν-
 δρα εἶδος ἐστὶ σαύρας . ἐστὶ δὲ ἠωχελείας , ποιμίλον , μάτην πιπιυθὴν μὴ
 κείεσθαι . Et inferius . φυλάσσεται δὲ ἐν μέλιτι ἐξεντεριοθήσει , τῶν
 ποδῶν καὶ τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεθέντων εἰς τὸ αὐτὸν χῆσι . Hæc uer-
 ba ita cum Plinij uerbis congruunt , ut ab eodem authore uterque
 sumpsisse uideatur , quo modo Et a Cratena uterque sumpsisse ali-
 qua non dissimulat . Alibi Plinius de Opobalsamo loquens . Ale-
 xandro magno res ibi gerente toto die aestuo unam concham im-
 pleri iustum erat . Omni uero fecunditate e maiore horto congi-
 os senos , e minore singulos , Et cum duplo rependebatur argen-
 to , uel potius cum Et duplo , ut in emendationibus . Hoc Dioscorides
 non ad tempus Alexandri refert , sed ad suum his uerbis . ῥεῖ δὲ
 ὀλίγον , ὡς καὶ ἐκείνον ῥέον μὴ πλέον ἢ ἐξ ἢ ἐπὶ ῥοῶν συναρροίεσθαι .
 πωλεῖται δὲ ἐν τῷ τόπῳ σαθμὸς αὐτὸς πρὸς διπλὸν ἄργυριον . Fluit
 tenui gutta Et pauca , ita ut unoquoque anno non amplius , quam
 seni aut septeni congi colligantur . cum uenditur ibi , dupli-
 genti pondere rependitur . Cum Plinius idem cum Dioscoride di-
 cat , apparet tamen eum alium authorem secutum . Sed ex eo resti-
 tuendus Plinius hoc modo . omni uero fecunditate e maiore horto
 congios senos singulis annis . Quoniam modo enim ex singulis con-
 chis congi seni fierent ? Et præterea absurdum esset Plinium de
 singulis diebus id dixisse , cum duplo argento rependeretur . Quod
 si nihil addere uolumus , existimo sic legendum . Anni uero fecun-
 ditate , hoc est totius anni etiam fertilis foetus . Verum hæc de Plinio
 Et Dioscoride obiter dicta sunt . Credo tamen Plinium Latinos
 etiam authores aliquos obseruasse , Et ob id miscellaneas interdum
 descriptiones tradidisse , quæ nec plane cum Dioscoride conueni-
 ant . Hoc igitur in loco Plinius libram Atticam , Et quadrantem
 pro centum drachmis , id est pro mina dixisse uidetur , siue hoc in-
 nouare ei usum sit , siue ex græco alio acceperit , qui litram scri-
 psisset , id est libram , Et drachmas uiginti quinque , qui est qua-
 drans non libræ , sed minæ . nam alioquin Plinius parum religio-
 se græca hæc uertisse uidetur , aut certe parum constanter , si quis
 diligenter animaduertat . Theodorus Gaza uir doctissimus utraque

Lingua chum siue choa, sextarium transtulit, & hemichoum se-
 mosextarium, diuum Hieronymum in hoc imitatus, qui Ezechie-
 lis quarto choeis atticos duos Italicos duos sextarios esse dixit. In-
 terpres Aristophanis in equitibus χῆς μέσον ἀπὸ τῶν χωρῶν κο-
 τύλας ἡ. Chus (inquit) mensura est Attica capiens heminas octo,
 quod cum uersibus illis non congruit, qui choa duodenas cotulas
 capere tradunt, ut idem sit congruus & chus, quod Plinius itidem
 in superiori exemplo uoluit. Athenæus libro decimo de temulen-
 tia loquens, inter maxime uinosos homines Alexandrum enume-
 rat. authorem autem citat Ephippium in libro de Alexandri &
 Ephestonis funere. Erat (inquit ille) inter Macedones Proteas bi-
 bendi certamine clarus. Hunc in conuiuio Alexander poculo bicon-
 gno prouocauit (bicongium nunc appello quem ille dichum græ-
 ce dixit). Cum igitur Alexander bibisset, proteas rege multum lau-
 dato qui egregie tantum calicem exorbuerat, & ipse quoque ea
 fide atque integritate bibit ut ab omnibus plausu exasperetur.

Ἀλέξανδρος γὰρ ἀτῆσας ποτὲ ποτήριον δίχην, καὶ πῶν, πρῆπιε
 τῷ Πρωτέα. καὶ ἐκείνος λαβὼν, καὶ πολλὰ ὑμνήσας τὴν βασιλεία, ἴ-
 πειν, ὡς ὑπὸ πάντων κροταλιθῆναι. Mox proteas eodem poculo cum
 regem prouocasset, bibissetq; , Alexander generose conatus iterum
 calicem eundem ducere, cum partem iam traxisset, resupinata in
 lecti puluinar ceruice poculum manibus emisit. Quo ex certa-
 mine in ualitudinem incidit, a qua tandem ingulatus est, ut Ephip-
 pius tradidit, qui ab alijs historicis in hoc dissensit, eum enim ue-
 neno sublatum dicunt. Fabularem autem eam historiam esse ex
 eo conijcere licet, quod subdidit id regi contigisse ob Thebas op-
 pugnatas. uidelicet infenso Liberi patris numine, qui Thebis na-
 tus esse dicitur. καὶ ἐκ τῆς τοσούσας ἀπέθανε, τὸ δίουσα φησὶ μη-
 νίσαντος αὐτῷ, διότι πᾶν παχίδα αὐτοῦ τὰς θύβας ἐποιοῦρησε.

Idem Athenæus alibi eodem libro. Μίλων ὁ κροτωνιάτης, ὡς φησιν
 ὁ Ἱεραπολίτης Θεόδωρος ἐν τοῖς περὶ ἀγῶνων, ἔδεικνυεν κρεῖων εἰκοσι,
 καὶ τοσαύτας ἄρτων, οἴνου τε πρὸς χόσας ἔπιεν. Milo Crotoniata, ut
 author est Theodorus Hierapolitanus in libris de certaminibus græ-
 ciae, minas uiginti carniuum, & totidem panis esitabat, & tres
 congios uini bibebat. Congius, id est chus in hoc & superiore exem-
 plo idem non fuisse uidetur. cum Milo una coena tres congios ab-
 sumeret, & Alexander uno haustu duos biberet. Oportet enim
 eam mensuram liquidi congruere cum pondere aridi pulmenta-
 rij, & panificij. Varietatem igitur eam officit authorum diuer-

sitas, qui mensuras quisque patriae suae secuti sunt, aut eorum cer-
 ti de quibus locuti sunt. Xestes autem quid sit apud graecos non fa-
 ale dixerim. Dioscorides de Chisto lacte loquens. δεήσει δὲ πρὸς
 τὸ μὴ ὑπερβαίνειν τὸ γάλα ἐν τῇ ἐψήσει, ἀπογγῶ ἐκ ψυχρῶ ἀποβαίνει τὸ χεῖ-
 λος τῆς χυψῆος. καὶ ξέσται δόνηρῶν πλήρη ὑδατος ψυχρῶ καθαίναται.
 Hoc Plinius libro nigesimo octavo, sic transtulit. Cum feruct ne
 circumfundatur praestat cyathus argenteus cum frigida aqua demis-
 sus, ita ne quid infundatur. Cyathum plinius pro Xeste dixit. ali-
 bi ferè sextarium uertere solet ut libro decimoquarto. Fit absin-
 thites in quadraginta sextarijs musti, absinthij pontici libra deco-
 ctis ad tertias partes, uel scopis absinthij in uinum additis, ubi re-
 fragrantibus omnibus exemplaribus, ex Dioscoride sic lego. Fit ab-
 sinthites quadraginta octo sextarijs musti, absinthij pontici libra,
 decoctis ad tertias partes. οἱ μὲν τὰς τοῖς μὲν καὶ ἡ ξέσταις τῶν ἰταλι-
 κῶν περαμίων, μίξαντες ἀψινθίῳ ποντικῷ λίτρον μίαν, ἐφόνοι μέχρι
 τὸ τρίτον ἀπολειφθῆ. quidam autem (inquit) duodeciquingagin-
 ta sextarijs Italicarum amphorarum mustentes libram unam ab-
 sinthij pontici, decoquunt quoad tertia pars residua sit. ἔσται δὲ Ne-
 ctarite. ὃ δὲ νεκταρίτης σκανάζεται ἐκ τῶ ἐλενίου ὃ ἐνίοι μινδιάν δι-
 δε συμφύτον. οἱ δὲ ἰδαίον φλόμιν. οἱ δὲ ὀρέστον. ῥίζης ξηρᾶς ὀγγί-
 ῶν ἐΰδησας εἰς ὀθόνιον καθεῖς εἰς χοῶς σ' γλάκους. Plinius totidem
 penè uerbis. Inuenitur ἔσται Nectarites ex herba quam alij hele-
 nium, alij medicam, alij symphytum, alij ideon ἔσται orestion, alij
 nectareum uocant, radice ponderis quadraginta denariorum in
 sextarios sex musti addita. Hoc tantum refert quod ille quinque
 uncias dixit, Plinius autem quadraginta denarios, ea ratione qua
 centum denarij minam efficiunt, ut saepe diximus. Sed illud aduer-
 tendum, quod chum pro sextario Plinius intellexit, cum alibi ut
 diximus pro congio acceperit, de muliato uino loquens, quo modo
 ἔσται ubi de myrtite loquitur. nam cum Dioscorides dicat δεῖ λα-
 βόντα τῶν μελάνων μυσσινῶν τὴν ἀκρίμονα, βαλλεῖν εἰς τοὺς τοῖς
 τὸ γλάκους χοῶς. Plinius. Graeci (inquit) myrtiten hoc mo-
 do faciunt, ramis teneris cum suis folijs in albo musto decoctis tu-
 sis, libram in tribus musti congijs deferuere faciunt. Congios nunc
 transtulit choas cum prius sextarios uertisset. Rursus Diosco-
 rides de Rhodite. ῥόδων ξηρῶν νεκομμίων μινδιάν μίαν ἐΰδη-
 σασ εἰς ὀθόνιον καθεῖς εἰς γλάκους ξέσταις ἡ'. μετὰ δὲ ῥέσις μῖνας
 διυλίσας μετὰγγιζε, idest, rose arida confusa folia ad mi-
 nam unam in lintecolum alligata demittito in musti sextarios

Χίτης

Cyathus
Sextarium

- 10 octonos, & post tres menses percolatos in aliud uas transferto.
 11 Plinius autem sic. Rosæ folijs tuis, in linteoloq; in mustum collatis,
 12 cum pondusculo ut si dat. XL. pondere denariorum in sextarios in
 13 cernos musti, nec ante tres menses uase aperto. Hunc locum ita in
 mutauit Plinius, ut nec Dioscoridem, nec eundem cum Dioscoride au
 thorem secutus primore sensu uideatur. Dioscorides præcipit in octo
 nos sextarios musti unam unam rosæ tusæ coniici. Plinius in sexta
 rios uicenos quinque uncias. Quare fieri potuit, ut Plinius uel li
 brarij uel à manu serui uitio notam unæ pro nota unciæ intelle
 xerit, & Xestas pro cotulis acceperit. sic fit ut cum singulas uncias
 rosæ tusæ octonis heminis uini sufficere existimarit, quadraginta de
 nariorum pondus, id est quinque uncias quadragenis heminis sta
 tuerit, cum ad uerbum referre Dioscoridis locum nollet, aut eius
 quem Dioscorides secutus est. Idem. è napi fit. X. denariorum pon
 14 dere in sextarios binos musti addito. Dioscorides βῆρις ὀγίας δύο
 15 κούφας, ἕθες εἰς κοτύλας γλῦκος τέταρτα. id est napi uncias duas
 16 contusas in quatuor musti cotylas demittito. secundum hoc non de
 cem denariorum, sed sedecim legendum est apud Plinium. in anti
 quis exemplaribus numerus ille corruptus est, ut in quibusdam de
 sit, in nonnullis duum, non decem legatur. Verum Plinius libens fa
 cit, ut octo denarios pro uncia dicat. Quod autem Plinius modulos,
 & numeros ex Dioscoride mutet interdum, seruata tamen propor
 tione, exemplum est in mentione hyssopitæ. Similiter (inquit) fit
 hyssopites è cilicio hyssopo uncijs tribus in duos congios musti conie
 17 ctis, aut tuis in uinum. Dioscorides ὑωπίτης ὁ ἐν τῷ κικιρίου ὑω
 18 πίου κῆλλιστος ἄτι. δει δὲ ἐν τῷ κερामीῳ τῷ γλῦκος λίτραν μίαν τῷ
 19 ὑωπίου κεκομμένων τῶν φύλλων προσδιδόναι. Hyssopites (inquit)
 20 qui ex hyssopo cilicio fit, optimus est, addere oportet amphoræ mu
 21 sti libram unam hyssopi foliorum contusorum. Hoc Plinius mu
 22 tatis (ut diximus) modulis uerbisq; retulit. Idem est enim in am
 phoram, id est in octo & quadraginta sextarios libram unam hysso
 pi coniicere, & in duodenos sextarios, hoc est binos congios qua
 drantem, id est uncias tres. Hic obiter adnotandum ceramium græ
 cum idem esse quod amphoram, quod & eodem authore planum
 fit in mentione absinthiati uini, quam supra posuimus. Dioscori
 23 des, de eleliphacite. ὀγίας ἡ ἐλεισφαίου ἐς γλῦκος ἀμφορέα ὁ
 24 ἴσι κεράμιον, ἕθες, id est, saluiatum ita conficitur, si uncias octo
 25 nas saluicæ in musti amphoram, quod ceramium dicitur, demiseris.
 26 Idem Plinius de aromatite. Fit apud alios nardi, & maloba-

» thri selibris in musti congios duos additis. Dioscorides, ὃ δὲ διὰ συ-
 » ρικῆς γάρδου καὶ κελτικῆς καὶ μαλαβοῦρου συνάξεται ὕψος· ἐκάστου ἡμί-
 » μιον λαβῶν εἰς δίχον γλῦκος ἔσθες. Dichum id est choas duos Pli-
 » nius haud dubie congios binos transtulit. Dioscorides, ὃ δὲ οἰνάνθινος
 » συνάξεται ὕψος λαβῶν τῆς ἀγρίας ἀμπέλου τὸ ἄνθος βρυθῶτος ξηρὸν, μὲν ἄς
 » δύο εἰς μισθιῶν γλῦκος πρὸς ἡμέρας ἅεῖται διυλίσσας ἀπόθου. Hoc
 » Plinius sic uertit. Fit e' labrusca hoc est uite syluestri, quod uocatur
 » oenanthinum. flores eius libris duabus in musti cado. macerati post
 » XXX dies mutantur. quod Dioscor. metretam dixit; Plinius caddum
 » transtulit, quod & ipsum græcum est, sed utroq; nostri utuntur. Me-
 » treta enim Cato & Columel. utuntur. Est autem congiorum decem
 » ut author est Dioscorides libro. V. his uerbis, ἔσθ δὲ ὃ μισθιῶς χόης
 » δέξ, Decem autem congij sexaginta sextarios ualent, id est ampho-
 » ram & quadrantem. pollux tamen in decimo de uocâbulis ait, Cra-
 » timum comicum metretam amphoram appellasse. Idem etiam Philo-
 » chorum tradit in libro, quem de lingua Atticâ composuit, scripsisse
 » caddum et amphoram apud antiquos idē fuisse, ideôq; h. m. ampho-
 » rium, id est semiamphoram, etiam hemacaddum dictum. uerum Epi-
 » charnum, caddum, & amphoram ut distincta posuisse. In carmine
 » bus quæ apud Priscianum leguntur caddus & amphora Atticâ pro
 » eodem ponuntur his uerbis.

» Atticâ præterea dicenda est amphora nobis,
 » Seu caddus, hanc facies nostræ si adieceris urnam.

Quibus uerbis significatur Atticam amphoram & caddum sexta-
 » riorum duorum & septuaginta fuisse, id est duodecim congiorum,
 » quo fit ut Atticâ amphora hemolia Romanæ fuerit amphoræ. Ego
 » Dioscoridis opinioni accedere malim. De græcis igitur quibusdam uo-
 » câbulis nihil fixum statuere possumus, quandoquidem Plinius id
 » præstare non potuit, quippe cum nec ipsis græcis de ea re conueniat,
 » quæ pro locorum urbiumq; uarietate, ac temporum fortasse, identit-
 » dem euariarunt. nam & in hac urbe, ut diximus tot mensurarum
 » ratio, a uicorum aut certe regionum magistris repostenda est, quâ
 » nemo unus tenet. Sed nec libram græcam Plinius à latina distinxis-
 » se manifeste uidetur, quod memnerim me adnotasse. Hoc tamen te ne-
 » binus amphoram & cer amium eandem mensuram, ut Metretam,
 » & caddum, quod uerbum apud Plinium & alios nostros sæpe
 » legitur. Si quis tamen animaduertat orationem Demosthenis quæ
 » πρὸς τὸν λαμπίτην παραγραφὴν inscribitur, mirabitur precium uini
 » importati in pontum ex urbe quadam Thraciæ talentum argenti

statui etiam cum nauulo & apparatu necessario. & tot ceramiae icon
 17 foro nauis importata esse. τὰ δὲ σιγίλια ταῦτα κεράμια ἀγιάσαι εἰς
 18 τὴν πόλιν εἰσοσώρω. Quibus uerbis conijcere licet ceramium Atti
 cum Demosthenis tempore minus fuisse amphora Romana. nisi po-
 tius intelligamus ceramiae Thracia non Attica ex urbe Menda in pō-
 tum importata. In qua oratione stamnum et ceramium pro eodem
 ponit. Medimnum etiam tenebimus sex modios capere, id est duode-
 quinquaginta chœnicas, seu duodequingages binos sextarios.
 Porro sextariū medimni octo chœnicas efficere, id est sedecim sexta-
 rios, nam hemmedimnus quatuor & uiginti chœnicum est, cuius
 bes triteus a græcis disyllabo nomine nuncupatur, id est tertarius,
 sedecim chœnicas continens, & duos & triginta sextarios. Triens
 autem hecteus itidem disyllabo nomine dicitur, octo scilicet chœni-
 ces capiens, sic ab eis dictus, q̄ medimni sit sextarius. quatuor chœ-
 nices hemhectum dicitur. i. semisextarius medimni, quod et hemhe-
 19 ctium dicitur, ut apud Aristophanē nubibus. περίδρυον ἐμοὶ εἰ μοὶ
 20 τριζοῦ μισθον δὲ τὴν ἡμετέριον, id est sic nunc mecum sponsonem, ni te-
 21 trametrum sit semisextarius. semisextarium tetrametrum appel-
 lat, id est quatuor mensuras continentem, quatuor chœnicas scilicet. Est
 autem conuicta allusio ad carmen tetrametrum. Nam quod Socrates
 de pedibus dixerat poëtici, id strepsiades poëtici ignarus ad chœ-
 nicas retulit, quasi alia metra mensurasq; non nosset quàm uascula-
 ria, ex cuius poëtici enarratore, & ex Polluce illam medimni diuisio-
 nem collegimus. Quāquam hoc confirmat Harpocration in lexico
 oratorio in uerbo ἡμετέριον. qui etiam medimnum chœnicas duo-
 dequingaginta capere dixit, & modium qui ἔντος appellatur,
 octo chœnicas. Quod si medimnus sex modios Italicos capit, ut locu-
 pletissimis testibus comprobatum est, cum sextarius medimni sint o-
 cto chœnicas, chœnicam binos sextarios, & quaternas cotulas capere
 necesse est. modius enim sedecim sextarios capit. Nec consentaneum
 est, id quod a Polluce dictum est, cotulam tertiam partem chœnicis
 esse, quasi scilicet chœnix sesquiseptarius Italicus fuerit. quo minus
 probāda Theodori Gazæ uiri medici opinio, qui sextarium quodam
 in loco uertit. Nihil autem certius inueni quàm quod apud Hesy-
 chium legitur, qui Anastasij imperatoris tempore scripsit, cum res
 Romanae iam græcis hominibus planè innotuissent. Cyathus (inquit
 22 ille) capit liquoris uncias duas. δέχεται δὲ ἑνάδος ὕψὸς τινὸς ὕψι-
 23 ας δύο. Si cyathus uncias duas capit, & sextarius igitur uncias
 capit quatuor & uiginti, id est centum nonaginta duas drachmas.

Et sic ad momentum extremum conuenit nobiscum Hefychius. nec cyathus decem drachmas, sed sedecim capere comprobatur. qui numerus duodenario multiplicatus, duas libras conficit. Hefychium autem de Romano cyatho locutum ex eo patet, quod uncias duas Romano uocabulo dixit. quare confectam (ut arbitror) probationem habemus. Comperto enim cyathi modulo, reliqua dubia esse nequeunt. Herodotus in Polymnia, id est libro septimo de corporibus Xerxis loquens

Græciam inuadentis, ἕτω πεντηκοσίας τε μυριάδας καὶ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ καὶ χιλιάδας ῥέϊς καὶ ἑκατοντάδας δύο καὶ δεκάδας δύο ἀνδρῶν ἦγαγε Ξέρξης ὀδάρειν μέχρι Σηπιάδος καὶ Θερμοπυλῶν. Ita bis (inqt)

Et quinquagies centena Et octoginta tria millia, Et ducentos uiginti homines Xerxes ad Thermopylas usque duxit. Et paulo post.

ὡς περὶ ἐδέν μοι θωῦμα παρίσταται προσδύναι τὰ ρέεθρα τῶν ποταμῶν ἐν ἰων. ἀλλὰ μάλλον ὁκως τὰ σιτία ἀντίχρησι, θωῦμά μοι, μυριάσι τοσαύτησι, ὀρίσκω γὰρ συμβαλλόμενος εἰ χοίνικας πυρῶν ἑκατὸς τῆς ἡμέρας ἐλάμβανε καὶ μισθὸν πλέον, ἐνδεκάς μυριάδας μεδίμνων τελομένων

ἐφ' ἡμέρη ἑκατὴ καὶ πρὸς ῥιηχοσίους τε ἄλλας μεδίμνους καὶ τεσσαράκοντα, id est. Itaque mirum mihi non uidetur quorundam amnium

fluenta defecisse tot hominum millia, sed quoniam modo frumentum suppetierit tot hominum millibus, id uero mirum uideri potest. siquidem ut chœnicem frumenti quisque in singulos dies acciperet, ac

nihil amplius, subducta ratione inuenio centena dena millia medimnum quotidie absumi potuisse, Et trecenta præterea quadraginta medimna. Hoc loco uertendo Laurentius Vallengis, uir de literis

meritissimus errore lapsus est tanto ingenio indigno. sic enim uertit. Quo minus miror proditum esse fluenta quædam non sup-

peditasse, magis miror unde tot myriadibus cibaria suppetierint. Nam subducta ratione sic comperio, si singuli quotidie singulas frum-

menti chœnicas, id est semodia non amplius accepissent, absumpta fuisse singulis diebus centum millia medimnorum, Et trecentos ac quadraginta medimnos, qui singuli constare e' senis mo-

dis. sic legitur in libris impressis, sed centum et decem millia Laurentium scripisse non dubito. Mitto igitur quod illa uerba, proditum esse fluenta non suppetitasse, male uersa sunt, quia Herodotus id affirmare uidetur amnium fluenta prodidisse, hoc est destituisse exercitum tantum. Hoc igitur ut mittamus tanquam ab interprete ali-

ud agente uersum, ne hoc quidem dixit Herodotus quid chœnix, quod medimnus acciperet. At Laurentius utrunque ex persona sua interpretatus, in altero longe falsus est. Videamus igitur quoniam modo rationem

inierit, ut hæc uerba ad Herodotum adderet. In undecim myriadibus, ut locutus est Herodotus, id est in centum ac decem millibus & trecentis medimnis mille ac centum hecatontadas, id est centenarios millium esse planum est, hæc summam sexies ducere debemus, ut ex medimnis ad modios ueniamus, quo fit ut iam sex millia sexcenti decem & octo centenarij millium fiant. tum eam summam rursus duplicabimus, ut ex modijs semodij fiant, id est choenices, ut Laurentius uoluit, sic fiet summa centenariorum tredecim millia ducenti ac triginta sex. Hanc centenariorum summam si ita partiamur, ut ex centenarijs millenarij fiant, quas chiliadas Herodotus appellat, fient omnino mille trecenti uiginti tres millenarij, & sex centenarij, id est tredecies centena ac uiginti tria millia sexcenti homines, totidem & choenices. Restant quadraginta medimni in ducentos & quadraginta modios diuidendi. & hi rursus in quadringentos octoginta semodios & choenicas, qui numerus prædictæ summæ accedit, ut sint tredecies centena uiginti quatuor millia & octuaginta. Qui numerus longe abest à quinquages bis centenis millibus, & reliquis numeris ex currentibus. Quare planum fit Laurætum Valensem nunquam non fere' acrem hominem & uigilantem, tamen oscitanter hunc locum traduxisse, pene' ut nihil pensi habuerit, & lectoribus Herodoti, qui græcum non obseruant exemplar, insigniter imposuisse, sed authorem eum cum Herodoto habemus Medimnū non latine modium, sed sex modia significare, quod Politianus ignorasse uidetur, & ante eum nonnulli librorum græcorum interpretes. Quare apud Plutarchum in Lucullo, q̄ legitur Lucillum penuria commeatuum pressum cum in Mithridatem infestis copijs contenderet, triginta secum millia Galatarum duxisse, qui totidem modia tritici portarent, existimo medimna legendum esse, ut singuli senos modios gestauerint, homines præualentes corpore. Nam apud nos geruli frumentarij uulgo duodenos modios ex portu in horrea portant. quare Galatæ homines præualidi senos onere uiatorio modios gestare potuerunt. Qui minores erant nostris ut supra docuimus, quanto mensura rasa à cumulata distat. & præterea medimni illi fortasse minores erant Atticis. Huius tamen rei fides apud exemplaria græca sit, quæ nobis uidere non contigit. Ut igitur mentem Herodoti assequamur de choenice, age fac modium, non binas tantum choenicas, ut Laurentius uoluit, sed octonas cepisse, id quod supra diximus. hoc posito, summa sex millium sexcentorum decem & octo centenariorum, non duplicato tantum, sed octuplicato crescet, fietq̄

duo & quinquaginta millia nongenti quatuor & quadraginta cen-
tenarij, q̄ bis & quinquages centena nonaginta quatuor millia qua-
dringentis faciunt. Par est enim dicere bis & quinquages centena
nonaginta millia, & bis & quinquages millies centena milliesq̄
nonaginta. sic in superiore numero tredecim millia ducenti centena-
rij efficiunt centies tredecim millia & centies ducenta, hoc est trede-
cies centena & uiginti millia. ergo si bis & quinquages nonaginta
quatuor millibus & quadringentis chœnicibus, quadraginta medi-
mos, id est ducentos & quadraginta modios addideris, & pro his
octies multiplicatis mille nongentas et uiginti chœnicas, fient in sum-
ma bis & quinquages nonaginta sex millia trecenti & uiginti ui-
ri, & totidem chœnices, & computatione græcorum myriades quin-
gentæ & uiginti nouem, & præterea sex millia trecenti ac uigin-
ti uiri. Myrias (ut sæpe dixi) decem nullium numerum significat.

Apud Herodotum autem numerus hominum legitur myriades quin-
gentæ uiginti octo, & tria millia ducenti & uiginti, ita fit, ut nume-
rus chœnicum superet numerum hominum tredecim millibus &
centum, quod errore calculi factum est, siue Herodoti culpa, siue emē-
datorum fuit. Intelligimus tamen id quod quærimus Herodotum cen-
suisse chœnicem, non semodium, sed modij octauam partem esse. esse
autem errorem calculi in hoc loco non magis mirum est, quam eo
loco ubi tributorum perfidis fit mentio, ut supra adnotatum est.

Quod autem in superiore calculo lapsus non sim, q̄q̄ loco lubrico,
facile sciri potest, si quis numerum medimnum, id est centum & de-
cem millia trecenta & quadraginta sexies ducendo, ex medimnis
ad modios transeat, sic enim iam fient sexcenta sexaginta duo mil-
lia quadraginta. quæ rursus octies ducta, ut ex modijs chœnices fa-
ciamus, fiunt in summa, quinquages bis nonaginta sex millia tre-
centæ & uiginti. tamen si siue uno, aut altero loco, siue in pluribus
lapsus sim in summis supputandis, indulgendam mihi ueniam faci-
le ab optimo quoq; uiro promitto, modo ne calculi errore ductus, fal-
so quippiam cōstituerim, id quod uitasse me omnino puto. nec tamē,
quæ est humana conditio, temere aliquid affirmauerim, ut omnino
regressum mihi ad maiorem etiam ueniam negem, quam ne ambi-
tiosis quidem precibus, si res ita tulerit, exposcere grauabor. Qui-
ppe cum ne eximij quidem scriptores extra aleam fuisse hallucinan-
di quotidie reuincantur, quo minus ita existimari uelim quasi mihi
firmus aliud præsidium actionum etiam mearum omnium esse ne-
dum scriptorum credā, quam in ara, ut ingenue fatear, miserico-

dia situm. Quod si Cassiani quidam iudices tam præfracta inuenti fuerint seueritate, ut omnem mihi ueniæ spem abscissam esse pronũcient, id enim unum uereor candidissimum quemq; lectorem ut spero licebit appellare, ijsq; supremum calculum porrigere, qui ex bono & æquo ius dicunt de multæ meritoq; scribētum. Nam iure ad eos pronocandi sublato, quotusquisq; experiri audeat, uel aduocata facundia fretus? Ac enim in auspicando hoc opere nullũ me iudicem reiecturum esse præfatus sum duntaxat non nesciũ iudicandi, nepe eo staturus omnino quod docti censuissent. ubi nunc igitur illa fiducia operis arbitrata omnium approbãdi? Equidem non ideo hæc dicenda duxi, q̄ conscientiam non eandem nunc in fine suscepti operis feram, quã iam inde ferebam a primordio, neq; ille animus concidit rei compertæ securitate præfidens, sed altiores spiritus in principio sublati, ut attentionem mihi facerem, peroraturus me sensim submittere se debuerunt hominum beneuolentiæ, ut si deducenda re in iudicium & pertractanda aliquid imprudens offenderim, (ut est humana natura tenoris inoffensi nescia,) id iuri certo ne obsit. id uero ita condonari mihi postulo, si iure communi atq; omnibus usurpato postulo. quod si mihi nõ negatur, nihil iam lectores moror quo minus de capite & existimatione mea in consilium statim eant. Hanc enim sortem (ut spero) Deo bene iuuante in urnam conicimus. Qua propter Mineruam, Mercuriumq; huius generis iudiciorum præfides potentesq; uimq; omnem imaginariam numinum præsci æui suffragijs literarum studio præfectorum, oro atq; obtestor, ut si liberalium disciplinarum antistites sincera, ac iugi obseruantia colui, ex quo primum, licet serò, his sacris initiatus fui, huius iudicij euentum mihi bonum faustum felicemq; faciant. Cuius uoti compotem ita futurum me censeo atq; posco, si omnium maxime studiosorum hoc sacramentũ bona fide suscepti, constanterq; seruaui, qua uel una re maxime dijs litari solet ipsis. Neque enim tot stipendijs Mineruæ faciendis æra unquam mercenem, nec quæstus ambitusq; blandimentis ab signis philologiæ quisquam uidit emansitantem. sed nec uxor, nec liberi eiusdem sacramenti iamiam futuri tyrunculi, procacissima duo studiorum auocamenta, dieculã unquam mihi unam ex emere temporis literis destinati, duntaxat quantum mihi licuit a munere publico ferari. Vtinamq; diuina benignitate commoda antehac nobis ualētudo rebus cæteris competuisset. alacrem certe ac sui iuris animum præstiteram, earumq; rerum curis uacantem, quæ identidem interpellare literarum studia dictitantur. quin ne sic quidem etiam

missionẽ

missiōnem unquam ab statuis ijs castris postulare certum est, quorum nunquā emerita stipendia strenuissimo cuiq; fuisse censeo, tametsi inter causarios profiteri multis ipse nominibus potuissem, & ad rem quoquo modo migrare faciendam. cuius siue constantiæ siue p̄tinaiciæ exemplum a nullo adhuc nostratum proditum esse noui: etenim praua hominum nostrorum opinione, temporumq; iniquitate factum est, ut res ijs literaria decoxisse uideatur, qui post adolescentiam, cum causas ipsi possent actitare, aut circa patrimonium augendum quoquo modo sat agitare, literarum studijs uacare maluerunt, quod genus otiosi uulgo etiam prudentum & cessare existimat. uidelicet cuiusq; operæ nauatæ fructum in numerato positum esse credentes. philosophiæ, philologiæq; (qui est amor literatæ sapientiæ) mania, ieiunãq; nomina cauillantes, atq; ijs demum decora esse dictitantes, quos res atq; fides per ignauiam umbratilem socordiamq; defecerint. Nuper tamen instauratæ utriusq; linguæ felicitate studia iuuenum nostrorum magno pere exarserunt, pauci enim literarum admiratione ducti, pertinaci studio multorum æmulationem excitauerunt, simul Italorum industria, qui libros in dies alios, atq; alios ediderunt, literarum bonarum nomen non pridem nostris inauditum, primum inuisum, deinde neglectum, postremo festiuum ac plausibile esse cœpit. Nunc etiam eousq; honori habitum, præsertim literarum græcarum auctoritate (quæ ab initio ipsæ prodigiosa ac propemodum diræ putabantur) ut ij qui maxime refractarij per insciam futuri uidebantur, liberos suos ijs literis instituendos iam per cupide tradant, nominatim etiam quasi ex formula cauentes ut literis bonis eruditi reddantur. Hic iam est animorum habitus. tametsi paucis ad frugem bonam euadere contingat, non ingeniorum culpa (ut Francomastiges uolunt) sed hominum errore, qui paucorum annorum cultu acquiescentes, literarum & studiij fructum in ima uena inquisitionis reconditum esse nesciunt, sicut omnium artificiorum indicaturam expolito faciunt. Sed sic quoq; iuuat multos existere, qui uel præcoci fructu studiorum gaudeant, et ad alia uitæ instituta trãseuntes, partim honorem literatis habeant, partim et literatorum ipsi uideri numerum augere uelint. Est. n. ea ratio animorum cultura, ut uel serotina, uel præmatura, uel inchoata t̄m, nunq̄ frigida sit. Qui aut uel quæstuariæ ætatis, uel ambitui maturæ dissipatio, disciplinis etiã civilibus studere atra cõpendij spem uelint, rari inueniuntur hodie: siquidem p̄ire id oẽ tẽpus putatur multorum opinione, quo nec res plenior fit, nec sanguis hominis crescit gerẽdis magistratibus.

In rebus autem humanis nulla (ut quidem reor) maior est indignitas, quam cum fortuna undiq; constans, omniumq; rerum aut plurimarum secura, literarum amœnitatem floccipendens, inertiam ut blandam amplectitur, quod raro non euenit. aut cum studium literarum flagrans in claris ingenijs improbitate fortunæ res mediocris deficit. Sed ut ad me redeam, & si crimen nondum agnosco, eiurare tamen ueniæ petitionem nolim, si ita forte commodum sit, etenim (ut est humani ingenij male firma natura) uereor necubi lapsus sim imprudens, cum tot loca lubrica pertransierim. Sed & illud subinde recurſat, ne piaculare existimetur, aut certe suapte conditione inuidiosum, me hominem nulla auctoritate nixum, nullis præceptis magistrorum imbutum, maiestatem sepe Pliniani non minus attemptasse, superioris æui opinione consecrati. quæ non meum hoc exemplum est, sed tertias iam manus (ut minimum) censorias pertulit, & sic quoq; doctorum sententia longe abest, ut ex reis falsi auctoribus eximatur. Quotus enim quisq; hodie flagitijs eius adnotandis abſtinet, (libri dico non auctoris,) ut quisq; commentantium aliquid potuit communiſci? Nec id mirum uideri debet, omnes enim iaduu inquirimus ueritatem, quam per exoletissima utcunq; uestigia confusissimaq; inuestigasse palmarium semper existimatum est. Hac uia maiores nostri linguam utranq; bona ex parte restituere nobis. Quidni igitur eorum uestigijs insistentes, longissime etiam abstrusas repetamus reliquias ueritatis? In hac autem indagne maxime nos torserunt fallacia quedam mendosaq; uestigia, quæ primore aspectu certa, in tenebras tandem erraticas ferebant. Ibi deprehensa cura ac uigilantia sepe hæerere coacta est, cœptamq; interdum inquisitionem abrumpere animi destinatione subita. Reuocabat me subinde reprehensabatq; absoluendæ rei desperatio, uerebarq; interdum, si per cõfusanea perplexaq; uestigia rem indagare pergerem, cuius exitum certum inuenire non esset, ne in ambagiosum quoddam opus insinuarem incautus. Hic si quis a me quærere insisterit, qui fieri tandem potuit, ut idẽ auctor Plinius in diuersis exemplaribus sui prorsus dissimilis factus sit? Hoc enim sepe affirmauimus. huic ego primum illud Homericum respondere non dubitem, ex libro Iliados undecicesimo.

» Ἀλλὰ τί κεν ῥέξαι μοι, θεὸς διὰ πάντα τελευτᾶ

» Γρέσβα δὶδὸς θυγάτηρ ἄτι, ἢ πάντας ἁἴται.

» Sed quid agam? dæmon proles Iouis, omnia uersans

» Euentu uario, nulli non officit Ate.

Quid.n.

Quid enim aliud cause esse dicam, quam quod dea quaedam malefica per omnia humana acta bacchatur. At a nomine, stygij Iouis filiarum natu maxima, quae homines infortunio quodam semper afficere gliscit, humanis ipsa rebus exitum nunc dirum, nunc noxiū, & incommodum inducens. Hanc ego Atam latine noxam appella re soleo, Hebraei satanam appellauerunt. Deinde illud Virgilianum addam ex poemate Georgico,

- sic omnia fatis

In peius ruere, ac retro sublapsa referri,

Non aliter quam qui aduerso iuxta flumine lembum

Remigius subigit, si brachia forte remisit, & reliqua.

Nam & Plinius ipse si nunc reuiviscat, & ab eo queratur, cur multis in locis commode intelligi nequeat, sic forsitan respondeat, ex eodem poeta.

Εὐώ, ἢ οὐκ ἀτίσις εἰ μὴ, ἀλλὰ (ἀὐτὸς καὶ μοῖρα καὶ ἱεροποιῖτις ἰπριυῖς.

Haud ego causa fui, stygius sed Iuppiter, atque

Eumenis in tenebris grassans, ac parca maligna. id est:

Nolite committere ut id mihi uicio uertatis, cuius ego insontem plane me ostendere possem, & cuius culpa debet in Iouem stygium,

ac parcas ipsas reuici, Erinnyūq; illam diram tenebrarum incolam, qui humano generi infensi maleficam noxam interturbandis

aut corrupendis operibus, & actis mortalium omni hora summittunt. profecto admirari saepe subit tam late sepiisse errorum con-

tagia, ut omnia exemplaria quibusdam in locis itidem deprauata fuerint. sed sic natura comparatum esse scimus, ut situ squallorēq; omnia obducantur,

quae biu condita in lucem non proferuntur, ut terras incultas senticeta occupent, segetesq; neglectae lolij & carduis praescantur. sed iam a digressu in uiam redeundum. Ex loco

igitur Herodoti supradicto argumentum habemus ualidissimum, chœnicem frumenti cam esse mensuram, quam unus homo quotidie ab-

sumere possit. Est enim chœnix (ut ait Suidas) abarium diurnum.

ἢ ἄρ' ἄρ' ἄρ' ἢ μερῆσιος ἄρ' ἄρ'. Declarat hoc & illud uulgatum Pythagorae symbolum. ἢ ἄρ' ἄρ' ἄρ' ἢ ἄρ' ἄρ'.

Super chœnice ne sed eas. Cuius est haec sententia. cum unius diei uictum paraueris,

ne eo statim acquiescas, id quod facere solent, qui in diem uiuere dictitantur, in crastinum non prospicientes. Quod scitum a sensu humano emanauit. nam dominus noster sectatoribus suis contrarium

dogma tradidit, sed & omnibus Christianis hoc quodam modo genus uitae praescripisse uidetur, cum in oratione inquit. Panem no-

strum quotidianum da nobis hodie. & sic quoq; in diem orare nos docuit, ut docet Cyprianus in enarratione orationis dominicæ. Quo fit, ut tantum inter quosdam homines hiantes auaritia, & inter ueros Christianos conueniat, quantum inter Aristippum & Diogenem. Hui (inquit aliquis) huiusmodi ueritatis reputatio nunc inter prudentes risu excipi solet, perinde quasi euangelicæ lege tacito consensu mortalitatis Christiani homines soluti esse possint, nec eo iam iure genus humanum teneatur, quod in desuetudinem abiit. Sed me ius est nunc eam disputationem non attingere, quæ priuatum sibi otium poscit. Homerus Odyssea decimonono circa principium chænicæ pro cibo uel pane potius accepit, apud quem Telemachus uel Ulyssis filius ad Eurycliam nutricem ita inquit.

οὐδὲ γὰρ ἀέρον ἀνέχομαι ὄσιν ἐμῶν

χοϊνίους ἀπῆται, καὶ τυλάβην εἰληλυθῶς.

11 Nam quæcumq; mea dignabor chænicæ, prorsus

12 Haud cessare sinam, quæ procul aducna feritur.

Hunc hominem quæquam ex longinqua regione hospitem, domi tamen inertem sedere non patiar, & panem meum compressis manibus esitare. Athenæus libro tertio auctor est Clearchum quendam uerborum aucupem ex ijs quos ipse onomatotheras uocat, quasi uerbo dum inuouatores & aucupio gaudentes, chænicem hemerotrophorem appellare solitum, quod uocabulum diurnum alimentum signifiat. Proinde si chænicem pro duobus sextarijs intelligamus, ut certe intelligere debemus, is erit modus diurni cibarij, ut miles quæque darianus octonis diebus frumenti modium unum accipere debuerit. is sequimense medimnum. Hæc mēsurā (ut arbitror) gomor ab hebræis dicitur. Statuta. n. à domino erat hæc mēsurā colligendæ uiritim mænæ in singulos dies, ut scriptum est Exodi. XVI. cap. Rabanus tamen tres chænicas cepisse dicit. Sed ijs quæ diximus de chænicæ, consentaneum esse uidetur id quod à Marco Catone dicitur, quod in uulgatis

13 exemplaribus mutilatum est. Familiæ (inquit) abaria, qui opus faci-

14 ent per hyemem tritici modios quaternos, per æstatem Modios qua-

15 ternos semis. uillico, uillicæ, epistatæ, opilioni modios ternos, cōpedi-

16 tis per hyemem panis pondo quaterna, ubi uineam fodere cæperint,

17 panis pondo quina, usque adeo dum ficos esse cæperint, deinde ad

18 panes quaternos redito. Hactenus ille. Hoc autem intelligere debe-

mus, minore modo contentos esse posse, qui pulmentaria cum abarijs

habeant, uel qui opus non faciant, ut uillicus & epistates, qui ope-

ris magis præfecti quàm operarij sura. Epistates enim curatorem

operis

operis significat. docet hoc Columel. libro. XII. de officio uillicatio-
 nis loquens. Ceterū q̄ illa uerba Catonis supradicta de mensuris ci-
 barijs intelligantur, conijcere possimus ex usu antiquorum, q̄bus mos
 fuit (ut auctor est Donatus in Phormionem Terentianum) quaternos
 frumenti modios quolibet mense singulis seruis admetiri, idq; demē-
 sum appellatum esse uel a mense, uel a metiendo, ex quo more (in-
 quit ille) Terentianū illud emanauit, quod ille unciatim uix de de-
 mēso suo suum defraudans genium comparuit miser, id illa uniuersum
 arripit, haud existimans quanto labore sit partum. Frugi enim
 mancipia minori mensura sese tolerantes, peculium inde augebant.
 Id demensum Lucæ duodecimo sitometrium dicitur, quod incommo-
 de tritica mensura uersum est ab interprete. Hæc ego cum scriberem,
 pistorem accersiri iussi, ideo mihi notum, quod pane ab eo utebar, &
 ipse emercandi frumenti causa interdum ad me uentitabat. Cum hæc
 igitur ab eo sciscitarer, uix tandem extudi ut fateretur, uerebatur
 enim, ut sensi, ne quid in panificum nationem imprudens effaretur.
 sed cum fidem fecissem nihil me huiuscemodi cogitare, quod ille sus-
 picari posset, eod̄ ægre hominem perduxi, ut diceret ex sextarijs sin-
 gulis nostris, id est binis medimnis tritici probi, panes primario no-
 tæ sedecies duodenas minimum factitari. primario autem pani iam
 cocto & tepido duodenas uncias lege municipali taxatas esse, id est
 libræ nostræ dodrantem. Petenti autem quantum in fursures abi-
 ret, respondit hemmedimnum, id est quadrantem sextarij nostri.
 porro secundarios panes pondo quaternum librarum fieri sölere,
 quantum quini panes primarij penderent, quāquam singuli secunda-
 rij pro quaternis tantum primæ notæ cederent, uenirentq;. Id ideo
 institutum, quoniam nihil fursurum in eo pane esset, qui e' massa
 conficeretur, cribro succreta pollinario, ideoq; huius candorem in
 secundario pane compensari pondere. Cum pondera tunc & pa-
 nes expediri iussissem, ad libram parcm propemodum responde-
 runt. tamen si uncia sæpe decedit in singulas libras indulgentia eo-
 rum, qui legis custodes constituuntur. Est autem primarij nostri pa-
 nis ea omnino magnitudo, ut qui plurimum panis esitet, non ultra bi-
 nos etiam recentes in singulos dies absumat, id est singulos in sin-
 gula conuiuia, etiam descriptus (ut fit) summis crustis. Qui autem me-
 dioeris in panis esu fit, etiam dodrante Romano in singulos conui-
 ctus satiatur. Hæc ratione fit ut e' singulis modys senidemi pa-
 nes redigantur, qui octonis diebus uiritim sufficiunt, & quarta
 pars supersit in fursures secreta. Celsus libro quarto de us lo-

17 quens, qui fluore alui laborant. Alia uia est ubi uelis suppressere.
 18 cœnare, deinde uomere, postero die in lecto conuiescere, uespere un-
 19 gi. deinde panis circa selibram ex uino amineo mero sumere, tum
 20 assum aliquid, maximèq; auem, postea uinum idem bibere. idq; usq;
 21 diem quintum facere. Selibram panis tantum esse dico, quantum est
 dimidiatus noster primarius. Hac igitur ratione comperimus qua-
 ternorum modium excretam farinam affatim in mensem suppete-
 re, ita ut surfures supersint, quartam partem implentes. uerum hoc
 de ijs intelligendum, qui liberaliora uitæ instituta sequuntur. est
 enim alia ratio sellulariorum, artificum, eorumq; qui artes opero-
 sas facitant, quiq; ijs opificijs uitam tolerant, quæ multa corporis
 fatigatione constant. Hos enim uberioribus cibarijs uti ac crassiori-
 bus necesse est, præsertim cum cibarij magna parte pulmentarij uice
 utantur, ac ter fere aut quater in dies epulentur. his ternos dodran-
 tes partim secundarij panis, partim postremæ notæ statuo. adde eti-
 am hesterni panis, id est qui iam confederit, aut etiam ante tridu-
 um cocti. Sed & inter eos artificiorum uarietas, & corporum fa-
 tigatione refert. plusculo enim pane gerulis opus est, & helcyarijs, et
 id genus operis, quàm sarcinatori, aut sutori qui sedentario tantum
 opificio incumbunt. Artificijs igitur remissioribus, qualia sunt eo-
 rum quos græci chirobios appellant, quasi manu uictum queri-
 tantes, quos quidam uëtrimanos dixerunt, quaterna (ut summum)
 pondo sufficient panis secundarij, id est quaterni dodrantes nostri.
 Verum pistores panificum in tria genera fere diuidunt, in prima-
 rium panem, qui candidus dicitur, in secundæ notæ panem qui ci-
 17 uilis dicitur. hunc Celsus libro secundo autopyrum uerbo græco ap-
 18 pellant, cui nihil pollinis tenuissimo incerniculo ademptum est, & in
 secundo genere firmitudinis alimentariæ ponitur. tertium genus ci-
 19 barium appellat Celsus quasi plebeium, quæ infirmissimum esse tra-
 dit in alimenti ratione. hunc nostri postremæ notæ assignant. Sic
 igitur statuo. quemadmodum lautiore uictu utentes binis libris Ro-
 manis candidioris panis satiantur, quod nec corporis labore exerce-
 antur, et pane accessioni uice utantur, sic artificibus remissioris ope-
 ræ quaterna pondo suffectura dico panis secundarij. Intensionis au-
 tem operæ mercenarijs, quales sunt baiuli, phalangarij, & mallea-
 tores, & alij improbo labore lassæcentes, quos Cicero quodam in lo-
 20 co fecem urbium appellat ex Xenophonte in Oeconomico, qui eos
 21 βαρβαρικὸς uocat, & ex Aristotele, ijs ut paulo plus quaterna
 pondo Romana tribuerim, sic crassioris panis, præsertim (ut dixi-
 mus) q

mus) q̄ pane iurulento pro pulmentario bona ex parte uestantur. Hoc conuenit cum dicto Catoniano, qui compeditis per hyemem panis pondo quaterna taxauit, ubi uineam fodere cœperint, panis pondo q̄na, usque adeo dum ficos esse cœperint, deinde ad panes quaternos redit. Pulmentarium enim tenue, id est ficos unius libræ loco cedere uoluit. Nullus est enim in urbibus etiam infimæ sortis mercenarius, qui non pulmentarium aliquod cum pane adhibeat in uitum. Panis noster cibarius quaternū fit librarum. huius dodrantem, id est quaterna pondo Romana cuius sufficere existimo, q̄ dodrans quaternos panes librales, id est Catonianos æquat. Nunc si ulterius ratiocinari placet, comperi p̄cunctando ab illo pistore ex medimno tritici probi octies duodenos (ut minimum) dodrantes panes confici, ita ut quadrans surfurum reliquus sit. Si quidem constat ex senis modijs tritici probi, id est ex medimno octonos cumulatos, & interdum octonos & quadrantem farinæ redire. Si igitur surfuribus cum polline confusis panes dodrantes fiant, ex medimno denos duodenarios, & octonos panes habebimus, ut facile est colligere si q̄ in singulos modios senos denos panes numeret. Fiunt enim pro octo modijs farinæ octies seni deni, id est centum & duodetriginta. nunc si in dies singulos ternos panes dodrantes numeremus, hebdomada quælibet paulo minus unum modium absument, ita duodetriginta dies quaternos modios absument, hoc est panes octuaginta quatuor, quibus si duas addas hebdomadas, hoc est quatuordecim dies, qui duos & quadraginta panes poscunt, fiunt centum & uiginti sex. Restant duo panes ex medimno. ex quo fit ut quaterni medimni in undetriginta dies sufficiant. Et hæc tenus ita loquor, quasi quarta pars tantum in surfures abeat, & octo tantum duodenarij candidi panis ex medimno redeant. Hoc enim a panifice comperi. Nunc si addas id quod ille reticuit, abunde quaterni modij in menses tricenarios sufficient, id quod Cato statuit. Compertum enim habeo ex ijs, qui ex iurisdictione hoc inquirere potuerunt, & ex cõmentarijs Decurionū, posse ex medimno non modo octies duodenos, sed etiam eo amplius senos, octonos uel redire, quod ille panifex fateri magis grauabatur, q̄ inficiari pergebat. Hæc si q̄ exacte æstimare uellet, omnino conueniunt cum Catoniano dicto, quillaticis operis p̄ hyemem quaternos modios statuit, & quaternos semis p̄ æstatem, & compeditis. i. ergastularijs seruis q̄ uincti fodiebant, aliud uel opus faciebant, per hyemem panis pondo quatuor, & ubi iam intenditur labor, hoc est fossuræ tempore panis pondo quina, usq; dum ficos ederent, quo

tempore ad quaterna pondo eos redigit. terna pondo nostra, quater=
 na Romana ualent, ut sepe diximus. quaterna nostra quina Roma=
 na & quadrantem, qui modus is statuitur, qui pulmentario non ue=
 scerentur, sed panem tantum esitarent. Ex hoc planum fit, quem mo=
 dulū Herodotus & antiqui per choenicem intellexerunt, cui sesqui=
 pinta nostra haud dubie respondet. Hæc ideo longius repetenda du=
 xi, q̄ mensurarum, ponderumq̄; modus mutua probatione deprehē=
 ditur. uideamus porro. ex is quæ diximus apparuit ex singulis mo=
 dijs sedecim pondo candidi panis & semissem fieri, & large quar=
 tam partem in furfures abire, nam multo plus in actis municipali=
 bus inueni. diximus etiam supra modum tritici probi uiginti qua=
 tuor libras, & eo aliquid amplius pendere. quare necesse est ut qua=
 drans furfuris semissem pollinis pendeat, ut tres modij quadrantes
 sedecim libras, reliquus autē quadrans octo libras pendeat. Non idē
 autem esse pondus panificio & tritico ex eo coniicio, q̄ aliquid hu=
 moris in pane residet. id incertum esse & uarium ex Plinio uidetur
 lib. XVIII. qui balearia tritica modios tricena pondo panis reddere
 tradit, sed circa Clusium & Senas fieri lege certa naturæ ut tertia
 portio pani ad pondus grani accrescat. Catonis autem uerba signi=
 ficare uidentur ex singulis modijs tricena pondo panis redire. qua=
 ternos enim sestarios tricenis diebus taxat. & paulo post quaterna
 pondo panis in dies statuit. qua ratione fit, ut quaterni modij centum
 & uiginti pondo panis reddant. Ex hoc tamē constituere nihil pos=
 sumus, nisi id quod supra dictū est. Verū illud atextendum ex eodē
 Plinio libro supradiçto, quod ad rem mihi magnopere pertinere ui=
 sum est. Simlago (inquit) ex tritico fit laudatissima. ex Africo iu=
 stum est ē modijs redire semodios, & pollinis sextarios quinq̄. ita
 enim appellant in tritico, quod florē in siligine. Præterea secundarij
 sextarios quatuor, furfurūq̄; tantūdem. Panes uero ē modio simla=
 gnis. CXXII. ē floris modio. CXVII. Preciū huic annona media in
 modios farinæ. XL. asses. simlagini castratæ octonis assibus amplius.
 Siligini castratæ duplū. Paulo autē superius Plinius dixerat, e' sili=
 gine lautissimus panis, pistrinarūq̄; opera laudatissima. Ex Plinij igitur
 uerbis hoc colligo, Africū triticū præstantissimū fuisse. ex cuius
 farina primū simlago quæ & simla dicitur, cribro tenuissimo a pol=
 line cernebatur, ita ut ex polline restante secundariā ueluti simlam
 elicerent, & crassiorē rursus pollinē a furfuribus laxiore incerni=
 culo succernerent. Simlagini autē preciū asses quadragenos in mo=
 dios fuisse mediocri annona. qua ratione duo medimni Romani, qui

sextarium Parisinū faciunt, duodequingenta denarijs ualuerūt, hoc est duodecies quaternis. Quatuor enim denarij XL. assibus ualuerunt. At castrata simlagini eo amplius octoni asses in modios accedunt, & siligini castratae (quae fruges erat Italica, hoc est triticū delicatissimū & candidissimū) eius summæ duplū, hoc est asses senideni, in modios singulos. Quod ita intelligo, ut modij floris tenuissimū huiusmodi siliginis senis & quinquagenis assibus uenerint. Quare subducta ratione constat duodecim eius modios. i. sextariū nostrū sexcentis septuagenis binis assibus mediocri annona fuisse. i. sexagenis septenis denarijs. quae minimo minus a nobis undenis francias et dodrantibus. i. quinis denis solidis aestimantur. Porro duodecim modij simlaginis ratione a Plinio posita, ex quatuor & uiginti tritici modijs fiebant, quos saepe iā diximus, duos nostros sextarios aequasse, nisi quatenus rarsa mensura a fastigiata distat. Quippe cum dicat Plinius ex modijs semodios redire, & pollinem primariū & secundariū restare. ex siligine autē campana (ut ipse inquit) quaternos sextarios redire iustum erat, hoc est modij quadrantē. quo fiebat, ut duodeni modij castraturae ex duodequingenta siliginis modijs incernerentur. Et ita rationem tenemus, & intelligentiam Pliniani dieti, quod haud scio an hactenus non intellectum transmissum sit a legentibus. Sed quod apud Pliniū ibidem legitur, iustum est e grano campanae quam uocant castratam, e modio redire sextarios quatuor siliginis, fortasse simlaginis legi debet. & itidem post duos uersus. duplum etiam praecum siliginis castratae, ita intelligi potest, ut in modios sex & nonaginta assibus constiterint. i. altero tanto amplius quam simula, propter rationem supradictam. Quod si recte apud Plinium in loco superius citato siliginis legitur, siliginem intelligemus significare non modo granū delicatissimi et primarij tritici, sed etiā medullam siliginei grani. Id quod fortasse Celsus his uerbis significat lib. secundo cap. XVII. Ex tritico firmissima siligo. deinde simula. deinde cui nihil ademptum est, quod autopyrum graeci uocant. Infirmitior est ex polline, infirmissimus abarius panis. Sic enim locus ille legitur in libris emendatis, licet in uulgatis mutilatus sit. Inuenialis saty. v.

Sed tener & niueus molliq; siligine factus,
seruatur domino.

Huiusmodi delicias frumēti hodie nō habemus, ex quibus Romani antiqua opistoria faciebāt, quae aliq̄ dulciaria, Suetonius mellita appellauit, cū inquit, de luxu Neroniano loquēs. Indicebat et familiaribus cœnas,

10 quorum uni mellita quadrages festerium constiterunt. Quod ut
 11 credamus efficit Lampridius, q̄ de Heliogabalo loquens, habuit (rn-
 12 quit) dulaarios tales & lactarios, ut quæcūq; coqui de diuersis edis
 13 libus exhibuissent, uel structores, uel pomarij, illi modo de dulciarijs,
 14 modo de lactarijs exhiberent. Celsus de his loquens, scire (inquit)
 15 oportet mel & caseum inter ualentissima esse, quo minus mirū est
 16 opus pistorium ualentissimum esse, quod ex frumento, adipe, melle, cæ
 17 seo constat. Ego cum Romæ essem annos abhinc decem, panem quo-
 tidie esitabā, quo Pontifex Iulius uescebatur. Erant panes paruuli,
 quos quis facile inuolare manu posset, si bene memini, sed candidis-
 simi, & suauissimī, quales (ut arbitror) Plinius CXX. ex modijs sin-
 gulis simulæ factitari solitos scribit. Erat tum annonæ peræra Ro-
 mæ, & per Italiam. Sed cum interrogarem quanti ueniret id triti-
 cum, ex quo tam lautus panis fieret, tanti esse eum panem dicebāt,
 ut cum rationem extemporali supputatione, & in digitos deducta
 inirem, eius farinæ sextarius noster amplius ducatis duodecim Ro-
 mæ esse uideretur. quod an uerum esset non comperi, nec inquisi-
 neq; etiā tum meo uictu Romæ stabam, ut id inquirere succurreret.
 Simlago ομιδαλις à græcis dicitur, Pollin autem ῥῖπος. Primo
 loco apud eos ponitur semudalites panis, qui fit ex simlagne. Secun-
 do chondrites, qui ex alicat. Tertio aleurites, & deinde syncomstus, q̄
 triticea farina fit, non succreta. secundum hoc aleurites idem esse ui-
 detur cum autopyro. Sed illud animaduertendum in uerbis Catenis,
 q̄ uillaticis seruis solutis, q̄ opus faciunt, quaternos modios in menses
 statuit, uinctis autem seruis in dies singulos quaterna pondo, quod ut
 in eandē quantitatem redit, sic conditionem uariam solutorum man-
 cipiorum & ergastulariorū facit. Illi enim peculium parsimonia au-
 gere poterant, ut ex Terentio & Donato diximus, hi in pœnam dati
 ex peculiatū quoq; erant. ut autem hanc rationem colligamus, in me-
 dimno seni sunt modij, & in modio octonæ choenices. & choenix ci-
 barium diurnum. ita medimno duodequingenta homines quoti-
 die satiantur. & Parisino sextario sex & nonaginta. sic fit ut mo-
 dius Parisinus mille centum & quinquaginta duobus sufficiat. Por-
 ro Spartianus author est Seuerum pertinacem imperatorem Roma-
 num morietem reliquisse canonem frumentarium in septenniu si ffe-
 cturum, ita ut septagens quæ millia modium quotidie absint pos-
 sent. id est sena millia ducenti quinquageni sextarij nostri. quo fit ut ra-
 tione prædicta sexcenta millia plebeiorum tesseras frumentarias acci-
 perent in diem choenicarias. hunc. n. numerū efficit modiorū præ-

dictorum numerus octonario multiplicatus, uel numerus sextariorum nona gies sexies ductus. Hactenus de medimnio modio & choeni ce, & ijs mensuris quarum mentio superius facta est. transeundum ad reliquas. Quadrantal latine dicitur schema mathematicum, quod graece cubus dicitur, ut auctor est Gellius. propter quod docti fere quadrantal amphoram esse opinantur, propter formam tesserariam quam habet, & alioquin auctoritate Festi subnixi, id tamen non habeo quo modo constituam. Iam primum Cato de uino graeco loquens. Musti, q. XX. in ahenum aut plumbeum infundito, ignem subdito, ubi ebulliet uinum, ignem subducito, ubi iam uinum refluxerit, in doliū quadragenarium infundito, seorsum autem in uas aquae dulcis quadrantal unum infundito, salis modium unum finito muriā fieri, ubi muriā facta erit, eodem in doliū infundito, post dies XXX dolium obliuio, ad uer in amphoras diffundito. q. XX. dubium est utrum quadrantalia an quartarios intelligere debeamus, ut paulo post, aquae marinae quartarium unum ex alto sumito quo aqua dulcis non accedat, se sequilibram salis frangito. In antiquo tamen libro non quartarium, sed. q. legitur. alibi. Postea sumito bituminis tertarium, et sulphuris quartarium, conterito in mortario per se utrunq;. Idem alibi. Vbi hausseris de mari, in doliū fundito, nolito implere, quadrantalibus quinque minus sit quam plenum. Idem. uinum familiae quotantur musti quartarios. X. in dolium indito, aceti acris. q. II. eodem infundito, saepae quadrantalia duo, aquae dulcis. q. I. haec rude misceto ter in die, dies quinque continuos. Hoc in loco quadrantalia pro amphoris quis intelliget? cum de uino odorato loquens quod non familiae, sed domino concinnabatur, post dies (ingit). XL. diffundito in amphoras, & addito in singulas amphoras saepae sextarium unum. Rursus de uino Coo loquens, In dolium (inquit) quinquagenarium infundito aquae marinae quadrantalia decem, tum acina de uuis miscellis decarpito de scapo in idem dolium, usq; dum impleueris. manu comprimito acina ut combibant aquam marinam. ubi compleueris dolium operculo operito. Hoc loco quadrantal amphoram significare uidetur, si quinquagenarium dolium a quinquaginta amphoris intelligamus. Iocundus Veronensis professione architectus, sed antiquariorum diligentissimus, nuper Catonem imprimendum curauit, in quo cum multa uerba emendauit restituitq;, tum cap. LVII. locum mutilatum ita restituit. Summa uini in singulos homines intra annum quadrantalia octo. Quae uerba si recte emendateq; restituta sunt, fateri nos cogunt quadrantal & amphoram

idem olim fuisse. Cum enim octo mensibus Cato uinum familiae bibendum statuat. i. a quarto ad duodecimum in eo numero comprehensum, quarto mense ternos congios taxat, & sequentibus usque ad nonum quinos, nono, decimo, undecimo, & duodecimo singulis amphoram indulget. & eo amplius saturnalium & compitalium nomine singulos uel binos congios in capita, fit summa sex & quinquaginta, uel septem & quinquaginta congiorum, qui septem amphoras efficiunt. Quare octauam amphoram intelligimus benigno additamento a Catone statutam. Rursus Plinius libro decimoquarto.

Publius Licinius Crassus, & L. Caesar censores anno urbis condite

DCLXXV. edixerunt nequis uinum graecum amneumque octonis aeris singula quadrantalia uenderet, haec enim edicti uerba sunt. Tanta uino graeco gratia erat, ut singulae potiones in uno conuictu darentur. sic apud Plinium omnium exemplarium fide legitur, quae uerba si non mendosa sunt, hoc significant, singula quadrantalia uini graeci, quod in tanta auctoritate erat, ut semel in conuictu uno misceretur, octonis assibus, id est paulo plus ternis sestertijs numus uenisse taxatione edictali. At Columella libro IIII. ita inquit. Utque trecentis numus quadragena urnae ueneant, quod minimum pretium est annonae, consumant tamen septem culei sestertium duo millia & centum numos. Quadragenas urnas uiginti amphoras ualere notum est, praesertim Columellae aestimacione. Quare Columella maximam uini uilitatem non infra quinos denos numos in amphoras descendere affirmauit. Quod dictum omnino Pliniano loco refragatur. Nam et ipse Plinius alibi de Opimano loquens, centum numos statuit opimano uino, non inueterato, sed recenti aut etiam musteo. Hic ne octonis nullibus legendum esse contendamus, facit magnitudo pretij quod octoginta aureis aestimamus, id est tribus nullibus & ducentis sestertijs. Nam & Plinius ipse eodem libro ita inquit, de pretio uini loquens. Rara quippe adhuc fuerunt, nec nisi importatis singulis testis nullia numum. Nulla autem testa minor potest esse amphora. Quadrantal (inquit Festus) uocabant antiqui amphoram, quae uas pedis quadrati octo & quadraginta sextarios capit. Plautus Anus haec sitit, quantillum sitit? modica est, capit quadrantal. Quid si dicamus quadrantal uas ita dictum a latinis praesicis, ut cybium a graecis? idque ex eodem Festo alibi his uerbis. Cybium dictum est, quia eius medium aequae patet in omnes partes, quod genus a geometris cybos dicitur. Unde etiam tessellae quadratae cybi dicuntur. Nihil aliud de quadrantali constituere possumus, quod ad mensuram

quidem modum pertinet. De forma enim constat. nec de loco quidem Plinij supradicto. Hic cum est unus eorum quos comploratos esse puto. Quod sequitur statim apud Pliniū in eodem cap. in omnibus exemplaribus corruptum est. Quibus uinis auctoritas fuerit sua in mensa. M. V arro his uerbis tradit. L. Lucullus puer apud patrem nunquam lautum conuiuium uidit, in quo plus semel græcum uinum daretur. Ipse cum redijt ex Asia nullia cadorum congiorum diuisit amplius centum. C. census, quem prætorem uidimus, Chium uinum in domum suam illatum dicebat, tum primum cum sibi car diaco medicus dedisset. Hortensius super decem cados hæredi reliquit. In uetusto exemplari non cados, sed cadum legitur. quare non decem cados (quod ridiculum est) sed decem nullia cadum lego. Cuius emendationis subscriptorem habeo Nonium, qui locum hunc ita citat in mentione cadi ex Varrone de uita patrum. Hortensius supra decem nullia cadum hæredi reliquit. In superiore autem loco non nullia cadorum congiorum, sed nullia cadum congrarium, ex uetustorum obseruatione lego. Sunt autem congrarij cadi qui congruum tantum capiunt, id est senos sextarios Italicos. Centum nullia huiusmodi cadorum amphoras ualebant duodecim nullia & quingentas. & modios Parisinos mille quingentos & circiter sexaginta. Hortensij autem decem nullia cadorum aestimare non possum post uarietatem opinionum de cado, sed tamen non potest maior esse summa Hortensij, quam Luculli. Culeus mensura est uicenas amphoras continens, uel urnas quadragenas, qua nulla maior mensura liquoris, ut aiunt illa carmina. Plinius libro decimoquarto de uinea Palemonis grammatici loquens. Digna opera quæ in cecubis fetinisq; proficeret, quando & postea sæpenumero septenos culeos singula iugera, hoc est amphoras centenas quadragenas iusta dedere. Ac ne quis uictam in hoc antiquitatem arbitraretur, idem Cato denos culeos redire ex iugeribus scripsit. Hæc sunt (ut arbitror) mensurarum uocabula græcis latinis que auctoribus celebrata, quæ interdum ipsa ad speciem & formam quandam uasis, magis quam ad modum quendam certum que referuntur. Nam cum Cato in instrumento uillici amphoram quinquagenariam enumerauit, eam intelligi uol uitque duobus sextarijs maior sit iusta mensura, ut nunc quadragenarios modios dicimus, qui modulus quatuor legitimam mensuram excedunt, sic urnam quinquagenariam dixit Cato, quæ amplius duobus urnis legitimis capiat. Pro hoc Columella de uino dul-

11 a loquens. cum deferbuerit (inquit) in sextarios quinquagin-
 12 ta irim bene pinsitam, nec plus uncie pondere addito. quinquag-
 13 ginta sextarios pro amphora quinquagenaria dixit. Et rursus. Ex
 14 hac compositione quantum in sextarios musti quadragenos octonos
 15 adjuendum sit, incertum est, quoniã pro natura uini aestimare oportet
 16 quid satis sit. ego tamen si humida fuerit uindemia, trientem, si sic
 17 ca, quadrantem medicaminis miscere solitus sum, ita ut quatuor ur-
 18 narum esset musti modus. Vrna autem quatuor & uiginti sextario-
 19 rum, pro amphora octo & quadraginta sextarios dixit. at cum ali-
 20 bi ita inquit. omne uinum cum condieris nolito statim diffundere,
 21 sed finito in dolijs liquefcere, postea cum de dolijs, aut de serijs diffun-
 22 dere uoles, uere florente rosa defecatum quamliquidissimum in ua-
 23 sa bene picata & pura transferto, si in uetustatem seruare uoles, in
 24 in cado duarum urnarum quamoptimum uini sextarium, aut facis
 25 generose recentis sextarios tres addito. Hoc in loco amphoram di-
 26 cere poterat, nisi ad formam uasis respexisset. Sic Plinius cados con-
 27 garios dixit, ac si congios in cadu formatos diceret. Amphorae for-
 28 mam tesserariam esse docuimus. Cadi formam turbinatam, id est co-
 29 ni & strobili, hoc est nucis pineae similem fuisse, ex Plinio intelli-
 30 mus, qui libro decimosextimo de aloe loquens, turbines cadorum di-
 31 xit. Vtebantur autem antiqui etiam ad salsamenta condenda. Idem
 32 Plinius libro XXXII. Quin & testis cadi salsamentarij tusis cum
 33 axungia uetere ad parotidas utuntur. Amphoram in cervicem gra-
 34 cilefcere solitam ex Catone intelligimus, cum inquit, Amphoram de-
 35 fracto collo puram impleto aquae purae. Columella. Dolia quoque
 36 & seriae ceteraq; uasa ante quadragesimum uindemiae diem pican-
 37 da sunt, atq; aliter ea quae demersa sunt humi, aliter quae stant su-
 38 pra terram. Idem. Tum in serias singulas, quae sint amphorarum
 39 septenum addito medicaminis pondo unciam, scrupula octo gypsi. Se-
 40 ria formam certam uasis denotat, non certam mensuram. Plinius
 41 libro XIII. Magna & collecto iam uino differentia in cella, cir-
 42 ca alpes ligneis uasis condunt, infodiuntq; terrae tota aut ad portio-
 43 nem situs, aut coelum praebent, alij impositis tectis arcunt. Dolum
 44 autem quadragenarium & quinquagenarium Cato cum dicit, du-
 45 bitari potest an quadraginta quinquagintaue congorum, aut qua-
 46 drantaliu dixerit, an totidem amphorarum, ut cum de graeco ui-
 47 no loquens ita inquit. Musti. q. XX. in ahenum aut plumbeum in-
 48 fundito, ignem subdito, ubi ebullit uinum, ignem subducito, ubi iam
 49 uinum refrixerit, in dolum quadragenarium infundito. Et paulo post.

Post dies

Post dies XXX. dolium oblitito, ad uer in amphoras diffundito. Et
 rurſus alibi. In dolium quadragenarium inſundito aquæ marinæ
 quadrantaliam decem, tum acina de uuis miſcellis decarpito de ſcavo
 in idem dolium uſquedum impleueris, manu comprimito acina,
 ut combibant aquam marinam, ubi compleueris dolium operculo
 operito, relinquito qua interſpiret, ubi triduum præterierit, eximito
 de dolio, & in torculario calcato, & id uinum condito in dolia lau-
 ta & pura et ſtata. Hoc in loco quinquagenariū ab amphoris dictū
 accipio, cum ex eo dolia plura impleantur, quo modo ex quadre-
 nario plures amphoras. Octonæ amphoræ modiū noſtrum faciunt,
 id eſt Pariſinum, cuius iuſta meſura ſex et triginta congios noſtros
 capit, quos uulguſ ſextarios nulla ratione uocat, ſic ſingulæ am-
 phoræ decem & octo quartarios noſtros capiunt, hoc eſt ſextarios Ro-
 manos duodequinquaginta. quaternæ amphoræ ſemodios noſtros
 faciunt. Cadus uero noſter quem lingua uernacula ueſtigia latinū
 retinens, Caicum uocat, & trientem modiū facit, amphoras duas
 et beſſem capit, hoc eſt duodecos congios Pariſinos. Fidelia inquit No-
 nius uas ſanum ad plurimos uſus. Perſius.

Fidelia.

Nec tamen inuideas q̄ multa fidelia putes.

In locuplete penu. — Plau. in Aulul. Sed ſi reperero o' fides,
 muſi conſiſtalem plenam faciā tibi fideliam. Eodē modo dixit con-
 ſiſtalem fideliam, quo Plinius cadum conſiſtarium. fideliam lingua no-
 ſtra filietam corrupto uocabulo dicit. Orca uas erat Hiſpanicum ut
 ex Varrone conſiſtens libro primo de re ruſt. Sæpe ubi conditum no-
 uum muſtum, orca ut in Hiſpania feruore muſti ruptæ, nec non &
 dolia, ut in Italia. Feſtus orca formam dat his uerbis. Orca genus
 marinæ belluæ maximum, ad cuius ſimilitudinem uafa ficaria or-
 cæ dicuntur. ſunt enim teretes atque uniformi ſpecie. cui congruit
 dictum perſij.

Anguſtæ collo non fallier orca.

Licet Hermolaus li. XXXV. amphoræ ſpecie orcam fuiſſe authore
 Probo citato dicat. uas ſuit uinariū oleariūq; & ſalſamentariū,
 atq; ſalgamariū. cuius ratio non meſura, ſed ſua forma conſtat.
 Dolia certam meſuram non habebant, ſed quædam olim fieri ca-
 paciſſima ex Columella intelligimus, qui de picandis dolijs loquens,
 ita inquit. ſunt autem ſeſquiclearibus dolijs picis duræ pondo uice
 na quina ſatis. ſeſquicleari dolium Columel. triginta amphorarum
 dolium appellat. quam iuſtam meſuram & uſitatam fuiſſe ex eius
 uerbis conſiſtere aliquis poſſit. Dolia (inquit Nonius) uafa ſunt grãdia

» quibus uinum reconditur. *Victorinus lib. VI.* significare uidetur *ce-*
gitimam dolij olearij magnitudinem *culcarem* fuisse. his uerbis. *Cel-*
larum autem magnitudines ad *fructuum* rationes & numerum do-
 liorum sunt faciendæ, quæ cum sint *culcaria*, per medium occupare
 » debent pedes quaternos. *Plau in Pseud. Anum* illam *doliarem*, *clau-*
 » dam, *crassam* *Chrysidem*. *Venriosa* autem fuisse *dolia* ex *supradi-*
 » cto loco *Victorini*, & ex *Columel. lib. XIII.* admonemur. Sic enim
 » inqt de *uas* *salgamaris* loquens. *Hæc uasa* *dedita* opera fieri oportet
 » patente ore, & usq; ad *inum* *æqualia*, nec in modum *dolicorum*
 » *formata*, ut *exemptis* ad *usum* *salgams*, quicquid superest *æquali* pō-
 » dere usq; ad *fundum* *deprimatur*, cum ea res *innoxia* *penora* *confer-*
 » uet, ubi non *innatent*, sed *semper* sint *iure* *submersa*, quod in *utero*
 » *dolij* *uix* fieri posset propter *inæqualitatem* *figuræ*. Rursum *Plinius*
 » *dolij* *magnitudinem* *aliam* ponit, *libro nono* de *polypo* loquens, q; in
 » *Betica* *capus* est. *Ostendere* (inquit) *Lucullo* *caput* eius *dolij* *magnum*
 » *dine*, *amphorarum* *quindecim* *capax*. *Vina* autem in *dolij* *inuete-*
 » *rascere* non *sinebant* *antiqui*, sed in *amphoras* & *cados* *diffunde-*
 » *bant*. *Inde* *illud* *satyrici* *pōetæ*.

» *Ipsæ* *capillato* *diffusum* *consule* *potat*. Et *Horatij* in *epistolis*.
 » *Vina* *bibes* *iterum* *Tauro* *diffusa*, idest *Tauro* *iterum* *consule* *inuete-*
 » *rari* *cæpta*. *Plinius* *lib. XIII.* *Apothecas* fuisse, & *diffundi* *solita*
 » *uina* *anno*. *D. XXXIII.* *urbis* *apparet* *indubitato* *opimani* *uini* *ar-*
 » *gumento*, iam *intelligente* *sui* *bonu* *Italia*. *Qui* *hunc* *moræ* *ignorat*,
 » *intelligere* *hic* *neq;* *Senecæ* *dictum* in *qnto* *epist.* ad *Lucil.* *Ariston*
 » *aiebat* *malle* *se* *adoleſcentem* *tristem*, q; *hilarem* & *amabile* *turbæ*,
 » *uinum*. *n. bonum* *fieri* *quod* *recens* *durum* *et* *asperu* *uisum* *est*, *non*
 » *pati* *ætatem* *quod* in *dolio* *placuit*. i. *quod* *musteum* *adhuc*, *et* *à* *lactis*
 » *recens* *maturu* iam *potui* *uisum* *est*. *Culeus* *modios* *nostros* *duos* &
 » *sems* *capiebat*. i. *sexaginta* *Romanos*. *Magnu* aut *uas* fuisse *ex* *eo*
 » *apparet*, q; in *culco* *scorteo* *dânati* *lege* *pōpeia* *cum* *câne* & *gallo* *et*
 » *uipera* *insuebantur*, ut *apud* *Tranquillum*, *et* *Modestinum* *iuriconsul-*
 » *tum* *legimus*. *Ceteru* *Cato* *cum* *dixit*, *Vinum* in *dolij* *hoc* *modo* *ue-*
 » *nire* *oportet*. *Vini* in *cuneos* *singulos* *quadrage* & *singulæ* *urnæ*
 » *dabuntur*, nō *ad* *iustam* *mensurâ* *reflexit*, sed *ad* *morem* *negociato-*
 » *rum*, q; *accessionis* *nomine* in *singulos* *culeos* *singulas* *urnas* *stipula-*
 » *bantur*. *Culeos* *nunc* *sesquimodiales* *habemus*. i. *duodenum* *amphora-*
 » *rum*, cuius *uocabulum* *uulgare* *ad* *latinum* *alludit*, quo *genere* *li-*
 » *geris* *flumi* *accolæ* *utuntur*. *Est* & *aliud* *genus* *culei* *maioris* *captus*,
 » *quos* *Tonellos* *appellant*. *Columel. libro. XIII.* *Odores* *autem* *uino*
 » *fere* *apti*

fere apti sunt, q cum defruto coquantur. Iris, fœnum græcum, sche-
 num, harum rerū singule libræ in defrutarium, quod ceperit musti
 amphoras nonaginta, cum iam deferbuerit & expurgatum erit, tū
 adijci debent. Et rursus idem. Cū amphoras musti nonaginta in de-
 frutario decoxeris, ita ut iam exiguum supersit de coctura, quod si-
 gnificat decoctum ad tertias, tum demū medicamina adijcitur. Defru-
 tarium appellat ahenum prægrande, quo mustum cogitur, ad sapā,
 aut defrutum faciendū, quo modo hodie quoq; fit. Nā et Cato in in-
 strumento uillici ahenum unum. XXX. culcorū enumerat. i. sexcen-
 tarū amphorarum, & aliud decem culcorum, quod ducentas am-
 phoras capit. Quare apud Catonē dolium quadragenariū, quadra-
 genum amphorarum capax intelligo. idq; ex collatione locorū licet
 cuius intelligere. Cato capite centesimo. Schœnum (ingit) & calamiū
 in pila contundito, quod siet sextarium unum, quadragenario in do-
 lio confundito, ut odoratum siet. At uero Columella loco supradicto
 libram unam dixit satis esse nonaginta amphoris musti, quæ ad ter-
 tias decocta, triginta fiunt amphoræ defruti. Quare cum Plinius
 dicit de uinis quæ inueterauerunt, rara quippe adhuc fiere, nec ni-
 si importatis singulis testis millia nummū, non de dolijs, sed de am-
 phoris & cadis intelligo. q;pe etiam alioquin uina diffusa expor-
 tabantur, nec in dolijs diu esse sinebantur, quæ propter magnitudi-
 nem exportari facile non poterant, præsertim cum essent fictilia.
 Batus et Corus hebraica sunt uocabula, ut docet Iosephus lib. VIII.
 antiquitatum. Batus capit sextarios septuaginta duos. Corus autem
 Medimnos atticos unum & quadraginta. ut ipse libro. III. inquit
 circa finem. Quare corus maior erat modio nostro triticario, q cen-
 tum & quadraginta quatuor modios capit Romanos. Proinde fal-
 luntur illi q quadraginta non medimnos, sed modios capere Corū
 scripserunt. errorem eorum secuti, qui medimnum, modium latine
 interpretantur. Strabo de Taurica cherroneso loquens, quam frumē
 to abundasse scribit, & ob id georgiam appellatam esse. Λόκωρα δὲ
 παρὶ τῆς Θεοδοσίας ἀθρυαίνης πέντε μύριαδες μείζονος διακοσί-
 ας ἡσθίνα. Leuconem (ingit) autem ex Theodosia uicies semel cen-
 tena millia medimnum frumenti Atheniēsis mississe. quo loco inter-
 pres ducentas & decem myriadas modium transtulit, cum totidem
 myriadas medimnum Strabo scripisset. Hæc amplius octoginta
 quinque millibus modium nostrorum ualent. Hic licet æstimare
 quanta fuerit liberalitas Hieronis Syriasanorum regis, qui ut au-
 thor est Valerius lib. IIII. audita clade qua Romani apud Trasi-

menum lacum afflicti erant, trecenta millia modiorum tritici, ducenta hordei auriq; ducenta & quadraginta pondo urbi Romanae numeri misit, quod ne Romani nolent accipere, in habitum id uictoriae formauit, ut eos religione motos munificētia sua uti cogeret. In alijs exemplaribus pondo ducenta quinquaginta legitur. adeo numeri (quod sepe testamur) in exemplaribus authorum omniū corrupti sunt. Nam & apud Liuium. CCC. uiginti pondo leguntur, libro secundo de secundo bello punico, his uerbis. Legati Syracusani in senatum introducti nuntiarunt eadē Caij Flaminij exercitusq; allatam, adeo affectisse regem Hieronem, ut nulla sui propria regniq; sui clade magis moueri potuerit. & paulo infra. Iam omnium primū omnis causa uictoria auream pondo. CCCXX. afferre sese, acciperent eam, tenerentq; & haberent propriam & perpetuam. aduexisse etiam. CCC. mil. modiorum tritici, ducenta hordei, ne commectus decissent, & quantum praeterea opus esset, quo iussissent subuecturos, quae ne accipere grauentur, magnopere se patres conscriptos orare. Libra auri non minus centū aureis solatis aestimari potest, quare ducenta quinquaginta pondo, ut minimum uiginti qnq; millibus ualuerunt. Quod si Liuium sequimur, eo amplius septem millibus donum illud fuit. Trecenta autem millia modiorū tritici duo millia modium nostrorum & paulo minus centum ualent, etiā ut modios Italicos non siculos intelligamus, quorum differentiam antea adnotauimus. Haec si aestimationem Ciceronianam sequamur (ut minimū) decies sestertium ualuerunt, & quinq; & uiginti millibus aur. taxabuntur. Ducenta millia hordei quanti ualuerint, ex tritico aestimari potest. Haec igitur liberalitas non tam magnificat q̄ munificat fuit, ex animo donantis aestimabilis magis, q̄ ab opibus. Quartarium apud Catonem sic congij quartam partem significare autumo, ut tertiarium tertiam, & sextarium sextam. Anurca (inquit ille) in uas aeneum indito congios duos, postea igne leui coquito, rudicula agitato crebro, usq; adeo dum fiat tam crassum, q̄ mel. postea sumito bituminis tertiarium, & sulphuris quartarium. conterito in mortario per se utrunq;. Colu. lib. XIII. In sextarios duodequingenta fermenti libram, sic aridae pondo quadrantem, salis sextarium, haec subterito, & subtrita cum quartario mellis aceto diluito. Quartarium in mensura pro quadrante congij intelligo, ut in pondere pro quadrante libræ. Nos brochum appellamus sesquiseptarium Parisinum, qua mensura dimidio maior est urna. nam sedecim urnae modium nostrum faciunt, id est quatuor & uiginti brochos.

va dicitur. Illud admirari subit, quoniam modo modulos antiquos
 urbs nostra seruare potuerit etiam grecos, quod ne magnopere mi-
 rer, facit quod etiam uerba ipsa græca, lingua ipsa uernacula tot
 sæculis sæpius immutata retinet. Iamprimum medimum uocabu-
 lum lingua uernacula incolũs pene seruat, secunda tantum et
 tertia litera intertritis, minnam uocans, quasiq; per synopen profe-
 rens, huius dimidium diminutiuẽ idiomate nostro formans. Modius
 autem gallicum uocabulum est, et aridorum, et liquidorum men-
 sura, non modum priscum, sed uarium pro locorum uarietate obti-
 nens. In alijs uasis nostris, et conditorijs, et modularijs, etiam ety-
 ma græca agnosco. Prima mensurarum nostrarum deorsum auspi-
 cando cheopina a nobis dicitur, ex eo (ut arbitror) dicta, quod ea tan-
 tum funditur uel hauritur uini, quantum homo sitibundus uno hau-
 stu absumere possit. Hæc duplex, pintam efficit, ex eo uocabulo de-
 tortam, quod græci pitynam appellant, uas quoddam unarium si-
 gnificantes. ex pityna enim per synopen pina, deinde transpositio-
 ne pinta dicta. pino enim græce bibo significat. minima mensura he-
 mixestus a nobis dicitur, quod mere et integre græcum est. hoc est
 dimidium xestæ. est enim xestes hemna, ut superius diximus. His
 quæ demonstraui hoc corollarium addam, huius urbis homines non
 modo Romanas atticasq; mensuras usu linguaq; pertinacibus ad hoc
 eui conseruasse, sed etiam Solonis drachma, et mensuris ab eo le-
 gislatore emodulatis uti hodie. id quod ex oratione Andocidis orato-
 ris attici probare facile est, quæ περὶ μυσυρίων inscribitur. De sta-
 tu enim Athenien. loquens post euersam triginta tyrannorum oli-
 garchiã propter quam populus in pyræeum secesserat, psephismaq;
 idest plebiscitum quoddam referens ob componendam populi discor-
 diam promulgatum, ita inquit. τισαμείδης εἶπε, ἔδοξε τῷ δήμῳ πο-
 λιτέσθαι ἀθηναίους κατὰ τὰ παλαιὰ νόμοις δὲ χρῆσθαι τοῖς σάλωνος, καὶ
 μέτροις καὶ ταβμοῖς. χρῆσθαι δὲ καὶ τοῖς δρακόντος θεσμοῖς, οἷσπερ ἐχρῶ-
 μεθα ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ, idest. Tisamenus tulit, populusq; scuit,
 ut Athenien. regerentur institutis patrijs, legibusq; uterentur Solo-
 nis, eiusq; ponderibus et mensuris. Simul ut legibus uterentur Dra-
 conis, ut antea factis temporibus fecimus. Ex his uerbis colligimus, men-
 suras atticas, ponderaq; ad authorem Solonem relatas esse. quas cum
 Romani ab Athenis cum legibus mutuati sint, et nos a Romanis
 acceperimus, apparet id plane confectum, quod astruendum du-
 ximus. Quartarium autem dicimus, non quartam partem alicuius
 maioris mensuræ, ut latini uocauerunt, sed uas quod quatuor men-

suras caperet, id est quaternas cheopinas. sic tertiarium, quod tres. Porro quartarios quaternos sextarium nulla ratione lingua uernacula uocitauit, quæ quidem hodie assignari possit in ijs mensuris quas habemus, quare latine congium potius quæ sextarium dixerim, ut græci choa dicunt. Brochus a uerbo græco brecho dicitur, quod fundo significat. Brochus enim uas est fundendo uino accommodatum, implendis deplendisq; culeis & uasis conditorijs, & uino quocumque modo transuadando. Hoc græci œnophorum ex eo appellant, quod comportando uino aptum sit. Inde illud satyricæ dictum a Iuuenale.

- » Tandem illa uenit rubicundula, totum
- » œnophorum sitiens, plena quod tenditur urna
- » Admotum pedibus. —

Lagena uas est ea forma qua hydrie fictiles hodie a Bellonicis importantur, a tereti enim collo distenta uentris laxitas iterum sensim ad inum gracilescit. Docet hoc Columel. libro decimo

- » tertio de seruandis malis loquens. Nihil tamen certius aut meli-
- » us (inquit) experti sumus, quam ut cydonea maturissima in lagena
- » noua, quæ sit patentissimi oris, deterfa lamugine quæ malis in-
- » est, componantur leuiter & laxè, ne collidi possint. deinde cum ad
- » fauces usq; fuerint composita, uimneis surculis sic transuersis ar-
- » ctentur, ut modice mala comprimant, nec patiantur ea, cum accepe-
- » rint liquorem subleuari, tum quamoptimo melle uas repleatur. &
- » reliqua. plinius lib. XI. Summum gulæ fauces uocantur, postremum
- » stomachus, hoc nomine est sub arteria iam carnosâ inanitas adnexa
- » spinæ, ad latitudinem, ac longitudinem lagena modo fusa. Idem li-
- » bro XXVIII. Auri grauitati prodest urina capri, uel tauri, aut
- » fullonia uetus calfacta uapore per lagena collum subeunte. In supe-
- » riore tamen exemplo, antiqua quæ uidi exemplaria non lagena
- » modo, sed lacinae habent uel lacinae potius hoc est flexuræ sinuo-
- » sæ. nec mihi lagena formam stomachus habere uidetur, qui conse-
- » ctionibus faciendis aliquando inter sui, & stomachum cum uentri-
- » culo spiritu distentum uidi, potiusq; cucurbitæ formam leniter inflæ-
- » xæ, & ab summo imoq; tubulatæ habere existimarim. nolim ta-
- » men hoc in loco periclitari, ut aliquid de hoc statuam. De stomacho
- » proprie accepto Aristoteles libro primo de historia animalium ita
- » inquit. τελευτᾷ δὲ διὰ τῆς διαλώματος εἰς τὴν κοιλίαν, σαρκώδης ὡν
- » τὴν φύσιν, καὶ τὰς αἰνῆς ἔχων καὶ ἐπὶ μῆκος καὶ ἐπὶ πλάτος. per septum
- » transuersum in uentrem pertinens ibiq; desinens, natura carnosus

triculo

1) & in longitudinem, latitudinemq; intensionem admittens. De uen-
 2) triculo autem qui abusu stomachus dicitur ab authoribus, ἢ δὲ νο-
 3) λία ἢ τὸ ἀνθρώπου ὁμοία τῆ κυνεῖα εἶναι. ὃ πολλῶ ἰσχυρὸν τὸ ἐπιτερε μείζων.
 4) ἀλλ' εἰκνυῖα ἐπιτερω τινὶ ἄρως ἐχορτι. Ventriculus autem hominis ca-
 5) nino similis est, ut qui non multo intestino maior sit, sed similis in-
 6) testino latiori. In his uerbis nihil simile dicto Pliniano uidetur.

Quare Plinius de stomacho, & uentriculo simul locutus esse uidetur
 sub stomachi nomine. Angustias enim stomachi excipit uentriculus
 in quo cibus concoquitur, quasi in intestino quodam laxiore, quam
 Cicero aluum appellat in secundo de natura deorum, & tortuo-
 7) sam esse dicit, quod non conuenit cum lagenæ forma. Lagenam no-
 8) men fuisse mensuræ testis est Athenæus his uerbis libro undecimo.
 9) λαγύνον δὲ μέτρον λέγουσιν εἶναι ὄνομα παρὰ τοῖς ἑλλήσιν, ὡς χοῦς καὶ
 10) κοτύλης. χωρεῖν δὲ αὐτὸ κοτύλας ἀπὸ πέντε δάδων. Lagenam mensu-
 11) ræ nomen esse aiunt apud græcos, ut chū & cotulam, duodecimq;
 12) cotulas atticas capere. Seria uas erat uariæ capacitatis ad multos
 usus accommodatum. Columel. lib. XIII. de uino dulci faciendo lo-
 13) quens. Tum in serias singulas, quæ sint amphorarum septenum ad-
 14) ditomedietannis pondo unciam scrupula octo gyphi. Erant enim se-
 15) riæ grandia uasa ut dolia, unde uinum ad uetustatem seruandum
 16) in uasa minora diffundebatur. Idem. Postea cum de dolijs, aut de
 17) serijs diffundere uoles, uere florente rosa defecatum quamliquidis
 18) simum in uasa bene picata & pura transferto, si in uetustatem ser-
 19) uare uoles, in cado duarum urnarum quàm optimi uini sextarium,
 20) aut facis generosæ recentis sextarios tres addito. Idem de myrtite
 21) uino loquens. Post nonum diem quàm id factum est uinum pur-
 22) gatur, & scrupulis aridæ myrrhæ seria suffriatur, operculumq;
 23) superimponitur, ne quid eo decidat. Hoc facto post decimum di-
 24) em rursus uinum purgatur, & in amphoras bene picatas, & be-
 25) ne olidas diffunditur. Ego tamen non aridæ myrrhæ scrupulis suf-
 26) friandam seriam puto, sed scopulis aridæ myrti seriam suffrican-
 27) dam. Seriam oblonga forma fuisse puto, & in summo ceruicatum.
 28) Idem Columella de salsa fra suille carnis loquens. sed cum ad fra-
 29) ces seriæ peruentum est, sale reliqua pars repletur, & impositis
 30) ponderibus in uas comprimitur, eaque cado semper conseruatur,
 31) quæ tanquam salsamentum in muria sua permanet. Fidelix qua
 32) forma fuerint legisse me non memini, sed fictiles & uitreas apud
 Columellā legimus. Hæc habuimus de mēsuris quæ diceremus. sed obi-
 ter uidendū quid sit quod Apocalypseos. VI. cap. in descriptione terrij

sigilli legitur. bilibris tritici denario uno, & tres bilibres hordei denario uno. hoc cum ego mirarer, græce sic repperi scriptum, $\chi\omicron\iota\nu\iota\ \xi\ \sigma\iota\tau\upsilon\ \delta\upsilon\nu\alpha\pi\iota\upsilon\varsigma$, $\kappa\alpha\iota\ \tau\epsilon\iota\varsigma\ \chi\omicron\iota\nu\iota\nu\epsilon\varsigma\ \kappa\pi\iota\theta\iota\varsigma\ \delta\upsilon\nu\alpha\pi\iota\upsilon\varsigma$. id est, Chœnicæ frumenti denario, & tres chœnices hordei denario. ac si diceret, quantum quis die uno frumenti absumere potest, denario uno uenditur. Interpretes chœnicem tritici duas libras pendere existimauit, & ideo bilibrem transtulit. In quo uerbo exponendo Liranius somnia narrare mihi uidetur. Inter scholia autem quæ in eum librū edita sunt, legimus chœnicem duos sextarios Romanos significare, quod cum sit uerum, non bilibris tritici, sed trilibris uerti debuit, si sic loqui necesse fuisset. tantum enim pendet sextarius tritici Romani, cum modius, teste Plinio, quatuor & uiginti pondo pendeat. Græce tamen non tritici, sed frumenti legitur, quod cum sit nomen generis, libralis sextarius esse potuit, si leuissimum genus frumenti appenderetur, ut hordeum. Verum enim uero ut unde exorsa est hæc commentatio eò tandem cludatur, triens, quadrans, & alia nomina ab asse & unca deriuata, non modo pondera, sed etiam mensuras infra sextarium, numerorumq; uocabula significarunt. Quare cum de mensuris dictum sit, restat ut de numerorum significatione exempli

citentur. Pli. lib. XXXIII. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera rostrum nauis, in triente uero & quadrante æra. Hic quadrans, teruncus aliter dicitur, de quo satis diximus. Erat enim assis & libellæ quartarius, deni autem quadrantes sestertium ualebant, & quaterni sestertij denarium. Ita fit ut pro sportula deni sestertij darentur. Quos denis caroleis & semisse æstimandos esse dico. Caroleos nostri denarios, quasi dextantes aliquando uocantur, ita ut assem nostrum solidum esse existimemus, duodenos denarios ualentem. tanti est illa sportula à Iuuenale, Martialeq; decantata, quæ merces salutationum erat olim, & togatis id est comitibus & asseclis dabatur rectæ cænæ loco. De qua Iuuenalis.

» -Nunc sportula primo.

» Limine parua sedet turbæ rapienda togatæ.

» Sed cum summus h onos finito computet anno,

» Sportula quid referat, quantum rationibus addat,

» Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc est?

Martialis identidem centum quadrantes uocat, misellos appellans ob tenuitatem pecuniæ, præsertim Romæ, ubi omnia cara erant, ut ex præcedentibus liquet. Columel. hoc strinxit in præfatione rei

» rusticæ his uerbis. An honestus dixerim mercenarij saluatoris mendacissimum

» *daçissimum aucupium, circũuolitantis limina potentiorum, somniũq;*
 » *regis sui rumoribus augurantis? Ex hoc tamen conijcere opes diui-*
 » *tum Romanorum licet, qui numerosæ turbæ quotidianam hanc mer-*
 » *cedem darent. Tranq. de initio principatus Neronis loquens. Adhi-*
 » *bitus sumptibus modus, publicæ cœnæ ad sportulas redactæ. Augu-*
 » *sti autem instituto diuites cœnam rectam dabant, quæ maioris erat*
 » *& liberalitatis & impense. Propter quod Martialis,*
 » *Promissa est (inquit) nobis sportula, recta data est.*

Sportulam enim præ recta contemnendam arbitrabantur. Idem
 » *Tranq. in Domitiano. Sportulas publicas sustulit, reuocata cœnarum*
 » *rectarum consuetudine. Hactenus de sportula. Sestans nũmulus erat*
 » *quadrante minor duas uncias ualens. Plin. lib. supra dicto. Populus*
 » *Romanus supem spargere cœpit. L. Posthumio. Q. Martio Coss. tan-*
 » *ta pecunia erat ut eam conferret. L. Scipioni, ex qua is ludos fecit.*
 » *Nam q̄ Agrippæ Menenio sextantes æris in funus contulit, hono-*
 » *ris id, necessitatisq; propter paupertatẽ Agrippæ, nõ largitionis esse*
 » *dixerim. Vnciaria sups apud eundem lib. XXXIII. cap. V. dimi-*
 » *dio minor est sextantaria, par ferme obolo nostro. Apud græcos hæc*
 » *ratio nummulariæ rei fuit, ut obolus atticus octonos Chalcos uale-*
 » *ret. licet Plinius denos dicat libro. XXI. Bini autẽ chalcæ, id est æreo-*
 » *li quadrantem efficerent, quod ab eis tetartemorium dicitur, & per*
 » *synopem tetartemorum, ob id alio nomine dichalcum uocatum.*
 » *Chalcæ autem quaterni hemibolium, id est semibolus dicebatur, seni*
 » *autem chalcæ triens dicebatur, immutata ratione sermonis, non enim*
 » *triens dicebatur tertia pars oboli, ut tetartemoriũ quarta, sed q̄ tres*
 » *essent partes oboli, ita fit ut triens maior semisse, id est semibolo fue-*
 » *rit. fere tamen apud græcos tritemorum id est triens pro tertia*
 » *parte cuiusq; rei accipi solet, ut cũ dicunt. τριτημόριον ταλάντου κ̄ς*
 » *τεταρτημόριον ταλάντου, id est trientem quadrantemq; talenti, &*
 » *quadrãtem diei pro sex horis. Theodorus Gaza in tractatu de men-*
 » *sibus. ἡμέρας τριακοσίων τριακοσίου κ̄ς ἐξήκοντά κ̄ς πέντε ῥιθόμενος*
 » *ἡμῖν δ' ἐνιαυτὸς ἔσαι κατὰ τὴν ἡλίου περίοδον, προσθεμένου τῷ κ̄ς μο-*
 » *ρίου ἡμέρας ἑπ' ἑκατὸν ἢ ὡς τεταρτημόριον τῷ ἀριθμῷ τῶδε. diebus*
 » *igitur (inquit) trecentis & sexaginta quinq; finitus nobis erit an-*
 » *nus secundum solis ambitum, dumtaxat addita huic numero parte*
 » *quadam diei quæ minuscula sit q̄ quadrans. Triobolum alio nomi-*
 » *ne hemidrachmium dicitur, senos enim obolos drachma efficit, ut*
 » *authores sunt Plinius, & Pollux, & alij. Trioboli nota ab altera*
 » *parte effigiem Iouis, ab altera noctuam habebat, quam illi glau-*

æn appellant. Ex quo factum arbitror proverbum Noctua Athenas
 $\lambda\alpha\upsilon\kappa\epsilon\ \epsilon\iota\varsigma\ \alpha\theta\eta\upsilon\alpha\varsigma$, contra eos negotiatores usurpatum, q̄ eas merces
 in emporia important, quæ ibidem uernaculæ sunt & multæ,
 quâquam ad auem noctuam referri uulgo soleat, quæ in attica fre-
 quens uidetur. Tetrobolum quatuor obolos dicebant, hoc est bessem
 drachmæ. numisma erat habens effigiem Iouis ut triobolum, &
 postica parte binas noctuas. Diobolū duos obolos ualebat, qui triēs
 erat drachmæ. obolus primam habet breuem, sed in compositione
 productā, ut in diobolo, triobolo, tetrobolo, $\tau\epsilon\tau\rho\beta\omicron\lambda\omicron\nu\ \tau\epsilon\tau\rho\beta\omicron\lambda\omicron\nu\ \delta\iota\omega\beta\omicron\lambda\omicron\nu$.
 Cum ergo drachma attica quaternis sestertijs Romanis ua-
 leret, id est denario uno, sestertius Romanus sesquibolum atticum
 ualuit, ut obolus omnino semissem nostrum & denariolum ualue-
 rit, ac si septuncialem nūmulum haberemus. Hac ratione diobolus
 septenos sestantes nostros ualebat. quare Plautus in Pænulo cum di-
 xit. Non ego homo trioboli sum nisi ego illi mastigia exturbo ocu-
 los atq; dentes. sic intellexit $\alpha\epsilon\iota\omicron\varsigma\ \tau\iota\omega\beta\omicron\lambda\omicron\nu$ ut græci loquuntur, id
 est non æstimandus triobolo attico seu duobus sestertijs. sic alibi.
 Aruspex nō homo trioboli. genitiui sunt schemate græco enunciati-
 et trioboli igitur hominem uocat uocabulo monoptoto, ut nauici ho-
 minē antiq; dixerunt & frugi. Idem in eodē Pænulo. seruorū sor-
 didulorum scorta diobolaria. Festus meretrices diobolares appella-
 tas ex eo dicit, q̄ duobus obolis ducerentur. diobolaria ergo scorta
 dixit tanti prostantia, quanti solidus noster est & sestans. Solidus
 noster (ut sæpe dixi) notus etiam est transalpinis, & externus fi-
 nitimis. Cum autem hæc scriberem ducatus unus probi characteris
 quadraginta solidis nostris permutabatur. Cæterum nos oboli uoca-
 bulum a græcis mutuati sumus. Romani enim eō non utebantur.
 Quod autem recte hos nūmulos æstimarim, his exemplis cogno-
 scitur. Prostibula enim scorta et in lupanari prostantia sermone uul-
 gari solidum unum merere dicuntur, quod conuenit cum diobolo.
 Bos etiam olim numisma erat atticum bouis nota percussum, di-
 drachmum alio nomine dictum. Inde hecatombæum dictum quic-
 quid duabus minis atticis æstimabile esset, id est ducentis drach-
 mis. Inde Hecatombæa arma apud Homerum Iliados sexto, ut q̄-
 dam uolunt, ubi Homerus permutationem armorum Diomedis &
 Glauci scripsit, cuius meminit Iustinianus in præfatione pandecta-
 rum, & nos explicuimus in annotationibus nostris. ab eō nomi-
 mate notum est apud græcos adagium $\beta\omicron\varsigma\ \epsilon\pi\iota\ \lambda\omicron\upsilon\tau\omicron\varsigma\ \beta\acute{\iota}\beta\omicron\nu\iota\upsilon$.
 Bos super linguam situs est, uel firmatus. contra eos usurpatum qui

aut pecunie authoramento loquendi libertatem perdididerunt, aut
 multa irroganda metu quæ dicenda sunt reticent. Huiusmodi mul-
 ti in Francia ut alibi sæpe fuerunt. quod genus hominū cum sem-
 per noxium rebus bene gerendis fuit, tum uero illi deterrimæ atq;
 exitiabiles qui non bouem modo in ore, sed ouem in fronte, uulpem
 in corde gerunt. Quod genus si a clauo summæ rei gallicæ lon-
 gissime summo:um semper esset, longe melius providentia nobiscum
 uideretur egisse. Sed ad hunc locum pertinere uideretur id quod ab

- » Aulo Gellio dicitur lib. X. nocturnum atti. Coniectare autem (inquit)
 » ob eandem causam possumus q̄ Italia olim esset armentossima,
 » multatimq; , quæ appellatur suprema, institutam in singulos dies
 » duarum ouium. XXX. bouum, pro copia scilicet bouum, proq; ouium
 » penuria. Sed cum eiusmodi multa pecoris armentiq; a magistra-
 » tibus dicta erat, adigebantur oues bouesq; aliàs precij parui, aliàs
 » maioris, eaq; res faciebat inæqualem multæ poenitionem. Idcirco
 » postea lege Aterina constituti sunt in oues singulas æris deni, in bo-
 » ues æris centeni. Minima autem multa est ouis unius. Supre-
 » ma multa est eius numeri quem diximus. ultra quam multam
 » dicere in dies singulos ius non est, & propterea suprema appella-
 » tur, id est summa & maxima. Quando igitur nunc quoq; a ma-
 » gistratibus populi Romani more maiorum multa dicitur, uel mi-
 » nima uel suprema, obseruari solet ut oues genere uirili appel-
 » lentur. atque ita. M. Varro uerba hæc legitima quibus mini-
 » ma multa diceretur concepit. M. Terentio quando citatus neque
 » respondit, neque excusatus est, ego ei unum ouem multam dico.
 » Ac nisi eo genere diceretur negauerunt iustam uideri multam.
 » Festus. Peculatus, id est furtum publicum dici coepit a pecore
 » tunc cū Romani præter pecudes nihil haberēt. Plinius lib. XXXIII.
 » utinam posset e uita in totum abdicari aurum, sacra fames, ut cele-
 » berrimæ auihores dixere, proficissimum conuicijs ab optimis quibusq;
 » & ad perniciem uitæ repertum. quantum foelicioe æuo cum res
 » ipsæ permutabantur inter se, sicut & Troianis temporibus facti-
 » tatum Homero credi conuenit, quāquam & ipse miratus aurum,
 » existimationes rerū ita fecit, ut centū bouum arma aurea permutasse
 » Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem bouum, ex qua con-
 » suetudine multa legum antiquarum pecore constat etiam Romæ.
 » Plinij uerba Gellij authoritate qui sub Adriano imperatore scri-
 » psit ita interpretanda sunt, ut multa Romæ pecore constaret uer-
 » botenus. nam minima multa in singulos dies erat ouis unius æsti-

matio prisca, id est denarius unus, seu asses deni. Summa autem mul-
 cta triginta boum & duarum ouium aestimatio, id est tria millia et
 viginti aeris, id est trecentæ & duæ drachmæ. Hoc consentaneum
 esse videtur cum eo quod dicitur in lege ultima de modo multat-
 urû in codice Iustiniani. Illa enim lege omnes iudices infra proconsu-
 larem potestatem ultra quadrantem auri multare quæquam ue-
 tantur. Libram auri obryxi diximus centum & duodecim solatis au-
 reis aestimandam esse. Huius quadrans paulo minus triginta aureis
 coronatis ualet. i. argenti drachmis trecentis. Proconsulare autem im-
 perium summam multam non ultra auri semissem dicere poterat.
 id est aureos sexaginta. Hactenus coercita erat omnis potestas pro-
 contumacia quidem punienda, aut leui admissio. Nam delicta priua-
 ta, ut concussio & furtum, ulterius multari poterant. Hodie appa-
 ritores & uiatores, qui uel interdicto, uel iussu iudicum aliquid uel
 iubent fieri, uel uctant, ferè centum librarum argenti multam in-
 terminari solent, si quid contra iussum edictum uel factum, aut admis-
 sum fuerit. Eodem titulo pmissa erat potestas præfecto prætorio usq;
 ad quinquagenas libras auri pro summo maleficio multandi, quod
 non ad dignitatem præfecturæ, sed ad flagitij atrocitatem refero, cû
 proconsul qui intra semissem arctatur, omne imperium habuerit ut
 ex titulo de officio proconsulis intelligimus, & præterea ex prin-
 cipum Romanorum consuetudine. Mors enim fuit principibus Ro-
 manis & Cesaribus ut accepta statim purpura tribunitiâ potes-
 tatem & proconsulare imperium extra urbem assumerent inter
 alia Casarea dignitatis uel principatus insignia. Tacitus lib. XII.

11 Virilis toga Neroni maturata, quo capependæ reip. habilis habe-
 12 retur, et Cesar adulationibus senatus liberius cessit, ut uicesimo aeta
 13 tis anno consulatum Nero iniret, atq; interim designatus proconsu-
 14 lare imperium extra urbem haberet, ac princeps iuuentutis ap-
 15 pellaretur. Apud eundem libro. XIII. Agrippina contra Neronem
 16 filium exandescens, & exprobrans quod matris beneficio, id est
 17 suo, Nero ad imperium assumptus esset, Baiarum (inquit) suarum
 18 piscinas extollebat, cum meis consilijs adoptio, & proconsulare ius,
 19 & designatio consulatus & cætera adipiscendo imperio præpa-
 20 rarentur. Lampridius. Interfecto (inquit) Varo Heliogabalo
 21 Alexander urbe Arcena genitus Varij filius, consobrinius ipsi-
 22 us Heliogabali accepit imperium, cum ante Cesar a senatu es-
 23 set appellatus, interfecto scilicet Macrino. Augustumque no-
 24 men idem recepit, addito etiam ut & patris patriæ nomen, &

ius proconsulare, et tribunitiam potestatem, & ius q̄ntæ relationis,
 deferente senatu uno die assumeret. Capitolinus de Maximo et Bal-
 bino. Decretis ergo omnibus imperatorijs honoribus atq; insigni-
 bus, percepta tribunitia potestate, iure proconsulari, pontificatu ma-
 ximo, patris & patriæ nomine meruerunt imperium. & in M.
 philosopho. Suscepta filia, tribunitia potestate donatus est, atq; impe-
 rio extra urbem proconsulari. Præsides autem prouinciarum, ius
 tantum prætorium habebant, quod inferioris erat imperij, q̄ pro-
 consulare. Vopiscus in Probo. Accepto igitur hoc senatusconsulto se-
 cundum orationem permisit patribus, ut ex magnorum iudicium
 appellationibus ipsi cognoscerent, proconsules crearent, legatos con-
 sulibus, ius prætorium præsidibus darent, quas leges probus ede-
 ret, senatusconsultis proprijs consecrarent. Ex quibus uerbis intel-
 ligere possumus præsidibus prouinciarum dari solitam a principi-
 bus prætoriam potestatem, & quibusdam rectoribus proconsularē,
 quod ius probus imperator ad senatum detulit. Cuius hodie instar
 est, q̄ curia suprema præsides prouinciarum & præfectos ad iusur-
 randum adigit, & principum constitutiones prius animaduersas &
 consideratas promulgandi ius habet. Mirum uero mihi uisum est in
 nomismatibus antiquis inter titulos imperatorios hoc non legi.
 Contra id quod diximus de mulctâ maxima apud præcos ex æplis
 apud eundem Gellium lib. nono, ubi de Appij Cæci filia loquitur,
 quæ ob unum improbum uerbum ab ædilibus mulctata est. Ob
 hæc mulieris (inquit) uerba tam improba ac tam inciuilia ædiles
 plebei mulctam dixerunt ei æris grauis. XXV. millia. id factū bel-
 lo Punico primo. uiginti quinque millia æris ducentorum & quin-
 quaginta bouum mulctam æquarunt, id est totidem aureorū nostro-
 rum quare (ut dixi) superius dicta non de mulctâ maleficiorū &
 criminum, sed de mulctâ contumaciæ intelligenda sunt. Nam apud
 Athenienses qui iure eo regebantur, a quo iura Romana originem
 primam ducunt, magnas fuisse maleficiorum mulctas ex Demosthe-
 ne apparet, qui in oratione ὑπὲρ κωνδύλου, quam contra Midiam
 habuit hominem prædiuitem, quodā loco ita inquit. ὁ μὲν ὦ ἄνδρες
 ἀθηναῖοι σμί κρωνί δέ κη τάλάντων ἐτιμήσατε. κη σκήταρι τοσούτων ἐτί-
 ρων, δόξαντι παράνομα γράφειν. κη ὅτε παιδίᾳ, ὅτε φίλους, ὅτε συγγε-
 νεῖς, ὅδ' ὀδινουῶ ἐλίθησατε τῶν παρόντων ἐκείνοις. Vos autem iudices
 Smicroni mulctam talentorum decem irrogastis, & totidem aliorū
 Scitoni, ob id q̄ rogationem quandam iniquam & legibus aduer-
 sam promulgasset. quam pœnam nec eius liberi, nec amici, nec co-

gnationis aduocationisq; eius intercessio supplex, & misericordiam
 implorans, deprecari potuerant. Quin & ipse Demosthenes accepto
 rum uiginti talentorū conuictus ob silentiū Harpalo uenditū, quin-
 quaginta talentis multatus est. quā summam cum nec conficere pos-
 set, nec uinculorum tedium ferre uellet, clam in exilium abiit. Hæc
 multa non minor est triginta millibus aureū coronatorum. Hic
 operæ pretiū est æstimare leges sumptuarias, non illas prisca: quæ
 denos æris in dies singulos statuiebant impense escariæ, sed recetio-
 res, & post uictam Asiam, latus, de quibus Gellius lib. II. sic inquit.
 Postea L. Sylla dictator cum legibus prisca: situ atq; senio oblitera-
 tis, pleriq; in patrimonijs amplis helluarentur, & familiam pecu-
 niamq; suam prandiorū gurgitibus prolussissent, legem ad populum
 tulit, qua cautum est, ut calendis, idibus, nonisq; diebusq; ludorum,
 & ferijs quibusdam solennibus sestertios tricenos in cœnā insume-
 re ius, potestasq; esset, cæteris autem diebus omnibus non amplius
 ternos. postremo lex Iulia ad populum peruenit. Cesare Augusto
 imperante, qua profestis quidem diebus ducenti finiuntur. calendis,
 idibus, nonis, & alijs quibusdam festiuis trecenti. nuptijs autem &
 repotijs sestertij mille. Esse etiam dicit Capito Attæius, edictum diui-
 ne Augusti an Tyberij, non satis cōmemini. quo edicto per dierū ua-
 rias solēnitates a trecentis sestertijs usq; ad duo millia sumptus cœ-
 narum propagatus est, ut his saltem finibus luxuriæ efferuescen-
 tis æstus cōerçeretur. In libris impressis sestertij nullies pro sestertij
 mille legitur, qui æstimatione nostra quinq; & uiginti aureis æsti-
 mantur coronatis. q̄ si Gellius sestertia mille scripssisset, quinq; & ui-
 ginti millia intelligerem, si sestertium nullies centuplicato summa
 cresceret. sed animaduertendum mihi uidetur a denis assibus leges
 ad septenos & semissem uenisse, hoc est ad ternos sestertios etiā Sylla
 dictatore, cuius priuignus Scæurus theatrum luxu fidem excedente
 extruxit. Ridicula igitur lex Syllana mihi fuisse uidetur, quæ id
 sanciret quod nemo sequeretur. Notanda igitur illa Augusti, quæ du-
 centos sestertios in singulas cœnas taxauit, hoc est aureos quinq; no-
 stros, & diebus festis trecentos. nuptijs autem & repotijs, id est po-
 stridie nuptiarum sestertios mille. quæ summa longe abest a sumptu
 quem in nuptijs factitamus. Ex prædictis patet quid centussis apud
 Lucillum fuerit, id est quadraginta sestertij, qui legem sumptuariā
 centussem uocauit ob centum assium taxationem, ut auctor est Ma-
 crobius in. III. satur. Vnde cœnæ centenariæ a Tertulliano dictæ.
 Priscæ autem Romanorum paupertatis indicia sunt quæ a Vale-

rio lib. IIII. scribuntur de paupertate, ex quo uerba hæc tran-
 scribenda duximus. Itaq; cum secundo Punico bello Cn. Scipio ex
 Hispania senatui scripsisset, petens ut sibi successor mitteretur, quia
 filiam uirginem adultæ iam ætatis haberet, neq; ei sine se dos ex-
 pediri posset, senatus ne respub. bono duce careret, patris sibi partes
 desumpsit, consilioq; uxoris ac propinquorum Scipionis constituta do-
 te, summam eius ex ærario erogauit, ac puellam nuptui dedit. Do-
 tis modus. XL. millia æris fuit, qua non solum humanitas patrum
 conser. sed etiam habitus ueterum patrimoniorum cognosci potest.
 nanq; adeo fuerunt arcta, ut Tatia Cæsonis filia maximam dotem
 ad uirum. X. millia æris attulisse uisa sit. Et Megalia qæ cum quingen-
 tis nullibus æris mariti domum intrauit, dotata cognomen meruit.
 quadraginta nullia æris nostro numismate quadringentos corona-
 tos ualent, quingenta nullia æris quinq; nullia aureorum. Propter
 quam summam per antononasiæ Megalia dota uocata est. Do-
 tes autem postea creuisse ex Iuuenale didicimus, apud quem decies
 centena nullia, & bis quingenta legimus.

Bis quingenta dedit, tanti uocat ille pudicam. alibi.

=Et ritu decies centena dabuntur

Antiquo, ueniet cum signatoribus auspex.

Decies sestertium (ut sæpe diximus) quinque & uiginti millia
 aureorum nostrorum æstimari possunt. Hoc addendum. Seneca
 de consolatione ad matrem. Scipionis filia ex ærario dotem re-
 ceperunt, quia nihil eis reliquerat pater. Aequum me Hercules
 erat populum Romanum tributum Scipioni semel conferre, cum a
 Carthagine semper exigeret. O felices uiros puellarum quibus po-
 pulus Ro. loco socii fuit. Beatiores ne istos putas quorum pantom-
 mæ decies sestertio nubunt qæ Scipionem, cuius liberi a senatu tuto-
 re suo in dotem æs graue acceperunt? His uerbis liquet decies se-
 stertium & decies centena idem esse. Strabo lib. IIII. de Massilien-
 sibus loquens, τῆς δὲ λιπτότος τῶν βίων καὶ τῆς σωφροσύνης τῶν μαρι-
 λιωτῶν, ὅν ἐλαχίστον ἀντίς θεῖν τὸ το τεμμήριον. ἡ δὲ μετρίσι προῖξ αὐτοῖς
 ἔστιν ἐκ τῶν χρυσοῖ, καὶ εἰς ἑορτὰ πέντε, καὶ πέντε εἰς χρυσοῦ νόσμον.
 πλέον δ' ὅν ἐξείσι. Frugalitatis autem uitæ & continentia Massiliën-
 sum maximum hoc iudicium existimari potest, qæ dos apud eos ma-
 xima centum sunt aurei, & eo amplius in uestem quinq;, & in
 mundum muliebrem aureum quinq;. amplius autem doti dicere
 non licet. Centum aureos Romanos Strabonem intellexisse pu-
 to, tunc enim cum scripsit Strabo omnia Romanis parebant in

Gallia. Ex predictis etiam apparet quanti aestimari debeant sportulæ solennes in provincia Pliniana, quarum fit mentio in epistolis ad Traianum, his uerbis. Qui uirilem togam sumunt, uel nuptias faciunt, uel ineunt magistratum, uel opus publicum dedicant, solent totam Bulen, atq; etiam e plebe non exiguum numerum uocare, binosq; denarios uel singulos dare. mille enim denarij centum aureos ualeat, duo millia denarium ducentos aureos. quare illæ sportulæ tantæ, aut pluris constabant, cum ipse dicat, ita uereor ne ij qui mille homines, interdum etiam plures uocant, modum excedere, et in speciem dianomes incidere uideantur, id est diuisionis et largitionis. Criminosum enim uerbum diuisionis erat propter ambitus suspitionem, sed in omnibus Plinij exemplaribus hoc uerbum uarie corruptum est. Nunc ut fausta ac felici clausula disputationem hanc peragamus, percurramus ea quæ in euangelio leguntur. Iam primû Matthæi decimo. Nonne duo passeret assis ueneunt? ἢ χί δύο σποδία ἀραρίων πωλείται. assis duos sextantes nostros ualuit, id est denariolos quatuor. Et Lucæ. XII. ἢ χί πέντε σποδία πωλείται ἀραρίων δύο. Nonne quinque passeret ueneunt assibus duobus, id est dipondio? Quare Cicero pro Quintio dupondium pro pecuniola posuit. Si dupondius (inquit) tuus ageretur Sexte Neui, si in paruulæ captionis aliquid uererere, non statim ad. C. Aquilum aut ad eorum aliquem qui consuluntur cucurrisses? et Matthæi. XX. Denarius diurnus tres solidos, et semissem ualeat, quanti uinitores fere conduci solent. συμφορήσας μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίας πῦν ἡμέραν, pactus cum operarijs denario in diem. Quod autem denarius fuerit Romanus ex eo apparet, quod cap. XXII. dicitur. Ostendite mihi nomisma census, at illi obtulerunt ei denarium, in quo effigiem Cesaris fuisse dicit. οἱ δὲ προσήνευξαν αὐτῷ δηνάριον. Ex quo apparet in denario fuisse effigiem Cesaris Augusti, uel Tyberij, et tales hodie denarij circumsferuntur, ne quis de eo dubitare possit. Plinius libro sexto. Annij Plocamij qui maris rubri uectigal a fisco redemerat, libertus, circa Arabiam nauigans, Aquilonibus raptus præter Carmaniam, quintodecimo die Hippuros portum Taprobanes inuectus, hospitali regis clementia sex mensium tempore imbutus alloquio, percontanti postea narrauit Romanos et Casarem murum in modum in auditis insitiam ille suspexit, quod pares pondere denarij essent in captiua pecunia, cum diuersæ imagines indicarent a pluribus factos. Hæc Plinij uerba improbant eorum opinionem, qui rei numariae estimationem hodie constitui non posse putarunt, ea maxime ratione

tione q̄ & consulum & principū tempore uariata pondera numis=
 matum fuerunt, ita ut pro cuiusq; percutiētis arbitrio numismatis pō
 dus & indicatio euariauerit. Id quod Blondus Flauius lib. V Ro-
 mæ triumphantis affirmauit, antiquitatis diligentissimus inquisitor.
 Cum enim ad eam partem uenisset, & eam sibi transmittendam ui
 » deret, hæc omnia (inquit) qualia p̄ singulas ætates fuerint ex amus-
 » sim ostendere non magis difficile q̄ impossibile fuerit. non solū quia
 » obscuris & nostra ætate ignotis uerbis sunt à maioribus tradita,
 » sed quia omnis ferè ætas suam habuit uidendi uarietatem, & for-
 » mam. Videmus enim multos ex consulibus priscis sui uultus cussisse
 » numos semper mensura & pondere uariatos. Quod maiore postea
 » studio principes factitarunt. Et paulo inferius de talenti uarietate lo-
 » quens, idem penè pronunciat, & ad extremum ingenue fatetur se rē
 » difficillimam & situ uetustatis obductam nec ingenio nec diligentia
 » superare potuisse, cum nulla extarent priscorum uolumina in qui=
 » bus aperta dictorum uerborum mentio fieret. Ipse tamen libro III
 » eiusdem operis cum hanc rem tentare uellet, hanc nos difficillimam
 » (inquit) numerorum & ponderum uetustissimam consuetudinem, ad
 » nostri temporis collationem inuitti hoc loco tractamus, quam infra
 » suo loco tractare constituimus. et paulo infra, cū in denarijs, quos au-
 » reos fuisse uolebat, æstimaōdis magnopere hallucinatus esset, centum
 » millia æris. i. primæ classis censum sub Seruio rege, decē millibus
 » ducatorum taxauit, quem nos mille tantum aureis coronatis æstima-
 » mus. Nunc redeamus ad rem. Ioannis sexto. Ducentorum denario-
 » rum panes non sufficiunt eis, ut unusquisq; modicum qd accipiat.
 » διακοσίων διναρίων ἄρτοι ἕκαστον αὐτοῖς ἰνα ἕξος αὐτῶν βραχύ-
 » τι λάβῃ. Deinde subit. Discubuerunt ergo uiri numero quinq; millia.
 » Ineamus nunc rationem, ducenti denarij uiginti aureos nostros ua-
 » lent, idest quinq; & triginta francicos. commoda apud nos annona
 » esse dicitur cum terni primarij panes quincunce ueneunt, qui numus
 » uulgo albulus appellatur. Si igitur commodā annonam sequamur,
 » & qualis eo anno fuit cum hæc scriberem, in singulos frānicos duo
 » de quinquaginta quincunces numerabimus, quem numerum si trici-
 » es quinquies ducas, mille sexcenti & octoginta quincunces fient, qui
 » singuli cum ternos panes faciant, fiunt in summa panes qnq; millia
 » & quadraginta. qua ratione unusquisq; panem unum habere potu-
 » it, & sic pane satiari, quod conuenire cum dicto euangelistæ non ui-
 » detur, sed fortasse carior erat annona Hierosolymis, id quod facile
 » crediderim ex Strabone, qui agrum Hierosolymitanum sterile esse

dicit nam & hic sepe panis primarius sextantibus uenit. qua ra-
 tione quatuor millia & ducenti panes essent. Marci etiam sexto ita
 legitur. ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων ἀρτους, καὶ δώμιον
 αὐτοῖς φαεῖν. Eamus emptum panes ducentis denarijs, & demus il-
 lis ut edant, quasi scilicet ducenti denarij satiare turbā tantam pos-
 sent, quod apud Ioannem hyperbolice refertur, in quo agnoscimus
 stuporem discipulorū, qui mirarentur dominum tantam turbā pa-
 scere uelle, cum id non posse fieri arbitrarentur. Marci XII. καὶ ὁ
 ὄψα μία χίρα πῶχον ἔβαλε λεπτὰ δύο ὀ ἐστὶ κοδράντης. & accedēs una
 Iudæa paupercula iecit minuta duo, quod est quadrans. quadran-
 tes autem æreos fuisse patet ibidem ubi dicitur iecisse æs in γὰρ ὄψυ-
 λαιον, pro quo græce χαλκὸς dicitur. In actibus apostolorum, si-
 ue acta appellare malimus, cap. undeciesimo ita legitur de exorci-
 stis Iudæis. multi autem ex eis qui fuerant curiosi sectati, contule-
 runt libros, et combusserunt eos coram omnibus, et computatis pre-
 cijs illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta mil-
 lium. καὶ ὄρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. sic. n. ad uerbū legitur, &
 inuenerunt argenti myriadas quinq;. quod interpretes recte transtu-
 lit, quinquaginta millia denarium, non ut Plutarchi interpretes in
 Antonio & Pompeio, millia numum pro denariorum millibus uer-
 tens. qua ratione quadruplo minor fit summa, ut supra adnotatum
 est. Hæc summa quinq; millia aureorum nostrorum ualet, ne te-
 mere putemus librorum summam à Luca apostolorum scriba com-
 memoratam. id enim omnino admiratione dignum tanti libros adiu-
 rationum comparatos. Triginta autem argenteos quo precio Iudas
 perfidiam indicare sustinuit Iudæis licentibus, non triginta dena-
 rios fuisse propterea arbitror, q̄ ubiq; argenteos lege, nunquā dena-
 rios, id est græce argyria, non denaria. Scio hodie in æde diui Io-
 annis Lateranensis Parisijs ostendi argenteum unum, q̄ ex illis tri-
 ginta esse dicitur quos Iudas in templum abiecit, characterem di-
 uersum à denario Romano habentem. Habet enim effigiem homi-
 nis non luscā eminentē altera mala, ut romana numismata uisun-
 tur, sed aduersam & integram, et à tergo flosculū, utrinq; nullo in-
 dice. pondus ut conijcere licet, (non enim atrectatur, sed trans ui-
 trum cernitur,) didrachmum esse potest, si satis commemorari. Ex ijs au-
 tem quæ adnotauimus alia quoq; omnia intelligi æstimariq; pote-
 runt, nec aliquid esse puto quod non sit à me deprehensum in ijs, quæ
 apud authores legi. unumq; tantum est cuius omnino periculum re-
 cipere in me nolim, quod apud Vitruuium lib. tertio legitur ubi de
 senario

» fenario & denario loquitur his uerbis. Ex eo etiam uidentur ciui-
 » tates græcorum fecisse, uti quemadmodum cubitus est sex palmorū,
 » ita in drachma quoq; eo numero uterentur. Illæ enim æreos signa-
 » tos uti asses, ex æquo sex quos obolos apellant, quadrantesq; obolo-
 » rum, quæ alij dichalca, nonnulli trichalca dicunt, pro digitis ui-
 » ginti quatuor in drachma constituerunt. nostri autem primo decem
 » fecerunt antiquum numerum, & in denario denos æreos asses con-
 » stituerunt, & ea re composito numi ad hodiernum diē denarij no-
 » men retinet. etiāq; quartam eius partem quod efficiebatur ex duo-
 » bus assibus & tertio semisse, sestertium uocauerunt. Postea quoniā
 » aduerterunt utrosq; numeros esse perfectos & sex et decem, utrosq;
 » in unum coniecerunt, & fecerunt perfectissimum decussis sexis. Hu-
 » ius autem rei authorem inuenerunt pedē. E' cubito enim cum dem-
 » pti sunt palmi duo, relinquitur pes quatuor palmorum. Palmus autē
 » habet quatuor digitos. Ita efficitur uti habeat pes sedecim digitos,
 » & totidem asses æreus denarius, uel ut in alijs exemplaribus, æra-
 » tius neutrum tamen recte, denarius enim nunquam æreus fuit apud
 » Romanos, nec drachma apud græcos, sed ante argentum signatū æ-
 » reus decussis ut centussis æreus fuit. Quare nō æreus sed æreos le-
 » gendum est, ut ad asses referatur. Sed ex hoc Vitruuiano loco id ha-
 » bemus, quod supra ex authoribus græcis collegi drachmam in sex
 » obolos diuidi, & obolos singulos in quaternos quadrantes, quos di-
 » chalcos id est binos chalcos ualentes appellant. uel trichalcos, id est
 » ternos chalcos ualentes sic fit ut numerus quatuor & uiginti ex se-
 » nario quater ducto impleatur. quare uerū esse nō potest quod apud
 » Plinium legitur in fine libri uicesimi primi, q̄ obolus decem chalcos
 » habeat. aut enim obolus octo chalcos habuit id quod nos diximus,
 » & sic in quaterna dichalca diuiditur, aut in duodenos, si quadrantes
 » trichalci, id est ternarij fuerunt, quod non Athenis, sed alibi fuisse
 » puto, sicubi fuit. Quod autē sequitur, uideamus an uerū sit. Vult
 » enim Vitruuius Romanos sic denarium et eius partem ad pedis ra-
 » tionem retulisse, aliquanto post argentum signatū, ut græci drachmā
 » & eius partes ad cubiti retulerunt. quo fit, ut sic denarius sedecim
 » asses ualuerit, ut pes sedecim digitos habet. Citetur nunc Plinius de
 » hoc sententiam dicturus, sic enim inquit libro XXXIII. Argentū se-
 » gnatum est anno urbis quingentesimo octogesimo quinto Q. Fabio cō-
 » sule, quinq; annis ante primum punicum bellum, & placuit dena-
 » rius pro decem libris æris, quinarius pro quinq; sestertius pro di-
 » pondio ac semisse. Libræ autem pondus æris immutatum bello Pu-

» uia primo cum impensis resp. non sufficeret, cons. tutūq; ut asses sex-
 » tantario pondere ferirentur, ita quinq; partes factæ lucri, dissolu-
 » tumq; æs alienum. Postea Annibale urgente Q. Fabio Maximo dicta
 » tore asses unciales facti, placuitq; denarium sedecim assibus permu-
 » tari, quinarium octonis, sestertium quaternis. ita resp. dimidium lu-
 » crata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro decē as-
 » sibus datus. Nota argenti fuere bigæ atq; quadrigæ, & inde bigati
 » quadrigatiq; dicti, mox lege Papyriana semunciales asses facti. His
 » Plinij uerbis significatur propter pecuniæ penuriam factum esse, ut
 » denarius sedecim assibus permutaretur. & tamen Vitruuius ratio-
 » ne id dicit, non necessitate factum, & suo etiam tempore, id est sub
 » Augusto denarium sedecim asses ualuisse. Sed rursus in dubium ue-
 » nit quod à Plinio dicitur. Si enim Fabio dictatore asses unciales fa-
 » cti sunt, quonam modo id fieri potest ut resp. dimidium tantum lu-
 » crata sit. præsertim cum superius dixerit Plinius in sextantarijs as-
 » sibus quinq; partes lucrifactas, cum enim asses librales facti fuissent
 » ab initio, si uncia pro libra oblocari potuit, undecim partes lucrif-
 » factas oportuit. deinde si denarius qui decem assibus ualebat, sede-
 » cim permutari cœptus est, & sestertius qui duos & semis, pro qua-
 » ternis, dimidium lucri factum non est. Hoc melius ex Festo intelli-
 » gitur, qui de hoc loquens, ita inquit. Sextantarij asses in usu esse cœ-
 » pere ex eo tempore, quo propter Punicum bellum secundum quod
 » cum Annibale gestum est, decreuerunt patres, ut ex assibus, qui tū
 » erant librarij fierent sextantarij, ut populus ære alieno libera-
 » retur, & priuati quibus debitum publice solui oportebat, non ma-
 » gno detrimento afficerentur. septennioq; usus eis fuit ut priore numo,
 » sed id non permāsit in usu. Ex his uerbis dico initio statim belli sex-
 » tantes pro assibus locari cœptos, uel asses sextantis pōdere, quod idē
 » est. Postea uero Annibale arctius urgente, cum Italia passim bello fla-
 » graret, ærariūq; iam exhaustum esset, asses ex sextantarijs unciales
 » esse decretos, et sic dimidiū uncia lucrata rép. quæ pro sextante sol-
 » uendo defungebatur. id enim dimidium refertur ad proximum as-
 » sem sextantarium, non ad pristinum libralem. Fabium & consule
 » & dictatorem fuisse certum est in bello Punico secundo, ut apud Li-
 » uium legitur lib. secundo, & lib. IIII de bello Punico secundo. Hoc
 » autem quod dictum est à Plinio factum esse credo anno tertio belli
 » Punicæ post Cannensem cladem, quo tempore propter penuriam ar-
 » genti triumuiui mensarij rogatione Minutij tribuni pl. facti sunt (ut
 » author est Linius lib. III eiusdem belli) apud quos triumuiros omne

aurum, argentum, æsq; signatum certatim ab omnibus delatū est col-
latione uoluntaria, auctore eodē lib. sexto. quanquam eo anno Li-
uius Fabium Buteonem dictatorem fuisse prodiderit. Proinde dena-
rium illum qui sedecim assibus permutabatur, non eum fuisse dico
qui prius denis assibus ualebat, hoc est centenis uicenisq; uncis, sed
alium multo deteriore, qui senas denas uncias prisca ualebat, cu-
iusmodi quinarius octonas, et sestertius quaternas. Hoc & apud ma-
iores nostros aliquando factitatum legimus inuento regum in numa-
ria difficultate, ita ut argenti libra in immensum aestimaretur, &
inde num. eadem ratione caderentur. quippe nisi & argentum in-
fectum & nomisma parili ratione congruerent, commercia homi-
num expediri non possent. Quare (ut dixi) quonam modo illud di-
ctum Vitruuij intelligi debeat, affirmare non ausim, nisi Vitruuij
qui numeri utriusq; perfectionem hominū quoq; iudicio probare uo-
lebat, proposito suo astruendo inseruuisse credamus, ut id quod ali-
quando difficili reip. tempore factum erat, pro legitimo atq; arbi-
trario apprehenderit. Sed rursus Varro rē in controuersiam reuo-
cat, qui libro primo de lingua latina sic inquit. Denarij diceban-
tur q̄ denos æris ualebant, quinarij q̄ quinos, sestertius q̄ semis ter-
tius. Dupondium enim & semis antiquus sestertius est. Hæc uerba
Varronis cum uerbis Plinij lib. III ubi sestertiorū meminit, in-
dicare uidentur sestertium qui erat ab inito non eundem fuisse cum
eo qui tempore Varronis et Plinij ætate fuit. Eodem pertinent uer-
ba Festi in uerbo sestertius. hoc igitur ut conl. tuere non ausim, sic af-
firmare non dubitem me in ijs quæ dixi non esse hallucinatum, pro-
pterea quod Plutarchum & Appianum auctores secutus & sueto-
nium Tranquillum & alios, centenas drachmas uel centenos denari-
os, millenos æris, & quadringenos sestertios post tempora belli Pu-
nici secundi ualuisse semper dixi. Quod si belli Punicæ tempore ra-
tionumaria argenti ærisq; immutata est opibus Romanorum acci-
sis, finito statim bello in prist. num. statum redijt, ut Festus de assibus
sextantarijs dixit. Ponderus etiam denarij cum primum signatus est,
drachmale fuisse propterea auctore, q̄ nullam auctoritatem ido-
neam memini quæ id falsum esse doceat. nam & præter nomismata
a nobis enumerata, habuimus denarium unum uetustate exesum,
eodem cum alijs pondere, in quo ab una parte caput galeatum erat,
sub cuius mento x litera uidebatur, denarij (ut conijciebam) nota-
in auersa parte lupa erat stans sub arbore, capite in uentrem de-
misso ubera infantibus præbens. quantum autem ex caractere fu-

gente percipere potui, infantes ingenuantes manum uberi cum ore admovebant, quibus lupa diuarius corpore exporrecto ubera submittebat. In infimo margine, Roma uerbu erat. In latere duo hæc uerba. Sex. Po. quod nomen consulis fuisse puto eius sæculi, quo primum argentum signatum est. Arbor autem ficus erat ruminalis cuius meminit Fe tus. Itaq; in numo aureo argenteoq; æst mando scripulus nullus esse debet, & ut esse uerum ponamus quod a Vitruuio dictum est, in assis tantum et quadrantis sextantisq; æst matione deceptus sum. id quod nihil ad magnarum rerum æst mationem deprehendendam obstitit. Cæterum quod Plinius dixit, argentum signatum esse anno urbis quingentesimo octogesimo quinto, quinq; annis ante primum bellum punicum, haud scio an perperam legatur, etiam si exemplarium omnium in eo una fides sit. Iam primum Eutropius historicus primum Punicum bellum contra Pænos susceptum auctor est anno urbis quadringentesimo septuagesimo septimo. Postea anno undequadragesimo supra quingentesimum, Quintus Fabius Maximus dictator aduersus Annibalem missus in secundo bello Punico. Porro defunctos Annibalis bello Romanos Macedonicum bellum cepit, anno quinquagesimo supra quingentesimum, eodem Eutropio auctore. Quare oportuit signatum fuisse numum argenteum ante annum quingentesimum, siquidem ante bellum Punicum, primum signatus est. Deinde Eusebius in chronicis auctor est argentum primum Romæ signatum anno quinto post Tarentum a Romanis captu, qui fuit annus mundi quater millesimus nongentesimus uicesimus. Augustus autem triumphum Actiacum egit, a quo statim solius dominari coepit, anno mundi centesimo septuagesimo supra quinques millesimum, qui sui annus urbis circiter septingentesimus. atqui ab Augusti triumpho si annorum numerum retro colligas, ducetos ac quinquaginta ad bellum Tarentinu confectum reperies, tot enim intersunt anni ab anno quater millesimo nongentesimo uicesimo, ad quinques millesimum centesimum & septuagesimum. Licet Eusebius a condita urbe usq; ad Cæsaris dictaturam annos septingentos & quatuor effluxisse dicat. Sed id parum refert ad id quod agimus inuestigandum. Deniq; L. Florus in prima epitome, secundam urbis Romæ ætatem, a Bruto & Collatino Coss. primis ad Appium Claudium, Quintum Fuluium consules ducentorum circiter annorum interca pedine terminat, ut primam ætatem quæ sub regibus acta est ducentorum quinquaginta. Appio autem Claudio consule Romanus populus mare primum transgressus est belli gerendi causa. Ex libro

autem Liviij quintodecimo nouimus paulo ante primum bellū Punicum, populum Romanum primum argento uti cœpisse. Quapropter planum fit numeros corruptos esse apud Plinium in loco supra dicto, et ante annum quadringentesimum quinquagesimum, secundū Lucium Florum, qui sub Adriano principe scripsi sit, secundum Eutropium qui sub Iuliano, ante annum quadringentesimum octogesimum argenteum numum extitisse. Nunc si Plinium emendare uelimus, id facere poterimus eius scriptoris autoritate quæ Plinius ipse se qui solitus est, id est Titi Liviij, qui in præfatione libri tricesimi annos quadringentos LXXVIII ab urbe condita usq; ad Appium cōsulem, qui primus bellum Carthagenensibus intulit, fluxisse scripsit. Quare apud Pliniū anno quadringentesimo septuagesimo tertio legendum est, si Plinius Liviū secutus est. Eutropius Liviū secutus esse uidetur, sed in eo discrepat, si ueri sunt apud eum numeri, q̄ anno quingentesimo quinquagesimo cœptum esse bellum Macedonicum ait, cum apud Liviū libro tricesimo legatur, Anno quingentesimo quadragesimo ab urbe condita. P. Sulpitio Galba. Cn. Aurelio Coss. bellum cum rege Philippo in initum paucis mensibus post pacem Carthagenensibus datam. Hic rursus alius suboritur scriuulus, usque adeo apud authores numeri extantes negocium lectitantibus exhibēt. Si enim a primo Punico bello cœpto ad secundum finitum tres tantū et quadragesima anni intersunt (id eni tradit Liviū in prædicta præfatione) quomam modo si statim Macedonicum Punicum bellum secundum excepit, ab anno quingentesimo & quadragesimo factum esse credetur, cum inter utrunq; numerum duo & sexagesima anni intersint. Simile est quod in epitome Liviij libri quadragesimi noni legitur. Anno sexcentesimo & altero ab urbe condita ludos Diti patri ad Tarentum ex præcepto Sibyllæ factos, qui anno primo belli Punicij, quingentesimo & altero urbis conditæ facti erant. Et rursus in Epitome libri tricesimi primi, bellum Macedonicum cœptum esse anno quingentesimo quinto, quæ duo dicta plane refragantur. ijs quæ apud Liviū leguntur, nunc autem transmittenda cum nihil ad rē præsentem pertineant, admonitione tamen digna. Sed ne de hoc loco Pliniij emendando aliquis posthac dubitet, Plinium ipsū in teste in

» sese citabimus, qui eodem libro alio loco ita inquit. Lucius Scipio
 » transfuit in triumpho argenti cælati pondo M. quadringenta quin
 » quaginta, & uasorum aureorum pondo centum millia anno conditæ
 » urbis quingentesimo sexagesimo quinto. Hoc quod Plinius dicit
 » anno quingentesimo sexagesimo contigisse, contigit post Antiochū ni-

etum, quem Romani post Philippū regem Macedoniae aggressi sunt, cum tamen bellum illud Macedonicum finito demum secundo bello Punico cœperit. Ex prædictis apparet uehementer illos falli qui nominis argentea ostentant, quasi à Bruto exactore regum percussa, atq; etiam ab ipsis regibus signata. Non omittendum uidetur in hac adnotandarum rerum sylvæ (quæ ut in memoriâ ipse subeunt, sic in ordinem rediguntur) id quod à Thucydide lib. III belli Peloponnesiaci dicitur, milites singulos pedestres & classarios binas drachmas in dies accipere solitos. De classe enim Atheniensium loquens, quam & instructissimam & numero & pulchritudine nauium fuisse affirmat, ita inquit. Ita q; æstate una uniuersæ naues ducentæ & quinquaginta fuerunt, quæ res maxime pecunias eorum exhausit, cū sumptu Potidææ. Nam qui Potidææ erant milites præsidiarij binas drachmas merebant, ita ut miles alteram drachmam ministri nomine acciperet. ὡς αὖ πᾶσαι ἄμα ἐτίνοντο ἐν ἐνὶ θέρει διακόσια καὶ πεντήκοντα νῆες· καὶ τὰ χεῖματα τὸ το μάλιστα ὑπανάλωσε μετὰ ποτιδαῖας. πῶ δὲ γὰρ ποτιδαῖαν δὶ δραχμοὶ ὀπίται ἐφύρουν. αὐτῶ γὰρ καὶ ὑπὲρ ἐτὴν δραχμὴν ἐλάμβανεν τῆς ἡμέρας. Et paulo post. νῆες αὖ πᾶσαι τῶ αὐτῶν μισθὸν ἔφερον. Nauesq; omnes idem stipendium accipiebant. Si miles Atheniensis binas drachmas suo famuliq; nomine accipiebat, id stipendium erat in mensem sexagenæ drachmæ, quæ ære nostro senos aureos coronatos ualent, id est denos francicos & semissem. Apud nos autem qui minimo meret pedites in mensem cētenos solidos accipere solent. i. quinos francicos, qui plurimo, septenos francicos, quam mercedem menstruam germani apud nos acceperunt. Ex quo apparet drachmæ æstimationem à nobis factam à ueritate nō abhorrere. Hoc argumentū adiunat id quod supra in fine libri quartii diximus de mercede philosophorum molas trusatiles circumagentiū, et quod hoc eodem lib. de denario diurno adnotauimus. Xenophon in primo Hellenicon. οἱ δὲ ταῦτ' ἐπύνοον, καὶ ἐκέλευον αὐτῶν τὰ ξαυὰ τὴν δραχμὴν ἀπικύειν. hi collaudato cyridictō hortabantur eum ut drachmam atticam nautis in dies singulos pro stipendio statueret. ipse tamen paulo post subdit non drachmam eum statuisse, sed tetrobolum, hoc est bessem drachmæ, cū ante semissem tantum accipere, id est triobolum de stipendio loquens auxiliario quod ad tuendam rem nauticam & classariam à rege Persarū Lacedæmonijs conferebatur. Quæ tulae autem fuerint ille naues præ ijs quæ nunc fiunt, ex eo licet intelligere, quod idē lib. secundo ita inquit. Cū autem ij in terra atticā essent, Athenienses centum naues quas instruxerant, et mil-

le in ijs armatos quadringentosq; sagittarios circum Peloponnesum
 miserunt, ὄντων δ' αὐτῶν ἐν τῇ γῆ, οἱ ἀθηναῖοι ἀπέσειλαν τὰς ἐκ τῶν ναῦς
 περὶ Πελοπόννησον ἄσπερ παρεσκευάοντο, καὶ χιλίους ὀπλίτας ἐπ' αὐτῶν,
 καὶ τοξοτάς τε προκοσίους. Cicero lib. XII epist. ad Lentulū scribens.
 Interceptis literis cognoramus Dolobellā si desperasset de Syria Ae-
 gyptōq; quod necesse erat fieri, in naues cū oibus suis latronibus atq;
 omni pecuniā conscendere esse paratum, Italiāq; petere. Idcirco etiā
 naues onerarias, quarū minor nulla erat duum milliū amphora-
 rum, contractas in Lycia à classe eius obsideri. Duo millia ampho-
 rarum ducenta & quinquaginta modia Parisina ualēt. Quod ideo
 adnotandū duxi, ut ex nostri temporis nauibus conijci antiquarum
 nauium magnitudo posset. In l. Iubemus de sacrosanctis eccle. in codice
 imperatorio duabus partibus minor magnitudo, id est subtripla hu-
 ius Ciceronianæ taxatur. Herodotus aut lib. septimo de copijs naua-
 libus Xerxis loquens, ita inquit. Ad Sepiadē usq; ad Thermopylas
 exors malorum Xerxis exercitus fuit, multitudo autē adhuc erat ut
 ego coniectura assequor, ex nauibus quidem ab Asia profectis nume-
 ro mille ducentis ac septem, eorum duntaxat qui iam inde ab initio
 conuenerant millia ducenta & quadraginta unum & quadringenti
 uiri, ducentos scilicet uiros in singulas naues numerantibus. porro in-
 ter classarios indigenas triceni Persæ, Medi, & Sacæ in naues eas-
 dē ascenderant, quæ multitudo sex & triginta millia & ducētos de-
 cem uiros prioribus copijs aggregat. καὶ πῆθος ἔην πνικαῦτα ἔτι
 ὡς ἐγὼ συμβαλλόμενος ἀρίστω, ἴσον τῶν μὲν ἔκ τῶν νεῶν τῶν ἐκ τῆς ἀ-
 σίης ἐουσιῶν ἐπὶ αὐτῶν καὶ δικοσίων καὶ χιλίων, τῶν δὲ ἄλλων ἐκ τῶν
 ἐθνέων ἑόντα ὁμιλον, τεσσαρας καὶ ἑκοσι μυριάδας, καὶ πρὸς χιλιάδας καὶ
 τετρακοσίους, ὡς ἀνὰ δικοσίους ἀνδρας λογιζομένοισι ἐν ἐκείνῃ νηϊ. ἐπὶ αὐ-
 τῶν δὲ ἐπὶ τυτέων τῶν νεῶν χωρὶς ἐκείνων τῶν ἐπιχωρίων, περσιῶν τε καὶ
 μῆδων καὶ σακίων ζήηκοντα ἀνδρας. ἕτος ἄλλος. ὁμιλοι γίνονται τρισὺς μύριοι
 καὶ ἑξαχιλίοι καὶ πρὸς δικοσίοι τε καὶ δέκα. His uerbis apparet eā
 fuisse magnitudinē olim mediocrium nauium, ut ducentos classarios
 milites caperent. & eo amplius tricenos capere posset. id quod uer-
 ba ipsa authoris conijcientis significare uidentur. Eas autē naues tri-
 remes fuisse author ipse Herodotus prodidit his uerbis alio in loco.
 τῶν δὲ τριρέων δριθμὸς ἑξήκοντα ἐπὶ αὐτῶν καὶ δικοσίων, καὶ χιλίων, Tri-
 remiū autem numerus fuit mille ducētae et septē. Si cui igitur uacet ad
 calculū exigere id quod ab Herodoto dictū est, is inueniet in singulis
 triremibus ducentos & tricenos epibatas fuisse. Inter minora autem
 nauigia Herodotus numerat lembos quinquagenum & triceniū re-

morum, quos ipse περηνοντέπυς et σιννοντέπυς appellat. Legimus et
 apud antiquos fuisse non modo triū ordinum naues, quas triremes
 nostri græci trieres appellant (in quibus per singula transira terni re-
 miges sedent, suum quisque remū ducentes, ita ut qui naui intus est,
 is maximum remū tractet) sed etiam quadrirèmes & quinquere-
 mes & sex ordinum naues. quin & à græcis hepteres & enneres
 & deceres uocabula inuenta sunt, quæ naues septenū nouenum de-
 numque ordinum significant. Plinius lib. VII. Biremem Damasthenes
 primum fecisse author est. triremem Thucydides Amocle Corinthium.
 Quadrirēm Aristoteles Carthaginensis. quinquere-
 mē Nefichthon Salaminius. sex ordinū Xenagoras Syracisus. ab
 eo ad decemremem Nefigton. Alexandriū Magnum ferunt instituisse
 ad duodecim ordines. Philostephanus Ptolemæū Soterem ad quinde-
 cim. Demetriū Antigoni ad triginta. Ptolemæum Philadelphum ad
 quadraginta. Ptolemæū Philopatorē, qui Tryphon cognominatus est,
 ad quinquaginta. Plutarchus de Demetrio Antigoni in uita eius ita in-
 quit. Vnde illud est non minus uere quàm eleganter dictum Demetriū
 opera magnitudine sua etiā amicis stuporem, pulchritudine uero eti-
 am hostibus delectationem solita esse afferre. atqui inter alia memo-
 ratu digna, & naues duas confectas ab eo aiunt, quarū altera sex-
 decim remorū ordines, altera quindecim habebat et machinas nõ-
 nullas miro ingenio expugnandis urbibus fabricatas, quæ quidem spe-
 ctantibus hostibus incredibile admirationem præbebant, id quod
 Lysimacho euenisse tradunt. quod tametsi supra alios reges inimicus es-
 set Demetrio, tamen cum ab eo Solos in Cilicia obsidete petisset, ut
 sibi liceret machinas eius nauesque inspicere, atque is benigne id conce-
 dente Demetrio omnia opera inspexisset, adeo stupefactū aiunt et ma-
 gnitudine et pulchritudine, ut ei uisæ sint nõ humano sed diuino in-
 genio conditæ. Idē alibi. Itaque Demetrius ad regnum paternum re-
 cuperandū (quod arduum et difficile factum uidebatur) toto animo
 conuersus, breui tempore paulominus quàm centū millibus peditum, de-
 cem equitum coactis, classē deinde quingentarum nauium uarijs ex
 locis studio incredibili atque industria comparauit. Et paulo post. Or-
 mines autem admirabatur non solum multitudinem, sed etiam ma-
 gnitudinem eorū opum quæ inuisitata mole longe aliorum consuetū
 modum excedebant. Nemo enim reperiebatur quod nauem sedecim or-
 dinum aut quindecim uidisset. Verū postea Ptolemæus qui Philopator
 dictus est, unā quadraginta ordinū faciendā curauit, quæ procul du-
 bio omnes alias naues quæ antea uisæ fuerant, magnitudine ac mo-

le sua magnopere superabat. ut quæ in longitudinem ducentos ac
 octoginta, ab imo usq; ad transira duodeciquaginta cubitos pateret.
 Remiges in ea ad quatuor millia, nauis ad quadringetos erant. &
 præter hos paulominus tria millia armatorû, q; fores eius obtinen-
 tes eadē uehebantur. Sed hæc (inquit) nõ tam ad usum q̄ ostentationē
 fabricata uidebatur, earû similis machinarum quæ penè immobiles
 sunt. Demetriû autem nauis nõ modo magnitudine & arte mirabi-
 les, sed etiam ad certamen bellicû, usumq; hominum aptæ atq; habi-
 les erant. Athenens lib. v. de opulentia ægyptorû loquens, & præ-
 cipue Philadelphi Ptolemæi multis autem (inquit) regibus Philadel-
 phus, cû diuitiarû magnitudine præst. tit, tum etiã studio ingenti in-
 cubuit, ad apparatus omne genus, instrumentumq; regum magnifice
 ambitiosq; comparandû. Quare nauium multitudine reges omnes
 lōge supergressus est. Maximas naues habuit triecóteres .i. tricenum
 ordinum duas, isoferem unã quæ uiceniã erat, quatuor quæ ternum
 denum duas quæ duodenum, quatuordecim quæ uiderum, tri ginta
 quæ nouenum, triginta septē quæ septenum, quinq; quæ senû erant.
 quinum autē ordinum habuit decē & septem. altero tanto plures
 partim quaternum ordinum, partim quaternû & semis, quas Tri-
 remholias appellant. Reliqua multitudo nauigiorû quæ per uarias
 imperij partes distributa erant, quatuor nulliû numerum excedebat.
 τὰ γὰρ μέγιστα ἦν τὰ πλοίων παρ' αὐτῷ, σικκοῦ τῆρας δύο. εἰκοσῆρας μία. τέ-
 σσας ἢ τρισσας δέκῆρας δύο. δέκῆρας δέκῆρας δύο. ἑπτάσας δύο. ἑπτά-
 κοῦτα. ἑπτάσας τριῶντα ἑπτά. ἑπτάσας πέντε. πεντήρας ἑπτάσας δέκῆ-
 τὰ δ' αὖ
 πὸ τριῶν μέχρι σικκοῦ μολίας, διακόσια τέσσα. De magnitudine autē
 nauis Philopatoris e adē omnia quæ Putarchus dixit, et eo amplius
 addidit lōgissimos in ea remos duodequadraginta cubitorû fuisse ab
 ea parte plūbatos quæ manu remigû cōtinetur, ut eo libramētonixus
 tollētû brachiorû adiunaretur, cû pars remi scāmo alligata quasi æq̄
 librium faceret, & usum grauioris remi faciiorē redderet. Tû par-
 tes eius omnes exegit, apparatusq; tātæ moli numero et magnitudi-
 ne respondētem. ut prorās duas et totidē puppes habuisse. & septem
 rostra, et gubernacula quatuor. Idē author eodē libro tradit Hiero-
 nē Syracusanorû regem, Romanorû amicitia ptinaci nobilē, cû cir-
 ca sacrorû certaminû gymnasiarûq; apparatus studiosus esset, tû etiã
 ad naues fabricādas ambitiosius animû intēdisse, dūtaxat quæ frumē
 tationibus uiderētur esse cōmodissimæ. Huius igitur generis multas
 Hiero cû fabricādas mādasset, unã in primis memorabile pfecit. Ad
 quã edificandã materiã in Aetna mōte c. edēdã indeq; deuehendã

curavit, quæ sexaginta triremibus conficiendis satis esse potuisset. quo dicto navigij magnitudinem conijciendâ nobis reliquit. Ad nauticum autē instrumentū cum æs ferrū cannabim, reliquâq; quibus opus erat, partim ex Italia, partim ex Iberia, partim Rhodano flumine comparasset, trecentos operi faciēdo fabros artificesq; adhibuit ac materiæ dedolādæ, præter administratos fabricæ subseruiētes opificijs, præfecto summæ operis architecto Archia Corinthio. Quos ipse cū magnopere hortatus esset ad opus aggrediendū, insuper etiam dies totos operis, se curatorem exactoremq; præbuit. Hac diligentia, his artificibus, hoc architecto rex ille siculus dimidium tantum navis intra sex menses perfect. Quo factō inchoatâ eo modo navē in mare deducendâ mandauit, ut illic extremæ manus opificiū adipisceretur. Verū cum de ea in mare deducenda excitata quæstio multis contentionibus esset, ad extremum Archimedes ille mechanicus famigeratus, solus deducendâ suscepit, paucis adhibitis operis. compactaq; elaiucula machinali quod suscepit p̄fecit, tanta mole navigij confestim in mare deuoluta, eius machinæ momento cuius idem ipse princeps inuentor fuit. ὡς δὲ περὶ τὸν κρητικὸν μὲν αὐτὸ τὸν εἰς τὴν θάλασσαν πηλὴν ἰηπίσις ἦν, δὲ Ἰαχίμηδης ὁ μηχανικὸς, μόνος αὐτὸς κρητίζων δι' ὀλίγων σωμαμάτων κρητικῶν ἀσασα γὰρ ἔλιπε, τὸ πηλικῶτον σκῆφος εἰς τὴν θάλασσαν κρητίζων. His peractis, alterâ navigij partem totidē alijs mensibus Hiero consumauit, cum interim clauis æreis denarū librarum plurimis materiam compingeret, aliqibus etiam sesquiplis eius ponderis. qui præ crassitudine nō aliâs adigi poterant q̄ materia præterebrata. His clauis costæ nauis arrectariæ cū assamētis transversarijs coagmentatæ, tegulis insuper plūbeis adactis ualidius astringebātur, quibus etiam sub ipsis linteola concepta cum pice infarctæ erant. Erat ea nauis apparatu quædam uiginti ordinū remigij, ædificij uero contignatione triplici. Harū infimam contignationē oneri et mercibus delegauerat, ad quā descensus scalis multiplicibus erat. Ad mediā contignationem transitus alter erat arte mechanica factus. in qua ipsa cœnationes erant numero trigintæ, secundum utrumque latus navigij extructæ. In ijs lecti quaterni strati uiris accommodati. Inter quas nauclericum conclaue quinque lectorum capax erat. Præterea thalamus tres in eadem contignatione erant, culina'que supra dictæ cœnationes pauimēto stratæ erant, tessellis uermiculato lapidis ois generis. In eo pauimēto Troiani belli fabulamētū uisendo artificio cōcinnatum legebatur. Cū aliqñ ea oia ædificia tectis laqueatis

et postibus exornata spectabili opere essent. Summa pars nauigij gymnasiū habebat, ambulationesq; laxas pro portione magnitudinis suae. quas etiam ipsas simul ambientes horti omni genere stirpium complectebantur, fictilibus in uasis & plumbeis consitorum, simul ederae uitesq; opacabant pāpinis ac corymbis inumbrantes. quarum radices alebant dolia terrae plena, pariter quidem illae cum hortis machinamento irriguae. Ab his erat Aphrodisium .i. conclaue Veneridae dicatum, instrumentum etiam ipsum triclinari lectisternio, pavimentoq; stratum, achate lapide, alijsq; uarijs & nitentibus distincto, cuiusmodi lapidum copia in Sicilia reperitur. Ac parietes quidem habebat cupressinis tabulis assibusq; contextos, laqueatūq; tectum eadem materia. Fores etiam ex ebore & odorata materia compactas, atq; eo amplius pictura, sigillisq; exornatas. Deinceps erat exhedra quinque lectorum capax, quorum parietes postesq; buxo compacti erant, inibiq; bibliotheca. & in lacunari sphaera, ad imitationem eius solarij efficta quod in Achradina situm erat, quae insula est Syracusarum. Huic loco balneum iunctum erat, in quo tres lecti cum folio metretarum quinque capaci, quod ex lapide uario sculptum erat, et tribus aeneis caldarijs. Mitto nunc habitationes militibus destinatas, usq; qui super sentinam erant. Mitto equorum praesepia ab utroq; latere nauigij numero dena sita, cum frenis & stratis, & omnium equitum instrumento, eorumq; ministerij atq; equorum pabulo. Praeterea lignarium & clibanos focos & pistrina, aliaq; ministeria in proiecturis nauis prominentia. Quid dicam athlantes nouem pedum altitudinis certis interstitijs firmatos, ut sculpturas prominentes summæ contignationis mutulorum uice fulcirent. Quid turres octo binas in prora & puppi, et per utrunq; latus extructas, in murisq; propugnacula. Praeter haec machina erat in medio catastromate super tripodes excitata Archimedis etiam inuentum, saxa tritalentaria telaq; missilia duodeuiginti pedum facile iaculas ad quadringentos cubitos, quod spatium est stadij. Haec et alia machinamenta propugnatoria, ut coruos, lupos & in summo malo carchesia aenea lapidum conceptacula ad lapidationem faciendam in hostium nauigia, longum esset enarrare. Stabant enim in uno terni, in alijs bini aut singuli homines lapides iaculantes, quos serui in foris nauis stantes uirilibus quallis tempore pugnae suggererant trochleis subuehentes. Idem Archimedes cochleam commentus erat, tantae nauis sentinae ab uno homine exhauriendae. Verum ut nauigij magnitudo ac uastitas animo concipi possit, nonnulla adijcia ex ijs quae Athenæus

» scripsit ad hoc maxime pertinentia. ἦν δὲ καὶ ὕδροβήκη κατὰ τὸν πρώ-
 » ραν κλεισὴ, διχίλιους μερήτας δεχομένη, ἐκ σάνιδων καὶ πίπης καὶ ὄθο-
 » ρίων κατεσκευάσμενη. παρὰ δὲ ταύτην κατεσκευάσθη διὰ μολιβδαῖματες
 » καὶ σάνιδων κλεισῶν ἰχθυοφορεῖον. τὸτο δ' ἦν πλῆρες θαλάσσης. ἐν ᾧ πη-
 » λοὶ ἰχθυὸς αὐτὴν ἔφεροντο. Erat, inquit, in eodem nauigio secundū pro-
 » tam aquæ cuncta culum conclusum, capax duorum millium me-
 » tretarum, assamentis & pice & linteorum factura cōpactile. Inx-
 » ta quod rursus piscina coaxatione & implumbatura constans, ple-
 » na aquæ marinæ, ita ut in ea commode magna copia piscium facile
 » aleretur. Idem alibi. οἴτοντες ἐνεβάλλοντο εἰς τὸν ναῦν μύρια δ' ἕξ.
 » τὰρίχων δὲ σικελικῶν κεράμια μύρια. ἐριῶν τάλαντα δυσμύρια, καὶ ἑ-
 » τερα δὲ φορτία δυσμύρια. Frumentum autem negociatorium in ea
 » nauī exportabant ad millia sexaginta, falsamenta sicula ad cadēm
 » decem millia lanarum talenta uiginti millia, & alterius mercis alte-
 » ra uiginti millia. prætereaq; commeatu uectorum nauitarūq; se-
 » xaginta millia. Frumenti dixit non addito modium uel medimnium,
 » ego tamen medimnium eum intellexisse puto, ex more loquendi græ-
 » corum coniecturam faciens, et præcipue siculorum ut ex superiori-
 » bus apparet. Hæc duo millia & quingentos modios Parisinos faciūt.
 » Modius autem Parisinus quatuor et uiginti medimnos atticos capit.
 » Decem millia cadorum uel amphorarum, mille ducentos & quin-
 » quaginta modios itidem Parisinos. Lanarum & reliquarum mer-
 » cium talenta quadraginta millia, talenta Parisina triginta millia effi-
 » ciunt, ut nunc crassiore calculo libras atticis uel minas, sex & no-
 » nauginta drachmarum intelligamus, id est duodenum unciarum. Sic
 » fiunt pondo nostra duodeuicies centena millia. Libra enim nostra e-
 » pitritam proportionem ad Romanam libram habet. i. tertia parte
 » maiorem. Hanc summam si ad culeos duplæres redigere uelimus, &
 » trimodia nostra efficiunt, hoc est quatuor et uiginti amphoras, & in
 » culeos singulos bina millia pondo statuamus, id quod hodie nauicu-
 » larij faciunt, qui annuuersarios commeatu meritorijs nauigijs suscipi-
 » unt, ut statim uidebimus, fient nonaginti culei trimodiales, quibus si
 » mille ducentos & quinquaginta modios illos addideris, erunt in sum-
 » ma mille trecenti sedecim culei. Nunc si exquisitius persequi uelis, et
 » semuncias in singulas libras addere summa librarum quinque & se-
 » ptuaginta millibus excrescet, quæ additamentum septem & triginta
 » culeorum et semissis efficiunt. Et hæc omnia præter aquam dulcem,
 » præter piscinam, præter tot dietarum instrumentū, præ-
 » ter annonam uectorum & pabulum equorum. Hanc tamen nauem

longe magnificentia & splendore apparatus antecessit nauis fluminis Thalameges nomine, quam Philopator supradictus in delitijs habuit Nilo pernauigando, longitudine sexcentorum pedum, latitudine quinque & quadraginta. ab infima parte ad editissimum dietarum fastigium, altitudine pedum paulo minus sexaginta. In qua dietas & cubicula & alia ædificia uoluptariæ uitæ accommodata, ambulationum porticus duplices ambibant, proram & utrumque nauis latus complectentes quingentorum pedum ambitu. A puppi autem nauis patens, è regione proræ uestibulum habebat ex ebore & alia primæ notæ materia constans, per quod ingredienti porta quadriforis excipiebat, & ex atrio in cœcum, id est in præ grande conclauē ferebat, uiginti lectorum capax. cum utrinque per uestibulum ingredientibus patentes crebræ fenestræ auræ persflantes commode admitterēt. Reliqua sunt eiusmodi ut si quis omnia ad uerbum prosequi uelit & possit, fidem sint excessura. Illud aut quod de C. Cæsare memoriæ traditum est ut reliqua eius acta, non magnificentiæ esse puto, qui fabricasse cedrinās liburnicas dicitur, gematis puppibus & uersicoloribus uelis, magna thermarum & porticum & tricliniorum laxitate, magnaq; etiam uitium & pomiferarum arborum uarietate. quibus discumbens de die inter choros, ac symphonias litora Campaniæ peragrabat. Nostrorum autem temporum opera quæ maxime magnifica esse creduntur si cū illis contendantur, prope est ut perinde esse uideatur, ac si formicam elephantō compares. Sed principes & opulenti hodie priscarum rerū ignari, sese in rebus mediocribus & paruis admirantur, sola ignorantia beati si argumentari uelimus. Quo magis despicari & stocci pendere eorum sortem licet, ijs quidem qui felicitatem nec pondere nec numero metuntur. Hæc ideo retuli, quod multi opinantur ideo apud historicos magnum numerum nauium lectitari, quod antiqui nauigolis uterentur præ ijs nauigijs quæ memoria nostra uisa sunt. sed uidelicet eorum est id censere qui prisci æui magnificentiam memoriæ suæ finibus circumscribunt, uetera male æstimates, quorum si quis hodie nauem Demetrianarum nauium similem uideret, id est quindecim remē uel sedecim, ut græci appellant *ἑκαδενήριον* *πεντεκαδενήριον*, rem omni æuo inauditam uidere se existimaret. Leguntur & apud antiquos nauiga triarmena, id est tribus uelis insignia. Athenienses autē classiarijs opibus & copijs claruisse, cum ex Thucydide, tum ex Plinio nouimus, qui libro septimo de ijs loquens, qui uariarum artium speciminibus editis

29 enituerē, laudatus, inquit, Ctesiphon gnosiū aede Ephesianae Dianae
 29 admirabiliter fabricata. Philon Athenis armamentario mille nauium.
 Legimus apud eundē Plutarchū in Antonio, in bello Actiaco Antonium
 praeter copias terrestres circiter quingētas naues pugnaces habuisse, in
 quibus permultae octonum ordinum atque etiam denum fuerunt, alioqui
 omnibus armamentis egregie instructae. ex quibus cum optimas ele-
 gisset, a triremibus ad decemremes quatuor et uiginti millia pu-
 gnatorum imposuit, cum classe conflicturus esset. Magnum autem fu-
 isse numerum nauium electarum ex eo apparet, quod cum Cleopatra
 cum LX nauibus et Antonius quinquerem aufugisset, trecētae ca-
 ptae in eo praelio esse narrantur a Plutarcho, quo fit ut pauciores ce-
 tenis militibus in singulis nauibus fuerint. Hodie maiorem numerū
 struant, ut audio, in aciem maritimam prodituri. Verum onerarias
 naues primae magnitudinis duntaxat negotiatorias, sed tamen quae
 tormentis muniuntur, non ultra centum et octoginta culeos ferre di-
 cunt, id est nonaginta tonellos, ut nauiculariorum uerbis utar. Mini-
 mae enim magnitudinis onerarias quadragenarias esse aiunt. mediae
 notae septuagenarias et octogenarias. Maximae autem quae in ma-
 ri occiduo uideantur fere centenarias, raro maiores esse. Tonellū ego
 trimodium culeum appellauerim. tres enim modij nostri tonellum
 unum efficiunt, id est culeum geminatum. Ita fit ut maximae onera-
 riae nostri temporis plerumque non maiores sint illis quas Cicero in
 Lycia fuisse dixit. de nostris loquor, nam Germanorum naues dupli-
 ces et triplices nostrarum esse dicunt. Octogenariae enim naues du-
 centa et quadraginta modia nostra capiunt, at duo millia ampho-
 rarum ducenta et quinquaginta modia nostra aequasse docuimus.
 Est autem ea formula nauiculariam factitantium ut in singulos cu-
 leos duplares bina millia pondo numerent. tanti enim pendere ui-
 ni tria modia nostra dictantur. sic fit ut salis aut alterius grauissi-
 mae mercis uectura ad bina millia pondo hac appellatione nuncu-
 petur, ut si nauis centum et octoginta millia pondo ferre comode pos-
 sit cum instrumento machinario, ea octogenaria uocetur. Ex praedi-
 ctis igitur patet quanta fuerint antiquorum naues etiamsi paucio-
 res olim milites pro portione in naues imponebant, quam pro nostri tem-
 poris more, quantum coniectura assequi ex historicis possumus. Ete-
 nim si quis omnia quae commemorauimus diligenter animaduerte-
 rit, iudicabit (ut spero) non fallaci me coniectura ductū esse in men-
 suris indagandis. Non me latet apud Aeginitam legi minam atticā
 sedecim uncias habere, et Romanā uiginti. Sed nec Pauli auctoritas

adnotata illa esse puto, nec si Pauli sint, ad rem quã agimus pertine-
 re. Sumptum est enim illud dictum ex medicorum usu, ut supra ex
 Celso adnotauimus, non ex antiquitate. Nunc ad id redeundũ quod
 penè præterij. Diximus supra duodequingagenos nummos ex auri
 libra percussos, cui dicto pugnare uidetur id quod dicitur libro de-
 cimo codicis imperatorij in lege quoties, in titulo de susceptoribus,
 duobus scilicet & septuaginta solidis persolutis acceptam ferri li-
 bram auri debere. Quapropter adnotandum habuimus, id nõ de
 aureis præcis intelligendum, qui ad formulas primas nummi aurei
 exacti sunt, aut paulo ab ijs immutato. nam immutatum postea es-
 se pondus formarum ex his uerbis Isidori intelligimus. Solidus, in-
 quit, apud Latinos alio nomine sextula dictus est, ideo q̃ his sex un-
 cia compleatur. hunc autem uulgus solidum aureum uocat, qui soli-
 dus dicitur, ideo quia nihil illi deesse uideatur. Solidum enim anti-
 qui integrum dicebant. & totum hoc dictum Isidori, adiunat Pom-
 ponij auctoritas in lege nominatum in titulo de usufructu in Pan-
 dectis his uerbis. Nominatum aureorum uel argenteorum ueterũ
 quibus pro gemmis uti solent, usufructus legari potest. immutata
 enim forma percutiendi numi, qui ueteres numm extabant, non nu-
 mi uice, sed gemmarum & rerum in delitijs habitatarum censeban-
 tur, quo modo fit hodie. Antiqui aurei, ut diximus, binas drachmas
 pendebant, hoc est senos scrupulos. & quaterni in uncias signaban-
 tur, sic ex libra Romana duodequingaginta fiebãt, hoc est ex duo-
 decim uncijs. pondere autem immutato ex binis drachmis terni nu-
 mi fieri cœperunt, hoc est seni ex uncia. ita fit ut auri libra duo-
 bus & septuaginta aureis impleteretur, licet antiqua libra numaria
 centenas drachmas caperet ut mina attica, ut sæpe iam dictum est.
 Nominatis autem immutatio eo tempore facta est, quo Romani im-
 perij opes tenuiores factæ sunt principum multorum nequitia, qui
 luxu pditi priuatorum opes tributis exhausserunt. q̃q̃ Romanæ ui-
 res sese ipsæ confecerunt, cum Augusti plures eodẽ tempore ab ex-
 ercitibus facti, ciuilia bella & intestina pro externis gererent. sic
 mundus ad inopiam redactus, tenuiore pecunia uti cœpit. id quod
 necesse fuit, cum multum præcis rerum decessisset. Hoc idem Fran-
 cia experta est. si quis enim huius temporis nomisma cum antiquo
 examinet exploratq; dimidio uberius illud hoc inueniet & pon-
 dere & indicatione, atq; eo etiam amplius. Nos enim Philippeos
 habuimus geniatos plus sesquisolato pendentes. In his genius est ala-
 nus liliata insignia tenens. extant & alij philippeii sceptrati nonnul-

li, alij etiam foliati, rege intus trabeato iura pro potestate reddente. ibi maiestatem regiam planè expressam agnosceres, qualem hodie nemo meminit, rege utroq; uestigio leonibus innitente. Hi triplici forma percussi sunt. sed qui minima signati sunt, binos solatos trahūt. qui maxima & grauissima, ij pondus habent secundum Eduardos Angliæ maximum, eisq; proximum. hoc genus omnium quæ uidi, tamen si nullius generis non habui quod quidem hodie extet, scēte formatum erat. hos & rosatos Eduardeosq; pondere superant Carolei Aquitaniæ, qui fortes appellantur. in quibus dux armatus genu nitens leonem manibus Herculis more elidit. sed superiorum indicatura pecuatorum similis est, quos Ioannes rex signauit, triplici & ipsos forma & magnitudine, omnes primam auri notam obtinentes. Quāto autem hodie ieiunior sit & exanguior, ut ita loquar, res numaria, ex eo certe constare potest, q̄ qui Francici extant nunc equites peditesq; olim uiginti solidis ualentes, unde Francicos hodie quoq; appellamus, nunc solidis quadraginta edicto etiam principis æst. mantur, pluris etiam in foro permutabiles. Quod si inquirere infinitimas nobis prouincias in hteris, eādē apud eos ut apud nos olim & hodie rationē reperies. Prorsus quasi confinibus prouincijs Francia const. tuendæ rei numulariæ rationem præscripserit. id quod optima ratione iudicare quis potest. Neq; enim consistere commercia potuissent quæ nobiscum semper finitimi miscuerunt, nisi eandem auri notam afferrent quā acaperent. Itaq; quādiu aurum primarium signatum est in Francia, tādū ipsi quoq; finitimi populi eodem genere usi sunt. Nunc autem & nostratis, & externi nulla uncia nisi concreti uisitur et ærofi. Verumenimvero qui hodie extant imperatorij aurei post prisicos illos didrachmos signati, ponderi prædicto non respondent a sanctione imperatoria taxato. Vidimus enim & Constantini Magni & Iuliani & Magnenti, et aliorum recentiorum, sed in omnibus quos expendimus ita immunitum pondus erat, ut seni & semis non planè unciam æquarēt, septeni excederent. Vnum etiam Iustiniiani principis, uidimus quē nobis ostendit Christophorus Longolius uir egregie doctus, & rerum antiquarum studiosus. sed ne is quidē prædictis grauior erat. Quare prædictam legem de duobus et septuaginta solidis ideo latam puto, q̄ imminuto pondere numi, libræ quoq; aureæ æstimatio & pondus sensim imminuebatur. quapropter ne tandem immunitio inualescens, rem numariam conturbaret, imperator certum modum imponere uoluit. q̄q̄ si q̄s legem illam diligenter consideret, nō

tam in

tam in uniuersum statuere de auro signato uidetur, q̄ de auro tri-
 butario, ut fortasse indulgentia principis aliquid antiquis p̄sitatione-
 nibus remittere lege illa uoluerit, id. n. sæpe fit ut maneat antiqua
 uectigalia aut p̄sitationum uocabula, et tñ minore summa aut æsti-
 matione sp̄ediarij defunzantur. Cur aut aurei solidi quoq; dicantur,
 his uerbis Lāpridij declaratur in Alexādri uita. Uectigalia pu-
 blica in id cōtraxit, ut q̄ decē aureos sub Heliogabalo præstiterat,
 tertiā partem aurei præstarent, hoc ē tricesimā p̄tem, tuncq; primū
 semisses aureorū formati sunt. atq; ēt cum ad tertiā partem aurei
 uectigal decidisset, tremisses, dicēte Alexādri et quartarios futuros
 qñ minus nō posset. quos qdē iā formatos in moneta detinuit, expe-
 ctans ut si uectigal cōtrahere potuisset, et eosdē ederet, sed cum non
 potuisset p̄ publicas necessitates conflare eos iussit, et tremisses tm̄
 solidosq; formari. Hactenus Lāpridius. Intelligimus igitur aureos in-
 tegros appellatos esse integros eo tpe quo semisses et tremisses fieri
 cœpunt. In iure aut civili quod nunc hēmus, nō una aurei æstima-
 tio ē, ut multi existimant, nec sem p̄ septuagenos binos in libras aci-
 piendos censeo, sed pro tempore aliqd̄ statuentium principum æsti-
 mationem faciendā. ut uerbi gratia, in lege prima de uarijs et ex-
 traordinarijs cognitionibus Vlpianus de honorario aduocatorū lo-
 quens, ita inqt. Licita autem q̄titas intelligitur pro singulis causis usq;
 ad centum aureos. centum aureos hoc in loco pro duobus auri p̄do
 intelligo. Nam Vlpianus Alexādri tempore scripsit nōdum immi-
 nuta prisca nomismatis forma, nisi si pauca scrupula auaritia ipso-
 rum legitimo ponderi detraxit ut supra docuimus. Visuntur enim
 hodie Mamææ matris eius nomismata. et ego omnium imperato-
 rum uidi eadē forma ab Augusto ad Cōmodum Cæsare. sed et hoc
 quod diximus non solum argumentis, sed etiam Taciti autoritate
 cōprobare possumus, q̄ lib. XI. de tempore Claudij principis loquēs.
 Cōtinuus inde, inquit, et senus accusandis reis Suillius, multiq; au-
 daciæ eius æmuli, nam cuncta legum et magistratuuum, munia in se
 trahens princeps, materiam prædādi patefecerat. non quicq; publi-
 cæ mercis tam uenale fuit, q̄ aduocatorū pfidia, adeo ut Samus in-
 signis eques Romanus quadringentis numorū millibus Suillio datis,
 et cognita præuacatione, ferro in domo eius incubuerit. Igitur
 incipiente Caio Silio consule designato consurgunt patres, legemq;
 Cinniam flāgitant, qua cauetur antiquitus, ne qs ob causam orādā
 pecuniā donum uē accipiat. deinde obstrepentibus ijs q̄bus ea cōtu-
 melia parabatur, discors Suillio Silius acriter incubuit, ueterū orato

» rum exempla referens, qui famam in posteros præmia eloquentiæ
 » cogitauissent pulcherrima, alioqui & bonarum artium principem
 » sordidis ministerijs fœdari, ne fidem quidem integram manere ubi
 » magnitudo quæstuum spectetur. q̄ si in nullius mercedem negocia in
 » eantur pauciora fore, nunc inimicitias, accusationes, odia & iniurias
 » foueri, ut quomodo uis morborum, præcia medentibus, sic fori tabes,
 » pecuniam aduocatis ferat. & paulo infra de Suillio & alijs aduo-
 » catis loquens qui causam diuersam tuebantur. Casarem, inquit, cir-
 » cunsi, sunt ante acta deprecantes, & postquã annuit tacens, incipiunt.
 » Quem ullum tanta superbia esse ut æternitatem famæ spe præsu-
 » mat, usui & rebus subsidium præparari, nequis inopia aduocato-
 » rum potentioribus obnoxius sit. neq; tamen eloquentiam gratuito
 » contingere, omitti curas familiares ut quis se alienis negocijs inten-
 » dat, multos militia, quosdam exercendo agros tolerare uitam. nihil
 » à quoq̄ expeti nisi cuius fructus ante præuidetur. prompta sibi exē-
 » pla, quantis mercedibus P. Clodius & Caius Curio conuocari soliti
 » sint. se modicos senatores, qui à Rep. nulla nisi pacis emolumenta pe-
 » terent. cogitaret plebem quæ togæ enitesceret, sublatis studiorum præ-
 » cijs etiam studia peritura, ut minus decora. Hæc ita haud frustra di-
 » cta princeps ratus, capiendis pecunijs statuit modum usq; ad dena
 » sestertia, quæ egressi, repetundarum tenerentur. Qui locus tribus
 » uerbis corruptus est in exemplaribus quæ circūferuntur. His uer-
 » bis Taciti apparet Vlpianum licitam quantitatem appellasse eam
 » quæ Claudiano senatusconsulto taxata erat eo tempore quo aduo-
 » cati inuidia maxima flagrabant ob delationes & perfidiam præ-
 » uaricantium Dena autem sestertia dena millia numum sestertium
 » ualent, ut satis ostendimus. hoc est centies centenos sestertos. atq; nos
 » alibi docuimus & ratione & authoritate singulos aureos centenos
 » ualuisse numos, hoc est uicenas quinas drachmas, ita ut auri ad ar-
 » gentum proportio maior esset duodenaria. Quare planum fit de-
 » na sestertia & centenos numos eandem fuisse summam, sed Vlpia-
 » nus aureos dicendo temporis sui consuetudini seruiuit iam obsole-
 » to more eloquendi per sestertia. In lege Nonnulli, de accusationibus
 » digestis, pauper dicitur qui minus q̄ quinquaginta aureos possidet.
 » Quinquaginta aureos auri libram intelligo propter Hermogenem
 » eius dicti authorem, qui æqualis Alexandri imperatoris fuit. In le-
 » ge si duobus cõmunia, de legatis, Iustinianus uarie præcia mancipio-
 » rum taxauit. minimum autem præcium non infra .xx. solidos, maxi-
 » mum non supra octoginta intendit. solidos non dubie aureos eius
 » temporis

temporis intelligere debemus, qui subsesquipli erant prisorum au-
 reorum ita ut triceni solidi uicenos aureos ualere. Qua ratione
 fit ut minimum pretium serui triginta nostri aurei fuerint, sum-
 mum autem centum et uiginti, quæ æstatio longe minor est illis
 quas in præcedentibus ex Plinio et alijs collegi, pretijs scilicet iam
 rerum omnium deminutis. sed nec illi aurei recentiores auro obry-
 zati signati sunt ut antiqui, ex quo apparet recentiores principes no-
 misma bisariam minuisse pondere scilicet et auri indicatura, quo-
 modo et nostri fecerunt, et totus demum occidens orbis, id quod in-
 stitutum aiunt ne aurum molliissimum et argentum purum quod duo
 denarium appellant, usu ac collybo detereretur. Plinius auctor est
 Liuium Drusum in tribunatu plebis octauam partem æris argen-
 to miscuisse. et rursus alibi. Misquit, inquit, denario triumuir Anto-
 nius ferrum. miscetur æra falsæ monetae, alij e pondere subtrahunt.
 Denarium nunc appellamus Caroleum numum argenteum, quod anti-
 quum sestertium ualeat. Assen autem appellare possumus quæ duo-
 denarium uocamus, et ita in partes diuidere, ut antiqui suum as-
 sen diuidebant in sui generis partes, quadrantes, sextantesque dicen-
 tes sic unciæ loco erit denariolus, quem græci chalcum dicunt. sic
 quinarius et senarius uel quincunx et semis, quod quinos et senos
 denariolos ualent, sestertios. dudum signauimus qui duos solidos et
 semissem ualere, sed iam rari uisuntur. facti enim non placue-
 runt. extant et trepondij pridem signati grossi curij uocitati ab au-
 thore prædite aurore memoria. Centissem dicere possumus pro
 ea summa quæ alternis prope uerbis negotiatores centum solidos ap-
 pellant, ut decissem pro decem. Licet enim uerba antiqua in usum
 nostrum interpolare, quæ quidem æui situ non putida facta sunt.
 Vidimus post quadriennium edictum præconio promulgatum, quo
 omnibus nomismatis prisca usus abrogabatur, tam nostratibus quæ
 externis. perinde, quasi nullus numus locabilis esset qui non æquã-
 lis nostræ memoriæ fuisset, quod edictum unius hominis impoten-
 tia principi extuderat, qui omnia pene omnium magistratum mu-
 nia sui iuris ac potestatis fecerat, cum muneris sui uices proprias uix
 tertio quoque actu obiret. Sed quis minax ac tumultuosum præconi-
 um, consensus hominum iure optimo neglexit, præsertim auctore
 sublato de medio. quod enim tandè edictum iniquus excogitari po-
 tuit, et in maiores nostros magis iniurium, quæ monumenta, memori-
 amque regum perpetuo delere? Eo. n. mandato id agebatur, ut optimi
 quodque nomisma conflaretur, et inde pecunia notæ omnino dete-

rioris quassâq; signaretur. O improbum inuentum, & si fieri posset memoriae hominum eximendum. Olim magistratus Romani, & post eos Repub. sublata principes iconicôs se fingi in nomismate uolebant, quasi nomen suum latissime longissimèq; prodituri, quo nomine ad nostram usq; ætatem permansit eorum memoria, uelut statuis p totum orbem erectis. Quod cum nostri principes olim imitati essent, similem eis gloriam ætas nostra inuidisse olim dictabitur, unius hominis uel paucorum crimine, tametsi utnam ipse sæculum suum nostrumq; hac una nota inuisset. Huiusmodi hominû uel temeritatè uel rusticitatem arguit lex prima de ueteris nomismatis potestate, undecimo libro Iustini Codicis, his uerbis. Solidos ueterû principum ueneratione formatos, ita tradi ac suscipi ab ementibus & distrahentibus iubemus, ut nihil omnino refragationis oritur, modo ut debiti ponderis sint & speciei probæ. scituris uis qui aliter fecerint, haud leuiter in se uindicandum. Verû ea quæ diximus de amphora & mensuris cæteris, rursus in dubiû uocabuntur cum locus ille Plinij succurrerit ubi de uino Opimiano loquitur. Quare & si procul a me abesse suspitionè illâ uolo quasi obrectaturientis more hominis & delatoria, ut dicitur, curiositate in cõmentarios inquisiuerim scriptorum nostro sæculo clarissimorum atq; estimatissimorum, facere tamè nequeo quin in operis huius coronide Hermolaum Barbarum uirum summa laude dignum, iterum ad disquisitionem doctorum hominum reuocem. non q; manibus uirorû doctorum diem dicere gaudeam, qui uadimonium obire apud superstitēs nequeunt, sed q; ueritatem asserere in lucem uolens, locupletes eius rei uades quos nobis uiuens reliquit, citandos omnino ad hoc iudiciû duxi. præuariicationis enim insinulari aut certe obliuionis possem, si locum illum Plinij silentio præterirem. qui ut ab Hermolao intellectus est, id quod nos diximus de uncia euerit, ob quod omnino fuit res in iudiciû deducenda. Plinius igitur lib XIII. de uini generibus loquens quæ in auctoritate fuerûnt. Alicui anno (inquit) fuit omnium generum bonitas. L. Opimio consule cum. C. Gracchus tribunus pl. seditionibus agitatis interemptus, ea cœli temperies fulsit. (cœturam uocant) solis opere, natalis urbe sexcentesimo trigesimo quarto. durantq; adhuc uina ducentis ferè annis inspeciem reducta mellis asperi. etenim hæc natura uinis in uetustate est. nec potæri per se queunt nisi peruincat aqua, usq; in amaritudinem carie indomita. sed cæteris uinis commendandis minima aliqua mixtura medicamenta sunt. quo fit ut eius temporis æstimatione in singulas

Las amphoras centeni numi statuuntur. ex ijs tamen usura multipli-
cata semissibus quæ diuiliis ac modica est, in Caij Cæsaris Germa-
nici filij principatu annis centum sexaginta singulis uncias uini con-
stitisse nobili exemplo docuimus referentes uitem Pomponij Secun-
di uatis, coenamq; quam principi illi dedit. tantum pecuniarum de-
tinent uini apothecæ. Hunc locum ita legit Hermolaus, & ita se
emendasse testatur, quem in altera editione enarrans post explicatam
de usuris retractationem, ut redeamus, inquit, ad propositum,
si amphora id est (ut Festo placet) octuaginta uini libræ sub Opimio
centum numis ualuit, faciunt autem octuaginta libræ nongentas sexa-
ginta uncias, efficitur ut semisses usurae hoc est numi seni annorum
centum sexaginta nongentos sexaginta numos inferant, atq; ita sin-
gulæ uini uncia singulis numis usurae nomine consisterint. Hactenus
ille cum dixisset, quasi penso suo absoluto, ad alia transit, cum
magna (ut uidetur) securitate compertæ rei defunctus. Primum
siue hoc dixerit Festus siue non, id quod datur accipio, id est uini am-
phoram octuaginta librarum esse. hac enim ratione efficitur ut sex-
tarius sit unciarum uiginti. nam cum duodequingenta sexta-
rijs amphora impleatur, si libris duodequingenta totidem bes-
ses addas, ut sint duodequingages uicena uncia, sunt octuaginta
libræ. quæ & ipse Hermolaus in priore editione, Amphora, in-
quit uini quadrantal latine dicta Festo Pompeio, congios octo conti-
nebat, id est sextarios. XLVIII. sextarius uncias uiginti Festo, sed
Africano libras duas aut tres, nunquam tamen plures duabus he-
minis. ita fit ut singulæ amphoræ. LXXX. Festo, uel XCVI. Africa-
no, aut certe CXLIII. uini pondo capiant. quibus in XII uncias reso-
lutis, efficiuntur aut nongentæ sexaginta uncia, si octoginta pondo
sunt, aut mille centum quinquaginta duæ, si nonaginta sex, aut mille
septingentæ uiginti octo, si centum quadraginta quatuor. Ex qui-
bus uerbis tamen ambigere magis quàm rationem colligere doceamur,
tamen, ut dixi, quod a me stat, id cupide accipio, & in rem
meam uerto. hac enim auctoritate probo sextarium uel dipon-
dium fuisse id quod astruere conor, uel certe unciarum uiginti, cum
apud Plinium legatur quindecim unciarum esse, id est libræ &
quadrantis, quod nullo alio testimonio subsistere potest. Ve-
rum illud non concedo ut uncia uini duodecima libræ pars sit.
nec in sextario uncias uini uiginti esse dico, sed duodecim, & in
amphora quingentas septuaginta sex, quas Hermolaus non-
gentas sexaginta esse putauit. id quod ante ex Martiale abun-

de probatum est. alioqui sextarius qui citra controuersiam in duodenos cyathos diuiditur, non unciarum uicenum, sed duodenum tantum esset, si uncia uini apud Plinium ad pondus non ad mensuram referretur, quod nec Pliniano sextario nec Pompeiano congruit; quodq; Hermolaum non aniaduertisse mirum est praesertim cum Plinium in manus accepisset. quota est enim uncia pars libræ, tota est cyathus sextarij. & uncia tam ad quotam partem, q̄ ad pondus refertur apud authores, & quod maius est, interdum ad longitudinem uel crassitudinem, ut in primo libro ostensum est a nobis. Plinius lib. XVIII. de medica loquens. Si sit humidum solum
 22 herbosum ue, uincitur, & desciscit in pratam; ideo protinus altitudine unciali herbis omnibus liberanda manu potius q̄ sarculo.
 23 Vncialem altitudinem pollicarem intelligo. id est digiti & trientis ut Frontinus author est. Nimirum Hermolaus blandiente calculo
 24 deceptus est, siquidem cum centes sexages senos numos cum octuages duodenis uncijs ad unum quadrare subducenda ratione inuenisset, ilicet non excussum quod arridebat admisit. ultra enim addubitare eum non sinebat deprehensæ usurarum rationis fiducia
 25 gestiens, quod tamen affirmare uereor, ne plenum sit audaciæ. Ipse enim Hermolaus de altera sua editione ad Antonium Caluum scribens Venetum patricium, ita inquit. Peruenit quidem res ad umbi
 26 licum, sed nullus tamen dies est quo non fiat aliqua accessio, nunc cum impressoribus agitare cœpi lente, de industria rem differens,
 27 ut diutius in fermento sit, nihil time, diligentiam adhibitori sumus, qualem in altera editione prætermisam sæpe mecum questus es.
 28 & paulo inferius. Multo autem (inquit) plus operis & laboris adij q̄ putabam, q̄ omnium rerum quæ in cœlo & sub cœlo sunt gnarum
 29 esse oportet qui Plinium profitetur intelligere, tanto magis qui castigare. hæc uerba significant Hermolaum magnam animaduersionem
 30 adhibuisse secundæ castigationum editioni. In hoc igitur loco ego numerum numerorum deesse dico, sicut, & in alijs quibusdam locis apud Plinium, qualis est ille libri decimi septimi in principio de Lucij Crassi domo, & lib. XXXIII. de argento Carthagini imperato, ut in superioribus adnotauimus. Quare sic legendum puto. Quod ut eius temporis æstimatione in singulas amphoras centeni numi statuuntur, ex ijs tamen usura multiplicata semissibus quæ ciuilis ac modica est, in C. Cæsaris Germanici filij principatu anno centesimo sexagesimo singulas uncias uini constitisse nobili exemplo docuimus. ut sensus sit apertus hoc modo, & omnino extricatus, sicq; Plinium locutum

locutum intelligamus. Quare si eius temporis. uel sic. Verū si tempo-
 ris Opimiani aestimatione in singulas amphoras centenos numos sta-
 tuas, ex his tamen usura multiplicata semissibus in Caij Caesaris
 principatu anno centesimo sexagesimo, & reliqua. Verba sunt enim
 Plinij coniectura asequentis id quod dicit. Si, inquit, consulatu Opi-
 mij uinum illud centenis numis ualuit, id quod uerisimile est, & in-
 ter usurij semissium ratio habeatur, necesse fuit anno centesimo sexa-
 gesimo, quo tempore Pomponius coenam Caligulae dedit, uncias uini
 singulas tot numis constitisse. Hermolaus hunc locum castigans duo
 uerba mutauit, illud quo fit pro quod ut, & singulis pro singulas le-
 gens. anno autem centesimo sexagesimo lego, sensu ita ex poscente, &
 alioqui ab antiquo uno exemplari admonitus. Hic etiam periculi-
 tari libet & aliquid comminisci, ut ineundae huius rationis formā
 aperiamus, utq; si nobis collimare non contigerit, post nos existat
 aliquis qui a scopo non aberrret, sic enim artes consumatae sunt, alijs
 super alios commentantibus, animorumq; contentio ad eam tandē
 peruenit, quam graeci αὐτοχρησιν, id est animorū uel oculorum in-
 tentionem non aberrantem appellant, nostri collimationē dixerūt,
 quasi tragulam quandam perspicaciae ad inuentionis scopulū limis
 oculis intendentium, q̄q; sunt qui collineationem appellare eam ma-
 lint, a lineis uisualibus in unum locum contentis. Hoc ueluti iure
 gentium utentes, post doctissimorum hominum sententias, & nostrā
 in medium saepe in hoc opere attulimus. nec qui post nos sententiā
 dicturi sunt, assentiendi magis q̄ censendi exemplum amplectentur
 si operam prolixè literis impenderint, alioqui chartarum inani di-
 spendio tot libri noui sub praeterita quotidie mitterentur. Id modo ne
 referat Gallus an Italus sit qui ad scribendū animum appulerit.
 Quod non ideo dico, quasi hoc nobis instituto Italia literarū bona-
 rum maistra interdixerit, quae nulli non laudem suā benignitate
 summa, ut bona quoq; sua impartit, sed nostratum hominum im-
 probitas memoriae semper obuersatur, cui nunq̄ satis uidebor respon-
 disse. qui utinam ipsi tam Italos q̄ Italiā amauissent, melius enim, ut
 arbitror & nobis & honori suo consuluisent. Semisses igitur usu-
 rae centum & LX. annorum, id est centies sexageseni numi, ut
 Hermolaus dixit, nongentos sexaginta numos efficiunt, quibus si fors
 addatur, quam ipse omisit, fiunt mille & sexaginta. ita Hermolai
 ratio procedere non potest, cum sortis & usurarum ratio habēda
 sit. In amphora autem octo & quadraginta sextarios esse constat,
 & duodecim cyathos in sextario, quos numeros si inter se ducas,

sunt cyathi quas uncias Plinius dixit, quingenti septuaginta sex. si
 ergo apud Plinium sic legas, singulas uncias binis constiſſe, & ſub
 intelligas numus, quod fieri ex præcedentibus poteſt, duo & nona-
 ginta numi plures erunt, quæ ut ſumma eorū duplicata mille & ſex-
 xaginta numis ad unum congruat. Summa enim cyathorum dupli-
 cata mille centum & quinquaginta duo erit. Ita Plinius duobus &
 nonaginta numis uſuras auxerit. quæ ſi uſuras uſurarum reputemus,
 octauo quoque anno & ſexto mēſe anatociſmus renaſcitur, id eſt cen-
 teſimo mēſe, qua ratione centum annis uſura ſubnaſcens, duodecies
 ſenos numos peperit, id eſt duos & ſeptuaginta, & ſexaginta an-
 nis paulominus duos & quadraginta. qui fiunt ſimul pro fœnore
 iterato centum & quatuordecim. Ita Plinius exacte uidetur rationē
 ſupputaſſe. Anatocismum autem uſitatum fuiſſe antiquis notius eſt quæ
 ut oſtendere neceſſe ſit, quapropter forteſſe non uini apud Plinium
 ſed binis legendum eſt. Nam uini uerbum omnino eo in loco non con-
 gruuit ut ſuperuacaneum ſic fiet ut ſextarius quatuor & uiginti nu-
 mis conſtiterit, id eſt ſolidis noſtris uiginti. quod omnino magnum fuit
 pretium. cum ea ratione amphora, quæ octaua pars eſt modij no-
 ſtratis, duodequingenta franciſis conſtiterit, qui hodie quatuor &
 uiginti ducatis ualent, cum nemo noſtra memoria apud nos binos
 modios uini pluriſ uendiderit quæ tumis cara annonæ. ita uini pretium
 centum & ſexaginta annis duodecies pene multiplicatum erat, cum
 ſingulæ amphoræ millenis centenſ quinquagenſ binis numus uende-
 rentur. & tanti cyathus poſt tot annos uenditus eſt quæ ſub Opimio
 ſextarius uendebatur. Hæc ratio eſi ſpecioſa uidetur, tamen admit-
 tendam affirmare non auſim. Adhuc enim ita ratio inſita eſt quaſi
 non modo incolume uinum, ſed etiam non imminutum fuerit. Ni-
 hil igitur ex amphora centenarium numum Plinius deperuſſe centum
 ſexaginta annis exiſtmauit. præſertim cum ad craſſitudinem mel-
 lis aſperi redactum eſſe dicat. Ego uero ex uino noſtro coniecturam
 faciens id uinum ad ſeptimas minimum partes exuctum fuiſſe cen-
 ſeo, cui diſpendioſi nunc addas id quod intercudit in alia atque alia
 uafa ſemper etiam ipſa aliquid ſorbentia, transfundendo, id quod
 tot annis neceſſe fuit, totiesque mutatis domniſ & apothecis, uix deci-
 mam quam amphoram poſt temporis tantam intercaſpedinem reſt-
 duam fuiſſe credo, ut forteſſe non binis numis, ſed uicenis legendum
 ſit. id uerba ipſa Plinij mihi ſignificare uidentur, cum inquit. Tantum
 pecuniarum detinent uini apothecæ. nec alia res maius incremen-
 tum ſentit ad uiceſimum annum, maius uero ab eo diſpendium non

- » proficiente pretio. Vina enim significat ad uicissimum annum ita cō
 mode ueterascere, ut usuras etiam semisses pensitare possint, sed si
 ultra asseruentur, ut nullo precij augmento mirum in modum de-
 minuantur. sic igitur colligo quasi ipsa per se caries congnos octonos
 quos amphora capit, ad totidem sextarios contraxerit æuo ipso ab-
 sorbente, deinde ut diffusionis & transuasionis dispendium sexta-
 rios ad beses aut dodrantes redegerit, restis ipsis semper cōbibenti-
 bus. His duobus intertrimentis si specimina gustantibus data, iactu-
 ramq; cauponationis heminariae quadrantariaeq; addideris, &
 quod alias intercidit, quis iam addubitet ad uicenos numos pretiū
 in uncias extendere, quod semisses usuræ ad binos numos & ultra
 intenderant? Id quod si admittamus, sextarij singuli numus ducentis
 quadragenis constiterunt. i. sexagenis denarijs. Qua ratione pretiū
 paulominus centum & uiginti partibus auctum est centū & sexa-
 ginta annis, quod fortasse non incredibile erit si quis reputet q̄ mi-
 nima aliqua mxtura ut Plinius dixit medicamenta erant cæteris ui-
 nis cōmendandis, ut portione per hoc magna exorptum uinum esse
 intelligamus, in quo exucto liquore uini uis remansisset incolumis &
 uivida. Hoc cum admiratione dignum esset, ideo Plinius retulit, ita
 ut nobile exemplum uenditi plurimouini appellet. id tamen minus
 mirum facit piscis nullus Romæ ab homine priuato octo millibus
 numum emptus, id est ducentis aureis nostris. Hoc enim creditu diffi-
 cilius est q̄ amphoram uini præstantissimi & medicamentarij du-
 centis & octoginta octo aureis uenisse. Tanti enim amphora supra
 dicta ratione contit. Hanc etiam opinionem adimare potest. id
 quod Plinius lib. XII. inquit de Opobalsamo loquens his uerbis.
- » Nec manifestior alibi fraus, quippe millibus denarij sextarij empti
 » uendente fisco, trecentis denarijs ueneunt. Si enim Plinij tempore cū
 largior iam foetura suai eius erat, singuli sextarij sinceri liquo-
 ris centenis aureis uendebantur, non magnopere mirum est inusi-
 tate atq; omni æuo inaudita uetustatis uinum, quod medicamenti
 loco cederet, senis aureis uerum iisse. Verum illud ipse miror, q̄
 anno Opimiano id est natali ipso uini Opimiani, Plinius sin-
 gulis amphoris centenos numos taxandos existimauit, qua rati-
 one culeus nostras, id est sesquimodius Parisinus tribus ar-
 genti libris ualuit, hoc est triginta aureis nostris. Quod si eo
 anno omnium generum bonitas fuit in Italia, cuius tot uini no-
 bilitates Plinius libro supradicto enumerauit, quonam modo
 fieri potest ut tanti amphora uenerit? præsertim cum fox-

races vires habuerit ut idem author tradit. quippe in Gallia ut ge-
 licidium uredo & sideratio sequens, & has cœli iniurias procella
 excipiēs, summā caritatem inferant, id quod memoria mea non se-
 mel contigit, nemo tamen meminit hac in urbe modium uini q̄ am-
 phoras octo capit, duodecim aureis uenire, duntaxat uerna cili. tā-
 etsi hic habeamus omnium propē generum, id est albi helui et inten-
 se rubentis nigriq; quæ nulli importatorum cedunt duntaxat iuge
 usu mensæ, tametsi pretio aliq̄tulum cedāt nōnullis importatis, quæ
 strenuiora esse creduntur. titillandis palatis. Aulicorū hoc hominum
 iudicio factum, q̄ uina nostratia id est agri Parisini retuso mucrone
 esse dicitant, nec satis lacinare linguas gustu feruido & acuto. Alio
 qui sanorum iudiciorum consensu constat uina Francica id est Pari-
 sina omnibus numeris bonitatis præcellere, tametsi halitu ut illa ex-
 terna uertiginem non cieant. Sed ne illa q̄dem aduentitia & caput
 tentantia quauis inopia uini dictum pretium excedunt. quod de ijs
 intelli gi nolo, quorum singulæ potiones uno cōiuctu dantur. Qua-
 lia sunt Lusitana, pseudocretica, & omnino quæ sapæ uice sumun-
 tur, et pro Liberi bellarijs cedunt. Verum de pretio uini audiamus
 » Colu. sic dicentē lib. IIII. Quippe ut deterrimū generis sint uinæ,
 » tamen si cultæ sint, singulos utiq; culeos uini singula eorum iugera
 » pæquabunt. utq; trecentis numis quadragenæ urnæ ueneant, quod
 » minimum pretium est annonæ, consument tamen septem culei fester
 » tum duo millia & centum numos. Ea porro summa excedit usurā
 » semissimum. atq; hic calculus quem posuimus, græcini continet ra-
 » tionem; sed nos extirpanda uineta censemus, quorum singula iuge-
 » ra minus q̄ ternos culeos præbent minimum pretium annonæ Co-
 lumel. esse dicit cum trecentis numis quadragenæ urnæ ueneunt, id
 est uiginti amphoræ, quod perinde est ac si dixisset cum singulæ
 amphoræ quinis denis numis ueneunt. Si igitur uilissima anno-
 na uinum in amphoras quindecim numis erat, existimo medio-
 cri annonæ amphoram tricenis numis uendi solitam, ut summa
 fuerit annonæ, quadrageni quini uel quinquageni numi, dira &
 prodigiosa etiam sexageni, aut summum septuageni. Sed cari-
 tatis annonæ ac uilitatis ratio duplex, alteram copia & penur-
 ria moderatur, alteram prima ultimāq; nota mercis facit. Hu-
 ius igitur loci explicatio sit in medio posita, ut pro captu cuiq; com-
 muni quicquam liceat, ne in immensum excreseat hic liber si li-
 tes litibus resolvere pergeremus, esse enim huius incepti eam ra-
 tionem uidebam, ut si indulgere stylo uoluissim, connexa re-

rum series in altum sæpe relatura nos esset, ac nihilo secius tamen
libens feci ut locum quædam ex eo libro Columellæ transcriberem,
propter insitam ac peruulgatam opinionem inter nostros de uinum
cultu, & eius agricolationis alea. Is igitur author docere uolēs uber
>> rimum esse uinearum redditum, Atq; ut omittam, inquit ueterem il
>> lam felicitatem aruorum, quibus & ante iam Marcus Cato, & mox
>> Varro Terentius prodidit singula iugera uinearum sexcenas ur
>> nas præbuisse, his certe temporibus & Nomentana regio celeberrima
>> fama est illustris, & præcipue quæ possidet Seneca uir excellen
>> tis ingenij atq; doctrinæ, cuius in prædijs uinearum iugera singula
>> culeos octonos reddidisse plerumq; compertum est. Nam illa uidentur
>> prodigialiter in nostris Ceretanis accidisse, ut aliqua uitis apud te
>> excederet uinarum numerum duum millium, ut apud me octingen
>> tæ stirpes insitæ intra biennium septenos culeos peræquarent. ut
>> primæ uinæ centenas amphoras iugeratim præberent, cum prata
>> & pasqua et syluæ si centenos sestertios singula iugera efficiant, opti
>> me domino consulere uideantur. Nam frumenta maiore quædam par
>> te Italiæ quando cum quarto responderint uix meminisse possumus.
His uerbis Columella clarissimus author rei rusticæ, testatur nul
lum genus agriculturæ aut prædij fructuosius esse uinea. Ostendi
mus supra iugerum minus esse besse arepenni Parisini. quæ Columel
la libro sexto dicat semiugerum à gallis arepennam uocari. & idem
author censet extripandum uinetum esse quod minus tribus culeis.
præbeat in iugera, id est sexagenis amphoris. Varro libro primo.
>> In qua terra, inquit, iugerum unum denos & quinos culeos fert ui
>> ni, quot quædam in Italia regiones? Sed ut has Varronis uineas ra
>> ræ felicitatis omittamus, Senecæ uineas Columellæ octonos culeos fer
>> re solitas tradidit, id est centenas & sexagenas amphoras in iuge
>> ra. quod quia rarum fuit, rursus ijs omissis alias uideamus quæ me
diocres habebantur. id est quæ centenariæ erant quinque; culeos red
dentes iugeratim. Ut igitur centenas amphoras id est duodenos mo
dios nostros & semodium, uinea mediæ notæ præbuerit, & singu
lis amphoris. minimum annonæ pretium statuamus id est quos de
nos numos, mille ac quingentos numos anniuersario uectigali red
didit. Quod si mediocrè annonam æstimare uelimus, hæc summa
duplicabitur, ut sint ære nostro quinque; & septuaginta aurei coro
nati. hodie ex iugero & triente Romano id est iugero Parisino si quis
centenas amphoras annuatim ferr et id est duodecim modios nostros
& semissem duntaxat uini non minimæ notæ, quæ nostri familia

LIBER

rem appellant, hic baccho litasse dictaretur, rariq; sunt in hoc agro qui tantum percipiant etiam infimæ notæ, & tamen apud Columellam hic redditus iugeri Romani mediocris inuenitur. quare planum fit uinearum cultum apud nos non suo pte uitio, sed cultorum, damnosum existimari. cū enim hic ferè rei rusticæ tractationem ignoremus, & qui nobis fodiunt & putant, omnia ex cōmodo suo faciant, fit plerunq; ut nec exacte nec tempestiue cultus uitium absoluetur, cum in urbe existentibus dominis opus in agro

» fiat. Propterea Plinius libro decimo octauo, Profecto (inquit) opera non impensa cultura constat, & ideo maiores fertilissimum in agro oculum domni esse dixerunt. atque ita loquor quasi uinitores peritos habeamus, cum uix decimus quisque artem suam nouerit. Inde fit ut sumptus uinæ fructum sæpe deuoret. quod tamen ne deterrimo quidem cultu ijs contingit qui uitiferum solum eligere nouerunt. sed cum iam omnis collis campusq; uitibus conuestiatur, necesse est inscijs cultoribus plurima uineta non respondere, præsertim in hoc tractu in quo carbunculatio à gelicidio alternis propè annis sentitur, quare cum à prima germinatione usq; ad quintum nonas Maias (qui dies ultimus est decretorius uitibus) gelicidium timeatur, & huic periculo exemptis iterum uis maior impendeat, quæ nullo non anno alicubi stragem infert simul uredine ab æstu caniculæ, aut aquæ cœlestis inopia uinæ sæpe retorrescant, id quod cum hæc proderem egregium prouentum uinearum bona ex parte perdidit, nisi aut diligentia aut fœlicitas adiunget, est fere quod expensum uitibus queribundi feramus. Quanta autem priscorum frugalitas & q̄ strenua fuerit diligentia in agricolatione, ex lectione Varronis & Columellæ in uniuersum patet, cuius uelut unum specimen illud adnotasse satis erit, quod Varro libro primo de uinearum cultu loquens ita

» inquit. Saferna scribit satis esse ad iugera octo hominem unum. &

» Columella libro XIII. Nam ut amplissimas impensas uinæ posscant, non tamen excedunt septem iugera unius operam uinitoris.

» Hodie autem quotus quisque uinitor tribus iugeribus sufficit? Ita fit ut uineas non uinitoribus colendas locemus, sed cultorum mancipibus. propterea in agro Parisino uineta magno excoluntur, cum multis in locis Galliæ paruum sumptum quamuis feraces uites posscant. quod & incuria dominorum, & ignauia uinitorum ita inueteratum est, ut constitui apud nos res rustica nequeat, rusticis unanimitate conspiratione tuentibus quod à maioribus acceperunt.

Verum (ut ad Plinium redeam) si centenos numos in amphoram
 statuamus anno Opimiano & centenas amphoras in iugerum, qui
 mediocris est proventus Columellæ, uideamus quoniam tandem red=
 ditus euasurus sit. centies centeni numi decem nullia numum fiunt,
 quæ nos ducentis quinquaginta aureis æstimare solemus, quo fit ut
 non immerito fortasse Pliniana exemplaria eo in loco suspecti po=
 stularim, quomodo & in alijs nonnullis locis officio (ut mihi quidẽ
 uidetur) studiosi hominis functus qui in medium consulit. Nam illud
 Columellæ in loco à nobis antea citato, nam frumenta maiore quidẽ
 parte Italiæ quando cum quarto responderint, uix meminisse possu=
 mus, cum quartodecimo legendum esse notus est q̄ dici debuerit, ex
 Varrone lib. pri. cuius hæc uerba sunt. *Quare obseruabis quantiũ*
in ea regione consuetudo erit serendi, ut tantum facias q̄tum ualet
regio ac genus terræ, ut ex eodem semine aliubi cum decem respon
deat, aliubi cum quindecim, ut in Aetruria locis aliquot. In Syba
ritano dicunt etiam cum centesimo redire solitum. nec mirum id Ita
liæ tribui cum Plinius tradiderit agrum Babylonium cum quin
quagesimo fœnore messes reddere, diligentioribus agricolis etiam cũ
centesimo. de quo Herod. in primo ita inquit. τὸν δὲ τῆς δὴμιψος κερ
πὸν ὡς δὲ ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἂν ἢ βακλωμίη χώρῃ, ὡς ἐπὶ δινκόσια μὲν
τὸ παράπαν ἀποδίδοι. ἐπειδὴν δὲ ἄριστα αὐτῇ ἐαυτῆς, ἐκείνη ἐπὶ σιν
κόσια ἐκφέρει. id est. ad cerealem autem frugem usq; adeo bona est re
gio Babylonia ut plerunq; decena reddat, ubi autem bonitate sese
ipsa uincit, ibi etiam ad tricena. Plinius lib. quinto. Libyphœnicæ
appellantur qui Byzantium incolunt. ita appellatur regio. ccl. mil
libus passuum per circuitum fertilitatis eximæ, cum centesima fru
ge agricolis fœnus reddente terra. Et lib. XVIII. Tritico nihil est
fertilius, hoc enim natura ei tribuit quoniam eo maxime alat ho
minem. utpote cum è modio si sit aptum solum, quale in By
zantio Africæ campo, centeni quinquageni modij reddantur. cum
centesimo quidem & Leontini Siciliae campi fundunt aliq; et tota Be
tica, & in primis ægyptus. Hoc dictum Plinij non conuenit cum
uerbis Ciceronis superius à nobis citatis de agro siculo, cũ decimo
reddete. Nõtemere igitur dominus in euangelio Matthæi cap. XIII.
fructum summũ ad centesimam frugẽ auxit. Verba Plinij li. XVIII
hæc sunt à Theophrasto ad uerbũ traducta. Babylone tamen sege
tem bis secant, tertio depascunt, alioqui folia tantum fierent. Sic
quoq; cũ quinquagesimo fœnore messes reddit exilitas soli, uerũ dili
gentioribus cum centesimo. Sic enim Hermolaus recte emendauit.

Theophrastus lib. VIII. de stirpibus: τὸ δὲ βίτον τὰ πρόβατα ἐπαφιάσιν, ὕτω γὰρ φύσιν τὴν κευλόν. εἰ δὲ μὴ, φυλλομανεῖ. γίγεται δὲ μὴ κελεύς ἐρασάμενοις, πενταποντάκοα, τοῖς δὲ ἐπιμελώσι ἐκτοντάχοα. Et in antiquis exemplaribus & in impressis ante Hermolaum sic legitur. Sic quoque cum quintodecimo fœnore messes reddit exilitas soli, uerum diligentioribus cum centesimo quinquagesimo, quod mirum est, cum ad uerbum Plinius locum Theophrasti uerterit, nisi quod duo illa uerba exilitas soli apud Theophrastum non sunt, nec uidentur conuenire, cum Theophrastus pieram terram illam appellet id est pinguem, & Plinius ipse præpinguem & densam, ut potius felicitas quæ exilitas legi debeat, & mirum sit Hermolaui hæc uerba ex Theophrasto agnouisse, cum exile solum contrarium sit lato & affluenti. Quod autem sequitur. neque est cura difficilis. quæ diutissimo aquari gaudent, ut præpinguis & densa ubertas diluatur, sic emendandum censeo ex antiquo uno libro. quæ diutissime aqua riganda. Theophr. ἡ δὲ ἐρασιὰ τὸ ὡς πλείστον χρόνον ἐμμένειν τὸ ὕδωρ, ὅπως ὕλην ποιῆσιν πολλήν. πικρὰν γὰρ ὄνσαν κεῖ πυκνὴν πλὴν γῆν δὲ ποιῆσαι μανήν. id est, cultus autem est ut quæ plurimo tempore resideat aqua, & multam hærbe materiam faciat. pingue enim solum & densum oportet rarum fieri. Idem Plinius cap. sequenti. Similis ratio sed felicitas maior Babylonice Seleuce, Euphrate atque Tigri restagnantibus. quoniam ibi rigandi modus manu temperatur. Alioqui etiam aquari uerbum hoc loco non conuenit. Cum de agro nostro qui pinguisissimus esse uulgo dictatur, agricolas multos interrogarim, nunquam exculpere potui, ut cum decima fruge reddere semen faterentur, nisi si quando summa anni ubertate id contigit, uel in nouali recens proficisso. Quo magis mira illa felicitas agrorum uideri debet. sed & in eo culpam aratorum nostrorum esse crediderim, nam Varro cum quintodecimo in Hetruria respondisse dicit, cum Columel. uix cum quartodecimo respondisse meminerit, quod non effœcto solo, sed negligentia agricolarum factum puto, qui a pristina diligentia iam Claudij imperatoris uel Neronis tempore descuerant, sub quo Columella scripsit. Verum animaduertenda Columellæ uerba supradicta, Cum prata, inquit, & pascua & syluæ si centenos sestertios singula iugera efficiant, optime domino consulere uideantur. Ex quibus uerbis conijci potest quantum sestertius ualeret, quippe hodie prata sanus & uidimus, quæ annuos quaternos fraticos domino pensitare solita sint scœnifica in lustrum oblocata, ita ut eammode secum eo pacto putet autum. at qui centum nummi estimatione

tione

tione nostra duobus aureis & semisse ualuerunt. Sed quoniam di-
 ximus qualis fuerit redditus uinearum, restat ut uideamus quan-
 tum fuerit pretium. Columella lib. IIII. Vinitor licet sit emptus sex
 uel potius sestertijs octo millibus, cū ipsum solū septem iugerum to-
 tidem millibus numorum partū, uineasq; cū sua dote, id est cū pe-
 damentis & uiminibus binis millibus in singula iugera positas du-
 co. His uerbis Columella uineā conferi in singula iugera tribus mil-
 libus numum significat. quibus si operam uinitoris addas, quatuor
 iam erunt millia, sine usuris biennij semissibus quo uinea nouella
 cessat. Hæ ducentos quadraginta numos ualent, ita singula iugera
 amplius centenis aureis nostris conferebantur. Plinius uero in eo
 loco ubi Opimiani uini meminit, de arte colendæ uineæ loquens, in
 nostra (inquit) ætate pauca exempla consumatæ huius artis fuisse.
 Verum eo minus omittenda, ut noscantur etiā præmia, quæ in omni
 re maximo spectantur. Summam ergo adeptus est gloriam Aclius
 Stelenus e plebe libertina. LX. iugerum non amplius uineis excul-
 tis in Nomentano agro. atq; æque quadringentis numis uenunda-
 tis magna fama & Vetuleno Egilao uel potius Aegilao perinde li-
 bertino fuit in Campaniæ rure Linternino, maiorq; etiam fauore
 hominum, quoniā ipsum Africani colebat exiliū. sed maxima eius-
 dem Steleni opera Rhemmium Palæmonem alijs grāmatica arte
 celebrem in hisce. XX. annis mercatum. DC. millibus numum in eo
 dem Nomentano, decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Est autē usq;
 quaq; nobilitas uinetis per omnia suburbana, ibi tamen maxima,
 quoniam & neglecta per indiligentiam prædia perhauriat. ac ne
 in pessimis quidem elegantioris soli hæc aggressus excolere, non
 uirtute animi, sed uanitate. Quæ primo notata mira in illo fuit.
 Pastinatus enim de integro uineas cura Steneleum imitatus, ad uix
 credibile miraculum perduxit intra octauum annum. CCCC. M.
 numum emptori addicta pendente uindemia. cucurritq; non nemo
 ad spectandas unarum in ijs uineis strues literis eius altiores, con-
 tra id pigra ciuitate sibi patrocinate, nouissime Anneo Seneca prin-
 cipatus traditionis. ac potetiæ quæ postremo nimia fuit super ipsum.
 minime utiq; miraturi Anneum tanto prædij eius amore captum ut
 non puderet inuiso alijs & ostento futuro tradere palmam eam
 emptis quadruplicato uineis intra decimum fere curæ annum. di-
 gna opera quæ in cecubis setiuisq; proficeret, quando & postea se-
 penumero septenos culeos singula iugera, hoc est amphoras cente-
 nas quadragenas musti dedere. Ac ne quis uictam in hoc antiqui-

» tatem arbitraretur, idem Cato denos culeos redire ex ingeri-
 » bus scripsit. Hunc locum (ut arbitror) ita legebat Hermolaus, in
 » quo ex pridem impressis tria aut quatuor uerba mutauit, ut ui-
 » dere est in eius castigationibus. Et cum prius. cccc. numum legeretur,
 » ipse millibus recte addendum censuit. ego uero hunc locum mendis
 » adhuc scitere puto, et duobus in locis ab Hermolao corruptum,
 » quem quia emendari a me non posse uidebam, transmittendum
 » diu censui. sed quoniam aliud exemplum non succurrebat unde
 » ostendere id quod nunc agitur possem, consilium mutavi. ita tamen
 » ut obseruatis anxie antiquis exemplaribus, et addito quod commi-
 » nisci potui, locum aliquanto magis perspicuum minusque mendosum re-
 » ferrem. Hermolaus in altera editione hunc locum declarare cu-
 » piens, Videtur (inquit) Steleni uinetum primo. ccc. mil. uenisse,
 » tum. de. millibus, mercante Palæmone, non a Steleno, sed ab em-
 » ptore primo, demam quadruplicato precio comparatum a Seneca.
 » Ego aliter censeo. quare sic legendum existimo, sed maxima eius-
 » dem Steleni opera Rhemmo Palæmoni alias grammatica arte cele-
 » bri in hisce. xx. annis mercato rus sexcentis millibus numum in eo-
 » dem Nomentano ex uetustissimo libro in quo hæc per datum le-
 » guntur, Palæmoni et celebri. nec mercatum sed mercatoris, ex
 » quo mercatoris legendum dico. alioquin frustra Plinius dixisset in
 » eodem Nomentano, si de uineto superiore ipse intellexisset. Maxi-
 » ma igitur fama fuit Palæmoni opera Steleni. Est enim opera septi-
 » mus casus non accusandi. nec Palæmon opera id est agricolationes
 » Steleni mercatus est, sed ad rus emendum opera Steleni usus est, qui
 » iam documentum industriæ suæ ac solertiæ dederat uenundato ui-
 » neto. cccc. millibus numum. Sequitur. est autem nobilitas uinetis (uel
 » mercis ut in omnibus antiquis legitur) per omnia suburbana, ibi
 » tamen maxima, quoniam neglecta per indiligentiam prædia per-
 » hauriat, malim ut in antiquis et pridem impressis legitur, pa-
 » rauerat. hoc sensu, cum aliâ vineæ magno ibi. uenirent propter
 » uiciniam, tum illa maxime Palæmonis in pretio erant, quia illa
 » comparauerat negligentia dominorum coli desita, ex quo noualium
 » uice censebantur. quod Plinius significat dicens eum uineas pastinas-
 » se, quod renouasse significat. uix tamen hoc congruit cum Columel.
 » lib. .IIII. cum in ponenda uite restibilibus uineti ultimam conditio-
 » nem esse censeat. Quare fortasse Plinius uanitatem in eo arguit. sed
 » uanitatem in eo intelligo potius quod uineas de integro pastinauit quasi
 » restibile uinetum, et cariosum, cum uineæ tantum neglectæ indi-
 » ligentia

līgētia cultorum fuissent, nec repaſtinatione indigerent & inferius. Cura Stenelū agricolam imitatus, lego, cura Steleni dum agricolam imitatur sic enim antiqua habent exemplaria. & rursus inferius, cucurritq; nō nemo ad spectandas uuarū in ijs uineis strues, literis eius altiores pigra ciuitate sibi patrocinate. In pridē impressis, altioribus pigra in ciuitate legebatur. sed Hermolaus illud in expungendum censuit, & altiores legendū. hoc sensu. habuisse causam Palæmonem grammaticum quamobrem agrorum curam literis anteponeret, cum ad id desidiam ciuitatis sibi patrocinantem uideret. ego autem altioribus reponendum hoc modo censeo. Literis eius altioribus pigra uicinitate sibi patrocinate. hoc sensu ut uicini quibus confines uince Palæmoni multo minus reddebant diligentia pari non ex culta, referrent causam tanti prouentus in doctrinam Palæmonis, q̄ grāmatica arte celebris fuit, satyrici testimonio q̄ inq̄t = Cede Palæmon.

& rursus.

Odi Hanc ego quæ repetit uoluitq; Palæmonis artem. Meminit & Quintilianus. Huc pertinet illud eiusdem Plinij li. XVIII. Caius Furius Cresimus ē seruitute liberatus. cū in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet, q̄ ex amplissimis uicinitas, in inuidia magna erat ceu fruges alienas pelliceret ueneficijs, quamobrem a sp. Albino curuli die dicta metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, et adduxit filiam ualidam, atq; ut ait Piso, bene curatam, ac uelitam. ferramenta egregie facta, graues ligones, uomeres pōderosos, boues saturos, postea dixit, Veneficia mea Quiritēs hęc sunt, nec possum uobis ostendere aut in forum adducere. lucubrations, uigiliasq; & sudores. omnium sententijs itaq; absolutus est. Sic igitur uicinitas non nauatæ in cultu operæ, sed doctrinæ cuiusdam reconditæ tribuendam censebat uberiorem fructum perceptionem. Sequitur, ut non puderet inuiso alias & ostento futuro tradere palmam eam emptis quadruplicato uineis. ubi in uetusto alias regiones & ostentaturo legimus, in alio ostentatur. quare legendum censeo, inuisuro alias regiones & ostentaturo. ut intelligamus Palæmonem tanto pretio ea regione exactum, alium locum quæsiturum in quo ostentare pretium industriæ suæ posset. Reliqua ita corrupta censeo ut sensus commode elici nequeat. Veniamus nunc ad id quod quærebatur. si sexaginta iugera quadringentis millibus uenierunt, quæ decem millibus aureorum a nobis æstimantur, sex iugera mille au-

ris constiterunt, ut in singula iugera centenos sexagenos senos & se-
 missim statuere debeamus. Si hoc pretium ex Columellæ rōne esti-
 metur, non uideo cur summam laudem propter hoc adeptus sit Aci-
 lius, quod Plinius inquit. propterea suspectum numerum habeo, nā
 & in quodam antiquo legi. LX. iugerum non amplius uineis ex-
 cultis in Nomentano agro, atq; æque numero uenundatis, ut fo rta-
 se sic Plinius scripserit, atq; æque numero sestertium uenundatis.
 Quæ ratione summa laus fuit in singula iugera centenis millibus
 nummum uineam uendidisse, alioqui non magnopere creuisset preti-
 um, quod non conuenit cum cultu ruris alterius, quod quadruplica-
 to intra decimum uenditum est, cuius etiam uindemia pendens qua-
 dringentis millibus nummum addicta ē. Rus autem illud cuius Plini-
 us modum non posuit, centuriam intelligo de qua Colu. loquens ita
 77 inquit, Centuriam nunc dicimus, ut Varro ait, ducentorum iugerum
 77 modum. olim autem ab centum iugeribus uocabatur centuria. sed
 77 mox duplicata nomen retinuit. Cato centuriā uitariā posuisse ui-
 77 detur centum iugerum cum inqt, habere oportere qundecim manci-
 77 pia uinearum iugeribus centum in oliueto modica centuria, inquit
 Varro, erat ducentorum iugerum. Ergo hic si centenariā uinea in-
 telligamus, sexcentis sestertijs emptam, singula iugera in suburbano
 senis millibus constiterunt. i. centenis quinquagenis aureis coronatis, et
 pretio quadruplicato intra decimum annum, sexcentis in quibus dili-
 genti cultu eo, usq; profectum est à Rhemmio, ut octauo anno uin-
 demiā pēdentem in iugera centenis aureis uēdiderit, quod Plinius
 miraculum uix credibile dixit. ut enim octonos culeos in singula iu-
 gera statuamus, hoc est uicenos modios Parisinos quis aureis uinde-
 mia cuiusq; modij constitit. Hæc tamen summa multo minor est su-
 periore si sexages sestertium legamus, & rus centuriā fuisse intelli-
 gamus De his uineis loquens Columella libro quarto, et Senecæ blan-
 diens tunc potentia & authoritate apud Neronem præuolenti, ita
 77 inquit. His certe temporibus & Nomentana regio celeberrima fa-
 77 ma est illustris, & præcipue quæ possidet Seneca uir excellentis in-
 77 genij atq; doctrinæ. Cuius in prædijs uinearum iugera singula cu-
 77 leos octonos reddidisse plerumq; compertum est. Ego autem comper-
 tum habeo in præfectura Parisiensi uineta esse quæ etiam hūc nu-
 merum excesserint in singula iugera nostra, quæ illic sunt maxima.
 Igitur quadruplicatum pretium quater & uicies sestertium fuit.
 quod numo nostro sexaginta millia aureorum ualet. ex quo appa-
 ret Senecam non frustra prædimitem appellatum esse à Iuuenale.

nam

nam & ipse apud Tacitum lib. XIII. ad Neronem ita inquit.

» Quartusdecimus annus est, ex quo spei tuæ admotus sum, octauus
 » ut imperium obtines: medio temporis tantum honorum atq; opum
 » cumulasti, ut nihil felicitati meæ desit nisi moderatio eius. & pau-
 » lum infra. Ego ne equestri & prouinciali loco ortus, proceribus
 » ciuitatis annumeror. Inter nobiles & longa decora præferentes
 » nouitas mea enituit. ubi est animus ille modicis contentus. Tales
 » hortos instruit, & per hæc suburbana incedit, & tantis agrorum
 » spatij tam lato fœnore exuberat. una defensio occurrit q̄ mune-
 » ribus tuis obniti non debui. sed uterq; mensuram impleuimus, &
 » tu quantum princeps tribuere amico posset, & ego quantum ami-
 » cus a' principe accipere: mihi subueniendum est, cum opes meas
 » ultra sustinere non possim. in hoc uitæ itinere senex, & leuissimis
 » quoq; curis impar, præsidium peto. iube opes meas per procurato-
 » res tuos administrari, & in tuam fortunam recipi. quod tempo-
 » ris hortorum aut uillarum curæ seponitur, in animum reuocabo.
 » Verba sunt Senecæ ab amicis admoniti q̄ ab inimicis apud Nero-
 » nem insimularetur quasi ingentes & priuatum supra modum eue-
 » ctas opes quotidie augetet ut Taciti uerbis utar. Instantem igitur
 » perniciem providens, ad principem ultro adiit, immensi census ces-
 » sionem facturus, ut uitæ consuleret, quod obtinere ei non licuit.

Nunc si reputare uelimus quantæ fuerint illæ opes, audiamus Suil-
 » lium Senecæ inimicum & inter alia quoq; exprobrantem apud
 » eundem authorem libro XIII. his uerbis. Qua sapientia, quibus
 » philosophorum præceptis intra quadriennium regnæ amicitia ter
 » millies sestertium parauisset. Romæ testamenta & orbos uelut in-
 » dagine eius capi. Italiam & prouincias immenso fœnore hauriri.
 » His uerbis cum superioribus intelligimus Senecam magnos reddi-
 » tus ex agris & fœnore pecuniæ habuisse. q̄ si sestertium ter mil-
 » lies quarto iam anno imperij Neronis quæsiuerat, ut Suillius di-
 » xit, quid existimemus eum habuisse octauo eiusdem imperij anno,
 » quando orationem illam ad Neronem habuit. Ter millies, ut ali-
 » bi diximus, census fuit maior Crassiano, hoc est septuages quinqui-
 » es centena millia aureorum huius temporis. Olim autem a' censu no-
 » tæ erant opes hominum, non ut nunc occultæ. professo enim necef-
 » sitatis erat. Cæterum ex prædictis feracitas uinearum antiquarum
 » declaratur, cum Plinius dicat, ac ne quis uictam in hoc antiquita-
 » tem arbitraretur, idem Cato denos culeos redire ex iugeribus scri-
 » psit. & ut redditus optimus intelligeretur, subdidit Plinius, efficaci-

bus exemplis, non maria plus temerata conferre mercatori, non in
 rubrum litus indicum uel merces petitas, quæ sedulum ruris larem. sed
 tanta copia in Cecubis & Setinis Falernisque non fuit, quæ primæ
 authoritatis erant, ut ex Plinio & Columel. nouimus. Nomentanus
 enim ager feracitate non authoritate præstantiæ illustris erat. Pro-
 pterea addidit ea uerba Plinius, digna opera quæ in Cœcubis Seti-
 nisque agris proficeret. Prodigio autem simile est uitem unam, id est
 unam stirpem excessisse uinarum numerum duorum millium, quod
 Columella dixit. & id dictum de uite pergulari puto. Vnde idem
 » alibi. In Albano generis Amnei uitis notas habuimus, numero qui-
 » dem perpaucas, uerum ita fertiles, ut in iugo singulæ ternas urnas
 » præberent. In pergulis autem singulæ denas amphoras peræqua-
 » rent. Nunc citetur locus Plinij lib. XVIII. ubi de summa fertilitate
 » loquitur, ciuitas (inquit) Africæ in medijs sita arenis fyrtis petentibus
 » Leptim, quæ magna uocatur Tacape, felix super omne miraculum
 » riguo solo ternis fere passuum millibus in omnem partem. Fons
 » abundat, largus quidem sed certis horarum spatijs dispensatus in-
 » ter incolas. Palmæ ibi prægrandi subditur olea, huic ficus, fico pu-
 » nica, illi uitis, sub uite feritur frumentum, mox legumen, demum ho-
 » lus, omnia eodem anno, omniaque aliena umbra aluntur. Quaterna
 » cubita eius soli in quadratum nec ut a porrectis metiantur digitis
 » sed in pugnum contractis, quaternis denarijs uenundantur. Super
 » omnia est biferam uitem bis anno uindemare. & nisi multiplici
 » partu exinaniatur ubertas, pereant luxuria singuli fructus. nunc
 » uero toto anno metitur aliquid, constatque fertilitati non occurrere ho-
 » mines. Hactenus Plinius. Age ineamus rationem. quaterna cubita
 » plena & iusta in quadratum hexapoda nostram faciunt. i. triceno-
 » senos pedes. quæ mensura octingentes multiplicata duoderriginta
 » millia & octingentos pedes explet. Nos enim superius docuimus in-
 » gerum Romanum octingentas hexapodas habuisse. Sic fit ut iugerum
 » Romanum eius soli Africi duodecim millibus & octingentis fester-
 » tijs numis constiterit. Quæ ære nostro trecentis & uiginti aureis
 » coronatis ualent. & tamen ita rationem subduximus, quasi plena
 » cubita fuerint. Magna est hodie opinio agri nostri suburbani, qui
 » uliginem contrahit a collumie urbis, holeribus & acetarijs &
 » raphanis & leguminibus feritur, & interim pergulis circumuesti-
 » tur, ne hyeme quidem nisi sæuissima cessans. sed pretium eius ut ar-
 » bitror ad tertiam partem illius Africani non accedit. Vnum au-
 » tem restat dicendum, quod consulto in finem operis dilatum est,
 » ut in

ut in mentione domini nostri fastigium operi imponatur. Matthæi
 » decimo legitur, ὁ διδραχμος ὁ μὴν οὐ τελεῖ τὰ διδραχμα; Ma-
 » gister uester non soluit didrachma. Et rursus. Vade ad mare &
 » mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit tolle. & aper
 » to ore eius inuenies staterem, illum sumens da eis pro me & te.
 » πορευθεῖς εἰς πλὴν θάλασσαν βάλε ἄγκυραν. καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον
 » ἰχθῦν ἄρον. καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἀρήσεις σατήρα. ἐνεῖνον λα-
 » βὼν, δὲς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. Sic tamen proprie uerti potest.
 » Magister uester non pensitat didrachma. per interrogationem. Est
 » autem didrachmum nummus binas drachmas ualens, quomodo &
 » tetradrachmum quaternas, quod uerbum apud Lium legitur ut
 » supra adnotauimus. Cassius ad Cice. Nam iā ternis tetradrachmis
 » triticum penes Dolobellam est. nisi si quid nauibus Laodiceno-
 » rum supportarit, cito fame pereat necesse est. famem instantem si-
 » gnificat ex caritate frumenti, cum medimnus duodenis drachmis
 » ueniret, id est seni modij Romani & semisextarius noster duc-
 » to uno. Lirani apud Matthæum, drachmam senis denariolis esti-
 » mat, & sic quilibet, inquit, capitaneus domus soluebat annuatim
 » duodecim Turonenses. Ego autem tantum didrachmum ualuisse
 » quantum septem solidos nostros Turonicos dico. Hoc est septies tan-
 » tum quantum Lirani existimauit. Exodi. XXX. cap. dicitur. Si-
 » clus XX. obolos habet. media pars sicli offeretur domino. qui ha-
 » betur in numero a uiginti annis & supra, dabit pretium. Diues
 » non addet ad medium sicli, & pauper nihil minuet. Iosephus li-
 » bro VII. belli Iudaici de triumpho Vespasiani loquens quem egit
 » de Iudæis ui subactis, Stipendium, inquit, ubicunque degerent Iu-
 » dæis indixit, binas drachmas singulis annis inferre in capitolii-
 » um iussit ita ut antea Hierosolymorum templo pendebant. Intel-
 » ligimus ergo id quod in Exodo dicitur, typum fuisse tributi quod
 » Iudæis a Romanis iniunctum est. non enim primum a Vespasiano
 » id factum est, sed ab Augusto qui censum impera-
 » it Iudæis Cyrino præside. Vespasianus autem non in Iudæa
 » tantum hoc tributum indixit, sed Iudæis ubi terrarum cunque
 » agerent. Didrachmum igitur denos obolos hebraicos ualebat,
 » sed duodenos atticos, nec didrachmum in singulos patresfamili-
 » arum, ut Lirani censuit, hoc est in capita familiarum,
 » sed in singulos homines statutum, quomodo olim semisiclus
 » in numerum hominum, id est uiritum non domesticatum consti-
 » tutus, in eos quidem qui maiores uiginti annis essent. quod

périnde est, ac si binas operas in sacra publica conferre iuberentur. nam drachma merces est diurna, ut supra docuimus de denario diurno loquentes, cuius fit mentio Matthæi. XX. Stater igitur tetradrachmus erat, ut & antea dictum est. Nunc igitur in hac mentione stateris ætinentur si fieri potest diuitiæ hominis unius priuati quantum meminerim maximæ. Pythius is est Bithynius, quæ Herodotus in VII. prodidit Dario Persarum regi uitæ aureæ & platanum donauisse. Postea quæ Xerxi Darij filio cum in græciam infesto exercitu tendens, Celænis urbe Phrygiæ iter faceret, obuiam profectum, regem ipsum, atque omnem eius exercitum hospitio suscepisse, xenijsque magnificis donauisse, pecuniam etiam in id bellum præbiturum se pollicitum. quam pollicitationem admiratus Xerxes, astantes percircuitatus est quis nam hominum esset Pythius, quæque pecunijs abundans, qui hoc ultro spondisset. Cui cum responsum esset, illud esse Pythium qui patrem eius Darium uisendo illo munere uitæ ac platani aureæ donauisset, ac tum quoque nihilominus hominum ditissimus secundum regem esset, Rursus admiratus Xerxes, & ad Pythium conuersus, sciscitari cœpit, quæ ingentis pecuniæ fiducia ad pollicitationem illam uenisset. ad ea Pythius, cum ad mare, inquit, græciæ descendere te audissem, statim opum mearum rationem inire aggressus sum. Iam tum enim in animum induxeram pecuniam tibi dono dare in bellum id gerendum. Subducta igitur ratione argenti quidem talenta duo millia, auri uero myriadas quadringentas staterum Daricorum septem millibus minus habere me comperi, quæ tibi dono dare statui mihi autem uictus ex mancipijs & agricultura suppetet. His uerbis Xerxes delectatus, ut tecum, inquit, paria faciam, pro hac liberalitate hospitem te meum facio. Quadringentas uero myriadas nummum de meo explebo datis tibi chiliadibus septem, ut quadrages centenis millibus Daricorum staterum nihil desit. Proinde quæ hactenus posse disti possideto, mementoque talem te semper præstare. Hæc enim te facientem nec in præsens, nec in futurum poenitebit. Hæc sunt enim uerba Xerxis apud Herodotum.

σοὶ ὦν ἐγὼ ἀντὶ αὐτέων γέρεα τοιαύδε δίδωμι, εἰόντες σὲ ποισῶμαι ἐμὸν. καὶ τὰς τετρακοσίας μυριάδας τοὶ πῶν σατήρων ἀπλήσω παρ' ἐμῶν τῶν, δὲς τὰς ἐπὶ χιλιάδας, ἵνα μήτοι ἐπίδ' ἔσῃ ἡσὶ αἱ τετρακόσαι μυριάδες ἐπὶ χιλιάδων, καὶ ἤτοι ἀπαρτιλοῖν ὑπ' ἐμὸν πεπηρομένη, κίκτισσῃ τε αὐτὸς τὰ περὶ κτήσασο. ἐπίτασόντε εἶναι αἰεὶ τοῦτος. οὐ γάρ τοι ταῦτα ποῖοντι ὅτε ἔσῃ τὸ παριόν, ὅτε ἔσῃ τὸ μέλλον μεταμελήσει. Plinius libro. XXXIII. de immensis opibus hominum singulorum loquens, Congregate

» gregate inquit, & excedentes numerum opes, quota tamen portio
 » erunt Ptolemæi, quem Varro tradit Pompeio res gerente circa Iu-
 » deam octona millia equitum sua pecunia tolerauisse. mille conuiuas
 » totidem potorijs uasis, mutantem uasa cum ferculis, saginasse. quota
 » uero illæ ipsæ, neq; enim de regibus loquor, portio fuerit Pythij Bi-
 » thynij, qui platanum auream, uitemq; nobilem illam Dario regi
 » donauit. Xerxis copias hoc est septies. LXXXVIII. millia excepit
 epulo, stipendium quinq; mensium frumentumq; pollicitus, ut e' qnq;
 liberis senectuti suæ in delectu unus saltem concederetur. In anti-
 quis exemplaribus legitur Mille millia hominum excepit epulo.
 Vterq; autem numerus mendosus esse uidetur ex Herodoto, qui pe-
 ditatum Xerxis ex Asia contractum ter & uicies centena millia ho-
 minum fuisse dicit præter seruitia & frumentatores. præter classem
 cuius magnum numerum facit. Hunc igitur numerum hominum
 Pythium hospito suscepisse uerisimile est, quoniam tantas copias ter-
 restres habuit Xerxes cum in Phrygiam uenit. Nam posteaq; helle-
 spontum transiit numerus exercitus seruitijs & conuatu supra qu-
 tuages auctus est, ut in superioribus dictum est cum de chœnice lo-
 queremur. Sed Plinius fortasse Herodotum authorem non secutus
 est, sed Trogum, qui Xerxem ex regno suo septingenta hominũ mil-
 lia coegisse dicit, & trecenta ex auxiliariis. Quare Plinius scri-
 psisse existimari potest septies octoginta millia, ut subintelligatur cen-
 tena uerbum, ut supra docuimus, ut sit septies centena octoginta octo
 millia. Quod si ex Herodoto restituere placet, sic legendum. Decies
 septies octoginta millia. Nam Herodotus præter peditatum etiã octo-
 ginta millia equitum fuisse author est. Cum autem Plinius dicat Py-
 thium quinq; mensium stipendium & frumentum exercitui Xerxis
 pollicitum esse, quinq; filiorum suorum nomine, ut tantum uni uaca-
 tionem militiæ impetraret, existimo quadragies centena millia sta-
 terum Daricorum, tanto exercitui in stipendiũ et frumentũ coemẽ-
 dum sufficere in quinq; mensibus potuisse. Vt igitur minimum nume-
 rũ sequamur, id est septingenta millia, fac ut singuli in mensem ter-
 nos aureos coronatos acceperint, hac ratione in singulos menses sti-
 pendium uicies semel centenis millibus stetit, quæ summa quinquies
 ducta ob quinq; menses, centies quinquies centena millia efficit. His
 equitatus stipendium addendum, quibus trecenta millia auxilia-
 rium addere nunc nolui, quia nondum contracta erant auxilia,
 quæ post transitum Helleponti sese Persis adiunxerunt ex Macedo-
 nia, Thessalia, Epiro & Græcia. Nunc igitur de stateribus Daricis

uideamus. Stateres quidam Alexandrei, quidam Darici, quidam
 erant Philippii sed stater aureus minam argenti ualebat. Pollux.
 » ὁ δὲ χρυσὸν σατήρ μῶν ἠδύνατο. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἰσαμένοις τὴν μῶν
 » τῆς ῥοπῆς σατήρα ὀνομάζουσι. Aureus, inquit, stater minam ualebat.
 nam & in ijs quæ appenduntur pondus minæ staterem nominantur
 » γινε. καὶ ὅταν ἑπιπῶσι πενταστάτηρον, πένταμνον δοκοῦσι λέγειν. &
 cum dicunt pentastaterum, id est quinq; staterum pondere, dicere ui
 dentur pentamnon, hoc est quinqueminale. hoc si est uerum, stater
 unus aureus quaternos minimum aureos nummos Romanos ualebat.
 Quatuor enim aurei Romani quadringentos non amplius sester
 » tios ualebant ut satis demonstratum est. ut fuerint stateres aurei un
 » ciales, cuiusmodi fere Lusitanici hodie aurei uisuntur denis aureis
 » æstimabiles. Demosth. πρὸς φορμίωνα. φορμίῶν δὲ φησιν ἀποδοῦναι
 » λάμπιδι ἐν βοσπόρῳ ἑκατὸν καὶ ἑικοσι σατήρας κυσικηνούς. ὁ δὲ κυ
 » σικηνὸς ἐδύνατο ἑκὲ ἑικοσι καὶ ὀκτώ δραχμὰς ἀττικὰς. Phormio au
 » tem dicit reddidisse se Lampidi in Bosphoro centum & uiginti state
 » res cyzicenos. At stater cyzicenus duodetriginta atticis drachmas
 » ualet. & paulo post. τῶν μὲν γὰρ ἑκατὸν ἑικοσι σατήρων γίνονται
 » τρισχίλια τριακόσια ἐξήκοντα. ὁ δὲ τόκος ὁ ἔγγειος ὁ ἐφικτὸς τῶν τρια
 » κόντα μῶν ἢ τριῶν καὶ ἐξήκοντα, πεντακόσια δραχμὰ καὶ ἐξήκοντα.
 Atqui centum & uiginti stateres fiunt tria millia trecenta sexagin
 » ta. Foenus autem terrestre sesquisextum id est bis centesimum triginta
 » trium minarum & sexaginta, quingentæ fiunt drachmæ & sexa
 » ginta. His uerbis apparet staterem cyzicenum paulominus tribus
 » aureis coronatis ualuisse, sed atticis stateres & persicos uberiores
 » multo fuisse & pondere & indicatura coniiciendum est, & præser
 » tim Persicos cum Babylonium talentum ephectam proportionem
 » ad atticum habuerit. Stateres autem aureos hic intelligimus ex ijs
 » quæ sequuntur, etiam si Pollux stateris appellatione non magis au
 » reum, q̄ argenteum intelligendum censuerit. Sed notanda uerba
 » Demosthenis. Tria millia trecentæ sexaginta. & rursum. Triginta
 » trium minarum & sexaginta. Vbi drachmas subintelligi uoluit,
 » communi more loquendi apud grecos, ut apud Romanos numi intel
 » liguntur, ut alibi sæpe diximus. Quomodo autem apud Romanos
 » argentea nomismata drachmalia signabantur Atheniensium imita
 » tione, & aurea didrachma erant, sic apud Atheniën. & Persas &
 » Macedonas stateres aurei geminato pondere signabatur, hoc est octo
 » nis drachmis. certe nomisma unum hoc triennio argenteum uidi cu
 » ius lemma erat λυσιμάχου βασιλέως, Lysimachi regis. cuius pon

dus tunc non examinaui, nec alioqui numum magnopere conside-
 randum duxi, q̄ nihil tum harum rerum cogitarem, quare nec mi-
 hi oblatum mercatus sum. Hoc autem anno cum anxie perquirerē,
 & ter quaterq; argento rependere paratus essem, in tertias quar-
 tasq; manus peruenisse comperi, & tandem hinc exportatum. sed
 cum ab ijs percunctarer qui maxime meminisse uidebantur quan-
 tum ponderis traheret, aiebat unus se existimare semunciale no-
 misma fuisse. Id ille mihi facile persuasit, q̄ alter maius etiam pon-
 dus meminisse se dicebat, & ea mihi magnitudo nomismatis oculis
 obuersabatur, quæ (ut minimum) æquaret denarium Mediolanen-
 sem. rescini etiam a tertio in cuius tunc manu esset, id est cui ipse id
 dono dedisset (in quartam enim manum uenerat) sed uidere mihi
 postea non contigit. Siue autem stater is fuerit siue non, Darius ta-
 men stater non minus denis aureis nostris ualuit, id est argenti mi-
 na. qua ratione fit, ut quadrages centena millia daricorum, qua-
 dringentes centena millia coronatorum ualuerint. Nunc igitur ap-
 paret Pythium Bithynium non modo septingentis & octoginta mil-
 libus, sed plane decies centenis millibus atque adeo decies septies
 centenis, & equitatu præterea & classi stipendium & frumentum
 suppeditare in quinque menses potuisse. Hic obiter nonnihil dicen-
 dum de militari stipendio. cuius modus cum parum antehac statui
 potuisset, historia Cornelij Taciti Romæ nuper edita restitutus ali-
 quot libris, nobis occasionem dedit & ansam aliquid de eo expli-
 candi. Stipendium militare quo tempore institutum fuerit, Lilius li-
 bro quarto ab urbe condita docet de Anxuris expugnatione loquēs
 » his uerbis. Oppidum uetere fortuna opulentum tres exercitus
 » diripere, eaq; primum benignitas imperatorum plebem patri-
 » bus conciliauit. additum deinde omnium maxime tempestiuo prin-
 » cipum in multitudinem munere, ut ante mentionem ullam plebis tri-
 » bunorum uel decerneret senatus ut stipendium miles de publico ac-
 » ciperet, cum ante id tempus de suo quisq; functus eo munere esset.
 » nihil unquam acceptum a plebe tanto gaudio traditur. Idem pau-
 » lum infra. Postremo indicto iam tributo edixerunt etiam tribuni
 » auxilio se futuros si quis in militare stipendium tributum non con-
 » tulisset. Patres bene coeptam rem perseveranter tueri. conferre
 » ipsi primi. & quia nondum argentum signatum erat, æs graue plau-
 » stris quidam ad ærarium conuehentes, speciosam etiam collationem
 » faciebāt. His Liliij uerbis apparet cur æra merere milites dicantur,
 » curq; ærariū dictū sit, ab æresciliæ graui nodū argenteo numo p-

casso. Tacitus uero lib. I. ab excessu Augusti, de seditione Pannonica
 loquens quæ circa initium principatus Tyberij contigit, ita inquit, uer
 » ba seditionem agitantium referēs. Quando ausuros exposcere reme
 » dia, nisi nouum ac nutantem adhuc principem precibus uel armis
 » adirent? Satis p̄ tot annos ignauia peccatum, q̄ tricena aut quadra
 » gena stipendia senes, & pleriq; truncato ex uulneribus corpore to
 » lerent ne dimissis quidem finem esse militiæ, sed apud uexillum re
 » tentos, alio uocabulo eosdem labores perferre. ac si quis tot casus ui
 » ta superauerit, trahi adhuc diuersas in terras, ubi per nomen agro
 » rum uligines paludum uel inculta montium accipiant. Enim uero
 » militiam ipsam grauem infructuosam, denis in diem assibus ani
 » mam & corpus æstimari. Hinc uestem arma tentoria, hinc sæuitiã
 » centurionum & uacationes munerum redim. at Hercule uerbera
 » & uulnera, duram hyemem, exercitas æstates, bellum atrox, aut ste
 » rilem pacem sempiterna. nec aliud leuamentum q̄ si certis sub legi
 » bus militiã iniretur, ut singulos denarios mererent, sextusdecimus
 » stipendiũ annus finem afferret ne ultra sub uexillis tenerentur, sed
 » iisdem in castris præmium pecunia solueretur. An prætorias cohortes
 » quæ binos denarios acciperent, quæ post sedecim annos penati
 » bus suis reddantur, plus periculorum suscipere? & paulo post.
 » Responsum est à concione mandata esse Clementi ceterurioni quæ per
 » ferret. is. orditur de missione à sexdecim annis, de præmijs finitiæ
 » militiæ, ut denarius diurnum stipēdium foret, ne ueterani sub uexil
 » lo haberentur. et rursus de instaurata seditione loquēs. Igitur uolu
 » tatis inter se rationibus placitum ut epistolæ nomine principis scri
 » berentur, missione dari uicena stipendia meritis. exauthorari q̄ se
 » nadena fecissent, ac retineri sub uexillo cæterorũ immunes nisi pro
 » pulsandi hostis. His uerbis apparet ueteranos milites aliquãdo trice
 » na stipēdia implere solitos, aliquando quadragesima, aliquando uice
 » na. nec ullum tempus perpetuo statutum fuisse. Simul ueteranos mi
 » litia exauthoratos non statim missionem adipisci solitos, sed indul
 » gentiore militiã sub uexillis retineri quoad præmia et colonias ac
 » ciperent. ex quo planius intelligitur id quod Tranquillus in Tibe
 » rio scribit. atq; etiã missiones ueteranorum rarissimas fecit, ex se
 » nio mortem, ex morte compēdium captans. Verum ut supradictus
 » Taciti uerbis intelligimus denos asses diurnum stipēdium militare
 » fuisse, ita eadem uerba hoc significare uidentur denarium maius sti
 » pendium assibus denis fuisse. ut fortasse hoc adiunare id possit qđ
 » superius hoc eodem libro diximus de denario quem Vitruuius se

decim assibus ualuisse tradidit Augusti tempore. quãq̃ olim signato statim argento denarius decem assibus ualisset. Quã rursus opinionem euertere uidetur Plinij dictum lib. XXXIII. his uerbis. Po-
 stea Annibale urgẽte. Q. Fabio maximo dictatore asses unciales facti. placuitq; denarium sedecim assibus permutari. quinarium octo-
 nis, sestertium quaternis. Ita resp. dimidium lucrata est. In militari
 tamen stipendio semp̃er denarius pro decem assibus datus. Hoc igitur
 lectores uiderint ac statuerint pro suo quisq; captus aut arbitratus,
 quando id summam rei a nobis comperta & explicata labefactare non
 potest, ut alibi diximus. Milites autem Romanos diurno stipendio
 denarium meruisse congruit cum eo quod ex Thucydide scripsimus,
 de classario milite qui suo ministriq; nomine binas drachmas merebat
 apud Athenienses. Tricenã drachmã id est stipendium mensurum
 tribus aureis coronatis ualebant. Centuriones uero duplex stipen-
 dium & equites triplex merebant. Quare Lilius lib. septimo ab urbe condita,
 æque, inquit, impotens postulatum fuit ut de stipendio equitum
 (merebant autem triplex ea tempestate) æra demerentur, q̃ aduersati
 conuurationi fuissent. hac ratione Liliij equites nouenos nostros
 coronatos merebant in mensem. nunc nostri octonos & semissem
 merent. Prætoriani autem milites duplex stipendium merebant,
 qui castra circa urbem habebant quasi stipãtes principem. Erant enim
 & prætoriani milites & cohortes urbanae, quod Tranquil. his uerbis significat de Augusto loquens. Legauit
 prætorianis militibus singula millia numism, cohortibus urbanis
 quingenos, legionarijs trecentos numos. Licet igitur hinc aestimare
 opulentiam imperij Romani sub Augusto, qui centum & quadraginta
 legiones sub signis prouinciatim dispositas habuit. cũ unaqueq; legio
 minima aestimatione in annuo stipendio ducena millia aureis
 coronatorum ferret, etiam sine equitum stipendio. Denã enim cohortes
 quingentariã in legionibus erant, & centuriones duplex stipendium
 habebant. Auctum autem postea militum stipendium fuisse ex eo
 apparet, q̃ Tranquillus ait in Domitiano, Addidit & quartum
 stipendium militi aureos ternos. Hæc uerba significare uidentur
 sub Domitiano quartum incrementum milites accepisse. Sed Tranquillus
 dubium id nobis reliquit utrum mensuros aureos an potius annuos
 intelligamus. ego tamen mensuros intelligo. Milites etiam præter pecuniam
 annonas & sagula & frumentum interdũ accepisse legimus apud
 historicos, & præsertim apud Lampridium in Alexandro. non me præterit
 Flauium Blondum libro sexto

Romæ triumphantis hæc aliter tradidisse. Sed ei non assensus sum. Hæc ut libro nostro tumultuarie adderem me compulit Franciscus Deloïnus iudicum unus centenariæ famigeratæq; curiæ. q. ut est inter iuris pitissimos antiquarum rerum studiosissimus, huius loci Taciti Cornelij tempestiue me admonuit, cum altera forte editione liber noster ad hunc locum impressus esset. ut si postridie admonitus essem, locum nullum hæc add tuncula inuentura capax sui fuerit. Librum apud nos attulerat uir literarum sacrarum professor facundissimus omniumq; bonorum authorum conquisitor. & indagator sagacissimus. Guilielmus Paruus, agens in comitatu principis, sacerq; ut ita loquar, oriularius eius. Eum librum Deloïnus cum ab eo utendum rogasset, aut iure potius amicitie præcipide sumpsisset, (unus enim tantum apud nos erat,) me quoq; ipsi ambo legere eum uoluerunt, ut in aliqua libri hiulca parte id quod de stipendio militari Tacitus scripserat, adsuerem. Hæc ferè sunt quæ de re numaria mensurisq; dici potuerunt. cuius rei semina se libasse Hermolaus Barbarus longe ingenio nobis doctrinaq; multiplici præstans in glossæ illis gloriatus est quæ in Plinium edidit gloriæ suæ segetem ac materiam, quem tamen authorem sic quoq; ad nos peruenisse dico, ut seminarium laudum studiosis omnibus in eo quotidie renascatur, etiam si ille primitias decerpserit. sed cum ipse multa de talento sestertio & libra colligentis quidem more non diligenter commemorasset, poteram inquit plura, sed quæ carptim, cursimq; uelut

» semina materie difficillimæ libauimus, dilato in aliud tempus pleniore commentario sufficiant. mihi uero ille farraginem auctoritatum diuersissima trudentium, immo ut plane dicam, segetum antipathiam miscuisse uidetur, & in unum semina dissidentia consudisse, ex quibus frugem aliquam bonam quonam modo sperare poterit & promittere non intelligo, aliorum autem erit iudicium.

Nos commentationis ab eo promissæ, sed erroneæ, nisi fallor, indagine inchoatæ, cæcæ & perplexas ambages à capite rem exorsi, ita explorasse uidemur, & à limine statim introrsus perspectas luculentis uestigijs remeabiles fecisse, ut in Mæandros potius digressionum insinuasse, sic enim res ferebat, q̄ in Labyrinthum quendam disputationis iudicari debeamus. Deprehensi aliquibus in locis hæsimus, uel uerius substitimus, nusquam tamen aut flexu præuaricationis, aut saltu reticentiæ uel obliuionis, aut deniq; præcipito temeritatis elapsi. ponderum & mensurarum tractationem ita explicauimus, ut res natura inter se cognatæ, nominum etiam communio-

nem & ueluti gentilitatem agnoscerent. Quid tum, dicat aliquis, doctioribus igitur te præferendum censes? In hoc uno ego uero, cæteris in rebus ijs libens cedo quibus omnia propemodum debeo. sic sua hæctenus cuiusq; fuit in reparatione latinæ linguæ palma. Hoc ius non modo æqualium nostrorum, sed etiam posteritatis erit, etiam si ius obtinere nunc Galli apud iudices Gallos nequeunt. neq; uero præcepta unius aut alterius rei gloria, commentandi quoque in posterum materia consumpta, quæ adhuc largæ superest. Hoc tantum refert qd clariorum quidem illi aut plurium palmarum decora tulerunt, ego fortasse inter exigua ingenia qualibet acquirere palma & debeam, & possim, sed alios ita uelim animatos esse, nostrates præcipue, quorum maxime gratia hoc opus suscipiendum duxi, ut maximum quodq; decus sic in medio positum esse putent, ut ingenium tantum & diligentiam referre non genus & cælum putent. sic fiet ut in huius laudis curriculo Italia omnium gentium magistra, lampadem, quod aiunt, Gallie non tradat, sed comodat, aut tradat quidem sed fiduciariam uel precariam, uel potius det utendam usq; nobis & illis promiscuo. Quidni enim speremus quod alijs non negatum est, qui longius remoti sunt? Rumpantur licet Misopatriδες, id est patriam ciuesq; suos exosi, natura Gallos hac dote non fraudauit, tamen si huius ætatis moribus, uel paucorum hominum uitio qui rerum arbitrium tenent factum est, ut literarum bonarum studium nihil ad reipublicæ moderamen pertinere uideatur. Rempublicam semper appellare institui abusiue fortasse, in qua plurima ad priuatam utilitatem referri existimantur. Propter quod uidemus eo iam maiestatem publicam decidisse, ut censu ciues opibusq; multo magis, q̄ sensu & probatis moribus censeantur. Hinc illa stulta ac ridenda quorundam reputatio, qui nulla prorsus arte memorabili imbuti, ob uulgares quidem ut apud Romanos facultates, ut apud nos propemodum principales, non se modo copiosos, sed etiam, si dijs placet, beatos arbitrantur. cum si ad Romanos modulos diuitis appellationem metiamur, perpaucos hodie norimus præter primores procerum, quorum census centies & quinquages sestertium æstimetur. At tantam summam Pallas homo libertinus accipit, idq; decreto Romani senatus, ob id qd referendum ad curiam censuisset de fœminis, quæ se seruis concubitu miscuissent, eaque relatione statutum, ut quæ ignaro donano ad id prolapsa probaretur, in seruitutem sui consensisse uideretur. Cuius rei

authorem Tacitum, Pliniumq; oratorem habemus. Idq; senatuscon-
 sultum postea à Iustiniano principe sublatum est. Quis autem ho-
 die eorum qui aurum metiri non numerare dicuntur, uel etiam qui
 pala uersare aureos grumulos dictantur, ducenties sestertium possi-
 dere creditur? At Aesopus tragædus post cœnas illas luxu stupen-
 do memorabiles, tantundem hæredi filio reliquit, undemargaritas
 ipse sorbendas conuiuus apposuit non mediocris pretij. Age Curio
 tribunus plæbis nonne sexcenties sestertium æris alieni habuisse
 memoratur? quod pèrinde est, ac si nunc dicas quindecies centena
 millia aureorum, tanti tamen & pluris Cæsar ciuis adhuc Roma-
 nus nondum dictator, in Gallia res gerens, conciones eius ad popu-
 lû licitatus est, & redemit. Paulus consul Romanus mille & quin-
 gentis talentis eidem Cæsari eodem tempore authoritatem sui con-
 sulatus addixit, ea demum lege ut Remp. exagitantem patientiam ac-
 commodaret. Iam senatores Romanos qui defecti facultatibus dice-
 rentur, quingena quotannis sestertia solitos accipere à principibus
 constat, quis honestam sic enim aiebant, paupertatem tolerare pos-
 sent innocenter. Nunc uero quotus quisq; tantum habet pensitatio-
 nis annuæ si paucos gentilium regis exapias? Contra Nero perdi-
 tis iam rebus, senatum Romanum coegit centies sestertium sibi quo-
 tannis pensitare. quam summam sine stupore meminisse iam nemo
 potest. Mitto q; Ciceroni oratori qui semper à Romanis tenuis existi-
 matus est, superficies ædium senatus consulto non minoris quin-
 quaginta nullibus aureum nostrorum æstimata est, & uillati-
 cum ædificium pluris q̄ duodecim. Seneca etiam uir philosophus,
 ut ex eius monumentis apparet, sed rerum actui præpositus à Ne-
 rone, quadriennio ter millies sestertium quæsiuit, quod certe necesse
 est, ut fidem scriptis eius & authoritatem deroget. Si enim scripta
 eius æstantur, nemo unq̄ animosius calasse diuitias, & pauperiem
 securâ astrictus eo amplexus fuisse uidebitur. Tarius Ruffus, quod
 pene omni, infima natalium humilitate consulatum militari indu-
 stria meritis, circiter mille sestertium liberalitate Augusti congestum
 agris coemundis exhaustit, ut author est Plinius libro decimoccta-
 uo. Seneca author est Lentulum Augurem eodem Augusto principe
 quater millies suum uidisse, quanti hodie decem primorum Gallie
 patrimonia esse uix possunt, etiam quanti plurimo uenire possunt
 æstimata. Ab hoc numero principem tantum & generum eius exi-
 mo, cui regnum debetur si regi superstes fuerit. Quonam modo
 igitur beatos existimare possumus, qui omnes cogitationes suas,
 omnes

omnes animi sensus, omnes uitæ actiones, omnia publica, priuataq; officia, & uiuendi deniq; moriendiq; rationem ad cumulandas opes referunt, quæ in priuatis hodie fortunis esse non nisi despicibiles possunt? Vnum tantum genus hominum excipi necesse est, quod omnium ipsum generum minime esse exceptum oportebat. Hi sunt sacerdotes, quos nunc ferme solos secundum reges & principes opulentos esse cernimus, & plurimum opibus tribuere. quod genus unum reges inter amicos habent, in quo se suamq; admirantur potentiam nulla enim æque parte uitæ beatores ipsis mortalium esse licet. Hic mihi quæ memini uidiq; reputanti, exclamare subit, miseram te simul & fortunatam Franciam, tu ut maiorum placita senatusconsultis sacrosanctis confirmata, tot annorum usu comprobata, ambitione nunc scelerata antiquare contendas? & singularem prærogatiuam pontificatui summo non eblanditam, non expressam, non emendicatam, sed maiorum nostrorum merito postulatam, exoratum, repensam, ut tibi uni iure prisco, à maiorum gentium pontificibus prodito in rerum sacrarum constitutione uti liceret, nunc indultæ legis abusu festines ire perditum? unde igitur tibi frontem peculiarem illam sanctionem citandi, qua tu tantopere gloriare uelut decore quodam religionis? unde libertatem aut fiduciam Christianissimam te uocandi, si non qua religione eximium nomen, legemq; pietatis tuæ testem comparasti, eadem religione tu ipsa retinere uis? O plaudendū erratum hostibus tuis illis, qui hoc tibi felicitatis, regniq; fortasse Palladium, uelut cælo delapsum munus inuident, quo uel ablato uel intercidente tu perinde fortunata esse non potes. Vide quæso ne te nimium terrigenis illis credas quos ob id gigantes appellauit antiquitas, qui titulosas amplitudines architectantes, Aloidarum exemplo theomachiam meditari uidentur. Nam ut illi immanium spirituum homines Pelion Ossæ aduoluentes, & ijs rursus Pindum & Othrin Lapitharum sedem subuehentes, in cælum tandem scandere, & superis uim afferre cogitabant, sic isti pontificatus & antistitia alijs alia adaggerantes, ipsa strue dissentanea rerum male coherentium, uim inferre superis sacrisq; canonibus quos patres suaserunt, merito ditantur. Horum nonnullos nec prudentia nec doctrina præditos uir quidam acer apud nos cum uideret, dicere haud inficite solebat, absurdos oportere esse choragos aut certe dissolutos, qui Herculis Titanumq; personas uenustulis interdum cupidinibus accommodarent. Harum enim rerum culpã à capite & uertice Chri-

sciani nominis publicus consensus arcessit, q̄ nisi recte consilutus sit, inferiora ab eo membra morborum causas trahunt. Quare in uotis esse piorum identidem uidemus statim atq; illa indignitas oculis obuersatur, ut aut columen ecclesiae componat providentia, aut certe aliud commodius & congruentius reponat. Idq; merito in uotis est. Columine enim ut oso uel infirmo, tectum aedis sacrae aut corruat necesse est, aut collabefactetur, ac subinde turbuibus & procellis omnia intus pateant, errorum nebulae subeant, & decumbentibus pruinis interiora frigeant, ut ne ignis q̄dem ille caritatis aeternus ultra manere possit. Neq; uero me latet ipsa domus fundamenta in petram firmissimam artificii manu iacta, nulla ui posse conuelli uel subruui, non aëria, non terrena. Nam ne operis quidem compages diuina manu coagmentata, ullo disturbari machinamento potest. sed decor operis in aspectu & expolito emendata non manent, ex quibus auctoritas aedibus comparatur. Nunc autem pietas & religio huius aedis aedituae magno uociferatu queruntur eam proportionem asseruatam non esse, quā architectonicae manus primum modulatae sunt. id quod caput esse constat dedecoris luculenti. Huius inconcinnitatis causam homines ad Mercurium referunt inuitorem, qui iam inde ex quo lumen mundi regere, & auriga summum currus esse coepit, non ut olim Phaëton cum se in currum luminoso in sustulisset, conflagrationem orbi intulisset, sed tenebras potius teterrimas offudisset dicitur. unde factum esse uidemus ut in castris sacrosanctis plerunq; nihil recte atq; ordine constitutum esse uideatur. Primum uix decimus quisq; ordines ducentum decumana porta ingredi existimatur. deinde laxissime quidam tendentes, uix gregario militi locum uestigiale relinquant. adde q̄ nec manipulos recensere, nec cohortes ipsi concenturiare nouerunt. quid q̄ plures stationes obtinent, qui uni satis esse nequeunt. quid si etiam omnes eas deferentes, longissime per urbes expatiari uidentur, hostilis incursum & populationum securi, nec minus stipendia illis procedunt, q̄ si ab statuuis pedem transversum non discederent. Iam illud cuiusmodi esse dicemus, q̄ qui plurium uicem gerunt, ij immunes fere solent esse, ut ne uitam quidem saltem centurialem in speciem teneant, cuius metu munifices in opere milites contineant. quid qui perpetuam immunitatem habent, regum & principum latera indecore stipantes, aeterna animi destinatione a statuuis castris domui emanitantes. qui si disciplina castrorum ualeret, pro castris ipsis uigiles excubare deberent. Haec fierent si

in augustali ordines & uacationes non uenirent. si non atra inau-
 spicataq; Celeno contactu suo foedissimo res purissimas atq; sanctis-
 simas quotidie impiaret. Etenim per Christum ipsum sacerdotij
 conditorem utrum qui scelerata porta in ecclesiam castrensem irru-
 pisse se sciunt (de quibusdam loquor non de plurimis) in ecclesiam
 ouantem & coelestem admissum iri se putant. num commercium
 aliquod superis esse sperant cum ijs qui cohurnatis flagitijs se sa-
 craq; Christiana conscelerare non timent. Proinde uideamus quid-
 na habet simile hodiernus antistitum status & sacrae ciuitatis pro-
 cerum, cum Christo ciuitatis eius conditore & comitatu ipsius. Non-
 ne si in uniuersum cleri nostri faciem cultumq; consideres, dicere co-
 garis sponsam, ut ita dicam, sponso nuncium remisisse, suasq; ipsum
 sibi res habere iussisse. Ille paupertatis assertor, & erummosorum
 signifer, cohorte etiam pullata semper stipatus erat. Hi opibus cir-
 cumsistentes & delitijs otioq; torpidi, conspicui in aula uolunt esse se-
 ricato lautoq; comitatu. atque inter hos, si superis placet, Hieroduli
 quidam uidentur, homines sacrae seruituti mancipati, quos ne in pu-
 blicum quidem prodire moribus deuotorum conuenit, nisi operam
 interim religioni & pietati nauare uideantur. Ille cum nihil posse-
 dere uisus est, tum suos omnes affectus omnium fortunarum posse-
 sione deiecit. Hi unde illi deiecti sponte decesserant, cum eorum sint
 successores, uelut interdicto recuperatorio opulentiam etiam bono-
 rum possessionem reposcunt. Auspice igitur Mercurio contracta spon-
 salia non pronuba pietate, nec charitatem nec reuerentiam coniun-
 gij sacrosancti retinent, nec ad frugem aliquam bonam salutarumq;
 perueniunt. Age quam tandem causa sacrosanctos esse se uo-
 lunt. nempe qd homines insignibus Christi amicti inter arma or-
 thodoxa inuiolabiles semper fuerunt, non aliter, atque aduoca-
 tores hodie paludati inter acies commeant. Si igitur gestamina &
 exuuiæ Christi sacrosanctos eos ac reuerendos faciunt, non ne cul-
 tus & habitus Christicolis dissentaneus profanos eos facit quod qui-
 dem in ipsis est. O stultam hominum opinionem. atqui si ue-
 neranda cruce quasi claua Herculis Alexicaci, si lituo summo-
 ueri se turba ab eis patitur pullata iuxta & purpurata, si ma-
 gistratibus & honoribus fungentes, fasces eis ciuiles & præte-
 xtas summittunt, & quidem cum summa animi æquitate, am-
 pliora utique ea insignia existimare debebant, quæ Teletarches
 ipse Christus cerimonijs suis consecrauit, & quibus etiam sce-
 ptra regum summitti nonnunquam constituit, qd fastum luxu con-

spiciunt, qui proceres tantum & potentatus decet, & quo uno sus-
 picia se maxime diuites à plebecula uolunt. Quod si cæteri hominum
 ordines exemplo ab eis prodito exuere dei reuerentiam & pon-
 tificale obsequium in animum inducerent, consecrataq; à maiori-
 bus patrimonia sacrosancta non haberent, nec piaculum esse pu-
 tarent eos uiros uiolare quos Christus dominus noster delicias su-
 as uocauit, quid istis tandem fieret, quis citra culturam & semen-
 tem, ut aiunt, omnia nasci uidemus? Erubescant igitur aliquando,
 & caueant ne animos saltem militareis & feroces exoluant religio-
 ne, & quandoquidem ipsi sacra profanis permiscuerunt, uideant
 etiam etiamq; ne eorum licentiam uulgo hominum albam, ut dicitur,
 amissim esse interpretetur, quæ discrimen sacri profaniq; sus-
 tulisse iam uidetur. Sed quando in opulentia regia & redditibus
 opimus summa eorum felicitas sita est, quæro quo tandem titulo
 ea se possidere credant. neque enim quolibet titulo fructus suos
 faciunt. atqui ut omnia genera rerum legitime querendarum
 recenseant, nullum, ut opinor, aliud inuenient quo iuste, atq; in-
 nocenter hæc possidere possint quam pro donato. At hoc titulo pos-
 sidenti non satis est rem sibi esse donatam opinari, sed re uera do-
 natam esse oportet, alioqui eam usu suam facere non potest. Mit-
 to q̄ siquid mei iudicij est, ut utar antiquo uerbo sententiam dicen-
 tium, hæc non eis donata dici debent, sed fidei commissæ, quod
 uerbum non modo fidem bonam, sed etiam necessitatem rerum re-
 stituendarum agnoscit. id quod si non in omnia, certe in ea sacerdo-
 tia ualet quæ fiducia contracta aut deferuntur, aut conferuntur. Sed
 quoniam prisca iam seueritas uetustatem non perferre creditur, ut
 id quod dictum est præteream, certe peculiari se titulo seu fidei
 commissum seu donatum tenere non negabunt. Quod si fateantur,
 num etiam tum fructus ita suos facient, ut & helluari, & obli-
 gurire, & per luxum profusissimum absumere ex animi sui uel
 libidine uel sententia possint? nisi uero non peculiare esse potest
 quod a domino seruus, & clericus seruus accipit, in coloniam ipse
 dominicam ascriptus. Accipit autem in Francia aut à domino pro-
 tinus paracletio suffragatore, quod rarum est, aut à summo domini
 atriensi, quod frequenter euenit. quod autem secus queritur id est
 sacrilega indicatione, id à prædone possessum in ius transire non
 potest. sic fit ut nihil peculij habeant quod non sit profectuum, &
 calendarium factitare debeant & diurnum. nisi si fortasse antist-
 tum actus lege euangelica tabularum consiciendarum necessitate so-
 lutus

lulus potest esse, cum antistes aut cœnobiarcha nunq̄ officio perfun-
ctus esse uideatur, anteq̄ omnia pensa familiæ exegit acurate. Neq̄
enim antistes promi condi penus dominicæ censentur esse, & sum-
mæ rei familiaris dispensandæ præesse, & non uniuersi actus cui
præsunt ratio ad nummum eis constare debet. Nam q̄ placita maio-
rum inferiores & minutulos actus pontificalis liberalitatis & nu-
meris esse uoluerunt, id ideo factum esse clarum est, q̄ ut uicariorū
olim errata atrienses præstabant, sic illorum isti tenentur uel per-
peram uel negligenter transactis, usq̄ adeo ut eorum reliquamenta
horū fide stare credantur. Quoniam uero hæc meminisse nequeunt
qui bonam partem ætatis inter aulicos agunt omni lege solutos, etiam
si legitimam ipsi personam standi in eo conuentu habere non putan-
tur, de summo sanè iure decedamus, & de suo ac domestico & con-
tubernali tantum actu tabulas eos præferre postulemus. Faci igitur,
quoniam id mediocre est, in paginam acceptorum decem esse millia
aureorum relata, quantula eius summæ partē expensam domino
ferre possunt, qui nihil aut parū in usus pios uertunt. Age recitentur
expensorum nomina, pro superi immortales, in cupedias, in deli-
tias popinales, & in luxū mensariū, in equitum numerosum &
elegans in instrumentum lautum episcopij, in supellectilem, in uasa
argentea, in uestem stragulam & peripetasmata, in stipendiū cohortis
honorariæ sericorum & calamistrorum, in uitium & ac-
cipitrarios, in uenaticum ministerium instrumentumq̄, in ferulorū
structores, in scurras, in ludios, in acromata, in thymelicos, in eos
quos à cauillis habent & à uoluptatibus, in deliciarum mille no-
mina. Adde etiā si placet, in aleā, & in ea deniq̄ quæ non nisi sub-
ditio nomine in rationes referuntur, & quæ in ea cedunt quæ fe-
riatos oblectant, & animum causa uel morigeris uel aliter obsequiosis
expensantur. In his nominibus ita consumptā acceptorum summā
inuenies, ut uix decima pars in erogationes pias & in rem domini-
cam supersit, & hæctenus ita loquor quasi in libros cœmundos ni-
hil cedat, & in eos quos antistes nostri, ut credo, à studijs habere
solent. Certe multi sunt eiusmodi quæ omnino decebat bonis inter
dictum esse, & curatores ut furis sis dari, id quod nullo iure ponti-
ficio cautū esse mirū est. Ecqua enim esse maior dementia potest, q̄
si seruus per nequitiam peculium dilapidet à domino profectū se-
uerissimo, q̄ uitæ & necis horrendæ liberam potestatem habeat.
Quomodo igitur belluones sacri patrimonij paria cū rat onibus do-
mni facient ad extremum, q̄ nihil nunc pensi habere uidentur quo

minus amplissimorum sacerdotum redditus in delicias & nugas
 & fistum ab eo ordine abhorrentem prodigant? atq; ita prodigant
 ut non sibi tantum damnosi & exitiabiles esse, sed etiam conspicua
 luxurie periculum & errorem contuentibus creare uideantur? q
 cum eos nec dei nec legum uident esse metuentes, sensim et ipsi sacræ
 legis exiunt reuerentiam. Nisi uero putamus prægrandes à maio-
 ribus nostris uberesq; possisiones, non modo gentilitijs hæreditati-
 bus detractas, sed etiam iuri humano & commercio exemptas, ut
 libidini & uoluptati sacerdotali seruirent, & opima prædia opti-
 mo eos iure ac nulli uectigalia tenere uoluisse, ut eorum affectis cin-
 cinnatulis & prælauto cultu nitentibus stipendia pensitarent. Domi-
 nus noster e' provincia iam iam decessurus palam uociferatus est se
 uiam esse & ueritatem, num igitur aut ipse aut eius e' uestigio se qua-
 ces hæc exempla prodiderunt? nuncubi in ea uia quæ inierunt, hæ-
 rum rerum uestigia reliquerunt? Ecquando autem hæc uestigia in
 montem ferre sacrum uisa sunt? postremo ecquis hanc uiam secu-
 it eorum quidem quos decreta pontificia inter diuos referendos esse
 censuerunt? Verum, o' superi boni, quonam modo Christi imitatores
 esse possunt, qui & parens ipse caritatis et assertor summittentium
 se animorum fuit, si familiæ domini benigne non faciunt, aut si ani-
 mo sublimipeta emnere super cæteros omni modo gestunt? O' reli-
 gionem neglectam, o' mores euersos & præposterios. Hi factores et
 cupidinarios, & luxus uoluptatisq; insitores adiunant, quos fruga-
 litatis & continentiae authores esse decebat, ut domestica parsimo-
 nia quæsitis egentium & destitutorum multitudini opitulari possent.
 Quam si ij qui profana patrimonia uel hæreditate uel iusto mand-
 pio acceperunt, conficiendarum rationum lege non sunt soluti (id. n.
 responsis eorum cauetur qui diuini iuris prudentes fuisse perhiben-
 tur, nec ratione caret. Nam quis nostrum non precario possidet qe
 quid habet, & uectigale possidet? Sed nos exitiabili errore ducti,
 aduentitia nobis omnia esse credimus & omni præstatione libera
 quæ titulo quocunq; civili parauimus). Si igitur profanæ facultates, et
 omni religione puræ, ita tamen affectæ sunt primigenio iure, & ita
 in fide summa positæ rerum omnium conditoris, qui quiduis quo-
 cunq; tempore pignerari pro potestate potest, ut uniuersiq; mortalium
 accepti debeat & expesi ratio apud deum costare, nisi nexu ad ex-
 tremum uult inire, qd ijs fiet seruis nequã q nihil non habent pe-
 culiare, & nulla nõ in parte peculij conturbare noscuntur? utrum
 uerba pro rebus creditori eidẽ & domino sperant se reddituros?

At is nomina se exacturum foeneratoria acerbitate praedixit. Nunc centesimo comite feroces & opibus æmulis regiae opulentiæ, maximum pecunia miseri appellabuntur. Num igitur debita tunc transcribere licebit, aut expromissores dare? quos? Nullus enim praesto erit qui expensum sibi aliqd ferri uelit, eorum quidem quibus dominus fide sua dari iussit, nec dominus acceptum feret quicquid non in pias aut honestas erogationes expensum est. Age quonam tandem modo rationes suas domino approbabit, qui omnia uel pleraque non Christo, non paraceto, non sanctis suffragiis, sed Mercurio, sed commercio, sed sacrilegæ ambitioni accepta retulerunt? Restat ut uel alogistia meditentur, si obtineri in eo iudicio potest, aut addicti protinus non ducantur sed trahantur. O Cimmerias huius uitæ tenebras, quæ plerumque trans nebulam præsentis sensus non cernit. fit autem nescio quomodo ut mens humana uel aulicis delinimentis uel uoluptariis titillata, ultra id non prospiciat quod adest uel quod instat. intestinos enim oculos præstringunt fulgetræ quædam micantes imaginariæ felicitatis, quæ per assentationum (ut ita dicam) nubila salutatio numquam illiberalium eliduntur in illa rapida tempestate tollentis eos fortunæ. Ac cedunt ambitio & cupiditas oculorum meræ suffusionibus, quæ ueras rerum species eos uidere non sinunt, imagines ludibundas oculis obtendentes, uisus ludificatriculas. Qui si ad secessum studiorum annos saltem uitæ iam uergentis compararent, & oraculorum conspiciis sacrorumque speculaminum uterentur, futura sanè ut præsentia certissime contuerentur. Supradicti uero erroris germana est præteritorum obliuio surrepens. etenim qui futuram animorum conditionem non providentes, delitiis uitæ præsentis libenter acquiescunt, si tamen in hac uitæ delitiæ esse possunt, iumentis minime nequeunt arbitrum eundem & creditorem deum ex edicto suo perpetuo ius dicturum esse interminatum, ut Cassianam quidem sententiam horrere debeamus, nisi planè stupidi & capti mente simus. Nam cum edictum tot præconiis tam minacibus proditum, tot actuariis exceptum, tot scribis tam grauibus perscriptum, tot testibus classicis obsignatum habeamus & probatum, quorum etiam partim non dubitarunt capite cauere quæ repromisit dominus aut interminatus est, partim omnibus fortunis oppositis fide sua esse iusserunt, quid causæ est quin scientes prudentes que impingamus in offensionem eius a quo promocatio non est, si=cut nec apud eum deprecatio simulac in iudicium uentum est, immo uero, quin uini uidentes que ab hoste teterrimo obtorta qu-

la trahamur : Cur igitur nos hæc ueritatis inuolucra , maiestatem etiam sapientiæ si ad manum aspicias , præferentia , quasi uisa quædã per nebulam , ut aiunt , primi somni concepta , despiciari pergitur : nisi uero hæc despiciari non uidemur , qui uirtutis diuinæ seueritatem non timemus , tum ijs tot oraculis intentatam quotidie lectitandis , tum rerum euentis districtam ad quæ nõ animaduertimus , uelut ad incalcatas sanctiones antiquatæ iam legis auribus occalescentes . scilicet hoc illud est , omnes rationes nostras in benignitate et misericordia herili repositas habemus . hæc spe deterrima mancipia hilariter uitam ac nequiter agimus . Quin igitur acingimur ad eã benignitatẽ quoquomodo prouocãdã . Videamus p̄ superos immortales ne contẽptus hic sit potius diuinitatis q̄ meditatio quædã ueniæ consequẽdæ . Cõmentã sunt ista ueteratoris spiritus , q̄ primæ noxiæ suasor & impulsor , in hanc errorum odysseã , genus humanũ deduxit . q̄q̄ impudens est atq; improba nostra hæc deprecatio , nõ causam dicendã meditantium , sed dissolutam misericordiam oscitantem implorantium , utiq; qui ex uinculis scelerum & delictorum uniuersiq; nostrum causam esse dicendam sciamus . Nunc quando unumquensq; blandiri ignauiæ ac iniquitati suæ iuuat , uideamus quo iure , qua actione , qua formula cernere eam hæreditatem possimus , quam Christus dominus noster testamento illo suo in procinctu nuncupato se quaibus sui reliquit . Si quis , inquit , uult post me uenire , tollat crucem suam . hæredes suos futuros tollere crucem quenq; suam & se sequi è uestigio iussit , alioqui indignos hæreditate sua pronunciauit . Quibus uerbis quid aliud agit , nisi eis qui in album æternæ prouidentia referendi sunt , præscribit , ut per ea uestigia quæ ipse inter mortales agens impressit , æternam beatitudinem inueigandam habeant , ut per huius sæculi ærumnas atq; inculpatæ uitæ salebras ad summam tranquillitatem & securitatem transeant , quæ legitima pars est hæreditatis quam Christus ipse familie suæ sponndit , & adeundam reliquit . hanc hæreditatem si summo & legitimo iure , quod ius quatuor tabularum appellare possumus , adire iam nequimus , quandoquidem diuorum & beatorum reliquias quasi ossa gigantum heroumq; miramur , quorum similes nullos edunt ætates iam effortæ , at certe libentes faciamus , ut formula quadam indulgentiore æternam bonorum possessionem aut petamus , aut postulemus . Id enim sanè p̄ rinde sit , ac si legitimo & antiquo iure inter hæredes censeremur , siue summum ius dominus , id est euangelicam sæculis infirmioribus remisit , siue potius

ita nunc credi ex usu uitæ delicatioris est. sed uideamus quæso
 ut secundum tabulas bonorum possessionem petamus, quando-
 quidem nec iniustus eas tabulas nec inductas esse nouimus. Neque
 uero bonorum possessores erimus aut hæredes, & non commo-
 da, incommodaq; hereditaria iure in nos transibunt, siquidem
 bonorum appellatio in utranq; partem ualet, etiam indulgentio-
 re iure, quod prætorium uocant. Ita fit ut nec hæredes esse
 Christi, nec bonorum possessores queamus, si præsentis uitæ de-
 litijs perfrui laboremus. at nos uelut agnatione quadam infir-
 mioris naturæ, nec iam eam legem ferentis quam deus immorta-
 lis sanguine Christi sui carissimi sanxit, testamentum diuinum &
 æternum ruptum nobis persuademus, aut irritum tandem quo-
 quo modo factum iri. quasi uero dominus idem & pater ad he-
 reditatem impios liberos, seruosq; contumaces admissurus sit, nec
 alios olim obsequentiores & bonæ frugis quæsiturus, in quos cadu-
 cas partes transcribere hereditatis suæ possit. tamen si id testamen-
 tum quonammodo rumpi potest, cum in eo nullus præteritus sit?
 etiam si primis ceris pauperes instituti sunt, et ab eodem gradu ex-
 hæredes facti diuites sarcinis præpediti. Quare qui supplicia im-
 piorum euitare, & superum præmia mereri concipiunt, hoc ui-
 dere debent & præcipue antythes, cum quibus nunc nobis res est,
 ne per redundantem opes uitam delicatam traducant. sed ut ser-
 uatoris nostri exemplo, qui erumnosam suis uitam præscripsit &
 indigam, sarcinas & ipsi suas mulis (ut dicitur) Marianis conue-
 hant, quod nihil aliud esse puto quam inter cruciatos dominum
 signiferum è uestigio sequi. Nunc adde caritatem comitem fidelis-
 simam, digitum transuersum à uiro bono non discedentem. adde
 animi æquitatem in seipsum semper intentam, quasiq; uiatæ largam
 benignamq; suppeditatricem, iam intelliges nullum esse hoc mol-
 lius uehiculum, etiam si per prærupta & confragosa uia nobis
 ineunda sit. Quis autem hæc reputans compotes eos mentis exi-
 stimari possit, qui cum unius pontificatus uix queant satis esse, alte-
 rum etiam addere uel plures non dubitant? quis non mente ca-
 ptos sacerdotes iudicare, qui modum utriusq; pagine nullum esse arbi-
 trantur, cum ipsi maxime inuita atq; subducta ratione actum suum do-
 mino probare teneantur? At nunc pontificatus coenobiarchiæ quasi con-
 iugè adiungere, tam solene apud nos cæpit esse, ut mancus pontificatus
 aut caelebs alioq; eè uideatur, pinde, atq; si femiurum cõiugè eè cõtē-
 das, quæ uxorè cõcubinã nõ habeat. Ego uero hæc in plerisq; sacerdo-

tibus tam inter se dissidere censeo, quæ coniugem & pellicem in hominibus profanis, etiam si de hac re iurisprudentum antiquorum responsa annos ferre ut dicitur hac ætate non uidentur, mundo iam præcipiti. Quæquid aut confidentius admitti aut amentius potest, quæ eum diem non extimescere quo dominus noster sententiam laturus est de cuiusque meritis, iisdem ipsis conscriptis & assidentibus & uitæ dissimilitudinem istis exprobrantibus quos potestatis in nos suæ authores nobis laudant? In quo admirari subit hominum uæcordiam uel dirum quendam furorem, qui successorio iure putant ad se à Christi pedisse quis potestatem, non etiã sanctitatis et continentie demissæ necessitatẽ transmissam. Enimvero palmariũ illud credo apud deum inuentum, fiducia contracta antistitia retinendi quæ inter se alias colliduntur uidelicet quasi ppetuæ fiducia non instar plenum habeant tituli legitimi quod ad fruenda quidem sacerdotia pertinet, aut quasi impostura fieri possit diuinitati. Quid enim refert mandati an negotiorũ gestorum teneantur, cum utraq; actio bonam fidem agnoscere debeat? Pro dei hominumque fidem, gratum esse prouidentie credam, ut qui uirilem operam implere non uidentur, ter aut quater & pluries antistites appellentur? & qui tres ciere sacros canones nequeunt, ternis sæpe lituis turbam doctorũ summonueant? Illi ne ut fiduciaria legitimis antistitia cõiungant, quasi in hominum penuria singuli multorum prouincias obire nunc cogantur, cum tot graues uiros, doctrina & moribus commendabiles, uitam primorum ut ita dicam digitorum suctu urisimo more tolerare uideamus? Præclarum uero exemplum, & in uniuersum ad religionis orthodoxæ decus atque incrementum pertinens, homunculos bonarum artium ignaros, titulos & multorum uersuum appellationibus insignes haberi & augustos, cum interim docti uiri, ac uitæ sanctioris ornamenti præditi, puris nominibus nuncupati, cum suggillatione cultus diuini egentes uitam transigant? Profecto si uere res humanas æstimare possimus, nos magis monstrificos istos, quæ Geryones illos in fabulis decantatos iudicaremus. Concionator quidam perlepidus cauillari non pridem ita eos solebat ut diceret, huiusmodi istos sibi uideri quales sunt quæ in ædibus sacris mutulares statuæ pilis aut columnis imponuntur. ut enim illic simulachra quædam uelut oneri cedentia uidemus, quæ uel mutulorum uicem sustinent, uel extra abacos mutulorum proiecta sunt, eamque speciem intuenti præbent, ut magnopere niti operi ferendo atque insuadere uideantur, cum re uera sensu sint carentia, ac nihil ipsa facie

nitentium faxeam adiuent firmitatem. Ita atlantes istos summis scapis columnarum in fano domini superpositos, titulosa illa amplitudine, appellationumq; maiestate, uenerandorum senum instar sanctitatemq; præferre, speciemq; luculentam præbere grauissimorum patrum sanctuarium domini fulcientium, & cœlum ut ita dicam sustinentium. Sed stupidam eorum ignorantiam, aut incuriam dissolutam inuenti, patere nihilo eos strenuiores status lapideis esse, quod ad munia quidem sacrosancta pie, ac religiose obeunda pertinet, & ad maiestatem legis diuinæ inter homines conseruandam, quod firmamentum est maximum ædium diuinarum. Proinde, ut monstra hominum antiquitas nunquam cœlo delapsa esse censuit, sed terrigenas eos & poetæ & sacri uates appellauerunt, ut gigantum nomen indicat, & ad perniciem mortaliū editos esse cecinerunt, eorum internitionem aut diuinæ potentia, aut heroicis ærumnis utriq; dedicantes, Ita nos precari sperareq; debemus summum quendam pontificem cum suo senatu extitutum, qui diuino numine instinctus, cum ob alia in re ecclesiastica constituenda promerita, tum uero ob hunc ipsam laborem Herculis Alexiaci nomine nobilitari uelit. quin & ipsum iam extitisse credere fortasse debemus. etenim qui nunc summæ rei Christianæ præest, letis uibus renunciatus, tantam etiam alioqui expectationem sui excitauit, ut insignem omnino ac nobilem factururus pontificatum suum clarissimis institutis putetur. Esse autem istos gigantes eloquio grauissimo illius sapientis apparet, qui in parabolis symbolicis inquit, Vir qui aberrauerit a uia iustitiæ, in conuentu gigantum requiescet. Atqui nos uiam iustitiæ esse diximus quam Christus nobis præiuit inter mortales agens. Ipse enim præmonstrator fuit uia ferentis in cœlum. Ipse eorum fuit Hercules portentorum, quæ ne uirtus quidem heroica conficere aut superare potuit. Porro gigantum pedes in draconum uolumna desisse fabulæ tradiderunt. Quo figmento prisca significare uoluerunt nihil rectum istos homines, nihil arduum cogitare, sed omnes eorum actus, omnes animi sensus humi serpere, uel uerius deorsum uergere ad inferos. Hæc monstra ex religione recta & clarissima & in cœlum semper intenta tolli, cum optimus quisq; hodie & grauissimus primi secundi & ultimi sacerdotum ordinis possit, & hoc unum in uotis habet, tum interest exempli in uniuersum recte atque ordine constitui rem clericam & ecclesiasticam. ne reliqui ordines ultra tam grauiter opinentur de ordine

sanctissimo sacerdotum, cuius omnia facta, dictaq; magno-
 pere pertinent ad exemplum. Atqui necesse est ut nostrae me-
 moriae antiquum licentia luxu plena, stultitiam priscis expro-
 bret, qui disciplinae tenaces euangelicae, uoluptatem ac di-
 uitias procul a contubernio suo summouerunt. aut ut eorum
 sanctimonia impietatis istos insimulet ac manifestos reddat, qui
 fortunae magis q̄ ueritati litare cupientes, religionem orthodo-
 xam (quantum in eis fuit) in insulas relegarunt deliciarum ne-
 scias. Quis enim est hodie quin sciat & praedict eo seueritatem
 ecclesiae tam maiestatemq; decidisse, ut quos disciplinae exactores
 esse seuerissimos oportebat, omniumq; officiorum ad pietatem re-
 ligionemq; pertinentium, ij remissiore uitam & licentiae atq;
 incuriae plenam non modo amplecti, sed etiam fouere tueriq; ui-
 dianatur? Hosce autem homines quis credat cum hoc faciant, fi-
 dem bonam rectamq; agnoscere? Quin & eò iam uenisse nos
 puto, dicam enim quod sentio, ut sine culpa fortasse is cessare ne-
 queat qui neglecta conlaturus, conuulsa resitaturus, in condi-
 ta digeturus ab omnibus existimatur. Fit enim mire interdum
 ut publica expectatione maior multo grauiorq; persona summos
 honores gerentibus imponatur, q̄ ut munere suo translata lau-
 de peragendo perfuncti esse uideantur. Quis autem nescit haud
 ita pridē selectos lapides sanctuarij ita uel dispersos uel disiectos fu-
 isse, ut collapsa ecclesiae maiestate, ipsa iā dei sponsa ueluti fidei cōiu-
 galis oblita, nō modo a sponso secubare, sed etiā nullo pudoris respe-
 ctu p̄ triuia, plateasq; euagari licenter uideretur, mererēq; prouin-
 ciatim? quis pastores ipsos ueluti fugituos, non dico gregis deserto-
 res, sed etiā factos ab actores non meminit? Quid ipsos praesulū cory-
 phæos non ne ita praepostere se atq; impure gessisse uidimus, ut
 quos ad compositi, decoriq; status habitū et speciē formare chorū de-
 cebat, & eā saltationem docere quae emmelia dicta est ab emundati
 motus & pacati cōpositiq; cōcinnitate, pyrrichā illi ipsi (d̄ summā
 indignitatē) praere id est armatā nō dubitaret, a sanctitate prorsus
 ordinis abhorretē. Ita ne uero q̄ ad sacra & spiritalia certamina
 prodeūtiū, summi unctores erāt, et q̄ tū p̄ fortasse belli authores
 eē debebāt pro aris et finibus sacris i profanos et ipios populos de-
 cernēdi, i d̄ ipsi lanitae Christi anarū uiriū uideri maluerūt, ut ad i-
 ternitōne nois sacrosacti iter se cōfugerēt? Cū haec igitur ita euenis-
 se constat, atq; eas res ab illis fuisse gestas, ut alter uir ingeniosior
 quàm religiosior, de calice ire domini, alter uir uehemens & acer,

etiam de furoris bibisse hausisseq; uisus sit, uterq; autem dum animo suo nimum obsequitur, fas, nefasq; mischisse, hic eo amplius politorum sacrorum religione augustum & sacrosanctum uerticem obstrinxisse compertus sit, consentaneum est utiq; ut Leo qui diuino; ut credimus, numine, illis de medio sublatis, & fortasse de caelo tactis, subinde in locum eorum suffectus est, Is nunc orbe propemodum tranquillo & composito, architectonica iam ratione domnici diuersorij maiestatem instaurare labore, prisca etiam modulis aut certe pristinis adhibitis. nam & ipse suffectus statim nutantem sanctuarij copagem celeri manu stabiliiuit. sic enim res nata ferebat, ut structorum manibus adhibitis praesentissimi consilij tibicine fulciret, atq; ordinis interim amplissimi concordia ueluti confibularet. Pro superi immortales, qui status ille fuit, q; decorei clericæ, quæ religionis reuerentia, cum omnia propè in hoc orbe qua sacra qua profana, uæcordiæ frenis regerentur, fatali inclinatione mundi? cum primigeniæ noxæ suasor, a Christo quondam deiectus animorum possessione, immo uero scissa gaudens discordia palla, ultro, citro commeans, furoris faces utrobique suggereret, & Romæ quasi in arce religionis incendium misceret? & hinc senatus stultitiæ & temeritatis, ut ingenue fatear, illinc peruicaciæ inusitatae ac fanaticæ, frontem fronte conterentes ut prophetas inquit, decreta futilia impiaq; scriberent in aede bellonæ coacti. cum cleri magister sanguinarius, effraetis timoris diuini repagulis, feras, ut ita dicam, in populum contumacem qdem, neq; n. inficias eo, sed tamen populum domini immitteret, & Gallorum partes earumq; fautores diris execrationibus deuens, scelere plusquã tragico orbem penè totum religione solutum in deuotos conitaret? Id quod cum in religionem a populo, ut affolet, et pia nobilitate traheretur, mirum est q; ij qui decretis utrinq; interfuerant, uel eorum auctores fuerant, religione alligari sese non intelligebant, qui utinam iam plane exoluti sint, tanto pietatis uulnere cicatrice nunc obducta Leonis prudentia. Enimvero si, quod ominari nolim, religionis ipsi uertici aliquid acciderit, uel sacri senatus pius ille impetus ita relanguerit, ut extemporali semirutu sani reconnatione acquiescere in animum induxerit, nec sartum ac tectum contubernium domini praestare ad prisca perpetuiq; edicti formulam contenderit, duntaxat quantum ferre ratio huius ætatis potest (neq; enim ad uiuim in corpore iam delicato rescanda censeo) quid aliud q; inani expolitione, aut tectorio quodam speciosi concilij perlucemte ruina interlitam esse temerarius ru-

*mor auillabitur? Cuiusmodi culpam reprehensam esse ab Ezechie
 le Scotino uate puto capite decimotertio oraculorum suorum. Quid
 uinea domini nonne ita degenerauit in labruscas, ut primo quoq;
 tēpore repastinanda uideatur, & ex situ & carie negligentiae, pa-
 stino quodam restituenda censuræ? Certe manum pascit ipsa & fla-
 gitat solertis & industrii uinitoris, qui palmites fructuarios & mu-
 nifices a pāpinarijs & inanibus internoſcat. Nam cum uel inscitia
 uel incuria pampinatorū maxima adhuc quaeq; uitis ita in materiē
 inanem frondesq; eluxuriauerit, ut uinitores non fructui sed stirpi-
 bus consuluisse uideatur, factum est, ut immunes pampini plurimis
 singuli statumibus non modo impediti sed etiam impediti omnia
 late occuparent, & uitibus recte exputatis & frugiferis locus
 in uinea non esset, aut ita certe locus praeumbratis esset, ut sta-
 tumine eas uel nullo uel infirmo uinitores aduincularentur,
 nec fructus eorum in solem prodire, & exemplo esse posset:
 atque in hac deformitate culturæ & penuria fructuuariorum
 palmitum, subsidiarij nunc rari submituntur, qui quid in spem
 certam, proxima foetus polliceri existimentur. Hæc igitur animad-
 uertere etiam etiamq; summum domini uinitorem necesse est, &
 falce canonice censuræ ad eum modum circuncidere quem una-
 quaeq; stirps ferre posse uideatur, ut in restibili uineto eam faci-
 ciem agnoscamus, quæ non abhorrere dicatur ab ea forma
 quam dominum eiusq; operarios uineæ colendæ prudentes olim
 instituisse notum est. Neq; non eadem deformitas in agricola-
 tione cernitur & cæteris in partibus familie domini. Iam pri-
 mum latifundia ijs uillicis committuntur, quorum delicatæ ma-
 nus & ociosæ callum nunq̄ obduxerunt stiuā in sulco tenenda præ-
 sularis disciplinæ. Deinde operariorum deauriæ in agrum indu-
 ctas uidemus, partim libere licenterq; spatiantes, partim opus arbi-
 trarium nullo sub monitore facientes. Horrida uero culturæ facies
 cum in centuriali fecundoq; aruo, uideas grandiores glebas obiacē-
 tes, & scannua quædam cruda nullo uomere iterata doctrinæ pro-
 babilis, quæ agricola remissus & prænariator, transmisit insub-
 acta. Cuiusmodi esse scimus sacerdotes quosdam primarios omnium
 artium imperitos & rudes, nullo animi ornamento ex cultos, nulla
 crate rerum aduersarum occatos & subactos, ut ad frugem aliquā
 bonam uitæ sanctioris peruenirent. Qualesq; Homericō uerbo, in-
 ertia terræ pōdera appellare possumus. Hic est enim ferme habi-
 tus, hæc similitudo quorundam sacerdotum de quibus nunc loqui-*

mur q̄ in circumfluenti opulentiā saznati, & ocio ac securitate mar-
centes, & uelut in cœno uoluptariæ uitæ luxusq; redundantis
obrutī, ut inertes in aruo sulci qui limo obducti sunt, ne semen quidē
sibi creditum reddunt, nedum fructum afferunt cum fœnore mul-
ticiplici. Deus immortalis cuiusmodi antistites eos esse aut sacerdotes di-
cemus? quid animū habere, quid pensi & cogitationis credemus?
q̄ æternorum bonōrum segetem ipsi ex hac sui aliorumq; cul-
tura demessum ire sperant? Laudent ipsi unum tantum harum re-
rum auctorem, eorum quidem qui publicā religionē consecrati le-
gantur, & ego dabo manus Inferorum ne igitur supplicia plebeculæ
terrificula esse credunt, & ea quæ de æterna beatitudine scripta
sunt, argumenta theatrica? Quam spem autem salutis habere pos-
sunt, qui cum sint principis sacerdotes meridie in scopulos impietatis
impingunt? & cum splendore uitæ præluere familiæ dominicæ
deberent, erroris nobis & hallucinationis caliginem tetram ob oculos
offundunt? Atqui in hac ætate quicq̄ a uia ueritatis deflectere,
nihil aliud esse puto q̄ impingere in scopulum meridie, id quod in-
quit Esaias sacrorum uatum Homerus. Etenim per deum perq; ue-
ritatem ipsam, possunt ne aliquo tēpore mortales cogitam magis
ueritatē & compertam atq; comprehensam tenere, & manibus de-
niq; palpare, & ad manum contueri, q̄ nobis habere diuinitus con-
tigit, post omnium errorum præstigijs explosas, & post redditam
religioni orthodoxæ plenam tranquillitatem? Heu pietas, heu pri-
sca fides. maiores nostros publicis decretis consecratos & inter di-
uos relatos, certa & explorata ueritatis persuasionē dimouere ne-
mo ne ad motus quidem cruciatibus potuit, cum tamen adhuc omnia
errorum caligine permixta uiderentur, nec ea fide abducere in-
quam semel sacramento dicto uenerant, cum omnia adhuc pas-
sim bellis intestinis arderent. Nos in ueritatis contubernio na-
ti, uberibus sapientiæ lactati, in gremio (ut ita dicam) doctrinæ
supernæ educati; sed delitijs secularibus coaliti & deprauati,
ad solem conuiuemus, oculos caligentes ad nebulas detorquen-
tes, quas è terra, inferneq; exortas ipsi non ignoramus. Qui
si ueritatem satis animaduertēremus, non ipsam modo mortali-
um contubernalem dum sacris operantur, sed etiam quæ se totam
eis indulget hauriendam & in cordis recessus pœnius admitten-
dam, sanctifico illo crubulo quo animōs humanos ueritas ipsa
Christus quotidie pigneratur & uendicat, superi boni q̄ ex alta con-
templationis specula fixum & opulentiam nō iā secularē, sed uix

etiam lustralem contemneremus? Quam ridiculos esse istos, quod miseris iudicaremus, qui immanes titulos suspicientes, optimos propemodum maximos appellari se se gestiunt? Sed quis iam sacris operantium satis hoc agere uideatur? ut antiquo uerbo sacrificali loquar. Egdē magnopere ipse admirari soleo, cum me in penetralia animaduersionum abstrusi, tantam humani animi acrimoniam tam uehementer hebescere ad ueritatem comprehendendam et memoria tenendam. Cum enim humanarum legum sanctiones uel minantes supplicia uel spondentes præmia, ita uel hortando uel uetando imperij sui maiestatem retineri uideamus, ut strenuissimus quisque uel æterni nominis cupidissimus, præ cupiditate referendi præmij uel palmaris uel compendiarij, rationem propemodum nullam temporarie lucis habere existimetur, prudentissimus autem quisque ac sui amantissimus, ita minacibus edictis obtemperet, ut non nisi uerocordes homines aut lucis tedio capti, in fraudem quoquo modo capitalem incidant, qui fieri posse dicemus ut tot christianæ legis capita homines sanæ mentis pro nihilo penè ducant? Quippe cum humanæ leges, quæ quidem aliquid uentent, minaces tantummodo esse soleant siquid secus dolo malo admissum sit, lex charitatis et innocentie, qua nemo non æquali sorte tenetur, non minis modo horrendis et inauditis antea, sed etiam præmij et operæpretij centuplicata pollicitatione atque adeo sexcentuplicata sancta est. Et nihilo secius mens humana spiritalibus auribus capta, pollicitationes iuxta, atque interminationes diro stupore publice priuatimque transmittit. Videlicet sic natura comparatum est, ut cordatissimi ad sensilia mortales, ad intelligibilia et in spe aut expectatione posita, ex cordibus similes sint. Quod futurum prouidens uates deo plenus in funebri carmine, quas threnodias uocant, funere elatam ecclesiæ maiestatem in uniuersum queribunda uoce caruit, et sigillatim animæ cuiusque Christiano sacramento iniitæ. Ait enim ecclesiam uel animam humanam quæ quondam diuinæ disciplinæ tenax, templum domini dicebatur, et scamnum pedum eius, quippe cuius mores et instituta è ue stigio sequebatur, obrepente sensim rerum caducarum desiderio de cælo ita esse detractam, ut quæ prius in rerum æternarum contemplatione cœlesti uita præsumpta, inter superos agere uidebatur, et imaginaria diuinitatis intelligentia acquiescere, nunc cælo delapsam, in caligine multiplici erraticorum affectuum essemersam, ut propemodum dominus in obliuionem sui sanctuarij uenisse uideatur. ac ne id quidem modo, sed etiam regnum Hierarchicū et principatus

cipatus eius atque ordines mirifice distinctos descriptosq; euerisse ;
 aut certe ipsa contamnasse. eorum etiam castella ac propugnacula
 disturbasse, cornu eius confregisse, & brachium suum quod prius
 ei porrigebat ad hostem propulsandum, retrorsus auerisse, & po-
 stremo in eo regno omnia uasta igni flammisq; fecisse. Quibus uer-
 his mystice exauditis, quid aliud q̄ Christum intelligimus ut eccle-
 siæ, ita animæ sacris suis initiatæ sponsum, infensum eidem spon-
 sæ, ex contubernio ipsam suo depulisse, & ex innocentæ & sancti-
 tatis statu, atque adeo ex editissimo theoriæ gradu ignominiose de-
 icisse, quasi stupri compertam. atq; eam ob rem illica factum esse,
 ut hostiles copie puigiles excubias agentes, ecclesiæ uel animæ præ-
 sidia satellitio diuino uacua noctæ, pro arbitrio suo irrumperent ;
 & præsiariaria manu in potestatem redacta, arce etiam religionis
 potirentur, uel animi principatu. Ita cum principes ordines Hierar-
 chiæ, & mentis atq; intellectus humani principatum, aduersarij hu-
 mane naturæ potentatus uelut in deditionem acceperint, à quibus
 nunc res summa uel ecclesiæ uel animæ magna ex parte regitur, cū
 subeunte rerum fluxarum amore pietas & ratio depulsæ rerum
 perdidierint habenas, quid superest nisi ut ambitione & cupidita-
 te et libidine omnia utrobq; ardere uideantur. Quas ob res Thre-
 nodus ille uates lamentabili carmine dolorem suum testatur, mul-
 ticiplici tropo orationis inculcatum. Dolet enim ipse salutem complo-
 ratam generis humani uideri ob fractam ab clero huius ætatis tes-
 seram, ut ita dicam, hospitij, atque amicitæ, inter diuinam pridem
 humanamq; naturam in ara cruciata Christi sanguine confarrea-
 tæ, unde adoream æternam sperare mortalibus, & in cœlestum
 collegium cooptari licebat si iure gentium stetissent quod Christus
 promulgat. Equis est autem obsecro qui si statum ecclesiæ ; mo-
 tum, flexum, habitum, affectiones deniq; corporis & animi, & ses-
 siones ipsas æstimet quales non pridem uidimus, ullam rationem ha-
 beri oraculorum aut omnino sacrorum monumentorum iudicet ?
 quasi uero non monodias in funus animarum Enthens ille uates,
 sed plane Næuias effatus sit. Non pontificiam iurisdictionem ita de-
 generasse cernimus ex caritate prisca, ut ubi æqui boniq; & beni-
 gnitatis sinus solebat esse, ibi litum officina capturarumq; impro-
 biorum nunc esse uideatur. Inde illa formularum aucupia, & rituum
 pontificiorum cautiones ad circumscribendam familiam domi-
 ni concinnatæ. Inde multarum compendia præsulibus enata, acce-
 ptorum paginas luculenter augentia. Indidem sacrilegæ munditiæ

rarum rerum quæ in cōmercio humano sine piaculo esse non possunt. Mitto nunc tesseras non modo ueniales, sed etiam uænales, impunitatem scelerū, & solutionē sacrarū legum sordida benignitate largiētes. Itaq; sacrosanctos canones melioribus annis factos, ut ijs uelut regulis uita clericorū dirigeretur, et uelut patrū præscriptis posterī formarentur, iam in amussens plūbeas cuosisse q̄s non uidet. quales olim fuisse canones Lesbīæ structuræ tradit Aristoteles. Nā ut canones plumbei & molles nō structurā operū tenere æquabili dirigunt, sed structurorū cōmodoflexiles structuræ accommodantur, sic canones pontificij ex usu ecclesiæ antiq̄ tū flexiles & cerei facti sunt, ut iādū insatuta maiorum & sanctiōnes pontificiæ non moribus regendis usui esse, sed propemodum dixerim argentariæ factitandæ auctoritatem accommodare uideantur. Quotus. n. quisq; q̄ gratias factas annalium legum, & collidendum inter se sacerdotiorum æstimet, uacationes istas legum, & nō solutiones uocet. nec istos non una aut altera lege aut munere digna aliqua de causa, sed plane sacramento solutos esse contendat. Hæc cum finiu Chriſtianorum uolentis dispendijs expiata sæpe sciamus fuisse, numine non obicire iram suam distringente, mirum est sane q̄ sacrosancti potentatus solutos se esse omni lege confidūt, propterea q̄ in iutis pot̄ficijs principes sacris inaugurati e' cælo iura petunt, ne de maioribus q̄dem sceleribus capitis causam dicentes. Miseri ipsi quidem si apud supremum disceptatorem mitiore transigi conditione censent, scelerū & deplorati si illic omnino non disceptari putant. Qui si aliquando recordari possint diuino tribunali apparere toruum illud satellitū Minois & Rhadamanthi, pœnas furias, erinnyas & alastoras, eas ipsas animas captantes quas in reatum impulerunt, certe quis animo excæcati & uæcordes, tamen toto corpore horrescerent. Solenne tamen regibus franciæ semper fuit, rerū suarū summam ijs hominibus credere quorum seculus uel consilia uel admissa ipsi uindicare nequeant. Nostra ætas uidit unū in rerum actu summo liberorūq; præfectum, qui à uinea domini procul agens, rationes imperij nostri ex sententia animi sui putabat, inscite circuncidens, in quo actu aulicum omne ministerium ei subserviebat. Hic uir quidem haud improbus fuit, sed regendis factis intentus anginarium pirum uorauit, unde Franci propemodum strangulati ne queri quidem aut expostulare sunt ausi quoad ille inter aulicos simul & uiuos agere desiisset. qui etiam ipse cum in opulento festu sese ingurgitauisset, hauritum inde calicem erroris nobis exitiabilis iuratus. mis am

eorum suorum propinquit, cuius utinam manibus omniumq; præ-
 dictorum summus ille iudex errorū gratiā fecerit. Sed enim, quod
 dicere cœperamus, status ciuitatis orthodoxæ e' sede seueritatis &
 disciplinæ conuulsus, manum quādam Pæoniam poscit ut apte &
 placide in eam reponatur, & luxata ecclesiæ membra in artus su-
 os redeant. sic fiet ut principes ecclesiæ non auro obryco, non argen-
 tea supellectili, non opimis obventionibus, et numerosis titulis opum
 suarum magnitudinem metiantur, quæ græcis regum prouocare, non
 diuitias priscorū antistitum æmulari uidentur. sed bonis internis, sed
 copia doctrinæ, sed ijs animæ Christo desponsæ dotibus, quæ in cor-
 dis scriniolis tanq̄ in græcophylacijs mystici fani conduntur. Etenim
 qui ad superos uiam non modo affectare, sed etiā alijs sternere mu-
 nireq; uolunt exist. mari, quiq; id omni titulo cœniq; functione mune-
 rum suorum profitentur, ij Christum diuinitatis emissarium ac salu-
 tis humanæ sequestrem necesse est utiq; ut sequantur, qui eam uiam
 primus secuit & aperuit. si non e' uestigio, ut maiorum illi gentium
 pontifices olim fecerunt, at certe prospectu q̄lō ḡssimo. Hæc uia cū
 unica sit, una est enim tantum ueritas, eam quoquo modo ingredien-
 dum nobis est, nam & ipse præmonstrator, non modo illac ire, sed
 etiam uenire eos iussit quos in numeros æternos delectus sui retu-
 lit. Nunc uero cum ab hac uia principes nostri orbis ordines &
 profani & initiati, diuersissime expatientur, quid inde sequatur ne-
 mo oculatus non uidet, etiam si omnes ferè extra pulpitem mus-
 sant. Quæ (malum) insania est hanc errori publico indulgere pati-
 entiam? Ego ne ut credam fidem eos bonam agnoscere qui sub exu-
 uijs domini nostri, aram & sacra tenentes, & ipsum deniq; domi-
 num exosculantes, eiusdem ipsius placata & instituta stocipendant,
 eisq; diuersissima pugnantiq; amplectantur? Assclæ & comites
 Christi dum inter homines agebat, quibus ille decedens e' prouin-
 cia, uelut iuratissimis ministris prouincias detulit, quoad in illis fue-
 runt, nauiculariam sollicitam fãctitantes, & procellis agitati, nihil
 sui habuisse, nihil unquam sibi possedisse leguntur. Istos autem qui
 illorum prouincijs successerunt, eadem cum illis potestate prædi-
 tos (id quod ipsi gloriabunde prædicant) proh seperi non pu-
 det argentariam facere, opulentiamq; redundantem omni sibi
 ope uendicare, a qua illi inter diuos relati eorum authores cu-
 pide se abdicabant, disciplinam ipsi parentis sapientiæ & ue-
 ritatis confertis, ut aiunt, digitis retinentes. Ecquid autem esse ab-
 horrentius, & magis dissentaneum ab innocentia & simplicitate

discipulorum Christi potest, quæ sacerdotem ad altare sacra facere, et interim comitatum eius holocaustum, comptulum, calamistratum, uersicoloribus insignem, machæra succinctum, altera manu capulo ferri subnixum, altera accipitrem gestantem, sanctuarium dominicum stipare summoto clerico ministerio, gestulatione gaudentem proterua et profana? At huiusmodi spectaculi indignitatem oculis sæpe detortis exorbere cogimur. Itaque eo iam indignitatis atque insolentiæ uentum esse populus uociferatur, ut quos Hieronimos esse decebat, hoc est sacræ disciplinæ et institutionis magistros et exactores, authores ipsi fuerint dissoluendæ atque explodendæ continentiæ. Vnum eius rei remedium præsentissimum esse certum est, si in constituenda aliquando re clericali et ecclesiastica, opimorum reddituum circumfluentia ad certum quendam modum decentemque circumcidatur pro capiti et dignatione cuiusque. Hæc enim sentina degrauians exhaurienda est omnino primo quoque tempore, ne sacrosancta nauis pessum eat tandem coorta quadam tempestate maiore. Hoc autem Leonem decimum pontificum uerticem, et symphonicorum domini chorostaten præstare, cum moribus eius, et doctrinæ, tum uero auspicijs initi ab eo pontificatus conuenit. ut et ipse et amplissimus purpuratorum patrum senatus, tanquam in nauis apostolica iam expeditiore sedentes, canere turbae nauticæ celestis uideantur. Absit enim absit, inquam, ut quod de Iulio siue iure siue iniuria creditum est, superis eum et mortalibus suum factitare cogitasse, et concilij obtentu frustrari bonorum et sapientium expectationem piam, id de eo quoque suspicemur pontifice maximo qui difficillimo tempore et rebus propemodum perditis et profligatis, omnium seniorum suffragijs renunciatus esse dicitur, prærogatiua tribu doctrinæ suffragantium et indoli magnæ spei. idque ijs comitijs in quibus nec uitium ullum obuuisse fama est, nec obnuntiationem ullam extitisse, aut intercessionem cuiusquam, quæ conspiranti patrum uoluntati posset quoquo pacto incommodare. O præsentissimam uim numinis, quam suffragia ineuntes patres reuerendissimi hausisse repente creduntur. Verum id præcipue homines tum stupebant morem tanto intervallo relatum obseruandi de cælo, atque id eo tempore, cum id minime futurum quibus existimaret. Adde quod eius est si cuiusquam, pontificij iuris constitutio, qui literarum studium quod iamdiu a publica quidem beneficentia per pontificum inscitiam, incuriamque frigeat, memorabili in omne æuum exemplo excitatum ire dictatur. Atqui ego hunc

decimum claris olim rebus actis decumanū fore spero, quando qui dem ueteres omnia decumana magna esse censuerunt. Is igitur cum deo beneuolente labantem sacrosancti ordinis maiestatem confirmabit, & priscam decus, ac dignitatem clero, populōq; restituet. Verū enim uero ut redeam ad id quod dicere inueniam, cum translaticij & penè uulgares priscae ætatis census, ingentes hodie & penè inusitati existimentur, mundo iam uergente ad pauperiem, ego demissi animi & angustæ mentis esse arbitror, toto, ut dicitur, pectore incumbere ad comparandas opes, cum ea in re gloriam aut famam in posterum nemo possit assequi, ac ne uoluptatem quidem nisi per transfennam sentire. Nam ut hians auaritia ingentia lucra cum summa deuorat uoluptate, sic raptim deuoratorum salina nunquā in os recursat, ut cibus etiam suauissimus in ingluuiem transmissus inexplebilem, nullo delectat edentem regustatu. quo fit ut auaritiā fere intēdi uideamus proportione quæstus. Quare in literata innocentia ut olim ita hodie & uerioris uoluptatis & solidioris gloriæ maius & copiosius argumentum esse censeo. Siquidem homines ingenio mediocri præditi, in sapiētia inquirenda omnibus uestigijs monumentorum quæ maiores reliquerunt, cum in dies maiora ea inueniāt atq; impressiora, uoluptate quoq; sensim fruuntur ac riore, etiā si inuentis illis haudquaquā acquiescant, cum rerum humanarum captus implere auidā mentem intelligendi nequeat. eademq; est ratio unicuiq; in memoria ingenij sui atq; industriæ prodenda, qua nulla hodie nec eminentior nec diuturnior potest esse gloria. Auaris autem & quæstuarijs quid aliud immodici quæstus faciunt, nisi curarum aceruum anxietatumq; exaggerant. adeo qui magnarum opum congeries struunt, malorum quoq; sibi & perturbationum, ut aiunt, iliades pariunt. Eant igitur philopluti diuitiarum amore perdit, quos Christus ut Crassianos magis quā Christanos limine suo repulit, & uitæ suæ institutum admirentur si lubet ut beatum, studium etiam literarū irrideant ut inane & ieiunum, diūtaxat non quæstuosum, quæ philologia nuncupatur. Nos enim nobis persuasimus ijs incrementorum gradibus quibus multi hodie ad summas opes uel honores summos unguis, ut dicitur, omnibus arripentes euadunt, ascensum in cælum non arduum esse ut uulgo dicitur, sed præcipitem potius ac uergentē deorsum. Mitto quod Christus pauperum se uindicem & assertorem, diuitum reiectorem frequenti contione professus est. Non dico quod interpolli humanitate per Christi sacramentum, post eiuratum mundi fastum in purifica per-

fufione lustralis eius aquæ qua natura humana sibi reftituitur, alia
 prorfus ftudia hominum eſſe conuenit, q̄ ut ad temporarium aliquod
 bonum ſpectare uideantur. Iſta non ad normam ueritatis, non ad
 exemplum Chriſti & ad canonem uitæ per innocentiam agendæ
 nunc exigimus, ſcimus hanc rationem licentia temporum ita explo-
 ſam eſſe, ut aures iam non habeamus ferendæ ueritati. Ut omnia
 hæc trãſmittam, non ne etiam ſenſus humani iudicio longe uidentur
 aberrare, qui tituloſis nominibus aucti, & nomenclatura honorum
 uel prædiorum feroces, quaſi his coihurnis fortunæ in uiros præ-
 grandes euaserint, puſilli tamen eſſe a uulgo intelliguntur, utpote
 qui nullis aut paucis bonis animi locupletes eſſe noſcantur. At qui
 hoc ferè huius ætatis fert conditio in Francia præcipue, ut homines
 ſingulari ignorantia præditi, aut ingenti luxu perdit, ſummis ac
 multis honoribus præditi ſint. Nam & illi ipſi ſi aut oculis, aut men-
 te quoquo modo cernere germanam huius uitæ beatitudinem poſ-
 ſent uerãſq; diuitias, haud dubie ſuam fortem deſerent ut inopem
 & egentem. Cuius rei inter prudenters compertæ, authorem tamen
 laudabo tum ſcriptorum omnium opinioſiſſimum, tum rerum huma-
 narum æſtimateorem callentiſſimum. Nam ut Tireſias olim Theba-
 nus qui utrunq; humanitatis ſexum uiciſſim habuiſſe traditur, idone-
 us iudex eſſe uifus eſt apud quæ Iupiter & Iuno diſceptarent uiri-
 us ſexus maior eſſet uoluptas, ſic Solomon qui ditiffimus idem ſapien-
 tiſſimusq; fuiſſe elogij ſacri authoritate creditur, unus eſt, ut opinor,
 omnium qui hoc poſſit rectiſſime iudicare, & in cuius ſententiã pe-
 dibus omnes ire debeamus. At is in eo libro qui authore incerto, ut
 20 multi opinantur, σοφῶ σοφία Σολομώντος inſcribitur, id eſt ſapien-
 tis ſapientia Solomonis, ita de ſapientia loquens cap. ut opinor, ſepti-
 20 mo inducitur. προέχονα αὐτῷ σκῆπτρων καὶ θρόνων. καὶ πλεόν ἔδεν
 20 ἡγεσάμην ἐν ſυναμίσει αὐτῆς, antiquiorem eam ſæptris habui ac
 folio rego, & diuitias nihil eſſe duxi cum ea comparatas. Et rur-
 20 ſus. ἦλθε δέ μοι ἀγαθὰ πάντα μετ' αὐτῆς ὁ μῦθος ἀναρίθμητος ὁ πλεόν
 20 τος ἐν χερσὶν αὐτῆς. Venerunt autem mihi bona omnia unã cum
 illa, & innumerabilis opulẽtia in manibus eius. ſic enim uerti de-
 buit ille locus, etiam ſi honeſtas pro opulẽtia eo in loco, & alibi in
 eodem libro ſæpenumero legatur. magis mirum eſt totum eum li-
 brum admirabili ac recondita doctrina plenum, ab ignaro inter-
 prete uerſum eſſe. quo apparet quantam ignominiam irrogarunt di-
 uo Hieronymo ij qui eam traductionem eius eſſe aſſerunt. Igno-
 rantia autem interpretis omnino hoc tempore, hac literarum cla-

ritate, hoc pontifice non ferendæ, unum aut alterum dare specimen
 » satis erit. Primum in eodem cap. ita legitur. τροπῶν ἀλλαγὰς καὶ με-
 » ταβολὰς κινήων, ἐν ταύτων κύκλῳ καὶ ἀστέρων θέσεσσι. Dedit (inquit) ma-
 » hi deus ut scirem solitorum vicissitudines & mutationes temporū,
 » annorum orbis et stellarum situs. In ea autem editione quam igna-
 » ri literarum græcarum, sacrosanctam esse contendunt, ut iure re-
 » cepto comprobata, ita legitur. Vicissitudinum permutationes &
 » consumationes temporum, & morum mutationes, diuisiones tempo-
 » rum, & anni cursus, & stellarum dispositiones. Ex quibus uerbis,
 » nullus sensus coherens elici potest. quid enim morum mutationi cū
 » temporum consumatione? quis autem non percipit interpretem præ-
 » ter absurdam interpretationem & cæsurarum confusionem, etiam
 » æquiuocatione deceptum in uerbo tropon, quod sola accentus distin-
 » ctione solitorum & morum significat? Sequitur in eadem editio-
 » ne, uim uentorum & cogitationes hominum διαλογισμὸς ἀνθρώπων
 » quod ego sermocinationes uertis in, hoc est disputandi rationes. Quid
 » illud quale est cap. ij. ubi Epicureorum sententia taxatur qui interi-
 » tum animæ cum corpore asserunt, in qua sententia Plinius secun-
 » dus fuit. ὅτι αὐτοσχεδίως ἐγεννηθίμεν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐσόμεθα
 » ὡς οὐχ ὑπάρξαντες. ὅτι καρδὸς ἢ πνοὴ ἐν ῥισίν ἡμῶν, καὶ ὀλίγος σπι-
 » τὴρ ἐν κινήσει καρδιάς ἡμῶν, ἢ ἀποσβεθέντος τέτρα ἀποβήσεται
 » τὸ σῶμα. id est quia temere geniti sumus, & posthac erimus uelut
 » non existentes, quoniam fumus est spiritus in naribus nostris, &
 » modica scintilla in motu cordis nostri, qua extincta corpus eua-
 » det in cinerem. Interpretes noster uel ignorantia, uel supina emen-
 » dandi exemplaris inertia lapsus, ita transtulit, & eum secuti
 » sacri interpretes ita legunt. Quoniam fumus afflatus est in nari-
 » bus nostris, & sermo scintillæ ad commouendum cor nostrum,
 » quia extinctus cinis erit corpus. uidelicet quasi non ὀλίγος σπι-
 » τὴρ, sed ὀλίγος author libri scripisset. Illud non minus ridicu-
 » lum cap. XII. Deuoratores sanguinis & authores parentes anima-
 » rum in auxiliatarum perdere uoluisse. ubi authores pro obtrunca-
 » tores uersum est ignorantia linguæ. καὶ αὐθέντας ψυχῶν ἀποθη-
 » τῶν ἐβουλήθη ἀπολέσαι. & obtruncatores animarum destitutarum
 » perdere uoluisse. Hoc enim loco αὐθέντης idem significat quod αὐ-
 » τόχρη, licet aliquando authorem significet. Eodem cap. Tu autem
 » dominator uirtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna re-
 » uerentia disponis nos. σὺ δεσπόζων ἰσχύος, ἐν ἐπιζυκίᾳ κρίνεις.
 » καὶ μετὰ πολλῆς φειδῆος διαίκεῖς ἡμᾶς. Sic uerti uere potuit. tu poten-

- » *tia imperitans, ex bono & aequo iudicis & cum multa indulgentia regis nos. Quis enim unquam epüciam tranquillitatem uertit?*
 » *Hæc obiter adnotata sufficiunt ad id quod nunc agimus. Sed Solomon rursus de sapientia loquens, cap. VIII. eiusdem libri. μήτις*
 » *ἄρ ἐστὶ τῆς τοῦ θεοῦ ἐπισήμους, καὶ εὐρετὶς τῶν ἔργων αὐτοῦ. i. inuitatrix*
 » *est enim scientiæ dei & inuentrix operum eius. qui locus itidem oscitanter ab interprete transactus est. Proinde si Solomon omnium rerum humanarum diuinarumq; intelligentissimus, sapientiam inuitatricem scientiæ dei, operumq; eius inuestigatricem appellauit, & regiam opulentiam præ sapientiæ possessione aspernabilem esse dixit, atq; etiam cum sapientia omnia bona sibi obuuisse quasi comitatum eius affirmat, quantum magis compendij studium post habere debemus studio literarum. siquidem hoc studium perducere nos ad intelligentiam sapientiæ potest. Intelligentia autem admirationem ciere solet, & admiratio desiderium eius inuestigandæ. At inuestigatio adeptionem parit, & adeptio fruitionem, ita fruitio beatos facit, in suprema sorte humani fastigij constitutos, quam Democritus Euthymiam uocauit, quasi dicas felicem & rectam animi constitutionem. cuius hanc summam maxime esse dico, ut res omnes sensiles & caducas altissima mente calcemus, intelligibiles & æternas semper animo uoluetemus. Id enim demum est humani sacramenti intelligentiam tenere, cum animum sublimẽ in rerum humanarum estimatione, demissum & supplicem in æterni boni postulatione seruamus. Hæc illa est humilitas apud priscos posita ignominie loco, a Christo autem authore manans. cuius propria est illa functio in animo ut quisq; se optime noscat, quod dictum antiquitas ueritatis imprudens, auctori tamen deo consecrandum putauit. De hoc animi habitu cum innocentia coniuncto dici illud uerissime potest*
 » *Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit. Sperati*
 » *porro summi boni atq; etiam promissi pignus hic nullum maus habere possumus, q̄ illam euthymiam, donum haud dubie diuinum, quo uitam illam cœlestem quodammodo præsumunt, quibus id diuinitus datum est. qui orbis est ex omnibus numeris humanæ felicitatis aptus, in sese semper cernuus, id est in bona sua & animi, non in externa pronus, aliud nec principiu nec finem alium quærens in hoc seculo quidem q̄ in sese positum. Hæc est in uita humana summi boni medulla, quem ueluti thesaurum in sacrario sapientiæ conditum tot philosophorū classis omnem lapidem molientes (ut est in prouerbio, inuenire nequerunt. Exiimabant enim non ex deo, sed*
ex sese

ex sese ita aptum esse sapientem, ut in eo plane situm esset an ipse ta-
 lis esset. Nos autem ex sacris monumentis accipimus arbitrium tan-
 tum nostri iuris esse, recta maute[m], firmamq[ue] animi constitutionem
 muneris esse diuini, sed ita promiscui ut nulli recte atq[ue] ordine peten-
 ti negetur. Huius summi boni formam habitumq[ue] describens ille sa-
 pientum, ut ita dicam, Plato in parabolis ita inquit. Beatus homo q[ui]
 inuenit sapientiam. Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra
 illius diuitiæ & gloria. Ex quibus uerbis patet beatitudinem huius
 seculi in inuentione sapientiæ sitam esse, nec immerito. μήκος γάρ
 βίου καὶ ἐν ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτοῦ. πλοῦτος καὶ
 δόξα. Longitudo enim uitæ atq[ue] anni uiuendi in dextera eius, &
 in sinistra eiusdem opulentiæ & gloria. Atenim hæc de sapientia in
 confesso sunt apud omnes qui se probatæ & ueræ persuasionis te-
 naces uideri uolunt, quis enim negare audeat quæ oraculorum in-
 star habent? Sed quæ nos hodie studia literarum uocamus, nihil eo
 pertinent. quid enim literis prisca cum studio sapientiæ, quæ à Chri-
 sto genus ducit? Quare sapientiæ oracula in rem nostram uertere
 non possumus, quibus per Mæandros multiplices secularium autho-
 rum discendi curriculum auspicantibus, ad nullam unquam metam
 labor euasurus uidetur, ac ne ad legitimam quidem aliquam aut
 frugiferam scientiam peruenturus. Quippe qui numerosæ aut di-
 fertæ orationis aucupio sensus omnes accommodantes in luto sem-
 per hæremus lectionis illecebrosæ, ex eorum, ut arbitror, numero,
 quos grandiloquus ille uates Ezechiel cap. XXIII. Chaldæorū pig-
 mentis & Babyloniorum lenocinijs nimium captos esse testatur, ea-
 rum rerum usu animum polluisse uociferans, rebusq[ue] diuinis com-
 mentandis ineptum reddidisse. Quo loco ego ascensores equorū ap-
 pellatos ab eo esse censeo, qui eloquentiam uel metricam uel numero-
 sam & oratoriam, figuris distinctam, uim opere concupiscunt, ora-
 tione prosa & pedestri non contenti sensa mentis simpliciter indica-
 re. Huic inertis segnitæ patrociniõ atq[ue] obiectamento, nũc ut obiter
 respondeam, symbolicum illum concionatorem excitabo, q[ui] cap. VII.
 concionis suæ ita inquit. Lustrauim uniuersa animo meo, ut scirem, &
 considerarem, & quærerem sapientiam & rationem, & ut co-
 gnoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium, uel ut
 græce legitur, circuui ego & cor meum ut cognoscerem, & conside-
 rarem, & quærerem sapientiam & calculum & ut cognoscerem
 impij amentiam & molestiam, & erraticum circuitum. ἐκύκλωσα
 ἐγὼ καὶ ἡ καρδίᾳ μου τῶν γυνῶν καὶ τῶν κῆτασι καὶ φασαί, καὶ τῶν ζήτησαι

25 σοφίας καὶ ἤθρον, καὶ τῷ πῶντι ἀρετῆς ἀποσώζοντες καὶ ὁ χανπίαν καὶ
 26 περιφορᾶν. Di uigatur eos qui ad philosophiam hodie studium suum
 collaturi sunt, sapientius esse facturos, si non a rudimentis literarum
 statim ad eam transierint sed uelut gnauis ac strenuis indagatores,
 per omnia omnisq; disciplinæ monumenta sapientiam uestigauerint.
 non ut ij solent hodie qui sapientiam quæ tui habendam putantes,
 temporis compendia sequuntur doctrinæ dispendio, quæ numero-
 sissima pars est in omni genere disciplinae. Ut enim ues in locum
 arduum subulaturæ, non a solo protinus eum locum rectis lineis
 petunt, sed uolatu uerticoso eo commodius euadunt, Sic animus hu-
 manus in contemplationem sapientiæ melius per cochliam iustæ di-
 sciplinae scandere & intelligentius potest, q̄ si protinus ab infimo ge-
 nere doctrinæ ad summum genus discendi compendio euadat, scan-
 silem disciplinarum seriem transiliens. Hoc modo Solomon encyclo-
 pædiæ gyro lustrasse se omnia ingeniorum monumenta significat ut
 ego quidem interpretor, nosq; hortari uidetur ut per omnia philo-
 sophiæ sæcularis & priscæ dogmata, uestigia sapientiæ siqua sunt
 ut certe multa sunt colligere non grauemur, ac lucum saltumq; in
 quo ipsa stabulatur, iusta & perpeti indagine accurataq; cingamus.
 sic fiet ut cum ad studia sanctiora & monumenta sacrosancta per-
 uenerimus, & uelut ad cubile ueritatis & sapientiæ propius acce-
 serimus, iacentem quidem illic sed inuolutam ipsam certius agno-
 scamus. Hac uia & ratione cum commodior est & certior sapien-
 tiæ indagatio, tum uero cum ad speculandam ipsam ex edito eua-
 seris, uberior est multo constantiorq; contemplatio, nec tam facile de
 gradu intelligentiæ & persuasionis certæ deicitur, qui molli ascen-
 su & anfractuoso euasit, q̄ is qui recta per arduum assiliit uel ar-
 repfit. Etenim per deum immortalem quid aut præstantius esse ad
 doctrinæ maiestatem putamus, aut ad compertæ ueritatis fiduciam
 firmitus & stabilius, q̄ cum per infima mediâq; studia ad culmen
 speculamini subiectus sis, nosse uel angustas porticus, in quibus
 Stoici sessitando & soritas aceruando erummosas contriuerunt ata-
 tes uel excipulas amœnas ab illo uersuto animarum aucupe in hor-
 tis concinnatas, in quibus Epicureorum animi omni absterfa religio-
 ne uoluptate capti sunt uel erraticas & expatianters ambulatio-
 nes Peripateticorum, qui tantam uim differendi in nugis consumpse-
 runt uel deniq; copiam ubertatemq; dicendi in academia illa fami-
 gerata, odoranda tantum non etiâ tractanda ueritate profusam. ut
 nunc eos omittâ qui nihil constituendo & de omnibus addubitando

annos bonos perdiderunt. sed quando harum rerum & omnis pri-
 scæ doctrinæ cognitio, uel oratione prosa uel metrica tradita, sine
 latine linguæ peritia comparari non potest, quæ etiam ipsa græcæ
 linguæ adiectione fit aduinculator, hic discendi cursus certis man-
 sionibus distinctus sit necesse est, quarum modum & rationem uel
 hominum propositum uel ingenium uel fortuna temperat. Quare
 qui hunc doctrinæ orbem quodam rectæ rationis circino ita cir-
 cūscripserit, ut uel augere uel contrahere pro re nata aut ingenij
 captu, aut uitæ instituendæ necessitate nouerit, is si intra eum orbem
 ita includat eloquentiam, ut per omnes eius partes æqualiter fu-
 sam teneat quasi in corpore sanguinem, is demum mihi uidebitur
 ad sapientiam inuestigandā uberrimum quoddā uaticinū atq; etiā
 amplissimum attulij. Neq; nunc de eloquentia illa mirifica loquor
 rerum omnium tractandarū arbitra, quam fusciorem esse amplio-
 remq; uolunt q̄ ut ulla circuncurrente linea præstitui possit. Hoc ego
 instrumentum philosophiæ ex opibus ut ita dicam Chaldæorū atq;
 Aegyptiorum coactum, præstantius esse arbitror ad uitam hanc
 etiam p̄ uoluptatem honestam q̄dem & probabilem transigendā, q̄
 diuitiarum cumulos q̄libet opulentos, non stoicis ipsos confectarijs,
 sed aulicis ut nouimus auctarijs acernatos. adde etiam si placet &
 ad futuram uitam per gloriam illam adipiscendā, quæ mortuorum
 apud posteros memoriam in perpetuum renouat, cum in manibus
 hominum libri eorum, id est ingeniorum morumq; simulachra tēpo-
 re non peritura, uersantur. Contra autem diuitiæ etiam Persicarū
 æmulæ, cum in uita uel auaris anxiam sollicitudinem, uel profusis
 ignominiam, liberalibus etiam interdum stultitiam ab assentatori-
 bus pariant, quid post mortem conferunt, nisi si quod rarum est in
 pijs largitiones exhauriantur? Omnium (ut opinor) diuitum opu-
 lentæ Cræsi & Midæ multo famigeratissimæ fuerunt. at ille cala-
 mitate & summo atq; ignomini-fo uitæ discrimine inclaruit, hic
 auribus asininis non aureis innotuit. Ex eo enim in proverbiū ue-
 nit, q̄ multos otacustas, id est auricularios & emissarios haberet, ru-
 morū captatores & sermonum delatores, cuiusmodi habere solent
 principes mali qui simulante conscientia securi esse nequeunt. Py-
 thius Bythynius longe ditissimus hominum priuatorū fuisse memo-
 ratur, de quo superius diximus. Is tamen munificentia inusitata ma-
 gis q̄ opibus celebratus est, qui platanum auream uitemq; illam fa-
 migeratam Dario regi donauit. Xerxis copias id est supra decies cen-
 tena nullia hominum epulo suscepit. et insuper frumentū & stipen-

dium exercitui quinque mensium pollicitus est, ut maximo ex quinque
 filiis uacationem militiæ impetraret. Ob quam postulationem a
 Xerxe indignabundo hac poena barbarica mulctatus est, ut filium
 suum occisum in duas partes dissectum aspiceret, cum inter ambas
 corporis medietates ab utraq; uicæ parte disiectas exercitus pertran-
 saret, quo nomine maxime Pythius, ut opinor, nobilitatus est. Qui
 igitur fieri potest ut diuitiæ felices in hac uita possissores sui faciant,
 aut nobiles in posterum? Mihi quidem diuitiæ nihil aliud quàm tragi-
 cum choragium uidentur esse, ad usum temporariæ scenæ à fortuna
 accommodatum. Quid enim esse dicas aliud uitam administratua,
 quàm scenam quandam hominum personatorum operam suam et in-
 dustriam populo ostentantium, ludos edente diuina providentia?
 Hoc igitur choragiosi recte atque ordine actum quisque suum pera-
 gant. Sin secus eueniat, futurum esse dico ut male cum eis fortu-
 na egisse uideatur, quæ ut choragus temerarius et præposterus
 eam ipsis personam imposuit cui ferendæ non erant. Eorum igitur
 qui honestiores personas gerunt cum plurimos in actu suo con-
 turbare uideamus, eorum tandem errata nedum reliquamenta præ-
 stent necesse est, ut uelut fortunæ ac temeritatis ministri, qui nulla
 publicæ caritatis ratione ducti, cum eos promouerent, fide sua eti-
 am esse iusserunt. Sic enim fert ratio supremi, ac posthumum ratio-
 einij, etiam si iure moribus constituto fide eorum esse non solent.
 Tandem autem appello non seculum unum et alterum, sed lu-
 strum unum fortasse aut summum tria, uita enim in potentatu diu-
 turna esse non solet. tandem igitur ratio cuiusque functionis et actus
 à Christo summo diuinitatis ministro, et generis humani creditore
 atque etiam fœneratore centesimario reposcetur. Etiam si Galliæ
 nostræ moribus, proh misera populi conditio, omnia atriensium
 errata, conturbamenta, reliqua, secus admissa, et quæcunq; pro-
 mui condi præmordent, suffurantur, compilant et interuertunt,
 mediastini luunt. Nam cum sint ipsi ad omnia mandata non mo-
 do expositi, sed etiam dicto audientes, quicquid actores uel uicarij,
 promi uel suppromi non modo delerant uel conturbant, sed
 etiam quicquid aciderint, circunciderint, suppilauerint, etiam ut
 respublica ab ipsis actoribus suum seruare possit, tamen præsta-
 re solent. Et si peculium non habent, o morem iniquissimum, ne-
 xum statim ineunt sic magnis reis apud nos licet ob noxam ple-
 bem dedere, et alijs super alias pecunijs imperatis si cidaneam
 culpæ suæ subdere. Expeditus enim id esse uisum est, quod aut reos istos
 cothuræ

cothurnatos, aut eorum fortunas pignerari, qui si crimen fateri aut
 culpam agnoscere cogentur, sacra opertanea in vulgus offerren-
 tur, quibus nemo non initiatus esse solet eorum, qui nutu oculi sum-
 ma quæq; circūagunt. Quæ causa fuit, ut nonnulli aliquando inter
 reos recepti, patronos potentes inuenirent, à quibus impendenti sup-
 plicio erepti, quæstiores etiam ipsos subinde fortunis euertent.
 O' magnam, o' beatam, o' memorabilem gloriam illius Briarei, qui
 non modo legibus reos, & populi uotis, sed etiam Ioui & summæ
 curiæ raptim potuit excutere. ob id, credo, facinus recte manes eius
 conditos existimare debemus. Is fuit cui nullum unquam fortuna
 præter summum & ultimum obsequium negauit, quem quæstorum
 ærarij natio ut deum Aesculanium summa ueneratione coluit. eius
 enim præsentissimo numine seruati sunt aliquando mancipis argen-
 tariam factitantium, cum ob repentinas quorundam diuitias opu-
 lentissima factio inuidia summa flagraret. ut autem luculentius po-
 tentiæ suæ specimen ederet, reis primum ampliatis, mox codicillos
 ueniales nouo exemplo inuito ac frementi principi extudisse dicitur,
 atq; ita formulam temperasse, ut nec deprehensi rei crimen agno-
 scere cogentur, & iudices rei compertæ & conuictæ, summi curio-
 nis amicos inter reos in posterum recipere uetarentur, quo uelut
 euerriculo omnium delationum atq; animaduersionum, tantam im-
 punitatis fiduciam feroci hominum generi instaurauit, ut legibus
 hodie non teneri ea factio existimetur, cui princeps omnia concedi-
 dit. ut pro qua sponsor semel & probitatis expromissor interuenit
 petasatus ille curio. Iure igitur moribus nostris constituto non mo-
 do magnis reis sed etiam sceleratissimis licet sordes suas in caput
 populi & in oculos ordinum excutere, atq; eo amplius feras in ple-
 bem immittere si earum fremitum in cauea sustinere nequeant, quo
 nullum unquam atrocius scelus Nero dicitur excogitasse, nec tamen
 peregrisse. Quid enim est aliud feras in plebem immittere, q̄ Volo-
 nes profligatissimos nullo stipendio, sed fide tantum auctoratos, per
 rura palantes, bacchantes, grassantes, plebeculam tributis ex-
 haustam obterentes circūagere? nisi uero eos circūagere non uiden-
 tur qui stipendio fraudatis liberum permittunt diripiendi arbitriū.
 At uero iure perpetui edicti quo edicto ad summum tribunal pro-
 pediem ius dicitur, noxa caput sequetur. & ordinum ductores qui
 causas rerum male gestarum haud ita pridem dederunt, non modo
 addicti sed etiam uincti dabuntur, & Gordij nodo constricti, id est
 eo scelere, quod ante diem extremum soluendum non curauerint.

Hi sunt enim ipsi qui noxam luculentam non cuiusse noscuntur, quos nunc plebis suspirantis miserescere non subit. qui si leges ualere in aulicos, actus utque eorum quos potentia sua ampliandae praesentant institutores, aut quos transuersi propinquitatis amore promouent, noxis omnibus solutos liberosque praestare deberent. nunc cum impune id faciunt, potentiae suae blandiuntur, nec quantumuis in rebus secularibus considerati, uidere hoc mentis oculis hebet. bus possunt uersuram se facere ingenti dispendio. Deus enim fortunatis hilaritatem saepe, et consceleratis et impijs impunitatem saepissime foeneratur. Hoc est cur gaudeant, cur felicitate et potentia sua fruantur maximi curiones Franciae. Quamobrem sese, fortemque suam illam splendidam admirentur, et nos civili iure uiuentis atque in ordinem redactos, ex eduo ipsi loco et legibus inaccessis despiciant. Quidni enim sibi placeant quibus diuinitus datum est, ut boni iuxta ac mali meriti homines quos uisum sit, in illas Macaron insulas euocent, quas ipsi beatorum putant sedem esse perpetuam. Insulas istas ego actus primarum et secundarum partium in rerum publicarum administratione esse censeo, in solo et iactatione ambitionis et cupiditatis situs. Hac enim ratione tantum isti hominum beatores esse possunt, ut Fauonio inconsulti fauoris quos uelint uel homines uel famulias ex obscuris natalibus in locum illustrem sinuatis uelis prouehant. contraque quos oderint, aut qui eorum placitis et institutis incommodi esse uideantur, aquilone quodam transuerso procul ab emporio honorum disiciant, aut omni aura effrentis se famae suppressa, in uadis destitutos consensescere sinant. aut si maior aliqua eos transuersos egerit offensus, insigni aliquo naufragio fortunis omnibus euertant. Dictata sunt ista aulicae iurisprudentiae, quam curia illa profitetur, non summo iure, non ex aequo et bono iudicans, sed iure moribus illis constituto. Cuius tamen interpretes sunt maximi curiones, ad quorum mores et placita aulici quidam recocti iuris illius consultissimi responsa sua temperant. Huius curiae illud esse institutum dicitur, ut de rebus omnibus sacris, profanis, bellicis ac pacatis referatur, de paucis iudicetur. ut in maximorum curionum non modo sententiam sed etiam nutum, ac uoluntatem eatur. nec pedibus tantum transeat, ut olim in Romano senatu, sed et manibus et uultu assensionis atque etiam assentationis scite assruatur. Illud sane memorabile post aliquot hosce annos contigisse dicunt, ut cum ferè omnia decreta per discessionem facta sint de rebus quaedam arduis, nullum tamen per dissensionem aut diuisionem sententiarum

factum sit, usq; adeo uel pedarij in sententiam principum transilio
 re didicerunt, uel ipsi potius sententiaru principes censendi ansam
 consultis praeciderunt. quo minus miremur tam claros exitus rerum
 nostrarum extitisse, quas in superos & mortales mirifice suscepi-
 mus. Superi boni, q̄ erit illustre, q̄ splendidum, q̄ memorabile ad po-
 steritatis opinionem, rebus bene consultis a q̄busda qui sese utriusq;
 uertices iuris existimari uolebant, factum esse ut liberi parentem,
 in officiosam quidem, sed parentem tamen, & gens piensissima si-
 ma arcem sedemq; religionis inuaderent. ob idq; piaculum ma-
 iestatem clarissimae prouinciae subito dei numine decidisse, ut Galli
 absterfa praesentis animi crista lepores esse sibi galeati uiderentur.
 Equidem haud libens summum in rerum administratione locum
 mereri uelim, si tantum ipse munus quoquo modo obire possim, ut
 simile aliquod dedecus, aut portentum auspicijs meis accidisse produ-
 tur. Praestare enim arbitror nomen uiri probi & honesti me-
 moriae prorsus eximium, q̄ male & incommode posteris innotes-
 cere. En propter quod ciuili uitae tranquillitatem, studiorum
 amoenitatem, & denique uitae aeternae contemplationem post ha-
 bere debeas, ut in oculis uel auribus unius prouinciae per thea-
 trum aulicum cum strepitu comitum clientiumq; transi charis,
 aduersis saepissime cuneis gradibus & orchestra. tametsi ut ma-
 xime secundo populo te ostentes, tamen si transeuntis gloriae spe-
 ctes celeritatem, hoc quidnam est aliud q̄ ueluti plausum inanem
 per transfennam mereri? Nam ut illud mittam q̄ grandi ple-
 runque aetate, q̄ uersatili scena, q̄ lubrico ac praecipiti fere pro-
 scenio prodeunt, certe cum alij actores subierunt, in cuneos,
 aut in ordines necesse est ut facessant, aut inter theatricum mi-
 nisterium turpiter subseruiant. Tunc tartarus ipse bis patet in
 praecipit tantum, tenditq; sub umbrae, quantus ad aetherium
 caeli suspectus olympum. Etenim cum latine loquentium con-
 suetudo eos olim in caelo esse diceret, qui omnium ore cele-
 brarentur praepotentia, uel rerum egregie gestarum gloria,
 ego tragicos istos reges & temporarios cum ex flagrantissi-
 mae gratiae praecipitio deciderunt, in tantum frigus delabi ui-
 deo, ut pene exemptos ex memoria credas. Ita fit, ut in
 tartarum rigentissimum ruisse uideantur, cum ij qui nullo
 iam famae plausu excipiuntur, latine frigere dicantur. Quan-
 ta est autem eorum sublimitas, quanta eorum admira-
 tio, quantus omnium suspectus cum uelut fortuna suc-

collante tolluntur, altero tanto maior est deorsum altitudo, cum ab ea destituti insultant. um oculorum coniectu sic enim euenire ijs as-
 solet, uelut quodã fascino exarescere uidentur. tot enim miseros oca-
 lorum radijs lancinari necesse est, quot in hominum ipsi obuios aspe-
 ctus incurrerint, dum quisq; ob præteritam obseruantiam pœnas
 sibi deberi putat. Sed fateamur sane, ut sanct humana, eos esse felices,
 tantummodo hoc exigamus, ut actus ipsi suos recte ac decore per-
 agant, & quisq; eorum uideat quid sui sit muneris, quam perso-
 nam sustineat, quantum ab ea oneretur. Nunc autem cum ita mores
 inclinatos esse uideamus, partim ut ambitio & cupiditas, partim dis-
 soluta disciplina grauitatem & honestatem e medio sustulerint, q̄s
 eos felices existimare possit? nam quo modo non miser esse potest, q̄
 in cothurno uel comitis personam, uel supparasitantis induit, ut la-
 tus angere maximã curionis, & officiosus esse potentibus uideatur?
 At hoc factitari ab ornatisimo quoq; uidemus, ut qui id non faciat,
 is aut absurde uerecundus esse, aut refractarius existimetur. Quid
 qui in pontificio cultu, & sacrosanctæ dignationis habitu scurrilers
 actus imitantur, & uelut in tragica amictu mimos, & planipedes
 actitant? (nam id ita usitatum est, ut qui paulo modestiores sunt, ij et
 alijs inuisi sint, et magnam laudem hac una uirtute mereantur) num
 etiam illos felices esse dicemus? neq; uero alienam personam ab illo
 suo fastigio abhorrentem ipsi libentes induunt, & eos sortis suæ, or-
 natusq; non pudet. neq; non eos sortis suæ aut pœnitet aut pudet, &
 non sunt plane miseri. & hi sunt, quos hodie propemodum solos di-
 uites esse diximus. Ita patet quid sequatur si paulo argutiores esse
 pergamus. Linguis enim fauere necesse est cum ad sacrosanctos uen-
 tum est. Quare multo mihi fortunatus esse eorum institutum uide-
 tur qui literis se totos, q̄ qui opibus dederunt comparandis. Duntaxat
 quibus Solomonis uoti liceat esse compotes, ut nec malesuada ego
 state eo usq; urgeantur, quo secus de uirtute atq; honestate iudicent,
 nec rursus diuitijs redundantibus in cogitationes uanescant aut er-
 raticas, aut impias. Nam cum literarum peritia ad oblectationem
 frui, & uitæ per uirtutem ac decus agendæ tanquam instrumento
 uti solent, tum eo amplius post huius uitæ cursum memoriam sui in
 æuum prorogare hac eadem facultate possunt. Quãq; hæc fortasse
 nauis facienda ducerem, nisi etiam præstantis doctrinæ adminiculis
 uti bonos & graues uiros ita existimarem, ut contra temerarios
 casus celsi semper & recti esse pergerent, & aduersus fortunæ in-
 festioris impetus animo præsentiore firmati. sicut ad humanas ini-
 quitates

quitates eosdem ita se compositos, collectosq; tenere par est, ut quicqd
 obuenerit, uelut decretum providentiæ æqui boni faciant. Est autem
 is tenor studiorum tenendus, ut à carceribus discendi per spatiosum
 illud stadium disciplinarum quæ liberales dicuntur, ad metam se-
 cularium literarum perueniant, & in flexu ne committant ut aut
 acquiescendum esse, aut diutius hærendum puerent. Sed quo curricu-
 lum totum peragant, rursus à meta ad terminum summum aliud
 spatium non currant, sed ingrediantur & incedant, quod pronum
 iam ipsum est, & spei bonæ plenum, salubrisq; uoluptatis. siquidem
 cum in eo est spatium exhaustum iâ laboris fructus præsentariis, cum
 uelut in dagine cinctam ueritatem tenebunt, tum etiam multo maius
 præmium futurum æternumq; speratur. Est enim ea demum uera ra-
 tio philosophandi, nõ fallacem studiorum amoenitatem, non inane no-
 men beatitudinis psequens, sed recta & honesta uia ueram & so-
 lidam gloriam haud inuisitato petessis. Hanc uiam querende
 doctrinæ summum illud par amicitie Gregorius & Basilius græ-
 ci, & eorum ætati suppare Hieronymus & Augustinus cum tenuis-
 sent, & ante eos omnes Cyprianus & Lactantius, & deinde Hila-
 rius, alijq; antesignani partium Christianarum & maiorum gentium
 theologi, quorum hodie responsis ad interpretationem diuini iuris
 utimur, ad extremum iudicio iam solido ad sacrosanctum studium sa-
 pientiæ quasi ad Buleæ Themidis oracula uenerunt, quæ consilia-
 tricem latine appellare possumus. Scire enim auebant quo modo
 uiam inire possent ad propositum finem quasi in patriam ferentem,
 quam ciuitatem amplissimam esse constat nomine Vranopolin, su-
 peris & hominibus communem, duntaxat qui nihil in sese impie
 aut perfide admiserint. in eaq; regiam esse sapientiæ, quam proui-
 dentiam antiqui, ut græci, pronæam uocitare uoluerunt. in qua nu-
 meris omnibus scientiæ atq; intelligentiæ beatissimæ animi humani
 simul cum omni ministerio & statu diuinitatis fruuntur, & cum
 ordinibus illis cælestibus inenarrabili ratione descriptis. Hos Esaias
 prophetiæ decus, argentum & aurum suum ad christi obsequium
 cultumq; testatur attulisse. quo uerbo tum rerum intelligentiâ nullo
 errore concretam, sed ad puritatem excoctam, tum eloquentiæ nitore
 splendoremq; significat. Has enim illi præsci opulentas facultates
 inscribendis, eloquendisq; rerum diuinarum enarrationibus consu-
 mperunt. Sed hoc uis probare non possumus, qui ignorantie patrocini-
 nantes, eloquentiâ ut curiosam & a sacris studiis alienam recusant.
 ob id semper inuisam inertiam q; forulis omnibus antiquæ notæ ex-

cutiendis, ac diu multumq; discendo comparatur. At nos philosophiã
 argentea suppellectili sacris operantem, augustius & amplius sa-
 pientiã litare posse contendimus, q̄ si famijs aut plumbeis sacra li-
 bamina peregerit. Quis enim in sacris fœtilibus uasis aut stanneis
 usus est, cum idem ipse argenteo instrumento non careret? Illud
 sum mopere uidendum ne quod sanctuario domini usui esse potest,
 in simulachra impietatis conflatur, aut in usus uoluptatis inquine-
 tur. Quare ego miserabilem eorum esse sortem contenderim, qui
 cum magnam iam partem laboris exanclauerint, uel in flexu ac-
 quiescunt, ut diximus, quasi pensum encyclopædiæ confecerint. uel
 diutius adhærescunt in humanioribus literis. animo iam senescente,
 nimio utiq; uenustatis eloquentiæ, ac leporis amore capti. eorum
 planè similes qui apud Homerum in diuerticulo uia ad patriam
 ferentis, aut Lotophagorum sodalitate, aut sirenum cantu delinuti
 patriæ meminisse non possunt. Nam quid est aliud socios nauim in
 patriam tendentem egressos, vlyssis in patriam festinantis & uia
 semper instantis meminisse noluisse, q̄ in uita huius seculi uolupta-
 tem illectricem saluti prætulisse? vlysses autem nobis quidam fue-
 runt ij, quos ante diximus, orthodoxæ persuasionis id est colliman-
 tis philosophiæ uindices. non palliati illi quidem vlysses, sed Pastro-
 phori, qui multa & uaria eruditione imbuti, cum omnia pene ge-
 nera philosophandi partim pererrassent, partim præteruissent, sa-
 lutem suam tandem anxie, sociorumq; perquirebant, quæ nihil est
 aliud q̄ aditus in patriam. Talis enim statim vlysses ille famiger a-
 tus describitur à poëta. Atq; ut ille uir heroici spiritus & Polytro-
 pus ab Homero dictus, id est multifaria ingenij dote, multiplici mo-
 rum cognitione, aut uersatili solertia præditus, inferos. adijisse dici-
 tur. sic qui in coelum scandere, & ad plenam contemplationem
 diuinarum rerum euadere cogitat, commodius mihi facturus uide-
 tur si uenientis annos in rerum humanarum intelligentia bona ex
 parte contriuerit, & maturo iam sacris disciplinis ingenio, ad ue-
 ram philosophiam se cum omni commentandi apparatu contulerit.
 Quod mihi perinde esse uidetur, atq; si quis à floralium spectaculo
 ad Eleusinia mysteria transeat. Quicquid enim à uetustate sa-
 crorum nostrorum exorte discimus, id ego præuiam disciplinam esse
 iudico ad ueram & theologiam philosophiam deducentem. Et eam
 ob rē à græcis propædeumata dicta, id est ea documenta quæ præ-
 sciscere nos oportet priusquam accedamus ad rerum grandiorū ar-
 cinarumq; cognitionem. Hoc labore exhausto, uelut confecto sex
 dicrum

dierū labore, tum demū sabbatismum domino dicere moribus christianis conuenit, & sanctuariū sapiētiae feriatos adire. Ibi uidere est historia mirificam, euentus uarios, carmina plusq̄ heroica & cothurnata, conciones panegyricas, orationē figuratam, tropis distinctam et formis sententiarū, & omnino elocutionē humano captu augustiorē atq; sublimiorē. Adde symbola Pythagoricis multo argutiora, dictoria sententiosa, scottis inuolucris sensuū implicata. ambages omne genus multipliciter inuolutas. Quid dicam omnem rerū naturā non humano sed diuino ingenio indicatā & apertam. omnes hominū mores, omnes sensus humanos, brutosq; explicitos. res omnino capaces praestantissimarū mentiu, dignasq; quibus nō modo toto, ut dicitur, pectore incumbere, sed etiā quibus illiquescere toto corpore debeamus. Huius ultimae & summæ cōmentationis maiestati, poetica & oratoria oratio, copiaq; & omnis differendi eloquendiq; ratio, concedat necesse est, ut humani captus altitudo ingenij fāsces diuinis summitat monumētis et oraculis. Sigdē ita se fecisse uir summæ doctrinae Gregorius Nazianzenus testatur, cuius authoris exemplum imitari percipide debemus, ne literarum cognitione secularium quasi bacillo arundineo iuxi, in ueritatis cognitione & uia philosophica progressū grauiter conadamus. Sed citetur testimonium locupletissimū authoris ueritatis, & in literis secularibus in primis eruditi.

μοῦνον ἐ μοι φίλον ἔσκε λόγων κλέος, ὄν συνάγγραν
ἀντολίη δόσις τε κῆς ἑλλάδος αὐχός ἀθῆναι.

τοῖς ἐπι πόλλ' ἐ μόγησα πολὺν χρόνον. ἀλλὰ κῆς αὐτοῦς
πρηνέσιν ἐ δαπέδω χριστοῦ προπάροικεν ἔθικῆς
ἐξαντας μεγαλοιο θεοῦ λόγῳ, ὅς ῥα κελύπτει
πάντα φρενὸς βροτέης σρεπτὸν πολυειδέα μῦθον.

Sola fuit cordi nobis facundia, quantam
Orbis eoa manus simul occiduiusq; coëgit
Tractus, & illustres græcorum gloria Athenæ.
Sed simulac tandem multo peperisse labore
Contigit, ante pedes Christi afflictam ipse reliqui.
Cedit enim summi sermoni numinis omne
Humane mentis uarium, ac uersatile uerbum.

Quibus uerbis intelligimus uirum illum summo ingenio præditum, summo studio deditum, multam ac diuturnam operā eloquentiæ & poëtiæ dedisse, ad quarum rerum studium tota mente ferebatur. sed cum tandē uenisset ad studiū sacræ philosophiæ, & sacramētū salutis humanæ intelligere cœpisset, cuius fuit unus Christus inter-

pres et antistes, illico ipsum illa omnia literarum ornamenta in cōspectum domini abieciſſe, uidelicet agnoſcentem et animaduertentem quicquid in literis ſecularis philoſophiæ ac philologiæ uidiſſet, longe id abeſſe à diuinis oraculis, atq; à ſermone ipſius diuinæ ſapientiæ. Sacra enim ſcripta omnem haud dubie elocutionem mentis humanæ uincere intellexit, quilibetq; figuris diſtinctam orationem, ac multiplici eloquio elaboratam, præ diuini ſermonis ui ac fulgore obſcurari, & elangueſcere. Ego quidem certe in ea ſum opinione, ut exiſtmem tropos oratorios multo ſublimiores efficacioreſq; in ſacra lectione inueniri, quam in priſcorū græcorum latinorum uel ſcriptis, poſſeq; oratoriam phraſim fieri ea lectione multo locupletorem ſed id perſuaderi iſis non poteſt, qui humanorum ſcriptorum lepore ac ſuaui- tate capti, horridi ſtatim et refractarij ſtyli lectione deterrētur. Neq; uero concinnitatem eloquentiæ in ſacris ſanctis libris requirere, ſed uim ſublimitatemq; ſententiarum conſectari debemus, etiam ſi hau- ſtos inde ſenſus in ſcripta ueniſt. ora transferre, & pigmentis exo- ticis reddere floridiores nec ius nec fas prohibet. Præſtantiffimæ enim gemmæ argento potius craſſo quàm auro includuntur, ne thecæ nitentiſſi aspectus, quoquo modo pertinere aut accedere ad æſtimationem tam precioſæ rei uideatur. Et alioqui deus arcere profanos uoluit ab oraculis ſuis. qui orationis pigmenta & elegantię lenocinia, non ſenſus arcani et myſtici nucleum eliciendum putant. Hic autem exiſt illa Theophrasti querela de breuitate uitæ, quæ uelut in tyro- cini philoſophiæ ſanctioris flagrantis animos deſtituit. Iam primū Talthybius ille cæleſtis Eſaias præconiū urbano & eleganti ac figu- ris illuminato, aduentantis ſapientiæ & ueritatis ſacramentum uo- ciferans, ſacrisq; ut ita dicam, diuinisq; ſalibus conditus & iucun- dus, à quo tandem ſatis explicari per totam uitam poteſt? Hunc ſequitur, ut ita appellem, Idæus, Troiæ captiuitatem fatidico præ- conio ac lamentabili municipibus ſuis pronuncians. cuius explica- tio mirificam quandam enarrationem præſtat. Eos duos ſequitur nu- meroſa turba uatum, quos ſalutigeros proprie appellare poſſumus, res cæleſtes rhaſodijs effata humano captu omnino maioribus. Ho- rum enim uocibus altoquis quidem ſed parum in hoc mundi ſtre- pitu exauditis, humanæ conditionis ſacramentum prouidētia in om- ne æuū deprædicauit in uniuerſum autē ſacros uates muſas quaſ- dam altores eſſe dixerim. arcana cæleſtia per ſatyram cantitantes, aut citharam quādā auguſtam & cæleſtē paracleti plectro in ua- rios modos pulſatam, cuius pſalmata percipere eorū eſt demū qui

aures à cantu profano feriatas, sacrisq; carminibus inittatas habent.
 Iam uero ipse trismegistus, sic Solomonem uoco, antistites sapientiæ,
 ac germanæ philosophiæ parens, nonne tribus libris cum eo qui
 sapientia Solomonis inscribitur, omnia philosophiæ placita figurate
 complexus est? ita philosophum ab incanabilis instituens, ut affe-
 ctibus ad obsequium redactis, mentem tandem in arce Mineruæ, &
 in ipsius, ut ita dicā, contubernio sapientiæ collocet. id est autem sum-
 mum bonum, quod annos plus mille humana philosophia omni-
 bus indagans naturæ uestrigis, non antequam sese indicante sapien-
 tia inuenire potuit. Sed parentem eius penè onisi lyricum illum uer-
 tem omni quamlibet heroico uate sublimiorum. cuius poemata hu-
 manarum diuinarumq; rerum descriptione argumentosa, ipsum, ut
 ita dicam, Mercurium interpretem postulant. quem ego Christum in-
 teruentorem diuinæ atq; humanæ naturæ proprie esse censeo, cœli-
 tus ipsum ad genus hoc mortale delapsum, mandataq; cœlestia dese-
 rentem humanitatis habitu. Hic est enim sermo, hoc uerbum, hæc
 ratio, quibus diuinitatis principium summum, arcana sacramenta
 mortalibus enarrauit. ob idq; à summo euangelista logos græco uer-
 bo uocatus est. Ecce tibi in sermone, ut aiunt, ipsa sapientia, quæ genus
 humanum næuo primæuo inuictum, purifico rore uelut aquila sine-
 ctica id est emaculatoria lauit, atq; è conditione obnoxia, Orciq;
 longo nexu & mancipio natalibus restituit. Hæc libris quatuor di-
 dascalicis, quæ euangelia uocantur, bona ex parte figuratis, philoso-
 phiam quam olim Socrates è cælo in terrâ deuocarat, è terra rur-
 sus in cælum supraq; cœlos omnes erigit. Etenim quæ ille sym-
 bolicus concionator ambagose & allegorice de sapientia dixerat,
 ipsa de sese sapientia proloquitur aperte & luculenter. atq; ut olim
 Prometheus ignem ætherium è cælo Mineruæ usus consilio rapuisse
 dicitur & hominibus dedisse, sic dei sapientia ignem æternum chari-
 tatis humano generi communicauit. cuius scintillas quasdam pseudo-
 philosophia in disputationum fomitibus asseruabat, è Iudæa qua-
 si è ciuitate cœlesti quoquo modo petitas. Hunc ignem æternum no-
 stra ætas extinctum atq; etiam oppressum penè uidit, ædituorum
 sanctorum non tantum negligentia, sed etiam uecordia. Christus
 autem id est ueritas & sapientia, uelut Ianus quidam geminus utri-
 usq; naturæ piteps, utrumq; testamentum diuinitatis, instrumentumq;
 utrumq; indagandi summi boni coniunxit, finem prisce æui cū prin-
 cipio renouati mundi connectens, dierumq; ipse antiquorum instau-
 rator innocentie prisce mortales restituit. Iam uero sapientiam se-

quitur è uestigio suus ille Hypophetes Paulus, uir ad unguem diuinae manus factus, atq; inter omnes ueritatis emissarios lectissimus. eius sani sapientiae architectus cuius formam symbolica graphide antistites ille sapientiae Solomon quondam deliniarat. Idemq; sacra sapientiae ijs gentibus impertuit quae antiquissimo decreto mysterijs arcebantur ut profanae. Hic est qui classico praedicandae ueritatis edictum alterius natalis in Asia & graecia strenue promulgauit. ut qui mundi aut daemoneis mancipio haereditario tenebantur, uelut altero matris enixu ingenui nascerentur. Quid ille liber unus euangelij Ioannis non ne sacrarium pene totum ueritatis continet? Hic est ille seruus domini receptitius, qui sapientiae ipsi super coenam incumbens, haustam diuino numine sapientiam inenarrabili libello posteritati tradidit. Eiusdem Apocalypsin idest annales rerum nondum gestarum, quid aliud quam Parcarum commentaria esse dicas? Illic enim effusa uaticinia omnem seriem fatorum, omnia providentiae calendaria in posterum continent, etiamsi oedipo, ut aiunt, coniectore indigent. Iob autem alumnus ille sapientiae, institutionem sacrorum continet Athletarum. qui liber unus dramaticus ueluti spectaculum quoddam uisendum est, Philosophus scilicet consumatus edens specimen sui. In eo fortuna plagis multiplicibus saeniens, & aequanimitas nusquam instanti urgentiq; manus dans aut succumbens, uelut in campo tolerantiae & aduersitatis infestissimae committuntur. Quo ex agone tandem aequus animus uelut Hieronices id est sacri certaminis uictor Agnotheae dei iudicio pronuntiatur. His alijsq; sacrosanctae disciplinae monumentis, nonnulla enim praeter eo prudens, uidere est per nebulam captus humani ingenij, quae praemia eos maneant qui calcatis fortunis temporarijs & caducis, in expectationem summi boni spes omnes suas rationesq; contulerunt. Sed cum tot ansas certissimae doctrinae nobis dederit providentia, mirum est quod sapientiam tenere quasi lubricam aut euanidam non possumus. Quid igitur in causa esse dicamus? utrum quod spes praeferuida in die longiorem sibi stipulari nequit, at sapientia labores & molestias repraesentans, praemia & letitiam in futurum pollicetur? an potius quod acris sensus ad sensilia & concreta, hebetes ad intelligibilia & abstracta nobis natura dedit? Primum hoc dico, studij sapientiae fructum etiam non aspernandum in hac uita repraesentari. deinde summi boni expectationi non magis annos quam annum, nec dies quam diem, nec horas quam horam cedere, ut uicuersa summi mali timori. Semper enim nos excubare sapientia iussit, & ad omne momentum

momentum diei & noctis accersentis fati uadimonium prestolari:
 Vt autem his copijs doctrinæ sacræ in corde hominis instructis, &
 tanq̃ in prociñctis stantibus, non regna & potestates aut diuitiæ
 comparatur, sic omnes animi sensus suapte natura petulantes et in-
 festi, ita ad obsequium rationis rediguntur, ut homo pacem & con-
 stantiam secum seruare possit, quod summum bonum cum philoso-
 phia prisca in uniuersum esse censuit, tum uero Christus sapientiæ
 proauctor, extremum elogium condens, legati loco q̃ amplissimi co-
 munitati suo reliquit. Quanta igitur animi alacritate, q̃ strenue, q̃
 constanter incumbere ad prædictorum librorum lectionem debe-
 mus, & eo amplius ad eorum philosophorum qui amplis diser-
 tisq; commentationibus res figurarum inuolucris conditas, in lu-
 cem eruere pijs enarrationibus contenderunt? Nam quicquid la-
 boris in literis & studijs secularibus consumpserimus, eius la-
 boris largissimum fructum in illa lectione demetemus, si tamen
 defæcato, ut dicitur, ingenio ad id studium accesserimus. Il-
 lud enim studium ut rudimentum discendi existimare debemus,
 hoc ut progressum & fastigium. siquidem ex hoc scientiæ fon-
 te perenni atq; inexhausto quamuis magnifica, quamuis copiosa,
 quamuis sublimis manare potest oratio, si modo nobis stipendia
 implere in utroq; studio contigerit, sed in hoc tantum præmia spe-
 rare operæ nauatæ & emeritæ. Quid autem gentilitia scripta
 ad intelligentiam sacrosanctæ doctrinæ conferant, malo diuo Hie-
 nymo credi ad magnum tum oratorem Romanum scribenti quam
 mihi hoc arrogare, ut demonstrare nitar. Tum autem per-
 uenisse nos ad illam euthymiam, philosophiæ antiquæ ut de-
 cantatam sic incognitam sentiemus, animos, ut ipsi aiebant,
 humanos beata undiq; securitate imbuentem, cum fiducia com-
 pertæ ueritatis laborum omnium rationem constare nobis intelli-
 gemus. Hanc Euthymiam Esaias fidutiæ contubernium appel-
 lauit. in quo aninus humanus à rerum humanarum lectione &
 commentatione emerit, rerum cælestium & æternarum contempla-
 tione pascitur, delectatur, fruitur. sed tot tantasq; res nõ capiunt an-
 gustiæ cordis humani, nisi curis turbulentis uacui, nec alias res agen-
 tis. Quãtũ est autẽ in ea meditatioe intelligere philosophiã ante Chri-
 sti aduẽtũ uelut Planũ quẽdã fuisse, uel præstigiatorẽ ingenijs huma-
 nis uarie illudẽtẽ, cuius Dædalea commẽta atheos & uoluptarios
 & alia portenta sectarũ excitauerũt. id q̃ Paulus ille Vranogno-
 mon & assertor orthodoxiæ, testatus est ad Colossenses scribẽs. Nos

igitur germanam philosophiam religiose adire debemus, ut cum a lectione gentilitiorum scriptorum quasi à uoluptarijs fabularum argumentis, ad sapientiæ & ueritatis sanum accesserimus, ueluti studio serioso uernantes senectutem priscae ignorantiae paulatim exuamus, ac nouum quendam & inauratum hominem libentes induamus. Hæc enim una est disciplina humanæ naturæ magistra, quæ hominis gubernacula exculpere stolidis sensibus potest, & intellectui ac menti tenenda porrigere, etiam si naturæ uis atq; imperio appetitus est prorota. Quare homines qui non bonis tantum externis sed etiam æternis student, hoc uidere etiam atq; etiam oportet, ut quod nauis prudentiores facere dicuntur, ut sacram quandam anchoram ad extremum salutis subsidium habeant, hoc ipsi imitari contendant, & contra turbidiorum affectuum æstus & iactationes fortunæ, lectione sacra uelut anchora passim ac semper utantur. Hoc enim retinaculo sæuiente tempestate ita nos firmare conuenit, ne transuersi in scopulos noxiæ alicuius offensa, aut in uada curarum externarum uento quodam cupiditatis repente rapiamur. Pro deus immortalis, est ne aliquis, tam aduersis placitis prouidentiae natus, duntaxat eorum qui Palladis sacramento bona fide dixere, qui cum hæc animo accurate reputauerit, desultoriamq; fortunæ uicissitudinē perpenderit, ac uitæ humanæ breuitatem, non Croesi, ut aiunt, & Midæ talenta pro nihilo ducenda præsolida philosophantium felicitate iudicet? et eos qui opum externarum possessione in medio posita, quasiq; inter homines cupiditate & auaritia præditos controuersa, ad ultimum uitæ diem fortuna disceptante contendunt, non dico de precaria possessione rerum, atq; in fortunæ mancipio arbitrioq; posita, sed de asini, quod græci dicunt, umbra uel litigare, uel laborare, uel se se misere afflictare? Ego uero etiam, id quod ydem græci in prouerbio dicunt, omnes istos thesauros non in cellulis cordis, sed in promptuarijs fortis fortunæ & temeritatis conditos, carbones tandem recte existimanti uisum iri contenderim. In quibus enim bonis maxime mens humana nimia sui diffidentia imbuta, iure gentium & civili contra naturam recepto, parare sibi præsidium subsidiumq; consueuit, eorum bonorum affluentium ope non tam adiuuari diuites plerunq; q̄ aduri quis non uidet? Num quis hoc nescire potest quosdam aliquando uesana stimulante cupiditate per fas nefasq; census suos auxisse? cuius ordinis esse dicuntur quos exeteratores reipublicæ uocant, & eos ipsos tamen ut fuit aliquando reipublicæ nostræ constitutio religiose

adiri

adiri oportebat, si quid æqui boniq; à principe, o summam indignitatem, impetrandum haberes. Hoc genus exagitat hiantis auaritiæ peruiigil & iniquis cogitatio quæsitis iam semper aliquid acquirendi, ob quod eam præsci poëtæ Alecto uocauerunt, nomine sane appposito & congruo, furiarum unam esse dictitantes quas inter ministerium Orci dedicauerunt. & ego beatos eos putem, quos consceleratis animis ditatos esse sciam? sed sint uel fuerint tam hominum felicissimæ, quæ omnium fortunatissimæ atq; opulentissimæ esse uel fuisse noscuntur, num ideo eorum sortem suspicere et æmulari debent quæ à philosophia didicerint ijs tandem cum Orco rationem esse habendam? Mitto nunc spiriturias aulicos ex genere æruscatorum, qui rerum noxiarum inuentores, ingeniosi & solertes uideri populari pauperie non uerentur, dummodo innotescant nihil pensi habentes. Iam uero Sisyphidas illos quam beatos esse dicemus qui ethelodulæ mancipati, sic enim appellatur spontanea seruitus, saxum illud ambitionis irrequieto labore subuoluunt, non modo humeris & ceruice, sed etiam uertice? Saxum inquam illud prægraue & asperum, quod interdum ab aulæ summo gradu in medium relabitur, & nonnunquam ad ultimum, tam præpostera plerumque fortunæ improbitate, ut in illa schola ima summis ingenia non modo permixta uideamus, sed etiã superposita. Miseram uitæ sortem, atq; ut cætera suauem esse fateare, eo quidem certe grauem ingenuis animis et propemodum enecantem, quæ ambientium natio quasi ex histrionio genere oriunda semper personata uidetur & gesticulatrix esse. Hæc autem molestia ambitus comes, & actus per omnia illiberalissimi, introspecti patenti, ijs qui primore rerum aspectu acquiescunt, non patenti siquidem ut aulicæ potentie strepitus, & fastu & comitatu frequenti beatus, uibrati quodam fulgore oculos contuentis præstringat, & præ admiratione sui coronas circumfusas summuere specie luculenta uidetur, sic si trans splendorem inanis tectorij perspicere possis, uel liberos eorum actus intra scenam et populo non seruientes uidere, ibi tum ibi tristia omnia ac lurida anxietate scatentia apparent, prorsus ut terti erga tuli specie illic uideas ingenuis & candidis moribus inaccessiblei. Verum, o lubricum ambitionis errorem, quid illud esse dicam, quæ cordati alioqui uiri nec cupiditate transuersi, cum id quod diximus & dicant, & sentiant, uinculaque erga tuli excipulosa prouideant, fit tamen ut si propius adire detur, in ea se scientes prudentesque in duant, cum tamen id ipsi maxime fugitare uideantur? Vtrumque immemores in re præsentis fiunt? an potius insinuantes in

locum illecebrosum, oculis & sensibus & mente capiuntur? utrum stulta fiducia freti quasi exuendi nexius rationem teneant, periculum facere incognitæ rei uolunt? & eas plagas inire quæ mihi tenaciores Vulcaniis illis uidentur, quæ Martis Venerisq; stuprum irretui se dicuntur? quas Homerus in Odysea tradit nec uisibiles nec solutiles nec ui quantalibet fuisse eluctabiles. Scilicet ille est error æternus mentis humane, quæ circeres ambitionis transfiliens, non percipit ita pronum esse id stadium ad mediumq; spatium, & inde ad metam sensim arduum, ut illic nullo sufflamine procurrentes bigæ contineri, hic urgeri ad metam nulla contentione possint. tum demum aurigans altior iam spiritus sera intelligentia docetur nullum modum aut finem ambitionis esse, cum semel rationis frenos momorderunt cupiditas & alatio præceps, quasi æthon & Podargus equi duo iugales. His enim bigis genius ille lucifugus, (quem appositissimo, nisi fallor, nomine Laoplanum appello quasi mundi totius popularem impostorem) sapientes multos huius seculi per theatrum recip. ad ministrandæ plausibili specie transuehit. Sed, ut apud Homerum Vulcanus Martem & Venerem irretitos, omnium deorum oculis subiecisse narratur, ut de ijs quisq; superum sententiam ludicram & cauillatoriam ferret, illiq; in rebus Veneris depræhensi, pœnas stupri penderent, in complexu obscæno & pudendo omnium cauillis expositi, sic in cæcis illis interdum laqueis uidentur homines antea existimatissimos, non modo satyriscorum iocis ludibrio haberi, sed etiam bonorum grauiumq; uirorum calculum atrum mereri. Etenim qui ad honores assumpti quos obnixè ambiuissent noscuntur, nihil pensi habere reuincuntur, quam sibi constanter factisq; suis congruenter loquantur, aut ita se in plerisq; rebus agendis gerunt, ut nihil quicquam laborare uideantur quam conuenienter pristinae uitæ degant qua magno opere antea probantur, quid aliud, quam fateri atq; etiam profiteri uidentur, se quæ olim recte, quæ grauius, quæ constanter egerunt, non uirtuti & probitati, sed ambitioni perditæ & cupiditati dedisse? An etiam fortasse secundæ res acrioribus, ut ita dicam, specillis explorant mentes hominum? & inde ortum illud dictum, magistratus ostendet uirum, ut inquit Aristoteles. O' sensus inops plerunq; humana prudentia, cum eo se abundare maxime arbitretur. Visendum uero spectaculum pseudocatonem irretitos uidere uel Roscios aulicos, aduerso omnium cuneorum graduumq; timore se in

dies magis ac magis in maculis implicantes, cum interim tristes frontes atterentes dictitent omnino ijs plagis extricare se cupere. planis illis triuialibus omnino improbiore humi decumbentibus, qui gritatu subdolo uiatores ludificari solent, fidem hominū implorantes ut manum sibi porrigant. Itaq; illud iam priscum nunc omnium ore in istos usurpatur, tollat eum qui non nouit. Ego quidem certe in ergastulo piratico ad scabnum alligatus esse malim, quam in illis plagis deprehensus omnium ordinū probra impudenter obaudire. Sed præclarum illud q̄ ibidem uidimus cynicos et momos tri duo Hæpocrates factos, tanta uis est medicati calicis quem Circe illa Dædala curionum magistræ, ijs aliquando propinat quos ad sacra sua opertanea intro mittit. At modesti & graues, ut apes exarmatæ aspernabiles, uirtute tantum & probitate macti hætenus iussi sunt esse. Itaq; ualeant isti, omnesq; in Aristippea schola philosophantes, quos ego non philosophos sed sophophilos uoco, nō amorem morum aut sapientiæ, sed scitam quandam amicitiam profitentem. quorum est illa cyria, ut dicitur, doxa id est placitum imprimis ratum approbatumq; , amicitiam citra aduersum quidem fortunam, sed ultra aras colendam esse, qualem illam fuisse The seiam fabulatur ad inferos usq; cum fortuna sequacem. Docti enim & probi istorum uitam offensatricem esse intelligentes, execrari & auersari debent, alioqui philosophiæ fructum quoniam modo sperare possunt, qui gratuitam sibi operam & statariam poscit. Qui autem in castris ambitionis indecore stipendia merent, non statuis mansionibus, sed Nomadum moribus gaudent. quo modo autem tranquillitate animi gaudere, aut omnino rationem quandam certam & probabilem sequi possunt, quos immodias affectibus obsequentes, nunquam secum, ut dicitur, uiuere, nunquam apud se esse nouimus? Age quando eorum sensus uacare rationis postulatis credemus, qui in ea officina opificium exercent, in qua festo profestoq; noctu & interdiu non cessatur? nunciabi autem securi & alacres animo sunt, qui nullum portum tutum, & à iactatione & tempestate curarum quietum respiciunt? Hoc cum in omnes ualet ambitione perditos, tum uero exitiabile propè est ijs quorum uitæ institutum secessum ac secretum sibi poscit, quales sunt qui aris ascripti sunt, & ab aula non abnoctant. Iamprimū aulicæ ambitionis comites sunt necessitas colendi eorum, qui primos curionum ordines ducunt, & uanitas sese illis uenditandi p̄ omnia obsequia. Has sequitur timor

effundendi eorum qui gradu, aut statu dimouere, ac deicere possunt, aut ad maiora sensim aspirantes percellere. At hæc sunt remoræ quædam tenacissime omnium actionum à seueritate & integritate proficiscentium. eademq; officij fungendi auocamenta in eos quoq; ualent qui procul ab aula ciuilem ordines regentes, fauonio quodam aulico impleri actionum suarum uela & processuum cupiunt, id quod nullo non tempore factitari à solertissimo quoq; ambientium constat. Hoc genus iam olim seueritatis aciem obtudit in omni parte administrandarum rerum, atq; in omni ordine maiestatem integritatis immunuit. neq; enim aliter incorruptus honos integritatis & officij unicuiq; uel curiæ uel ordini constabit, quàm si inter hos & illos erunt commercia dirempta. O' uenefica beneficia quæ a præpotentibus manant. adeo nonnullos uideas hodie ferociter probos & mandata potentie aulicæ abnuentes, postridie ita in obsequium compositos, ut in nassam curionum beneficentiæ ceruices prius inflexas inseruisse iudices. siquidem nulli crimini uirtus manus inficiando esse potest. Quis enim non intelligat eos inter metum ab illis, & pudorem ab his atq; ab honestate, uersare sententias & in omnes partes torquere, ne in alterâ partē magis uergant, q̄ uel ambitioni institutæ uel honestati cōuenit. Solēne est autē rerū potenti- bus cuiusq; ordinis decus uel aulici uel ciuilis uno uel altero autho- ramēto ita sibi obstringere, ut in omni parte reip. uirtus libero mo- tu uel habitu uersare se nequeat, usq; adeo administratiuæ uitæ & prætextatæ ratio moribus hominū inique cōparata est, nisi uirtus si- bi semper instans aduersus insidias excubet. Ita fit interdū ut toga ciuilis modū suū uel classē supergressa, & alienæ culpæ contagio- ne uel imbuta, uel aspersa, maiestatem retinere sui honoris putetur nō. Hæc causa uiros cætera egregios in offensionē sæpe iudicij popularis impegit. Hi autem & huiusmodi errores sunt hominum qui Mi- neruam sapientiæ præsidem potentemq; non in Athenæo, ut ita dicam, sed in Larario uenerantur, & colunt. nam Athenæū id est ædem Mineruæ ego instrumentū utrūq; fidei nostræ esse puto. in eo nos sapientiā quærere oportet & uenerari repta, non ut ij homines faciunt q̄ sensu humano freti, oia sibi consulta deum. i. in suo pte sensu credunt, quos erroris aliquādo luculenti freno se et alios rexisse cō- pertum est. Ut igitur uiris prudentibus & doctis ad rerum publi- carū administrationē accedere, & honores magistratusq; gerere ac petere interdum laudabile est & magnificum, contraq; hæc omni- no repudiare & auersari, inertis fortasse aut ignaui animi iure

existimetur esse, id enim fert omnino ratio disciplinarum ciuilium, sic toto, quod aiunt cælo, ut apposite loquar, errare mihi uidentur qui se ambitioni uæcordi quasi equo effreni furentiq; uehementos permiserunt. ij sunt enim qui nullo certo uitæ degendæ atq; in situ edæ consilio feruntur. sed quo eos cumq; impetus tulit, & quæ fortunæ temeritas aditum præbuit & transitum, inconsulto feruore rapiuntur. at qui huiuscemodi nubigenas illos fuisse crediderim, quos poetiæ fabulæ Centauros nominauerunt, homines quosdam semiferos, in equos desinentes. Quo figmento quid aliud q̄ eos homines significari putemus qui ex humanis ac compositis sensibus in ferociam tandem equinam degenerant? cuiusmodi illos esse uidemus q̄ rebas secundis insolescentes, mox è potestate rationis exeunt sensibus moderantis. & ciuilitatis ac pristinæ sortis obliti, eos qui in suo ordine se continent, aut qui moribus municipalibus uiuunt, & eo acquiescunt quod fors ciuilis tulit & natalium modus, aspernantur, & uelut à se propulsant ferino calcitratu. Hos stimulat non calcitr emulæ uirtutis ad decus aliquod eximum secundo rimore comparandum, quod incitamentum esse solet generosis mentibus ad publicæ munera capeßenda, aut ad suscipienda magna, egregiaq; facinora. sed inanis aura uel popularis uel aulicæ, qua processus sui uela sinuari futiles homines gaudent, ob id fortasse Centauri appellati quasi inani aura instincti, nec solidam ipsi nec ueram gloriam consecrantes. quin & ipsis parentem esse aiunt euanidam quandam nubem, eorum, ut interpretor, indicem uanitat. ipsam pro Iu none Ixioni eorû genitori suppositam ludibrio memorabili. Est enim Iuno dea præses, ut antiqui uoluerunt, legitimi ueriq; potentatus & honoris. proinde ualeant isti Ixionidæ literarum studij & philosophiæ derisores, & in amplexus se effundant uitæ sibi deamatæ. Nos enim literarum amore præoccupati, rinales eorû esse nequimus, ut imaginaria rerû secundarum fruitione certissima bona mutemus, quæ à philosophiæ amœnissimo studio manare didicimus. Ut autem edera procerissimã quãq; arborẽ complexa, non ante eã dimittit, q̄ sensim exuctam & uuido humore exhaustã, ad tabẽ necemq; pduxit nexu tenacissimo, sic ingenia præclarissima quæ sese prorsus ambitioni dederunt, nõ anteq̄ aliqd eis secus accidit, ab eius contubernio lento tenaciq; explicatur. Id adeo facile est ex euentu iudicare. Quem enim unq̄ istorû urbana officia reducẽ habuerûnt libero ultro citroq; cõmeatu? quisnã autẽ uestibulo istius ambitionis exactus, ita postluminio in ciuilem uitã rediisse uisus est unq̄, ut nõ exulare

magis in urbe quàm aulicæ provincia decessisse uulgo existimaretur. Solemne tamen illis esse constat qui mordicus postes aulæ retentant, nota clara identidem laribus in reditum nuncupare, quasi urbana uitæ desiderium ultra ferre non possint. scilicet hic regebus labor est, aut ea uoluntariorum comutum inopia premuntur, ut inuitos istos promissis ingentibus aut precibus retentent. uidelicet Gallia tam inops est uirorum, aut reges nostri non habent unde premia sequacibus sui persoluant, ut unus & alter muneris obeundi in sanctiore consilio aut in senatu castrensi & uiatorio necessitate teneantur. O uanissima semper ambitio, in mendacijs tam apertis fidem tuam labefactas? ecquis est hodie tam in rebus aulicis peregrinus, aut omnino in moribus hominum iudicandis tam minimo malus, tam hebes, tam stupidus, quin statim querulis istorum uerbis illud prouerbiale reclamet, quære peregrinum? Est enim clarior istorum Callipidarum frustratio, quàm ut quemquam non rusticum fallere queat. num eos quotidie pedatim discedentes inde uidemus, quod singultim festinare uideramus? q̄ si per detractionem stationibus suis uel sacris, uel profanis non absunt, qui conuenit cum quotidie commeatum si agitare se dicitent, nunq̄ impetrare eos posse? uel cum in dies ampliora munera sibi suisq; impetrare noscantur, non summa eos animi æquitate muneribus aulicis assruire? De ijs, ut arbitrator, silendum est, ne sacrosanctam existimationem lædamus, qui augustam illam causam non uitæ sanctitate, non illæ sæ famæ commendatione, non probabili aliquo consilio mereri, sed aulici ambitus decennali seruitute, sed amplissimi honoris suggillata reuerentia, sed fastus & insolentiæ spiritu instigante uisi sunt. O rem præclaram, & Christianis institutis congruam, honorem sacrificum aulicis officijs mereri. Absit autem, ut id aut dicam, aut sentiam quod quidam incommode facti cauillantur, aulam plerumq; gallicam scurras albatos circumferre, qui etiam ludibrio haberi se nec ignorent, nec ægre ferant. Illud certe præterire nequeo quod uidimus, nondum plane comploratis pontificibus epithaphios illis agonas in aula quasi parentalia certamina ab istis excitari, non ludicros sed capitales, tam aduerso rumore, ut puderet nos audire. Utinam autem huius culpæ rei accesserentur qui in omni uitæ parte uitium aut peccandi licentiâ profitentur. Sed qd illis futurum est q̄ fronte præ seueritate corrugare nõ desinunt, & turpiu facinororum exempla prodere nõ erubescunt? & post hæc etiã simulatio fallere nos sperabit? Mitto nunc sectoriã eorum improbitatẽ qui exunias sacras

nō modo uiuentiū, sed etiā stantium ambulantiūq; petunt, quandoquidē magnorū uirorū authoritas huic crimini ut alijs obtenditur. Reuertar ad illos purpuræ candidatos q̄ obscuris sæpe natalibus orti, & nullo ingenij ornamento præditi, regibus æquales uideri aut assidere uolunt. Quid enim est quod tantopere iā admiremur beatulas illes caufias, quæ sordere in Francia præ multitudine, eorumq; leuitate uidentur qui ne in sacrosanctis quidem & uisendis gestaminibus aucti uel uenerandi esse possunt. Pridē id decus ut eximum & opimū regalibus tantū extis promitti uidebatur ut decebat, nunc minorū etiam honorū auspicijs & plebeie fortunæ non negari uidetur, ex quo in uiratis cornibus hostiæ passim litare cœperūt. Quis enim hos iā magnopere suspiciat, qui haud ita pridem unum uiderit dibapha purpura ferocem æmula candoris beatissimū, cum cohortem ipse purpuratam quocunq; post se traheret, inter eos tam eminens q̄ inter galeritas upupa? Species igitur nunc eadem & dignatio, authoritas ad populum non eadem. Neq; uero in uniuersum honoribus authoritas sua restituetur et maiestas, priusquam sordidis aut pusillis ingenijs summæ decora uirtutis petere fas esse desierit, & sacrosanctos amplissimosq; ordines rerum nostrarum summa nundinari capitale esse cœperit, quod utrunq; nobis uidere utinam mox contingat. Summa autem disputationis eō pertinet, ut intelligatur eorum gloriam qui summum bonum in oculis conditum esse putant, uel fascibus aut insulis maiorum auspiciorum adherere, mortuis illis superstitem esse non posse, ijsdemq; sæpe morientibus aut gradu potentiæ deiectis, quod mortis instar ciuilibus putatur esse, pro sperata gloria infamiam agnasci, aut certe ignominiam perpetuam. Eius rei cum innumera sunt antiquitatis documenta, tum uero recentia proferre nunc exempla possemus si id ad rem pertineret. Quotum enim quæq; uidimus aut meminimus istorum integra persona atq; integro statu decessisse, ut iuris uerbo loquar, qui nihil non uiuentes honori tribuerunt? Porro autem ut fugacissimus semper splendor est gloriæ pigmentis adumbratæ, sic uere eminentis & expressæ claritas nulla carie, nullo situ uetustatis exolescit. & est eiusmodi gloria non in æs, aut in auro incisa ut illorum, sed stylo ex acuto & nitido impressa, cedrinis in tabulis que carie non intereunt, & restibili traducum natura produuntur in omne æuum. Atqui huiusmodi est gloria non opum congestarum, nō uitæ per summos honores indecore transactæ, sed rerū egregie

uel gestarum uel scriptarum, quæ in alios aliosq; traduces propa-
 ganda, æternitati dedicata quodammodo uidetur. Porro autem ut si-
 ne aqua & igni sacrificiū aut consecratio non rite peragitur, sic
 sine stylo & eloquētia nullius aut principis aut populi gesta ad po-
 steros inclarescere possunt, & æternæ memoriæ consecrari. Proinde
 & si antehac memoria nostra quidam homines officinæ magistratuū
 honorumq; præfecti, cupide fecisse noscuntur, ut studiosi & literati,
 & innocētia modestaq; præditi, parum plausibile nomen in ady-
 tis aulicis habuerint, quasi ab actu rerum reiectanei, contraq; im-
 periti & proceres, & in tenebris perspicaces, uel earum rerū emā-
 ces quæ in commercio proborū, prudentiumq; non fuerunt, plerasq;
 reip. partes nominum suorū fama læta, tristī, ancipiti replerint, nō
 ideo relanguescere studiosorum contentio debet aut philosophantiū.
 Est enim est abunde philosophis geminos illos fructus sperare Eu-
 thymiam & Euthanasiam, res duas q̄ maxime expetendas. illam
 scilicet beatam & constantem numeris omnibus securitatem, dum-
 taxat quod ad bona corporis & fortunæ pertinet. Hanc hilarem
 animi ac spe bona persusam in morte æquatam. Illis autem per-
 dite ambitiosis quodnam esse maius supplicium potest in uita per au-
 licam gestulationem agenda, q̄ hominem in corde conditum qui
 non nisi ueritati seruire potest, ab homine externo & conspicuo dis-
 sidere, qui scænæ tantum ipse ac populo se ostentat, & ad oculos
 theatri quasi ad speculum non afformat sed affingit? quis enim
 istos Chamæleontes ignorat, reconcinnantes sese identidem ad mores
 aulicæ potentiæ, ut tabulas clim suas clarissimus ille pictor Appel-
 les reformare solebat ad uulgi iudicium? Est autem id natura com-
 paratum mentem male sibi consciam cum homine externo & uul-
 tuoso dissidere, hominemq; etiam hominis pudere, cum ui ueritatis
 cæca tormenta adhibentis fateri quisq; cogitur apud acta rogitantis
 conscientie suæ, se non eum esse hominem, quem uultus profitetur.
 Atqui isti, quos solertis aulicos appellari uideamus, cum per om-
 nēs uitæ actus personati ludiorum more uideantur, non intel-
 ligo quidnam affirmare possint serio se in republica aut bona fide
 egisse. certe in ijs quæ ad uerum fiunt locus præstigijs nullus est.
 bona fides se ad manum aspiendam & contrectandam præbet.
 Pro superi immortales quid est si hæc impostura & fallacia non
 est? si enim compositi istorum uultus cum cordis motu turbulento
 dissident, quoniam tandem modo insontes esse possunt? atqui hoc
 poscit ueritas, quam nobis Christus non modo in terris agens præ-
 iuit,

iuuit, sed etiam lege promulgata præscripsit, ut quando natura sympathiam esse inter mentem & frontem eius indicem censuisset, summo opere id uideremus, ne homo qui in fronte eminet & toto se prominet aspectu, simul is sermo qui in ore uersatur, & in aures se instituat, ab eo homine eoq; sermone dissiderent qui extra præcordia caput non exerentes, interiores uocantur. Quid autem totos dies precamur & a deo petimus, nisi ut fiat uoluntas eius in cælo & in terra? At id quid aliud significat, nisi nos docet & hortatur ut corpus cum animo congruat? materia a forma non discrepet? Homo ipse interior, et exterior idē sit? Quid igitur ijs hominibus facias? quid cum ijs differas q̄ aulicarū ceremoniarū antistes esse uolunt, et simul probitatis opinionem atq; etiā sanctitatis aucupari? proinde qui utilitatis aut potentiae assequendæ nimum studiosi, ad istorum mores se affirmare contendunt, ut summis curionibus industriam suam probent, non modo literis & honestati salutem, sed etiā Christo & ueritati ut dicant necesse est. Ita sequitur sisticis confectarijs eos urgere pergamus, ut hanc ab inuitis confessionem exprimamus, ad gloriam se & beatam uitam comparandam non supernate uia, ærumnosa quidem ipsa & confragosa, sed infernate plaustraria & militari progredi. & hanc autem & illam ineuntibus uiam uadimonium tandem ad summum tribunal obeundum est, quod in incertum diem constitutum, nullis nec opibus nec fascibus comperendinari potest. Quando igitur ipsi aliud semper agentes ut dicitur causam sibi dicendam meditari uidentur? qui aduentate sæpe summi & ultimi imperij uiatore & interdum lictore, diem uel perendinum uel crastinum dicturo, consilia de ineundis o' cæca mens hominum honoribus nouis agitant. En cur disciplinarum cultum, literarum elegantiam, humanitatem, leporem, amœnitatem homines abijcere debeant, & philosophiam deniq; ipsam rerum humanarum diuinarumq; interpretem, tranquillitatis ac securitatis parentem, quod summum in hac uita bonum est, ex qua non opes uulgares & aspernabiles sperare et parare, sed uelut ex cornu Amalthæe summa omnia possunt haurire et copiosa. Quid enim non inuenias in pandectis philosophiæ? sed scilicet hæc homines in terrâ eiusq; viscera cernui, Alcinoi ut dicitur apologum esse credunt, aut Arimaspea carmina, res quidem illa uisendas sed a nullo uisus enarrantia. eosq; Phæacis esse putant, qui animi bonis capti eo' spes omnes suas referant quo nemo uiuus accessit, & unde nemo rediit. Sic plagarius ille demonarches lucifugis emissarijs animos

humanos sollicitans, a doctrina philosophiæ abducit, & uelut a Io-
 uis liberatoris præsidij sic a præceptis Christi deductos, aulico ne-
 xu astringit ut omni religioe liberet. Inde illa axiomata aulica-
 demæ, in eos semper mores uergeret, in quos aula prona sit. corpore
 & anima aulicæ potentiæ asseruendum esse si quis aliquo in nume-
 ro esse uelit. fortunatos magis quàm probos colendos esse. eum demum re-
 cte in officina aulica perpolitum esse, qui omnes numeros simulatio-
 nis teneat. impudentiam & dissimulationem præsentissima duo nu-
 muna uiris acerbis esse. odia & similitates in loco ponendas esse, &
 uicissim resumendas. nunquam offensionem condonandam nisi fortu-
 natis esse. inimicos in articulo oppressos ad internitionem proculca-
 re. Tum illa plutacademica in æde Plutonis consecrata, qui rem fa-
 cere uelint, diuinis præceptis aliquantisper obaudiendum esse. tanti
 esse unumquëq; quantum possidere uideatur. qui pauperiem fugere
 per fas nefasq; nesciant, ijs superos non dubie iratos esse. male de se
 hæredibusq; mœreri, qui religiose rem ampliat. quæ in hac uita inter
 armentarios censi sint, in futura subulcos fore. primariũ enim classiũ
 homines, in altissimo quoq; ordine cælitum pro portione beatos fo-
 re credunt. His & huiusmodi proloquijs homines in Plutonis por-
 tici philosophantes, dogmata mirifica astruunt, in quorum assiduis
 commentationibus ego nullam erroris interapedinem esse puto. ete-
 nim cum timor domini author nobis esse debeat omnium rerum ex-
 petendarum & fugendarum (nam absq; eo digitum tantum exere
 & peccabis ut inquit ille) quonam modo rationis habenis reguntur
 qui plus fortunæ & temeritati casum, quàm ueritati atq; pietati tribu-
 unt? in quos inuehens Esaias uates fortunæ eos mensam apposuisse
 testatur, ac super eam libasse. Aut qui conuenit eam uitam hallucina-
 tricem non esse atq; offensatricem, quæ per densissimam caliginem
 rerum humanarum ingrediens (quam uitam aulicam esse dico) nul-
 la prælucente face sapientiæ aut doctrinæ salubris, rapide promoue-
 tur? Atqui sapientiæ præcepta & monita nemo satis sine oraculis
 nouit. & eorum oraculorum antistes est philosophia. Ita patet sine
 philosophis aut sine philosophia uitam recte institui non posse. Cum
 enim mens humana quæ principatum animæ tenet, iudicium rerũ
 facere sine sensibus corporeis emissarijs suis nequeat, illi autem par-
 tim suapte hebetudine hallucinantes, partim a noxio genio circula-
 tore ipso & archiplano, circumuenti, rerum sensilium species fal-
 so ad eundem principatum deferant, fit ut mens in arce huma-
 ni corporis sedens, nec cauendas res nec admittendas iudicare pro-
 besciteq;

be sciteq; possit. Accedit q; prouidentia quos in album illud eter-
 num retulit, eos fortunis interdum euersos, alioqui quoque ma-
 le multatos exercet, & per tolerantiam insontem ex sententia
 sua probat. istos autem fortunatos & temeritatis alumnos arbi-
 trio suo & prudentiæ permittit, cui nimium ipsi confidunt. Quos
 genius ille impostor excipiens, & prestigijs allectos sibi mancipans,
 ideo quietos a molestijs, & sacros, ut dicitur, & tectos ab omni-
 bus tuetur incommodis, ut incautiores eos securitate indies efficiat.
 Scit enim in huiuscemodi homines liberam sibi cum uolet manuum
 iniectiõnem fore. Inde ille stupor humani iudicij euetus rerum ad-
 mirantis, & in errorem sæpe eorum reuoluti qui negant proui-
 dentiam. Superi uestram fidem, adeo ne erroris perpetui nebula
 nos offudit tenebrarum ille præses, ut ueritatem rerum cernere ne
 sole quidem illustrissimo possimus? adeo ne Geryones ille tergem-
 nus superbia cupiditas & uoluptas, tres aduersarij potestates e ter-
 ra & inferis enatæ, infestus est ætati nostræ, ut sapientiæ præce-
 pta toties inculcata complecti, & compressis manibus retinere ne-
 queamus? non ne omnia quæ uidemus, a deo prædicta sunt? an al-
 terum tandem Herculem expectamus post Christum Alexicacum,
 qui monstra hæc e terra atque inferis ad hominum perniciem
 emissa conficiat? an ut iterum ad Troiam magnus mittatur A-
 chilles? & iterum Christus humanitatis decus redeat, & ocu-
 lis nostris conspicuus occurrat? O cœli & terræ omniumq; ani-
 morum conditor, omnium seculorum illustrator & insignitor, o-
 mnium errorum explosoꝝ, & morum emendator, qui regnis &
 prouincijs genius præstites & consiliatores eorumq; rectoribus pro-
 uide statuisti. quiq; principum mentes freno tuæ prouidentiae re-
 gens, flexarino sæpe numine a studio rerum noxiarum & exi-
 tiabilium, ad honestissimum quodq; propositum saluberrimumq;
 detorques, erit ne seculo nostro tempus quando homines suo magis
 ac proprio censu & dotibus a te profectis, q̄ fortuita possessione re-
 rum fluxaq; publice censebuntur? neque enim ante id tempus fu-
 turum uidetur ut solidæ, germanæq; uirtutes in Francia eluce-
 scant, quando antehac raris prodeunters in publicum uidere no-
 bis licuit, etiam si in umbraculis secessus & priuatiæ uitæ latuisse
 credimus. unde factum hisce annis ut per omnes ordines illa quæ
 dicuntur Catorthomata apud nos requirerentur, id est præclara
 quedam uirtutis exempla, omnibus numeris officij publici absolu-
 ta, quasiq; officia in administranda Rep. ad amissimam uirtutis dire-

et emendata. Nam cum in paucis familijs seminarium beatorum haberemus & copiosorum, quid mirū est si inuisa publice uirtus, & ab ijs e' proscenio exacta qui choragum nostrum in potestate tenuerunt, post scenam latere uoluit, aut in cuneos se strepare promissue sessitantium? quando nec ei stare in medio licebat per temporum iniquitatem, nec in ordinibus sedere promptum erat per sordes omnia mundinantium. Falso igitur literarum studiosos nonnulli criminantur, ut umbratili uita marcentes, & rebus gerendis honoribusq; inutiles. Nam q' in solem prodire, & aulam interuifere sine contemptu sui literarumq; suggillatione neqbant, non inuiti faciebant fortasse, ut in exhedras & porticus, & in omnia uirtutis & philologiæ diuersoria se conferrent, quasi in præsidia quædã philosophiæ amœnissima. Neq; enim tum innocenter actuosum eē, nec gratuito licebat in publicum prodire ut qdem erat hominum opinio. At uero ijdem ipsi si mox fortasse edictum principis exierit, paulisper enim ariolari iuuat, ut homines iam non prædijs, non supellectili, non alijs pignoribus obnoxij fortune. sed cultu atq; ornameto ingenij, & mundo, ut ita dicam, non muliebri, sed uirili censeantur, in quibus nihil licet fortune pignerari, ijdem inquã ipsi ceput illico proferent non abiectum, nõ abditum, non demissum. sed aduersus fortune & temporum iniquitatem, ut conditum sic erectū, quos nonnulli opinione falsa ducti gaudere nunc putant blattarum contubernio. & qui tum non nescij eorum improbitatis qui fatorū uim modumq; in Francia temperabant, boni tamen cōsulebant studio se literarum, auocamento reip. amœnissimo distineri, ij si aditus publicos patere uirtuti senserint in posterum, ad professionem suam non inter proletarios, sed inter mente cordeq; censos continuo coibunt, omniq; instrumento uitæ civilis per uirtutem agendæ. tumq; illi classici fortasse ludibrio habebuntur, qui nullum testem locupletem aut fide dignum esse credunt, qui non idem copiosus sit aut opibus circūfluens. Neq; uero philosophia lucifuga est, neq; iners, neque otij gaudens ueterno, neq; desidiose sellularia ut multi criminantur, neq; non ipsa rebus gerendis uacare potest, & forēsia induere prætextataq; uideri, cum tempus ita tulit, & decus eā ad id prouocat. sed dissimulationem, sed fœdam assentationem, sed desultorias amicitias, anniuersari asq; morum mutaticnes auersatur, nec sub comico uultu tragicas simultates oculit, quibus rebus nostro tempore in aula maxime quæ sita est authoritas & retenta. Quemadmodum autem Socrates olim philosophiam e' cælo in urbes deuocauit, & cōe-

git de rebus ad ciuilitatem pertinentibus disputare, sic philosophos
 quosdam rebus gerendis idoneos, in forum ingredi aliquando et in
 publicum prodire decet, industriamq; suā approbare in Rep. egre-
 ge ac strenue administranda. Quod si interdum studiosi homines
 in celebritatem uel ciuilem uel aulicam non prodeunt, nō ob id de-
 litescunt, sed uelut ex conspicio secessus iactationes & ætus ambi-
 tionis obseruant, & in eos homines perspicaci æstimatione inquirunt
 quos fortuna famaq; omnium oculis auribusq; exposuit. Quis enim
 eo tempore libens in rerum actu uersaretur, cum qdam ob redun-
 dantes opes nec innocenter quasitas nec sine publica calamitate,
 beati & primarij homines atq; etiam summæ sortis haberentur, q
 si nunc ad calculum seuerè reuocarentur, talentum unum auri puri
 probi sui (ut fuit olim in sermone) demonstrare neqrent? cum uiri
 ingeniosi et cultu doctrinæ elegantis perpoliti, aut quacunq; eximia
 facultate commendabiles, a comitijs aulicis explosi, & tanq̃ sexage-
 narij de ponte deiecti esse dicerentur? cum fœcunda uirorum bono-
 rum doctrina fugeretur, totoq; orbe acerferetur quod priuatum fru-
 ctuosum, in uniuersum luctuosum esse ab omnibus cernebatur? cū
 re nulla magis homines crescere q̃ cothurnatis facinoribus cœpif-
 sent, non legum constitutionumq; conuuentia quas multas & præ-
 claras habemus, sed præpotentiū hominum coitione, qui omnia præ-
 sidia Reip. constituendæ occupauerant? cum in sinus priuatos et exi-
 guos amplissima respublica clarissimaq; cessisset, quæ in capite redi-
 muto grandi quidem ipso sed infirmo sedere nō poterat? cum ino-
 pes repente facti diuites, mutationem fortunæ fastu & improbitate
 sermonis profiterentur? cū ij ferè soli opima decora a principe fer-
 rent, quos nobis malorum omnium sementem fecisse nobilitas non
 obscure ferebat, & populus obmurmurabat? cum summæ cupidi-
 tatis & licentiæ omni lege pudoreq; solutæ uirus lenta contagione
 manans, omnes penè bonos mores & honestos paulatim imbuis-
 set? deniq; cum in ea quæ à cura rerum humanarum diuinarumq;
 curia (ut opinor) appellata est, ita sibi quisq; gentilibusq; curaret, ut
 maximus quisq; curio maxima incuria maiestatis publicæ ac diuinæ
 teneri crederetur, ijq; maxime negocia reipublicæ populo fâceserent,
 quos caput & fortunas opponere pro populo decebat, & uitæ eti-
 am discrimine intercedere nequid grauius aut turpius in Remp.
 decerneretur? Hæc enim omnia cum nostra ætas & meminit &
 uidit, tum uero alias plerunq; imperij nostri felicitati incommoda
 fuerunt. Cumulus autem indignitatis fuit cum iam eo uentum esset

ut nauclerus tantæ nauis fatali ignauia nec in prora, nec in puppi sederet, ac ne impendente quidem tempestate nauarum officia nicesq; recognosceret. nec q; ad clauum sedebant rerum cõmunium iacturam ad se pertinere magnopere arbitrarentur, docti iã olim ex naufragio fragmentum arripere. certumq; etiam nauclero ipsi esset extremam potius perniciem experiri, q̃ nouo supplemento profram puppimq; propemodum iam inanes explere. Cum caritate frigente, hiante maxime auaritia, ardente inuidia & similitate, languente pietate, exolefcente sceptrorum maiestate, iam nec superi nec mortales extrema deformitatis exempla ferre possint. Hæc et huiusmodi alia ideo frequentius in hoc opere meminisse mihi subijt, q̃ homines ipse queribundos identidem memineram eas res ætate nostra Franciæ contigisse, quæ gentem bello pacæq; clarissimam in orbem degenerum fœcordiumq; populorum cœgisse uidebantur. At qui maior esse nulla potuit indignitas, q̃ summa nobilitate & doctrina a gubernaculis inclytæ gētis deiectis, quasi flosculis coronæ regni decussis, homines haud clara sorte natalium ortos, summa infima & media in potestate habere, qui nec ius nec fas nec æquum bonumq; nossent, nec bonis æquisq; omnino bene cuperent, triaq; in illa uerba fari possent, do dico addico. cum regni opulentissimi bona quibus collibitum esset ita dilargirentur, ut sibi necessitudinibusq; suis bellissimum quodq; reciperent, & reliqua præcerperent. Vnde factum esse uidemus, ut in gurgustijs quidam nati educatq; domos & si irpes architectati sint grandiorum penatum æmulas, quæ triduo excitata, et publico dispedio expolitæ, haud scio an mox collapsuræ sint, si summus tandem Iupiter in membranas suas respexerit ut est in græcorum prouerbio, id est si merita cuiusq; ex actis diuinitatis & commentarijs supernus recognouerit. nuper autem cum res nostræ in eo fere statu essent, proh suprema prouidentia, quodnam nobis documentum tuæ potentæ dedisti? Nam cum hæc postrema simul scriberentur a nobis, simul liber sub prælis impressorum supra diuindiam partem exactus esset, eae calendis Ianuarijs sublato rege Ludouico (cuius utinam cum manibus deus gratiose & clementer egerit) tanta uno die mutatio rerum facta, ut qui prius digito cœlum attingere posse sperabant, protinus humi serpere demisso animo uiderentur, nec funebribus lachrymis (ut affolet) sed ueris & intus obortis lugere. usque adeo occasus ille multis salubris (ut nunc spes est uniuersorum) paucis esse maleficus & noxius uisus est. sideratos esse dices qui ante triduum omnia ad se cum fortuna

fortuna traherent. In uniuersum autem is erat habitus animorum
 & uultuum, ut diuturnas sordes Reip. excussas esse crederes, ut in
 luctu hilaria sane festiua celebrare uideremur. Secutus est unus et
 alter dies per munificentiam & benignitatem transacti iandiu de-
 suetas, cum rex nouus idem primusq; Franciscus, sed regere iādū
 eruditus ac populo carissimus, tyrocinium regni faciens, ingenij sui
 specimen ordinibus præberet salutatum cœuentibus. In quo sceptro-
 rum auspiciu cum intentissime obseruarem, uerba multa audiui fe-
 liciter ominosa, signaq; adnotavi, quæ si ratum nobis auspiciu nō
 faciant ad id quod publica uice optamus & speramus, non uideo
 quid posthac mentes humanæ augurari debeant, aut quando nobis
 cum prouidentia in gratiam reditura sit. Certe in funere tripudi-
 um solistimum fuit, & festa frons reipublicæ nam & ante tridū
 fulmen leuū per totam prope Franciam extiterat, quod ante ne-
 mo meminerat eo tempore ne in uno quidem loco accidisse, omni-
 nōq; ea tunc hominum constans erat opinio, hæcenus expiata no-
 stra esse peccata, franciāq; regni maiestatem suo genio relictam.
 Post id prodigium una & altera nox intercesserat, uenit ad me ho-
 mo mihi et affinitate coniunctus, et amicitia summa deuinctus Frā-
 ciscus Deloimus, regius consiliator in prima decuria curiæ centena-
 riæ, inter primos iurisconsultorum his & literis & studijs maxi-
 me & fauens & incumbens. Is cum me in hoc opere ualde inten-
 tum offendisset, cuius finem urgebam ne impressores opus accelera-
 tes mihi anteuertent, institit mecum hac de re contendere, nō tam
 q̄ a me ea de re dissentiret ut postea intellexi, q̄ ut mecum differen-
 do ab nimia me auocaret scribendi contentione. incaluerat enim mā-
 hi animus præsentium tunc rerum indignitate meditanda. tum ue-
 lut proludens, cum pone stans uidisset quæ scribebam, O' he (inquit)
 odiose facis & refractarie, qui tempori & fortunæ animum accom-
 modare non labores. Quid enim tantopere studium hoc sapientiæ
 aut liberalis omnino doctrinæ exosulare, quod frigere nunc in au-
 la quereris ignorantia parente? Inania enim nunc nomina uide-
 mus doctrinæ & uirtutis algere, & studia literarum damnoſa sui
 sequacibus esse. Quid mirum (inquam) cum & ea quæ de superis
 inferisq; traduntur, quæq; tot sacris monumentis, tot oraculis, tot
 sanctarum animarum elogijs contestata sunt, uix tertius quisq; isto-
 rum non argumenta tantum theatrica esse putet, si quidem homi-
 num mentes ex habitu gestuq; serioso, non ex sermone tantum spe-
 sioso ætimentur. tantum abest ut huius temporis aula doctrinæ &

uirtutis amore teneatur. Tum ille, quin igitur utilitati consulis? eorumque exemplis admoneris, qui magno ætatis oleiq; dispendio ingenium atq; animum literarum studio excolendum censuerunt? præsertim cum tu ipse clamantes stare gallica ingenia in hac scena non posse nisi alios hellanodicas (sic enim ut arbitror appellatis ingeniorum iudices) Francia nostra nacta sit. An tu aliter censes inquam, q̄ scias quosdam rerum arbitros nostratum hominum ingenia laudare non solere nisi more fascinantium? a quibus cum beneficij loco peteretur ut linguæ tantum fauerent, ut quondam solebat in sacris Harpocrates, non satis habuerunt quos meritos non nescirent, testimonio suo fraudasse, nisi etiam eos premerent apertissime. Quando igitur (inquit) inanis studiorum messis hæctenus ferè decoxit in Francia, & nunc maxime ingeniorum flos esse tibi frugiperdus uidetur, quin aliud interim consilium capis e' re nata? & a studiorum cultu ad colendos mores huic ætati placentes contentionem istam animi cum omni instrumento atq; ornamento eius transfers? Sane uero inquam quasi liberum sit & integrum animo Mineræ auctoritate iam quinque & uiginti stipendijs, abrupto nunc mentis impetu ad Iunonis transire præsidia, & posita doctrinæ & philologorum candida, in candida protinus ambitus & petitorum uideri. hoc est decari & honestatis rationem habere? etiã si eo cultu permultos omnium arte ac facultate liberali defectos, ad horrea usq; summa uidemus copiosos esse factos. Quid ni est? inquit ille. Sero Phryges sapiunt, Omnis Aristippum decuit status & color & res. Valeant inquam ista inter eos qui ad rem faciendam attentiores esse solent. ego Aristippeos istos uersicolores non probo, quotus enim quisq; honestatis & constantiæ studiosorum faceret, ut in quibus partibus consecrandis militares annos & uenientem uitæ partem contriuisset, earum postea partium causam hominum aut temporum iniquitate damneret? quid si igitur in his statuuis diuinum numen uersari libentius atq; præsentius existimaret, num etiam tum ille tum fortuna in diuersa præsidia transiret? At enim fors fortuna humanarum rerum arbitra, maiora illic supplementa & uberiores commeatus suggerit. & suggerat sane, num ideo tu malis aut quibus bonorum & grauium, inter Autolycos illos centuriari qui comutum turba clientumque lautorum seipatu nos summouent, q̄ inter destitutos Aristides censeari qui composita & insoniti fortuna acquiescunt? Equidè quod ad me attinet, nec Aristippeum placitum uersatilis philosophiæ probo, ut alium atq; alium utilitatis causa subinde me faciam, nisi si

salua

salua tueri id modestia possim & constantia, quod quemadmodum fieri possit non uideo. nec Pythagoricam illam metempysicosin agnosco, ut repente alium me quam literarum amantem esse uelim, aut nunc anthropolatres esse possim, qui prius phileleutherus fuerim. Nec enim vertuno tam benigno natus sum, ut ab hoc uitae instituto quod certa ratione ac meditata probaui, ad aliud ab eo diuersissimum transeam. nec si maxime cupiam, liberum esse id mihi sinent qui sciunt summis illis Aristippeis Democritum Gelasimum me se mper esse uoluisse. Sed uide (inquit) ut ita rationem istam tuam subductas retinendi literarum amoris, ne ad manticam (quod aiunt) res tibi reditura sit. Ad manticam autem? An putas providentiam tantum de philosophia permisisse fortunae, quam uitae instituendae atque degendae magistram nobis dedit, ut ad inopiam subsidiorum uitae redigere eam possit? Nihil agis mihi Francisce, etiam si magna tua apud omnes authoritas, apud me maxima semper fuit. Neque enim quod tibi in consilijs grauissimi uiri uideantur; doctissimi factitant, ut in tua saepe sententiam transeant, doctrinae id eximia et existimationi tribuentes, id ego nunc imitabor in hac controuersia, quae in meo magis foro quam in tuo disceptatur. Iamprimum non semper uisidem praecentoribus hortamenta canentur in Francia, ut omnem spem in posterum uectores abijcere debeant, aut iacturam studiosi facere exanclati iam laboris. adest tempus fortasse quod multi non provident, cum in studia literarum incubuisse laudis summae loco ponetur. quare et si aura fauoris istorum Aeolorum nos prorsus destituit, non continuo est cur uela processus huius literarum reflaccescere sinamus, quae fauonio ipsa spei bonae in portum quendam certum et hospitalem consilij fixi ac meditati feruntur. deinde (id quod rei caput est) cum omnes opes nostras omnes spes et copias non in aedem Saturni sed in arcem Mineruae congestisse nos sciamus, quid est quamobrem magno opere angamur ne in dispendium tandem locularium studiorum cursus exeat? mirum uero quin in compendium. At qui ego praecelrum esse puto nestrigmenta quidem clarissimi certaminis seruare uoluisse, nedum oleum et operam nos doleam in eo perdidisse, tantum abest ut locularia ista commoda respiciam. et est diuina benignitate unde studiosam aetatem tolerare possimus, non modo ex horrore sed etiam e macello. sed fac esse improbiorem fortunam, quid tibi? subsidium rei familiaris a parsimonia non sordida aut pudenda, sed honesta et liberali petemus. Hoc. n. praestabilius esse putamus quam ut fortuna. uerum fauori philosophiae nunc alium lenocinari sustineat.

Equidem ex literarum studio didici philosophiam suffragium esse
tutissimum atq; amoenissimum inter optimam conscientiam destitu-
tis & iniquissimam fortunam. Habet enim habet inquam illa to-
lerantiam æquanimitate conditam pro Anodyno calamitatum. Hic
amor, hæc amœna nobis mansio, hoc studium iucundissimum. q̄ pru-
denter a nobis susceptum nunc non disputo, quando isti s̄ lucripetis
approbare nequeo, constanter quidem certe & obnixè retentum.
mirum uero (ut nunc ex æquo tecum prociil ab arbitris et familia-
riter agim) nisi tu aliquo ambitionis illicio captus es, qui hoc mihi
consilium seruum & indecorum afferas, q̄q̄ aliud fert fortasse uitæ
tuæ ratio, quæ in celebritate summorum uirorum uersans, & osten-
tationi necessario subseruiens, libera prorsus esse ambitione non po-
test. ad quam alioquin quoq; procliuum esse te animaduertisse ui-
deor, natura magis q̄ iudicio. quare mea quidem causa licet de hoc
negocio conquiescas. facilius autem de hac re ratio est: cum ijs qui do-
ctrinam & literarum peritiam quæ, tui passim habendam esse
censent. nam ego a studio philosophiæ honorarium esse petendum,
non operæ precium duco. si tamen ipsa per se non satis putatur esse.
Est enim est huiusmodi philosophia multa ut in ea desiderentur,
sed pauca flagitentur. In quo uitæ instituto minimo iure fortunæ bo-
na nostra possidemus, & decessionis diem cæssisse e' prouincia a deo
nobis iniuncta nunquam non existimamus, æquitas autem animi
& mens paucis contenta, reliquiq; affectus animi comites philoso-
phiæ, in quo alio uitæ genere æque inueniuntur? super omnia est
obfirmata semper ratio aduersus supremam necessitatem, animiq;
præsentia ex cubans ad obeundum æquanimiter uadimonium mor-
tis. Philosophiam semper uocamus non uanam, non tumidam, non
disputationibus rerum naturalium elatam commentatricem. sed sa-
pientiæ illum amorem quem græci Uranoscopum dicunt, quasi in
cælum semper arrectum. Earum rerum indagatorem quæ non
persuasionem gentium a maioribus tradita, non commentis & spe-
culaminibus humanarum mentium constant, sed quæ elogijs diui-
nis, & oraculis testata sunt humanum captum. excedentibus. Ut au-
tem qui peregre proficiscuntur, cum ad urbes aliquas sermone ho-
minum celebratas uenerunt, eos quos appellant Xenagogos adhi-
bent, qui eos ad loca urbium earum memorabilia deducant, resq;
uisendas cuiusq; loci demonstrent, quo modo hodie Venetijs urbem in-
clytæ factitari uidemus, (quæ enim quisq; id nõ facit eorum pere-
grinorum qui cognitionis cupidi succisinas horas rebus agendis de-

trahunt.) sic homines in hac uita peregrinantes studio literarum uti decet quasi quodam Xenagogo, si ipsi natalibus orti sint, aut alias idonei sint qui eas res usant quæ cognitu quammaxime dignæ existimantur. quæ huiusmodi institutio quam antiqui liberalem ideo appellauerunt quæ & ciues ciuiliores, & homines humaniores facit, ad uitam istam ualet quasi peregre transigendam hilarius & commodius, philosophia autem ulla sublimis petita (quam ob id docti & pijs uiri Uranophrenem uocauerunt,) non modo Xenagogos, sed etiam eo amplius Psychagogos Christianis esse solet. eius enim studium animas a cogitatione rerum sensilium concretarumq; abductas, ad sublimium & celestium rerum speculationem subuehit, & mirificis eius studij illectamentis eo tandem perducit quo animæ suapte natura & conditione uergunt. Hoc unum studium soli deo se probat. nec ut alia studia literarum populo se uendicat. Agedum Franciscæ compone nunc cum hac tranquillitate uitæ aulicam turbulentiam, istorumq; beatorum obnoxiam obseruantiam ad quam tu me hortaris, & aude quamuis argutus & disertus ultra unum uerbum addere. Iamprimum (quandoquidem tu mihi) ut dicitur (bilem concallescisti) in illa conuenarum ciuitate uel apolidum potius qui sine lare, sine sedibus uiuunt, quoniam tandem pacto recte uita institui potest? nisi uero componi rite penates possunt, & uitæ ratio recte atq; ordine in eo loco constitui, ubi colluuiis ambitionis, cupiditatis, simulationis, imposturæ, curiositatis delatoriæ, fraudis ueteratoriæ, inuidiæ fascinatoriæ, superbiæ titanicæ, fastus deniq; & impotentissimæ insolentiæ diuersorium habet & commune conuenticulum. ubi nunquam supremis curis locus est, nunquam rebus ultimis consulere ualet & in æternum prospicere uisendus uero conuentus, in quo stropharum opifices, noxiarum rerum spintrici, nec dicendi censendiq; artifices, neciusti iniustiq; prudentes, primas sæpe & secundas partes ferunt. Hic est enim aulicarum rerum status, aut certe fuit memoria nostra ut est opinio constans inter prudentiores. Ecquis est autem honestatis amans & compositæ uitæ, qui non modo sine molestia sed etiam sine rubore possit in eo comitatu uideri in quo omnium sententijs itur in potentiorum laudem dignorum iuxta indignorumq; in quorum auctores, criminum consarcinatores, auræ temerariæ captatores, assintandi artifices, blanditiarum magis quàm eloquentiæ gnari, in omnem obsequendi necessitatem sese industriamq; suam potentiæ uenditantes,

diuini cultus uel nesci uel negligentes, hominum uiuentium inter di-
 uos relatores, officiosi & comus atq; etiam elegantes dicuntur. ueri-
 tatis autem tenaces, curam honestatis antiquissimam habentes, libera-
 lioris institutionis retinentes, & pudori imprimis consulendum esse
 atq; existimationi ducentes, aut rustici aut tardi aut socordes iudican-
 tur. Quis enim aut edictorum coelestium prudens, aut interdictorū
 metuens non prorsus ineptire inter aulicos semper uisus est, aut eti-
 am delirare. quare in eo licentiæ & erroris gurgite demersi, nec
 in cœlum postea suspiciunt, nec unquam inde ita existunt ut emer-
 sisse uideantur. id quod clarissimus quotidie exēplis innotescit. Pro-
 sus quidem (inquit ille) si ita in ambitum & fastum sese ingurgita-
 rint, ut regressus ad uitam ciuilem liber non sit, aut sui oblitī sint.
 cuiusmodi nonnullos helluones honoris & pecuniæ nouimus, quorū
 hians cupiditas quærendo intenditur. at uero liber aliter homines in-
 stituti & literarum studio perpoliti, certos cuiusq; rei numeros esse
 sciunt, intra quos tantum moueri modestia dictante didicerunt. tibi
 uero Guilielme eo facilius ansam cupiditatis & ambitionis porrigo,
 q̄ te in re nulla immodicum animaduerti præterq̄ in literarū stu-
 dio, à quo nec rei unquam familiaris iactura reuocari, nec ualetu-
 dinis incommodæ tedio potuisti. Vidi enim te annos plus septem ita
 infirma ualetudine, ut uelut dioscuri alternis uivus mortuusq; uide-
 rere. Itaq; libētus te in eum (ut ita dicam) campum immitto, in quo
 te longius latusq; non expatiaturū puto. Idq; maxime ut istam phi-
 lologiam amicam tuam & contubernalem crimine magno liberēs.
 Scio enim medicos amicosq; multam sepe tibi capitalem intermina-
 tos, nisi eius amore (propè dixerim) insano interdiceres tibi primo
 quoq; tempore, q̄ te lenta tabe exugere exesseq; compertus est. Quā-
 diu enim quæso hanc pellicem in thalamo & geniali interdum le-
 cto retines. Quam usque adeo deperire uideris o' coniugum omni-
 um & uirorum ingratisime atq; inuenustissime, ut ne uxoris qui-
 dem blanditijs & suauis eam unquam posthabueris. & si tot te il-
 la pignoribus perquam tibi charis uinctum tenet & obstrictum.
 quippe quæ bis trium te liberorum iure decennio reddiderit au-
 ctum. Qui te sæpe commentantem iucundo obturbant gritatu, cum
 unica sua sororcula lusitantes, & pueriliter supplōsantes tripudio
 quodam solistimo. Quid si igitur (inquam) moderationis frenos
 momorderim, atque inter indomitos illos hominum affectus, phi-
 losophiæ iugum excusserim, num tu præsto eris auriga cum uo-
 les qui mihi moderere. sed fac me tecum sentire, & in hæc

re quoq; aũthore te ut in plerisq; alijs uti uelle, qui fieri posse putas, ut qui moribus municipalibus non modo imbutus est, sed etiam in ijs ita callum obduxit, ut omnino reformari non possit, & ut in prouerbio est nostro, qui iam maduit & contractus est, is ad aulicos ritus affirmare aut certe affingere sese possit. Hoc enim p'erinde esse puto atq; si me natura uerecundum, iubeas exuto statim pudore frontem acriter perfricare ad summam usque impudentiam. quod quemadmodum tueri possis, ipse certe non uideo, praesertim q me a teneris (quod aiunt) unguiculis noueris. Verum esto, frontem quoquo modo perfricare potero, etiam ne sermonem ita affingere ut fronti iam duriori sermo interpolis subseruiat. Hæc alijs q̄ pro na sine nescio, mihi certe habitus illos gestusq; & flexus corporis sermonisq; non tenenti, nec alioqui etiam gnaro figuratæ istius & aulicæ urbanitatis, si quando inter illos Logodædalos loquor & flexiloquos, identidem solœcismum admittere contingit, etiam si lepidus esse aut disertus loquitando mediter. non enim numeros assequi possum aulicæ istius elegantiae, quæ suam quandam palæstram habet anniuersaria mutatione & propemodum menstrua interpolabilem, sine cuius peritia moueri aut proloqui nemo non inconcinne potest. Iam uero uestem illam ancipitem aulico homini penula magis necessariam, an tu habilem esse censēs philosophiæ alumnis? qd cothurnis illis aulicis quemadmodum pares esse possumus? Theramenes illos intelligi uolo qui ita temperare officia, ita iura amicitiae interpretari nouerunt, ut inter similitates exercentes utrinq; gratiam summam ineant, cum neutris plenum officium exhibeant. Hæc & alia permulta eius institutionis documenta cum nec tenere satis possim, ingenij fortasse refractarioli uitio, nec in ore sedeant Romanae affecto facundiae, per me licet alij natura sciti & elegantes, illustres se & beatos faciant in uita tenebriosa. me uero lubentem curia illa nunquam tenebit, cum etiam si maxime cupiam ne longo quidem usu suum facere possit. Quin & ut imperare mihi possim istos fortis fortunæ conciliatores colere & eorum fastidia perpeti, (neque enim aut turpe esse credo eos homines obseruare quibus apud principem gratia flagrare contigit, si non eosdem ad populum & ordines infamia flagrare uideamus, nec ita me hebeti ingenio esse puto ut non id efficiam si uelim quod omnibus obuium est & prouum) ut igitur istos beatores hominum liberali quadam obseruantia prosequi possim, non tamen eorum riuialis esse uelim, ut eam quoque uitam adamem quã ipsi confertis manibus ample-

xantur. siquidem ut est hodie aulicarum rerum status & facies, uix tertius quisq; hominum rationem habere futurae uitae & aeternae uidetur, vsq; adeo uasanus ille amor honorum & diuinarum exordes homines reddit. Prorsus certe (inquit ille) si quidem est nimius. tibi enim hac de re assentior, ut meministi saepe me tecum disputare solitum. etenim cum in corde hominis religioni nostrae initiati persidere amor rerum diuinarum debeat, atque etiam deus ipse humanae animae sponsus, quasi in thalamo sic in corde cum pacta sibi anima acquiescere, (hoc enim poscit Christiani hominis sacramentum in prima lustratione susceptum) is certe cor habere non uidetur, qui mentem ad captum rerum caelestium natam ac dei consortium, ad commoda fortunae & externa ita transfert, ut nunquam apud deum, ac ne apud hominem quidem ipsum homo esse uideatur, id est sua negotia & propria aeternaq; curare, sed alias semper res agere; ut est in prouerbio. etenim scelerati illi spiritus, Oracemissarij, earum saepe rerum sequestres atq; interuutores quae in aula transiguntur, ambitionis & cupiditatis affectibus uelut uncinis cardiulcis corda hominum etiam doctissimorum e sede sua euellunt, ut exemplis luculentis post memoriam tuam meamq; cognitum est. adiungunt enim subdoli instigatores suauitatem quaerendi aut uoluptatem honores assequendi, cum quibus uelut catapotijs quae anodyna medici uocant, hamus ille cardiulcus id est eximendo cordi aptus, nullo sensu uoratur. At uero philosophia uitae insituendae magistra cordatos homines reddit, humani etiam alioquin animi excitatrix ad uirtutem capessendam. Istos autem aulicae disciplinae alumnos, hamo iam uorato & pernicie intrus grassante uidemus futuri aui securos malis suis indormire somnum Epimenidis. nec antequam uadante in crastinum uiatore mortis, quicq; summae & ultimae curae animo agitare. tunc trepidos uideas uel uerius stupidos disiecta uasa sua colligentes. & ut sero fortasse quoquo modo resipiscentes, sic nondum Adraetae legis formulam intelligentes, qua causam ipsi ad summum tribunal ducturi sunt. Haec est enim iustitiae summae seueritas ex bono quidem & aequo iudicans, sed non ex iure gentium, & humani sensus placitis, elicto, aut principum ordinum huius saeculi responsis. Cuius interpretationem deus idem & homo sacris quatuor uoluminibus eorumq; appendicibus enarrauit, usque quidem qui aures non audiendae tantum, sed etiam exaudiendae atq; etiam hauriendae aequitati sortiti sunt. Philosophia uero e contemplationis specula ad

uentantem mortem providens, cuius diem cessisse homini iam inde ab auspiciu uiuendi spirandiq; intelligit, uix unquam opprimi morte nec opinata potest. compositos enim penates suos seruans, in prociutu semper excubat, quasi nunquam non imminente tumultu quod in horam incertam prædixit imperator, qui pro uigiliarum tessera Herculis erumnas mulieribus suis dedit. Ipse enim Christus uerus fuit Hercules qui per uitam erumnosam omnia monstra superauit. Hæc & alia huiuscemodi philosophiæ dictata mihi excidisse putas, qui me inescatum illicijs Aulicorum cauillaris? Cuius rei suspicionem ita a me abesse uelim, ut tamen hanc esse sententiam meam intelligas, aulicam uitam sapienti non statim ut sphingem quandam exitaliter ambagiosam, præsumpta in uniuersum atq; in omne tempus opinionem fugiendam esse, aut auersandam. sed eam instituendæ uitæ rationem uel ætate hominis, uel sorte oblata, uel necessitate temporis temperari, uel commoditate debere. Atque ut ob signatis literis tecum agam, tu modo philosophiam nec inertem ad res gerendas esse dicebas, nec solifugam. nunc pedem efferre extra pomeria uetas, & propemodum extra limen ædium priuatarum, uidelicet quasi ad solem & puluerem caligaturam, aut quasi conuenarum illum sermonem aspectumq; non laturam. Vide igitur ut constanter hæc tibi & congruenter dixeris. mihi quidem multa ferre uidetur ciuili & humanioris institutionis ratio. multa temporum conditio, multa ingenium cuiusque & captus, & naturæ aptitudo ad hoc & illud genus uitæ uersatilis cum res hoc familiaris postulauerit. quæ omnia obseruare debent literarum studiosi, ne studium ignauum animi tantum & uoluptatis instituisse causa, non etiam ad subsidium uitæ accommodasse uideantur. Hoc cum Cato, cum Brutus ille Ciceroni probatus, cum Seneca, cum alij permulti literarum eruditione præditi factitarunt, ut a studiorum secessu ad celebritatem rerum administrandarum transirent, tum etiam publicarum hodie rerum interest magnopere. quin & ad priuatarum imaginum claritatem, & nominis cuiusque gentilitij illustrationem sicut apte ui maxime ualere solet, etiam si nunc friget temporum iniquitate, ut tu antea quæritus es. Præinde ut Crassus orator ille nobilitatus elogijs Ciceronis, in eiusdem autoris dialogis inquit, se cum honores antiquo more præhensandi singulorum peteret, (sic enim tum ferebat ambiendi ratio) solitum esse a se Scæuolam socerum suum iuriconsultum gra-

missimum dimittere, cum ei ita diceret se aliquantisper esse uelle in-
 eptum, sic si olim aut propediem tempus existat cum uiri doctrina
 eleganti perpoliti, inter aulicos agere honeste ac commode possint,
 cur non etiam libentes faciant ut quod moribus civilibus conue-
 nit, pace philosophiæ ad aliquot annos uerecunde suscipiant, &
 ad aliud institutum uitæ non migrent sed commencent? id quod si
 fieri bona philosophiæ uenia nequit, quid causæ est quin literarum
 studiosi ut caudices marci tantum in tenebris fulgeant? Enimuero
 ut philosophiæ studiosi circúferre philosophiam mansionatim ne-
 queunt, sic à literarum amore quasi quodam Lysania comite nun-
 quam derelinquuntur, qui molestias omnes insuetæ uitæ discutit.
 Peractis autem stipendijs honestæ ambitionis quæ nullo ipsa certo
 numero præsumuntur, sed alia quadam ratione modum suum sor-
 tuntur, tum demum philosophia receptui canens, iterum sibi reddit
 homines quasiq; natalibus restituit, quos ambitio civilis aut cupiditas
 non improbata in claris ingenijs, liberæ seruituti ac temporariæ
 mancipauerant. Quod si refractaria illa philosophia gaudentes stu-
 diosi inexpiabili odio dissidere cum uita civili aulicæq; perseuera-
 rint, quid aliud q̄ in mantica Cratetis ut aiunt extremum fati uadi-
 monium expectare dicentur? Hæc est mea de tota hac disputatione
 sententia, quam tu fusius, ut opinor, atq; eloquentius dixisses. ego cen-
 sentis more & deliberantis, ut in curia summa solemus, non exor-
 nantis more dixi. Quasi uero (inquã) tu leuiter hanc artem dicen-
 di attigeris, in qua tibi iam par esse non possum. ut nisi te studium
 istud iuris teneret, in quo tu matutinas horas & pomeridianas col-
 locas, (nec immerito, ferè enim primarij uiri eo studio inclarue-
 runt) scribendi nobis occasionem facile prærepturus fueris. unus tu
 uero à regno hoc condito inuentus es, qui modum in ea re tenere
 possis quæ modum nullum nouit, ut annos & dies præst. tuas stipen-
 dijs cupiditatis æra in comutatu principali merentis. & rursus cum
 emeritam quoquo modo senseris, ut causariæ aut ueteranæ missio-
 nem à ratione imperatrice postules. Quis autem post hominum me-
 moriam missionem ante ab aula postulauit, q̄ uno aut altero stipen-
 dio ære dirutus fuit? quasi uero ratio ambitionem & cupiditatem
 exauthorare possit, quas liberum arbitrium sacramento ita obstrin-
 xit, ut non milites sed deuotæ potius dici debeant. Cedo nunc unũ
 igitur quem uel in præcipiti canicie missionem impetrasse fatea-
 mur, nam multos numeris expunctos nouimus, qui nunc falso inter
 causarios & uoluntarios profitentur, periti autem rerum nouerunt
 plane

plane exauthoratos esse, quibus illi frustra *facium* *facitare* nituntur. Proinde aut tu ex sententia animi non loqueris, aut parum nosse uideri naturam & pellaciam eius belluæ quam vulgus hominum curiam perspicaciores autem Androsphingen uocitant, cuius ambages dissoluere si aulicarum rerum homines consultissimi nequeunt (quotus enim quisque (ut dixi) explicare semel ab eis se potuit? quo modo temerarium non est eam rem arbitrij nostri futuram existimare? Mitto nunc quod si eius uitæ dies atros ac candidos numeres, multis partibus maiorem illorum numerum inuenies, etiam si eos tantum spectes qui potentiaë successu obseruantiam omnium ad se trahunt, nedum si unum est multis consideres quibus anguste et incommode tentorium habere in castris illis non statuis necesse est, in quorum manipulis similes nostri centuriari solent. Atqui (ingit) sic existimo, uirum literarum uere studio sum, honestatis amantem, & Dei metuentem, nunquam ita deprehensum, ita indagane quilibet nexa arctaque cinctum esse, quin liberum arbitrium à philosophia uindictæ hominum & assertrice commonesactum & adiutum, eas plagas (ut aiunt) ipsi summissurum sit, quibus nonnulli perditæ ambitiosi circūclusos esse se fingunt, nullo interlapsu relicto. Hic etiam tu delicias facies, & fortuita hospita, angustaque causa = bere, homo scilicet uitæ uagæ & peregrinæ insolens. cæu uero nesciam Italiam te & urbem Romam non semel adiisse difficillimo tempore, partim animi causa, partim cum potestate, cum tu liberam legationem suscepisse dicerere uisendæ Italiae causa. & in ipso etiam aulae committatu pridem munia obiuisse. Sed rursus quod me illicio aliquo inescatum esse dicebas, num tandem tibi uideor aut grauitatem magistratus mei immuniisse, aut antea actæ uitæ opinionem qualis est cumque de me, cuius homini aut causæ aduerso rumore addixisse? addidisti etiam me tibi esse uisum ad ambitionem prouum, non tam proposito quam ingenuo. Nam etsi ambitionem honestam claris ferè ingenijs cognatam esse uideo aut agnatam, gestantis tamen ambitionis culpam quam turpem semper esse censeo, haud libenter agnoscam. et tamen ioculari hac tua reprehensione admonitus, uereor ne quid imprudens in ea re admisserim ut est humana conditio, aut ex statu constantiæ & grauitatis ita exciderim, ut immuniisse maiestatem mei magistratus uidear. Amabo te mihi Budæe si quid in me tale animaduertisti, obiurgato me strenue, & pro ea amicitia quam iam tot annos colimus. nosti enim me nihil unquam antiquius bonorum & grauium existimatione habuisse duntaxat secundum conscientiam rectam, cuius Deus unus & solus explorator est. Cum autem iudicium tuum nunquam aspernatus sum, tum ue-

ro maxime intelligo tibi me notum esse, ut pote cui in usu familiarissi-
 mo indicare me quod simplicissime soleo. simul illud memini saepe te mecum
 ita esse collocatum, ut nihil commodius esse posse diceres uiro in magis-
 tratu constituto, aut ad magnos honores aspiranti, quam si amicum sibi
 unum delectum ac probatum, adhiberet castigatorem, aut certe emis-
 sarium et subauscultatorem, qui ad eum uelut iure suo referret cu-
 iusmodi esset populi de moribus eius actibusque iudicium. quae actio
 eius motusque cuneorum plausum frigusue, quae aduersum rumorem
 ordinum, quae bonorum et grauium calculum mereri uideretur. sic
 enim fieri ut iure improbari non posset qui omnium prope arbitratu
 sese emendauisset. Hoc autem cum pauci animaduertent, haec-
 tenus factum esse, ut egregij saepe uiri summos statim honores ade-
 pti, ad populum (ut dicitur) et ordines offenderent, suarum scilicet ipsi
 inconcinnitatum ignari, quae pro a tot hominum magno strepitu inuul-
 gantur. Quod uero ad me attinet, ut ambitionis suspitione uindicare
 me non admodum laboro, sic hoc deprecari uelim ne me cupiditas
 trasuersum egisse, aut extra numeros probitatis et honestatis extu-
 lisse uideatur. nec enim mei obliuisci possum, nec personae quam mihi
 cum literarum studium flagrantissimum, tum uero collegum gra-
 uissimum amplissimumque imposuit, in quod non poenitendis (ut opi-
 nor) auspicijs ipse adoptatus sum. Sed quid ego haec tecum nequic-
 quam? qui me prope modum ab incunabulis et crepundijs nouisti,
 et cui me iam tot annos explorandum bona fide et ad manum
 aspiciendum praebui? ut notiores animi mei sensus omnes ei sa-
 cerdoti esse non possint, quem a confessionibus religiosis habeo, quam
 tibi Budae mens mea pernotuit. Tum renidens, equidem (inquam)
 Deloine uideor te non leuiter commouisse. cuius rei indices sunt ma-
 lae istae tuae pleniores insolito rubore suffusae. quod nisi ut facerem
 in mentem mihi uenisset, nunquam isti facundiae tuae par esse potu-
 issem. Etenim quod tibi hoc concedat, ut mihi te semper Scaeuclam, et rur-
 sus cum uoles etiam Crassum praebear? Ut enim si quid in foro tuo pos-
 sim (tuum autem uoco in quo primaria esse auctoritate te dicunt homi-
 nes doctissimi) sed ut siquid ad intelligentiam enarrationemque iuris ue-
 stri civilis comminisci aliquando et afferre in medium possim, quod
 ex ea penum prompserim quae uobis iurisperdentibus usualis esse non
 solet (cuiusmodi nonnulla in annotationibus nostris scripsimus in
 pandectas editis, et iterum fortasse scribemus. si quando uacauerit)
 id totum iudicio tuo tuique similibus submittito. sic te uicissim decebat
 amicitiae saltem iure doctrinae mihi fasces in ea re summittere in
 qua non

quã non ætatulam quidem (quod uehementer doleo) sed ætatis bonam partem te stimulante contriui, etiam si ui maiore ingenij tu in eadem ipsa re nos superare uideare. quippe ius hoc poscit amicitie ut inter differendum consulta nonnunquam uel infantia uel inscitia ab amico uincere, cum si nihil de contentione remittas, possis animum eius non leuiter sauciare. Itaque quando te nihil mihi condonaturum uincere alia ratione non poteram, non inuitus feci ut acriore altercandi uelitatione te è statu peruicacis facundie depelle rem, quæ copiosius ipsa mihi semper uidetur uerba uobis non usitata fundere, quàm ut è libris tantum iuris haustam esse quis credit. quãquam haud lubens facio ut eam tibi facultatem concedam homini in alijs studijs occupatissimo, quam omnium difficillime artium comparari contendere tecum soleo. Sed enim id pene mutò quod nuper de te affirmaueram. Ambitosum esse te natura dicebam, non proposito, nunc natura ab ambitione abhorrere te uel uerius ab ambitu dico, non item fortasse proposito. Nemo est enim omnium quos noui ingenio & doctrina præditos, qui minus te præhensare homines, aut colere potentes, & omnino numeros implere efficacis ambitus aptus sit, siquidem oportet eos qui hoc scire facere uolunt quo iure quaque iniuria morigeros se spondere postulantibus, & ad festuos uultus semper esse compositos, etiam si probi uiri esse animo obfirmauerint. Alioquin frustrari nemo potest aut deuorare iniquitatem mortalium iniusta postulantium, in quorum odium & iurgium etiam incidas necesse est, quasiq; in campo & inter comitia offendas, si quid æqui boniq; non obsequiose dixeris. Ita qui ritus eius disciplinæ tenere uelit, hunc necesse est duplicem quam uocant philosophiã et ancipitem nosse, ut exotericus, ipse sit et esotericus, nec idẽ intestinus homo sit et externus. sermo tantum speciosus & urbanus. Ac uultus blandus et festiuus inter se nõ discrepant. Ad hanc autem disciplinam & alias quas homines ambituros percillere opus est, cum parum te docilem semper animaduertim, miror cur tibi in mentem uenerit Aristippi meminisse, quem omnis (ut inquis ipse) deicit status & color & res, quasi uersatile mihi sit, & tibi cum uoles futurum sit ad ista ingenium. Quo modo autem tu non ineptam sententiam tueris, qui cum non ignores illic hominum iudicia atque etiam proposita ferè esse corruptissima, eis tamen suadeas in eo conuentu esse uiuendum qui in simplicitate & candore morum spes omnes suas repositas habent? Neque etenim mihi ludibundi sunt oculi, quibus in occur-

su & in circulis isti uenustuli gratiosi esse didicerunt. nec lepores illos urbanitatis aulicæ noui, quibus pro illicæbris logodædali ad aucupandam famam scitæ comitatus utuntur. Cum ille rursus sermonem excepisset, nuncius regie mortis disputationem abruptim consternatione subita. Post aliquot autem dies cum eum domi offendi-
 sem otiosum (interuisere enim sæpe inuicem solebamus) contumuo ut assedimus, ecquid (inquit) Budæ aliud tibi in mentem uenit de disputatione nostrâ: an in sententia permanes? Vides enim tri-
 duo eam mutationem rerum factam ut iam aliis omnino sensus pu-
 blicæ mentis existat, diuersiq; mores inolituri putentur, ut fere omnia circumagat & plurima inuertit regni noui exortus. certe uox famæ publicæ incandissima ad aures omnium ferme ordinum uenit na-
 tali huius regni. At qui eo (inquam) penè euasimus, ut non facundia tantum tibi huius disputationis palmam, sed etiam rerum euentus da-
 turus sit. nam si festis huius principatus auspicijs rerum gerendarum progressus responderit, erit omnino cur uirtus & doctrina exeant ex umbraculis, & ferre solem non renuant. id adeo licet ex præ-
 teriti & præsentis temporis contentione aestimare. cum enim ante or-
 ba respublica summus magistratibus esset, maximâq; munia partim uicarijs operis obirentur, partim omnino non obirentur, primum ni-
 hil nec recte, nec ordine (id quod necesse erat euenire) fiebat. deinde uelut abdicatis uel abrogatis magistratibus informis ac destituta Resp. iniurijs intestinis, externisq; expedita & obuia iacebat. Cuius indignitatis causam nunc magnopere non inquirō. id tantum dicam quod fama circūfert in duas sententias diuisa. partim hominum cul-
 pam à uertice ipso arcebat, qui bona magis uoluntate, q̄ strenua & cordata solertia fuisse existimatur. partim ad actores ipsos re-
 rum & dispensatores copiarum summum crimen referebant, qui he-
 betes oculos domini non uerentes, nec ab auribus eius metuentes, quas obfirmatæ obaudientiæ cera obstructas esse confidebant, in libera administratione summæ rerum remissi fuisse dicantur, & in tumultu securi, sic enim homines tū sobrii loquebantur, aut nimium sese in arduis consulentes, ut prædētes dictitabant. Commune autem utrisq; crimen illud erat, q̄ orbæ rerum summæ tutores suspecti postulari non poterant, cum honorarij ex diadematis genere adhibiti nulli essent, qui custodes saltem aduersionis in speciem uiderentur. ex qua rerum deformitate (ut parçissime loquar) secuta est ea Francici nominis suggillatio, quæ sine insigni mutatione rerum dicti non poterat. Affuit igitur precibus non publicis sed populi tu-
 telare

telare numen Franciæ, cum Calendis Ianuarijs Rex soæc fato fun-
ctus Franciscum nobis regem æquo animo reliquit, ut filiam quoq;
suam regnam relinqueret. Proh superi immortales quid hic pri-
mum, quid postremum exequar? Iā pridem calendæ Ianuariæ quid
non polliceri ad instaurandam rei Franciæ formam ac dignitatem
uidentur? quo die strenæ uice aurea (ut antiquo uerbo loquar) fortuna
ad eum regem transiuit, qui et corpore & animo implere uices sum-
mi Imperatoris possit, ut si quis unquam maiorum. deinde nominis
eius omen nonne certam spem præmonstrat illustrandæ gloriæ no-
stræ, cum à condito hoc imperio Franci tunc primum de suo uocabu-
lo denominatum habere regem coeperint? Iam uero manus illæ cin-
ctrices summorum magistratum, nonne militum mentes afflictas
insolita ignominia, & humi propemodum serpentes ordinum omni-
um animos triduo ita erexerunt, ut altiores etiam pristinis spiritus
excitarint? prorsus ut magnificum quoddam atq; amplum huius re-
gni principium fuerit hoc maxime nomine. nullum enim auspicius
esse poterat, q̄ ut pacis belliq; artes, longo summorum magistratum
interregno consopitæ, statim uelut è somno diuturno expergisceren-
tur. Quare Cancellario primo quoq; tempore dicto, uiro eximia do-
ctrinæ et industriæ, cū in purpura summa probatæ, tum alijs prin-
cipi ipsi spectatæ et cognitæ, quid aliud q̄ ueluti institutum diuturnum
solutū esse uisum est? Est enim ille magistratus inter togatos summus.
cuius domus (quod Nomophylacium dicitur uerbo prisco) iuris custo-
dia, legum ac constitutionum præsidium, oppressorum asyllum, flagi-
tiosorum scopulus, æquitatis officina, ara supplicum, & iure summo
lapsorum adminiculum esse debet. Atqui (inquit ille) cum de eo ma-
gistratu in annotationibus tuis loquerere, et originem eius à Minois
tempore repeteres, nullis propè finibus munita eius circumscripsisti,
quasi unus ille honor ad se summam omnium rerū munerumq; tra-
heret, cum principis uires propemodum impletet, præsertim ut est
hodie ratio gerendi eius honoris. nūc ut uideo partes eius magistra-
tus tanq̄ Nomophylacis tantum exequeris, quasiq; ant. stitis cuiusdam
æqui & boni & iuuæ legis indulgētæ, cuius interpretationem à be-
nignitate principali postulaturi, Nomophylaciū uelut oraculū quod-
dā clementiæ principalis suppliciter adeunt. quæ magistratum q̄ diu
desiderauimus, tandiu æqui boniq; oraculū obmutuisse creditur. quod
nunc cum luculento aditu princeps patefecerit, & alias quoq; partes
inaneis in Rep. constituenda repleuerit, utiq; imperium iuri & le-
gibus, & dignitatem suam imperio, et regnum deniq; ipsum sibi re-

stituisse dicitur. sed perge porro'. Omnia enim hæc quæ nunc dicis, in
 causam meam uertam, quasi non tibi aqua, sed mihi iam soli fluat.
 Quid mea refert? inquam, cum iã iam tibi herbã porrecturus sim,
 quod ad controuersiam quædam ipsam, non quod ad me pertinet. iuuat
 etiam me uictum à te in publica lætitia fateri. ita te superiorem fecit
 non tua faciundia aut mea mala causa, sed euentus felicio. cuius uti-
 nam expectatio ita nobis satisfaciatur ne tibi rursum huius rei quam
 coniectura iudicauimus, controuersia olim ipse referre possim. At qui
 (ingit) non uideo Budæe quod ultra causaturus sis, omnia nunc uides
 ex sententia animi tui contigisse. Cancellarius is est factus quæ tu ma-
 xime exoptabas, non tua magis causa quæ omnium quæ in literarum stu-
 dium spes suas contulissent. is est Antonius à Prato, uir non modo li-
 terarum amore captus, sed etiam literatorum amantissimus, qui cum
 doctis in uniuersum et ingeniosis fauore se præbebit, et apud hunc
 nostrum Augustum alterum Mæcenatem, tum uero proprius et æter-
 nus tibi erit suffragator. ut pote qui iã diu (ut nosti) omnia tua causa
 cupiat. id quod et si tibi auditum compertumque esse non dubito, ipse
 tamen tibi fidem facere uberiore debeo, quoniam ille pridem dudumque
 familiariter sermonem his de rebus factitauit. de quo hoc tibi tantum
 dicam, quoniam parcas esse soleo (ut nosti) in laudibus hominum ui-
 uentium. Hunc (nisi fallor) habebis imitatorẽ, et (quod maius est) æmu-
 lum Guidonis à Rupeforti, summi illius uiri cuius tu memoriam (ut
 arbitror) illustrissimam apud posteros reddes clarissimo aliquo elogio,
 ut quidem te semper affici erga illius manes uideo. si quando in sermo-
 ne mentio eius incidit. Prorsus (inquam) recte opinaris, si quædam ipse
 aliquid possim dicendi facultate. neque enim est aut fuit unquam hominum
 quisquam cui secundum parentes plus me debere existimem, etiam si nihil
 est aut fuit quod ei acceptum referre possem. ut qui eo tempore mortuus
 sit quo mihi absenti et propemodum inuito optime cupere cœperat.
 ita fortuna cui nihil adhuc præter otium literarium debeo, obstat ne
 illius beneficia calendarium meum implerent. tu enim nosti frustra me
 ab eo nuncijs et literis eius chirographis accersitum, cum ego ualitu-
 dinem tum mihi incommodissimam excusare, ille autem existimaret per
 detractionem ualitudinariam me esse. et iterum me admonens ægre
 ferret ignauo me literarum studio animum maioris fortunæ despondis-
 se. eo me maxime nomine increpitans (omnium uirum summa laude dignum)
 quod eam ignominiam notam literis et suo tempore inurerem, quasi docti
 homines neglecti tum uiderentur et abiecti, cum in nulla arte homi-
 nes memorabili præditi, opima interdum decora opinione doctrinæ
 temeraria

ferrent. Gratum est autem mihi q̄ eius uiri nunc memoriam reficias nunq̄ non uiris bonis iucundissimam. cuius utinam tam uere imitatore hunc Antonium spononderis, q̄ ego libenter hanc stipulationē ab eodem ipso fecerim si liceat. ad quod etiā eum suapte spē anima tum esse fama est. id q̄dem certe decet. In utroq; enim corū ingenij ac fortunę partes, ita æquę fuerunt, ut utri plus debuerit ille, hic nūc debeat, uix constituere possis. ille summo magistratu honorificentissime delato accersitus, statim eo euasit unde altius subuehi non poterat. hic nihil non facile et scāsim affectus est quo togę prætextę aspirare ius fuerit. uerum ille præstantissimi ingenij ornamenti instructus, et fortunę adminiculis erectus, cū fato concessisset, memoriā sui magistratus clarissimā reliq̄t. Hic eandē sortem adeptus, qd̄ in extremo eodēq; summo uitę actu sit gesturus, qd̄ fastigiū Laudis ante actus uitę partibus additurus, adhuc in expectatione est. quare (qd̄ est in proverbio prisco) hic magistratum uertex qualis sit ipse uir ondet. Nunc qm̄ tu tanto pe me urges, causam haud dico qn̄ doctrinę et uirtuti ex secessu prodeundū sit, et generosa ambitione documentum sui dandū, uel in atrio regę uel in aula, si pateant eis aditus, nō etiam si inter miscellanę turbā possint quouis modo irrūpere. hoc tñ exigā ut doceas ceteris in partibus rēp. ite esse constitutā, ut illis uelut matronis q̄busdam pudias et honestis, tuto et̄ citra pudoris sugillationem liceat in publicum prodire. Scilicet (inq̄t) ab armatis istis metuis, q̄ nescio qua fama excitati primas et secundas suas partes hoc rege sperant fore. Ego aut̄ acinctos uiros ita rerū potituros arbitror, si nō plus armis q̄ consilio tribuant. cuius rei argumentū duco ab ipso loricatorū uertice, quē omnium uotis expetitū princeps rei summę militari præfecit. Nēpe ducem (inquā) Borbonianū dicis? illū ipsum (inq̄t) superi boni quē uirū, q̄tum principem, q̄ magnum futurū ductorē sibi mini diuino (ut speramus) res fr̄cicę cordi fuerint. Atq; (inquā) memini cū auspicando regno princeps Cællario statim creato, hūc magistrum egium absentem tum dixisset, ut uotis hominū et̄ famę flagrantanti satisfacere, q̄ta omnium lætitia, q̄ certa spes quāq; magnifica expectatione p̄ omne genus hominum excitata sit. Quis enim rei summę constitutionem non speraret, qui censuram militarem magistratū desitum et̄ penē obliteratum reuocatam uideret? Deinde cuius prudentiæ fuit, quā rectę uoluntatis, regem ut primo quoq; tempore, sic non tumultuarie, non prope eum ducem ense dictatorio sed sibi hereditario angere, quem claris documentis cognitum, fama iā dudum auzuratrix, et̄ prærogatiua uota omnium ordinum de-

signauerant. ²Magnum erat per se censuram armorum, quasiq; regi-
 men restituisse morum militarium. Nomen enim ipsum eius honoris
 multum habet reuerentiæ ad disciplinam rei militaris ut cunq; reti-
 nendam. sed maius multo fuit ei duci iniungere qui generis splendo-
 re augustus, moribus generosis insuper uenerandus, belli pacisq; arti-
 bus æque pollens, in prætexta, in paludamento uisendus, in confessu,
 in procinctu cordatus, domi & militiae, in urbe et sub signis gratio-
 sus, Martis (ut ita dicam) & Palladis suffragia tulisse uidebatur. Atq;
 eadem Deloine nunc in memoriã mihi uenit eius temporis quod hisce
 annis uidimus, cum tu rebus afflictis mœstus, tanq̃ presciscente animo.
 diceres, te uia unã salutis uidere, si dux Borbonianus summæ rei mi-
 litaris admoueretur. Nam cum authoritas multum & morum maie-
 stas in ductoribus exercituum ualent, qbus hic dono quodã Palladis
 præditus est, tum eum omnes uirtutes habere dictitabas huius regni
 tutelares. Quas esse pietatem imprimis aiebas et religionis reueren-
 tiam, prudentiam, continentiam, liberalitatem, magnanimitatem, &
 consulendi pitorum prudentumq; solertiam, quæ regum summa la-
 us semper fuit. addebas seuerum simul & clementem esse, eo tem-
 peramento ut nunquam iracundus nisi in animaduertendis indigni-
 tatibus aut sceleribus uideretur. & cum firma ac decora corpo-
 ris constitutione natura præditus esset, ad naturæ cõmoda accessisse
 educationis disciplinam dicebas sub socru fœmna cordatissima, quæ
 numeros omnes memoriter teneret institutorum principum, q̃ppe
 quæ regis filia eadẽ & soror regnum olim secundo rumore adm-
 nistrasset. Itaq; cum eum regem habeamus, qui cum specimen sui tum
 aliã, tum in decursione militari, & simulachro splendidissimo pugnae
 iustæ factitauisset, ad regnum statim assumptus est, & mox magistrũ
 eq̃tum gentilem suũ dixit, eum uirũ (ut uno uerbo absoluam) quẽ fa-
 ta rebus nostris alleuandis debebant, cuius si ætas maior indoli respõ-
 derit, ne Momus qdẽ Aesopi inueniet quod in eo reprehendat, eadẽq;
 prouidentia princeps reliquas Reip. partes constituturus esse uidea-
 tur, non inuitus faciã ut in tuam tandem sententiam transeam, & ui-
 ris studiosis etiã author sim ut in spem acingantur capeffendæ Reip.
 q̃ppe si ad lineamenta præscripta princeps regni sui cursum pagere
 contenderit, haud piculum erit ne uirtus aulicæ superbiæ ut dudum
 mancipetur. Absit enim ut hoc rege, his proceribus, his consultis qui
 rerũ potiri putantur, uirtus & doctrina turpiter in aula seruientes
 & cultu indecoro cernantur ut Hercules in Lydia. Vidimus quã indo-
 lem regnandi princeps in tyrocinio, id est nondum Remus inaugura-
 tus õndit.

tus ostendit. quanto honore, quantis liberalitatibus Cæsarem (ut ita
 dicam) suum, sororis suæ virū, ducem optimum & regni indolis pro-
 secutus sit. quos viros summæ rerum secundum se præfecerit, quanta
 pietate parentem olim indulgentissimam, nunc officiosissimam colere
 & observare instituerit, ut si ad huius auspiciatus præscriptum uni-
 versam ipse formam principatus deliniarit, spondere ausim apoca-
 tistam quandam insignem priscae Fræcorum gloriæ extititã. Fran-
 cia quidem certe tantarū rerum expectatione excitata, animos illos
 alacris denuo iã sustulit, quos haud ita dudum tacta de cœlo abie-
 cerat. existimant enim omnes supplicationibus populi cataractas cœ-
 li apertas esse, & lucem nobis redditam. Cuius spei cum omen haud
 aspernandum habemus à nomine Francisci regis ductum, tum velut
 repromissore Deo acquiescimus, qui signis & ostentis clarissimus leti-
 tiam nobis publicam ratam fecit. His tam magnificis, tam regis rerū
 administrandarum primordijs si hoc quoq; accesserit, ut literis &
 doctrinæ honos habeatur à principe & primoribus, haud scio an
 nihil sit quod addi ad regni amplitudinem possit. Id quidem certe
 fidenter affirmaverim ad posteros memorabile maxime fore, nos
 ex obsoleta & tristi sortidq; facie regni, nulla temporis intercepe-
 dine in magnificentissimam regni speciem atq; alacerrimam transi-
 visse, unamq; tantum noctem confinium fuisse sceptrorum squalentiū
 atq; nitidissimorum. usque adeo numen aliquod uertumū repente nos
 circumegit velut teatro quodam uersatili, quod utinam benignitate
 diuina fauste et feliciter regi, rectoribus, nobisq; regendis eueniat.
 Vidimus dudum gallici nominis genium antea semp cultum ac niti-
 dum planipedis habitu in theatrum tot finitimarum gentium sub
 choragis imperitis & pusillis inductum. iđem (ut spes est) uidebimus
 propediem in cothurnum pristino altiore excitatum. Si modo qui
 summam rerum tenebunt, hoc intelligere intellectumq; meminisse po-
 terunt. Mineruæ q̄ Bellonæ numen maius ac præsentius semp ab Ale-
 xandro Magno Romanisq; ducibus existimatum esse, qui imperia ipsi
 maxima ac clarissima omnis æui condiderunt. Ut enim magister eq̄
 tum dux summus, et polemarchi creati uiri decora multa militiæ me-
 riti, quasi optiones eius allec̄t, bellicis in rebus speciem quandam ma-
 gnificam, & tanto imperio dignam præbebunt, recte atq; ordine cō-
 stituentes omnia. sic in rebus pacatis consiliatores adhiberi necesse est,
 rerum administrandarum prudentes quæ procul à classicis transi-
 guntur. aut ipsos bellicarum rerum consultos quasi quosdã Nestores
 utraq; facultate pollere, id quod fieri nequit si literatos oderint aut

speruerint. magno enim errore regibus olim nostris & summæ nobilitati persuasum est Galliæ campos naturam, Martis (ut aiunt) orchestram esse, non etiam musarum odeum uoluisse, in quo regum ac ducum gesta clarissime celebrantur. Quæ de re quoniam multa in præcedentibus libris diximus, non necessarium hic habeo longius rem prosequi. proinde fastigium principale nihil generosius instituire, nihil augustius uelle potest, quàm ut rebus bellicis quasi in tumultu constitutis, literarum studiosos excitare quæ plurimos contendat, partim à consilijs ei futuros & munera togata ac ciuilia obituros, partim res nostras monumentis literarum illustraturos. id quod Alexander Magnus cum maxime exoptaret, uix assequi potuit. ob quod Achillem felicem identidem appellabat, cui contigisset ipsi post mortem Homerum præconem rerum suarum habere. Reges autem nostri ne Chærilos quidem suarum rerum scriptores habuerunt, ut qui nihil existimarent literas pertinere ad memoriam suam suorumque æternitati prodendam. quæ temporum incuria factum ut res eorum gestæ & instituta patria authorum silentio sepulta sint, uel ita memoriæ prodita ut authores pudendos magnarum rerum laudare uereamur. Quam gentis nostræ ignominiam si reges & proceres satis aestimare potuissent, præclare cum uiris literatis hactenus actum esset. Verum enim uero quando ea quæ ad hunc principatum pertinent nunc primum ineuntem, non tam in commendatione ac laude posita sunt, quàm in expectatione, sustinendum nobis ulterius iudicium ad progressum usque rerum magnifice cœptarum. ne si quid secus acciderit (quod ominari nolim) aut rebus nimium secundis proceres mandragoram (ut fit) biberint, præpropere occasionem res inexploratas laudandi, admirandi que arripuisse uideamur. Quod cum dixissem, & ille annuisset, dirempto hoc colloquio, sermionem alium quæsiuimus. eam autem disputationem nostram simul animi causa huic operi attexendam esse duxi, simul ut monumentum esset æternum (ut spero) amicitie nostræ. Deloimus enim & Budæus insigne par amecorum in hac urbe existimatur.

FINIS.

Nostrum semper fuit consilium, ijs, quæ ab alijs edita sunt, si bona sunt, aliquid addere, non demere. quod propterea dictum uolumus, ne quis miretur nos in calce operis id non remouisse, quod in Parisiensib. editionib. scriptum habebatur. Legctis igitur annotatunculas quasdam in loca operis abstrusiora, & expositiones uerborum obscurorum, quarum intelligentia necessaria est hos libros euolenti.

Proaum, limen est, & frons templi.

Cella autem interior est pars adis sacrae in quam ingredi non cuiuis licebat.

Musæum ædes est Musis sacra.

Album est tabula in qua nomina iudicum in foro Romano proponebantur, qui anno quoque causas iudicaturi essent. erant enim plures iudicum decuriæ uicibus iudicantes.

Reijcere ex albo, significat iudicem ut suspectum & iniquum recusare, & auersari. pag. XV.

Critica seueritas dicitur propter criticos, idest poëmatum iudices, qui sibi eam auctoritatem sumebant, ut quos uisum esset in ordinem poëtarum redigerent, uel numero eximerent, & eximium poëtam pronūciarent.

Metaphorice dictum est uerbum à militia tractum. est enim eximere è numeris, milites ex manipulis expungere & reijcere, stipendioq; priuare. licet eximere numero aliud significet. pag. XVI.

Basilicanas ambulationes uocat quæ in palatio fiunt ingenti mentiendi licentia, & noua comminiscendi.

Statura habere, est quod uulgo dicunt campum tenere, hoc est castra stataria metari.

Iudicem ferre, est arbitrio alicuius pmittere litem, uerbum antiq. iuris.

Style exigere, est scribendo assequi, & latine explicare.

Mancipes societatum sunt magistri & capita quarumcunq; factionum. metaphora sumpta à redemptoribus, aut publicanis.

Optiones pro adiutoribus & subministrantibus accipiuntur. uerbum est à militia ductum, quo Plautus in Asinaria utitur. pag. XVII.

Astes Minerva dicitur, quæ lateri astat, quasi socia & custos sapientis.

Præstes quæ præcedit quasi dux. Sic præstes dii homini nascenti assignabantur ab antiquis authoribus Macrobio, Festo, & Martiano.

Cercopum, idest lucripetarum appellatione ij significantur inter aulicos qui Reip. administratione priuatum compendium sequuntur, &

publicas opes in suum lucrum uertunt. Quo nomine quæstorum & præfectorum ætarij natio significari uidetur, quorum uersutias & commenta principes & populus uidentes, tamen intelligere nequeunt. Cercopes latine lucriones appellati sunt. Inde ut Budæus ipse indi-
cauit Cercopum hedra κερκώπων ἑδρα apud Herodotum in septi-
mo, hoc est impostorum & lucripetarum sedes, & inde natum
apud græcos prouerbiū. pag. XVIII.

Obnunciare & uitium obuenire uerba sunt tracta à mere comi-
tiorum Romanorum. Obnunciantes enim augures, idest affirman-
tes infautum aliquod signum e' cælo sese obseruasse, prohibebant
ne magistratus eo die crearentur. Vitium autem obuenisse dicebatur
quando ostentum aliquod creationem uitians apparuerat. Vitur
his uerbis Cicero in secunda Antoniana. Hic autem metaphoricè ac-
cipiuntur. Obnunciare enim eos intelligit, qui nocere ijs uolentes
quos publica fama commendat clàm eis detrectant, quasi uitia in eis
compererint, & sic eos à beneficijs principalibus arcent. Ibidem
etiam Præterire uerbum est antiquum. & præteriti senatores dice-
bantur, quorum nomina tacebantur in recensendo senatu. Et præ-
teriti candidati in comitijs apud Ciceronem & Plinium leguntur,
quorum ratio in comitijs non habebatur, & qui repulsam tulerant.
Hic pro ijs accipiuntur, quorum fama supprimatur ab ijs, qui
nouerunt eorum merita & uirtutem. Seruare de cælo, ibidem uer-
bum est augurale, sed metaphoricè accipitur pro eo quod est ex sen-
tentia animi sui homines probare uel improbare, obseruato diui-
no mandato. hoc est rationem cælestium rerum habere, nec affi-
ctibus inseruire, & amoris uel odio obsequi.

Prærogatiuum suffragium dicitur, ut prærogatiua tribus. In comitijs
enim Romanis Prærogatiua tribus dicebatur, cui sorte obuenerat ut
prima rogaretur, hoc est suffragium ferret. Sic prærogatiuum suf-
fragium dicto loco dicitur eorum hominum sententia qui primi cen-
sere iubentur à principe de uno quoq; præficiendo. pag. XIX.

Amare à lenone, antiqua est locutio, & significat amare prostitutam
meretricem, non mulierem impudicam quidem, sed delectum ta-
men amatorum habentem, nec se cuius permittentem.

Cernere hæreditatem, uerbum est antiqui iuris, sed apud Ciceronem
frequens, & significat adire hæreditatem.

Donatiua uenialia dicuntur, quæ uulgo indulgentiæ uocantur, metapho-
ra à donatiuis imperatorijs sumpta.

Motorij actus dicuntur allusione Comoediarum priscaurum. Comoedia enim motoriae dicebantur, quae turbulentaer erant. Quae autem quietiores cae statariae uocabatur. Alludit igitur ad Reip. summam quae turbulenta actibus administrata est propter tumultuosa bella. pag. XXI.

Pyrrhica saltatio est armata. Choragus, chori hoc est saltantium primus est & dux choreae. Choragi autem Pastophori intelliguntur antistes & pontifices res bellicas tractantes. Pastor enim uestis est sacerdotalis. & praesules dicuntur quasi praesultores seu praesaltantes. Indecorum autem esse ostendit & absouum sacerdotes choragos esse saltationis armatae, hoc est in consilijs suscipiendorum bellorum praesidere, et rerum bello gerendarum principatum habere, & ueluti classicum pugnaturis canere. pag. XXII.

Hastae Amentatae dicuntur quae ansula & habenula instructae sunt. Amentum enim eiusmodi est habenula, qua uelites. i. leuis armaturae milites in prima acie stantes, & antesignanos praecedentes iacula sua concitabant, pugnamq; hac iaculatione committebant, quod latine uelitari dicitur, quasi pugnam irritare & incipere. Hastas autem amentatas mutuari metaphorice dicitur, pro eo quod est dictatas orationes uel sententias a uiris doctis accipere, et pro suis uti, quasi iaculo ab alio sumpto brachium suum accommodare, & digitos amento inferere, & alienis orationibus respondere, non sua sed corrogata Minerva. Perstat autem in metaphora propter uerbum uelitari, quo paulo ante usus est.

Catonis animo ferre, est mortem sibi consciscere ob iniquum fortunae arbitrium & incommodum summae rerum euentum. Ciceronis autem stomacho ferre est partim tempori inseruire, partim in secessum studiorum se conferre, & incommodarum rerum solatium quaerere, ut Cicero post Caesaris uictoriam fecit. pag. XXIII.

Adumbrare placita principum. ijs quae paucis placita sunt, hoc significat cum quid paucis libuit & utile est, id ut nullo refragante aut reclamante fiat, diplomatibus a principe elicitis et in omnes regni partes dimissis. edictalem auctoritatem ei rei accommodare, ut sub umbra & praetextu regij nominis ipsi animo suo obsequantur, et nullus in eos obloquatur, ne in regem obloqui uideatur.

Fuuum facere ordinibus significat ita astute et callide agere in administratione summae Reip. ut proceres & nobiles & magistratus oppidani & populus falli se & simplicitati suae impositionem fieri non intelligant.

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

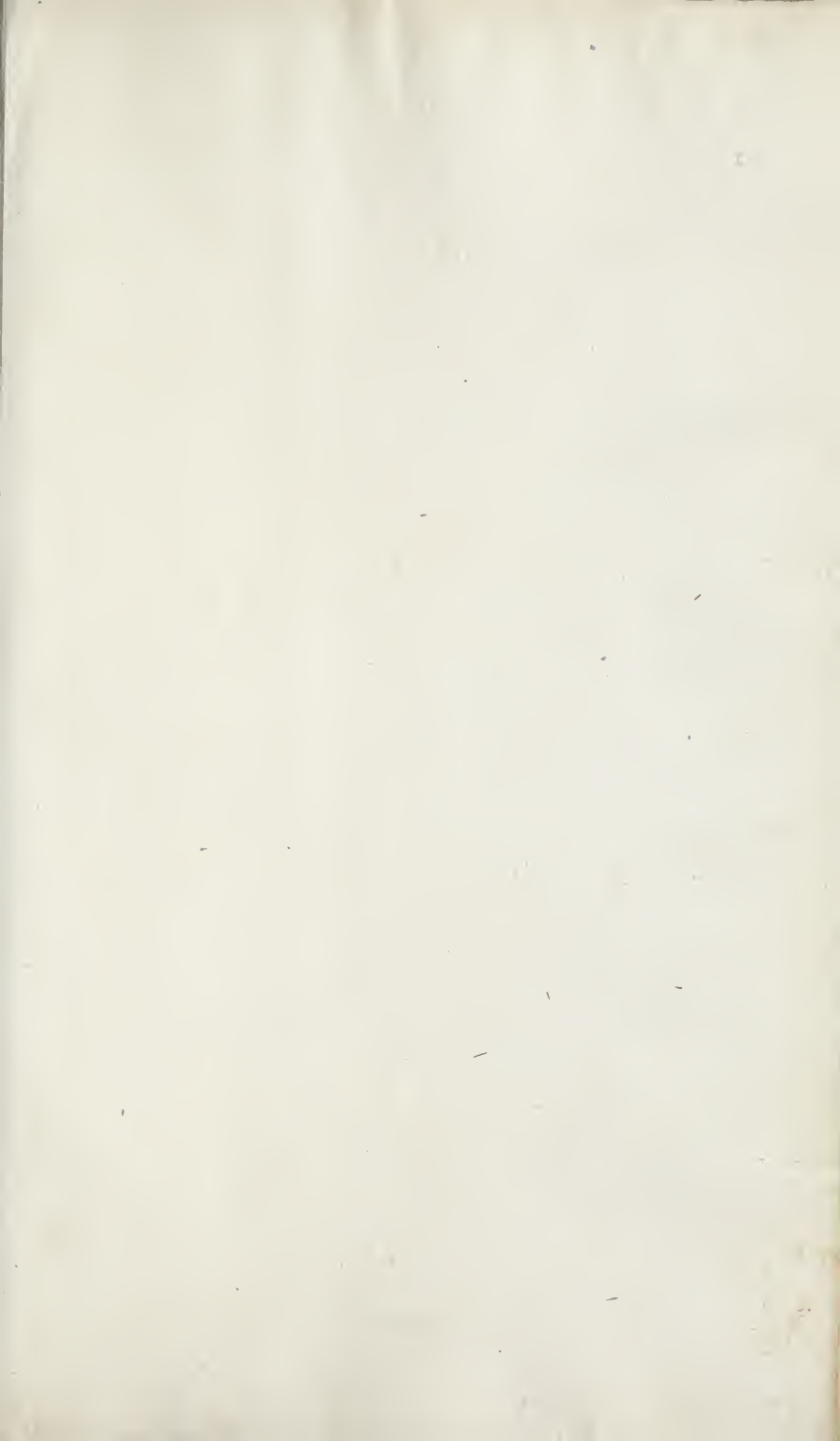
AL

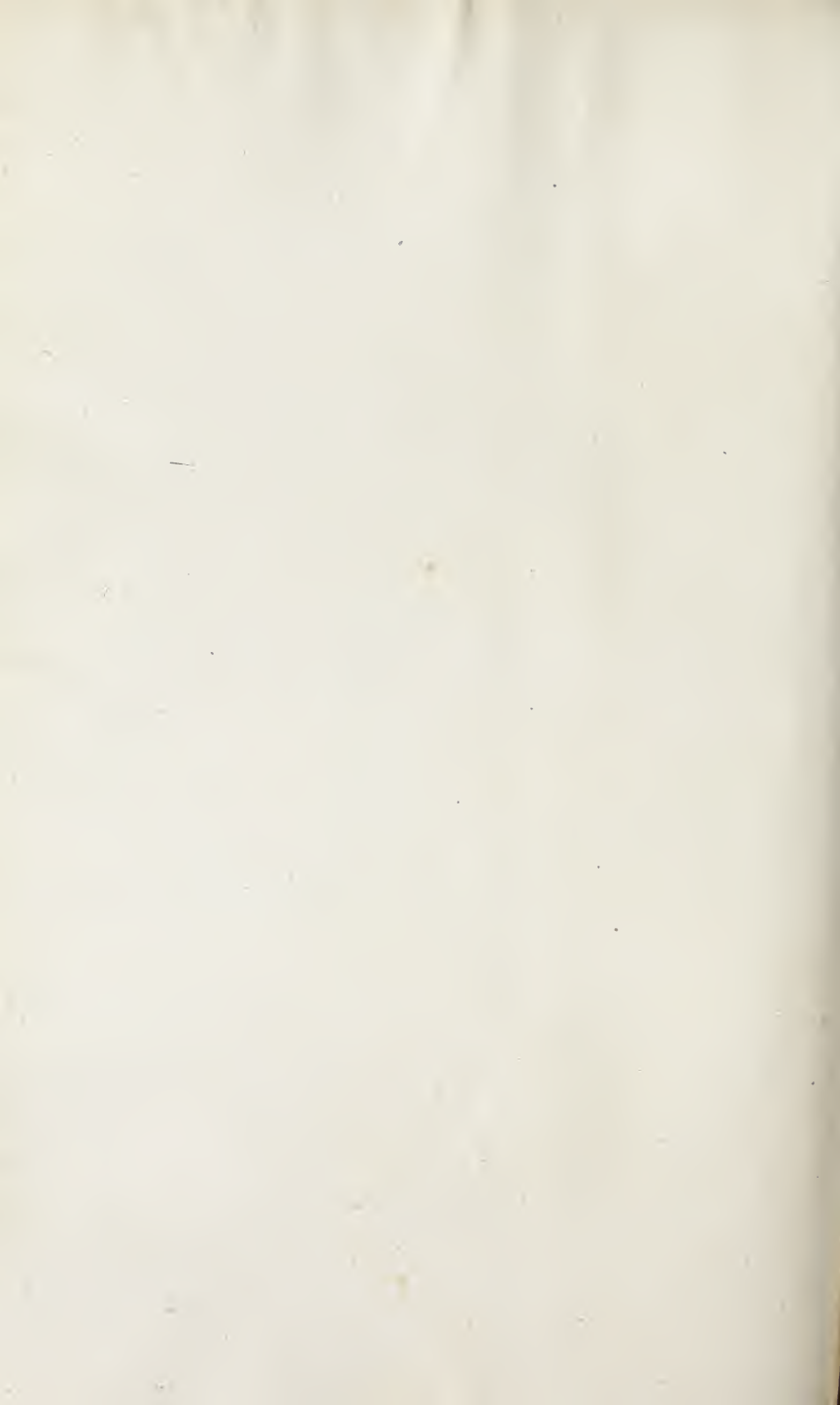
DVS

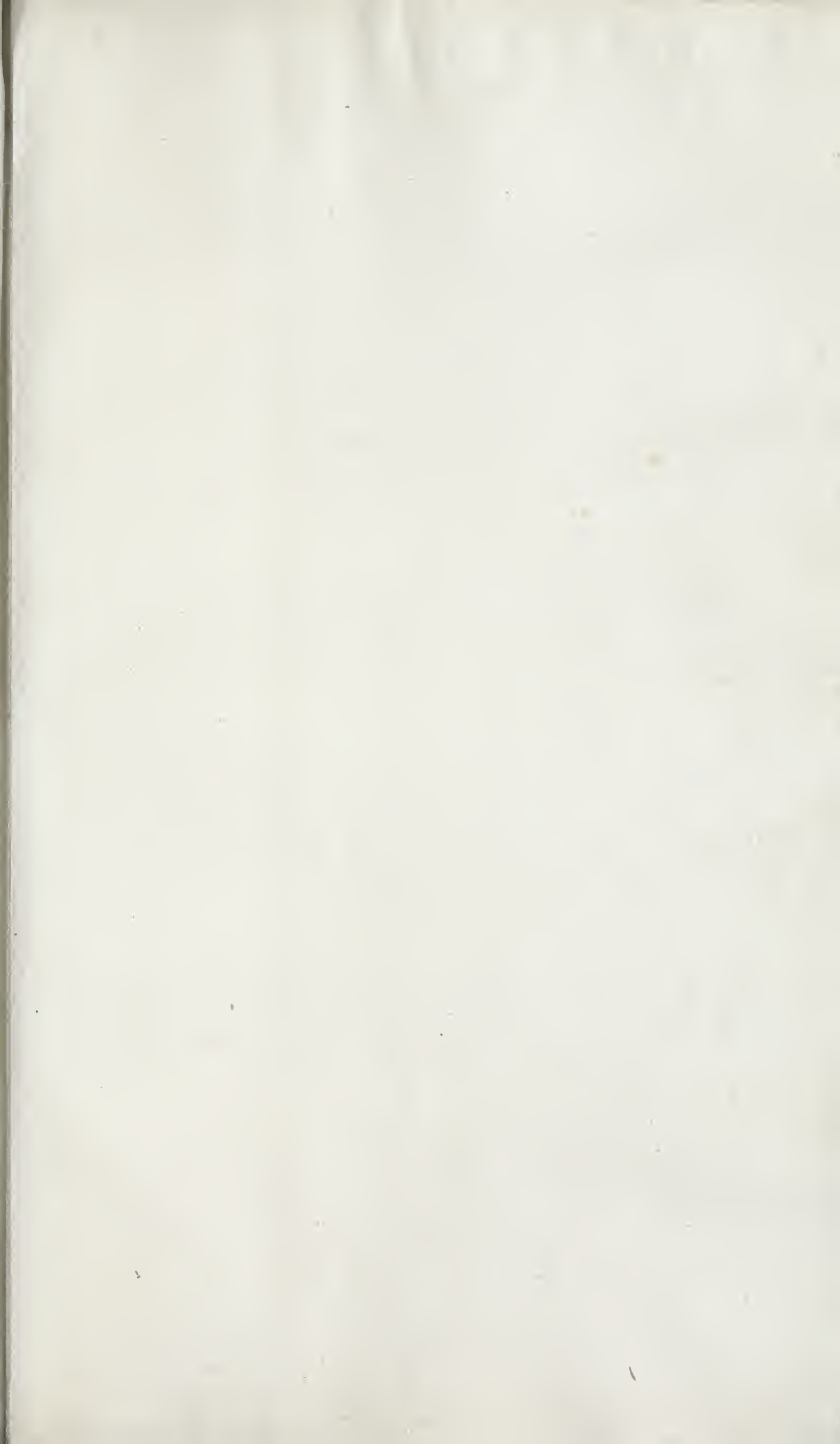

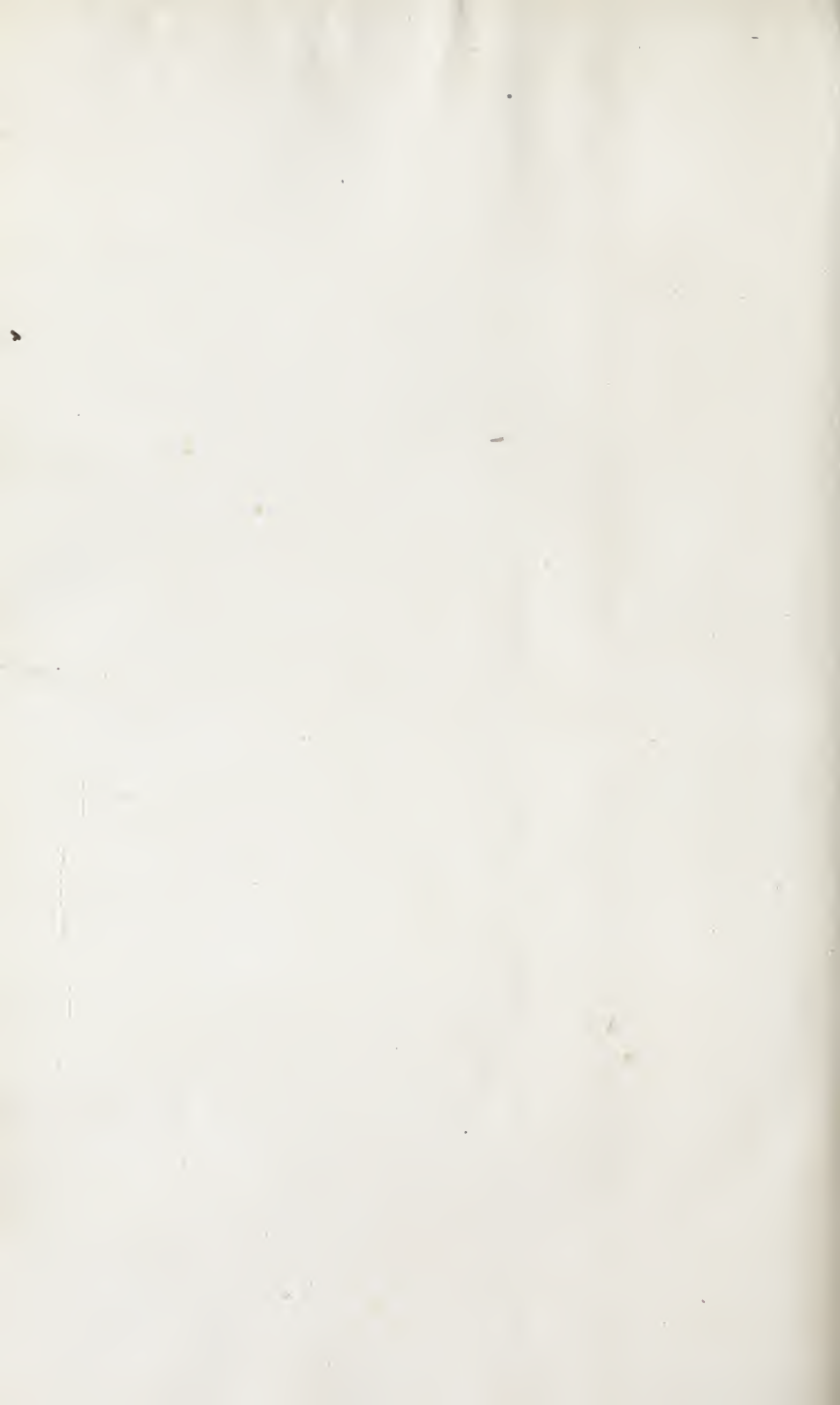

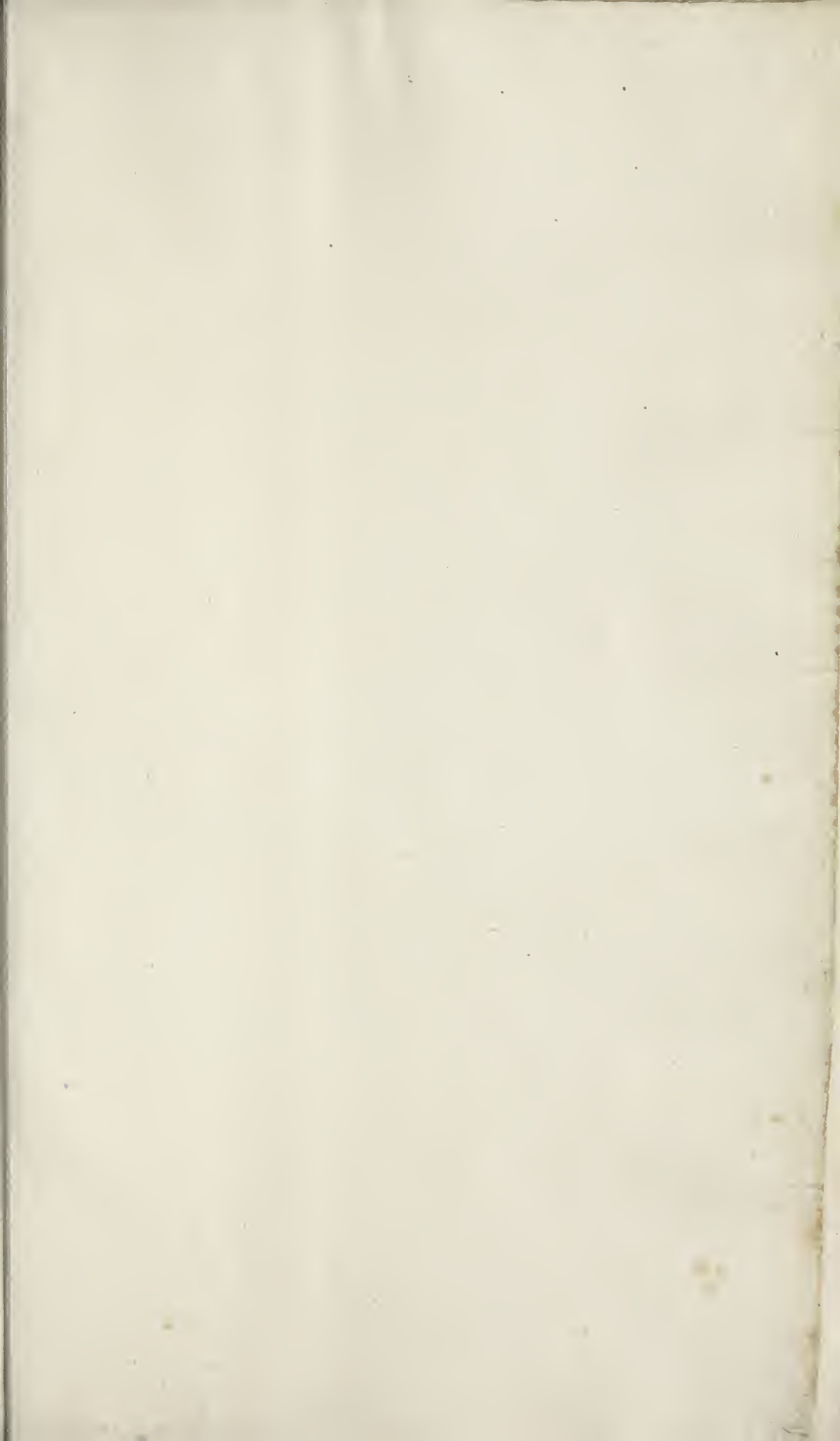

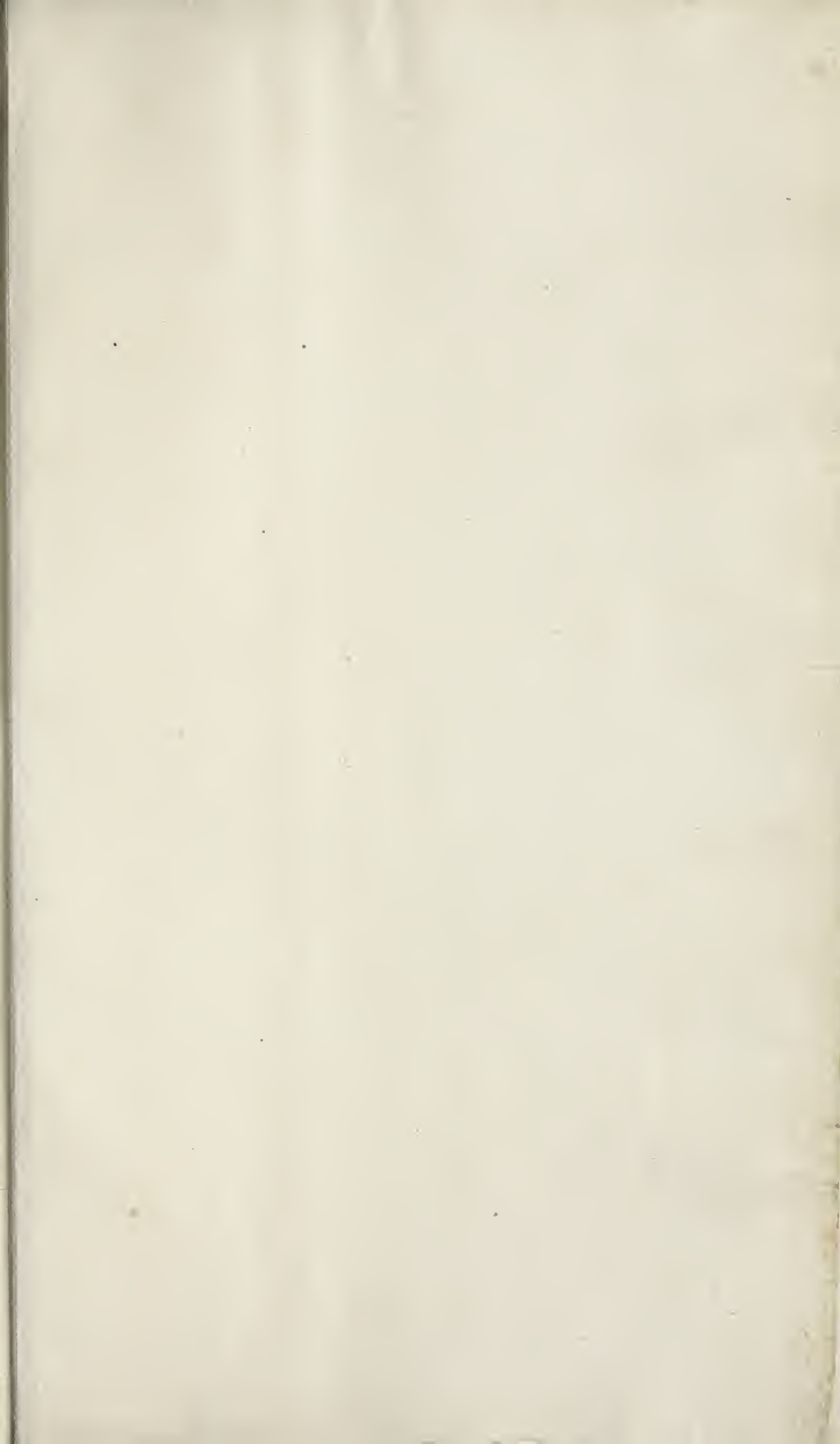

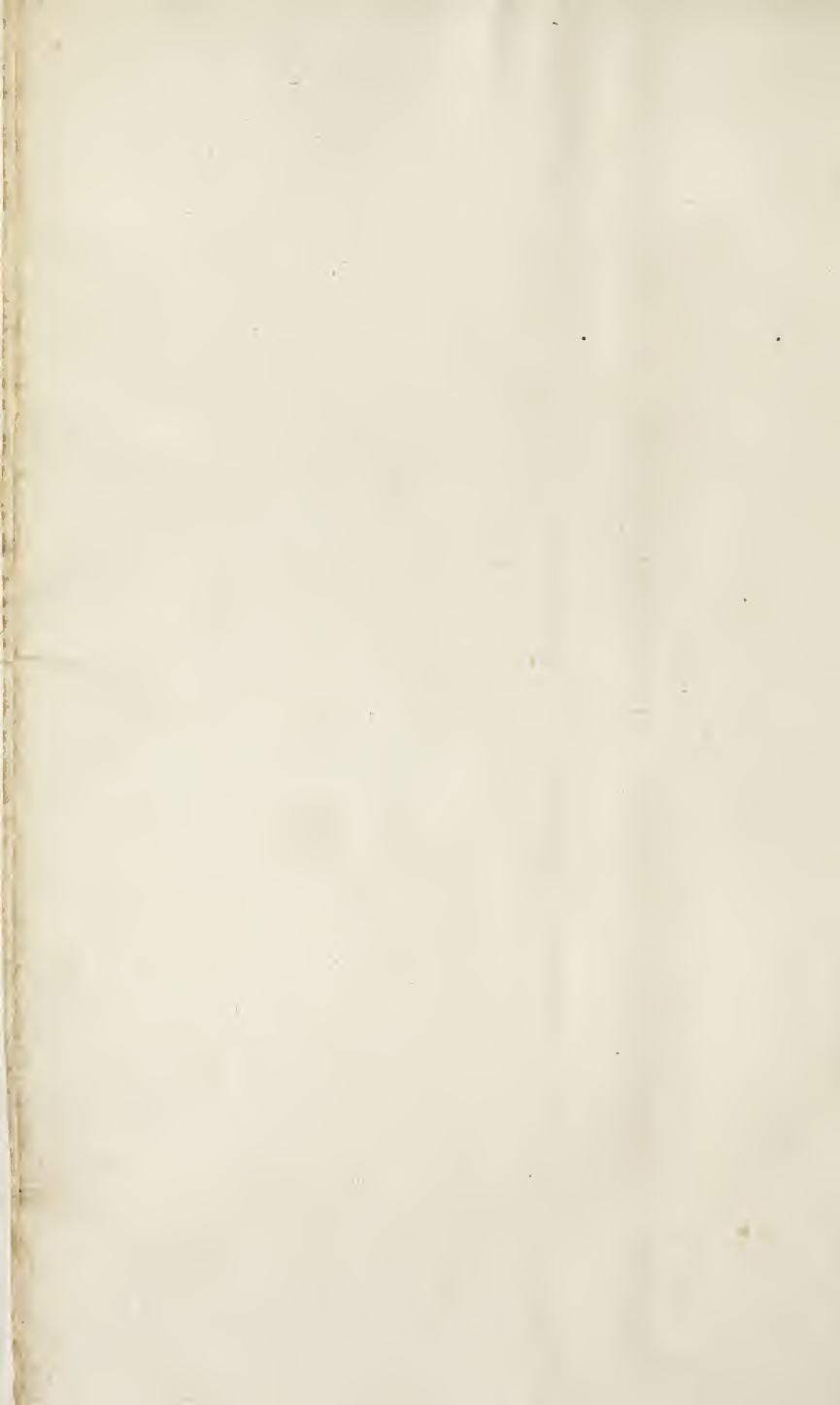

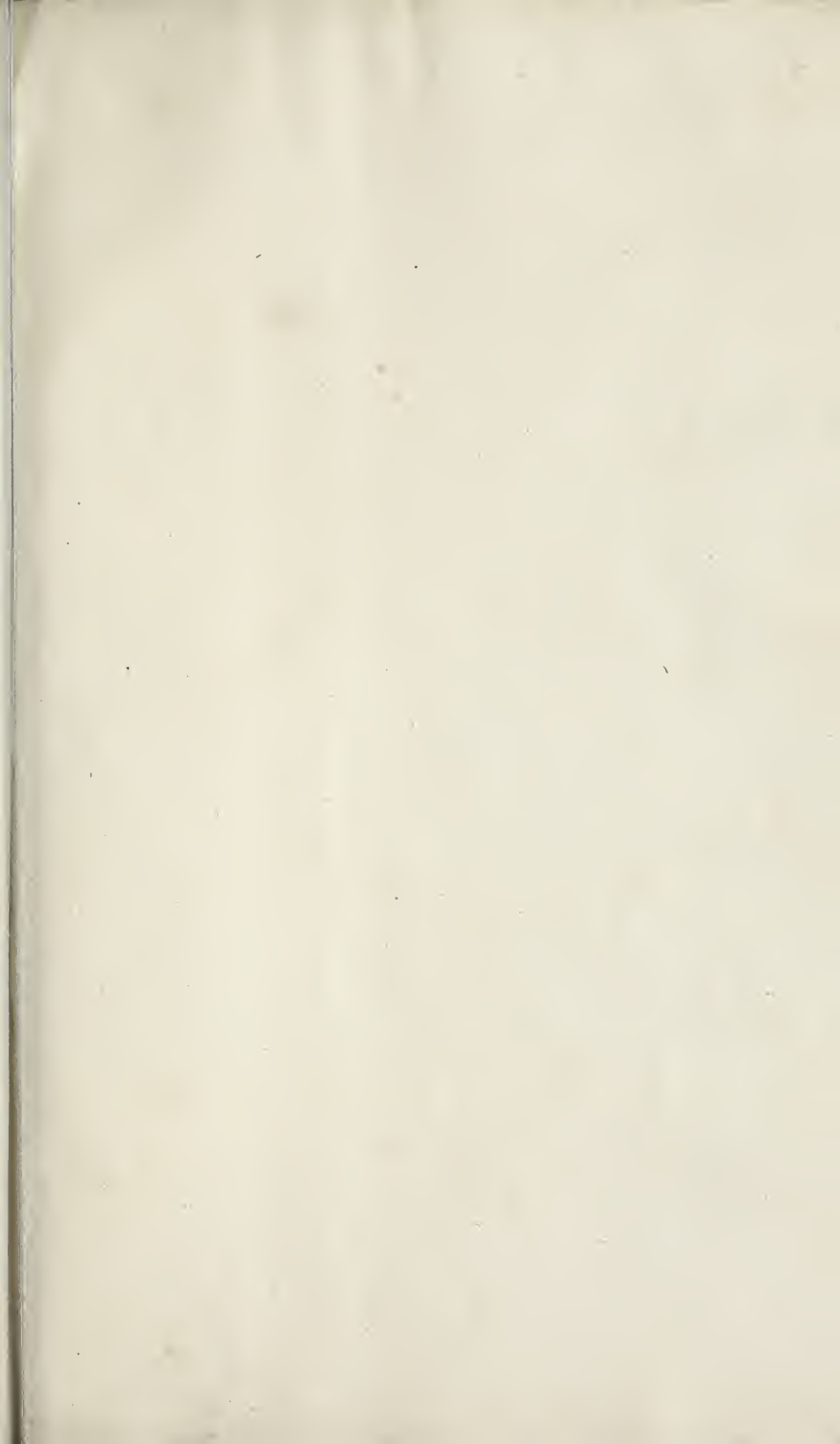

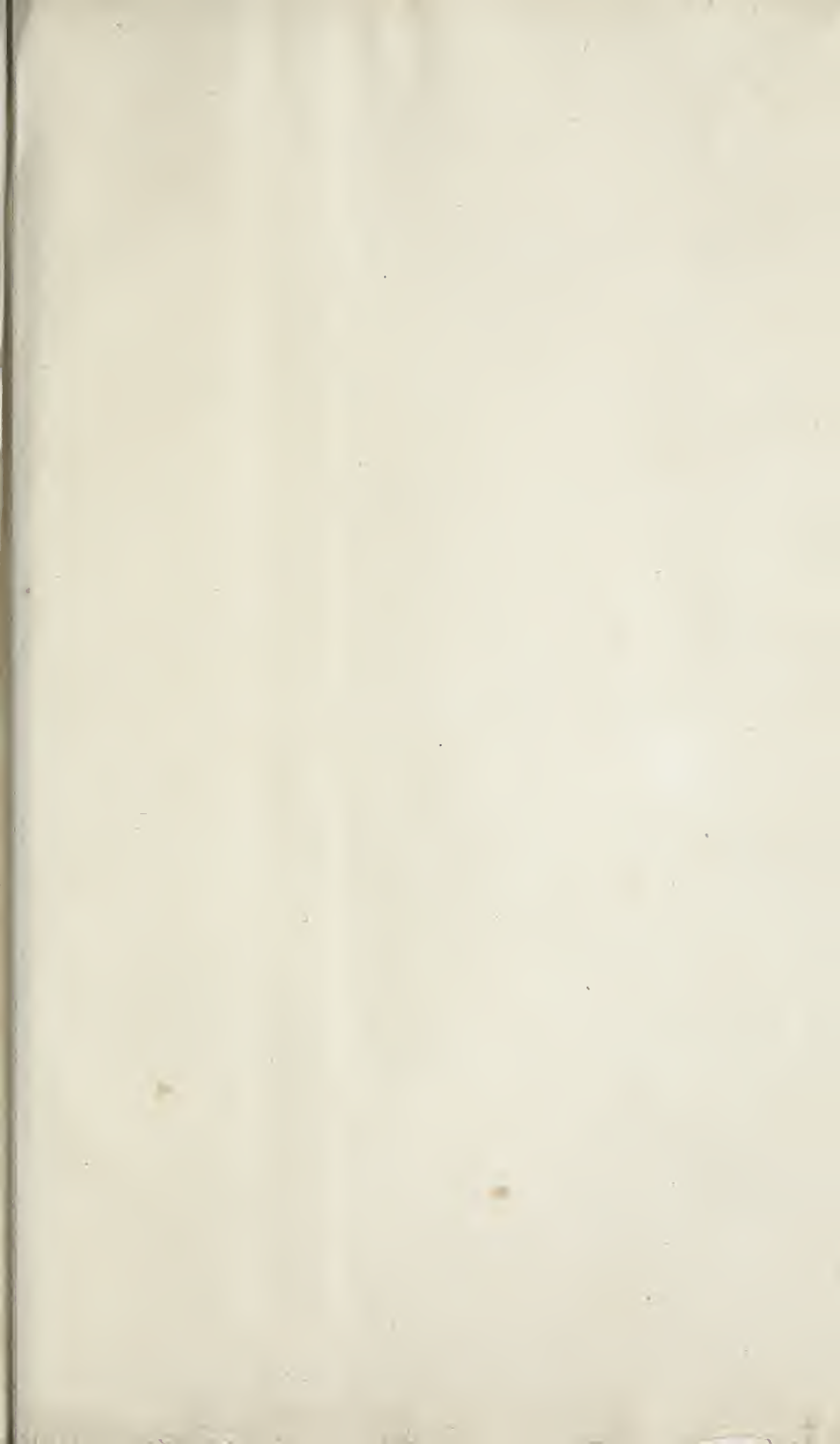

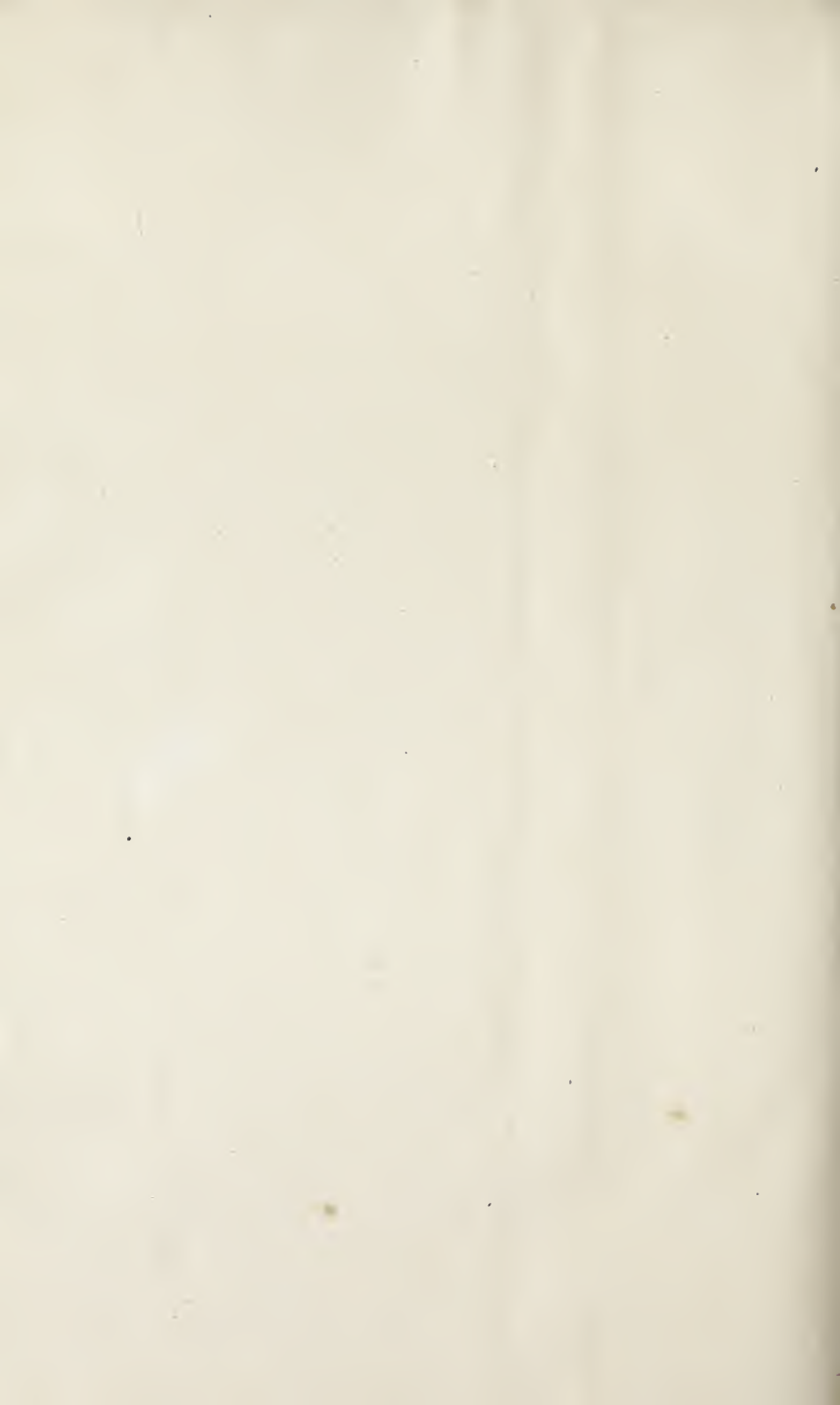

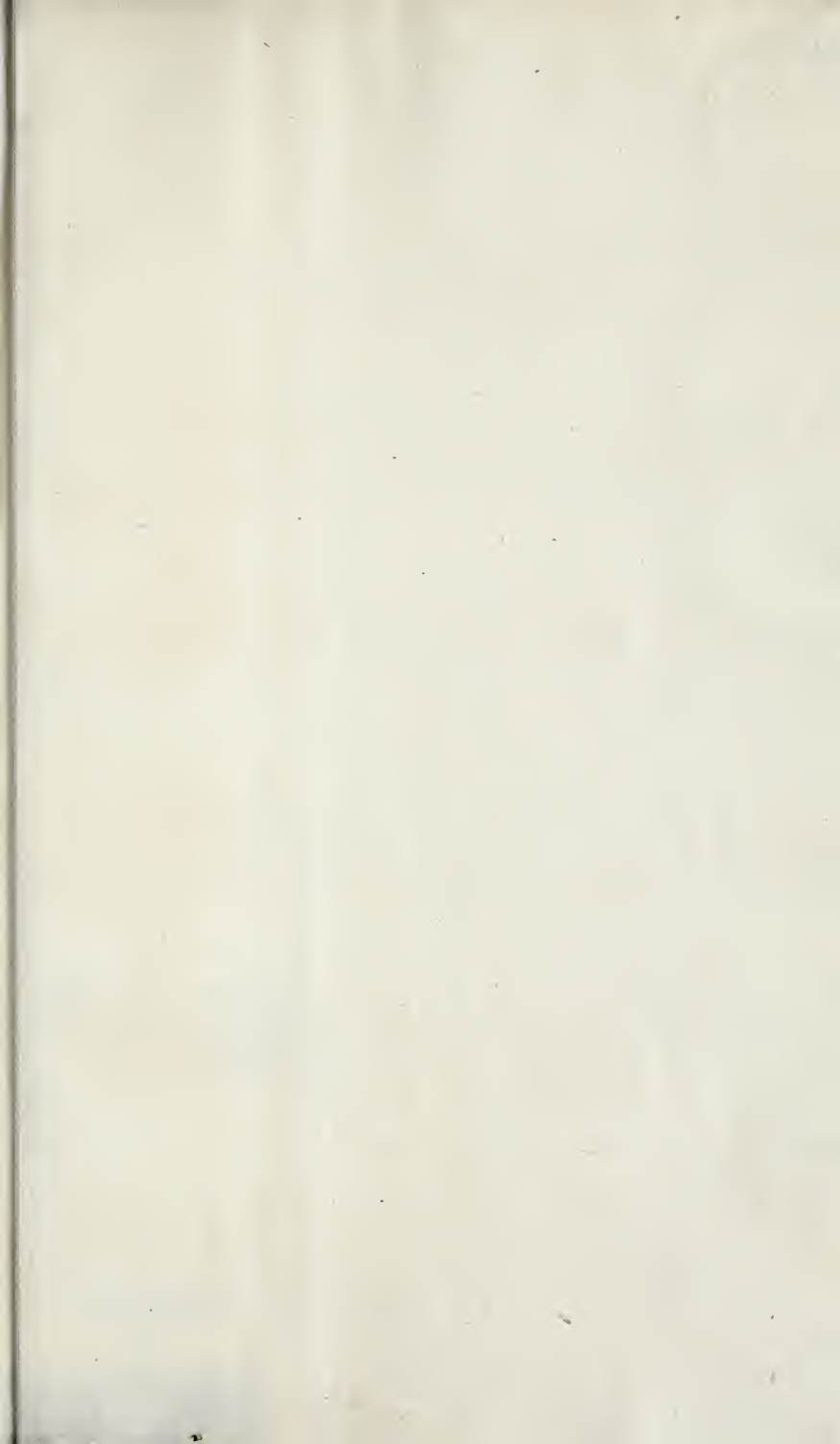

SPECIAL

80 B
18507

THE GETTY CENTER
LIBRARY

WILLIAM SALLOCH
Pines Bridge Road
Ossining, N.Y. 10562

SPECIAL

88B

18507

THE GETTY CENTER
LIBRARY

WILLIAM SALLOCH
Pines Bridge Road
Ossining, N.Y. 10562

